

**WILLIAM
DEAN
HOWELLS**

**Riscurile
parvenirii**

Editura Univers

cluj

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta colecției : *Vasile Socoliuc*

WILLIAM DEAN HOWELLS
A HAZARD OF NEW FORTUNES
© 1965, A Signet Classic
The New American Library

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS

William Dean Howells

RISCURILE
PARVENIRII

În românește de ANCA GABRIELA SÎRBU

București, 1988

Editura Univers

PARTEA ÎNTII

I

— Mai gîndește-te la treaba asta, March, și dă-mi de știre la sfîrșitul săptămîinii viitoare, spuse Fulkerson.

Se ridică de pe scaunul pe care stătuse călare, cu coatele sprijinite pe spetează, înclinîndu-l pe picioarele din spate ; se îndreptă spre March și bătu în masă cu bastonul subțire de bambus.

— Oricum îți doreai să scapi de munca de la asigurări. Ai spus-o chiar tu. Nu ți-a plăcut niciodată, iar acum ești de-a dreptul scirbit. Cu alte cuvinte, e un chin. Nu ești făcut să lucrezi în asigurări. Ești un om de litere din naștere ; ai acționat împotriva firii tale. Acum îți dau prilejul să faci ce-ți place. Nu spun că în felul ăsta faci avere pe veșnicie, dar îți ofer o leafă din care să poți trăi și, dacă treaba merge, ai să ai și tu partea ta de contribuție la reușită. Toți vom fi părtași la reușită. Aici e frumusețea. Crede-mă, March, e cea mai grozavă idee apărută de la... Fulkerson se opri și căută în minte imaginea potrivită, ...de la facerea omului.

Își sprijini piciorul pe colțul biroului lui March, își lovi cu putere coapsa și se aplecă să guste din plin efectul vorbelor sale asupra celuiilalt.

March, care-și ținea mîinile împreunate sub cap, întinse o mînă și mută călimara și borcanul cu lipici din calea lui Fulkerson. După ce mulți ani purtase mustață și favoriți, acum barba scurtă, cărunță, îi acoperea în întregime obrazii, ceea ce-i dădea o înfățișare mohorită, îndulcită însă de blîndețea ochilor.

— Unii nu mai au o părere prea grozavă despre facerea omului. De ce te-ai oprit aici ? De ce nu spui de pe vremea când luceferii cântau în cor ?

— Nu, domnule, nu ! Nu vreau să cer prea mult, mă opresc la facerea omului. Mă mulțumesc cu atât. Dar dacă vrei să faci luceferii să cînte în broșura de lansare, foarte bine, n-am nimic împotriva.

— Dar nu înțeleg de ce m-ai ales tocmai pe mine, spuse March. Știi că n-am nici un fel de experiență în ziaristică ; nu m-am mai ocupat serios de literatură de cînd m-am însurat. Am renunțat deodată la fumat și la condei. Cred că totuși aș mai fi în stare să trag un trabuc, dar nu prea cred că...

— ...aș mai fi în stare să scriu nici măcar de doi bani, îi rosti Fulkerson gîndul cu propriile sale cuvinte. Știu, și nici nu-ți cer asta. Chiar dacă n-ai să contribui la revistă nici măcar cu un rînd, nu mă supăr, dar nici să nu respingi o scriere bună pentru simplul motiv că e a ta. Și nici n-am nevoie de un redactor cu prea multă experiență, e mai bun unul fără experiență. Chiar tu mi-ai spus că ai mai lucrat la un ziar înainte de a te însura, nu-i așa ?

— Da. Cîndva credeam că scrierile mele au rămas acolo pentru totdeauna. Faptul că am început să lucrez în domeniul asigurărilor a fost mai mult o întîmplare. Probabil că în fundul sufletului am sperat totdeauna că, dacă am să-mi cîștig existența făcînd o treabă cu totul diferită, voi reuși să mă întorc la literatură cu mai multă vigoare, cînd voi avea timp.

— Am înțeles, și ți-ai dat seama că munca la asigurări te depășește. Oricum, totdeauna te-a ispitit pana și călimara, iar faptul că tu ai fost cel care mi-a dat ideea acestei reviste dovedește că te-ai gîndit la treaba asta mai mult sau mai puțin.

— Da, ...mai puțin.

— Perfect. Nu-ți face nici o problemă. În linii mari știu ce vreau, iar în cazul acesta te vreau pe *tine*. Aș putea găsi un om cu mai multă experiență, dar probabil că ar fi în același timp un tip cu mai multe prejudecăți și mai îngîmfat, însoțit de o întreagă suită de adepți, cum se adună de obicei, mai curînd sau mai tîrziu, în jurul ori-

cărui redactor. Vreau să încep treaba cinstit și, lucrînd în Uniunea Ziariștilor, i-am cunoscut pe toți cei care merită angajați. Dar pe mine mă cunosc toți, în timp ce pe tine nu te cunosc, și în felul ăsta vom reuși să-i ținem în mînă. Nu vor putea dirija treburile. Nu-ți face probleme în privința experienței. Am eu destulă experiență să pot conduce o duzină de redactori. Am nevoie de un redactor cu gust, ceea ce tu ai, un redactor cu conștiință, ceea ce tu ai, un redactor cu simț practic, ceea ce tu ai. Și-mi placi pentru că ești din Vest ca și mine. Am tot respectul pentru cei veniți din Vest cînd îi găsești pe coasta de răsărit, trăind printre cei mai de soi, păstrîndu-și rangul și arătîndu-le că sînt la fel de civilizați ca și ei. Știm amîndoi ce înseamnă să te tragi din ținuturile de Vest, nu-i așa ?

— Cred că noi, cei din Vest, sîntem înclinați să ne judecăm cu prea multă obiectivitate și să ne considerăm mai reprezentativi decît e necesar, remarcă March.

Fulkerson se arătă încîntat.

— Ai zis-o ! Așa e ! Așa sîntem !

— Cît privește păstrarea rangului, nu sînt prea mîndru de ceea ce am realizat. N-am avut mare lucru de păstrat. Dar înțeleg ce vrei să spui, Fulkerson, și am simțit și eu același lucru. M-am simțit legat de tine de cînd ne-am cunoscut. Mă înduioșez fără voie cînd aflu că cineva s-a născut dincolo de Alegani. E o prostie, ce-i drept. Cînd constat același lucru la cei din Boston mă cuprinde disprețul.

Fulkerson se trase de favoriții blonzi, mai întîi de unul, apoi de celălalt, le răsuci vîrfurile lăsîndu-le după aceea să-și revină de la sine. Îl fixă pe March cu ochii săi mici, care oglindeau, în viclenia lor, o ciudată inocență, apoi bătîu ușurel în masă, chiar în fața lui.

— Ce-mi place mie la tine e faptul că ai o inimă mare. Cînd te-am văzut prima oară, în noaptea aceea, pe vaporul spre Quebec, mi-am spus : „Iată un om pe care vreau să-l cunosc. Iată un om adevărat.“ Mi-a fost puțin teamă de doamna March și de copii, dar mă simțeam aproape de tine — ca unul de-al casei — încă înainte de a intra în vorbă cu tine. Iar cînd mi te-ai adresat cu o glumă referitoare la individul acela cu masa plină de

literatură proastă, mocasinii indieni, bărcuțe din coajă de mesteacăn și imagini pentru stereoscop, am înțeles că sîntem frați, că sîntem gemeni spirituali. Am recunoscut genul de umor al celor din Vest și, cînd mi-ai spus că ești din Boston, m-am gîndit că se cam aseamănă. Dar, cum faptul e valabil doar pe perioada ultimilor cincisprezece-douăzeci de ani, cred că totul este în avantajul nostru. Ești familiarizat cu ambele zone și poți pune întreaga afacere pe roate de la un ocean la altul.

— Poți să pui și asta în broșură, îi sugeră March zîmbind. Am putea da revistei numele *Din țarm în țarm*. Apropo, ce titlu ai de gînd să-i dai ?

— N-am hotărît încă. Chiar vroiam să discut cu tine problema asta. Mă gîndeam să-i spun *Asociația*, dar parcă sună cam sec și parcă nici nu cuprinde toată sfera de idei. Mi-ar plăcea un titlu care să exprime caracterul colectiv al publicației, dar nu prea reușesc să-l formulez.

— De ce nu-i spui *În sprijinul tuturor* ?

— Ar putea fi luat drept ziarul unei societăți de asigurare. Nu, nu merge. Dar cuvîntul „sprijin“ se apropie destul de mult de ideea mea. Dacă am găsi ceva asemănător, ar stîrni curiozitatea. Și dacă am insera ici și colo articole anunțînd colaboratorii că urmează să fie plătiți în funcție de vînzare, ne-am face o reclamă minunată.

Se aplecă spre March cu un zîmbet larg, întrebător și plin de neliniște. March răspunse fără interes.

— Ai putea s-o numești *Cintezoiul dolofan*, ceea ce ar exprima ideea fundamentală de lipsă de responsabilitate. După cîte înțeleg, toți vor fi părtași la cîștig și nimeni nu va pierde nimic. Sau, dacă greșesc și lucrurile stau exact invers, i-ai putea spune *Oastea martirilor*. Zău, Fulkerson, sună grozav ! Sau ce-ai zice de titlul *A cincea roată* ? Asta ar închide gura criticilor care spun că sînt deja prea multe publicații. Sau, dacă vrei să sugerezi ideea de independență totală, i-ai putea spune *Cavalerul dreptății* sau...

— ...sau *Purcelul pe gheață* — cînd sus, cînd jos — înțelegi, interveni Fulkerson cu brutalitate. Dar, hai să lăsăm numele ziarului pînă ce găsim un redactor. După cîte vîd, March, otrava începe să-și facă efectul. Dacă aș avea timp, aș lăsa totul în seama timpului. Dar mă gră-

besc. Trebuie să știu precis în cursul săptămânii viitoare. Și acum, vorbind serios, March, nu pornesc la treabă dacă nu pot conta pe ajutorul tău.

Așteptă parcă un semn de confirmare, iar March spuse :

— Foarte drăguț din partea ta, Fulkerson.

— Nu, domnule, nu ! Totdeauna mi-ai plăcut și încă din seara când te-am cunoscut am vrut să te am alături. Aveam ideea asta întipărită în minte când îți vorbeam de o publicație a Uniunii Ziariștilor — visul de aur al unui grup de scriitori care scapă de lanțurile editorilor și lucrează pe cont propriu.

— Ai putea s-o numești *Scriitorul solitar*, și ar suna grozav, îl întrerupse March. Tot *Vestul ar înțelege* ce înseamnă asta.

Fulkerson vorbea serios, iar March îl asculta la fel de serios ; dar amândoi izbucniră în ris. Fulkerson își dădu jos picioarele de pe masă și dădu ocol încăperii de câteva ori. Se făcuse tîrziu. Soarele de octombrie dispăruse dincolo de cercevelele geamurilor înalte. Era încă lumină, dar se apropia amurgul ; stătuseră de vorbă timp îndelungat. Fulkerson se apropie și se opri în fața lui March cu picioarele scurte mult depărtate, își plecă capul mic, colțuros, cu obraji durdulii :

— Ascultă ! La urma urmei cît câștigi din toată afacerea asta ?

— Din asigurări ? March ezită o clipă, apoi răspunse făcînd un efort evident de a se stăpîni :

— Acum, vreo trei mii de dolari. Își ridică privirea spre Fulkerson vrînd parcă să-i mai dea câteva explicații, apoi privi în jos fără să adauge nimic.

Indiferent dacă se așteptase la această sumă sau nu, Fulkerson spuse :

— Ei bine, îți ofer trei mii cinci sute și toate șansele de reușită. Ce zici ?

— Șansele de reușită nu intră la socoteală, și nu cred că trei mii cinci sute la New York înseamnă mult mai mult decît trei mii în Boston.

— Dar nu trăiești aici doar din trei mii ?

— Nu, soția mea are o mică proprietate.

— Oricum nu-și va pierde acest venit dacă vă mutați la New York. Bănuiesc că plătești cam șase-șapte sute

pe an pe casă. Ai să găsești o mulțime de apartamente în New York la același preț, și după câte știu, îți poți face cumpărăturile la prețuri mai mici decât cele de aici, cu trei-patru cenți la livră ? Ei, ce zici ?

Fără îndoială, nu era prima discuție pe care o aveau pe această temă ; în ultimii doi ani, cam o dată la trei-patru luni, Fulkerson își făcea apariția ca să discute cu March proiectul și să-i ceară părerea în această privință. Lucrurile se repetaseră de atâtea ori, încât aceasta ajunsese un fel de glumă a lor. Dar de data aceasta era cât se poate de clar că Fulkerson vorbea serios, iar March făcea eforturi să se mențină pe poziția de refuz.

— Probabil că n-ar costa — n-ar avea de ce să coste mult mai mult — dar nu vreau să plec la New York, sau, mai exact, soția mea nu vrea. E același lucru.

— E într-adevăr același lucru, recunosc Fulkerson. Lui March nu-i prea plăcu sinceritatea lui și continuă cu demnitate.

— E normal să nu vrea. Toată viața a trăit la Boston, e legată de orașul ăsta. Dacă se punea problema să lansezi *A cincea roată* la Boston...

Fulkerson dădu din cap încet, cu un aer trist dar hotărât.

— Nu merge. Dacă spuneai St. Louis sau Cincinnati era același lucru. Un singur oraș aparține întregii țări și acesta este New York.

— Da, știu, oftă March, în timp ce Boston aparține doar celor din Boston și le face plăcere să te simți ca acasă când vii în vizită.

— Dacă accepți în clipa asta să formulezi asemenea fraze și să le publici, într-un fel sau altul, în *Cintezoiul dolofan*, îți promit patru mii, spuse Fulkerson. Mai gîndește-te, March. Mai discută cu doamna March. Oricum, știu precis că ai s-o faci, ba chiar m-aș încumeta să te sfătuiesc s-o faci. Spune-i că te-am îndemnat să-i ceri părerea și anunță-mă ce-ați hotărât pe la sfîrșitul săptămîinii viitoare.

March închise capacul glisant al biroului aflat în colțul camerei și-l conduse pe Fulkerson mergînd în urma lui. Era atît de tîrziu, încît ultima femeie de serviciu, care făcea curat pe coridoare și pe scările de marmură ale uria-

șei clădiri, își adunase cirpa de spălat și plecase lăsînd în urmă pardoseala imaculată și un miros umed de curățenie, ce umplea culoarele aproape cufundate în întuneric.

— Nu cred că ți-aș putea oferi în New York un sediu așa de elegant, March, spuse Fulkerson coborînd treptele, în timp ce tocurile cizmelor sale loveau ritmic marmura. Dar am pus ochii pe o căsuță pe Eleventh Street, în West Side, unde am de gînd să-mi instalez locuința de burlac la etajul trei și să amenajez etajul unu și doi pentru nevoile *Scriitorului solitar*, dacă treaba merge bine. Cred că o să ne bucurăm de destul de mult confort. E chiar pe Sand Strip — nici urmă de malarie.

— Încă nu sînt sigur că mă voi bucura de aceste condiții de salubritate alături de tine, oftă March frămîntat în mod evident de îndoieli ce-i dădeau speranțe lui Fulkerson.

— Ba da, precis, îl îndemnă el. Stai de vorbă cu soția ta. Prezintă-i lucrurile cinstit, fără prejudecăți, arată-i calitățile și șansele de reușită ale afacerii și, dacă nu te-o îndemna să mergi înainte spre succes, înseamnă că am judecat-o greșit pe doamna March. Trebuie să reușim !

Stăteau pe scările de la intrarea uriașei clădiri ce se înălța în spatele lor ca un colț de stîncă ; deasupra intrării un basorelief în piatră înfățișa în perspectivă un grup alegoric sugerînd asigurarea pe viață. March își ridică ochii spre el fără voie. I se păru deodată ciudat, deși îl știa de atîția ani ; la fel i se păru și strada pustie în acea seară de sîmbătă. Se întrebă, cuprins de un dor profetic, dacă era un semn a ceea ce avea să vină. Spuse doar, furat de gînduri :

— O publicație bilunară. Știi că n-a rezistat în Anglia. Acum *Gazeta bilunară* apare o dată pe lună.

— Dar în Franța rezistă, replică Fulkerson. *La Revue des Deux Mondes* încă apare de două ori pe lună. Cred că putem face să apară și în America ceva asemănător... cu ilustrații.

— Ai de gînd să pui ilustrații ?

— Dragul meu, ce tot spui ? Crezi că sînt nebun să lansez o revistă la sfîrșitul secolului nouăsprezece fără ilustrații ? Nici gînd !

— Asta complică lucrurile. N-am nici cea mai vagă idee despre artă.

Expresia de dezamăgire de pe chipul lui March arăta cit de puternic îl acaparase ideea.

— Nici nu-i nevoie, replică Fulkerson. Îți dai seama că voi angaja un redactor artistic.

— Și crezi că ei, adică artiștii, vor accepta să lucreze la un preț mai mic, ca și scriitorii, în speranța de a fi părtași la câștig ?

— Bine-nțeles ! Iar dacă o să am nevoie e un anume artist pentru o ilustrație am să-i plătesc o sumă grasă. Dar pot găsi o mulțime de desenatori de mîna întii în condițiile pe care le ofer eu. Ai să vezi ! Or să ne ia cu asalt !

— Ascultă, Fulkerson, spuse March, mai bine ți-ai intitulat publicația *Nebunia bilunară* sau *Eliberarea nebunilor*, n-ar fi rău deloc. De ce-ți azvirli banii adunați cu trudă într-o aventură așa de nesăbuită ? Las-o baltă !

În ciuda îndoielilor și rezervelor soției sale, March avea o afecțiune profundă, ce i se trăda în tremurul glasului, pentru acest om mărunțel și vesel, cam slobod la gură, plin de energie și de speranțe. Se împrieteniseră cu Fulkerson în săptămîna pe care o petrecuseră la Quebec. Cînd nu era ocupat cu treburile la ziarele de acolo, îi însoțea în locurile pe care soții March vroiau să le arate copiilor ; se bucura sincer de această șansă, iar tovărășia lui era foarte plăcută. Și copiii îl îndrăgiseră, iar cînd au înțeles sensul intențiilor sale, cînd și-au dat seama că multe lucruri erau spuse în glumă, îl găsiră deosebit de amuzant. Se bucurau cînd tatăl lor îl invita acasă cu ocazia vizitelor pe care le făcea la Boston. Doamna March, o femeie de o ospitalitate plină de prudență, îl întâmpina pe Fulkerson cu un sentiment de recunoștință pentru admirația ce i-o arăta soțului ei. Avea un fel de a vorbi ce trăda respectul pentru un om mai matur și mai capabil ; își dădea seama că March tolerează cu bună știință felul său neconformist de a se purta cu toți cei din jur ; toate acestea îi păreau doamnei March o dovadă de atenție și chiar de rafinament.

— Ah, în sfîrșit ai început să vorbești ca un adevărat bărbat, ca un frate ! exclamă Fulkerson. Ei, Doamne, March, crezi că m-aș încumeta să stau de vorbă cu tine și

să te conving să intri în afacerea asta dacă n-aş fi, din punct de vedere moral, absolut sigur de reuşită ? Nu există nici un „dacă“ şi nici un „poate“ în treaba asta. Îmi cunosc perfect terenul şi nu sînt singurul implicat, adăugă el cu subînţeles, ceea ce nu-i scăpă lui March. Cînd ai să te hotărăşti, am să-ţi-o dovedesc ; dar acum n-am libertatea să-ţi spun mai mult. Te asigur că va fi un adevărat triumf de la primul pas, o adevărată sărbătoare pentru toţi cei ce sînt alături de noi. Nu-ţi rămîne decît să intri în rînduri. Îi întinse mîna lui March. Dă-mi de veste cît mai curînd !

Înainte de a-i strînge mîna, March întrebă :

— Unde te duci ?

— Parker House. Iau trenul spre New York la zece şi jumătate.

— Credeam că putem face o parte din drum împreună. March se uită la ceas. Dar nu mai am timp. La revedere !

Îi întinse mîna ; cei doi bărbaţi îşi strînseră mîna cordial. Fulkerson porni cu paşi iuţi şi uşori. Ceva mai încolo se opri, se întoarse şi, văzînd pe March în acelaşi loc, îi strigă cu voioşie :

— I-am găsit titlul !

— Care ?

— *Magazinul bilunar*.

— Nu-i rău.

— Pa !

II

Mergînd spre South End, March continuă în gînd tot timpul discuţia cu Fulkerson, iar cînd ajunsese la uşa locuinţei sale din Nankeen Square încheie disputa refuzînd categoric să meargă la New York. Fiica sa, Bella, îl aştepta în hol şi-i sări în braţe cu voioşia celor paisprezece ani ai săi, trădînd totodată, într-o oarecare măsură, înclinaţia spre actorie specifică tuturor femeilor. Ținînd-o încă în braţe, March se grăbi spre bibliotecă şi, furat de bucuria de a-l fi refuzat pe Fulkerson, îşi sărută soţia care şedea lingă lampa de birou citind ziarul *Transcript* cu

ajutorul primei sale perechi de ochelari ; toată familia ajunsese la concluzia că ochelarii îi dădeau un aer distins, sau cel puțin cultivat. Doamna March își scoase ochelarii și-i aruncă o privire întrebătoare, iar fiul lór, Tom, își ridică o clipă ochii de pe carte ; era în ultimul an de liceu și se pregătea să intre la Harvard.

— Abia la cinci și jumătate am plecat de la serviciu, spuse March ca răspuns la privirea soției sale, și am venit pe jos. Probabil că m-ai așteptat cu masa. Îmi pare rău, n-o să se mai întâmple.

În timpul mesei se strădui să glumească cu Bella, care îl asalta cu vorbăria ei îndrăzneată, în privința căreia Tom își sfătuisese adesea părinții să fie mai atenți, dacă nu voiau să ajungă de râsul tuturor.

— Tată, strigă fata în cele din urmă, nici măcar nu mă auzi !

De îndată ce găsi momentul potrivit doamna March le spuse copiilor că pot să se retragă. Apoi întrebă :

— Ce-i cu tine, Basil ?

— Ce să fie ? răspunse el cu o vioiciune prefăcută care nu-i servea la nimic.

— Ce te frământă ?

— De unde știi că mă frământă ceva ?

— În primul rînd pentru că m-ai sărutat cînd ai venit acasă.

— Nu te sărut totdeauna cînd vin acasă ?

— Acum nu. Probabil că nu mai e nevoie. *Cela va sans baisers.*

— Da, cred că ai dreptate, acum ne înțelegem și fără simboluri.

Se opri, dar dînsa înțelese că nu terminase.

— E în legătură cu slujba ta ? S-a mai întîmplat ceva ?

— Nu, încă nu știu nimic. Nu știu dacă au de gînd să mă înlocuiască sau dacă au făcut-o deja. Dar nu mă gîndeam la asta. Fulkerson a venit iarăși să mă vadă.

— Fulkerson ? Fața i se luminează auzindu-i numele, iar March zîmbi. De ce nu l-ai invitat la cină ?

— Am vrut să stau de vorbă cu tine. Deci îți place de el cu adevărat ?

— Nu văd ce importanță are asta, Basil.

— Nu, nu are. Adică m-a bătut la cap iarăși cu planul lui. A ajuns în sfârșit la o hotărîre.

— La ce hotărîre ?

March îi explică planul, iar soția lui intui trăsăturile principale cu acel simț practic care face din femei negustori deosebit de pricepuți, atunci cînd bărbații le-o îngăduie.

— E nebunie curată, spuse ea în cele din urmă. Dar poate că totuși nu e. Ceea ce nu mi-a plăcut niciodată la domnul Fulkerson a fost dorința de a schimba lucrurile. Dar ce legătură are povestea asta cu tine ?

— Ce legătură are ? întrebă March vrînd parcă să mai amîne răspunsul ; apoi zise rîzînd disprețuitor : Se pare că Fulkerson a pus ochii pe mine încă din seara aceea cînd ne-am întîlnit pe vaporul spre Quebec. Am vorbit cu el cu multă sinceritate, așa cum vorbești cu un om pe care bănuiești că n-ai să-l mai întîlnești niciodată și, cînd am aflat că e în Uniunea Ziariștilor, i-am destăinuit ambițiile mele literare de odinioară...

— Să nu spui că eu te-am împiedicat vreodată, Basil, interveni soția lui. Aș fi fost gata oricînd să renunț la tot pentru asta.

— După spuselor lui eu am fost cel care i-am sugerat această idee genială. Poate chiar am făcut-o, nu-mi amintesc. Cînd mi-a spus că își trimite lucrările la mai multe ziare pentru a fi publicate simultan, el zice că am spus : „De ce nu aplici principiul colaborării la o singură revistă, pe care să o publici în interesul celor ce contribuie la apariția ei ?” Asta l-a pus pe gînduri și i-a venit ideea unei publicații la care autorii și artiștii să primească o sumă mică pentru lucrările propriu-zise, urmînd să primească și o parte din încasări. La urma urmei nici nu se deosebește prea mult de riscurile pe care și le asumă un scriitor cînd publică o carte, iar Fulkerson crede că noutatea ideii va stîrni curiozitatea cititorilor, dacă nu cumva le va stîrni mila. Și, ca să nu mai lungesc povestea, Isabel, Fulkerson vrea să-l ajut la publicarea revistei.

— La publicarea revistei ?

Doamnei March i se opri o clipă respirația și nu reuși să înțeleagă lucrurile pe deplin decît după cîteva minute,

timp în care-l privi țină pe soțul ei vrînd să se convingă că nu glumește.

— Da. Spune că îmi datorează totul, că eu am fost autorul ideii, germenului, microbului.

Soția lui pricepuse acum totul, sau măcar atît cît îi era necesar ca să-și dea seama că nu e vorba de o glumă.

— Domnul Fulkerson se poartă cît se poate de onorabil, iar dacă ție îți datorează ideea, ăsta e cel mai mărunț serviciu pe care ți-l poate face.

După ce înțelese în ce măsură soțul ei are dreptul la cinstea ce i se făcea, doamna March începu să se inflăcăreze, văzînd în asta nu numai un gest de prețuire, ci și o șansă nesperată.

— Este un omagiu adus ție, Basil, un adevărat omagiu. Și acum poți să renunți la slujba la asigurări, o muncă pe care ai detestat-o întotdeauna și care-ți face numai neazuri, mai ales acum, cînd bănuiești că au de gînd să te schimbe. Renunță la tot și acceptă propunerea domnului Fulkerson ! Este un schimb minunat, care vine tocmai la timp. Fă-o negreșit ! Vai de mine ! se opri dînsa brusc, domnul Fulkerson n-are de gînd să te angajeze și pe tine în contul cîștigurilor probabile ? Chipul ei exprima grozăvia unei asemenea idei.

March îi zîmbi liniștitor și întîrzie o clipă vrînd să savureze plăcerea surprizei ce avea de gînd să i-o facă :

— Dacă reușesc să construiesc fraze răsunătoare și să le public, îmi dă patru mii de dolari.

Se lăsă pe spate, își vîri mîinile adînc în buzunare și privi chipul radios al soției sale, care oglindea emoțiile ce-i cuprindeau rînd pe rînd sufletul : îndoială, bucurie, neliște.

— Vorbești serios, Basil ? Păi atunci, acceptă negreșit, nu mai sta nici o clipă pe gînduri ! Doamne, ce întîmplare ! Doamne, ce noroc ! Dar îl meriți pe deplin, dacă a fost ideea ta... Ce ușurare, ce victorie asupra acestor indivizi nesuferiți de la asigurări ! Vai, Basil, mă tem că se va răzgîndi ! Ar fi trebuit să accepți pe loc. Puteai să-ți închipui că am să fiu de acord și era așa de ușor să renunți chiar dacă nu eram de acord. Trimite-i imediat o telegramă ! Fugi și trimite-i răspunsul ! Sau să-l trimitem pe Tom !

În exclamațiile sale doamna March folosea totdeauna din plin condiționalul implicit. Ceea ce vroia să spună era că soțul ei ar trebui să facă tot ceea ce spunea dînsa, dacă și el considera că așa e bine. Niciodată nu vroia să lase impresia că l-a îndemnat să ia o hotărîre.

— Și dacă încercarea dă greș ? sugeră soțul ei.

— N-o să dea greș. Oare activitatea lui în cadrul Uniunii n-a mers bine ?

— Ba da, după cîte spune el.

— Foarte bine, e firesc deci să reușească și de data asta. Nu s-ar apuca de treabă dacă n-ar fi sigur de reușită. Probabil că are bani.

— E nevoie de o groază de bani ca să pui pe picioare o treabă ca asta, și, dacă are un inger păzitor în spate...

— Un inger ? întrebă ea mirată.

— Așa i se spune în teatru celui ce sprijină cu bani o asemenea treabă. Mi-a dat să înțeleg ceva în genul ăsta.

— Bine-nțeles că are un inger păzitor, spuse soția lui adoptînd termenul. Și chiar dacă n-ar avea, Basil, aș vrea tare mult să-ți încerci norocul. Riscul nu e foarte mare, nu-i așa ? Chiar dacă ar fi un eșec total, tot nu ne-ar ruina. Oricum, acțiunile ne aduc sigur două mii pe an și ne-am descurca din banii ăștia pînă ai găsi altceva apoi, mai ales dacă am reuși să economisim cîte ceva cît timp vei avea salariu. Aș vrea tare mult să încerci, Basil ! Sint sigură că ai avea alt chef de viață, dacă ai avea o ocupație plăcută ! March zîmbi, dar soția lui continuă : Sint întru totul de acord să încerci, Basil, vorbesc foarte serios. Dacă nu e decît o încercare, poți oricînd să renunți.

— Sau poate renunța ea la mine.

— Ce prostii spui ! Nu prea cred că avem motiv să ne temem de asta. Iar acum aș vrea să-i telegrafiezi domnului Fulkerson ca să găsească mesajul tău cînd ajunge la New York. Îmi asum toată răspunderea, Basil, și sint gata să risc oricare ar fi consecințele.

Pe măsură ce exclamațiile optimiste ale soției sale se succedau, chipul lui March se întuneca treptat, ajungînd acum să exprime o profundă durere. Dar făcu un efort să zîmbească și spuse :

— Mi se pune însă o mică condiție. Unde crezi că va apărea revista ?

— Cum unde ? La Boston, bine-înțeles ! Doar nu în altă parte ? !

Își privi soțul atît de iscoditor, vrînd să descopere cu ce intenție fusese pusă întrebarea, încît March renunță la încercarea de a se arăta vesel.

— Ba da, spuse el grav, urmează să apară la New York.

Doamna March se prăbuși pe spate, în fotoliu.

— La New York ? ! Se aplecă peste masă vrînd parcă să se convingă că a auzit bine și, cu un glas care trăda toată nemulțumirea pe care March o bănuia, repetă : *La New York ? !* Vai de mine, Basil, cum de te-a lăsat inima să mă amăgești ?

Cu un aer destul de amărît, March recunoscă :

— Nu trebuia s-o fac, dar am început-o prost. Am vrut să pornesc cu dreptul... cel puțin acum, cînd nu e nimic sigur. N-am bănuir că o să te entuziasmezi chiar așa pentru treaba asta, altfel îți spuneam de la început despre condiția plecării la New York. Firește că asta pune capăt discuției.

— Bine-înțeles, consimți ea cu tristețe, *nu putem pleca la New York.*

— Știu că nu, spuse el și, în aceeași clipă, se trezi în el dorința perversă de a încerca să o atragă spre imposibil, cu toate că, deocamdată, afacerea îl lăsa rece. Fulkerson spunea că acolo am putea găsi un apartament care să ne coste cam cît ne costă aici apartamentul și taxele, iar mîncarea e mai ieftină. Dar parcă nu m-aș încumeta să fac această experiență la vîrsta mea. Dacă mă prindea cînd eram tînăr, poate m-aș fi obișnuit cu New York-ul, dar acum nu cred că l-aș suporta.

— Să știi, Basil, că nu-mi place deloc să te aud vorbind așa ! Ești destul de tînăr ca să încerci orice... ori-

unde ! Dar știi că nu-mi place New York-ul și că nu mă simt bine acolo. E așa de mare, așa de urât ! Desigur, asta n-ar conta, dar am trăit toată viața la Boston, aici s-au născut copiii, aici avem toți prietenii și toate relațiile. Apoi adăugă cu un glas ce-i trăda neputința și lipsa de logică în mod nedrept: De-abia am reușit să-i înscriu pe amîndoi copiii la școala lui Papanti la cursurile de vineri după-amiază și știi cît de greu se face asta !

March nu putea lăsa să-i scape o asemenea ocazie.

— Ei bine, iată un argument convingător ! În aceste împrejurări ar însemna să fugim pur și simplu din calea norocului. Simplul fapt că mi se oferă șansa unui debut strălucit la *Microbul* și perspectiva unui viitor lipsit de griji dacă, la cererea lui Fulkerson, ne mutăm la New York nu cîntărește nici cît un fir de praf în fața avantajelor oferite de cursurile de vineri după-amiază.

— Basil, replică ea solemn, am intervenit eu vreodată în cariera ta ?

— Draga mea, nici n-am avut o carieră în care să poți interveni.

— Basil ! N-am avut eu totdeauna încredere în tine ? Nu crezi că aș merge la New York, sau în altă parte, dacă aș fi convinsă că o fac pentru succesul tău ?

— Nu, draga mea, nu cred, o necăji el. Poate că ai face-o pentru salvarea sufletului meu, dar pentru altceva nu. Și ar trebui să-ți dovedesc cu o armată de martori că acesta ar fi țelul. Nu-ți reproșez nimic. Nu m-am născut în Boston și nu-ți înțeleg sentimentele. Și ca să fiu cinstit, draga mea, adăugă el fără ironie, nu m-am gândit nici o clipă în mod serios să-ți cer să plecăm la New York. Recunosc că m-a amăgit oferta lui Fulkerson, dar faptul că m-a ales pe mine drept redactor mi-a redus simțitor încrederea în el.

— Nu vreau să te aud vorbind așa, Basil, spuse ea rugător.

— Există desigur și circumstanțe atenuante. După cîte am înțeles, Fulkerson are de gînd să țină el însuși frîdele, ceea ce ar fi convenabil. Mai mult, dacă s-ar întîmpla ca *Ajutorul reciproc* să nu mai aibă nevoie de serviciile mele, nu s-ar pune problema să renunț la ceva sigur, deși, din motive practice, i-am dat de înțeles lui Fulkerson că

asa stau lucrurile. Am avut sentimentul că fac un lucru necinstit. Dar, dacă lucrurile iau o întorsătură foarte gravă, am să caut ceva de lucru în Boston. Oricum, nu moare nimeni de foame avînd două mii de dolari pe an, cu toate că e mult mai convenabil să ai cinci mii. Adevărul e că sînt prea bătrîn ca să fac o cotitură așa de mare. Iar dacă nu-ți place să mă auzi spunînd asta, atunci să știi că și tu și copiii ați trecut de vîrsta asta. Nu am dreptul să-i iau din casa pe care am făcut-o și să le schimb tot cursul vieții decît dacă le pot asigura altceva, iar acum nu le pot asigura nimic. Bostonul este destul de mare pentru noi și este fără îndoială mai frumos decît New York-ul. Totdeauna mă simt puțin mîndru că sînt din Boston și, cu cît sînt mai departe de el, cu atît orașul îmi place mai mult. Dar îl apreciez cu adevărat, draga mea. Nu doresc să plec de-aici, așa cum nici tu nu dorești. Să fii convinsă că dacă tu nu vrei să iei copiii de la cursurile de vîneri după-amiază, nici eu nu vreau să părăsesc biblioteca pe care-o am aici și toate obiceiurile pe care mi le-am format. Rămînem unde sîntem. Foarte probabil compania nu mă va înlocui, iar dacă totuși Matkin îmi ia locul, o să-mi găsească vreun post de subaltern. Sus inima, Isabel ! Am întors spatele diavolului și ingerului său, Fulkerson, iar acum totul e în ordine. Hai să mergem la copii.

Făcu înconjurul mesei, se apropie de Isabel, care era tot mai pierdută în gînduri, o cuprinse după mijloc și o ridică de pe scaun. Ea oftă adînc.

— Să le spunem copiilor ?

— Nu. Ce rost are ?

— N-are nici un rost, consimți ea.

Cînd intrară în camera de zi, unde băiatul și fata, așezați lingă lampă, își făceau lecțiile ce le rămăseseră pentru luni din ziua precedentă, Isabel întrebă :

— Ei, copii, v-ar plăcea să locuiți la New York ?

Bella se grăbi să-și dea părerea prima :

— Și să renunțăm la cursurile de vîneri după-amiază ? se văicări ea.

Fără să-și ridice ochii de pe carte Tom bombăni :

— Nu vreau să merg la Columbia. N-au cămine și trebuie să-ți găsești gazdă prin preajmă. Plecați la New York ? catadicsi el să-și ridice ochii spre tatăl său.

— Nu, Tom. Tu și Bella m-ați făcut să mă hotărâsc să nu merg. Părerea voastră mă ajută să văd lucrurile clar. Mi s-a făcut o ofertă să merg la New York, dar am o refuz.

IV

Ironia tatălui nu avu nici un efect asupra interesului copiilor pentru propriile lor preocupări, dar March știa că soția lui o sesizase, ceea ce spori amărăciunea din care izvorise. Îi reproșa faptul că îngustimea ei provincială îl împiedicase să accepte oferta lui Fulkerson, ca și cum, fără asta, ar fi fost dispus să-i dea curs. Universul său îi oferise în aparență numai dezamăgiri, așa cum i se întâmplă fiecăruia în lumea sa. Nu ajunsese mai bogat decît la început, cu toate că, după căsătorie, renunțase la o serie de plăceri, preferințe, năzuințe, în speranța că se va bucura de ele mai tirziu, cînd va avea mai mult timp și mai multe posibilități. Soția lui nu-l îndemnase la asta; de fapt, ea însăși recunoștea cu mîndrie că March era făcut anume pentru viața la care renunțase; dar dînsa acceptase și fuseseră foarte fericiți împreună. Cu alte cuvinte, se împăcau după fiecare ceartă sau nu-i mai dădeau atenție.

Se acuzau adesea unul pe altul de egoism, de indiferență, dar doamna March era sigură că soțul ei se va sacrifica oricînd pentru ea și pentru copii; iar el, la rîndul lui, în ciuda numeroaselor întepături și ironii, avea deplină încredere în ea. Practic ajunseseră să-și tolereze reciproc laturile neplăcute, iar primejdia care îi amenința cu adevărat era aceea ca fiecare din ei, nefiind foarte mulțumit de celălalt, să ajungă prea mulțumit de sine însuși. Nu erau sentimentali, iar legătura lor era destul de superficială; cu toate acestea, amîndoi se arătau în mod ironic admiratori ai sentimentalismului. Le plăcea să se joace de-a sentimentalismul pe terenul sigur și avantajos al propriului lor simț practic și să intuiască poezia banalului. Prin atitudinea lor aparte se deosebeau de aproape toți cei din jurul lor, motiv pentru care, după căsătorie, nu mai reușeau să se compare cu aceeași obiectivitate cu

care o făcuseră înainte. Călătoriseră mult și văzuseră lumea, dobândiseră plăceri pe care nu și le puteau permite întotdeauna, dar a căror simplă existență le dădea parcă o notă de distincție. Aveau astfel posibilitatea să-i disprețuiască pe cei ce nu gustau asemenea plăceri ; dar, cum nu erau răi din fire, nu-i disprețuiau, ci doar îi priveau ironic. Printre vecinii care nu erau în ton cu moda aveau reputația unei familii nu chiar izolate, dar foarte preocupată de viața lor și a copiilor lor.

Printre oamenii mai simpli care locuiau în apropiere, doamna March se bucura de faima unei femei foarte culte, iar cea a domnului March o întrececa chiar. În casa lor se găseau câteva tablouri de calitate pe care le adusese din Europa, în vremuri mai bune, mătușa doamnei March ; aveau și o mulțime de cărți, în compania cărora domnul March își petrecea mai mult timp decât se cuvenea. Își împodobiseră casa în fel și chip, conștient în acest sens, în mod inconștient, numai pe propriile lor gusturi. Trăiau cu convingerea — care-i încununa aproape ca o virtute — că locuința se armonizează perfect cu viața lor și a copiilor lor, că într-o oarecare măsură le exprimă caracterul, că li se aseamănă. Rareori ieșeau în oraș ; doamna March stătea închisă în eleganța locuinței sale, preocupată numai de bunăstarea familiei. Domnul March se ducea la serviciu și se întorcea grăbit, dornic să uite de grijile slujbei și să se cufunde în visul realizării intelectuale în atmosfera încurajatoare oferită de înțelegerea soției sale. March nu putea să nu constate că viața sa dublă scamănă întrucâtva cu a lui Charles Lamb și uneori era convins — după cum îi declarase lui Fulkerson — că această dualitate era prielnică menținerii interesului său pentru literatură. Acesta rămânea fără îndoială un mare privilegiu, un refugiu sacru. Din când în când scria câte ceva și, după multe ezitări, trimitea textul spre publicare ; când s-au întâlnit pe bordul vasului „St. Lawrence“, Fulkerson avea într-o agendă câteva poezii de March pe care le decupase din diverse reviste și le purtase cu sine de-a lungul anilor pentru că-i încântaseră în mod deosebit sufletul ; după ce a descoperit autorul, care s-a recunoscut ca atare, poeziile au reprezentat legătura dintre cei doi bărbați, dând totodată o nuanță romantică prieteniei lor. Dar, de cele mai

mulțe ori, March se mulțumea cu cititul. Era mîndru de faptul că privește totul cu un ochi critic și se ținea la curent cu problemele și disputele literare. Toate acestea i se păreau lui March, și soției sale totodată, preocupări demne de laudă ; era ușor de constatat contrastul existent între viața sa, eleganța ei intimă, și viața altor bărbați ce nu aveau asemenea resurse. Își spunea că nu dă dovadă de îngîmfare, căci aprecia așa cum se cuvine calitățile celorlalți oameni ; se felicita chiar pentru înclinațiile sale democratice care-l ajutau să privească astfel lumea ; nici March, nici soția sa nu credeau că sînt egoiști. Dimpotrivă, erau plini de înțelegere față de ceilalți ; nu exista cauză dreaptă căreia să nu-i dorească reușita ; nutreau un dispreț generos față de orice formă de închistare ; dacă s-ar fi ivit în viața lor o împrejurare care să le ceară să se sacrifice pentru alții, erau convinși că ar fi făcut-o, dar nu se întrebau de ce nu se ivise o asemenea împrejurare. Erau foarte drăguți și amabili, chiar și atunci cînd încercau să se eschiveze ; își învățau copiii să deteste orice formă de cruzime socială. March avea o conștiință atît de vigilentă în unele privințe, încît își refuza pînă și plăcerea tacită de a se lăsa furat de melancolia aspirațiilor neîmplinite ; și nu-și dădea seama că, dacă le-ar fi abandonat, ar fi făcut-o de dragul a ceea ce-i era mai scump ; în linii mari avea sentimentul că se depărtase de ele în favoarea unui țel nobil și altruist. Expresia practică a vieții sale o constituia faptul că era suficient să-și întrețină bine familie, să-și satisfacă — în limita posibilităților — gusturile pe care și le formase, să dea dovadă de rafinament chiar și în restrîngerea dorințelor sale. Era convins, întocmai ca și soția lui, că, dacă va veni vreodată momentul cînd va dori să facă un sacrificiu pentru împlinirea aspirațiilor îndelung aminate, ea va fi gata să-și stea alături cu trup și suflet.

Cînd March plecă din bibliotecă, unde stătuse toată seara cu copiii, și se duse în dormitor, își găsi soția în fața oglinzii scoțindu-și agrafele din păr.

— Nu-mi pot stăpîni sentimentul — se vîită ea privind în oglindă — că eu sînt cea care te împiedică să accepți oferta. Sînt sigură că așa e ! Aș putea pleca cu tine în Vest sau într-o altă țară, oriunde, dar New York-ul mă

Înspăimintă ! Nu-mi place la New York, nu mi-a plăcut niciodată. Mă sperie și mă amețește. Nu mă pot aduna, nu știu unde să fac cumpărături. Știu că sînt proastă și mărginită și provincială, continuă ea, dar n-aș putea să-mi găsesc o clipă de liniște sufletească la New York, n-aș putea trăi în spiritul vieții de acolo. Poate că alții reușesc. Atîtea milioane de oameni...

— Ei, nici chiar așa ! interveni March rîzînd. Nu sînt nici măcar două !

— Credeam că sînt patru sau cinci. Oricum, nu contează. Mă cunoști, Basil. Sînt grozav de mărginită. N-aș putea îmbrățișa cu sufletul două milioane de oameni. Aș fi nenorocită. Îmi dau seama că stau în calea celor mai nobile aspirații ale tale, dar n-am ce face. Ne-am luat ca să fim alături și la bine și la rău și trebuie să încerci să mă iei așa cum sînt.

Se opri și izbucni în plîns.

— Destul ! strigă March. Ți-am mai spus că nu m-a interesat niciodată planul lui Fulkerson și că nu m-am gîndit niciodată la el în mod serios și că n-aș face-o nici dacă ar avea de gînd să-l pună în aplicare la Boston. Afirmația nu era întru totul adevărată, dar, privind în urmă, îi părea destul de întemeiată pentru scopul discuției. Să nu mai vorbim despre asta. E un fapt încheiat și nu vreau să mă mai gîndesc la el. Nu putem schimba nimic nici dacă stăm toată noaptea să discutăm. Un singur lucru vreau să înțelegi : că nu mărginirea ta mă împiedică, ci propria mea mărginire. N-aș avea curajul să accept o astfel de muncă. Nu cred că sînt potrivit pentru așa ceva. Asta este adevărul !

— Doamne, Basil, nici nu știi cît mă doare cînd te aud spunînd asta !

A doua zi de dimineată, în timp ce-și luau micul dejun fără copii, căci îi lăsau să doarmă mai tîrziu duminica, doamna March îi spuse soțului ei care mîncă tăcut chiftelute de pește și fasole coaptă :

— Plecăm la New York. Am hotărît.

— O asemenea hotărîre nu se ia de unul singur, replică March. Nu plecăm la New York.

— Ba da. M-am gîndit bine. Ascultă-mă !

— Bine. Te ascult, consimți el distrat.

— Totdeauna ți-ai dorit să scapi de munca la asigurări, iar acum, când te temi să nu fii dat afară, o asemenea ofertă nu trebuie neglijată. Fără îndoială că presupune o serie de riscuri, dar riscuri există și în situația de față. Poate că ai să ai un mare succes. Țin foarte mult să încerci, Basil. Dacă aș vedea măcar o dată că ți-ai încercat puterile în domeniul literar, aș putea muri fericită.

— Nu imediat după aceea, sper, sugerează el luând cea de a doua ceașcă de cafea pe care soția lui i-o umpluse. Și cum rămîne cu Boton-ul ?

— Nu trebuie să ne rupem cu totul de Boston. Oricum, putem păstra casa deocamdată. Am putea s-o închiriem pe perioada iernii și să ne întoarcem aici vara viitoare. Ar fi o schimbare după lunile petrecute la New York.

— Discuția mea cu Fulkerson n-a mers atît de departe încît să vorbim și despre concediu.

— Nu contează. Aș putea veni eu și copii. Iar dacă n-o să-ți placă la New York, sau dacă încercarea dă greș, ți-ai putea lua din nou o slujbă în Boston. Am avea din ce trăi pînă găsești ceva. Sînt hotărîtă să merg, Basil.

— După felul cum îți tremură bărbia văd că nimic nu te-ar putea împiedica. Poți să pleci la New York dacă vrei, Isabel, dar eu rămîn aici.

— Fii serios, Basil, eu nu glumesc.

— Serios ? Dacă aș fi ceva mai serios aș începe să plîng. Lasă, draga mea, te înțeleg perfect și, dacă inima mi-ar da ghes spre treaba asta — Fulkerson totdeauna îi spune „treaba asta” — aș accepta bucuros orice sacrificiu pe care ai fi dispusă să-l faci în acest sens. Dar nu prea mă trage inima să te sacrific pe un altar în care nu cred cu toată tăria. Mă simt foarte bine așa cum sînt. Vreau să spun că știu la ce necazuri mă pot aștepta și, dacă ele sporesc, cel puțin sînt obișnuit cu acest soi de necazuri. Sînt prea bătrîn pentru necazuri noi.

— Asta mă hotărăște cu adevărat.

— Și pe mine.

— Îmi asum toată răspunderea, Basil, insistă ea.

— Fără îndoială, pentru ca să mi-o înapoiezi de îndată ce ți-ai atins scopul. Cînd e vorba de responsabilitate

nu ești deloc zgîrcită, Isabel. Nu. Dacă fac treaba asta... iarăși cuvintele lui Fulkerson, nu mă pot dezbăra de „treaba asta“, e de rău augur... trebuie s-o fac pentru că vreau eu, nu pentru că tu ai vrea ca eu să vreau s-o fac. Îți înțeleg atitudinea, Isabel, știu că te lași minată de un impuls cu adevărat generos, dar la vîrsta noastră nimic nu e mai riscant decît un impuls generos. Cînd eram mai tineri îi puteam rezista, ne puteam lăsa duși de el și-i puteam accepta consecințele. Dar acum nu-i putem face față. Trebuie să acționăm cu mintea limpede chiar și în înălăcărarea sacrificiului de sine.

— Ei parcă l-ai face tu, replică soția lui.

— Și asta e un motiv ca să-l faci tu ? Dînsa nu-i putu răspunde că da, așa încît el continuă triumfător : Nu, n-am de gînd să te smulg din unicul loc de pe fața pămîntului unde te simți în siguranță și să te arunc în locul cel mai primejdios, pentru ca apoi, cînd îți vei schimba complet starea de spirit, să te aud spunînd că ai fost împotriva acestui plan încă de la început și că ai acceptat numai pentru că ți-ai dat seama că eu țineam la el.

March își închipuia că prezintă lucrurile într-o lumină hazlie, dar o astfel de înfruntare între soț și soție depășește totdeauna limitele unei glume. March avusese prilejul să constate că asemenea oscilații și inconsecvențe feminine, care-l încîntaseră cîndva în comportamentul soției sale, ajunseseră cu timpul trăsături inflexibile ale firii ei, ceea ce o făcea să semene cu toate femeile între două vîrste. Transformarea îl impresiona profund, dar efectul ei i se părea o povară și o jignire.

Doamna March îi răspunse că, dacă nu vrea să o creadă pe cuvînt, n-are decît, dar că, orice ar hotări, ea nu va avea nimic să-și reproșeze și că, în orice caz, nu-i va putea spune că l-a atras într-o capcană.

— Cum adică m-ai atras într-o capcană ? întrebă el.

— Nu știu cum numești tu asta, răspunse ea, dar cînd mă faci să mă angajez într-o treabă neglijînd ceea ce este esențial, eu numesc asta capcană.

— Nu înțeleg de ce alegi tocmai cuvîntul capcană, dacă ai impresia că te-am determinat să accepți planul lui Fulkerson și apoi te-am luat prin surprindere vorbin-

du-ți de New York. Totuși nu cred că ai această impresie. Dar mai bine să nu mai vorbim despre asta.

March făcu o plimbare lungă, iar soția lui se duse în camera ei. Luară prînzul în tăcere, în prezența copiilor, care știau că părinții s-au certat, dar faptul nu-i impresiona, așa cum se întîmplă de obicei cu copiii în asemenea împrejurări; natura îi apără pe cei tineri, iar necazurile la care sînt martori nu-i influențează. Seara, după ce copiii se duseseră la culcare, tatăl și mama reluară discuția. March ar fi preferat să reia discuția din punctul din care începuseră ostilitățile, căci i se părea nedrept ca o problemă care-i afecta atît de serios să se destrame în aburii miniei fără rost; era gata să-și recunoască în mod tacit greșeala reluînd problema, dar soția lui nu fu de acord, iar el se văzu nevoit să cedeze cu totul slăbiciunii ei admitînd că ea vorbise serios cînd îi ceruse să accepte oferta lui Fulkerson. March spuse că știe asta și începură să discute cu toate seriozitatea perspectivele ce le aveau în eventualitatea unei plecări la New York.

— Ah, după cum văd, ai de gînd să mergi! exclamă ea.

— Am de gînd să rămîn, răspunse el și să aștept pînă am să fiu dat afară de la agenție!

Și cu aceste cuvinte pline de amărăciune se încheie discuția.

V

Doamna March nu încercă să reia discuția a doua zi dimineată, înainte ca soțul ei să plece la serviciu, și se despărțiră într-o atmosferă de răceală și ostilitate. Știau din experiență că asemenea incidente se încheie de la sine și lăsau lucrurile în voia lor. March era conștient că soția sa făcuse un efort real să consimtă la o hotărîre care nu-i era pe plac, iar în sinea lui îi aprecia efortul mai mult decît o făcuse în mod fătîș. Doamna March era conștientă că luase această hotărîre cu rezerva de care o acuzase soțul ei și-și dădea seama că era îndreptățit să se necăjească pentru un lucru pe care ea nu-l putea învinge. Dar el o lăsă să-l învinuiască în gînd de nerecu-

noștință, iar ea îl lăsa să ia în piept riscurile zilei aceleia fără o vorbă de mângâiere sau de împăcare. March își spunea că, dacă soția sa ar fi acceptat cu bunăvoință condițiile implicate în oferta lui Fulkerson, ar fi avut curajul să-și asume celelalte riscuri și ar fi avut satisfacția de a-și da demisia din slujbă. Așa cum stăteau lucrurile însă, nu putea decât să aștepte să fie dat afară ; își inchipuia cu o bucurie amară suferința soției sale în ziua când va veni acasă și-i va spune că a fost înlocuit și când va fi prea târziu ca să mai încheie învoiala cu Fulkerson.

Găsi pe birou o scrisoare bătută la mașină, din partea secretarei, pe al cărei plic scria „Dictată“, și care-l informa că domnul Hubbell, inspectorul agențiilor, va sosi la Boston miercuri și că-i va face o vizită la birou în cursul dimineții. Tonul scrisorii nu se deosebea cu nimic de cel al altor scrisori pe care le mai primise, dar vizita anunțată era neobișnuită, iar March își spuse că aceasta îi va hotări soarta... De-a lungul celor șaptesprezece ani de când lucra în agenție — mai întâi ca funcționar al filialei din Boston și apoi ca șef de agenție — fusese martorul multor schimbări în structura ei ; președinți, vicepreședinți, statisticieni și șefi de agenție veniseră și plecaseră, dar existase parcă mereu o recunoaștere a eficienței lui, sau cel puțin a competenței lui, și nu se ivise nici o problemă, nici o încurcătură legată de conturi, nici un motiv de nemulțumire legat de felul cum condusesese treburile. În ultimul timp însă începuseră să sosească din partea direcției o serie de sugestii privind modernizarea lucrărilor ; treptat ajunsese să-și dea seama că subalternul său, Matkins, e dornic să-i ia locul : sugestiile primite întruchipau unele din ideile lui Matkins. Acestea i se păreau lui March meschine și chiar vulgare ; nu se considerase nicicând un om lipsit de energie, deși probabil că, fără să-și dea seama, lăsase afacerile să meargă pe drumul lor firesc, pe vechiul lor făgaș. Treburile mergeau așa de bine, încît își inchipuisese că direcțiunea are un oarecare respect pentru el, respect pe care avea slăbiciunea de a-l pune pe seama realizărilor sale în domeniul literar, cu toate că, atunci când judeca lucrurile la rece, își dădea seama că așa ceva e imposibil.

În afara unei aluzii făcute de domnul Hubbell la o scriere a lui March care-i căzuse înțimplător în mână, nici un reprezentant al direcției nu lăsase vreodată să se înțeleagă că știe că instituția lor este onorată de prezența unui obscur scriitor ; și chiar domnul Hubbell lăsase impresia că privește rătăcirile condeifului lui March ca pe o glumă pe care o trece cu vederea, așa cum ar fi trecut cu vederea dacă s-ar fi întimplat să-l găsească o dată prea bine dispus după masă.

March fu posomorît toată ziua, dar se strădui să nu arate nici un fel de resentiment față de Matkins, pe care-l bănuia de intenția de a-i lua locul și chiar de a fi întreprins ceva în acest scop. Făcînd efortul de a se stăpîni reuși să ajungă într-o stare de spirit mai bună în ceea ce o privea pe soția lui. Se hotărî să nu o facă să sufere în mod inutil, dacă lucrurile ar lua o întorsătură foarte gravă ; chiar și într-un caz fericit, ea ar avea destul de suferit și se gîndi să o cruțe pînă ce va veni clipa cea grea și să nu-i spună nimic despre scrisoarea primită.

Dar cînd se văzură ea ghici dintr-o privire că se întîmplase ceva și prima ei întrebare îl împiedică să-și pună în aplicare intențiile generoase. Fu nevoit să-i spună de scrisoare. Ea nu era de părere că avea vreo semnificație ; dar îl îndemnă să pună capăt neliniștii ce-l frămînta și să prevină eventualele necazuri ulterioare, dîndu-și demisia din funcție imediat. Îi spuse că e gata oricînd să plece la New York ; se gîndise mult la lucrul ăsta și acum într-adevăr dorea să meargă. March îi răspunse grav că și el se gîndise mult și că nu dorea să plece din Boston, unde trăise atîția ani, și să înceapă o viață nouă, decît dacă nu avea altă soluție. O asigură că o face din motive pur egoiste. Tot făcîndu-și concesii unul altuia, cearta dintre ei se stinse ; ajunseră la concluzia că, indiferent de ceea ce se va întîmpla, totul va fi spre binele lor, iar a doua zi March plecă la serviciu pregătit pentru orice eventualitate.

Soarta, deși tragică, i se înfățișă într-o formă pe care ar fi găsit-o poate comică, dacă ar fi fost vorba de viața altcuiva. Domnul Hubbell prezintă îndepărtarea lui March din funcție sub înfățișarea unei promovări. Direcțiunea agenției de la New York, probabil la sugestia domnului

Hubbell, îl imputernicise pe acesta să-i ofere conducerea unei publicații lunare ce urma să servească interesele agenției ; activitatea sa va cuprinde redactarea unor circulare și broșuri în sprijinul asigurărilor pe viață, ceea ce i-ar permite domnului March să dea frîu liber talentului său literar în privința căruia domnul Hubbell atrăsese atenția direcțiunii ; salariul va fi aproape egal cu cel pe care-l primea acum, dar munca în sine nu-i va mai ocupa tot timpul, iar într-un oraș ca New York-ul va avea posibilitatea să scrie și pentru alte publicații, fapt în privința căruia nimeni nu ar avea de obiectat.

Domnul Hubbell părea așa de sigur că March va accepta un post atât de potrivit unui om cu înclinații literare, încît acesta regretă ulterior că respinsese oferta într-o manieră evident ironică și astfel îl jignise în mod inutil pe domnul Hubbell ; dar doamna March nu avea nici un fel de regret. Se temea doar că răspunsul soțului ei nu a fost destul de disprețuitor.

— Și acum, spuse dînsa, trimite-i o telegramă domnului Fulkerson și plecăm imediat !

— Bănuiesc că aș putea căpăta totuși postul lui Matkins, îi sugerează March.

— Nici în ruptul capului ! ripostă ea. Trimite imediat telegrama !

Acum se întrebau dacă nu cumva Fulkerson s-o fi răzgîndit între timp, iar ziua următoare, în care nu primiră nici o veste de la el, trecu deosebit de greu. Ziua se încheie cu sosirea lui Fulkerson însuși. Erau așa de fericiți de venirea lui și atât de impresionați de bucuria cu care Fulkerson primi vestea, încît îi prezentară toate datele situației. Ca și March, Fulkerson gustă din plin ironia subtilă a propunerii domnului Hubbell și se strădui să o convingă pe doamna March că-i împărtășește întru totul indignarea cu privire la jignirea adusă soțului ei.

Privind din perspectiva noii situații March se arătă dispus să-i treacă totul cu vederea și spuse că nu-i aduce nici o învinuire. Fulkerson rîse și-l întrebă cînd crede că va putea veni la New York. Refuză să reia discuția cu March cu privire la priceperea sa, întrucît analizaseră problema aceasta amănunțit, dar reluă discuția cu doamna March și o asigură de încrederea sa în intuiția lui March

în toate privințele. Încă din prima clipă dînsa avusese o încredere sfidătoare în capacitatea soțului ei, dar, înaintea discuției cu domnul Fulkerson, mai păstra încă o rezervă ascunsă ; sau mai exact se întrebasese dacă nu cumva March are dreptate cînd nu are încredere în el însuși. Acum, cînd înțelegea clar ce planuri are Fulkerson, nu mai avea nici o urmă de îndoială. Fulkerson îi explică în ce sens publicația se deosebea de altele, precum și faptul că la conducerea revistei avea nevoie de un om cu experiență, dar și cu spirit de inițiativă în domeniul afacerilor, însuflețit de dragoste de muncă și dotat pentru această activitate. Nu avea nevoie de un om tînăr, ci de tinerețe spirituală, propeșime și entuziasm, adică exact de trăsăturile pe care le-ar dovedi March dacă s-ar angaja la treaba asta din tot sufletul. Nu ar desfășura o activitate de rutină ca un bătrîn plictisit de viață ; nu va avea propriile sale pasiuni ; nu va avea nici prieteni, nici dușmani. În afară de asta, va colabora cu o mulțime de oameni, iar March avea darul de a se face plăcut ; asta o știa și dînsa, avea un farmec al lui cu totul special. Consiliul editorial urma să rămînă ceva mai în umbră din punctul de vedere al publicului ; cititorii aveau să presupună că revista merge de la sine. Fulkerson nu-și dorea ca redactor o celebritate în domeniul literaturii, dînd astfel de înțeles că March nu avea aproape nici un fel de reputație de acest fel. Totodată relațiile dintre colaboratori și conducere urmau să fie mult mai intime decît de obicei. Fulkerson se considera total incapabil să abordeze lucrurile din punct de vedere social și conta în acest sens pe domnul March ; mai exact conta pe doamna March.

Doamna March se împotrivi spunînd că nu trebuie să conteze pe ea ; dar aceasta nu-i umbri defel impresia asupra înțelepciunii lui Fulkerson, care avea parcă o ade-vărată pasiune pentru March. Cîndva avusese și dînsa aceeași pasiune ; iar respectul imbinat cu afecțiune pe care Fulkerson i-l arăta lui March înlătură pentru totdeauna din sufletul ei orice urmă de îndoială privind calitatea manierelor lui Fulkerson și o ajută să se împace cu limbajul său colorat și nonconformist.

Acum nu se mai putea schimba nimic, dar dînsa își dădu acordul cu măreție, ca și cum lucrurile abia acum

prindeau formă. Dar nu cumva să își închipuie domnul Fulkerson că dînsa va ajunge vreodată să se simtă bine la New York. Nu vroia să-l amăgească în această privință. N-o să-i placă niciodată acolo. Nici nu se feri să spună că nu se putea împăca cu gîndul de a retrage copiii de la cursurile de vineri seara, și nu era convinsă că Tom va fi de acord să meargă la Columbia. Mai prinse puțin curaj cînd Fulkerson îi sugeră că Tom ar putea merge la Harvard chiar și de la New York ; și-l asaltă cu întrebări privind condițiile de locuit ale unei familii în acel oraș. Fulkerson se strădui să se arate oarecum documentat în această privință și reuși chiar să dovedească interes pentru unele probleme care-i erau inevitabil indiferente.

VI

În perioada următoare, cît timp a durat desfacerea și mutarea casei, doamna March se arătă adesea înspăimîntată de eventualele probleme și greutăți viitoare, dar greutățile de moment nu o tulburau nici măcar pentru o clipă. S-a ținut tare dovedind o energie neobosită, a rămas neclintită în momentele cînd soțul ei era cuprins de îndoială și descurajare, l-a îmbărbătat atunci cînd era complet deprimat.

Hotărî să lase copiii acasă cu slujnicele în timp ce ea va fi plecată la New York cu March să caute o locuință. Numai gîndul la această problemă îl dezgusta și cînd venea vorba de asta ar fi preferat să renunțe la tot planul. Dînsa a trebuit să-l încurajeze și să-i arate în repetate rînduri că acum nu mai aveau altă cale decît să facă această încercare. Fiecare amănunt legat de plecare era pentru el o sursă de neliniște. Se împăca doar la gîndul că vor închiria pe perioada iernii casa mobilată, ceea ce însemna că se vor întoarce cîndva acolo ; dar faptul că trebuia să dea anunțul în ziar îl îndurera profund ; și cînd, în cele din urmă, se ivi un chiriaș, nu avu altceva de făcut decît să încheie contractul. Puse la grea încercare dragostea și răbdarea soției sale, așa cum se cuvine oricărui bărbat pentru care viitorul luat în ansamblu este o treabă ușoară, care însă devine chinuitoare cînd se transformă

într-un prezent trăit clipă de clipă. Trecu prin momente de remuşcare văzînd obiectele pe care avea să le lase în urmă, ca şi cum acestea îi făceau cu adevărat reproşuri, şi-l cuprinsese prea curînd un dor de casă care parcă îi tăia răsufierea. În repetate rînduri soţia sa fu nevoită să-l convingă că tristeţea lui nu e de rău augur. Îi dovedi tot ceea ce el ştia deja şi-i demonstră — contra voinţei lui — că putea căuta oricînd o slujbă în Boston, dacă totuşi nu vor reuşi să suporte New York-ul. Sfîrşi prin a-i spune că era dureros faptul că o obliga să-l liniştească într-o încercare care era, de fapt, mult mai grea pentru ea decît pentru el. Trebui să-l îmbărbăteze într-o ultimă criză de disperare, în drum spre gara Albany, în dimineaţa cînd porniră spre New York ; dar, după ce s-au pus la punct ultimele amănunte, după ce s-au cumpărat biletele, s-au verificat geamantanele şi s-au aranjat în compartiment sacoşele, iar viitorul s-a restrîns din nou într-un tot unitar aflat la o distanţă sigură de două sute de mile şi şapte ore de drum, March începu să prindă curaj, iar soţia lui începu să se descurajeze. Ar fi vrut să se bucure de bunul gust, de eleganţa şi confortul sălii de aşteptare din gară, unde îşi petrecură ultimul sfert de oră înainte de plecarea trenului. March spuse că nu crede să mai existe vreo altă gară unde să se pună la dispoziţia publicului balansoare de mahon, că vişiniul cald al tapetului este la fel de plăcut ca lumina unei lămpi, că întotdeauna sperase să vadă focul arzînd în vatra uriaşă, sub acea poliţă minunată, dar că probabil nu-l va mai vedea niciodată. Spuse că totul se deosebea radical de vechea gară Albany — un adevărat tunel —, unde aşteptaseră în dimineaţa cînd au pornit-o spre New York în călătorie de nuntă.

— Care dimineaţă, Basil ? ! exclamă soţia lui. Era noapte ! Şi trebuia să luăm vaporul, dar era așa o furtună !

Îi adresă o privire plină de reproş, așa încît el nu mai spuse nimic ; apoi îl întrebă dacă crede că bucătăreasa şi slujnica ar fi mulţumite să locuiască într-o hrubă întunecoasă, cum locuiau de obicei slujnicele în apartamentele din New York, şi cum o să se descurce ea mai ales dacă o să plece Margaret. March îndrăzni să spună că poate Margaret se va simţi bine la New York şi că, dacă

totuși ar vrea să plece, s-ar putea găsi o mulțime de slujnice. Soția sa răspunse că nu putea avea încredere în nici una și că era sigură că Margaret nu va sta. March întrebă de ce o mai lua în cazul acesta, de ce nu renunța la ea imediat ; dinsa răspunse că era inuman să o concedieze acum, în prag de iarnă. Îi promisese că o va ține în slujbă, iar Margaret se bucura la gândul că va merge la New York unde avea o verișoară.

— Atunci poate că va fi dispusă să rămână în slujbă, spuse el.

— Ei, grozav te mai pricepi la asta ! replică ea. Și gândindu-se la această ipotetică dificultate și la lipsa lui de înțelegere, doamna March se lăsă pradă unei mihniri de care se lepădă în cele din urmă declarînd, că, oricum ar fi apartamentul din New York, va trebui să aibă o bucătărie luminoasă și un dormitor însorit pentru Margaret. March își exprimă convingerea că vor găsi ușor un astfel de apartament, dar dinsa îl acuză de un optimism nefast, care-l susținea exact atunci cînd nu avea nici un temei și-l lăsa pradă deznădejzii exact atunci cînd era în siguranță.

March își recunoscuse această deficiență de temperament adăugînd că ea compensează o trăsătură opusă a firii ei.

— Probabil că asta este unul din marile avantaje ale căsătoriei : oamenii se completează reciproc și formează împreună o ființă umană aproape perfectă. Singurul curs al acestei teorii este că o persoană necăsătorită pare la fel de completă și de echilibrată ca și o familie.

Soția sa refuză să guste gluma ; își întoarse capul spre fereastră și-și duse batista la ochi sub voal.

Abia cînd se atașă la tren vagonul-restaurant reușiră să-și regăsească pentru o oră sentimentul de degajare specific călătoriilor lor din tinerețe, cînd se eliberau atît de ușor de propriile lor griji. Pe vremea aceea le plăcea să facă presupuneri cu privire la firea și viața tovarășilor lor de călătorie, ceea ce le oferea o preocupare suficientă. Această etapă a tinereții lor durase mult ; pe atunci viața era încă plină de interes și de noutate, dar acum doar farmecul vagonului-restaurant mai reușea să le domolească neliniștea. Totuși, pentru moment, acest farmec era atît

de puternic încît îi făcu să aprecieze cu toată obiectivitatea bucuria de a sta comod alături, ca și cum nu aveau nici o grijă. Se întrebau ce-or fi făcînd copiii care, atunci cînd erau cu ei, îi acaparau în totalitate și care acum, prin simpla lor absență, păreau în mod fantastic inexistenți. Înceau să simtă dorul de ei și de casă, dar nu reușeau; recunoșteau amîndoi, cu o ușoară spaimă, că era un lucru îngrozitor, dar își dădeau seama de frumusețea fascinantă a situației de a fi singuri; totodată se întrebau cum s-or fi simțind cei care nu au copii. Încercară să facă o comparație între plăcerea de a lua masa astfel (bucurîndu-se de tot confortul, cu excepția orchestrei) și bucuria plină de teamă pe care o simțeau altă dată, cînd mîncau în goană la bufetul gării din Worcester, Springfield sau New Haven. De la călătoria de nuntă nu fuseseră de multe ori la New York, destul însă ca să poată observa trecerea de la prînzul servit la bufet, la prînzul servit în tren, într-un coșuleț, ceea ce era o soluție mai comodă și mai elegantă, deși coșulețul avea tendința de a fi prea încărcat cu murături, indiferent ce comandau.

Acum, cînd își puteau permite să aprecieze critic, dar și îngăduitor, aromele insuficient de bine diferențiate ale felurilor de mîncare servite la cină, aveau o impresie bună despre ei înșiși și-și băură cafeaua în tihnă, privind pe fereastra trenului peisajul de toamnă.

— Parcă anul ăsta pădurea nu mai are culori stridente de stambă imprimată; remarcă el calm și generos cu privire la peisajul parcă pictat ce trecea în goană pe lingă ei. Observi cum imaginea din prim-plan fuge de noi, cea din plan îndepărtat se mișcă o dată cu noi, iar cea din mijloc parcă stă pe loc? Cred că n-am mai observat pînă acum acest efect. Trebuie că există aici un substrat literar: trecutul care se retrage, viitorul care înaintază și prezentul mereu înșelător — cam așa ceva.

Soția sa își scutură cîteva firimituri din poală înainte de a se ridica.

— Da. Acum nu trebuie să-ți scape nici o idee din asta.

— A, nu, ar însemna să-i golesc buzunarul lui Fulkerson.

Merseră la un hotel liniștit din centrul orașului și închiriară un apartament mic pe care-și puteau permite să-l plătească pentru cele două-trei zile cât vor sta, până când vor găsi un apartament mobilat. Aveau obiceiul să tragă la acest hotel ori de câte ori veneau la New York pentru o scurtă vizită, în perioada expozițiilor de primăvară, după o iarnă grea petrecută la Boston. Personalul hotelului îi ținea minte de la un an la altul ; servitorii de culoare, care parcă nu îmbătrâneau deloc, le zîmbeau, iar funcționarul îi spuse lui March pe nume încă înainte de a semna în registru. Îl întrebă dacă doamna March este cu el și presupuse că ar vrea să locuiască în aripa în care locuiau de obicei ; într-adevăr, fură cazați într-un apartament retras, care parcă îi aștepta răbdător, liber, curat și liniștit de doi ani, de când fuseseră aici ultima dată. Salonașul împodobit cu tapet auriu și mobilă de abanos era cea mai luminoasă cameră și totuși insuficient de luminoasă la ora prinzului, dacă nu aprindeau gazul — operație pe care tocmai o făcea un servitor. Vuietul orașului ajungea până la ei doar ca un murmur mîngietor, iar soții March se instalară în liniștea și confortul încăperii cu o bucurie vădită. Amîndoi își exprimaseră părerea că, de fapt, nu exista colț de lume mai încîntător decît un apartament de hotel ca acesta ; frumusețea locuinței lor, de care erau așa de mîndri, nici nu se putea compara cu el : și, ca prin farmec, apartamentul era mereu aici, gata să primească pe oricine, pe toată lumea, ca și cum aștepta pe cineva anume : totul părea o întîmplare din *O mie și una de nopți* care devine realitate pentru întreaga omenire.

— Of, Doamne, de ce nu putem rămîne aici pentru totdeauna, doar noi doi ! oftă doamna March cînd soțul ei ieși din camera lui ștergîndu-se pe față cu prosopul, în timp ce dînsa căuta să-și aranjeze mai bine pălăria și poșeta pe polița căminului.

— Și să uităm trecutul ? Mi-ar plăcea și mie. Nu mă îndoiesc că fără noi copii s-ar descurca minunat și că și-ar găsi în planurile providenței un loc care li s-ar potrivi cît se poate de bine.

— Da, sau poate am aranja ca ei să nu fi existat nici-o dată. Aș insista asupra acestui aspect. Dar dacă totuși există, cum am putea oare să ne dorim să nu existe ?

— Da, înțeleg ce vrei să spui, sînt o realitate indiscutabilă.

Ea începu să rîdă și zise :

— În orice caz, dacă n-o să găsim un apartament convenabil, o să ne îngrămădim toți în aceste trei camere de hotel pe perioada iernii și o să ieșim la pascut prin preajmă. Dacă aranjăm să plătim masa săptămînal o să ne coste mai ieftin și o să facem economii din banii pentru mîncare, așa cum se procedează în Europa. Sau din alte cheltuieli.

— Poate din alte cheltuieli, spuse March. Dar nu vom închiria aceste camere decît dacă nu vom găsi cu nici un chip apartamentul mobilat ideal. Dar n-o să avem probleme. O să găsim cu ușurință o familie care pleacă în sud pe perioada iernii și care va ceda bucuros apartamentul la un preț derizoriu unei „familii onorabile“. Așa cred eu. Așa a procedat și familia Evans cînd a venit aici în februarie. Lucrurile au mers exact așa, cu excepția prețului derizoriu.

— Da, și am putea să plătim o chirie bună și să economisim ceva bani din închirierea casei noastre. Sînt multe feluri de a-ți găsi o locuință la New York, e într-adevăr o calitate a acestui oraș. Dar dacă toate încercările noastre dau greș, ne putem întoarce aici. Aș vrea să-l reții pentru orice eventualitate, Basil. O să ne începem căutările chiar astă-seară, imediat după cină. Pe drum am decupat o mulțime de anunțuri din Herald. Privește !

Scoase din geantă o fișie lungă de hirtie pe care erau prinse transversal anunțuri minuscule alcătuiind ceea ce semăna cu un animal vertebrat ciudat și strălucitor.

— Parcă-ar fi un șarpe de mare, spuse March ștergîndu-și mîinile pe prosop și privind lista de la un capăt la altul. Dar n-o să avem probleme. Sînt convins că jumătate din cele anunțate aici sînt satisfăcătoare. N-ai luat adrese de la marginea orașului ? Pentru că va trebui să locuim lîngă redacția Magazinului bilunar.

— Nu. Dar tare-aș fi vrut ca domnul Fulkerson să-i fi găsit alt titlu ! Îmi amintește de *Prin oglindă* : „...ieri

marmeladă, miine marmeladă, dar niciodată astăzi marmeladă". Toate adresele sînt în zona asta.

Ședeau încă la masă, lângă fereastra în dreptul căreia un soi de arbust fără flori, plantat într-un ghiveci, își legăna ramurile crescute simetric — una la dreapta, alta la stînga și o tulpină dreaptă în mijloc —, cînd Fulkerson își făcu apariția pășind apăsător pe covorul gros al sălii. Cînd îi zări, le făcu un semn prin care-i salută cu voieșie și totodată îi opri să se ridice și să-i iasă în întîmpinare; apoi, aparent simultan, întinse cîte o mîna fiecăruia dintre ei, trase un scaun de la masa vecină, se așeză și-și puse pălăria și bastonul pe jos, lângă el.

— Așadar ați dat foc corăbiilor în urma voastră, după cum văd, spuse el cu un zîmbet și o privire plină de încîntare.

— Corăbiile au ars, zise March, dar nu sînt convinși că numai noi le-am dat foc. Dar, iată-ne aici, în căutare de adăpost și puțin neliniștiți din pricina atitudinii băștinașilor.

— Vai, dar sînt oameni foarte pașnici, spuse Fulkerson. M-am învîrtit puțin printre „șefii de trib” și cred că am găsit vreo două-trei locuințe întru totul pe gustul dumneavoastră, doamnă March. Cum ați lăsat copiii?

— Vai, ce drăguț din partea dumneavoastră! Se simțeau bine și erau foarte mîndri că am lăsat în seama lor ruinele fumegînde.

Firește, Fulkerson nu dădu nici o atenție spuselor ei, căci soarta copiilor îl interesa — în cel mai bun caz — numai în foarte mică măsură.

— Iată cîteva adrese pe-aici, prin apropiere, la doi pași de redacție, și, dacă vreți, puteți merge să vedeți locuințele chiar astă-seară. Am primit prin misit numele celor care pot fi găsiți acasă.

— Mergem să le vedem imediat, spuse Isabel, mai exact imediat după ce luați cafeaua cu noi.

— Nici vorbă, replică Fulkerson. Își luă pălăria și bastonul. Am trecut doar să vă salut în grabă, dar trebuie să plec într-o clipă. Să știi, March, că treburile se precipită. Îmi urmăresc oamenii cu toată severitatea, n-am de gînd să-i las să-și piardă vremea, și mi-e capul plin de

idei pentru *Scriitorul solitar* — mi-ar plăcea să-i putem spune așa — și aş vrea să le discut cu tine.

— Atunci veniți miine la micul dejun, spuse Isabel cu amabilitate.

— Nu, ideile pot să aştepte pînă ce vă găsiți un adăpost în această junglă imensă. La revedere !

— Sinteți deosebit de drăguț, domnule Fulkerson, ne purtați de grijă cînd aveți atîtea treburi pe cap.

— N-aș fi avut nici un fel de treburi dacă nu m-aș fi gîndit tot timpul la dumneavoastră, doamnă March, spuse Fulkerson depărtîndu-se, după ce dăduse o replică cît se poate de inspirată.

— Vai, Basil, spuse doamna March după plecarea lui, e un om încîntător ! Și acum, să nu mai pierdem nici o clipă. Să mergem să găsim aceste adrese. Apoi își aruncă o privire peste autorizațiile misiților. Minunat... extraordinar... exact ce ne trebuie... fiecare în parte ! Ei, ne putem considera ca și instalați ! Dacă vrem, putem să ne întoarcem chiar miine la copii, deși mi-ar plăcea să mai stăm o zi și să ne odihnim puțin înainte de efortul pe care o să-l facem apoi. Dar acum totul este mult mai simplu, iar domnul Fulkerson e cît se poate de drăguț. Sint convinsă că ai să te împaci bine cu el. Are o inimă de aur. Iar atitudinea lui față de tine e minunată, mereu respectuoasă, sau mai degrabă plină de considerație. Da, da, plină de considerație, cred că asta e expresia cea mai potrivită. Am s-o țin minte.

— E foarte important s-o ții minte, spuse March.

— Da, consimți ea cu seriozitate, și nu trebuie să uităm ce fel de apartament trebuie să căutăm. Elementele *sine qua non* sînt ascensorul și încălzirea centrală, dar mai intîi de toate să nu fie mai sus de etajul trei. Apoi fiecare din noi trebuie să aibă camera lui, tu ai nevoie de birou, iar eu de salon și fiecare din slujnice trebuie să aibă o cameră. Dacă punem la socoteală bucătăria și sufrageria, cite camere sînt în total ?

— Zece.

— Credeam că opt. Oricum, nu contează. Poți să lucrezi în salon și să te refugiezi în camera ta cînd vine cineva, iar eu pot să stau în camera mea și slujnicele or să se mulțumească cu o singură cameră. Bucătăria tre-

buie să fie luminoasă, ca să poată sta și acolo. Și toate camerele trebuie să aibă lumină directă. Iar chiria să nu treacă de opt sute pe perioada iernii. Nu o să luăm decît o mie pe casa noastră și trebuie să ne alegem cu ceva din treaba asta ca să ne scoatem cheltuielile mutatului. Ei, ce zici, crezi că ai să le ții minte pe toate ?

— Nici măcar jumătate din ele, spuse March, dar ai să reușești tu să ții minte. Iar dacă uiți o treime, adaug eu jumătatea mea incompletă și compensez mai mult decît e necesar.

Doamna March își luase geanta și pălăria și, în timp ce vorbea, le transfera de pe cuier pe propria sa persoană. Portarul le deschise ușa cu amabilitate și ieșiră în stradă ; aerul curat al serii de octombrie o înveseli pe doamna March, care-și strecură mina sub brațul soțului ei și-l îndemnă la drum :

— Dacă găsim un apartament convenabil imediat, spuse ea, și avem toate șansele să-l găsim curînd, căci e o adevărată loterie, mergem undeva la teatru.

Doamna March trecu printr-un moment de spaimă gîndind că a lăsat adresele pe masă, dar, după ce-și aminti că le-a pus în sacoșa în care își ținea și banii (fiecare bancnotă făcută sul) și pe care o lăsase în cuier, de unde fusese desigur furată, o găsi atîrnată pe braț. Faptul nu i se păru deloc amuzant și, după ce în prima clipă fu tentată să-l învinuiască pe soțul ei, îl lăsă apoi să facă haz ; se opriră în dreptul unei lămpi și, ținînd adresele la distanță, încercă să le descifreze.

— Unde-ți sînt ochelarii, Isabel ?

— În cameră, pe polița căminului, bine-nțeleș.

— Atunci trebuie că ți-ai luat la tine în schimb cleștele pentru cărbuni.

— Nu-mi plac glumele proaste, Basil, spuse ea. Ia te uită ! exclamă întorcîndu-se spre ușa în dreptul căreia se opriseră, chiar asta e numărul ! Ei bine, sînt convinsă că e un semn bun !

Misiunea de portar era îndeplinită — cu blîndețea specifică rasei sale — de un negru, așa cum se întîmplă adesea în blocurile mai mici din New York. Acesta îi primi în incinta clădirii sau, mai exact, le ură bun venit făcînd o plecăciune prin care recunoștea totodată autorizația lor

de a vizita apartamentul. Era o locuință veche și încăpătoare, împărțită în cinci sau șase apartamente ; își mai păstra ceva din eleganța de odinioară, ceea ce era pe gustul unor oameni înclinați spre compasiune cum erau soții March. Lambriul întunecat de mahon — destul de urit decorat — dădea o măreție sumbră holului larg, pavat cu marmură ; treptele acoperite cu un covor se înălțau grațios într-o adevărată risipă de spațiu.

— Nu există lift ? îl întreabă doamna March pe portar.

— Nu, coniță, nu-s decît două etaje, răspunse acesta pe un ton fermecător, ceea ce o făcu să exclame scuzîndu-se parcă :

— Ah !

În timp ce urca sprinten îi șopti soțului ei :

— Îl luăm, Basil, dacă arată ca și ceea ce am văzut.

— Vrei să spui, dacă arată ca portarul.

— Nu mă mir că unii au vrut să-i aibă în stăpînire, filozofă dînsa în grabă. Dacă aș avea așa un om, numai moartea m-ar putea despărți de el și nu m-aș gîndi nici o clipă să-l eliberez...

— Nu, nu ne-am putea permite, răspunse soțul ei.

Portarul descuie apartamentul și-l luminează aprinzînd gazul în cupele candelabruului de alamă aurită, în formă de ciorchine de struguri, cu frunze și cîrcei, prevăzut cu un vechi robinet de gaz, corespunzînd pe deplin ideii sale de frumos ; spre deosebire de holul de la intrare, aici urgența era mai evidentă decît măreția. Dar camerele erau spațioase, grupate într-o manieră care amintea de vremea cînd alcătuiau doar o parte din locuința pe atunci plină de farmec, de patos și de grandoare. Acolo unde încăperea fusese subîmpărțită în odăi mai mici, împărțirea stătea cheazășie pentru franchetea unei familii vechi și mîndre nevoită să recurgă la economii din pricina pierderii averii. Pe podeaua aspră, din lemn de pin, se vedea un șir de cuișoare, acolo unde, timp de mai multe generații, se pusese sau se luaseră covoarele ; varul alb se îngălbenise de vreme ; camera din față și cea din spate erau luminoase, iar alte două-trei camere primeau doar o geană de lumină prin ferestre mici, tăiate în colțuri ; o altă încăpere înălța parcă o privire rugătoare spre cer printr-un ochi de geam circular deschis în plafon ; celelalte erau con-

damnate la un amurg veșnic. Cu toate acestea, întreaga locuință avea o atmosferă plăcută, iar doamna March găsisese în gând fiecărei camere întrebuintărea cuvenită nevoilor familiei cînd, deodată, se gîndi (iar pentru dînsa a se gîndi era identic cu a rosti) :

— Vai, dar n-are încălzire centrală !

— Nu, conîță, recunosc portarul, dar toate odăile au cămine și holurile sînt încălzite cu calorifere.

— Așa e, consimți doamna March, căreia îi venea greu să-și mute membrii familiei din apartament după ce-i instalase. Oare ne-am putea descurca ? se adresă ea soțului ei.

— Știu eu, nu țin să avem încălzire centrală dacă... cît e chiria ?

— Nouă sute, domnule.

— Dacă era mobilat, încheie discuția March vorbind cu soția sa.

— Vai, bine-nțeles ! Unde mi-a fost capul ? Noi căutam un apartament mobilat, îi explică dînsa portarului, iar acesta este așa de plăcut și de primitiv, că nici n-am băgat de seamă dacă e mobilat sau nu.

Îi zîmbi portarului care chicoti binevoitor, complice la glumă, încîntat de scuza ei măgulitoare ; în timp ce coborau scările doamna March îi făcu un semn soțului ei și-i șopti :

— Dacă nu-i dai un sfert de dolar, să știi că nu mai vorbesc cu tine, Basil !

— I-aș fi dat bucuros și jumătate de dolar să te scap din mrejele lui, spuse March cînd se aflau din nou în stradă, la loc sigur. Dacă nu eram o fire tare, ai fi închiriat un apartament nemobilat, fără încălzire centrală și fără lift, la prețul de nouă sute pe an, cu toate că mă puseseseși să jur că nu voi renunța la încălzire centrală, lift, mobilier și opt sute pe an.

— Da. Cum de m-oi fi zăpăcit în așa hal ? spuse ea, amuzată de propria sa aberație și înclinată spre o îngăduință ce nu o caracteriza cînd era vorba de greșelile soțului ei.

— Dacă se mai întîmplă să ne deschidă un portar negru, îi spun din prag că nu ne convine apartamentul. Altfel n-ai nici o șansă de scăpare, Isabel !

— E drept, toți îmi sînt dragi. N-am întîlnit nici măcar unul care să nu aibă o comportare de-a dreptul divină. Cred că pe lumea cealaltă toți vom fi negri, mai bine zis vom avea suflet de negru.

— Nu e punctul de vedere general acceptat, spuse March.

— Ei, poate că n-o fi, consimți ea. Și acum unde mergem ? Ah, da, la Xenophon !

Îl îndemnă din nou la drum cu voioșie și, după ce meraseră pînă la primul colț, și înaintară puțin pe stradă, se opriră în fața blocului a cărui denumire era gravată pe lămpile ce străjuiau de o parte și de alta ușa neagră, cu balamale ornamentate și gratii groase. Chemat de zbirniitul soneriei electrice își făcu apariția un lacheu înalt și gras, îmbrăcat într-o livrea ca de teatru, ce încerca să-l facă să pară mai măreț. Acesta le spuse că-l va chema pe portar ; soții March rămaseră în holul splendid, de un arămiu întunecat, admirînd spiralele și valurile de nuanțe imbinat pe perete, pînă ce sosi portarul purtînd pe cap o beretă cu panglică aurie, ce îi dădea înfățișarea unui portier continental. Cînd îi spuseră că doresc să vadă apartamentul doamnei Grosvenor Green, portarul le răspunse că nu e în măsură să rezolve problema și că va trebui să cheme intendentul, care se găsea fie la Herodot, fie la Tucidide și urma să sosească dintr-o clipă în alta. Însoțit de lacheu, intendentul — un individ fioros, îmbrăcat în haine obișnuite — își făcu apariția mai înainte ca soții March să apuce să-și spună pe șoptite că, în acest caz, nu încăpea nici o îndoială în privința încălzirii centrale și liftului. Aproape sufocați în interiorul acestuia, urcară cele opt etaje încercînd totodată să-și păstreze un aer demn sub privirea intendentului, care-i cîntărea și-i categorisea cu o precizie dușmănoasă. Nu reușiră însă și se poticniră stînjeniți în pragul apartamentului doamnei Grosvenor Green. Proprietăreasa se conformase regulii că în orice cameră trebuie să ai loc să te miști și instalase în dormitoare paturi pliante, dar conformismul ei se opri aici, căci oriunde te întorceai dădeai peste un bibelou pe care-l puteai răsturna, dacă chiar te-necumetai să te întorci. La prima vedere locuința era plăcută și chiar impunătoare, și numai după ce numărare de mai multe ori

reuşiră soţii March să se convingă că sînt numai şase camere, cu bucătărie cu tot. La fiecare uşă se găsea o draperie prinsă în inele mari pe o bară de alamă ; fiecare raft, poliţă sau măsuţă gema de bibelouri ; colţurile odăilor mai mici erau mascate de draperii, dincolo de care se ascundeau grămezi de bibelouri. Partea dinainte a pianinei era acoperită de o draperie cu fustă scurtă — după expresia lui March —, iar pe pian se îngrămădeau vase, sfeşnice în formă de dragon şi evantaie japoneze, care de altfel se întindeau ca nişte aripi de liliac şi pe pereţi, printre schiţe şi acuarele. Podelele erau acoperite cu covoare, carpete şi piei ; pe fiecare fotoliu se afla cîte un şervet croşetat, armenesc, turcesc sau persan ; pe canapele şi sofale se înşirau perniţe brodate, ascunse de asemenea sub şervete croşetate. Caloriferul era mascat de un paravan japonez peste care fusese aruncat un şal arab. Era o adevărată risipă de ceasuri. Cîini de porţelan străjuiau căminul ; la ambele capete ale grătarului pentru lemne îţi zimbea cîte o floarea-soarelui de alamă, iar în faţa lor, în interiorul grilajului dantelat, un păun de alamă îşi etala coada ; de o parte a căminului se găsea un lighean pentru cărbuni făcut din alamă bătută, iar de cealaltă un coş pentru lemne din fier forjat. Cîteva zmee japoneze în formă de pasăre erau agăţate de gîtul unor vase de zinc, o umbrelă japoneză roşie atîrna deschisă sub candelabru, iar fiecare glob era protejat de un abajur din mătase galbenă.

În clipa cînd March, care se cam zăpăcise în faţa acestui talmeş-balmeş, îşi veni în fire, căută să facă haz numind toate aceste ornamente brizbizuri, ca şi cum acesta le-ar fi fost adevăratul nume.

Gluma, prin care îşi arată dispreţul faţă de întregul apartament, îi dădu puterea să-i spună clar intendentului că locuinţa e mult prea mică ; apoi întrebă într-o doară cît e chiria.

— Două sute cincizeci.

Soţii March tresăriră şi se priviră.

— Nu crezi că ne-am putea descurca ? întrebă dînsa, iar March îşi dădu seama că soţia lui a şi pus deoparte, în gînd, cinci sute de dolari, diferenţa dintre chiria pe casa lor şi chiria acestui apartament. Are cîteva lucruri

drăguțe și cred că am reuși să ne înghesuim aici, nu-i așa ?

— Nu mai găsiți 'mneavoastră alt apartament ca ăsta cu două sute cincizeci pe lună în tot orașul, interveni intendentul.

Cei doi se priviră iarăși, iar March spuse cu indiferență :

— E prea mic.

— Mai e un apartament gol la Herodot, cu optsprezece mii pe an și unul la Tucidide cu cincisprezece mii, șapte camere și baie, le sugerează intendentul în timp ce coborau cu liftul.

— Mulțumesc, spuse March, avem nevoie de un apartament mobilat.

Amândoi își dădură seama că la despărțire intendentul îi privea cu un dispreț reținut.

— Vai, Basil, crezi că am reușit cu adevărat să-l facem să creadă că motivul e spațiul și nu prețul ?

— Nu, dar cel puțin ne-am păstrat demnitatea făcând această încercare, ceea ce înseamnă foarte mult.

— În orice caz, eu nu l-aș fi luat având doar șase camere și fiind așa de sus. Și ce prețuri ! Va trebui să fim foarte atenți la adresa următoare.

Aici îi întâmpină o portăreasă mare și grasă, care-și ținea minile împreunate sub șorț. Doamna March îi prezintă pe scurt și foarte exact dorințele lor. Portăreasa nu reușește să înțeleagă ce vor, sau se prefăcea că nu înțelege. Clătină din cap și le spuse că fiul ei le va arăta apartamentul. În holul îngust era un calorifer, iar Isabel făcu un compromis mulțumindu-se cu încălzire centrală și renunțând la lif, intrucît apartamentul era la etajul întâi. Cînd își făcu apariția fiul portăresei, ținînd în mînă o lampă cu gaz, constatară că apartamentul nu e mobilat, dar nimic nu îl împiedică să le arate toată locuința, ceea ce era practic inutil. Cînd scăpară de acolo cu bine și ieșiră în stradă, March spuse :

— Ce zici, îți ajunge pentru astă-seară, Isabel ? Mergem la teatru acum ?

— În nici un caz. Vreau să văd toate apartamentele pe care domnul Fulkerson le-a considerat a fi potrivite pentru noi, răspunse ea rîzînd, dar cu o notă de amărăciune.

— Peste o clipă ai să spui „domnul Fulkerson al tău“.

— A, nu !

La cea de a patra adresă găsiră un apartament mobilat, fără bucătărie, avînd un fel de sufragerie comună pentru toată clădirea. La a cincea găsiră o casă mobilată. La cea de a şasea îi întîmpinară o văduvă înduioşătoare şi o fată drăguţă, dornice să ia în gazdă o familie căreia i-ar fi oferit masa, servită separat, la un preţ destul de mic judecînd după preţurile din Boston.

Doamna March plecă de acolo cu inima plină de compasiune faţă de îngrijorarea lor evidentă, iar mila i se schimbă în mod firesc într-un sentiment de jignire.

— Îmi pare rău, dar trebuie să-ţi spun că mi-am pierdut complet încrederea în domnul Fulkerson. Nici nu cred că poate exista ceva mai diferit de ceea ce i-am spus că ne trebuie. Dacă şi în treburile lui se descurcă cum s-a descurcat în asta, sînt sigură că va fi un eşec total.

— Ei, să sperăm că acolo va fi ceva mai atent, replică soţul ei cu o ironie împăciuitoare. De fapt nu cred că Fulkerson poartă toată vina. Cred că şi misiţii sînt vinovaţi. Sînt nişte oameni foarte influenţabili. Probabil că locuinţele însele au ceva care reuşeşte să-i corupă pe cei ce se ocupă de treaba asta, făcîndu-i să le cumpere, să le vîndă sau să le închirieze. Dacă te duci la un misit şi-i spui ce fel de casă vrei, iar el nu are o astfel de casă, te trimite să vezi una complet diferită mergînd pe principiul bine cunoscut că, dacă nu reuşeşti să capeţi ce vrei, iei ce găseşti. Chiar crezi că familia care a închiriat casa noastră din Boston căuta o astfel de casă ? Căuta ceva complet diferit, situat la celălalt capăt al oraşului.

— Nu cred ! interveni soţia lui.

— Oricum, nu contează. Dar ştii bine ce chirie îngrozitoare ai cerut !

— Şi n-am obţinut decît jumătate şi, de fapt, misitul mi-a spus să cer o mie patru sute.

— Ei, nu te acuz de nimic, Isabel. Încerc doar să înţeleg firea misitului şi să-l scuz pe Fulkerson.

— Eu nu cred că le-a spus exact ce vrem şi, în orice caz, am terminat cu misiţii. Mîine urmărim numai anunţurile din ziar.

A doua zi de dimineață, cînd se duseră să ia micul dejun la cafeneaua Viena, doamna March luă cu sine „animalul vertebrat“. Îl puse pe soțul ei să cumpere ziarele *Herald* și *World*, și mai adăugă citeva spirale. Citi anunțurile cu glas tare, cu pasiune, convinsă fiind că apartamentele erau prezentate foarte corect și că fiecare din ele era întru totul pe măsura nevoilor lor. „Apartamentele elegante, luminoase, spațioase, decomandate, cu vedere la stradă, cu toate amenajările — baie, răcitor, etc.“ erau anunțate la prețuri cuprinse între 25 și 30 de dolari pe lună. Prețurile erau uimitor de scăzute. Wagram, Esmeralda și Jacinth ofereau apartamente „cu încălzire centrală și lift, la prețul 40—60 de dolari, gratuite pînă în noiembrie“. Altele, care te cucereau prin nota de corectitudine desăvîrșită, anunțau : „Apartamente de cea mai bună calitate, în stare bună, la prețuri rezonabile.“ Helena își întreba cititorii dacă au vizitat apartamentele sale la prețul de 50 de dolari, „dotate cu dulapuri, parchet și plafone pictate“. Asteroid susținea că apartamentele sale „cu șase camere mari și baie, cadă de porțelan, sonerie electrică și om de serviciu“, oferite la prețul de 75 de dolari, erau imbatabile în orice concurență. Uniformitatea limbajului te amețea. Doamna March își notă cîteva apartamente care nu promiteau nici încălzire centrală, nici lift și se zăpăci în așa hal, încît alese vreo două-trei adrese care erau atît de departe de zona centrală cum era și cartierul Harlem. Dar chiar și după ce le exclusese pe acestea de pe listă, „animalul vertebrat“ rămase suficient de lungă ca să-i întrețină optimismul tineresc. *

Ospătarul, care îi ținea minte de la un an la altul, îi instală la o masă lingă fereastră de unde se vedea o bună parte din Broadway, așa încît, înainte de a porni în căutare, își retrăiră o clipă amintirile. Își aduseră aminte de Broadway-ul de acum cinci, zece, douăzeci de ani, plin de vuietul și agitația omnibuzelor viu colorate, de pitorescul transportului de altădată, alungat acum de tramvaiele cu cai. Scrișnetul roților și zăngănitul clopotelor lor înlo-

cuiseră liniștea omnibuzelor dispărute acum și se simțea lipsa perspectivei tumultuoase de odinioară.

Ieșind în stradă, se opriră o clipă la Grace Church, priviră în lungul bulevardului impunător, care acum nu li se mai părea nici impresionant, nici caracteristic. E același Broadway după nume, dar acum seamănă cu orice altă stradă din oraș. Acum nu-ți mai riști viața în încercarea de a-l traversa ; a dispărut și polițistul care, prinzând în mîna cu mînușă albă brațul unei doamne frumoase și timide, îi însoțea pașii nesiguri pînă pe trotuarul celălalt, în timp ce, cu o privire autoritară, stăvilea avalanșa omnibuzelor de pe ambele părți ; a dispărut și veselia specifică locului, ce amintea de o procesiune barbară.

— Palmyra, Baalbec, Timur — stăpînul deșertului, rosti March dînd glas sentimentelor lor comune în fața acestor schimbări.

Se întoarseră și intrară în frumoasa biserică unde se desfășura slujba de dimineată. În semiîntunericul presărat cu lumini colorate, muzica înălțătoare îi învălui ca o vrajă solemnă purtîndu-i departe de New York, departe de toată lumea ; arcadele gotice înalte și zvelte parcă-i înălțau spre ceruri. Ieșiră din nou în agitația amețitoare a străzii cu o ușoară strîngere de inimă, avînd sentimentul că sînt prea buni pentru lumea aceasta, lucru pe care și-l mărturisiră cu o conștiințiozitate capricioasă.

— Dar, oricît ne-am simți de purificați, spuse March, să nu uităm că ne-am dus la biserică la fel cum ne-am dus la cafeneaua Viena, îndemnați de dorința de a răspunde unui impuls estetic, de a înprospăta pentru o clipă plăcerea stinsă a călătoriilor, de a ne întoarce în Europa tinereții noastre. N-a fost decît un impuls pur păgîn, Isabel, și cred că se cade s-o recunoaștem.

— Nu știu, spuse ea, cred că prea despicăm firul în patru ; mi-ar plăcea să nu mai analizăm faptele cu atîta precizie. Mi-ar plăcea să mă fac că nu le văd, să-mi închipui uneori că sînt mai credincioasă, mai tînără și mai frumoasă decît sînt în realitate.

— Nu cred că ar fi bine. N-ai reuși să faci asta tot timpul. Chiar și în treburile astea, cîntea e calea cea mai sigură.

— Nu, nu sînt de acord, Basil. Aș prefera să aștept pînă în ultima clipă a vieții ca unele motive să iasă la iveală. Știu că în general sînt cam încurcate, dar îngăduie-mi ca uneori să mă îndoiesc de ele.

— Bine, fie cum vrei tu, draga mea. Dar prefer să nu-mi rezerv așa de multe surprize pentru clipa aceea. Dînsa refuză punctul lui de vedere.

— Sînt convinsă că sînt mult mai tînără decît eram. Am exact aceeași stare de spirit pe care o încercam în dimineata aceea cînd ne plimbam pe Broadway, în călătoria noastră de nuntă. Nu ai și tu același sentiment ?

— Ba da. Dar știi bine că nu sînt mai tînăr, ci doar ceva mai arătos.

Ea rise încîntată de gluma lui și de bucuria inconștientă a vremii frumoase, în care nu se simțea nici un *arrière-pensée* adus de vîntul de răsărit. Traversaseră Broadway-ul și se îndreptau spre Washington Square, spre zona în care sperau să se instaleze. Statuia lui Garibaldi nu fusese încă ridicată în numele civilizației latine, dar întîlniră o mulțime de italieni, francezi, spanioli în drumul lor de-a lungul trotuarelor asfaltate, în umbra sicomorilor cu frunzișul imputinat de apropierea toamnei. Întîlniră trecătorul sud-european bine cunoscut, jerpelit și pitoresc, și se alinară cu vechea iluzie că acesta există pentru a fi admirat de ei, ceea ce-i oferea compensația cuvenită pentru sărăcia în care trăia. March consideră că-și poate exprima compasiunea tacită într-o formă suficient de clară așezîndu-se pe o bancă de fier, împreună cu soția lui, și permițînd unui mic napolitan să-i lustruiască în mod inutil pantofii ; între timp cei doi cîntau la întîmplare, cu aceeași seriozitate, respectabilitatea americană demodată simbolizată de clădirile impunătoare, din cîrămidă roșie, aflate pe latura de nord a pieței și aspectul dărăpănat al laturii de sud, unde se înghesuiau, într-o dezordine fără neam, pensiuni, magazine, berării, ateliere.

Pe latura de nord observară o plăcuță ce anunța un apartament de închiriat și, de îndată ce-i plătiră micuțului lustragiu, se duseră să-l vadă. Portarul le ieși în întîmpinare și-i privi cu atenție. Apoi le spuse cam suspicios :

— Are zece camere, iar chiria e de două mii opt sute de dolari.

— Înseamnă că nu e bun, replică March, lăsînd la latitudinea portarului să hotărască dacă aceasta se datora numărului mic de camere sau chiriei uriașe. Dar, întrucît fuseseră răniți în amorul propriu, soții March se întrebau ce anume în înfățișarea lor îl făcuse pe portar să se îndoiască de posibilitățile lor de a plăti o sumă așa de mare.

— Fără îndoială, nu arătăm a newyorkezi, oftă doamna March, și am mai și traversat piața pe jos. E ca și cum am fi mers pe jos pe Park Street spre Common fără să o luăm mai întii pe Beacon. Crezi că te-o fi văzut făcîndu-ți pantofii la lustragiu ?

— N-are rost să mă întreb, spuse March. Dar n-am să-mi pot reveni nicicînd din această lovitură.

— Hai, lasă, știi foarte bine că te supără asemenea lucruri la fel de mult ca și pe mine. A fost de-a dreptul impertinent.

— Hai să ne întoarcem și, *pour écraser l'infâme*, să-i plătim chiria pe un an și să luăm apartamentul pe loc. Ar fi singurul leac pentru inima mea rănită. Tu nu ți-ai făcut ghetete. De ce nu te-o fi luat drept newyorkeză, iar pe mine drept un văr de la țară ?

— Aștia se pricep. Îți amintești că doamna Williams s-a dus la o modistă de pe Fifth Avenue îmbrăcată într-o rochie de la casa Worth și a fost imediat întrebată la ce hotel să-i trimită pălăria.

— Da, astfel de întîmplări te duc la disperare. Nu-i de mirare că în apele din jurul New York-ului se descoperă cadavrele atîtor străini cumsecade. Vrei să încercăm și pe latura de sud, draga mea, sau mergem la hotel să ne odihnim puțin ?

Doamna March scosese „animalul vertebrat“ și-i cercetă segmentele strălucitoare ; apoi, ridicîndu-și ochii, privi casa în dreptul căreia se opriseră.

— Da, asta e numărul. Dar așa arată o clădire terminată la întii octombrie ?

În fața clădirii, pe o suprafață mică, erau îngrămădite cărămizi, șipci, mortar, moloz din interior ; scările de piatră de la intrare erau în aceeași stare ; prin ușă se vedea podeaua aspră de pin neșlefuit, specifică oricărei case în construcție ; la fiecare etaj, prin ferestrele fără cercevele, se vedeau muncitori în plină activitate ; prin fiecare deschizătură străbătea zgomotul ciocanelor și şuieratul fierăstraielelor.

— S-ar putea să susțină că va fi gata la întâi octombrie, zise March, pentru că e prea târziu să-i mai contrazici, dar să nu-mi spună mie că e gata la întâi decembrie. Cel mult le-aș îngădui să o promită pentru întâi ianuarie.

— Să intrăm totuși și să vedem cum e, spuse soția lui, care, odată ajunsă acolo, începu să-și instaleze familia la fiecare etaj, cu acel simț al organizării spațiului care nu o părăsea nici o clipă și care stârnea admirația lui March. Se bucură și de ajutorul proprietarului, care era de față și se făcea că îndeamnă muncitorii la treabă ; îi veni în ajutor cu inventivitatea sa binevoitoare, care găsea răspuns la toate întrebările ei. Pentru a o smulge de sub influența lui, March fu nevoit să-i arate că locuința era umedă din pricina tencuielii proaspete și că, dacă va mai sta acolo, va ajunge probabil să zacă la pat răpusă de pneumonia new-yorkeză, de care mor în mod frecvent turiștii veniți de la Boston. De îndată ce ieșiră în stradă, la loc sigur, doamna March își dădu seama că clădirea nu e numai neterminată, ci și nemobilată și că nu are nici încălzire centrală, nici lift.

— M-am gândit că e bine să vedem totul, explică dînsa.

— Da, dar nu să luăm totul. Dacă nu te luam de-acolo pur și simplu cu forța, nu numai că mureai pe loc de pneumonie newyorkeză, dar ne mai și instalai pe toți fără să ne dăm seama ce se întîmplă cu noi.

— Ei, Basil, nu pot să mă abțin. Numai așa reușesc să-mi dau seama dacă e apartamentul potrivit pentru noi sau nu. Trebuie să regizez toată scena.

Aceste încercări o încîntau și o emoționau, iar March fu nevoit să admită că a-și instala gospodăria în atîtea locuri diferite era o ocupație amuzantă și care — prin asociere cu începuturile gospodăriei lor — avea totodată darul

de a le înprospăta amintirea primilor ani de căsnicie, făcându-i astfel să se simtă din nou tineri.

Făcură același lucru toată ziua, pînă seara tîrziu, pînă cînd se făcu prea tîrziu să mai meargă la teatru sau să facă altceva, pînă cînd nu mai erau în stare decît să se arunce în pat și să adoarmă în aceeași clipă. Erău nemulțumiți de atîtea dezamăgiri, dar recunoșteau că totul îi interesează și-i distrează nespūs de mult.

Nimic n-o putea face pe doamna March să-și piardă încrederea în anunțurile sale. Unul dintre ele îi îndruma spre un apartament de zece camere, care promitea să le ofere rezolvarea tuturor dificultăților; constatară însă că e situat deasupra unui grajd, a unui magazin de băuturi și a unui atelier de pălării, toate de o calitate cam îndoielnică. Altul îi trimise tocmai în bătrînul Greenwich Village, la un bloc spre care îi conduse o fetiță ce ducea o pîine sub un braț și un sfert de litru de lapte sub celălalt și în care doamna March refuză să intre.

De-a lungul căutării se văzură obligați, așa cum spunea March, să achiziționeze o cantitate atît de mare de informații inutile cum nu li se mai întimplase niciodată. Ajunseră experți în arta deprințantă de a deosebi ceea ce e cu adevărat respectabil de ceea ce e dărapănat. Anunțuri îmbietoare îi duseră în fața unor blocuri uriașe, ce nu se deosebeau de casele de raport decît prin aceea că nu aveau scări de incendiu la fațadă; în cele din urmă, doamna March hotărî că nu se va mai opri la nici o ușă care are mai mult de gasc sonerii și tuburi de comunicare la intrare. Cam pe la mijlocul după-amiezei se hotărî să nu mai accepte nici măcar soneriile, ci doar intrările cu o clanță frumos montată la ușă. Domnul March încă se mai amăgea cu iluzia că în New York poți locui oriunde îți place și s-ar fi oprit chiar în locuri unde privirea ei mai ageră zărise cuvîntul fatal „Modele” în vitrinele de la parter. Descoperiră astfel că exista o graniță spre răsărit și una spre apus, de care nu puteai trece dacă vroiai să-ți păstrezi demnitatea, și că în zona la care trebuiau să se limiteze exista o ierarhie a străzilor. La început toate străzile orașului li se păreau munde, prost pavate, respingătoare; la prima vedere li se păru că mizeria generală stăpînește chiar și pe

străzile ce nu păcătuiau cu nimic în acest sens. Dar, cu timpul, începură să bage de seamă că unele străzi erau curate și liniștite, deși nu atât de curate și de liniștite ca străzile din Boston, și că acolo domnea o atmosferă de prosperitate optimistă, care promitea un viitor tot mai civilizat. Pe aceste străzi lăaturalnice grupuri mari de clădiri fuseseră parcă salvate de la pieire și, chiar în inima mizeriei, mai puteai zări câte o locuință cu zidăria văruiată în roșu închis și lemnăria vopsită în negru strălucitor, avînd la intrare sonerie, clanță, plăcuță la broască, toate din alamă strălucitoare, ce dovedeau efortul de a da locuinței un aer de curățenie și mindrie ce o separa categoric de clădirile dărăpănate din jurul ei.

Unele case erau foarte mici și era ușor de imaginat ce condiții puteau oferi; dar, după cum remarcă March, probabil că în fiecare din ele locuia câte cineva, iar faptul că nici una nu era de închiriat îi întări doamnei March dorința de a găsi un apartament. Ceea ce făcea dorința sa irealizabilă era însuși conceptul de apartament în viziunea newyorke-zului, adică o locuință ce cuprindea totdeauna șapte camere și baie. Una sau două camere erau în general la fațadă, celelalte se înghesuiau prin colțuri și culoare întortocheate, în întunericul crescînd și apoi descrescînd, pînă ce ajungeau la dormitorul luminos și la bucătăria așezate la capătul opus. Într-un fel sau altul, totdeauna găseai cele șapte camere cu baie ; sau, dacă se întîmpla să fie opt camere, cifra se împlinea numai dacă considerai baia drept cea de a opta cameră. În asemenea cazuri, portarul îți spunea în mod insistent că totdeauna baia e considerată cea de a opta cameră. Dacă anunțul prezenta apartamentul ca fiind alcătuit „numai din camere luminoase“, tot el te lămurea că orice cameră care are fereastra spre o curte interioară sau spre un luminator poate fi considerată o cameră luminoasă.

Soții March încercară să înțeleagă de ce aceste apartamente erau atât de respingătoare în comparație cu cele în care locuiseră în străinătate ; dar ajunseră la concluzia că, pe vremea călătoriilor lor în Europa, erau prea tineri, prea fericiți, prea amețiți de planuri de viitor ca să bage de seamă dacă încăperile dădeau spre interior sau spre exte-

rior, dacă erau luminoase sau întunecoase, mici sau mari, înalte sau joase.

— Acum sîntem prizonierii prezentului, spuse March și trebuie să luăm din el tot ce-i mai rău.

În culmea disperării March avu o idee pe care soția lui o consideră demnă de el, și anume să închirieze două apartamente mici, de patru-cinci camere, cu baie, și să locuiască în amîndouă. Încercară această soluție în multe locuri, dar nu reușiră nicăieri să găsească două apartamente convenabile la același etaj, cu încălzire centrală și lift. Într-un singur caz aproape că dădură exact peste ceea ce le trebuia. Se resemnaseră în privința calității cartierului și a vecinilor, în marea lor majoritate modiste și grăjdari (se pare că asemenea cupluri sînt frecvente în New York), a mizeriei din rigole și a resturilor de hirtie de pe străzi, a jaluzelelor știrbe de la ferestrele învecinate, a treptelor și pervazurilor ciobite, numai că pînă la urmă unul din apartamente fu închiriat de altcineva în intervalul dintre două vizite ale lor. În acest caz, singura combinație posibilă era aceea de a lua un apartament la parter în aripa din dreapta și unul la etajul trei în aripa din stînga.

Reținură totuși ideea, pentru a recurge la ea cînd se va ivi prilejul. Între timp găsiră cîteva apartamente pe care le considerară aproape satisfăcătoare pentru nevoile lor, mai ales unul în care ar fi căpătat o cameră în plus pentru slujnică, la subsol, cu patru nivele mai jos, și altul unde această cameră era situată la mansardă, cu cinci nivele mai sus. Portarul primului bloc se arătă plin de respect și de entuziasm; portarul celui de al doilea bloc abordă un aer ironic și pesimist. Cînd soții March erau pe punctul de a se hotărî să-l închirieze, portarul le arătă un punct în tencuiala plafonului și spuse fără noimă că nu se angajează să repare așa ceva decît dacă iau apartamentul pentru un an întreg. Cum apartamentul era nemobilat, recurseseră la argumentul că au nevoie de un apartament mobilat. Această scuză îi salvă și în alte situații limită, cînd nu reușeau să-și amintească toate condițiile și erau adesea pe punctul de a lua o hotărîre pierzînd din vedere un aspect sau altul.

Fără să vrea trecură de două ori pe la aceleași adrese : o dată pe la casa demodată, cu încântătorul portar de culoare, și făcură turul apartamentului avînd sentimentul ciudat că le e cunoscut, pentru ca în cele din urmă să recunoască portarul și să izbucnească în ris ; apoi pe la casa unde trăia, împreună cu drăgălașa ei fiică, văduva cea înduioșătoare, care fusese dornică să-i ia ca chiriași. Întîrziară puțin ca să se scuze pentru greșeala făcută și aflară cu ușurință că mama închiria casa pentru a-i oferi fiicei un adăpost atîta timp cît își făcea la New York studiile în domeniul artelor și că sperau să-și acopere cheltuielile luînd chiriași. Mama încheie spunîndu-le că fiica sa era acum la cursuri, iar soții March o încurajară asigurînd-o că în cîteva zile își va realiza planul.

— Cred că ne-am simți foarte bine aici, spuse March după ce ieșiră. Dacă am fi niște oameni cu adevărat altruști, ar trebui să ne adaptăm dorințele nevoilor lor și să punem capăt acestor călări obositoare, nu-i așa ?

— Da, dar nu sîntem cu adevărat altruști, spuse soția sa, sau cel puțin nu în sensul ăsta. Știi foarte bine că nu-ți place să locuiești cu altcineva și că, dacă ne-am muta acolo, mi-ar fi milă de ele tot timpul.

— Înțeleg. Și atunci s-ar întoarce totul împotriva mea.

— Și atunci s-ar întoarce totul împotriva ta. Iar dacă ai să dai dovadă de slăbiciune, Basil, și ai să te lași impresionat astfel de orice fleac, ar fi mai bine să nu vii la New York. Ai să ai parte din plin de suferință aici.

— Hai, Isabel, nu-mi vorbi pe tonul ăsta de superioritate, de parc-aș fi un copil care și-a pus în gînd să capete o jucărie nedorită.

— Vai, cum de nu-ți dai seama că tocmai pentru că ești un copil în unele privințe țin la tine ? întrebă dînsa, fără să cedeze.

— Nici măcar nu găsesc că e chiar așa de multă suferință în New York. Nu cred că populația de aici are parte de mai multă suferință decît cea de la țară. Și toată lumea e foarte bine dispusă. Probabil că aspectul exterior al orașului și voioșia cerului și a atmosferei pătrunde în singele oamenilor. Vremea e pur și simplu fără cusur și nu mă deranjează dacă — după spusele tale — e cel mai urît loc

de pe fața pământului. Probabil că așa și este. Pe alocuri urîțenia lui țipă și urlă în gura mare, dar nu-și pierde nici o clipă hazul. Văduva aceea vine de la țară. După ce va sta un an la New York va fi veselă ca... o șosea în unghi drept.

March exprima astfel încântarea amîndurora cu privire la șoselele în unghi drept.

— Străzile și bulevardele sînt ucise, dar cel puțin sînt parțial ascunse, ceea ce e o consolare într-o oarecare măsură. Iar trupurile lor prăbușite sînt cucerite victorios, cu o bucurie ce te imbată. Curbele în unghi drept ale șoselelor ce duc spre Washington Square și spre Institutul Cooper sînt cel mai distractiv lucru de pe fața pământului. Absolut cumplit, desigur, dar inegalabil de frumos ! Și așa e tot orașul, spuse March, căci altminteri n-ar fi apărut aici șosele în formă de L. New York poate fi considerat de o veselie superbă sau de o veselie sordidă, dar — fie prinț, fie cerșetor — e totdeauna vesel.

— Da, acesta e cuvîntul potrivit, consimți ea oftînd. Dar de o veselie sălbatică. Nu mă pot obișnui cu așa ceva. Parcă toți au uitat de moarte, Basil, toți cei din New York au uitat de moarte.

— Știu și eu, nu prea sînt convins că ai ceva de cîștigat dacă nu uiți de ea.

— Nu spune asta, iubitule !

March își dădu seama că în clipa de față soția lui e la capătul puterilor și îi propuse să facă o plimbare de vreo două ceasuri cu trenul suspendat, cît mai departe, în afara orașului, pentru ca să scape de obsesia căutării unui apartament. Dar conștiința nu-i îngădui doamnei March să accepte această sugestie ; își acuză soțul de aceeași superficialitate de care se făceau vinovați newyorkezii : astfel încît ziua trecu anevoie. La sfîrșit se simți prea obosită ca să mai mînințe ceva, iar în timpul nopții avu un vis din care se trezi scoțînd un țipăt care-l trezi și pe el. Mai întîi visase ceva în legătură cu copiii, despre care vorbiseră cu dor înainte de culcare, apoi îi apăruse ceva bîdos, cu ochi pătrați și cu o mulțime de găuri ce se întuneceau și se luminau pînă ce coada monstrului strălucea din nou. Doamna

March se înfioră încercînd să-și descrie imprecis visul, iar soțul ei întrebă :

— A încercat să te muște ?

— Da, și asta e lucrul cel mai înspăimîntător : n-avea gură !

— Vai, draga mea, spuse March rîzînd, nu era decît un nevinovat apartament newyorkez — șapte camere și baie.

— Cred că asta era, consimți dînsă recunoscînd linia arhitectonică, apoi adormi și se trezi cu puteri noi pentru a face față luptei cu apartamentele.

IX

Căutarea unei locuințe își pierduse deja farmecul nou-tății, dar era în continuare interesantă ; își schimbară programul zilei angajînd un cupeu, renunțînd la anunțuri și întorcîndu-se iarăși la ajutorul misiților. Se lăsară convinși să accepte și ideea unei case mobiliate ; doamna March deveni mai îngăduitoare față de Fulkerson și primi autorizațiile de a vizita apartamente și case care nu îndeplineau condițiile cerute de ea și care erau peste posibilitățile lor și totodată în afara zonei la care își propusese dînsa să se limiteze. Vizitară apartamente de trei-patru mii de dolari și le refuzară pentru un motiv sau altul, în orice caz nu pe motivul prețului ; cu cit chiria era mai mare, cu atît se arătau mai pretențioși în privința parchetului lustruit și a aranjamentului camerelor bogat împodobite. Nu-și puteau da seama niciodată dacă au reușit sau nu să înșele portarul, sperînd doar, în clipa cînd urcau în trăsură, că au reușit.

Ajunseră întimplător pe o stradă ce arăta de departe mai veselă decît șoselele în formă de L. Fațadele zvelte ale clădirilor erau împodobite cu scări de incendiu și balcoane subțiri de fier ; o puzderie de copii mișuna pe stradă, pe trotuare și la intrarea blocurilor ; la fiecare fereastră se iveau capete de femei. În subsoluri, peste care se arcuiau trepte mari de piatră ducînd spre intrările blocurilor, erau instalate prăvăliile negustorilor de zarzavaturi, aprovizionate din plin cu varză, magazine alimentare ce ofereau mai

ales slănină și cirnați, ateliere de tinichigerie, cizmărie sau de alt soi, menite să răspundă nevoilor mărunte ale locuitorilor săraci. De-a lungul trotuarelor se înșirau butoaie cu cenușă și grămezi de gunoi ; negustori de tot felul se învîrteau prin preajmă fără rost ; un vînzător de fructe ieftine trecea cu căruciorul pe stradă, iar glasul lui se contopea cu strigătele și țipetele vesele ale copiilor, cu glasurile femeilor ce-i dojeneau sau trăncăneau ; într-un colț se contura silueta voluminoasă, înveșmîntată în albastru, a unui polițist ; un bețiv se îndreptă spre el mergînd șerpuit pe trotuar. Aici nu era sălașul celei mai crunte sărăcii, ci al celui soi de sărăcie fără speranță de scăpare, ce se transmitea de la o generație la alta, ce căpăta caracterul unei condiții permanente, căreia omul i se adaptează ca unei boli incurabile, cum ar fi de pildă lepra.

Cu puțin timp în urmă soții March ar fi apreciat aspectul acestei străzi din punct de vedere pur estetic, s-ar fi mulțumit să spună că are la fel de mult farmec ca o stradă din Neapole sau din Florența și să se întrebe de ce nu se gîndește nimeni să o picteze, i-ar fi acuzat cu toată seriozitatea pe pictori că nu sînt în stare să o prețuiască și că se duc în străinătate în căutare de pitoresc, cînd îl au la dispoziție chiar sub nasul lor. Una din cele mai pertinente caracteristici ale străzii se adresa nasului, iar doamna March ridică geamul cupeului de pe partea dinsei.

— Oare de ce ne duce pe o stradă atît de dezgustătoare ? întrebă ea cu o exasperare în glas, al cărei motiv soțul ei îl bănuia.

— Poate că vizitiul e un filantrop, răspunse el cu o ironie melancolică, și vrea să ne facă să ne gîndim nu la cei care trec întîmplător pe stradă în cupeu ci la cei care sînt nevoiți să-și petreacă aici toată viața, fie vară, fie iarnă, fără nădejdea de a scăpa de aici decît pe dric. După părerea mea, chestia asta nu-i doare prea tare. N-am văzut în tot New York-ul o gloată mai veselă. Cred că au uitat de moarte cu desăvîrșire, Isabel, se gîndesc la ea mult mai puțin decît semenii lor. Mă întreb ce-or spune despre noi cînd ne vîd trecînd printre ei cu atîta măreție ? Probabil că ne cred bogați și ne urăsc, dacă îi urăsc pe cei bogați.

Judecînd după înfățişare, cred că nu urăsc pe nimeni. Oare n-ar trebui să acceptăm totul cu aceeaşi resemnare cum îşi acceptă ei mizeria? Cred că în tot cartierul nu există încălzire centrală şi lift. Cred că nici cea mai numeroasă şi cumsecade familie de aici n-ar şti ce să facă cu un apartament de şapte camere cu baie. În orice caz, n-ar şti ce să facă cu baia.

Pentru soţia lui, monologul lui March prezenta un interes diferit de aspectul comic **care-i privea direct.**

— **Ar** trebui să-i ceri domnului Fulkerson să te lase să comentezi aceste imagini din New York în *Magazinul bilunar*. Cred că le-ai prezenta minunat, Basil.

— Da, m-am gândit **şi cu** la asta. Dar să nu ne depărţăm de ale noastre. **N-ai** sentimentul că eşti mărunţă şi nedemnă cînd vezi pe ce stradă locuiesc semenii tăi şi ştii cît eşti de pretenţioasă în privinţa cartierului şi a numărului de **sonerii** de la intrare? La aceste intrări nu văd nici măcar sonerii şi tuburi de comunicare.

Scoase capul pe fereastră ca să vadă mai bine, iar copiii mizeriei îl aclamară din pură simpatie şi voie bună.

— Nu ştiam că sînt atît de cunoscut. Poate e un semn că mi se recunosc sentimentele umanitare.

— E foarte uşor să ai sentimente umanitare şi să te autoironizezi pentru faptul că-ţi doreşti opt camere cu baie într-un cartier bun, cînd vezi cum trăiesc aceste fap-turi nefericite, spuse soţia lui. Dar, dacă le-am împărţi tot ce avem şi ne-am hotări să trăim în mijlocul lor, ce-am realiza?

— Absolut **nimic**. Poate ne-ar ajuta pe moment, dar pe ei nu i-ar scăpa de mizerie **nici măcar** pentru o săptămînă. Apoi **ar continua** să trăiască ca şi pînă acum, numai că nu s-ar mai împăca la fel de bine cu lipsurile. Singura lor şansă este să rămînă în relaţii bune cu sărăcia tot timpul, iar asta reuşesc s-o facă într-un fel sau altul. Nu înţeleg cum, şi mă tem că nici nu vreau să înţeleg. Ce-ar fi să-i spunem vizitiului să ne plimbe puţin prin cartierele centrale, care sînt mîndria oraşului? Pe Fifth Avenue sau Madison?

— Nu, n-avem vreme de pierdut. Am o adresă pe lingă Third Avenue, pe o străduţă de legătură, şi aş vrea să mergem acolo.

De fapt, avea mai multe adrese apropiate în aceeași zonă, așa încît considerară mai nimerit să dea drumul cupeului și să-și continue căutarea în după-amiaza aceea pe jos. Nu ajunseră la nici un rezultat ; doamna March nu învățase nimic din ceea ce văzuse pe strada cu casele de raport ; nu vroia să renunțe la nici una din dorințele ei privind apartamentul ideal, iar apartamentele vizitate nu se adaptau cu nici un preț dorințelor ei. Își pierdu răbdarea cu totul.

Cînd doamna March se arată nemulțumită de aceste apartamente, care nu răspundeau cîtuși de puțin nevoilor unei locuințe cumsecade, soțul ei comentă :

— N-aș spune că e firesc ca apartamentele să fie așa cum sînt, dar nici nu sînt convinși că noi avem dreptate. Mă tot gîndesc la problema locuințelor de cînd sensibilitatea mea a fost tîrită — în cupeu — de-a lungul acelei străzi. Fără îndoială, nici un copil care s-a născut și a crescut pe o astfel de stradă nu-și poate forma cu adevărat o idee despre ceea ce înseamnă un cămin. Și asta pentru că săracii nu pot imprima locuințelor lor o anumită personalitate. Sînt nevoiți să accepte ce pot căpăta. Dar cei de seama noastră, adică cei cu posibilitățile noastre, au o idee clară despre un apartament obișnuit. Acesta trebuie să fie făcut pentru a răspunde nevoilor lor, sau presupuselor nevoi, și deci trebuie făcut pentru o anumită poziție socială, nu pentru viața de familie. Închipuie-ți un copil nou-născut într-un apartament ! E o contradicție logică : apartamentul reprezintă însăși negarea ideii de maternitate. Un apartament înseamnă o viață de societate sau, mai exact, un simulacru de viață de societate. E construit anume pentru a da celor conformiști o poziție socială contra unei sume mici de bani, de fapt contra unei sume mult prea mari pentru ceea ce li se oferă. Așa încît prețul clădirii crește datorită holurilor îmbrăcate în marmură și decorației de prost gust. Nu contest existența confortului, dar nici un apartament nu are cameră de zi. Are doar salonașe menite să găzduiască prefăcătoria socială, are sufragerii și dormitoare, dar nu are o încăpere în care familia să se adune și să se bucure de sentimentul plăcut că formează o familie. Majoritatea dormitoarelor sînt niște hrube

întunecoase, în care se face o jalnică risipă de spațiu. Dacă n-ar fi holurile, decorația și zugrăveala inutil de scumpe, atunci casele s-ar putea construi în formă de cerc, iar apartamentele în stilul clădirilor de la Pompei, avînd doar niște dormitoare minuscule — cu lumină directă — iar restul spațiului ar trebui împărțit în două-trei holuri mari și primitoare, în care să se desfășoare viața de familie și în care să se facă, fără prea mult fast, tranzacțiile cu societatea. În fond, chichinețele alea sînt mai bune și mai potrivite nevoilor umane decît asemenea apartamente. Acolo toți membrii familiei locuiesc la bucatărie și au sentimentul că formează o familie, în timp ce apartamentul anihilează total acest sentiment. Oferă doar închistare lipsită de confort. Nici măcar o pisică nu poate trăi cu demnitate într-un apartament. N-ai posibilitatea să cobori în pivniță după vin. Nu, căminul anglo-saxon instalat în casa anglo-saxonă e imposibil de înjghebat într-un apartament franco-american, și nu pentru că e modest, ci pentru că e fals.

— Bine, fie, spune doamna March, hai să căutăm o casă !

March criticase apartamentele în general, fără să se aștepte la vreun rezultat concret. Dar răspunse :

— Hai să căutăm o casă !

X

Nimic nu amăgește un bărbat mai mult decît abaterea unei femei de la o poziție pe care i-o considerase imuabilă, ca a unei stele. March își urmări soția cu uimire și răbdare. Parcă alegea tot ce era mai prost, dar îl trimitea să cerceteze pivnița și coșurile, îl supunea unui interogatoriu amănunțit în privința instalațiilor. La lumina șovăitoare a mai multor bețe de chibrit aprinse succesiv, coborî împreună cu el într-o pivniță și pentru o clipă trăiră revelația absurdității prezenței lor în acel loc, atît de departe de obiceiurile bine stabilite ale vieții duse la Boston.

— Îți dai seama că puteam să fim uciși în clipa asta fără să știe nimeni ? întrebă ea cînd ieșiră din casă cu bine.

— Sau să ne sinucidem într-un moment de nebunie sentimentală generat de căutarea zadarnică a unui apartament, îi sugerează el.

Doamna March adoptă imediat ideea.

— Cred că încep să înnebunesc. Dar nu vreau să-ți pierzi capul și tu, Basil. Și nu-ți dau voie să te lași minat de sentimente în fața a tot ceea ce vezi în New York. Mă tem că te-a cam înduioșat aspectul străzii pe care am trecut adineaori. Nu cred că oamenii accia suferă cu adevărat, că trăiesc un chin *real*. Din punctul nostru de vedere o asemenea viață ar fi un chin, dar ei s-au obișnuit așa și nu-i mai simt prea mult apăsarea.

— Înțeleg, firește, și n-am de ce să mă înduioșez. Cred că atunci când oamenii se obișnuiesc cu o viață grea, cel mai bun lucru e să se împace cu ea. Probabil că nici nu le mai place să trăiască bine. Am să mă străduiesc să țin minte lucrul ăsta.

Începură amîndoi să rîdă și o porniră pe bulevardul în formă de L, fericiți că au scăpat de primejdia de a fi omorîți sau de a se sinucide în pivnița aceea, cu gîndul să ajungă la linia care traversa orașul și care i-ar fi dus la hotel.

— În fine, în seara asta mergem la teatru, spuse doamna March, ca să uităm cu totul de goana după casă și să ne înprospătăm forțele pentru mîine-dimineață.

Deodată strînse cu putere brațul soțului ei.

— L-ai văzut pe omul ăsta ? și arată cu capul spre un bărbat cu o înfățișare decentă, ce mergea pe marginea trotuarului, în dreptul lor, se oprea din cînd în cînd și se apleca vrînd parcă să privească cu atenție rigola.

— Nu. De ce ?

— L-am văzut cum a luat de pe jos o bucată de biscuit murdar, a băgat-o în gură și a înghițit-o de parc-ar fi fost mort de foame. Ia te uită ! Acum scormonește în grămezile de gunoi !

Într-adevăr, aceasta era îndeletnicirea bărbatului cu o înfățișare decentă, cu mîini aspre și unghii rupte, ca de muncitor — îndeletnicirea unui cîine flămînd. Soții March îl urmară, fascinați de spectacol, pînă la colț, și apoi pe strada lăturalnică, în timp ce omul cerceta în continuare rigola.

Mai făcură cițiva pași ; apoi March spuse :

— Trebuie să mă duc după el, și plecă lăsându-și soția singură.

— Aveți nevoie de ceva... ? Vă e foame ? întrebă March.

Bărbatul răspunse că nu știe englezește, *monsieur*.

March își repetă întrebarea în franțuzește.

Omul ridică din umeri cu un gest jalnic, disperat.

— *Mais, monsieur...*

March îi puse în mină o monedă, iar chipul celui alt se crispă brusc ; prinse mîna binefăcătorului său în ambele mîini și i-o strînse cu putere.

— *Monsieur ! Monsieur !!* rosti el cu glas sugrumat, iar lacrimile îi șiroiau pe obraji.

Binefăcătorul se retrase în grabă, uimit și rușinat, cum era și firesc într-o astfel de împrejurare și se întoarse la soția lui ; bărbatul dispăru iarăși în mizeria din care se ivise.

March se simți dator să-și liniștească soția în privința a ceea ce se întimplase.

— Am putea desigur să trăim aici ani la rînd fără să mai întîlnim un caz asemănător. Sint sigur că putea cere ajutor în multe locuri, dacă știa unde să se adreseze.

— Vai de mine, dar însuși faptul că e așa de neajutorat e cumplit ! răspunse ea. Nu pot suporta așa ceva și n-am să vin niciodată într-un oraș unde se pot întimpla astfel de lucruri, așa că ar trebui să punem capăt goanei după locuință în clipa asta.

— *Serios ?* Și în ce colț de lume ai vrea să trăiești ? Asemenea lucruri sint posibile pretutindeni în condițiile actuale.

— Atunci condițiile trebuie schimbate.

— Ba nu, trebuie să mergem la teatru și să uităm totul. Ne putem opri la Brentano să cumpărăm bilete cînd trecem prin Union Square.

— Nu merg la teatru, Basil. Plec acasă, la Boston, în seara asta. Tu poți să rămii și să cauți un apartament.

March îi demonstrează absurditatea poziției sale, mai mult chiar, egoismul ei ; dar dînsa răspunse că e cit se poate de hotărîtă, indiferent de ceea ce s-a întimplat, că a stat des-

tul departe de copii, că trebuie să se ducă acasă și să-și termine treburile mutatului. Spunînd acestea oftă.

— Of, nu înțeleg de ce trebuie să avem parte de lucruri triste și urîte acum. Cînd eram tineri...

— Mai tineri, interveni el. Sîntem încă tineri.

— Ne prefacem doar, însă știm foarte bine care-i adevărul. Dar mă gîndeam ce frumos și plăcut era cînd ne întorceam cu gîndul la călătoriile noastre de odinioară. Cînd eram la New York în călătorie de nuntă orașul era de două ori mai curat ca acum și nu se petreceau asemenea lucruri deprimante.

— Era mult mai murdar, răspunse el, și situația era mai proastă din toate punctele de vedere : oamenii mai flămînzi și mai zdrențăroși, casele mai dărăpănate. Numai că noi nu eram capabili în momentul acela să le vedem. Nu ții minte că, atunci cînd am pornit spre Niagara pentru ultima oară, toți oamenii ni se păreau bătrîni și banali ? Și că atunci cînd am ajuns acolo n-am recunoscut dintr-o privire nici o mireasă ? Că nu erau decît perechi între două vîrste ?

— Cel puțin nu erau muritori de foame, protestă doamna March.

— Nu, nu se moare de foame în hoteluri de lux și în trenuri de agrement. Dar, dacă ai trecut de pragul anilor patruzeci și de granițele acestor locuri, ai toate șansele să dai cu ochii de muritori de foame. Dacă cei ce vîd nefericirea sînt nefericiți, închipuie-ți de cită mizerie au parte oameni care locuiesc pe străzile cu adevărat sordide cu case de raport, nu pe una pitorească ca cea pe care am trecut noi.

— Dar noi *nu* sîntem nefericiți, protestă dînsa reducînd din nou discuția la dimensiuni personale, așa cum fac de obicei femeile cînd vor să obțină un profit de pe urma unei discuții. De fapt, nu sîntem mai nefericiți decît atunci cînd eram tineri.

— Sîntem mai serioși.

— Ah, detest lucrul ăsta, și tare-aș vrea să *nu* mai fii așa de serios, dacă e vorba să ajungem la așa ceva.

— De-acum încolo am să fiu ușuratic, spuse March. Mergem astă seară, la *Groapa în pămînt* ?

— Plec la Boston.

— E cam același lucru. Nu crezi că e și ăsta un fel de a fi ușuratic ? Recunosc însă că e cam jignitor.

— E o prostie, spuse dînsa.

La hotel găsiră un bilet din partea misitului care le dăduse autorizația de a vizita apartamentul doamnei Grosvenor Green. Le scria că dînsa aflase că le plăcuse apartamentul și că era convinsă că ar putea ajunge la o înțelegere. Își aranjase deja plecarea într-o călătorie în Europa și era nerăbdătoare să închirieze apartamentul înainte de a se imbarca. Urma să le facă o vizită în seara aceea la ora șapte.

— Doamna Grosvenor Green ! spuse doamna March. Care din cele zece mii de apartamente era, Basil ?

— Depozitul de bibelouri, răspunse el, de la Xenophon, nu mai ții minte !

— Nici nu trebuia să se ostenească, n-am de gînd să stau de vorbă cu ea. Sau... eu știu... cred că ar trebui. N-aș putea să plec fără să văd cu ochii mei cum arată ființa care a putut concepe un apartament așa de aiurit. Trebuie să fie plutitoare ca o adevărată...

— ...parașută, îi sugeră March.

— Nu, o ființă atît de aeriană n-ar fi în stare să coboare pe pămînt.

— Mă rog, atunci un balon.

— Să zicem că balon e cuvîntul potrivit, deocamdată, consimți doamna March. Cred însă că numai propria ei persoană mai poate fi la fel de aeriană.

Cînd li se aduse cartea de vizită a doamnei Grosvenor Green, coborîră amîndoi în holul hotelului, pe care March îl comparase cu salonul unui vas de agrement arab ; nu pentru că el ar fi fost cît de cît inițiat în astfel de ambarcațiuni, ci pentru că decorațiile erau tipic sarazine, iar arhitectura tipic americană. Aici, pe canapeaua mare din mijloc, dădură cu ochii de o doamnă voinică, al cărei chip neted, liniștit și dolofan nu corespundea deloc cu portretul pe care i-l schițaseră în minte doamnei Grosvenor Green, așa încît doamna March, cu cartea de vizită în mînă, șovăi vizibil înainte de a îndrăzni să i se adreseze. Apoi rămase profund uimită de vocea groasă și calmă cu care dînsa se recomandă și-și ceru scuze pentru că a venit. Încă nu-și

aranjase plecarea în Europa, dar spera să rezolve în curînd acest lucru și recunoscuse faptul că e nerăbdătoare să-și închirieze apartamentul pînă atunci. Se simțea puțin obosită de grijile gospodăriei — doamna March scoase un oftat adînc, ceea ce reprezintă dovada prin care o femeie recunoaște calvarul alteia — și domnul Green avea treburi peste hotare, iar dînsa intenționa să-și continue studiile în domeniul artei la Paris ; acum se pregătea cu domnul Ilcomb, dar la Paris erau profesori mult mai buni ; și cum, după părerea intendentului, prețul fusese singurul impediment, își luase inima în dinți și venise.

„Deci nu l-am păcălit deloc“, se gîndi doamna March în timp ce răspundea cu amabilitate.

— Nu, ne-a fost teamă că e prea mic pentru familia noastră. Avem nevoie de multe camere. Nu putu să lase să-i scape șansa de a spune : Soțul meu vine la New York pentru a conduce o revistă literară și va avea nevoie de o cameră unde să scrie — ceea ce o determină pe doamna Green să se incline în fața lui March, iar pe acesta îl făcu să se simtă cît se poate de prost. Dar apartamentul ni s-a părut încîntător (era încîntător ca arhitectură, protestă conștiința ei) și ne-am fi bucurat grozav dacă ne-ar fi convenit

Continuă cu o scurtă relatare a goanei lor după locuință, în timp ce doamna Green murmură cuvinte calde, pline de compasiune, spunînd că și dînsa a trecut prin acest chin și că, dacă le-ar fi putut arăta ea însăși apartamentul, cu siguranță că i-ar fi observat mai bine avantajele. Doamna March îi dădu dreptate, iar doamna Green adăugă că, dacă nu vor găsi ceva întru totul convenabil, dînsa le-ar arăta cu plăcere apartamentul încă o dată ; atunci doamna March spuse că pleacă la Boston, dar că soțul ei rămîne să continue căutarea și că, fără îndoială, ar fi deosebit de încîntat să revadă apartamentul la lumina zilei.

— Dar dacă îl închiriezi, Basil, îl preveni dînsa cînd rămaseră singuri, să știi că te părăsesc. N-aș locui în magazia aia de vechituri nici dacă mi-ai face-o cadou. Dar cine și-ar fi putut închipui că stăpîna arată astfel ? Și totuși puteam să-mi dau seama, dacă stăteam să mă gîndesc o clipă. Tocmai pentru că locuința n-o reprezenta deloc, de

aceea nu-i seamă deloc ca înfățișare. Un apartament nu poate semăna cu nici o făptură care zboară prin aer, sau se tirăște pe pământ, sau înoată în ape subterane. Mă întreb din ce colț de lume o fi venit. Nu e din New York, de asta ne putem da seama chiar și noi. Și nici de la țară nu e. Parcă ar veni dintr-un oraș mare unde a fost un fel de autoritate în domeniul artelor. Și, cum nu-și poate găsi profesori destul de buni în New York, trebuie să plece la Paris ! În fond e o situație dramatică, Basil ! Mi-e milă de o ființă care se înșală atât de profund în ceea ce o privește.

— Mi-e milă de soțul unei ființe care se înșală atât de profund în ceea ce o privește. Ce-o să facă domnul Green la Paris în timp ce dînsa își va croi drum spre o sală de expoziție ?

— În orice caz, ferește-te de apartamentul ei, Basil. Asta-i tot ce-ți spun. Și totuși are ceva plăcut în felul ei de a fi.

— Mie-mi place totul la ea, în afară de apartament, spuse March.

— Mă bucur că pleacă din țară, răspunse soția lui. Nu ne-ar neglija deloc. Iar apartamentul era într-adevăr frumos împărțit, n-ai ce spune. Avea și lift și încălzire centrală. Are o poziție convenabilă. Are și un lacheu care aduce cărțile de vizită. Holurile și scările sînt frumoase și bine întreținute. Dar nu e bun. Ți-aș putea pune un pat pliant în camera de lucru și aș putea chiar să pun unul în salon...

— În spatele unui paravan ? Nu mai suport paravanele !

— Și am putea inghesui două slujnice într-o singură cameră sau s-o aducem numai pe Margaret și să facem tot spălatul în oraș... Glasul îi devenise strident : Basil, e de neconceput !

— Nici nu încerc să concep, draga mea, replică el.

Chiar în clipa cînd plecau la gară sosi Fulkerson, dornic să afle ce mai e cu ei, și dacă și-au găsit deja o locuință.

— Nimic, răspunse doamna March, iar eu plec la Boston și-l las aici pe domnul March să facă ce i-o place. Are *carte blanche*.

— Numai că libertatea înseamnă responsabilitate, Fulkerson, așa că-ți dai seama că e ca și cum n-aș avea de ales.

Rămîn aici pentru că n-am încotro, nu pentru că am vreo șansă să rezolv ceva.

— Serios ? întrebă Fulkerson. Ei, o să vedem ce putem face. Credeam că v-ați și instalat, altfel mă luptam să vă găsească ceva. Casele la care v-am trimis n-au fost bune de nimic ?

— La fel ca și o mie de alte case pe care le-am văzut, spuse doamna March. Ba da, una din ele e ceva mai răsărită. Se apropie așa de mult de ceea ce ne dorim, încît i-am dat lui March instrucțiuni speciale să nu se apropie de ea.

Îi povesti despre doamna Grosvenor Green și despre apartamentul ei, iar în cele din urmă Fulkerson spuse :

— E-n regulă, o să mai căutăm. Am să fiu cu ochii pe el, doamnă March, și o să am grijă să nu ia o hotărîre pripită. Nu-l las pînă ce nu găsește apartamentul potrivit. Sînt sigur că există așa ceva. Într-un oraș de un milion opt sute de mii de locuitori trebuie să existe, singura problemă este să-l găsim. Lăsați-l în grija mea, doamnă March ! Am să fiu în gardă tot timpul.

Cînd își dădu seama că se duc pe jos, Fulkerson lăasă impresia că ar vrea să meargă cu ei la gară, dar, la ușa hotelului, își luă rămas bun de la ei fără să șovăie.

— E foarte drăguț, Basil, iar atitudinea lui față de tine e fermecătoare. E minunat să vezi ce mult ține la tine. Dar nu mi-ar fi făcut plăcere să meargă cu noi tot drumul și să ne strice bucuria ultimelor clipe petrecute împreună.

Cînd ajunseră pe Third Avenue luară trenul suspendat, pentru care doamna March avea o plăcere deosebită. Îl considera mijlocul ideal de a călători și nu se supăra cînd soțul ei îi aminti că spusese cîndva că nu va călători cu el pentru nimic în lume. Acum spuse că drumul în noapte i se pare mai interesant decît cel făcut ziua și că legătura aeriană ce se stabilește între ei și locatarii de la etajele doi și trei ale clădirilor — în timp ce jos, în stradă, viața își urmează cursul obișnuit — are intensitatea și calmul desăvîrșit al vieții casnice ; toate acestea sînt efectul siguranței și exclusivismului ce caracterizează înalta societate. March considera că a privi pe fereastră în casele oamenilor era chiar mai interesant decît un spectacol de teatru, cu care de altfel se și asemăna. O familie

de muncitori — unii doar în cămașă — își lua ceaiul ; o femeie cosea la lumina lămpii ; o mamă își culca copilășul în leagăn ; un bărbat stătea la masă cu capul culcat pe brațe ; o fată și un băiat se aplecau peste pervazul ferestrei. Ce sugestiv ! Ce dramatic ! Ce varietate nesfârșită ! În stația de la Forty-second Street se opriră o clipă pe podul care traversa șoseaua ce ducea spre nord, spre gara centrală, și priviră în ambele sensuri, de-a lungul șinelor suspendate. Șoseaua, care se pierdea și apărea din nou de mii de ori din marea de lumini strălucitoare și tremurătoare ; lumina rece a becurilor electrice ce se iveau printre punctele și petele roșiatice ale lămpilor de gaz aflate la distanțe diferite ; siluetele arhitecturale ale caselor, bisericilor și turnurilor, a căror urîțenie se pierdea în întuneric ; mișcarea continuă a trenurilor, ale căror opriri erau încununate de văluri de abur iluminate mai slab sau mai intens de izbucnirea flăcărilor — toate alcătuiau un tablou fără pereche. Mai tirziu aveau să vorbească mult despre acest spectacol sublim, despre miracolul necunoscut pe care orașul cu nenumărați pictori îl creează în fiecare noapte. Se aflau exact pe platforma de la Arachne, care se arcuia deasupra străzii ce ducea spre gară, dar pentru o clipă rămaseră fără grai în fața acestui spectacol. Se pierdură din nou într-o tăcere plină de emoție când trecură prin tunelul care leagă stația trenului suspendat de sala de așteptare a gării centrale și priviră în jos spre șirurile de trenuri de noapte pierdute în lumina slabă a lămpilor cu gaz, ce împestrița — fără a reuși să împrăștiie — întunericul locului. Oare ce forțe, ce destine sălășluiau în acești coloși care urmau să străbată vijelios noaptea în toate direcțiile ? ! Acum zăceau nemîșcați ca niște monștri de basm așteptînd ca bagheta magică să-i transforme, să facă din ei obiecte mișcătoare dar fără viață, fără voință, fără rațiune — copii ai materiei ordonate semănînd în chip uimitor cu viața.

Soții March admirau peisajul cuprinși de un fior de mîndrie patriotică născut din gîndul că, probabil, nu toată lumea își poate îngădui așa ceva. Porniră în grabă spre casa de bilete, luară o cușetă în vagonul de dormit al trenului spre Boston și March își conduse soția pînă la vagon. Se arătară foarte încîntați de faptul că rezerva ei

era chiar în mijlocul vagonului ; doamna March promise să-i scrie de îndată ce va ajunge acasă. Văzind cât de limitate sînt posibilitățile orașului în privința locuințelor, promise de asemenea să nu se supere foarte tare dacă el nu va reuși să găsească chiar apartamentul ideal. Îl rugă doar să nu uite că nu trebuie să fie situat dincolo de Twentieth Street și nici dincoace de Washington. Square, că nu trebuie să fie mai sus de etajul trei, că trebuie să aibă lift, încălzire centrală, lacheu și un portar agreabil. Acestea erau elementele esențiale ; dacă nu reușea să le găsească, o să se descurce și fără ele. Dar trebuia să le găsească.

XI

Doamna March făcea parte din categoria femeilor care cer soților lor să le respecte ideile cu mai multă strictețe decît le respectă ele însele. La începutul căsniciei lor își instruisese soțul în toate problemele pe care le considera practice. Problema ciștigării existenței nu se includea printre ele, această chestiune putea fi lăsată în seama incapacității sale de om distrat și visător, iar dinsa nu se amesteca. Dar într-o serie de probleme — cum ar fi : aranjarea tablourilor, alegerea unei pensiuni pentru vacanța de vară, închirierea unei cabine pe malul mării, schimbarea tapetului din camere, alegerea locurilor la teatru, verificarea meniului copiilor cînd dinsa nu era la masă, scoaterea pisicii afară în timpul nopții, urmărirea schimbului de cărți de vizită și invitații, urmărirea gradului de umezire a burlanului — March dăduse greș de atîtea ori, încît dinsa știa că în privința alegerii apartamentului nu-i poate acorda nici un fel de libertate. Faptul că nu avea deloc încredere în discernămintul lui în problemele amintite mergea mină-n mină cu admirația față de inteligența soțului ei și cu respectul profund pentru caracterul lui. Adesea spunea că, dacă el ar reuși să facă față și acestor cerințe, ar fi un om desăvîrșit ; dar dinsa renunțase de mult la speranța de a-l vedea astfel. De aceea îi impunea o serie de norme inflexibile, pentru ca apoi, după ce le enunța, să-l lase în voia înclinațiilor

sale firești spre dezordine. În aceste condiții, îi îngăduia soțului ei să acționeze cum credea de cuviință și se consola cu gândul că este răspunzător de ceea ce face. March îi cunoștea deja această atitudine și, după ce o vreme suferise profund văzînd că soția sa e veșnic nemulțumită de tot ce face, se obișnuise să aștepte pînă cînd îi trecea supărarea și ajungea să-și găsească mulțumirea în ceea ce se mai putea salva dintr-o situație ireparabilă. Uneori se întîmpla chiar să admită că soțul ei făcuse un lucru bun, dar își păstra dreptul de a-și relua cu toată tăria atitudinea critică inițială; iar fiecare împrejurare în care acționase din proprie voință îi servea drept avertisment și martor împotriva lui. Mulțimea acestor împrejurări îl apăsa, fără a reuși însă să-l deprime. De acum se obișnuise cu gândul că — dacă e lăsat în voia lui — va greși, ceea ce și făcea, fără a lăsa impresia că-și amintește de greșelile anterioare și de urmările lor. În toate acestea exista o notă comică foarte pronunțată, dar și un dram de tragism.

Acum, întorcîndu-se singur la hotel, trăia un sentiment de eliberare specific acestui gen de soți. Era probabil reversul sentimentului provocat de durerea despărțirii; și se întoarse cu gândul la apartamentul doamnei Grosvenor Green, care, în ciuda faptului că era ridicol de inadecvat, avea totuși un farmec neobișnuit. Își dădea seama că l-ar putea închiria cu un coeficient de risc mult mai mic decît ar presupuse orice alt apartament, dar se hotărî să cerceteze mai întîi toate celelalte posibilități ale orașului. Într-adevăr, a doua zi își petrecu cea mai mare parte din timp alergînd după proprietarul unui apartament care nu avea nici încălzire centrală, nici lift, dar era fără cusur din toate punctele de vedere, și încercînd să-l determine să ceară mai puțin decît îl informase misiul. Printr-o ciudată mutație fizică reuși ca, în cursul tratativelor, să-și creeze o dorință aprigă de a căpăta apartamentul, în timp ce apartamentul doamnei Grosvenor Green îi stăruia în minte ca o alternativă mult mai convenabilă, la care se putea întoarce oricînd. În același timp duse tratative pentru o casă mobilată, ceea ce sporî avantajele apartamentului doamnei Grosvenor Green. Către seară o porni brusc în direcție opusă, spre marginea

oraşului, astfel încît să-i poată spune soţiei sale cît de absurd era tot ce putea fi mai bun în zona aceea, chiar în comparaţie cu ciudatul depozit de bibelouri al doamnei Grosvenor Green. E greu de explicat mersul complicat al conştiinţei sale ; poate ar fi mai bine să-l lăsăm în seama imaginaţiei celor căsătoriţi.

Sună la uşa acestui ultim apartament de la marginea oraşului, cînd se lăsa seara, iar portarul se lăsa mult aşteptat. Îl primi morocănos şi-i spuse că, dacă vizitează apartamentul acum, o să spună că e întunecos, întocmai ca restul locuinţei. Lipsa lui de bunăvoinţă îl nemulţumea pe March în aceeaşi măsură în care-l nemulţumea propria sa lipsă de sinceritate în dorinţa de a vedea apartamentul. Era conştient că, de fapt, nu vrea să-l închirieze, că vrea să-l vadă doar ca o falsă scuză pentru nesupunerea faţă de dorinţa soţiei sale ; îşi luă însă o expresie jignită şi spuse :

— Dacă nu vrei să-mi arăţi apartamentul, nici nu vreau să-l văd.

Portarul gemu, căci fiind un om grcoi, nu îi era prea lesne să urce scările. Aprinse un chibrit şi luminează drumul. Lui March i se făcu milă de el şi căută în buzunarul vestei o monedă de un sfert ca să i-o dea la despărţire. Totodată era nevoit să inventeze un motiv pentru a refuza apartamentul, ceea ce nu era greu deloc, căci locuinţa era anunţată în ziare ca avînd zece camere, iar cifra se împlinea doar incluzînd baia şi două cămări mari.

— E destul de luminoasă, spuse March, dar nu prea înţeleg cum de sînt zece camere.

— Sînt zece, spuse omul, fără a-şi susţine afirmaţia.

March puse moneda la loc şi cobori scările fără să mai spună vreun cuvînt. Ar fi fost o greşeală, ar fi fost imposibil să-i dea ceva portarului după o asemenea obrăznicie. Îşi spuse, carecum ruşinat, că e mai uşor să pedepseşti pe cineva decît să-i ierţi.

Se întoarse la hotel pregătit să ia o hotărîre disperată şi convins că apartamentul doamnei Grosvenor Green era singura soluţie şi totodată, datorită meritelor sale, cea mai bună locuinţă din New York.

Fulkerson îl aștepta în salon, iar March trăi emoția ciudată a celui pus în fața unei mari ispite atunci cînd acesta îi spuse :

— Ascultă, de ce nu iei apartamentul ăla de la Xenophon ? Femeia s-a dus din nou la misit, iar acesta a venit la mine. I-a plăcut de tine — sau mai exact de doamna March — și bănuiesc că-l poți căpăta cu o reducere substanțială față de prețul inițial. Sînt împuternicit să-ți spun că-l poți închiria cu șaptezeci și cinci pe lună, dar nu te sfătuiesc să-i oferi o sută cincizeci.

March clătină din cap și-și luă un aer de refuz virtuos, cu care încerca să-și mascheze acceptarea nesinceră.

— E prea mic... n-avem cum să ne îngrămădim în el.

— Păi, de ce ? insistă Fulkerson. De cîte camere aveți nevoie ?

— Am nevoie de o cameră de lucru...

— Bine-nțeles ! o s-o ai la redacție, la *A cincea Roată*.

— Nu m-am gîndit la asta, răspunse March. Probabil că aș putea lucra la redacție, căci nu e mult de scris...

— Vezi, n-ai să poți lucra acasă. Hai cu mine acum să mai vezi o dată apartamentul.

— Nu, nu pot.

— De ce ?

— Trebuie... să merg la masă.

— Foarte bine, spuse Fulkerson, iei masa cu mine. Vreau să te duc la un mic restaurant italianesc.

Etapela succesive ale evoluției lui March în această problemă simplă pot fi urmărite cu tot atîta precizie cu care se pot studia momentele de autoamăgire și întunecare prin care trece un om ispitit de gîndul crimei. Cele două fenomene nu se deosebesc probabil prea mult, iar pentru o minte înclinată spre speculații filozofice, rezultatul este nesemnificativ ; fenomenul în sine e important.

Merseră pînă la primul colț, traversară și, la jumătatea străzii, Fulkerson se opri în dreptul unei căsuțe de locuit care fusese transformată, ca multe altele, în restaurant în stil latin, fără a suferi aproape nici o modificare la structura sa specifică de locuință a unei familii modeste din New York. Restaurantul avea cîteva trepte tocite în fața ușii micuțe de la intrare, o ușiță laterală prin care, urcînd pe o scară îngustă, se putea ajunge în salonul de la

etaj rezervat doamnelor ; în saloanele de la parter, în jurul meselor, ședeau bărbații, care puteau fuma în timpul mesei ; un singur ospătar alerga încolo și înapoi purtând tăvi și farfurii și adresînd strigăte de neînțeles bucătarului, aflat în spatele unei uși glisante, în bucătărie. Ospătarul se repezea să-i întîmpine pe cei nou-veniți, scutura în prezența lor fața de masă soioasă cu prosopul pe care-l purta pe braț, acoperea cu un șervet ptelele cele mai urite și aducea, pe rînd, supa cu fidea, peșteul prăjit, spaghetelul cu brînză, cotletul de vițel, puiul fript și salata, perele scorojite, brinza elvețiană și cafeaua, care alcătuiau cina într-un astfel de restaurant.

— Ah, ce plăcut e ! exclamă Fulkerson, după ce șervetul fusese așternut cu grijă, și începu să caute figuri cunoscute pe care i le prezenta lui March ca fiind tineri scriitori sau artiști cu care vor colabora probabil. Alții erau doar clienți ai localului, aparținînd, după înfățișare, tuturor naționalităților și religiilor, căci erau și cîteva evrei și cubanezi.

— Ai aici o mostră substanțială de societate newyorkeză, spuse Fulkerson, găsești de toate, în afară de cei din vîrfurile piramidei. Pe ăștia nu prea o să-i vezi la Maroni, decît rareori. Bine-nțeles, doamnele nu dau pe-aici niciodată.

Doamnele din local păreau inofensive, aveau o înfățișare destul de respectabilă, dar categoric nu erau de cea mai bună calitate și, cu cîteva excepții, nu erau americane.

— E ca și cum ai tăia o felie de tort sau de plăcintă cu carne, continuă Fulkerson, atunci cînd nu știi cine a făcut plăcintă. Găsești din toate cîte puțin.

Comandă o sticlă de Chianti, care le fu adusă în învelișul de răchită. Văzînd-o, March zimbi furat de amintiri, iar Fulkerson izbucni în ris.

— Asta te bine dispune un pic. L-am adus aici într-o zi pe bătrînul Dryfoos și i s-a părut ca un ulei dulce. Sticle din astea se găseau la ei la chioșcurile de la țară.

— Da, acum îmi amintesc, dar uitasem cu desăvîrșire. Ce mult e de-atunci ! Cine e Dryfoos ?

— Dryfoos ? Zimbind, Fulkerson rupse o bucată din franzela lungă, franțuzească, ce li se servise cu două rondoale galbene, subțiri, de unt și începu s-o mănînce. Bă-

trînul Dryfoos ? ! De fapt nici nu e prea bătrîn, dar așa-i spun eu. Are vreo cincizeci de ani sau cam așa ceva.

— Nu, spuse March, la cincizeci de ani nu e bătrîn. nu chiar așa de bătrîn ca altădată.

— Oricum, cred că ar trebui să-ți povestesc despre el, spuse Fulkerson gînditor. Chiar mă întrebam cum să fac să-ți povestesc. Nu prea reușesc să-mi dau seama cu adevărat în ce măsură ești un bostonian autentic. Ai fost vreo dată în ținutul rezervelor de gaze naturale ?

— Nu, răspunse March. M-a interesat foarte mult să-l văd, dar nu reușeam să plec decît vara și atunci preferam să mergem pe drumul cunoscut, la Niagara și înapoi prin Canada, pe unde am fost în călătoria de nuntă. Și copiilor le place la fel de mult ca și nouă.

— Da, spuse Fulkerson, ținutul gazelor naturale merită văzut. Nu mă refer la terenurile de lingă Pittsburgh, ci la cele din Nord, din Ohio și Indiana, pe lingă Moffit — orașul din centrul terenurilor, care a înflorit ca prin minune. Da, da, regiunea merită văzută. Dacă n-ai mai fost în Est de mulți ani, nici nu-ți dai seama cît de vechi pare totul. Ții minte cum erau cîmpiile, pline de buturugi de copaci ?

— Cred că da.

— Acum nu se mai vede nici o buturugă. Tot ținutul de jur împrejurul orașului Moffit e neted ca o tablă de șah și pare bătrîn ca Anglia. Ții minte că de obicei se dădea foc buturugilor, apoi cineva a inventat un mijloc de a le scoate din pămînt, un atelaj tras de boi. Acum n-au decît să le pună o fărîmă de dinamită și se face o groapă cît o pivniță, plină cu surcele numai bune de aprins focul acasă. Numai că în zona aceea nu prea e nevoie de surcele, e gaz peste tot. Am cutreierat odată cîmpiile alca întinse și negre la vremea semănatului porumbului și am văzut din loc în loc cîte un coș vechi de sobă ieșind din pămînt, arzînd ca cînzeci de torțe, și cîte un individ care ara în jurul lui fără să-i pese nici cît negru sub unghie, parcă era un buchet de violete. Nici caii nu se speriau. Ce mai, ăia au știut totdeauna de existența gazelor ; se spune că în păduri sînt focuri care ard de cînd lumea.

Dar cînd ajungi în apropiere de Moffit, Doamne ! Cum te apropii simți mirosul. Gazul din zona aia miroase, nu

ca cel de lingă Pittsburgh, care n-are miros, așa că nu prezintă nici un pericol. Dar nu e un miros urît, seamănă cu mirosul celei mai fine benzine. Ei bine, cînd ajungi la Moffit, în prima clipă ai impresia că tocmai a căzut o ploaie caldă, binefăcătoare și că orașul a crescut peste noapte. Asta în cartierele mărginașe și în cele construite ulterior. Însă nu sînt cocioabe, nu au un aspect mizer. Sînt case frumoase, din cărămidă sau pe schelet de lemn, unele în stilul de pe vremea reginei Anne, și toate-ți dau impresia că sînt lucrate trainic. Iar cînd pornești de la gară, ai zice că toată lumea se mută. Parcă toate lucrurile sînt scoase-n stradă. Casele vechi se reclădesc, altele noi se ridică pretutindeni. Ții minte cum arăta strada principală prin părțile noastre : un drum de lemn și o barieră, iar restul era cufundat în noroi, o mulțime de prăvălii și cocioabe înșirate de o parte și de alta, cu fațade înșelătoare, ca un etaj mai înalte decît ceea ce era în spate, ici și colo cite o clădire mai arătoasă, cu fronton la stradă, un tribunal și o închisoare și două taverna și trei-patru biserici. Toate acestea se găsesc încă în Moffit, dar mult transformate ca arhitectură, și o mulțime de clădiri noi care ar sta cu cinste în orice oraș. Tribunalul cel nou e mare cit catedrala Sf. Petru, iar Grand Opera e construită în cel mai elegant stil. Nu poți cumpăra mai nimic la un preț mai scăzut decît în New York, sau cel puțin așa stăteau lucrurile cînd a început dezvoltarea. Am vizitat orașul cînd era în plin avînt. M-am dus să organizez publicațiile în cadrul Uniunii și-am pus un om să-mi scrie un articol bun și spiritual despre gazele naturale, M-au luat pur și simplu în brațe și mi-au arătat tot. Ce să-ți spun, a fost minunat, grozav ! Să vezi întreaga populație agitată ca un adolescent plin de viață și de speranțe, fără nici o îndoială cu privire la viitor, avînd perspectiva unei înfloriri veșnice, îți spun drept că-ți încălzea sufletul ! Ceea ce vezi acolo te face să te gîndești ce minunată ar putea fi lumea dacă oamenii s-ar uni, în loc ca fiecare să lupte pentru interesul lui și să-i dea dracului pe cei rămași în urmă. Cei din Moffit au ajuns la concluzia că, dacă vor ca orașul lor să prospere, trebuie ca gazul să fie proprietatea tuturor. Așa încît corporația și-a extins rețeaua pînă ce a preluat aproape toată regiunea cu rezerve de gaze,

iar orașul a luat în stăpânire fiecare puț și l-a folosit spre binele tuturor. Cine vrea să vină la Moffit și să pună pe picioare vreo afacere primește gratuit oricât gaz vrea. Pentru cincisprezece dolari pe an ți se dă gaz pentru încălzirea și iluminatul locuinței. Oamenii țin totul pentru ei și, așa cum îți spuneam, e nemaipomenit să-i vezi pe toți uniți, muncind în interesul tuturor, în loc să trăiască dezbinați, fiecare individ gata să-l sfișie pe celălalt. Îl vezi pe tipul ăla ?

Fulkerson se opri și-i arătă, făcând un gest iute cu capul, un bărbat scund, negricios, cu o înfățișare de străin, care tocmai ieșea.

— Se spune că e socialist. Cred că e de-a dreptul rușinos că li se permite să vină aici. Dacă nu le place cum ne organizăm treburile, să stea la ei acasă, continuă Fulkerson. Nu fac decît rău, aruncind tot felul de vorbe în dreapta și-n stînga. Sint pentru libertatea cuvîntului și toate astea, dar tare mi-ar plăcea să-i văd pe indivizii ăștia băgați la pușcărie, lăsați să se sfișie între ei. N-am nevoie de otrava lor !

March nu-l observase pe socialistul care ieșea. Se uita cu atenție la un bărbat între două vîrste, înalt, îmbrăcat sărăcăcios, care tocmai intrase ; avea impresia vagă că îl cunoaște. Avea nasul acvilin, nespccific poporului german, și totuși March își dădu seama că e neamț. Cîndva barba lungă și moale și mustața fuseseră blonde și încă mai păstrau o nuanță aurie, deși albiseră. Avea ochii mari, iar bărbia și buzele dădeau bărbii linia nobilă cu care pictorii italieni își înzestrau mesenii așezați la Cina cea de Taină. Mergea drept, avea o ținută milităroasă, iar March observă imediat că-i lipsește mîna stîngă. Luă loc la o masă unde ospătarul, peste măsură de obosit, își făcu timp să-i taie carnea și să-i pregătească totul pentru a se putea servi cu mîna dreaptă.

— Și cum îți spuneam, reluă Fulkerson, m-au dus peste tot prin Moffit și mi-au arătat puțurile mari, le-au aprins anume ca să le văd și să le aud uruitul ca al unui convoi de locomotive. Cînd au deschis robinetul unuia din puțuri, de la care trăsaseră temporar niște țevi pînă la o pajiste, flacăra s-a înălțat pînă la patruzeci de picioare de la gura țevii și s-a întins pe un sfert de hectar. Spu-

neau că odată, pe vreme cînd încă nu știau cum să capteze gazul, a ars focul toată iarna, așa încît în jurul lui s-a păstrat o mică vară neînteruptă : iarba a rămas verde și florile au înflorit toată iarna. Nu știu dacă-i adevărat sau nu, dar sînt în stare să cred orice despre gazele naturale. Doamne, dar ce frumos a fost cînd au dat drumul gazului cu toată forța și au aruncat o făclie — așa îi dau foc — și o limbă de foc lată de douăzeci de picioare și înaltă de șaptezeci și cinci a izbucnit spre cer, în nuanțe de roșu, galben și violet, iar vuietul ei făcea să ți se cutremure pămîntul sub picioare. Parcă-ți venea să strigi : „Nu vă mai osteniți ! Sînt pe deplin lămurit !” Am încredere în Moffit. Buuun, spuse Fulkerson tărăgănat și oftînd adînc, și aici l-am întîlnit pe bătrînul Dryfoos.

— Ah, da, Dryfoos, spuse March observînd că ospătarul i-a adus omului cu o singură mînă un pahar înalt plin cu bere.

— Da, spuse Fulkerson, am ajuns din nou la Dryfoos. Am crezut că am să reușesc să scurtez povestea, dar am impresia că de fapt am lungit-o. Dacă nu te grăbești, deși...

— Nu mă grăbesc deloc, vorbește cît vrei.

— L-am întîlnit în biroul unui proprietar, un speculant, desigur, toți cei din Moffit sînt speculanți, dar era un tip de ispravă, preocupat de binele obștei, ca toți parveniții, iar cînd Dryfoos a plecat mi-a vorbit de el. Dryfoos era un vechi fermier olandez din Pennsylvania, care avea o fermă la vreo trei-patru mile de Moffit, unde trăise toată viața. Tatăl său fusese unul dintre primii coloniști de aici. Se știa că are stofă bună în el, dar era moale ca o mămăligă, cum sînt toți olandezii din Pennsylvania. Își încropise una din cele mai mari și mai frumoase ferme din zona aceea și scotea bani frumoși, era băgat și în afaceri pe undeva. Era un tip inteligent, își cumpăra ziare și se ținea la curent cu toate, dar avea niște idei tare învechite. Ținea la părerile și la banii moșteniți de la bătrînii lui, asta-i era principiul. Cînd a început perioada de avînt, i s-a opus din răspuțeri, nu era deloc de acord. Săptămînal trimitea scrisori la ziarele din Moffit — acum au trei cotidiane — prin care încerca să le taie clanul. N-avea nici un spor. Era sătul de zarva care se stîrnise peste tot din pricina gazelor naturale și care îi zăpăcise

pe toți, chiar și pe membrii familiei lui. Ori de câte ori auzea că i s-a oferit cuiva o sumă mare pentru bucata lui de pământ și că are de gând să vîndă și să se mute la oraș, se ducea la omul respectiv și-ncepea să-l dăscălească, încercînd să-l lămurească să renunțe, arătîndu-i cît o să poată trăi din cele cincisprezece-douăzeci de mii de dolari pe care-i va primi, criticînd compania Standard Oil, spunîndu-i că în următorii cinci ani compania va lua în stăpînire toată regiunea.

Bineînțeles că nu realizează nimic. Cînd îi oferi unui om o sumă mare pentru ferma lui, nu-l mai interesează dacă banii îi vin printr-un agent secret al companiei Standard Oil. Face tot posibilul să vîndă și s-o ia înaintea altuia, dacă poate. Dryfoos n-a reușit nici măcar pe ai lui să-i ferească de această boală. Nevastă-sa era alături de el. Era convinsă că tot ce spune și tot ce face el e bine, de parcă urma poruncile date de pe muntele Sinai. Dar cei tineri se arătau sceptici, mai ales fetele, care fuseseră trimise să învețe la oraș. Băiatul rămăsese acasă, căci tatăl nu se putea lipsi de el la treburile fermei, și de aceea avea cam aceleași idei ca și el, dar au reușit să-l încînte și pe el cu avantajele prosperității. Așa că, în ziua cînd un individ a venit și i-a oferit o sută de mii de dolari pe fermă, Dryfoos n-a mai avut scăpare. I-ar fi plăcut să țină totul secret și să nu întreprindă nimic, dar n-a putut face asta din mîndrie. Cînd le-a spus vestea alor săi, fetele l-au invins. Pur și simplu l-au forțat să vîndă.

N-a vrut să vîndă tot. Și-a mai păstrat o bucată de pământ de vreo optzeci de acri, dar cele trei sute de acri pe care se aflau vechea casă de cărămidă și un hambar mare le-a vîndut și și-a cumpărat o casă în Moffit și s-a mutat la oraș urmînd să trăiască din dobînda banilor căpătați. A făcut exact pasul pentru care-i ironizase și-i dojenise pe ceilalți. Se spune că la început parcă inebunise: N-avea ce face. Prinsese drag de agentul funciar și se ducea la el la birou, stătea acolo și-l întreba ce să facă. „N-am cai, n-am vaci, n-am porci, n-am găini. N-am ce face cît e ziua de mare.” Agentul spunea că bătrînului îi curgeau lacrimile pe obraz și că, dacă n-ar fi fost așa de ocupat, ar fi început să plîngă și el. Dar mulți credeau că bătrînul Dryfoos era așa de amărit pentru că nu ce-

ruse mai mult pe fermă. Cînd a vrut s-o ia înapoi, a aflat că-i cer o sută cincizeci de mii. Oamenii nu credeau, că suferă doar de dorul vechii ferme. Cine știe, poate că într-adevăr îi părea rău că n-a cerut mai mult. Și asta e în firea omului.

După un timp a intervenit ceva. Agentul funciar îi tot spunea să plece în Europa și să vadă lumea puțin sau să meargă să trăiască la Washington, unde putea ajunge cineva. Dar Dryfoos nu vroia, stătea și asculta ce se vorbea acolo și deodată a prins o idee. Într-o zi a venit la agent, cu un plan de împărțire în loturi a celor optzeci de acri pe care-i păstrase. Totul era așa de bine gîndit, cu atîta simț practic, că tipul a rămas uluit. A intrat imediat în combinație cu el, atîta cît i-a permis Dryfoos, ba chiar era bucuros de o astfel de ocazie. Cînd am ajuns eu la Moffit, lucrau din plin la treaba asta. Bătrînul Dryfoos a vrut să mă ducă să-mi arate șantierele Dryfoos & Hendry, probabil se gîndea că o să scriu despre asta. M-a condus chiar el. Ce-i drept, era interesant să vezi cum se construiește un oraș : cum se deschid străzi, cum se plantează pomi pe ambele părți, cum se sapă fundații și cum se înalță case — toate în stilul de pe vremea reginei Anne, cu vitralii — toate în același timp. Dryfoos își cerea scuze pentru că străzile erau pavate manual și spunea că mașina de pavat urma să vină marți și după aceea lucrurile aveau să meargă mai repede.

Fulkerson savură o clipă efectul povestirii sale pe chipul lui March, apoi continuă :

— Era un tip foarte inteligent și mi-a pus o mulțime de întrebări despre activitatea mea, cele mai iscoditoare întrebări care mi s-au pus vreodată. Mi-a făcut impresia că l-a pus pe gînduri. Cred că încerca să afle dacă se pot face bani din treaba asta. Atunci făcea bani cu carul. A continuat să speculeze și să îmbunătățească lucrurile pînă a încropit vreo trei-patru sute de mii de dolari. Se spune că are un milion, dar celor din Moffit le plac cifrele rotunde. Bănuiesc că o jumătate de milion se apropie de adevăr și mai rămîn vreo cîteva mii pe deasupra. Apoi a venit la New York.

Fulkerson aprinse un chibrit frecîndu-l de marginea aspră a cîinii de porțelan din mijlocul mesei, în care se

aflau bețele, aprinse o țigară pe care începu s-o fumeze dîndu-și capul pe spate, vrînd parcă să facă o pauză și să arate că a ajuns la capătul povestirii, sau la capătul aceluia capitol pe care era dispus să-l povestească fără a i se pune întrebări.

March îi puse întrebarea așteptată :

— Pentru ce naiba ?

Fulkerson își scoase țigara din gură și spuse zîmbînd :

— Ca să-și cheltuiască banii și să-și introducă fetele în lumea bună. Poate că și-a dat seama că se trage tot din neamul vechilor coloniști olandezi.

— Și a reușit ?

— Ei, n-au ajuns încă în primele rînduri ale societății, dar e o chestiune de timp, peste o generație sau două, mai ales dacă timpul înseamnă bani și dacă *Magazinul* bîlunar se dovedește a fi un succes, așa cum trebuie să fie.

— Doar nu vrei să spui, Fulkerson, spuse March cu un zîmbet reținut, trădînd o ușoară îndoială, că el este îngerul tău păzitor ?

— Ba chiar asta am vrut să spun, răspunse Fulkerson. L-am întîlnit întîmplător pe Broadway vara trecută. Mai curînd sau mai tîrziu ajungi să te întîlnești pe Broadway cu orice om pe care l-ai cunoscut cîndva. Asta e principiul afacerilor necurate : cei care vin de la țară, din aceeași zonă, se întîlnesc cu siguranță cînd vin prima dată la New York. L-am întins mina și i-am spus : „Nu sînteți domnul Dryfoos din Moffit ?” M-a lăsat cu mina întinsă, de parcă nici n-a băgat de seamă. Și-a strîns buzele uscate pînă ce bărbuța i s-a ridicat drept spre mine. Ai văzut-o vreodată pe Bernhardt în *L'Étrangère* ? Ei bine, soțul american e bătrînul Dryfoos în carne și oase, fără mustață și cu favoriți blonzi, pornind oblic de la colțurile gurii. M-a privit cu ochii săi mici, cenușii, și mi-a spus : „Da, tinere. Mă numesc Dryfoos și sint din Moffit. Dar n-am nevoie de un volum ilustrat din operele lui Longfellow și n-am de gînd să gust un ceai excelent. Cunoște un polițist care-i amator de așa ceva. Iar dacă ești fiul vechiului meu prieten, nobilul Strohfeldt, ai face bine s-o ștergi de aici.” „În acest caz, i-am spus, poate v-ar interesa să luați legătura cu Uniunea Ziariștilor”. M-a privit

din nou și a izbucnit în ris, mi-a strâns mîna și nu mi-a mai dat drumul. În viața mea n-am văzut un om mai bucuros.

Ei, ce s-o mai lungesc, l-am invitat să luăm masa aici, la Maroni, și înainte de a ne spune noapte bună pusese-răm la punct partea financiară a proiectului care te-a adus la New York. După cum văd, continuă Fulkerson, care urmărise cu atenție chipul lui March, nu prea-ți place ce ți-am spus despre Dryfoos. Asta ar trebui să-ți sporească încrederea în planul nostru. Și să nu crezi, adăugă el ceva mai înflăcărat, că l-am convins pe Dryfoos să intre în afacerea asta pentru propriul meu avantaj.

— Vai de mine, dragă Fulkerson ! protestă March cu tărie, mai ales din pricină că se simțea oarecum vinovat.

— Ei, bine-nțeleș că n-am bănuir că te gîndești la așa ceva. I-am vorbit întimplător despre ceea ce aveam de gînd să fac și-a intrat în horă de bunăvoie. De fapt, spuse Fulkerson, ar fi bine să-ți mărturisesc tot adevărul, dacă tot am început. Dryfoos căuta o ocupație pentru fiul lui. Cum el e băgat deja în afaceri în căile ferate, în mine și în alte treburi, nu suportă să-și vadă feciorul pierzînd vremea pe-acasă, parc-ar fi o fată. I-am spus că țelul suprem al unui bogătaş este să-și lanseze fiul exact într-o astfel de treabă. Dar tatăl nu-și dădea seama de asta, iar băiatului nu-i plăcea deloc. Are cap bun și, pe vremea cînd locuiau toți la fermă, vroia să se facă preot. Dar tătă-său avea o serie de idei învechite în legătură cu treaba asta. Știi că se spunea că oricine e bun de preot, dar tatăl avea nevoie de tot ce era mai de soi pentru afaceri, așa că nu vroia să-l lase. Ai să-l vezi pe băiat și o să-ți placă. Nu e prost, să fii convins. El o să fie editorul nostru, mai întii cu numele, iar mai tîrziu, cînd am să-l învăț cum se trag sforile, și în realitate.

XII

Fulkerson se opri și-l privi pe March, care se cufundase într-o tăcere plină de gravitate. Își dădea seama, desigur, cît de greu îi era accstuia să accepte faptele pe care tocmai i le prezentase. Își scoase ceasul și-l privi.

— Ascultă, ce-ar fi să mergem pe Forty-sixth Street și să-i facem o vizită bătrînului Dryfoos ? E momentul cel mai potrivit. Mîine pleacă în Vest și nu se mai întoarce decît peste vreo lună. O să le facă plăcere și, cînd ai să-i cunoști, pe el și pe ai lui, ai să-nțelegi totul mai bine. Nu pot să-ți spun mai mult.

March se gîndi o clipă. Dînd dovadă de o înțelepciune care-l uimea chiar și pe el — căci i-ar fi plăcut să cedeze impulsului curiozității —, March răspunse :

— Cred că ar fi mai bine să așteptăm pînă vine doamna March și să lăsăm lucrurile să-și urmeze cursul firesc. Doamna Dryfoos și fetele vor vrea să-i facă o vizită, ea fiind nou venită, și mă tem că aș complica lucrurile dacă mi-aș face apariția *en garçon* și le-aș vizita eu mai întîi.

— Știu și eu, poate că ai dreptate, spuse Fulkerson, nu mă prea pricep la lucrurile astea și bănuiesc că nici doamna Dryfoos nu prea le știe. Și totuși, continuă el ridicîndu-se și aprinzîndu-și o țigară, fetele s-au mai inițiat în probleme de etichetă. Ei, atunci hai să-ți arăt clădirea *Magazinului bilunar* și, dacă-ți place biroul tău, poți să treci și să închei contractul pentru apartamentul doamnei Grosvenor Green.

Optînd în favoarea respectării regulilor de conduită socială, în sufletul lui March se trezi sentimentul ascuns al datoriei față de dorințele soției sale.

— Nu cred că am să iau apartamentul ăla, spuse el.

— Poate n-ar fi rău să-l mai vezi o dată înainte de a te hotărî. Să mergem !

Îl ajută pe March să-și îmbrace pardesiul, iar plecarea lor stîrni puțină agitație, ceea ce atrase atenția bătrînului neamț, care-și ridică ochii. Mai mult ca oricînd March avu sentimentul că figura îi este cunoscută. Spre deosebire de prudența cu care acționase în privința familiei Dryfoos, de data aceasta cedă unui impuls de moment. Se apropie de locul unde ședea bătrînul, sub lampa de gaz care dădea cheliei sale un luciu ca de fildeş și arunca lumini și umbre pe chipul său prelung, cu trăsături de o frumusețe patriarhală. March îi întinse mîna.

— Lindau ! Nu sînteți domnul Lindau ?

Bătrînul se ridică în picioare încet, cu o politețe mecanică și-i întinse mina prudent.

— Da, me numesc Lindau, spuse rar, privind cu multă atenție chipul lui March. Apoi scoase o exclamație prelungă : Aaah ! Tragul meu beiat ! Tinerul meu prieten ! Cum... cum... ești Basil March, nu așa ? Ha, ha, ha ! ce bucurii se ved la tine ! Toamne, ce bucurii ! Nu uitat pe mine ? Nu uitat pe Schiller și Goethe și Uhland ? și Indianapolis ? Mai treiești în Indianapolis ? Tar și tu ai batri-nit ! Touăzeci și cinci ani schimbă pe om. Toamne, ce bucurii ! Hai, zi, ești Basil March, nu așa ?

Privi neliniștit în ochii lui March, cu un zimbet în care se amesteca speranța și îndoiala, iar March răspunse :

— La fel de sigur cum dumneata ești Berthold Lindau, și cred că nu mă înșel. Deci n-ai uitat vremurile de odinioară ? Erai la fel de tânăr ca și mine, Lindau. Locuiești în New York ? Ții minte c-ai încercat să-mi dai lecții de scrimă ? N-am învățat nici pînă azi. Ce priceput erai, Lindau, și ce răbdare aveai. Mai ții minte cum stăteam în salonașul din spatele tipografiei tale și citeam *Die Räuber* și *Die Theilung der Erde*, și *Die Glocke* ? Și doamna Lindau, e aici cu...

— Mort, mort de mult. Chiar după ce eu de la război venit. Tar, spune, ești însurat ? Ai copii ? Ta ! Bun ! Și cît an ai acum ?

— Cînd te văd, Lindau, mă simt de șaptesprezece ani, dar de fapt am un fiu cam de vîrsta asta.

— Ha, ha ! Bun ! Și unde treiești ?

— Ei, chiar acum mă mut la New York, spuse March privind spre Fulkerson, care urmărise scena cu zimbetul detașat și plin de înțelegere cu care privesc oamenii în general întîlnirea unor vechi prieteni. Aș vrea să te prezint prietenului meu, domnul Fulkerson. Ne lansăm amîndoi într-o încercare literară.

— Ah ! So ! exclamă bătrînul cu un interes dictat de politețe. Dădu mina cu Fulkerson și toți trei discutară cîteva minute stînd în picioare.

Apoi, privind din nou la ceas, Fulkerson spuse :

— Haide, March. l-am luat pe domnul Lindau de la masă.

— Ce masă ! strigă bătrînul. Se reved pe tomnu' March este mai bun ca pine și friptur !

— Oricum, trebuie să plecăm, spuse March, dar trebuie să te revăd curînd, Lindau. Unde locuiești ? Vreau să stăm de vorbă mai mult.

— Și eu. Tu poți se găsește pe mine aici pentru cină, răspunse bătrînul. Este loc cel mai bun, iar March înțelese că se ferește să-i dea o altă adresă.

Vrînd să mascheze această impresie, March răspunse vesel :

— Ei, atunci să ne spunem *Auf Wiedersehen* !

— Cu bine !

Bătrînul îi prinse mina și totodată făcu o mișcare mecanică cu brațul mutilat, vrînd parcă să i-o strîngă cu ambele mîini. Rîse de propriul său gest.

— Eu vrut se dau și mina celălalt, dar l-am dat de mult pentru țara ta.

— Pentru țara mea ? întrebă March cu o strîngere de inimă și totuși fără gravitate, de parcă bătrînul făcuse o glumă. E și țara dumitale, Lindau !

Chipul bătrînului deveni grav și spuse aproape cu răceală :

— Care este țara de la om serac, domnu March ?

— Ei, se cuvine să ai și dumneata un colțisor în țara pe care ai scăpat-o de la pieire pentru noi, cei bogați, replică March căutînd să păstreze tonul de glumă.

Bătrînul zîmbi trist și se așeză fără să mai scoată o vorbă.

— Pare cam acrit, spuse Fulkerson cînd coborau scările. Făcea parte din categoria americanilor pentru care concepția obișnuită de viață este aceea de prosperitate generală. Ori de cîte ori se întîmpla să vadă sau să treacă printr-o împrejurare care contrazicea această părere, suferea ca de o durere fizică. Ridică din umeri vrînd să alunge impresia care-i tulburase voioșia, și-i spuse lui March, care rămăsese tot timpul tăcut :

— Ți-am spus că la New York îți întîlnești toate cunoștințele ?

— N-am crezut că o să mai dau vreodată ochii cu Lindau, spuse March, vorbind mai degrabă cu sine însuși

decit cu Fulkerson. Credeam că a murit în război. Poate că era mai bine.

— Ei, asta-i acum ! exclamă Fulkerson.

March zîmbi, dar continuă pe un ton grav.

— Și totuși era un om înzestrat cu spirit de contradicție. Cînd l-am cunoscut la Indianapolis, era aproape muritor de foame, împreună cu soția lui care era cam bolnăvicioasă. Conducea un ziar care nu prea mergea bine. Asta era pe vremea cînd majoritatea germanilor trecuseră de partea republicanilor, dar Lindau ducea în 1858 bătălia contra sclaviei în Indianapolis la fel de firesc cum luptase pe baricade în 1848 la Berlin. Și totuși, totdeauna a fost un suflet sensibil și de o mare generozitate. M-a învățat germana de dragul limbii în sine și a refuzat să-și strice bucuria luîndu-mi bani. Se considera răsplătit prin însuși faptul că eram tînăr și plin de entuziasm, prin nădejdea că voi realiza lucruri mari în viață. Mă întreb ce-o fi făcînd aici, cum s-o fi descurcînd cu o singură mină.

— Nu prea cred că se scaldă în bani, spuse Fulkerson recăpătîndu-și oarecum voioșia. Îmi închipui că la New York sînt o mulțime de oameni, înzestrați cu ambele brațe, care n-o duc mai grozav decît el. Poate că reușește să scrie cîte ceva pentru ziarele germane.

— Sper. E un om deosebit de dotat. Era un pianist de excepție și cunoaște vreo opt sau zece limbi.

— E uimitor cîte sînt în stare să adune în minte într-o viață de om nemții ăștia, fără nici un folos, spuse Fulkerson. Păcat că nu se poate să facă ei acumulările și să lase valorificarea cunoștințelor în seama cîtorva americani inteligenți. Treburile ar merge strună dacă am reuși să aranjăm așa ceva.

Vorbea întruna, nestingherit de March, care mergea alături, ușor nemulțumit de buna dispoziție a celui alt, care-i tulbura gîndurile și amintirile stîrnite de întîlnirea cu Lindau. Oare asta să fie soarta omului bun și generos? Ce tristă e bătrînețea petrecută într-un mizer *table d'hôte* italianesc, cu un pahar mare cu bere în care îți găsești uitarea timp de o jumătate de ceas ! Ce haine ponosite, ce mutilare dureroasă ! Probabil că patria recunoscătoare îi dă o pensie de doisprezece sau optsprezece dolari pe lună. Dar altminteri cum își duce zilele ?

— Ei, iată-ne ajunși ! spuse Fulkerson vesel. Urcă repede scările înaintea lui March și deschise paravanul pus provizoriu în ușă de către tâmplar și-l conduse în întunericul care mirosea plăcut a lemn nevopsit și tencuială proaspătă ; alunecară pe rumeguș, iar nisipul le scrișni sub picioare. Fulkerson aprinse un chibrit, găsi o luminare și-i vorbi lui March despre avantajele clădirii, în timp ce umblau în sus și-n jos pe scări. Își aranjase o locuință de burlac în interiorul clădirii și-i spuse că urma să fie și un apartament de închiriat la ultimul etaj.

— Nu ți l-am oferit pentru că mi-am închipuit că ești prea mîndru ca să locuiești deasupra propriei tale prăvălii și, oricum, e prea mic : sînt numai cinci camere.

— Da, e prea mic, spuse March, evitînd celălalt aspect.

— Ei, și uite aici e camera în care va fi biroul tău, spuse Fulkerson conducîndu-l într-o încăpere mare, situată cu un etaj mai sus, în partea din spate a clădirii. Aici o să ai liniște, nu se aude zgomotul străzii și poți oricînd să spui că nu ești aici, dacă vrei. O să stea un băiat la îndemînă ca să afle ce răspuns să dea. Îți dai seama acum de ce e util apartamentul doamnei Grosvenor Green, dacă vrei să-l iei.

March simți că forțele destinului îl împresoară și-l împing spre o hotărîre. Făcu o slabă încercare de a le ține piept pînă cînd va vedea din nou apartamentul. Apoi, uluit și depășit de prezența neașteptată a doamnei Grosvenor Green în persoană, care se instalase aici pentru a-l putea prezenta mai bine, March închirie locuința. Mai mult ca oricînd își dădea seama de ciudățeniile ei ; era convins că soția lui o va detesta veșnic ; dar intrase într-o adevărată eclipsă de imaginație — așa cum pățesc de obicei bărbații de genul lui — și-și pierduse orice nădejde de a-și vedea dorințele împlinite. Simți o adevărată ușurare în clipa cînd se angajă și cînd schimbă povara nehotărîrii cu povara responsabilității.

— Mă gîndeam, spuse Fulkerson în timp ce se înapoiau la hotel, că ai putea vorbi cu văduva aceea și cu fiica ei să-și mute o parte din gospodărie aici.

Probabil își amintise de ele trecind pe lângă casa lor, iar March își înălță privirea spre fațada întunecată. Fără să-și dea seama prea bine de ce, fu cuprins de remușcări dureroase, dar era fără îndoială mai mult regretul că acceptase apartamentul doamnei Grosvenor Green decît acela că nu se instalase în locuința văduvei. Nu putea uita tristețea ce i se citea în ochi în timp ce vizita camerele împreună cu soția sa și cît de dezamăgită fusese cînd se hotărîseră să nu le închirieze. Discutînd ulterior, domnul și doamna March își asumaseră în glumă obligația ipotetică de a-și modifica planurile în așa fel încît să corespundă dorinței văduvei de a găzdui o familie întocmai ca a lor. Căzuseră amîndoi de acord că pentru dînsa ar fi o adevărată binecuvîntare, dar știau pînă la urmă că nu pot face așa ceva. Acum i se părea că totuși ar fi fost posibil ; se întrebă dacă nu cumva situația actuală era la fel de departe de idealul lor ca și în cazul că ar fi acceptat să locuiască la văduvă. I se păru deodată că și soția lui îi pune aceeași întrebare.

— Probabil, spuse Fulkerson, că ați fi putut aranja în așa fel încît să vi se servească masa în cameră, ceea ce ar fi fost aproape același lucru ca și cînd v-ați fi gospodărit singuri.

— Nici o pensiune nu seamănă cu gospodăria pe care ți-o conduci singur, răspunse March. Vreau ca soția mea să-și supravegheze singură bucătăria și toată familia să aibă moralmente sentimentul unui cămin adevărat. A sta la pensiune este deprimant din toate punctele de vedere. Cînd altcineva poartă grijile casei, atunci asta nu se mai numește casă.

— Poate că ai dreptate, consimți Fulkerson.

Dar pentru March, propriile sale cuvinte aveau ceva fals și, în mintea sa, începu să-și verse nemulțumirea asupra lui Fulkerson.

Se despărțiră aparent în aceleași relații, dar se simțea în chip nelămurit înșelat de Fulkerson în privința bătrînului Dryfoos și a fiului său. Considera că Fulkerson profitase de el în momentul în care-l făcuse să-și ia o răspundere fără să-i spună cine și ce era omul care urma să sprijine din punct de vedere financiar revista ; își dădu seama că, avîndu-l pe tinărul Dryfoos în postul de editor

și pe Fulkerson în cel de director general, nu prea avea șanse să-și pună în aplicare propriile idei în conducerea publicației. Probabil că, din pricină că se simțea jignit de această constatare, March pierdea din vedere faptul că, practic, nu prea avusese de ales și că, refuzînd oferta de a lucra la publicația societății de asigurări, nu-i mai rămânea altceva de făcut decît să cadă la învoială cu Fulkerson. În această stare de spirit, frămîntat de bănuieli și de nemulțumiri, îl acuză pe Fulkerson că i-a forțat mina făcîndu-l să accepte apartamentul doamnei Grosvenor Green ; în sinea sa refuză să admită că este vorba de un angajament definitiv și-și spuse că, în caz că s-ar hotări să renunțe, i-ar putea trimite doamnei Green un mesaj comunicîndu-i schimbarea survenită. Dar amină trimiterea mesajului pentru a doua zi de dimineață și se duse la culcare ; nu vru nici măcar să se gîndească la ce va spune soția sa ; alungă din minte gîndul la Fulkerson și la vicleșugul său eficace și se lăsă purtat de amintiri spre trecut, spre momentul cînd se afla la răscruce de drumuri și putea să aleagă fie o cale, fie cealaltă. La mijlocul vieții, aceasta nu mai era posibil ; trebuia să urmeze calea pe care o alesese cu mult timp în urmă, indiferent încotro îl ducea. Nu era propriul său stăpîn, așa cum crezuse cîndva, ci sclavul celor pe care-i iubea. Dacă ar putea face ce vrea, poate că ar renunța la angajamentul care-l lega de New York și ar pleca undeva, departe de orice griji. Dar era clar că nu putea face ce vrea. Cuprins de tristețea acestei convingeri, se opri o clipă cu gîndul la bietul Lindau ; se hotări să-l determine să accepte o sumă de bani destul de mare — mai mare decît își putea permite, o sumă pe care o va resimți la buget — ca răsplată pentru lecțiile de germană și de scrimă pe care i le dăduse cu mulți ani în urmă. Judecînd după prețul obișnuit al acestor lecții, datoria sa și dobînda celor douăzeci și ceva de ani s-ar ridica la cîteva sute. Cam prea multe ca soția lui să consimtă bucuros la acest gest, își spuse ; apoi se hotări să renunțe la dobîndă ; apoi se gîndi că Lindau va refuza dobînda : îl puse în gînd să rostească un discurs minunat, prin care făcea acest gest ; iar după aceea îi găsi lui Lindau un post la *Magazinul bilunar* și-i purtă de grijă pînă la moarte.

Peste toată melancolia și generozitatea sa plutea o neliniște meschină, născută din hotărîrea de a accepta apartamentul doamnei Grosvenor Green. Pe măsură ce-l cuprindea toropeala, neliniștea lua forme vizibile, palpabile. lua chipul unor persoane reale ; se trezi din această stare tresărind ușor, dîndu-și seama de substanța lor reală, iar apoi se cufundă brusc într-un somn adînc.

Pe măsură ce evenimentele reveriei sale se transformau în realitate, o serie de elemente, privite retroactiv, căpătără caracter profetic, iar altele se rezolvară mult mai bine decît prevăzuse. Astfel, în ceea ce privește apartamentul doamnei Grosvenor Green, nu-și dăduse seama că soția lui va accepta orice adăpost în momentul în care se va muta din vechea locuință și nici că o serie de lucruri se vor atenua din obișnuință. Din punct de vedere practic, apartamentul nu era rău amenajat ; avea părțile sale bune și, după ce depășiră senzația inițială de sufocare, începură să-și dea seama de avantajele locuinței. Ajunseseră la acea etapă a vieții cînd părinții își consultă copiii cu respect și, întrucît gusturile se tocesc, apelează la părerea celor tineri și încă sensibili. Doamnei March îi trebui mult timp pînă să se împace cu apartamentul, care însă le plăcu copiilor pentru noutatea sa ; cînd efectul noutății trecu, ea însăși începu să-și dea seama că e mult mai ușor de gospodărit decît o casă. După ce scoase cîțiva saci de bibelouri, după ce strînse paravanele și covoarele și pieile și le depozită într-o cămăruță întunecoasă pe care o descoperiseră în apartament, constată că întreaga locuință e mai încăpătoare și mai primitoare decît se așteptase. Mai tirziu, cînd începură să le vină oaspeți, le spunea tuturor cu plăcere și cu un aer de superioritate că e un apartament mobilat, declinîndu-și astfel orice responsabilitate în privința tapițeriei și decorației interioare. Dacă soțul ei era de față, le spunea că e alegera domnului March și se amuza împreună cu ei de excentricitatea gusturilor masculine. Aparent toată lumea găsea că e un apartament drăguț, ceea ce reprezenta o nouă victorie pentru doamna March, căci îi dovedea inferioritatea gusturilor celor din New York față de gusturile celor din Boston, în astfel de probleme.

March își suporta tăcut pedeapsa și făcea haz împreună cu ea de propria sa excentricitate atunci când aveau oaspeți. Doamna March fusese așa de absorbită de instalarea familiei în noua locuință și de adaptarea la noile condiții, încât March nu găsisese momentul prielnic să-i vorbească despre îndoielile sale cu privire la Fulkerson, dacă era vorba într-adevăr de îndoieli : iar când i se ivi ocazia să-i spună, intraseră deja în emoțiile lansării primului număr din *Magazinul bilunar*. Nici despre acestea nu-i vorbi, iar problema care-i adusese de fapt la New York trecu pe planul doi, eclipsată de grijile domestice care se iveau și se rezolvau pe rând. March știa că soția lui e o femeie cu mintea limpede și că e într-un tot alături de el, dar era conștient de îngustimea vederilor sale : și, chiar dacă el însuși nu era prea înțelept, era însă un om cu destulă experiență ca să știe că n-are rost s-o asalteze cu problemele lui pînă ce propriile ei probleme nu și-au găsit locul și proporția cuvenită. Ar fi fost o adevărată nebulie să-i vorbească despre presupusa lipsă de sinceritate a lui Fulkerson, atîta timp cît dînsa nu era încă sigură dacă bucătăresei îi va plăcea bucătăria, sau dacă cele două slujnice vor fi de acord să locuiască în aceeași cameră ; atîta timp cît nu hotărîseră încă la ce școală va merge Tom și dacă Bella va lua lecții în particular sau nu, era inutil să discute cu soția lui ce relații vor stabili cu Dryfoos și fiul în calitate de proprietar și editor. March știa că ar putea aborda totuși problema, dar că, fiind preocupată de chestiuni mult mai stringente, nu va putea obține din partea ei acel sfat, acea judecată înțeleaptă pe care conta atît de mult. Dînsa se va strădui, va face tot ce-i stă în putință, dar rezultatul nu va fi decît o părere estompată și decolorată de efortul pe care va trebui să-l facă.

Abandonă problema și se dăruie amănunțelor legate de munca ce-l aștepta. Astfel își găsi nu numai un refugiu, ci și o sursă de liniște, căci era din ce în ce mai limpede că — oricare ar fi fost, în fond, structura activității — un om cu pregătirea și talentul lui va juca un rol de o însemnătate considerabilă. Era pentru el o mare mîngiere să constate că-i place ceea ce face și că sămînța acestei pasiuni prinde rădăcini tot mai adînci în inima lui. Avea

marca bucurie de a vedea că n-a făcut o greșeală. Dînd friu liber unor ambiții îndelung înăbușite, își recăpătă parcă elanul tinereții, al vremii cînd acestea abia se nășteau ; iar acum, după ce-și petrecuse jumătate din viață umblînd pe căi străine firii lui, trăia sentimentul unei fericiri senine, căci se vedea legat prin muncă de prima sa iubire. Privit din afară, fenomenul ar fi putut părea dramatic, și nu e ușor de înțeles dorința de a face o astfel de încercare la acest moment al vieții, decît dacă e privită din punctul de vedere al motivului pe care el însuși se întemeia — motivul necesității.

Munca îl preocupa mai mult decît propria sa persoană și, pe măsură ce se apropia momentul apariției primului număr, era tot mai absorbit de probleme. Fără a fixa o zi anume, Fulkerson îi anunțase apariția prin reclame îndrăznețe și pline de forță, ce dovedeau un real talent pentru publicitate. Își specula la maximum interesul prin intermediul presei ; pretutindeni apăreau articole de o varietate ce făcea cinste ingeniozității sale. Unele erau scrise pe un ton aparent defavorabil ; criticau și chiar ridiculizau principiile pe care se baza noua publicație literară. Altele o susțineau ; altele afirmau că principiul despre care se vorbea aici nu era adevăratul său principiu de organizare. Toate acestea stîrneau vîlvă. Toate se nășteau din aceeași idee fertilă.

March constată, oarecum rușinat, că, de fapt, nu se făcea mare vîlvă în presa din New York ; aici, referirile la noua publicație erau sporadice și nu prea entuziaste. Dar Fulkerson spuse :

— Nu-ți face griji, prietene. O asemenea afacere este confirmată sau infirmată de întrecaga țară. New York-ul are doar o mică contribuție. Dacă era vorba de o piesă, era altceva. O piesă poate fi confirmată sau infirmată la New York, dar nu o carte sau o revistă. Marea majoritate a cititorilor se află în afara New York-ului, iar noi trebuie să ne îndreptăm atenția spre regiunile rurale. Nu prea se citește mult la New York. Aici se scrie și se vorbește despre ceea ce se scrie. Nu-ți face griji !

Multe din articole cuprindeau referiri la participarea lui Fulkerson la noua revistă, așa încît el reuși să stăvilească dorința de muncă a lui March, trimițîndu-i zilnic

maldărele de manuscrise care începură să-l asalteze, trimise de vechii săi colaboratori din cadrul Uniunii sau de scriitori de pe tot cuprinsul țării, dornici să-și încerce norocul. Avind aceste materiale și profitând de experiența pe care i-o ofereau, March începu să-și organizeze practic primul număr al revistei, să contureze structura de ansamblu a publicației. Intenționaseră să scoată primul număr de Anul Nou și, dacă s-ar fi limitat la materiale literare, totul ar fi mers foarte ușor ; dar căruța scirția la roată artistică, după cum se exprima Fulkerson. Nu era vorba doar de a găsi ilustrațiile adecvate unui articol anume, ci de a hotări linia generală a ilustrațiilor și de a realiza o ilustrație a copertei care să-i cucerească pe cei indiferenți și să-i satisfacă pe cei pretențioși. Aceste aspecte nu urmau să intre în preocupările lui March, lucru bine stabilit, ci Fulkerson însuși avea să mine deocamdată roata artistică. Și această expresie îi aparținea tot lui Fulkerson, numai că era mult mai ușor de formulat expresia decât de dirijat activitatea în sine. În eforturile sale dădu piept cu o generație dificilă, orgolioasă și în același timp capricioasă, care reuși să exaspereze chiar și un optimist incurabil cum era Fulkerson, așa încît, după ce-și irosi cîteva săptămîni prețioase încercînd să-i conducă el însuși pe artiști, se hotări să angajeze un artist pentru această treabă. Dar ce artist ? Nu putea angaja un om cu o faimă bine stabilită și o sută de adepți ; chiar dacă ar accepta slujba, ar cere prea mult și ar avea prea mulți dușmani printre confrății săi. Fulkerson se gîndise la cineva care ar fi fost tocmai omul potrivit, dacă ar fi fost un om adevărat. Era destul de talentat, iar genul său de talent ar fi acoperit întreaga gamă de probleme, dar, după cum spunea Fulkerson, pe cît era de mare artist, pe atît era de mare măgar.

PARTEA A DOUA

I

În seara în care March se hotărîse să accepte apartamentul doamnei Green, la un preț redus, văduva a cărei locuință o refuzase stătea împreună cu fiica ei în camera de la etaj, din spatele casei. La lumina unei lămpi cu abajur dînsa cosea, iar fata desena la aceeași masă. În timp ce vorbeau fata își înălța din cînd în cînd capul, aplecîndu-l puțin într-o parte, ca să dea desenului efectul dorit.

— Ce bine că n-a venit încă frigul, spuse mama. Ar trebui să facem focul, dacă nu vrem să plece toți din pricina frigului din casă. Și nu știu cine se va îngriji de treaba asta și nici ce se va întîmpla cu noi în general.

— S-au speriat deja de casă și atunci cînd nu era frig, spuse fata. Poate că le-ar plăcea mai mult dacă ar fi friguroasă. Dar e încă prea devreme ca să vină frigul. Sîntem de-abia la începutul lui noiembrie.

— *Mesagerul* anunță că au căzut deja primii fulgi.

— Ei, da, la St. Barnaby ! Acolo veșnic cade cîte-o fulguială. Mă bucur grozav că nu ne mai așteaptă încă o iarnă acolo.

Văduva oftă, așa cum fac totdeauna mamele cînd își dau seama de contrastul dintre propria lor experiență și astfel de păreri.

— S-ar putea să avem o iarnă și mai grea aici, spuse ea cu amărăciune.

— N-aș putea suporta așa ceva, spuse fata, și aș pleca la repezeală în Florida, în căutare de soare.

— Și cum ai ajunge în Florida ? întrebă mama cu severitate.

— Ei, cu mijloacele obișnuite : cu trenul companiei Pullman, probabil. De ce ești așa de necăjită, mamă ?

Tot timpul fata desena, ștergea, își înălța capul pentru a constata efectul, se apleca din nou asupra lucrării, fără să-și privească mama.

— Nu sint necăjită, Alma, dar nu mă impac cu... optimismul tău.

— De ce ? Ți face rău ?

— Cum să-mi facă rău ? repeta mama ei.

În ciuda efortului pe care trebuia să-l facă, rosti scurt :

— Da, da, de cînd am venit ai fost tot timpul pe punctul de a te lăsa cuprinsă de disperare și la ce ți-a folosit ? Eu am de gînd să-mi păstrez optimismul pînă-n ultima clipă. Așa făcea și tata.

Așa făcuse și reverendul Archibald Leighton cu optimismul bolnavului de plămîni. În dimineța cînd a murit le spusese că în sfîrșit a trecut greul și că de-acum înainte se face bine de-adevăratelea. Voioșia era o caracteristică nu numai a bolii, ci și a temperamentului său. Exuberanța sa îi fusese într-o oarecare măsură o piedică în activitatea clericală și doamna Leighton avca dreptate cînd spunea că, dacă n-ar fi fost echilibrată de pesimismul ei instinctiv, ar fi distrus și puținele șanse de reușită pe care i le oferise viața. Nu de la el moștenise fiica lor talentul, dar îi lăsase în schimb temperamentul său, neștirbit de treimea care i-ar fi revenit în mod legal soției. Făcuse parte din categoria bărbaților despre care, după moarte, oamenii spun că soția sa se descurcă mai bine fără el. Mult timp doamna Leighton își rotunjise venitul luînd în gazdă unul sau doi oaspeți pe perioada verii și făcîndu-le marea favoare de a-i considera ca pe membri ai familiei ; cînd au venit vremuri mai grele a cedat în mod fățiș casa oaspeților de vară (cum sînt numiți la țară), gospodărînd-o pentru ei din colțisorul în care se retrăsese împreună cu fiica ei.

Soluția de a se retrage a fost o necesitate stringentă a etapei de redresare. Firește, Alma Leighton nu era defel retrasă. Era sursa de lumină, dar nu și sursa de tărie a casei. Se pricepea la gătit și rezolva treburile bucătăriei împreună cu o bucătăreasă irlandeză, în timp ce mama ei se ocupa de celelalte aspecte ale gospodăriei. Dar nu era

ordonată la treabă ; avea pricepere, dar îi lipsea disciplina ; iar, cînd Alma lăsa pregătirea cinei în întregime în seama bucătăresei irlandeze, doamna Leighton se întrista mai mult decît se bucura atunci cînd ideile ei geniale se concretizau într-o plăcintă cu carne excelentă sau într-o budincă fără egal. Zilele cînd trăgea chiulul erau acelea cînd firea sa artistică se exprima în schițe executate în cărbune, căci desena stîrnind admirația tuturor doamnelor care nu se pricepeau la desen. Celălalte aveau rezerve, erau de acord că Alma are talent, dar considerau că are nevoie de pregătire. Pe de altă parte, nu aveau păreri destul de ferme ca să fie de acord cu bătrînul pictor care venea în fiecare vară să picteze pajiștile de la St. Barnaby. Părerea lui era că Alma ar fi trebuit să fie bărbat ca să realizeze ceva ; dar în această privință venea în contradicție cu o autoritate în materie — tot un bărbat — despre care doamnele credeau că are păreri mai obiective, atît în privința lor, cit și în privința Almei Leighton. Acesta susținea că pregătirea i-ar fi de folos ; era vorba de un pictor care, nu numai că era mai tînăr și mai prezentabil, dar totodată își terminase studiile mai de curînd decît bătrînul Harrington, care, după cum constatau doamnele, picta într-o manieră cam demodată. Tînărul se numea Beaton, Angus Beaton, dar nu era scoțian, decît în măsura în care Mary Stuart fusese scoțiană. Tatăl său era scoțian, dar Beaton se născuse la Syracuse, New York, și nu fusese nevoie decît de trei ani petrecuți la Paris pentru a îndepărta multe trăsături strămoșești naturale din firea lui. Avea o barbă neagră, puțin ascuțită, tăiată mai scurt decît mustața ; își ținea umerii foarte drepti, iar cînd vorbea despre artă se apleca puțin într-o parte, ceea ce ar fi fost suficient pentru a fi convingător ; la aceasta se adăuga un breton negru și des, ce-i venea pînă la sprincenele ochilor cenușii și vioi și un fel de a vorbi englezește rapid și sacadat ce amintea de muzicalitatea epigramatică și sentențioasă a limbii franceze. Una dintre doamne chiar spunea că, în clipa cînd el tăcea, dînsa rămînea cu impresia că vorbise franțuzește și considera că face o mare greșeală că nu se teme de el. Niciuneia din doamne nu-i era frică de el, deși nu puteau crede că le apreciază cu adevărat lucrările în măsura în

care le-o arăta : și toate știau că nu-l critică pe domnul Harrington numai din principialitate.

S-ar putea ca dînsle să nu fi sesizat nota aparte cu care Beaton judeca lucrările Almei ; dar fata își dădea seama că părerile lui dure, obiective, dovedeau că recunoaște în ea un confrate în domeniul artei. Îi spuse că ar trebui să vină la New York să picteze în cadrul Uniunii sau să se înscrie la cursurile particulare ale unui pictor și astfel, îndemnate de simțul datoriei, Alma și mama ei ajunseseră să facă încercarea plină de riscuri care le adusesese la New York. Din punct de vedere logic nu exista nici un motiv ca, după ce avuseseră succes cu pensiunea din St. Barnaby, să nu aibă succes cu pensiunea din New York. Desigur, cheltuielile erau mult mai mari. Chiria casei mobilate pe care o luaseră era așa de mare încît, dacă încercarea dădea greș, ar fi fost aproape ruinate.

Dar nu vor da greș ; pentru asta lupta Alma cu un curaj și o tenacitate ce-i dădeau mamei sentimentul că anunță un eșec, ba poate chiar că-l merită. Alma făcea parte din categoria oamenilor care cred că, dacă te temi destul de mult de o nenorocire, e mai puțin probabil să ți se întîmple. Acționa în virtutea acestei superstiții de parcă ar fi fost o convingere religioasă.

— Și fără disperarea mea, după cum îi spui tu, mă întreb unde ne-am fi aflat acum, răspunse mama.

— Probabil că am fi fost la St. Barnaby, spuse fata. Iar dacă ne este mai greu la New York, vezi și singură unde ne-a adus disperarea ta, mamă. Dar ce folos ? Ai avut cele mai bune intenții, nu te acuz de nimic. Nu poți fi niciodată sigură că disperarea va da exact rezultatele dorite. Poate te-ai folosit de ea prea mult.

Fata izbucni în rîs, iar doamna Leighton rîse împreună cu ea. Așa cum se întîmplă în general, structura ei nu se compunea doar dintr-o stare de spirit predominantă — cum sînt personajele unei cărți —, ci firea ei semăna cu un sferoid neregulat ale cărei fațete oglindeau și reflectau strălucirea diferitelor împrejurări. Alma se ridică și poză în fața oglinzii, apoi încercă să-și transpună imaginea pe hîrtie. De jur împrejurul camerei, pe pereți, erau înșirate nenumărate schițe care căpătau o imprecizie

fantastică în lumina estompată a lămpii de gaz. Alma ridică desenul :

— Ți place ?

Doamna Leighton se aplecă să-l privească.

— Chipul bărbatului arată o fire cam slabă.

— Da, ai dreptate. În chipurile bărbaților descopăr și dau la iveală fie slăbiciunea ascunsă a firii lor, fie propria mea slăbiciune. Oricum, faptul că prezintă o înfățișare cu adevărat bărbătească e greșeala lor. Atâta timp cât am în fața ochilor una dintre aceste ființe mizerabile reușesc s-o desenez, dar în clipa când se întoarce cu spatele ajung să desenez femei în haine bărbătești. Dacă ai fi o ființă înzestrată cu feminitate reală, ar trebui să te scandalizezi, mamă. Probabil că disperarea te ajută să suporti lucrul acesta. Dar ce cusur îi găsești fetei îmbrăcate în haine femeiești ? Care-i buba ?

— Vai, ce expresie ! exclamă doamna Leighton. Zău, Alma, ești total lipsită de rafinament pentru o fată care se vrea rafinată !

— Hai, spune, ce-i cu fata din desen ? ! zise Alma bătînd-o ușor pe umăr în timp ce stătea aplecată asupra ei.

— Nu înțeleg nimic. Ce face ?

— Știu eu ? ! Probabil că ascultă o declarație de dragoste.

— E total insipidă !

— Te exprimi îngrozitor de limpede, mamă ! Dacă domnul Wetmore și-ar da părerea asupra acestui desen, la început ar trasa în jurul lui un cerc în aer și l-ar privi prin el, și-ar apleca puțin capul, mai întâi într-o parte, apoi în cealaltă, apoi te-ar privi ca și cum chipul din tablou ar fi al tău, apoi ar amuți un timp, ar geme nițel, și ar rosti gîfîind : „Oare tînăra dumitale nu e cam... cam...” și-ar încerca să te facă pe tine să rostești cuvîntul, ar mai geme o dată și ar mai suferi puțin, iar în cele din urmă tu ai spune : „Da, este cam prea.” Asta l-ar face să prindă curaj și-ar spune : „Nu vreau să spun că e prea...” „Bine-nțeles că nu.” „Ți dai seama ?” „Acum văd și eu cît se poate de clar.” „Ei, în cazul ăsta...” și ți-ar lua creionul și ar începe să deseneze. „I-aș mai

adăuga un pic de... Ei, ce zici ?" „Da, da, acum văd diferența". „Nu-i așa ?" Și ar trece mai departe la altcineva, iar tu ai rămâne convinsă că ai făcut cea mai mare timpenie, deși n-a rostit nici o vorbă de apreciere critică. Nici n-ar fi în stare. Dar tot n-ar fi observat expresia, ți-ar fi arătat unde ai greșit. Nu dă doi bani pe ceea ce el numește partea literară a unui desen. Spune că, dacă desenul e bun, vorbește de la sine. Nu-i place această notă *chic* a lucrărilor mele, dar n-am de gând să renunț la ea, pentru că, după părerea mea, e maniera cea mai potrivită pentru ilustrație.

Își luă schița și o prinse de ușă.

— Și domnul Beaton a trecut pe acolo ? întrebă mama.

— Nu, răspunse fata, care era întoarsă cu spatele la ea. Apoi adăugă : Cred că este în New York. S-a întâlnit cu domnul Wetmore.

— E ciudat că nu vine pe la noi.

— Ar fi ciudat, dacă n-ar fi artist. Dar în general artiștii nu fac ceea ce fac ceilalți oameni. Când stătea la noi se purta cum se cuvine și este un om mult mai formalist decât majoritatea artiștilor. Dar nici el nu rezistă mult. De-asta cred că femeile nu pot realiza prea mult în artă. Își respectă toate înțelirile și-și fac datoria ca și cum n-ar avea nici o legătură cu arta. Majoritatea artiștilor nu fac așa ceva. Astăzi ne-a venit modelul cel nou.

— Ce model nou ?

— Cel de care ne spunea domnul Wetmore — bătrînul neamț. E minunat. Are un cap extraordinar, întocmai ca în picturile vechilor maeștri. I-a servit drept model lui Humphrey Williams pentru lucrările cu subiect biblic, dar, de cînd a murit acesta, bătrînul de-abia dacă mai găsește de lucru. După cite spune domnul Wetmore, aproape că nu există figură biblică pentru care să nu-l fi folosit Williams. L-a folosit pentru Moise și profeții, din picturile sale pe tema Vechiului Testament, precum și pentru Iosif, Petru, Iuda Iscariotul, scribii și fariseii din Noul Testament.

— E bine că oamenii nu știu cum lucrează artiștii, căci altminteri chiar și cele mai sfinte picturi și-ar pierde orice influență, spuse doamna Leighton.

— Ba nu, exclamă fata. Iar influența este aspectul cel mai neînsemnat la care se gîndește un pictor, sau la care bănuiește că se gîndește. Lucrul care-l preocupă în mod conștient e desenul și culoarea. Oamenii n-or să înțeleagă niciodată ce simpli sînt artiștii. Cînd mă gîndesc ce ființă complicată și încilcită sînt, mă cuprinde teama că n-am să realizez nimic în artă. Sau m-ar cuprinde, dacă n-aș avea talent.

— Crezi că domnul Beaton e un om simplu ? Întrebă doamna Leighton.

— Domnul Wetmore nu-l prea crede un mare artist. Prea vorbește frumos. Convingerea lui e că, dacă un om se poate exprima clar, nu-i în stare să pîcteze.

— Dar tu ce crezi ?

— Ei, și eu mă exprim clar.

Mama păru mulțumită de acest răspuns evaziv. După un timp spuse :

— Probabil că o să ne viziteze după ce-o să se instaleze.

Fata nu răspunse acestei păreri.

— Una din fete spune că bătrînul care a pozat e un om de cultură. A luptat în război și și-a pierdut o mină. E mai mare păcatul că un asemenea om trebuie să pozeze în fața unei clase de gîște sclifosite ca noi. Îmi face și rău. Și o să stea o săptămînă, o să-i dăm șase-șapte dolari pentru că ne-am folosit de capul său minunat și apoi ce-o să facă ? Ultimul angajament de durată l-a avut cînd domnul Mace lucra la *Masacrul din Damasc*. Pe atunci avea nevoie de atîția șeici arabi și de atîția bătrîni creștini, încît l-a ținut pe domnul Lindau în slujbă timp de șase luni. Acum trebuie să-și găsească cîte ceva de lucru pe unde poate.

— Probabil că are o pensie, spuse doamna Leighton.

— Nu, una din fete (așa își numea Alma colegele) spune că n-are pensie. Mult timp n-a cerut pensie, iar apoi s-au ivit niște greutăți și i s-a respins, parcă prin veto, spunea ea.

— Cine i-a respins-o ? Întrebă doamna Leighton cuprinsă de o curiozitate pe care nu vroia să o arate.

— Nu știu, cei care resping astfel de lucruri. Mă întreb ce-o crede *de fapt* domnul Wetmore despre noi, cele din clasa lui. Cred că-i părem complet nebune. Nici măcar una din noi nu știe clar de ce face treaba asta sau ce-o să se întâmple când o să termine. Probabil că toate cred că au talent. Sînt sigură că așa crede și văduva din Nebraska, pentru că spune că, dacă n-ai talent, totul e inutil. Toată lumea moare de curiozitate să afle ce face cu copilul cînd vine la cursuri, dacă-i dă sau nu sirop calmant. Nici nu-nțeleg cum de reușește domnul Wetmore să nu ne rîdă-n nas. Sînt sigură că rîde de noi după ce plecăm.

Gîndurile doamnei Leighton se întoarseră spre o altă problemă.

— Păi, dacă spune că domnul Beaton nu se pricepe la pictură, înseamnă că n-are prea mult respect față de el.

— N-a spus niciodată că nu se pricepe la pictură. Dar sînt sigură că așa consideră. Spune că e un critic excelent.

— Alma, interveni mama ei avînd aerul că nu mai poate rezista, de ce crezi tu că n-a venit pe la noi ?

— Nu știu, mamă, decît că pentru oricare alt om ar fi fost normal să vină, în timp ce el e artist, destul de artist ca să se poarte astfel.

— Asta nu explică tot. A fost foarte drăguț la St. Barnaby, părea așa de preocupat de tine — de lucrările tale.

— Mulți erau drăguți la St. Barnaby. Doamna aceea bogată, doamna Horn, nu mai putea de bucurie cînd a auzit că venim la New York, dar nu prea ne-a copleșit cu vizitele de cînd am venit.

— Nu-i același lucru. E o doamnă de lume și e ocupată cu cei din cercul ei. Dar domnul Beaton e de-al nostru.

— Mulțumesc frumos, mamă. Tata n-a fost totuși cioplitor de pietre funerare.

— Cu atît mai mult. N-are de ce să-i fie rușine cu noi. Poate nu știe unde locuim.

— Vrei să-i trimiți o carte de vizită, mamă ? întrebă fata roșind, copleșită de dispreț față de această idee.

— Sigur că nu, Alma, replică mama.

— Foarte bine, spuse fata,

Dar nu era ușor s-o liniștești pe doamna Leighton. Îi intrase în cap domnul Beaton și nu putea renunța imediat la acest gând. Mai mult, făcea parte din categoria oamenilor (categorie ce cuprinde mai mult femei decât bărbați) cărora nu le este greu să-și dea la iveală cele mai tainice gânduri și să le analizeze în lumina părerii altora.

— Dar nu pricep cum de se poate purta astfel. Nu se poate să nu-și dea seama că...

— Că ce, mamă ?

— Că a contribuit mult la hotărîrea noastră de a veni aici...

— Absolut *deloc*. Dacă ar îndrăzni măcar să-și închiuie așa ceva...

— Ei, haide, Alma, știi foarte bine că așa a fost, interveni mama cu tenacitatea specifică acestor oameni. Și n-are rost să susții că n-am contat pe el în... în toate privințele. S-ar putea ca tu să nu-i fi remarcat atențiile, foarte probabil că n-ai făcut-o, doar alții le-au observat. Iar eu trebuie să recunosc că n-am crezut c-o să ne abandoneze în felul ăsta.

— Să ne abandoneze ! Ei, asta-i ! strigă Alma furioasă.

— Da, da, ne-a abandonat, Alma ! Trebuie să știe unde locuim. Domnul Wetmore i-a vorbit de tine *cu siguranță*. E mai mare rușinea că nici n-a trecut pe-aici. Ar fi trebuit să vină cel puțin din recunoștință firească, din respectul convenit după... după tot ce-am făcut pentru el.

— N-am făcut nimic pentru el... *absolut* nimic ! Și-a plătit șederea la noi și cu asta, basta !

— Nu, nu-i așa, Alma. Ții minte cum spunea... că se simte ca acasă și multe altele. Trebuie să recunosc că, judecînd după atenția pe care ți-o acorda, după tot ce mi-ai spus că ți-a zis, m-am așteptat la cu totul alt...

Sunetul strident al soneriei înfioră toată casa și, ca și cum butonul soneriei ar fi acționat chiar asupra ei, doamna Leighton sări drept în picioare și se agăță de fiica ei, cuprinse amîndouă de aceeași spaimă.

Se uitară deodată la ceas vrînd să se convingă că e nouă și cinci. Apoi, timp de cîteva clipe, se lăsară în voia presimțirilor.

— Vai de mine, Alma ! șopti doamna Leighton. Cine Dumnezeu poate fi la ora asta ? ! Nu cumva chiar...

— Oricum, eu nu mă duc să deschid, mamă ! Nu mă interesează cine e și nu cred c-o fi chiar așa de prost să vină la ora asta.

Își luă o expresie jalnică de spaimă și se depărtă de ușă pe cînd zbîrniitul soneriei se stîngea în hol.

— Ce ne facem ? întrebă doamna Leighton neputincioasă.

— Să plece... oricine ar fi, spuse Alma.

Alt zbîrniit, mai autoritar, le împiedică să adopte această soluție superficială.

— Of, Doamne ! Ce ne facem ? ! Poate e vreun mesaj !

Presupunerea mamei nu trezi altă reacție din partea Almei decît o privire fixă și rigidă.

— Eu nu mă duc, spuse ea.

Se auzi din nou soneria, mai insistent decît înainte și fata zise :

— Du-te, mamă, vin și eu după tine să strig după ajutor, dacă e ceva. Putem să ne uităm mai întîi prin gemulețul lateral.

Doamna Leighton ieși prima din cămăruța din spate unde stătuseră și coborî încet scările. Alma veni în urmă și aprinse lumina în hol, iar strălucirea bruscă a lămpii de gaz le făcu pe amîndouă să tresară. Din pricina luminii din casă era greu de văzut cine e la ușă, dar, aruncîndu-și o privire plină de spaimă printre perdele, doamna Leighton ajunse la concluzia că sînt un domn și o doamnă. Văzîndu-i, prinse curaj și, luîndu-și soarta în mîini, deschise ușa.

Doamna i se adresă.

— Aici locuiește doamna Leighton ?

Avea o voce plină, guturală ; totodată schiță gestul de a-i arăta autorizația misitului, pe care o avea în mînă.

— Da, răspunse doamna Leighton ; în același timp făcu automat mișcarea de a le bloca intrarea, în timp ce, în spatele ei, Alma tremura de nerăbdare, fiind conștientă de impolitețea mamei sale.

Acum se vedea clar că au de-a face cu o doamnă tânără, care spuse :

— Vai, credeam că am greșit adresa. Îmi închipui că e prea târziu să mai vedem casa acum, vă rog să ne scuzați.

Rosti aceste cuvinte nesigur, recunoscînd totodată cu delicatețe pe doamna Leighton ca fiind stăpîna casei ; în același timp, privind-o pe Alma peste umărul mamei sale, își dădu seama de hazul întregii situații.

— Mă tem că v-am speriat.

— A, nu, deloc ! spuse Alma, iar în același timp mama ei rosti :

— Poftiți înăuntru, vă rog !

Bărbatul își scoase imediat pălăria și le salută pe cele două doamne.

— Sînteți foarte amabilă, doamnă, îmi pare rău că vă deranjăm atît de mult.

Era înalt, cu o înfățișare severă, avea o mustată cărunță, milităroasă, părul cărunț și, după părerea Almei, ochii de un cenușiu metalic. Fiica sa era scundă și durdulie, chipul proaspăt dovedea o vioiciune ce nu corespundea deloc cu felul său protocolar de a vorbi, cu un puternic accent sudic.

— Sîntem din Sud, spuse dînsa, și am sosit azi-dimineață, dar am primit autorizația misitului de-abia astă seară, așa că am cam întîrziat.

— Absolut deloc, e abia ora nouă, răspunse doamna Leighton cu îngăduință. Își ridică ochii de pe cartea de vizită pe care-i-o dăduse tînăra și-i explică : Încă nu ne-am adus slujnicele și a trebuit să deschidem chiar noi ușa și...

— V-ați speriat, desigur, interveni tînăra împăciuitoare.

Tatăl ei spuse că nu se cuvenea să vină așa de târziu și-și ceru scuze din nou.

— Ne-am fi speriat la fel de tare oricînd după ora cinci, spuse Alma răspunzînd expresiei înțelegătoare de pe chipul fetei. Aceasta replică rizînd :

— Firește ! Eu aș sta cu sufletul la gură toată ziua dacă ar fi să trăiesc singură într-o casă mare.

Urmă un moment de încordare ; doamna Leighton ar fi vrut să pună capăt întîmîtății situației, dar nu știa cum.

Oamenii aceștia se puteau da drept ceea ce spuneau că sînt, dar (își dădu seama dînsa prea tirziu) nu aveau nici o dovadă în afară de autorizația misitului. Rămăseseră cu toții în hol, iar dînsa prelungi tăcerea penibilă studiînd autorizația.

— Sînteți domnul Woodburn ? întrebă doamna Leighton cu un glas care, după părerea fiicei sale, parcă punea la îndoială identitatea persoanei.

— Da, doamnă, din Charlottesville, Virginia, răspunse el cu expresia ușor jignită a celui căruia un casier necunoscut îi verifică cecul și-l interoghează înainte de a-i da banii.

Alma se crispă, dar își păstră atitudinea de supunere; studie rochia celeilalte fete și aproape fără să vrea, trase concluzia că-și făcuse singură boneta.

— Îmi face plăcere să vă arăt camerele, spuse doamna Leighton oftînd nesemnificativ. Vă cer scuze că nu arată chiar cum ar trebui. Doar ce ne-am mutat.

— Nu vă faceți probleme, doamnă, spuse domnul Woodburn și vă rog să ne scuzați pentru deranjul pe care vi-l facem la această oră imposibilă.

— Și eu mă ocup pe gospodărie, interveni domnișoara Woodburn, și înțeleg totul perfect.

Doamna Leighton îi conduse sus, iar tînăra alese camera mare din față și cea mică, lăturalnică, de la etajul trei. Spuse că ei i-ar ajunge camera mică, iar cealaltă era așa de încăpătoare, încît tatăl ei ar putea să o folosească și drept birou și drept dormitor. Nu se sfii să întrebe dacă prețurile doamnei Leighton sînt fixe, dar renunță imediat, căci tatăl ei nu acceptă să se tocmească, dînd dovadă de o demnitate ce cuprindea totodată și respect față de doamna Leighton. Felul său direct o îndemnă la mărturisiri și, mai înainte ca afacerea să fie încheiată, dînsa savura din plin compasiunea lor respectuoasă față de situația ei de văduvă de preot. Oaspeții o informară că și ei țîn la lumea clericală.

— Nu știu, zău, de ce a spus mama dumneavoastră că nu-i aranjată casa, spuse domnișoara Woodburn în timp ce cobora scările împreună cu Alma. Și eu sînt o gospodină excelentă, și-mi dau seama foarte bine,

Se îndreptară automat spre camera în care stătuseră mama și fiica atunci când tatăl și fiica sosiseră. Domnul Woodburn acceptă invitația de a lua loc și ascultă ce-i spunea doamna Leighton, în timp ce domnișoara se apropie în grabă de schițele atârinate de jur împrejurul camerei și o întrebă pe Alma despre ele.

— Probabil că veți fi o mare artistă, spuse dinsa tăchînînd-o prietenește, cînd Alma recunoscî că sînt desenele ei. Și pe mine mă bate foarte serios gîndul să iau lecții. La ce profesor studiați ?

Alma îi spuse că este eleva domnului Wetmore, iar domnișoara Woodburn comentă :

— E minunat, domnișoară Leighton, absolut magnific. Probabil că e și foarte scump, nu-i așa ? Oî, Doamne ! În ziua de astăzi trebuie să socotim fiecare lucru, am impresia că nu facem altceva decît să socotim. Grozav mi-ar plăcea să cumpăr ceva fără să întreb cît costă.

— Să știți că, dacă n-ați întreba, probabil că domnul Wetmore nici n-ar ști cît costă lecțiile, îi explică Alma. Cînd îl întrebi, stă să se gîndească înainte de a răspunde.

— Vai, trebuie să fie un om fermecător, își dădu cu părerea domnișoara Woodburn. Poate aș reuși să iau lecții de la dînsul pe gratis. Chiar cred că am să încerc. Dumneavoastră cum ați început ? Și în ce măsură credeți că vă va fi de folos ?

Se întoarse spre Alma, iar în ochi îi strălucea un amestec de seriozitate și veselie, iar Alma observă că chipul ei rotund, poznaș, avea trăsăturile unei miniaturi de pe la începutul secolului al nouăsprezecclea, cu un aer puțin alintat, dar în același timp matur și sincer ; părul castaniu, ce i se ondula ușor în jurul tîmplelor, accentua asemănarea ; dacă și-ar fi scos boneta — își spuse Alma — și și-ar fi lăsat părul în voie, așemănarea ar fi fost desăvîrșită. Era un chip tipic de americană provincială ; sau poate că i se părea Almei, pentru că, așa cum se înfățișa, avea trăsături specific anglo-saxone. Portretul Almei — pielea întunecată a obrazului, silueta zveltă, mîinile de o delicatețe aristocrată, fața prelungă și bărbia ascuțită — amintea mai mult de tipul sudic decît această tînară înfloritoare și plină de viață din Virginia.

— Nu știu, răspunse ea încet.

— O să faceți portrete sau o să pictați doar un chip ideal ? o întrebă domnișoara Woodburn pe un ton ce trăda o seriozitate comică.

— Probabil că n-am să pictez deloc, răspunse Alma. Am de gând să ilustrez cărți, dacă o să mă angajeze cineva.

— După părerea mea, veți fi foarte solicitată, spuse domnișoara Woodburn. Uitați ce-o să facem, domnișoară Leighton : faceți câteva desene, iar eu am să scriu o carte pentru ele. Trebuie să fac ceva. De ce n-aș scrie o carte ? Știți că noi, cei din Sud, trebuie să muncim. Asta nu mă deranjează deloc. I-am spus tatei că nu găsesc că e dezonorant să fii sărac, dar e grozav de neplăcut.

— Da, e neplăcut, consimți Alma, dar uiți complet de asta când lucrezi, nu credeți ?

— Ba da. Probabil că tocmai de aceea cei săraci muncesc așa de mult — ca să uite de sărăcie.

Fetele, care pînă atunci vorbiseră în șoaptă, cu spatele la cei vîrstnici, izbucniră în ris și se întoarseră spre ei.

— Hai, Madison, spuse domnul Woodburn, e timpul să mergem. Vă doresc noapte bună, doamnă ! și se înclină în fața doamnei Leighton. Noaptea bună ! și făcu o nouă plecăciune în fața Almei.

Fiica sa își luă rămas bun cu o expresie protocolară, dar pe un ton vesel și familiar care îi anula formalismul.

— Așadar, sosim chiar mîine-dimineață, le amenință ea din prag.

— Vă așteptăm, răspunse Alma din capul scării.

— Ei, ce spui, Alma ? întrebă doamna Leighton după ce închise ușa.

— Nu se pricepe deloc la artă, absolut deloc, răspunse Alma. Dar e veselă și bună la suflet. A lăudat tot ce era prost în lucrările mele și a spus că vrea să ia și ea lecții. Cînd un om spune că vrea să ia lecții, ca și cum așa ceva se învață, e clar că n-are habar de artă.

Doamna Leighton dădu din cap și oftă :

— Tare-aș vrea să știu cum stau cu banii. Va trebui să angajăm imediat două slujnice. O să mă ocup de asta chiar mîine-dimineață, iar apoi o să avem probleme.

— N-ai vrut tu să avem probleme ? Am să stau acasă și am să te ajut să pregătești totul. Drumul spre prosperitate nu poate începe fără necazuri, atunci cînd prosperi-

tatea înseamnă o pensiune, iar o pensiune înseamnă slujnice. Deocamdată n-aş avea nimic împotriva să fii năpăstuită de prezenţa unei bucătărese.

— Da, dar deocamdată nu ştiu nimic despre aceşti oameni, nici măcar dacă ne vor putea plăti sau nu. Din ceea ce ți-a spus fata ai înţeles că sînt bogaţi ?

— Am înţeles că sînt săraci, sau, cum ar spune ea, „să'aci“.

— Da. Ce pronunţie ciudată ! spuse doamna Leighton. Ar fi trebuit să le cer dinainte banii pentru prima săptămînă.

— Mamă, dacă ai de gînd să te porţi așa...

— De fapt, nici n-aş putea face așa ceva, mai ales că nu i-a îngăduit fetei să se tocmească pentru camere. Asta nu mi-a plăcut.

— Ba mie mi-a plăcut. Se vede că sînt nişte adevărate doamne. Sau, cel puţin, una dintre cei doi.

Alma rise de propria ei exprimare, dar mama ei nu observă nimic.

— Chiar dacă sînt nişte adevărate doamne, dar n-au bani, asta nu ne-ajută prea mult. Ba chiar ne îngreunează situaţia.

— Atunci e perfect. Nici noi n-avem bani. În privinţa asta sîntem la egalitate. Le vom arăta că putem face acelaşi joc.

Doamna Leighton îşi privi fiica ca şi cum ar fi dorit să aibă mai multă minte.

III

Atelierul lui Angus Beaton arăta, la prima vedere, întocmai ca atelierul oricărui pictor. Un perete cenuşiu, în care fusese tăiată o fereastră dreptunghiulară pentru a primi din plin lumină dinspre nord ; în jurul ei, atîrnate în cuie, schiţe înfăţişînd mîini, picioare, capete ; ceva mai jos, schiţe în ulei sau acuarelă ; o masă de răchită, pe care erau aruncate la întîmplare culori, palete, sticle cu vopsea şi cu soluţii sicative : un şevalet, de care atîrna o fişie de mătase veche şi decolorată ; o figură obişnuită, pe jumătate dezbrăcată, zîmbea cu capul aplecat într-o

parte, încălțată cu un ciorap, avînd la picioare un chimono japonez ; covoare și piei prăfuite aruncate la întimplare pe podeaua vopsită ; pinze sprijinite de podium ; un cufăr deschis, din care se revărsau tot felul de costume. Toate aceste elemente se întîlneau pretutindeni. În afară de acestea însă, mai era o bibliotecă încărcată de cărți și un birou colonial cu minere de alamă, cu picioare în formă de ghiară și cu blazon, pe care erau îngrămădite publicații străine — franțuzești și englezești —, iar printre ele se zăreau cîteva pagini de manuscris. Deasupra tuturor se înălța un suport mobil — de tipul celor folosite de sculptori —, pe care se afla bustul la care lucra Beaton, privind, pe cît posibil, în egală măsură spre lutul ce-l modela și spre capul bătrînului care ședea pe estrada de lingă el.

Puțini sînt cei porniți pe drumul vieții înzestrați cu felurite talente, iar marea majoritate a celor cu mai multe daruri par incapabili să se descurce. Este cît se poate de clar că sînt, în egală măsură, pasionați și derutați de acestea. Cînd se ocupa de literatură, Beaton ar fi dat dreptate — pînă la un anumit punct — celui care-i spunea că scrisul este modul său de exprimare, dar, cînd se ocupa de pictură, ar fi susținut în fața întregii lumi — pînă la un anumit punct — că este în primul și-n primul rînd un maestru al culorii. Ajuns la acel punct anumit, fie al uneia dintre arte, fie al celeilalte, era capabil să se rupă de ea și să o abandoneze plin de dezgust pentru a se exprima în alta. În asemenea stări de spirit concepea uneori planurile unor clădiri foarte surprinzătoare, pline de originalitate și de chic, avînd toate calitățile în afară de aceea de a fi locuibile. Tot astfel ajunsese să-și încerce forțele în sculptură, pe care inițial o abordase superficial, ca pe un simplu accesoriu decorativ al arhitecturii. Dar îl cucerise în așa măsură, încît ajunsese să afirme că lucrurile ar trebui să stea exact invers : că templele ar trebui înălțate pentru a adăposti statui, nu statuile menite să împodobească templele. Asta însemna de fapt o răsturnare a lucrurilor făcută din răzbunare. Într-o vreme, Beaton se ocupase de o lucrare atît de serios, încît sculptorii care au văzut-o au spus că Beaton ar putea ajunge arhitect, dar că, în mod cert, nu va ajunge sculptor. În același timp, făcu în grabă cîteva

lucrări pe gustul publicului, ale căror copii în ghips se vindură spre avantajul altuia. Pe bună dreptate, Beaton disprețuia gustul publicului evident atât în aceste sculpturi, cât și în picturile pe care le vindea din când în când; faptul că a luat bani pe ele i se părea o adevărată hoție, și ar fi trăit exclusiv din generozitatea bătrînului cioplitor de pietre funerare din Syracuse dacă n-ar fi fost articolele cu care contribuia în cadrul Uniunii și pentru care Fulkerson îi plătea zece dolari pe săptămînă.

În general erau bine scrise, dar nu lucra cu plăcere și, după primele două-trei articole, trebuia să fie îndemnat de Fulkerson, care nu înceta să i le laude și să-l împingă la scris. Beaton fiind omul care era, Fulkerson era în același timp creditorul și patronul său; iar Fulkerson fiind omul care era, dădea dovadă de o răbdare plină de entuziasm față de un om instabil, ușuratic, influențabil și lipsit de simț practic cum era Beaton. Era foarte mîndru de aceste articole artistice, cum le numea el, dar Fulkerson era mîndru de tot ceea ce achiziționa el pentru Uniune. Simplul fapt că era achiziția lui dădea valoare lucrării respective.

În ceea ce-l privea pe Beaton, feluritele sale talente se stinghereau unul pe altul. În ziua anterioară, schișase pe pinză o lucrare pe care o aprecia în sinea sa ca fiind magnifică și despre care ceilalți (cei de la *table d'hôte* Maroni) spuneau că nu e rea. Lucrase la ea cu înflăcărare, pînă ce scăzuse lumina și blestemase ziua care se sfîrșea. Dar își aprinse lampa și-și mută gîndurile de la pictură la introducerea articolului, fiind sigur că Fulkerson va veni să-l ia în cursul dimineții. După cină se lăsă antrenat în discuții cu aceeași ardoare cu care pictase și scrisese, așa încît nu reuși să termine articolul. A doua zi de dimineață, în timp ce-și pregătea micul dejun, primi de la tatăl său o scrisoare și un cec, cu rugămintea plină de blîndețe, de respect aproape, de a-l împovăra cît mai puțin, căci în momentul de față avea mari cheltuieli. Ochii lui Beaton — ochii să minunați, arzători, visători, ascunși sub bretonul des, ochii pe care-i admirau atîtea femei — se umplură de lacrimi, și-și spuse că, dacă ar avea un dram de tărie, s-ar întoarce acasă și s-ar apuca de lucru în atelierul unde tatăl său cioplea pietre funerare. Va întîrzia numai atît cît

să-și termine tabloul ; și ca o ofrandă adusă conștiinței sale, pentru a-i preveni nestatornicia, se hotărî să termine mai întâi articolul și să împrumute de la Fulkerson o sumă suficient de mare pentru a-i înapoia tatălui său cecul ; sau, dacă nu, măcar să-i înapoieze o parte din el prin cecul lui Fulkerson. În timp ce oscila între aceste bune intenții, sosi bătrînul care-i poza pentru capul lui Iuda, iar Beaton își dădu seama că trebuie să termine cu el mai înainte de a termina tabloul sau articolul, oricum, va trebui să-i plătească pentru timpul său. Remușcările care îl încercau îl făcură să dea chipului lui Iuda o expresie pe care o considera o noutate în maniera de tratare a acestui personaj — expresia unui dispreț față de sine însuși atît de înduioșător, atît de impresionant, încît bucuria artistică a lui Beaton atinse proporțiile extazului ; cînd nu lucra într-o tăcere deplină, aproape ținîndu-și răsufierea pentru a prinde un efect ce încerca să-i scape, cînta sau fluiera frînturi din opere comice.

Într-un asemenea moment de tăcere, se auzi o bătaie în ușă care-l făcu să tresară și să injure, ajungînd în cele din urmă la o expresie profană ce aducea a rugă amestecată cu blestem. Știa că trebuie să fie Fulkerson, așa că strigă :

— Intră ! Apoi se adresează celui ce-i servea drept model : Ajunge pentru astăzi, Lindau !

Fulkerson se opri în fața bustului și-l compară — aruncînd priviri rapide de la unul la altul — cu bătrînul, care se ridică anevoie și, ajutat de Beaton, se îmbracă cu pardesiul subțire și ponosit.

— Poți veni mîine, Lindau ?

— Nu, nu mine, tomnu' Beaton. Trebuie să pozez pentru domnișore.

— Ah, pentru elevele lui Wetmore ? Te desenează și domnișoara Leighton ?

— Nu cunosc numele..., începu Lindau, cînd Fulkerson interveni :

— Dar sper că pe-al meu nu l-ai uitat, domnule Lindau. Ne-am întîlnit într-o seară la Maronî, eram cu domnul March, și Fulkerson îi întinse mina pe care o oferea cu ușurință tuturor.

— A, da ! Me bucur se ve ved din nou, tomnu Fulkerson. Si tomnu March, nu mai fenit acolo.

— E înglodat în treburi pînă peste cap. S-a mutat de la Boston, s-a instalat într-o locuință, lucrează la lansarea noii noastre reviste. Nu prea te fletează amicul Beaton în acest bust, ce zici ? Ei, rămas bun ! spuse el, căci Lindau parcă nici nu-l auzise și-l salută din ușă.

Beaton își aprinse o țigară, pe care o strîngea nervos între buze și spuse :

— Probabil c-ai venit după articol, Fulkerson. Nu l-am terminat.

Fulkerson, care se urcase pe estradă și privea atent bustul, se întoarce.

— De ce te frămintă articolul ? N-am nevoie de el.

Beaton nu-și mai mușcă țigara și privi spre el :

— N-ai nevoie de articol ? Foarte bine ! rosti el iritat. Își scoase țigara din gură, suflă fumul pe nări și-l privi din nou pe Fulkerson.

— Nu, n-am nevoie de articol, am nevoie de tine.

Beaton nu se înjosi să-i ceară explicații, dar în mintea sa bătu în retragere, cu toate că se uita încă la Fulkerson cu aceeași privire sfidătoare. Aceasta îi convenea de minune lui Fulkerson, care continuă cu mare plăcere :

— Mă retrag din Uniune, amice, sint alt om.

Își trecu piciorul peste spătarul unui scaun și, cu talpa pe scaun și cu o mîină vîrită în buzunar, îi expuse planul *Magazinului bilunar*, gesticulînd în același timp cu cealaltă mîină. Între timp, Beaton își făcea de lucru prin cameră cu un aer de indiferență care nu-l ofensa pe Fulkerson cîtuși de puțin. Beaton luă apă în gură și stropi cu o ploaie mărunță capul lui Iuda, după care îl înfășură într-o cîrpă murdară ; își spălă pensulele și-și aranjă paletele ; așeză pe șevalet tabloul pe care-l pusese deoparte cu o zi înainte și-l privi cu o expresie sumbră ; apoi adună foile articolului neterminat și le băgă într-un sertar al biroului. Cînd termină, se întoarce din nou spre Fulkerson, care spunea :

— Credeam că reușim să scoatem primul număr de Anul nou, dar o să avem nevoie de încă o lună. Dar nu-mi pare rău, căci sărbătorile ucid totul. Iar în februarie, pe la mijlocul lui februarie, oamenii se dezmeticesc iar și-ncep să se intereseze de ce mai e nou. Și noi răspundem în

limba lui Shakespeare și Milton : „Magazinul bilunar, de care n-aveați habar.“

Își luă piciorul de pe scaun și întrebă :

— Ai ceva tutun pe-aici ?

Beaton îi arătă cu capul o tulpină de ceramică ce ieșea dintr-o vază japoneză de bronz, așezată pe polița căminului.

— Ia-ți cit vrei.

— Mulțumesc, spuse Fulkerson, își umplu pipa, se așează și începu să fumeze.

Beaton își dădu seama că acum va trebui să vorbească :

— Și cu mine ce treabă ai ?

— Cu tine ? A, da ! Fulkerson jucă comedia revenirii dintr-un moment de uitare. Am nevoie de tine pentru sectorul artistic.

Beaton dădu din cap.

— Nu sînt omul potrivit, Fulkerson, spuse el compătimitor. Ai nevoie de un om cu simț practic, un om care să fie la curent cu ceea ce se petrece în lume. Eu simt că mă depărtez tot mai mult de secolul acesta și de vuietul lui. N-am încredere în încercarea ta, n-o respect, nu vreau să am de-a face cu ea. Aș simți că mă sufoc, sau cam așa ceva.

— Foarte bine, spuse Fulkerson. Știa să-i respecte pe cei care nu-și vînd ieftin talentul. Și chiar dacă nu e bine, facem noi cumva să fie. Ai să te înțelegi foarte bine cu March. Nu mă interesează în ce măsură crezi în această încercare. Cu cît ai mai multă încredere, cu atît mai bine. De rest mă ocup eu.

— Nu m-ai înțeles, spuse Beaton. Nu încerc să storc de la tine mai mulți bani. Vorbesc serios. Ceea ce-ți trebuie este un om care să aibă răbdare cu mediocritatea care-și dă aere de geniu și cu geniul care se transformă sub ochii tăi în mediocritate. Eu n-am noroc la oameni. Nu mă înțeleg cu ei. Nu știu să-mi cîștig popularitate.

Beaton spunea toate acestea cu satisfacția ciudată pe care o simt totdeauna firile mindre făcînd astfel de mărturisiri.

— Cu atît mai bine ! exclamă Fulkerson, mereu pregătît cu replica potrivită. Nici nu vreau să lucrezi, după sistemul vechi și demodat, cu oamenii cu faimă. Dacă o

să am nevoie de ei, o să-i caut cu buzunarul doldora de bani — argumentul zdrobitor. Dorința mea este însă să lucrez cu cei care se oferă singuri. Uite-te și tu cum merg periodicele de azi : nume, nume și iarăși nume. Într-o țară plină de talente, fie literare, fie de altă natură, debutanții n-au nici o șansă. Toți editorii își angajează redactori. Cred că într-un an întreg nu apar nici măcar cincizeci de scriitori amatori în revisteele din New York. Găsesc că e o greșeală fundamentală, e o adevărată crimă. *Magazinul bilunar* se va întoarce la sistemul bun de altădată al scrierilor anonime — singurul sistem echitabil. A dat rezultate în literatură, o să dea și-n artă.

— N-o să dea rezultate în artă, spuse Beaton. În artă funcționează cu totul alte criterii. Solicitînd ilustratori benevoli, n-ai să capeți decît porcăriile unor diletanți. Și cum ai să reușești să prezinți textul spre ilustrare ? Nu se poate. În orice caz, eu, unul, nu mă angajez la așa ceva.

— O să înființăm o școală de ilustrație, răspunse Fulkerson cu o siguranță cinică. Le-ai putea citi elevilor textul, l-ai explica, iar ei ar face schițele sub supravegherea ta. Și chiar dacă n-ar ști textul, tot n-ar face treaba mai prost decît ceilalți ilustratori. Apoi ai selecta materialul și ai face un fel de variațiuni ilustrate fără nici o referire la tema literară. Așadar, înțeleg că accepți ?

— Nu, nu accept.

— Nu-ți cer decît să ne ajuți cu un sfat sau cu o părere critică. Asta nu te obligă în nici un fel, nimeni n-o să știe nimic. Din ușă, Fulkerson adăugă : Ascultă, șeful cel nou — cel care mi-a luat locul la Uniune — vrea să-ți continui activitatea la ei. Mă tem că o să-ncerce să-ți mai scadă prețul articolelor. Are de gînd să facă reduceri. Ți-am adus un cec pentru asta, mi-a spus să ți-l plătesc eu.

Îi întinse lui Beaton un plic.

— Nu pot să-l iau, Fulkerson. Articolul e deja plătit.

Fulkerson făcu cîțiva pași și puse plicul pe masă, printre tuburile de vopsea.

— Nu-i numai pentru articol. M-am gîndit că n-o să refuzi un mic avans pentru activitatea la *Magazinul bilunar*, pînă ce-ncepi treaba cu adevărat.

Beaton rămase neinduplecat.

— N-are rost, Fulkerson. Nu ți-am spus că nu mă angajez la o treabă în care nu cred ? Nu pricepi atîta lucru ?

— Ba pricep chiar foarte bine. Nu încerc să te cumpăr, vreau numai să te iau cu împrumut. E-n regulă, nu ? Trece pe la noi cînd poți. Vreau să-l cunoști pe amicul March. Ai aici adresa noastră.

Puse pe masă, lingă plic, o carte de vizită, iar Beaton îl lăsă să plece fără a-l sili să-și ia plicul înapoi. Își amintise de rugămîntea tatălui său, ceea ce-l supăra și-l făcu să-și promită din nou că-i va trimite banii înapoi și că va termina tabloul și-l va dăruia lui Fulkerson pentru cecul de astăzi și pentru alte datorii mai vechi. Se hotărî să se apuce imediat de lucru la tablou : își pregătise deja paleta, dar mai întîi se uită la cecul lăsat de Fulkerson. Erau numai cincizeci de dolari, iar scoțianul viclean din Beaton se răzvrăti. Nu-și putea da tabloul numai pentru atîția bani ; se simți ca un om a cărui generozitate a fost batjocorită. Valul emoțiilor contradictorii îl tulbură și nu se mai putu apuca de lucru.

IV

Își pierde ziua fără rost : la ora patru și jumătate se duse să ia ceaiul la o doamnă care „primea oaspeți“ în ziua aceea de la patru la șapte. La ora aceea Beaton era într-o stare de spirit cu totul diferită, așa cum ni se întîmplă tuturor : era stăpînit de eul său de artist tînăr, modern, ale cărui fraze prețioase, rostite scurt și sacadat, și ale cărui maniere distinse o cuceriseră pe doamna Horn în vara aceea la St. Barnaby.

Camerele doamnei Horn erau încăpătoare și nu păreau niciodată prea aglomerate, deși aceasta era poate numai o impresie datorată faptului că oaspeții erau totdeauna foarte liniștiți. Doamnele — întotdeauna în număr mult mai mare decît domnii, cum se întîmplă de obicei la asemenea întruniri — erau îmbrăcate în culori ce se armonizau cu vocile scăzute ale oaspeților, cu lumina difuză ce estompa contururile puținelor piese de mobilier, cu tablourile întunecate și cu tapițeria în culori stinse.

Casa nu era încărcată de bibelouri, iar oaspeții vorbeau încet, așa cum vorbesc cei care intră în biserică după începerea slujbei. Această atitudine pornea poate chiar de la lăcheul tăcut care te primea la intrare sau poate de la faptul că „zilele de vizită“ ale doamnei Horn semănau cu o ceremonie, cu un ritual, nu cu o petrecere. În alte case, mult mai mari, era mai multă veselie, în altele, mult mai bogate, era mai multă libertate; închistarea din casa doamnei Horn era rezultatul unei influențe personale, nu al unor reguli sociale: era o emanație a propriului său caracter — puternic, tăcut, imprecis, dar foarte corect.

Beaton își croi drum pînă la dînsa, trecînd cu ușurință printre grupurile de doamne și printre figurile solitare, iar doamna Horn își ridică o clipă mîna de pe ceainic și-i strînse mîna oaspetelui. Stătea la o masă așezată într-un colț îndepărtat al încăperii și oferea ceai celor pe care-i întîmpina mai întîi nepoata ei sau care se grăbeau să dispară într-o altă cameră. În general, oaspeții nu serveau ceai, sau, dacă-l luau, îl lăsau neatins; dar Beaton se bucură din plin de ceaiul oferit: puse în el rom și lămîie și rămase în picioare lingă doamna Horn, să stea de vorbă cu dînsa pînă ce va sosi un alt oaspete. Vorbea în stilul său franțuzesc.

— Am tot sperat să vă văd, spuse ea, vroiam să vă întreb dacă doamna Leighton și fiica ei au venit într-adevăr la New York.

— Cred că da. Sînt aici, sînt sigur. Nu le-am văzut.

— Deci nu știți cum se descurcă fata aceea drăguță și talentată și biata doamnă Leighton? Mă tem că s-au cam pripit să facă această încercare. Nu știți unde locuiesc?

— Pe undeva pe West Eleventh Street. Domnișoara Leighton ia lecții de la domnul Wetmore.

— Trebuie să le caut. Nu știți la ce număr?

— Deocamdată nu. Pot să aflu.

— Vă rog, spuse doamna Horn. Ce curaj au avut să între astfel în viața New York-ului! Să vă spun drept, nu credeam că o vor face. Oare or fi reușit să ia pe cineva în gazdă?

— Nu știu, răspunse Beaton.

— Eu am încercat din răputeri să le conving să nu vină, continuă gazda oftînd, și probabil că și dumneavoa-

stră ați făcut la fel. Dar e total inutil să le explicați unor oameni care trăiesc la St. Barnaby cum e viața la oraș.

— Așa e, consimți Beaton.

Își amestecă ceaiul și încercă să se convingă în sinea sa că se străduise să le determine pe cele două femei să nu vină la New York. Probabil că, din pricină că nu reuși, o acuză în gând pe doamna Horn de perfidie.

— Da, continuă dînsa, e foarte, foarte greu. Iar cînd vezi că nu vor să înțeleagă și-și caută nenorocirea, te gîndești că într-o zi te vor acu...

Doamna Horn nu-l mai privea pe Beaton, fraza pe care o rostea rămase neterminată. Se ridică plină de vioiciune pentru a saluta o doamnă care se apropie și-i întinse mîna înmănușată pe deasupra ceștilor cu ceai.

Beaton se îndepărtă, își luă rămas bun de la nepoată în termeni mult mai laconici decît intenționase și plecă. Era minios atît pe doamna Horn, cît și pe sine însuși din pricina atitudinii ei de ocrotire și compătimire față de doamna Leighton și de fiica sa. Ar fi putut să le ignore total, ca și pînă acum ; și totuși avea o presimțire. Era neglijent din fire, iar cu timpul devenise necugetat ; își neglijea toate cunoștințele și-și amintea de ele cînd avea chef sau cînd avea nevoie ; dar îl supăra cumplit neglijența altora față de el. Nu-și făcea nici un fel de scrupule cînd rata o întîlnire sau își călca cuvîntul ; făcea promisiuni fără a avea vreo intenție să le împlinească, și asta nu din rea credință, ci pentru că avea prea multă imaginație, iar în clipa cînd vorbea era convins că se va ține de cuvînt ; dar cum era nestatornic, nu se ținea de cuvînt. Întrucît majoritatea defectelor sale erau de natură socială, nimeni nu avea de suferit cu adevărat. Își restrînsese cercul cunoștințelor din pricina a ceea ce unii socoteau a fi grosolănie, iar alții, majoritatea, o ciudățenie, pe care o tratau cu îngăduință. O doamnă spunea că prețuiește sosirea lui atunci cînd promite că va veni tocmai pentru elementul surpriză.

— Numai că asta dovedește că neprevăzutul nu se ivește la tot pasul, comentase ea.

Nici nu-i trecea prin minte că ceea ce face este imoral ; nu-și dădea seama că în felul acesta își crease o

faimă, ba chiar își modelase caracterul. Cînd sîntem tineri nu ne dăm seama că faptele noastre au astfel de consecințe. Credem că oamenii ne judecă după modul cum gîndim și cum simțim. Mai tîrziu ne dăm seama că așa ceva e imposibil ; poate că ne dăm seama prea tîrziu ; unii nu-și dau seama niciodată.

Cu toate că-i era rușine că se purlase astfel față de doamna și domnișoara Leighton, Beaton n-avea de gînd să treacă pe la ele, nici să-i trimită doamnei Horn adresa lor. De fapt, nici nu i-o trimise. Se întîlni întîmplător, la restaurantul unde cina, cu domnul Wetmore și cu soția lui și căpătă adresa de la pictor. Beaton nu-l întrebă ce mai face domnișoara Leighton, dar Wetmore, luînd-o pe Alma drept exemplu, încercă să-i dovedească cît de zadarnică este încercarea femeilor de a se lansa în artă.

— Chiar dacă au talent, au de întîmpinat mult prea multe piedici. Iar cînd o fată e lipsită de forță reală, oricît de *chic* ar fi lucrările ei, n-au nici o șansă.

Soția sa interveni în apărarea fetei, din spirit de solidaritate, așa cum fac de obicei femeile.

— Nu, Dolly, insistă el, fata făcea mai bine dacă rămînea acasă, la muls vacile și la adăpat caii.

— Crezi că ar fi mai bine să-și petreacă nopțile la baturi și zilele la recepții și dineuri ?

— Ei, oricum, nu se pune problema așa. chiar dacă nu s-ar ocupa de pictură. Le-ai cunoscut la ele acasă ? îl întrebă pe Beaton.

— Da.

— Îmi aduc aminte. Mama fetei mi-a spus că tu ai îndrumat-o spre mine. Oricum, fata are ceva talent, fără îndoială. Dar... e femeie. Problema tuturor acestor fete talentate e că toate sînt femei. Dacă n-ar fi, bărbații n-ar mai avea prea multe șanse, Beaton. Dar Dumnezeu e de partea noastră din capul locului. Le pot urmări evoluția fără probleme. Știu exact cînd își vor încheia cariera printr-o depresiune nervoasă. Ar trebui să se mărite și astfel necazurile lor ar lua sfîrșit.

— Și cum rămîne cu elevele care sînt deja măritate ? întrebă soția sa, dîndu-și seama că l-a lăsat să meargă prea departe.

— Ah, acestea ar trebui să divorțeze.

— Iar ție ar trebui să-ți fie rușine să le iei banii ; dacă așa gîndești despre ele.

— Trebuie să-mi întretin nevasta, draga mea.

Beaton interveni cu o întrebare :

— Vrei să spui că domnișoara Leighton nu prea se descurcă ?

— De unde să știu ? Nu e genul de om care se poate modela. E genul care se frînge.

După o scurtă pauză, doamna Wetmore întrebă :

— N-ai vrea să veniți la noi acasă, domnule Beaton?

— Nu, vă mulțumesc. Am o întîlnire.

— Nu-nțeleg cu ce te împiedică asta, zise Wetmore. Dar totdeauna ai fost un formalist.

Beaton își fuma în tihnă țigara de foi ; dar, cum nu-și făcu apariția nici o cunoștință, cedă îndemnului conștiinței, curiozității și sentimentului și se duse să facă o vizită doamnei și domnișoarei Leighton. Întrebă slujnica dacă doamnele sînt acasă, iar aceasta îl invită în salon, unde le găsi pe doamna Leighton și pe domnișoara Woodburn.

Atitudinea văduvei era evident marcată de reținere ; îi arătă clar că absența lui îndelungată nu trecuse neobservată. Domnișoara Woodburn glumi și rise, făcu tot posibilul să-i îndulcească pedeapsa, dar consideră că nu are dreptul să-i pună capăt pînă ce doamna Leighton, ocotind intenționat numele fiicei sale, îl obligă să întrebe de ea. Atunci, domnișoara Woodburn își strînse lucrul și spuse :

— Mă duc eu să-i spun, doamnă Leighton.

În capul scărilor o găsi pe Alma, care încercă să mascheze faptul că stătea acolo de cîtva timp.

— Vai, draga mea ! Te caută cel mai fermecător tînăr pe care l-am văzut vreodată ! I-am spus mamei tale că vin să te anunț.

— Ce... cine e ?

— Cum, nu știi ? ! De unde să știi ? ! Are cei mai frumoși ochi, se piaptănă cu breton, vorbește englezește de parc-ar vorbi altă limbă și se numește domnul Beaton.

— Vreă... vrea să mă vadă ? întrebă Alma pe un ton visător. Se sprijini de balustrada scărilor cuprinsă de un fior.

— Da' nu ți-am spus ? Sigur că vrea ! Și ar trebui să cobori imediat dacă vrei ca bietul tinăr să scape cu viață. Mama ta l-a înghețat pur și simplu.

V

— Ce face ?! Ah ! exclamă Alma și cobori în goană scările, intră furtunos în cameră, se repezi la Beaton și-i strînse mîna cu o căldură zdrobitoare.

— Ce drăguț sînteți că ați venit să ne vedeți, domnule Beaton ! Cînd ați sosit la New York ? Nu-i așa că-i cald aici ? Doar ce-am aprins focul, dar pe vremea asta blindă parcă-i prea devreme. Mama face așa de cald !

Se învîrti grăbită prin cameră, deschise ușile, închise mapele, apoi se întoarse și se așeză pe canapea în fața lui, purtînd pe chip masca unei amabilități copleșitoare.

— Ce-ați mai făcut de cînd nu v-am văzut ?

— Foarte bine, răspunse Beaton. Sper că vă simțiți bine, domnișoară Leighton.

— Vai, minunat ! Cred că New York-ul ne priește grozav. E un aer minunat aici. Și cînd te gîndești că n-a nins încă ! Sint convinsă că toată lumea și-ar dori să locuiască aici. De ce nu vă mutați și dumneavoastră aici, domnule Beaton ?

Beaton își ridică ochii și o privi.

— Păi, eu... eu aici locuiesc, spuse el șovăitor.

— Chiar în New York ?! se minună Alma.

— Fără îndoială, Alma, interveni mama ei, doar n-ai uitat că domnul Beaton ne-a spus că locuiește în New York.

— Credeam că sînteți din Rochester... sau poate din Syracuse ? Mereu încurc localitățile astea !

— Poate v-am spus că tatăl meu locuiește în Syracuse, Eu locuiesc în New York de cînd m-am întors de la Paris, spuse Beaton încurcat, ca orice bărbat care-și dă seama că e luat în rîs de o femeie.

— De la Paris ?! repetă Alma, cu trupul ușor aplecat în față, cu același zîmbet neclintit pe buze. N-ați studiat la München ?

— Am fost și la München. Acolo l-am cunoscut pe Wetmore.

— Cum, îl cunoașteți pe Wetmore ?!

— Vai de mine, Alma, interveni din nou mama ei, doar domnul Beaton ți-a vorbit despre domnul Wetmore.

— Serios ?! Da, ai dreptate. Doamna Horn m-a sfătuit să mă duc la domnul Ilcomb. Acum mi-am adus aminte. Nici nu știu cum să vă mulțumesc, domnule Beaton, pentru că m-ați îndrumat spre domnul Wetmore. E un om minunat, nu-i așa ? Sint o adeptă convinsă a stilului wetmorian. Așa sint toate elevele sale.

— I-am întâlnit la cină pe domnul și doamna Wetmore, spuse Beaton încercînd să recîștige terenul pierdut din pricina atitudinii fetei : degajată și strălucitoare, vioaie și dură. O găsea deopotrivă de aspră și de blindă, de o flexibilitate care-l respingea. Sper că nu munciți prea mult, domnișoară Leighton ?

— Vai, nu ! Mă bucur de fiecare clipă petrecută acolo și învăț tot mai mult. Vi se pare că arăt istovită ?

Îl privi drept în față, cu chipul de o frumusețe sporită printr-un zîmbet fermecător.

— Nu, răspunse el încet, puțin trist. Niciodată n-ați arătat mai bine.

— Bietul domn Beaton ! spuse Alma, recunoscînd tonul său jalnic. V-am dat o lovitură grozavă !

— Vai, nu...

— Îmi amintesc toate sfaturile bune pe care mi le-ați dat. M-ați învățat să nu muncesc prea mult. Probabil că munca și goana după locuință m-au salvat de la moarte. V-a povestit mama prin ce aventuri am trecut pînă ne-am instalat ? Trebuie să vă povestim. A fost așa de amuzant ! Nu credeți că am avut noroc să găsim o casă așa de plăcută ? Trebuie să vedeți cele două saloane !

Sări în picioare, iar mama ei o urmă uimită în salonul din spate, unde Alma intră în grabă și aprinse lumina.

— Poftiți, domnule Beaton, vreau să vă arăt tot ce are mai grozav locuința noastră. Deschise ferestrele joase, care dădeau spre o verandă închisă cu geamuri ce se întindea pe toată lungimea camerei. Unde mai găsești așa ceva în New York ?! Nu prea se vede bine noaptea, dar după-amiaza, cînd soarele sudic învăluie totul...

— Da, îmi închipui, spuse el. Privi în sus, spre colivia atârnată de acoperiș. Probabil că Gypsy se simte bine aici.

— O țineți minte pe Gypsy ? întrebă ea și trimise un sărut și un gingurit spre pasărea care-i răspunse cam somnoroasă. Biata Gypsum ! Să n-o deranjăm ! Da, da, Gyp e o adevărată încântare. Aici îi place colonelului Woodburn să stea dimineața și să scrie. Închipuiți-vă că în casa noastră locuiește un scriitor autentic ! Iar domnișoara Woodburn ! Ce bine-mi pare că ați văzut-o ! Sint veniți din Sud.

— Da, în cazul ei e cît se poate de clar.

— După accent, nu ? E fascinant ! Credeam că n-am să-i pot suporta pe sudiști, dar acum domnul Woodburn și fiica lui parcă fac parte din familie. Cred că v-ar plăcea s-o pictați pe domnișoara Woodburn. Nu găsiți că are culori minunate ? E o frumusețe aparte, în genul celor din secolul al optsprezecelea. E perfecțiunea întruchipată din toate punctele de vedere și tot ce spune e plin de haz. Cei din Sud sint mult mai pricepuți în arta conversației decît noi, nu credeți ?

— Nu știu, răspunse Beaton descurajat și pierdut în gînduri.

Se simțea dominat, manevrat, dar nu era în stare nici să scape din mîinile celei care se juca astfel cu el, nici să-i înțeleagă motivele. Deveni tot mai gînditor, mai deprimat și în cele din urmă — după mai multe încercări nereușite de a restabili vechile sale relații cu Alma — îl cuprinsese un fel de dușmănie sumbră. Reuși să refacă întrucîtva relațiile sale cu doamna Leighton, dar pînă în ultima clipă, Alma îl copleși cu inocența ei scilpitoare, cu privirea curată, ca de copil, care se ascunde într-o carapace de nepătruns.

— Ei, Alma, ce zici ? întrebă mama, după ce închise ușa în urma lui.

— Ei, mamă, ce zici ? Apoi, după o clipă, spuse în grabă : Credeați că o să-l las să bănuiască măcar că ne-a supărat absența lui ? Credeați că o să-l las să facă pe grozavul sau să-și închipuie că avem nevoie de prietenia și ajutorul lui ?

Mama nu încercă să-i răspundă ; spuse doar :

— Nu cred c-o să mai vină !

— Ei și, ne-am descurcat fără el pînă acum, poate o să reușim s-o scoatem la capăt fără el și în iarna asta.

— Parcă mi-a fost milă de el. A fost complet năucit. Mi-am dat seama că nu reușea să te înțeleagă deloc.

— Nu l-a rugat nimeni să mă-nțeleagă.

— Chiar crezi că și-a închipuit că ai uitat toate amănuntele alea ?

— E greu de spus, doamnă !

— Nu știu dacă ai făcut bine, Alma.

— Data viitoare o să-l las în seama ta. Domnișoara Woodburn mi-a spus că l-ai înghețat pur și simplu înainte să cobor eu.

— Asta a fost altceva. Dar mă tem că n-o să mai vină niciodată, oftă doamna Leighton.

Beaton plecă spre casă convins că n-o să mai treacă pe la ele niciodată. Cînd ajunse acasă încercă să citească; dar chipul și glasul Almei se amestecau ca niște suveici printre fire, între rindurile povestirii. Nu putea să și le alunge din minte și reuși să adoarmă în cele din urmă nu pentru că le uită, ci pentru că le iertă. Își spuse că, pe bună dreptate, pierduse bunăvoința pe care nu știuse s-o prețuiască decît în clipa cînd a pierdut-o. Nu spera să recapete vreodată prețuirea Almei ; spera însă să-i dea de știre cîndva că a înțeles. Își spuse că n-ar fi rău dacă ea ar afla acest lucru după moartea lui. Își imaginează ce impresionată va fi ea în acele momente.

VI

A doua zi de dimineată Beaton își dădu seama că a fost nedrept cu el însuși. Cînd descoperi capul lui Iuda și-l privi, își spuse că cel care a fost în stare să facă această operă nu merită pedeapsa la care l-a supus domnișoara Leighton. O iertă totuși, dar, în fața unei asemenea opere, simți că are de ce să fie mîndru de el însuși ; își spuse că, dacă dinsa ar vedea lucrarea, ar regreta gestul pe care-l făcuse punînd capăt prieteniei lor. Minat de aceleași convingeri alcătui textul articolului pe care îl scoase din sertar și-l termină, din ce în ce mai stăpîn pe părerile sale, din ce în ce mai aspru în aprecierile sale. Discutînd con-

diția artei în general, se răzbună pentru chinurile mîndriei rănite ce i le provocase Alma, așa încît împături manuscrisul și-l puse în buzunar aproape vindecăt de umilință. În timp ce scria, reușise în așa măsură să scape de această povară, încît ideea de a-și dedica viața carierei literare puse stăpînire pe el tot mai mult. Întrucît îi era clar că viitorul îi rezerva doar renunțare, lepădare de sine, uitare și amărăciune, îl ispiți oarecum gîndul de a cîntări din nou oferta lui Fulkerson. S-ar putea spune că a cîntărit oferta, deși a fost vorba mai degrabă de o schimbare interioară **rapidă și dramatică**, de genul celor ce au loc **frecvent în sufletul** persoanelor sensibile și impresionabile, schimbare ce-l ducea acum aproape fizicește spre redacția *Magazinului bilunar* și-i purta gîndurile cu iuțeala fulgerului spre vremurile cînd va reuși să dea revistei o asemenea autoritate și competență în probleme artistice cum nu mai dobîndise nici o revistă în America. Datorită prosperității ce răsplătea munca sa și cu sprijinul plin de entuziasm al lui Fulkerson, avea să schimbe **caracterul** publicației și să dea cititorilor o revistă de artă la fel de rafinată ca și *Les Lettres et les Arts* și foarte asemănătoare ca stil. Toate acestea erau însoțite cînd de regretul neputincios că a pierdut-o pe Alma Leighton, cînd de împăcarea lor; aveau să se căsătorească la Grace Church, deoarece Beaton văzuse cîndva o nuntă acolo și-și propusese să picteze un tablou cu această temă.

Toate aceste visuri înflăcărâte nu-l împiedicară însă să răspundă cu răceala cuvenită salutului vesel al lui Fulkerson, atunci cînd ajunse în clădirea destinată redacției *Magazinului bilunar*. Biroul lui Fulkerson era situat în spatele unei încăperi mai mici, destinate contabilului; acestea fuseseră camera de oaspeți și, respectiv, sufrageria pînă cînd aici era o locuință, iar acum fuseseră transformate, simplu și cu gust, pentru a răspunde nevoilor actuale. Se păstrase lemnăria veche, îngustă, a ușilor și ferestrelor; și polițele de marmură ale căminului, amuzant de urîte. Arhitectul găsise de cuviință să le păstreze căci, după spusese lui, caracterizau o epocă, deși nu aparțineau unui stil.

— Ia spune, ai venit să te apuci de treabă? Agață-ți haina unde vrei, spuse Fulkerson.

— Am venit să-ți aduc articolul, răspunse Beaton cu și mai multă aroganță, constatînd că Fulkerson nu era singur în clipa cînd îl întîmpina în **termeni atît de amicali** și de familiari. În cameră mai era **un** bărbat voinic și destul de înalt, cu o înfățișare calmă, cu barba căruntă tunsă scurt, așezat de cealaltă parte a biroului la care Fulkerson ședea pe un scaun aplecat spre spate, cu genunchii proptiți de birou ; sprijinit de polița căminului stătea un alt bărbat, mai tînăr și cu un chip deosebit de blind, a cărui expresie de bunătate caracteriza și transfigura o anumită simplitate. Ochii săi mari, albaștri erau ușor bulbucăți ; ovalul prelung al feței părea prea ascuțit din pricina nasului cam lung, atenuat totuși de bărbia plină, hotărîtă și proeminentă, marcată de o cută adîncă sub buza inferioară.

— Să te prezint domnului March, redactorul nostru. Domnul Beaton, spuse Fulkerson întorcînd capul spre bărbatul mai în vîrstă ; apoi, făcînd un gest spre cel tînăr, rosti : Domnul Dryfoos, domnul Beaton.

Beaton dădu mîna cu March, apoi cu domnul Dryfoos, iar Fulkerson continuă vesel :

— Tocmai vorbeam de lup, Beaton, știi proverbul. Așa cum ți-am spus, domnul March este redactorul nostru, iar domnul Dryfoos se ocupă de partea editorială — este întruchiparea însăși a contabilității, sursa puterii, izvorul concepției, acel element care împiedică ziaristica să fie ceea ce ar fi dacă n-ar avea nevoie de bani.

Domnul Dryfoos îl privi pe Beaton cu ochii săi mari și blînzi și zîmbi stînjedit, cu expresia celui ce-i face o concesie unei persoane al cărei limbaj nu-i e tocmai pe plac.

— **Ceea** ce încercăm **să** facem, domnul March și cu mine, este să punem pe picioare această afacere în așa fel încît să nu ceară bani deloc, sau foarte puțini. Intenționăm să oferim publicului marfă de o calitate mai bună decît de obicei. Iată o machetă a *Magazinului bilunar* în forma pe care i-am ales-o. Am vrea desigur să ne dai și părerea ta, astfel încît să ne facem și o părere despre tine.

Întinse mîna și împinse spre Beaton un volum ceva mai mare decît o carte obișnuită ; pe coperta din hîrtie cretată gălbuie se vedea o frumoasă ilustrație în acuarelă,

ce se întindea aproape pe toată suprafața copertei : în partea de sus, culoarea acoperea inegal coperta de la o margine pînă la cealaltă, iar în jos, se îngusta de la dreapta spre stînga lăsînd un spațiu gol, pe care era imprimat titlul publicației și numele editorului, totul aranjat cu gust, astfel încît scrisul să fie estompat de fondul colorat.

— Parc-ar fi un volum de Daudet cu *Tartarin*, spuse Beaton, privind coperta cu mai mult interes decît era dispus să arate. Dar asta e o carte, nu o revistă !

Deschise paginile din hîrtie albă, groasă și moale, încă netăiate, și se uită la primele pagini tipărite experimental cu caracterele alese, cu ilustrații intercalate sau suprapuse textului, pentru a spori efectul estetic.

— Iată-l pe Daniel venit să ne judece ! La loc, Daniel, și nu te înfierbînta ! Fulkerson trase un scaun, iar Beaton se așeză. Ai dreptate, e o carte, prin toate intențiile și scopurile sale. Și ceea ce ne propunem este să dăm publicului american douăzeci și patru de asemenea cărți în acest an, o bibliotecă întreagă, la prețul absurd de șase dolari. Nu avem de gînd s-o vindem, termenul nu este potrivit, ci să le-o dăm. Iar ceea ce vrem să cîpătăm de la tine, să cerșim, să împrumutăm, să cumpărăm sau să furăm de la tine, este o părere : dacă e mai bine să oferim publicului american acest dar regesc în formă broșată, ca acesta, sau în copertă cartonată ca să-l poată pune pe un raft și să-l lase acolo. Hai, Daniel, vino să ne judeci, cum spunea distinsul nostru prieten Shylock !

Beaton terminase de studiat macheta și o pusese pe masă în fața lui Fulkerson, care o împinse mai încolo vrînd parcă să alunge orice părere subiectivă.

— Nu mă pricep deloc la aspectul comercial și nu-mi dau seama ce influență va avea asupra cumpărătorilor o prezentare sau alta, dar, dacă ai folosi alt material decît această hîrtie groasă, ai strica tot efectul copertei.

— S-a făcut ! Grozav ! Excelent ! Se aprobă cu majoritate de voturi. Atunci, să fie broșată ! N-am de ce să-ți ascund că ne hotărisem deja înainte să vii. Așa susținea și domnul March, pentru că așa simțea instinctiv, întocmai ca și tine. Așa susținea și domnul Dryfoos, întrucîmparea însăși a contabilității, pentru că este mai ieftin. Așa susțineam și eu, pentru că îmi place să adopt părerea

majorității. Și acum, spune-mi ce părere ai despre ilustrație.

— Ilustrația ? întrebă Beaton luind din nou volumul și privindu-l. E destul de decorativă. Desenul în sine nu e formidabil. Are eleganță, e destul de drăguț.

Împinse cartea mai încolo, iar Fulkerson o trase spre celălalt capăt al biroului.

— Ei bine, ai în față o „porcărie“ desenată de mina unui diletant dintre aceia pe care-i disprețuiești atât de mult. M-am dus la un pictor cunoscut — vreau să-ți spun că el te-a recomandat pentru treaba asta, dar i-am spus că i-am luat-o deja înainte — și l-am rugat să-i prezinte ideea unuia dintre elevii săi. Și, iată rezultatul ! Adevărul este că nimic nu contribuie mai mult la vânzarea unei cărți ca o copertă atrăgătoare, iar noi sîntem hotărîți să avem întotdeauna o copertă atrăgătoare la *Magazinul bilunar*. Ne-am rupt de tradiția revistei literare de dimensiunea unui ziar, ne-am rupt și de tradiția revistei de format mare, tipărită pe două coloane. Am optat pentru formatul de carte, pentru litera neagră simplă și pentru hîrtia după care-ți lasă gura apă. Avem de gînd să punem pe copertă o altă ilustrație la fiecare număr și să nu dăm publicului nici o clipă de răgaz. Uneori vom avea un mic peisaj delicat ca acesta, alteori o mică siluetă indecentă, atât cit ne permite legea.

Tinărul care stătea sprijinit de polița căminului se îmbujoră și încercă să protesteze.

March zîmbi și adăugă sec :

— Numerele acestea le va edita domnul Fulkerson însuși.

— Întocmai. Iar domnul Beaton îmi va oferi imaginea delicată și diafană a unor femei care se plimbă în amurg, sau cam așa ceva. Beaton se încruntă stinjenit în timp ce Fulkerson continua plin de înțelepciune : E uimitor cum reușiți să vă descurcați în această situație. Sînteți în stare să pictați asemenea lucruri pe care nici cel mai aspru critic nu s-ar încumeta să le descrie cu exactitate. Aveți tot atîta libertate ca și cei ce lucrează în teatru. Vreau să spun că ne propunem să avem coperte variate și ilustrații pline de prospețime în interiorul revistei. Dacă ar fi după March, revista ar apărea fără ilustrații.

— Nu pentru că nu-mi plac, domnule Beaton, interveni March, ci pentru că-mi plac prea mult. Mă trezesc că privesc ilustrațiile unui articol fără să citesc cu adevărat articolul și bănuiesc că mulți alții fac la fel. Ați ajuns să le faceți cu atita măiestrie, încît ne fură ochii, sau chiar ne îndepărtează gîndul de la textul literar.

— Întocmai ca frumusețile sociale prezentate pe scenă: oamenii se duc la teatru de dragul frumuseții și nu-nțeleg despre ce-i vorba în piesă. Dar încasările merg oricum și, de fapt, asta îl interesează pe domnul Dryfoos.

Fulkerson îl privi vesel pe domnul Dryfoos, care zîmbi nemulțumit.

— Altfel stăteau lucrurile, continuă March, cînd ilustrațiile erau proaste. Textul era avantajat.

— Ca-n vremurile de odinioară ale adevăratei tragedii, cînd uritul și geniul își dădeau mina pentru a entuziasma publicul, spuse Fulkerson.

— Putem totuși să le facem și acum destul de proaste, spuse Beaton adresîndu-se lui March și ignorîndu-l pe Fulkerson.

Fulkerson prinse replica de parcă i s-ar fi adresat lui :

— Ei, nu-i cazul să le faceți la fel de proaste ca altădată, dar le-ați putea face mai șterse, mai modeste, mai estompate. Am pus mîna pe niște ilustrații în genul celor pentru care Daudet scria o carte și primea în schimb treizeci și cinci de mii de dolari de la francezi ; genul de desen care începe într-o parte, sau într-un colț, și se întinde pe toată pagina într-un soi de manieră vag religioasă, din care nu mai pricepi pînă la urmă nimic. Apoi m-am gîndit că, acolo unde ilustrațiile nu corespund întru totul, le putem presăra în text, ca pe-o vorbă spusă într-o doară, cum s-ar zice, sau ca pe-un comentariu aproximativ legat, sau chiar fără nici o legătură cu conținutul povestirii. Uite, cam așa ceva !

Fulkerson își luă genunchiul de pe masă pentru o clipă, timp în care trase un sertar și scoase o carte pe care o împinse spre Beaton.

— Asta e o carte spaniolă pe care am găsit-o la Brentano și am incremenit cînd am văzut-o din pricina ilustrației. Cred că ăștia se pricep, nu glumă.

— Îți închipui că poți căpăta asemenea ilustrații la noi ? Întrebă Beaton după ce-și aruncă o privire pe carte Atita forță, atita dramatism. Nici vorbă.

— Ce să zic, nu sînt sigur, răspunse Fulkerson. Ia să-ți vezi pe pictorii amatori cînd se pun serios pe lucru. Însă ceea ce ce-mi trebuie este să obțin același efect fizic, cum s-ar zice, să pun în pagină desenul de aceste dimensiuni și să lansez o nouă modă. N-aș avea nimic împotriva dacă ilustrația s-ar limita uneori doar la o vinietă sau la un motiv final.

— Așa ceva nu se poate face aici. N-avem chemare. Sîntem valoroși în unele privințe, dar asta nu e genul nostru, spuse Beaton fără să cedeze. Nu-mi vine în minte nici un pictor care-ar putea face așa ceva, cel puțin dintre cei care ar fi dispuși să încerce.

— Atunci încearcă să găsești o pictoriță, răspunse Fulkerson degajat. Am impresia că femeile ne-ar putea ajuta, dacă am reuși să le stîrnim interesul. Literatura scrisă de femei se bucură de cea mai mare popularitate. De ce nu și arta lor ?

— Asta încearcă și ele să realizeze în ultimul timp, sugeră March. Domnul Dryfoos rise nervos, Beaton păstră o tăcere solemnă.

— Știu, consimți Fulkerson. Dar nu mă refeream chiar la asta. Avem nevoie în acest sens să stîrnim ceea ce este *das ewig Weibliche*. Avem nevoie de o revistă care să se adreseze totdeauna gustului femeilor. Nu mă refer la rețete culinare, modă, cancanuri despre scriitori și societate, ci acea literatură de reală ținută, care înfățișează femeia pretutindeni victorioasă sau femeia care suferă cumplit. Trebuie să recunoaștem că femeile reprezintă două treimi din publicul cititor din țara noastră și să ne adaptăm în totalitate gustului, sensibilității și devotamentului lor. Fără îndoială că le place să creadă că fac totul mai bine decît bărbații. Iar dacă vom reuși, prin intermediul ziarelor, să răspîndim zvonul că redacția *Magazinului bi-lunar* n-ar putea să facă nici măcar un pas în privința ilustrației, dacă n-ar primi ajutorul unei armate de tinere

Înzestrată de Domnul cu talent, am câștigat o avere. Ce ziceți ?

Privi fericit la ceilalți, iar March răspunse :

— Ar trebui să ți se dea în grijă elefantul alb siamez, Fulkerson. E degradant să aibă cineva de a face cu tine.

— Mi se pare, interveni Beaton, că ar trebui să-ți iei ca redactor artistic o tină ră înzestrată de Domnul cu talent.

Fulkerson se aplecă repede și-i puse o mână pe umăr, zimbînd plin de compasiune.

— Dragul meu, femeile n-au darul de a fi buni organizatori. E nevoie de o mână de bărbat adevărat pentru așa ceva, un bărbat subtil, rafinat și înțelegător, dar care are în același timp un scop sigur și o voință de neclintit. Bărbatul al cărui nume este Angus Beaton și care șade acum alături de noi !

Izbucniră toți în rîs, împreună cu Fulkerson, încințați de vorbele sale măgulitoare pline de o ironie grosolană, iar Beaton se încruntă stînjenit.

— Probabil că înțelegeți stilul acestui domn, mormăi el adresîndu-se lui March.

— Îl înțeleg, fiule, spuse Fulkerson. Știu ei că nu sînt în stare să mint.

Își scoase ceasul și se ridică repede în picioare.

— E douăsprezece fără un sfert și am o întîlnire. Se ridică și Beaton, iar Fulkerson îi puse cele două volume în mîinile lipsite de vlagă. Ia astea, amice Michelangelo Da Vinci, studiază-le o oră cu mintea ta bogat înzestrată și dă-mi de veste miine. Așteptăm hotărîrea ta.

— N-am ce hotărîre să iau, răspunse Beaton. Nu poți combina cele două stiluri. Se ucid unul pe altul.

— Iată-l pe Daniel, Daniel venit să ne judece ! Știam eu că ai să ne scoți din încurcătură. Ia-le și spune-ne care va impresiona mai mult *das ewig Weibliche*. Dryfoos, vreau să discut ceva cu tine.

Se îndreptă spre camera din față și, în timp ce ieșea, îi făcu un semn de rămas bun cu mîna lui Beaton.

March și Beaton rămaseră o clipă singuri, iar March spuse :

— Sper că veți considera că merită să fiți alături de noi, domnule Beaton. Domnul Fulkerson se exprimă, bine-nțeles, în felul său caracteristic, dar vrem să scoatem o revistă cu adevărat frumoasă.

March era stăpinit de sfiala specifică omului mai în vîrstă, aflat în prezența unuia mai tinăr, sentiment pe care cel mai tinăr, preocupat de propria sa sfială în prezența unui om mai în vîrstă, nici nu o bănuiește. Pe de altă parte, March era conștient de diferența dintre el, ca om de litere, și Beaton, ca artist, și nu îndrăznea decît să tatoneze terenul unei posibile înțelegeri cu el.

— Vrem să facem o revistă bună, o revistă de înaltă ținută. Fulkerson are dreptate cînd spune că intenționăm să răspundem gusturilor femeilor, dar, firește, ironizează felul în care vom realiza acest lucru.

Beaton se repezi să răspundă :

— Nu mă pot angaja la o treabă al cărei plan nu-l înțeleg.

March își dădu seama că a atins un punct vulnerabil și continuă mai împăciuitor :

— Planul domnului Fulkerson — trebuie să vă spun că ideea îi aparține și derivă din experiența sa în cadrul Uniunii — planul său este să ne limităm, în domeniul literar, la nuvele și să facem din fiecare număr un volum de sine stătător. A constatat că materialul cel mai bine primit în publicațiile literare este nuvela. Se pare că în acest domeniu americanii sînt neîntrecuți. Majoritatea romancierilor încep prin a scrie nuvele. Intenția domnului Fulkerson este să cultive talente necunoscute ajungînd treptat să formeze o școală de nuveliști. N-aș putea spune că sînt întru totul de aceeași părere, dar îi respect experiența. Nu vom respinge nici traducерile de nuvele, dar în principal vom merge pe lucrări originale și, desigur, nu ne vom limita doar la nuvele. Vom include și schițe de călătorie, eseuri, critică dramatică, scrieri biografice și istorice. Toate însă foarte ușoare și destul de scurte pentru a fi cuprinse într-un singur număr. Domnul Fulkerson e adeptul ilus-

trației, așa încît majoritatea lucrărilor se vor preta la ilustrații.

— Înțeleg, spuse Beaton.

— După cite știu, cam asta e tot, spuse March care începea să se simtă tot mai stînjedit de rezerva tînărului.

— Înțeleg. Vă mulțumesc pentru că v-ați dat osteneala să-mi explicați. Bună ziua !

Beaton se înclină în semn de salut fără a-i întinde mîna lui March.

După un timp, din biroul alăturat, intră Fulkerson urmat de Dryfoos.

— Ei, ce zici de redactorul nostru artistic ?

— Oare chiar este redactorul nostru artistic ? întrebă March. Cînd a plecat nu prea eram sigur că va fi.

— A luat volumele ?

— Da, a luat volumele.

— Atunci cred că totul e-n regulă, adăugă Fulkerson făcînd parcă o concesie nemulțumirii ce se simțea în vorbele lui March. Uneori Beaton e cel mai mare măgar de pe fața pămîntului, dar asta se vede în general în treburile sale personale. Cînd e vorba de muncă însă, trage ca un cal.

— Deocamdată am impresia că a ajuns la un compromis și se poartă ca un catîr, spuse March.

— Știu eu, o fi într-o etapă de tranziție, comentă Fulkerson. Este exact omul care ne trebuie. Pricepe exact ceea ce vrem. Ai să vezi, o să țină pasul cu noi. Treptat o să-i dispară privirea aceea arzătoare. Cînd îl iei pe nepregătite e un tip formidabil, e plin de idei. În ultimul timp s-a cam risipit făcînd prea multe lucruri și e cam stors, dar, dacă reușești să-l faci să se adune, e plin de sevă. Da, asta e ! E un critic de mîna-ntii și e cumsecade cu colegii lui. Toți se amuză pe seama multiplelor sale talente, dar toți țin la el. E un profesor excelent atunci cînd catadicește să se ocupe de treaba asta. E omul cel mai indicat pentru a se ocupa de lucrările amatorilor. Da, da, e o adevărată comoară. Ei, acum trebuie să plec.

Fulkerson ieși pe ușa ce dădea spre stradă și se întoarse imediat.

— Uitasem să-ți spun, March, l-am văzut ieri în atelierul lui Beaton pe bătrînul tău luptător.

— Care bătrîn luptător ?

— Bătrînul neamţ, fără o mină, prietenul tău din tinereţe, cel cu care ne-am întâlnit la Maroni...

— A, Lindau ! exclamă March cuprins de remuşcări, căci nu se gîndise aproape deloc la Lindau, după ce sentimentul iniţial de înduioşare se stinsese.

— Da, prietenul nostru cel cu multiple talente modela după el capul lui Iuda Iscariotul. Lindau are un cap minunat pentru Iuda, iar Beaton poate scoate ceva formidabil din capul acela, dacă-i impresionează pe credincioşi. Dar mă gîndeam la altceva, mi-a venit ideea în clipa cînd ieşeam : nu mi-ai spus că ştie vreo patruzeci-cincizeci de limbi străine ?

— Ba da, patru sau cinci.

— Mă rog, să nu ne certăm pentru un număr. Întrebarea e : ce-ar fi să-l angajăm pentru sectorul de literatură străină ? Tu n-ai să reuşeşti să vezi toate ziarele şi revistele străine. S-ar putea ocupa el de trecerea lor în revistă, dacă ai încredere în intuiţia lui. Crezi că ar putea recunoaşte o lucrare de calitate ?

— Cred că da, răspunse March, care începea să înţelegească ocazia ce i se oferea prin propunerea lui Fulkerson. Era un om de bun gust şi probabil cunoaşte terenul. Ascultă, Fulkerson, e o idee extraordinară ! Lindau se pricepea să scrie într-o engleză destul de bună, şi ar putea face traduceri, dacă i s-ar revizui puţin textul.

— Şi probabil că n-ar cere nici prea mulţi bani. Ce-ar fi să vorbeşti cu el în legătură cu treaba asta ? Probabil că nu i-ar pica rău deloc.

— Sînt sigur. Am să-l caut. Îţi mulţumesc pentru sugestie, Fulkerson.

— Ei, n-ai pentru ce ! N-am nimic împotrivă să fac *Magazinului bilunar* un mic serviciu cînd pot.

Fulkerson plecă iarăşi, iar March rămase în sfîrşit numai cu domnul Dryfoos.

— Doamnei March i-a părut tare rău că n-au găsit-o acasă surorile dumneavoastră cînd au trecut pe la noi alaltăieri. M-a rugat să vă întreb dacă au o după-amiază anumită cînd primesc oaspeţi. Pe cartea de vizită a mamei dumneavoastră nu scria nimic.

— Nu, domnule, răspunse tinărul roșind, ceea ce probabil îi era caracteristic. Nu are o zi fixă. Stă acasă aproape în fiecare zi. Aproape că nu iese în oraș.

— Am putea veni într-o seară ? întrebă March. Ne-ar face mare plăcere, dacă n-ar supăra-o încălcarea protocolului. În acest caz aş putea veni și eu cu doamna March.

— Mama nu prea ține la protocol, spuse tinărul. S-ar bucura mult să vă vadă.

— Atunci o să trecem într-o seară săptămîna asta, dacă ne permiteți. Cînd credeți că se întoarce tatăl dumneavoastră ?

— Cu cîteva zile înainte de Crăciun. Încearcă să mai angajeze niște treburi la Moffit.

— Ce părere aveți despre redactorul nostru artistic ? întrebă March zîmbind, vrînd să schimbe vorba.

— Nu mă prea pricep la lucrurile astea, răspunse Dryfoos roșind din nou stînjinit. Domnul Fulkerson pare foarte convins că este exact omul care ne trebuie.

— Domnul Fulkerson părea la fel de convins că și eu sînt exact omul care vă trebuie, spus March rîzînd. De aceea mă cam îndoiesc de perfecțiunea lui. Dar nu putea face o alegere mai proastă în cazul domnului Beaton decît în cazul meu.

Domnul Dryfoos se îmbujoră și-și plecă privirea de parcă nu se simțea în stare, sau nu vroia, să contrazică politicos subestimarea propriilor sale forțe de către March. După cîteva clipe rosti :

— E o activitate cu totul nouă pentru noi toți, cu excepția domnului Fulkerson, dar cred că va avea succes. Cred că o să scoatem ceva bun din ea.

— Ceva bun ? întrebă March cam dus pe gînduri. Apoi adăugă : Da, așa cred și eu. Ce vreți să spuncți prin asta ? Că o să rafinăm gustul cititorilor ? Că o să îmbunătățim calitatea scrierilor ? Că o să dăm o șansă tinerilor scriitori și artiști ?

Astea erau singurele avantaje la care se gîndise March, în afara avantajelor materiale pe care succesul i le-ar fi putut aduce atît lui, cît și familiei lui.

— Nu știu, răspunse tinărul și privi în jos cu sfială. Apoi își ridică capul și-l privi pe March drept în ochi : Poate că m-am gîndit că uneori am putea fi de folos.

Dacă am reuși să facem cunoscute schițele dumneavoastră despre viața în diferitele cartiere ale New York-ului...

March se simți măgulit în calitate de autor.

— V-a vorbit Fulkerson despre ele? Am avut impresia că le consideră o adevărată carte de vizită. Părerea lui e că nu există subiect mai interesant și mai util pentru toți locuitorii țării ca viața din New York. I-a plăcut intenția mea de a scrie astfel de schițe.

March spera că Dryfoos îi va răspunde că Fulkerson este de-a dreptul entuziasmat de acest plan, dar nu avea nevoie de acest imbold, așa încît continuă :

— Adevărul este că e o problemă care mi-a atras atenția din clipa cînd am venit aici. Am constatat că mă interesează foarte mult orașul și am început să-mi fac o serie de însemnări în mod conștient și, în același timp, inconștient. Da, am impresia că aș putea realiza ceva foarte interesant. Deocamdată n-am nici cea mai vagă idee despre ce voi scrie, în afară de faptul că vor fi lucruri foarte variate. N-aș putea spune nici măcar cînd am să mă apuc de ele. Dacă amînăm apariția primului număr pînă-n februarie, poate aș reuși să includ un mic articol. Da, cred că ne-ar prinde bine, încheie March cu modestie.

— Dacă ați reuși să-i faceți pe cei ce o duc bine să priceapă cum trăiesc cei ce n-o duc bine ar fi o realizare, domnule March. Uneori am impresia că nu ne cunoaștem îndeajuns și că de-aici ar trebui să-ncepem.

Tinărul vorbea cu o seriozitate care dădea chipului său o frumusețe specifică. Cînd rîdea, părea un om slab și sărac cu duhul. Probabil că-și dădea seama de aceasta și, în asemenea împrejurări, privea în jos sau își întorcea capul în altă parte.

— E adevărat, spuse March consimțind numai în aparență. Și apoi, ipostazele victii celor de jos au o nesfîrșită frumusețe. Fără îndoială, va trebui să punem în evidență contrastul cu viața de huzur pentru a obține un efect mai puternic. Nu poți intra la dineul unui milionar sub protecția unui detectiv așa cum intri la un chef pe strada Mulberry, și nici nu poți pătrunde în camera unui copil de milionar așa cum pătrunzi în locuința unui copil de maidan, însoțit de un filantrop.

March izbucni în râs, iar tânărul își întoarse din nou capul.

— Oricum, cu tact și cu răbdare se poate face ceva în acest sens.

VIII

În seara aceea, domnul și doamna March se duseră să întoarcă vizita doamnelor din familia Dryfoos. Pe drum, în trenul suspendat, March îi povesti discuția avută cu tânărul Dryfoos.

— Recunosc că, după aceea, mi-a fost jenă că am privit problema dintr-un punct de vedere pur estetic. Fără-n-doială însă că-ți dai seama că, dacă m-aș apuca de aceste scrieri numai în scopuri etice, le-aș distruge complet.

— Desigur, consimți soția lui. Îl auzise adesea făcând asemenea afirmații pe această temă.

— Bănuiesc însă, continuă el, că tocmai de aceea un om cu firea tânărului Dryfoos nu poate sesiza sau nu poate pricepe asemenea lucruri. Sintem o adunătură tare ciudată, Isabel, o adevărată menajerie. Dacă Fulkerson n-ar fi fost cel care ne-a strins laolaltă și care se pare că știe foarte bine ce face, el însuși ar fi personajul cel mai ciudat. Când mă gândesc la mine și la ciudățeniile mele în calitate de redactor literar, la tânărul Dryfoos — căruia i-ar șede mai bine într-un amvon sau într-o mănăstire — în calitate de editor, și la tânărul Beaton, care probabil n-are nici urmă de simț moral, în calitate de redactor artistic, am impresia că, oricât ar fi Fulkerson de ciudat, tot n-ar reuși să ne întreacă.

Doamna March oftă adinc, în semn de înțelegere, de renunțare, de avertizare.

— Mă bucur că reușești să iei lucrurile așa cum sînt, Basil.

— Cum să nu ?! Mă bucur chiar. Avîndu-l pe Fulkerson la cîrmă, cred că stîncile și țărmurile periculoase ar trebui să se ferească din calea noastră. March se amuză de propria sa metaforă. Chiar în clipa cînd îi spui că Fulkerson și-a pierdut mințile, zice sau face ceva care-ți arată că n-a fost nicicînd mai stăpîn pe facultățile sale

mintale. Știi cit m-am frământat din pricina publicațiilor străine și cit m-am străduit să fac rost de niște traduceri pentru primul număr. Ei bine, Fulkerson și-a pus mintea sa multifuncțională la contribuție și ne-a dat ideea de a-l folosi pe bătrînul meu prieten neamț, cel despre care ți-am vorbit, cel pe care l-am întilnit la restaurant, prietenul meu din tinerețe.

— Crezi c-ar fi el în stare să facă așa ceva ? întrebă doamna March cu scepticism.

— În privința limbilor străine e turnul Babe: în carne și oase. E exact omul care ne trebuie pentru treaba asta. Îmi pare rău că nu m-am gîndit eu la el, căci îmi închipui că are nevoie de o slujbă.

— În fine, în acest caz fii atent cum lucrezi cu el, Basil, spuse soția lui care, ca orice soție, era plină de îndoieli în privința prietenilor din tinerețe ai soțului ei. Știi că nemții sînt lipsiți de scrupule cînd n-au bani, iar acum nu mai știi nimic despre el.

— Nu mi-e teamă de Lindau, răspunse March. Era omul cel mai bun și cel mai blind pe care l-am cunoscut, de un mare rafinament și de o mare generozitate. Și-a pierdut o mîină în războiul care ne-a salvat și ne-a păstrat ca nație, iar ciotul care i-a rămas e pentru mine dovada caracterului său.

— Vai, să nu-ți închipui că aș avea ceva contra lui ! exclamă soția lui cuprinsă de înflăcărarea duioasă pentru cei ce au suferit în anii războiului, specifică tuturor femeilor care au cunoscut acei ani. N-am vrut să spun decît că ar fi bine să n-ai prea mult de-a face cu el. Te lași foarte ușor furat de sentimente.

— Mi-e jenă că trebuie să recunosc, dar în privința lui Lindau nu prea m-am lăsat furat de sentimente, spuse March. Am avut tot felul de intenții frumoase după ce l-am întilnit, iar apoi l-am uitat de tot și a trebuit să-mi amintească Fulkerson de el.

Doamna March nu-i răspunse, iar el se cufundă într-o visare plină de regrete în care îl reabilita pe Linadu și-i ocrotea cu generozitate bătrînețea. Pînă cînd ajunseră pe Forty-second Street, îl înmormintă cu onoruri militare, îi înălță un obelisc cu o efigie sculptată de Beaton și cu un epitaf scris de el însuși ; pînă să coboare din tren nu-i mai

rămase însă timp să scrie și o biografie a lui Lindau, nici măcar una foarte scurtă.

Mai merseară puțin pe jos, apoi traversară și ajunseră la casa banală, de piatră, în care locuia familia Dryfoos. Era ceva mai mare decât alte clădiri de pe stradă, dar prezența unui bloc uriaș în apropiere o făcea să pară totuși mică. March avu impresia că se aflau exact în clădirea unde îl admonestase pe portarul cel grosolan, dar nu-i spuse nimic soției sale; îi atrase doar atenția asupra caracterului schimbător al străzii, care fusese aproape sufocată de blocuri și, doar ici și colo, se zărea câte o casă retrasă, ascunsă printre ele; pe cer, conturul caselor dădea impresia unei străchini ciobite, lucru specific acestui tip de străzi newyorkeze.

— Nu prea înțeleg de ce și-o fi cumpărat bătrînul casă aici, spuse March, după ce sunaseră și așteptau pe scări, poate speră s-o transforme mai tîrziu în apartamente. Altfel nu prea văd cum o să-și scoată banii.

Un servitor irlandez, pe care uimirea îl făcuse să cam întîrzie, le spuse că doamnele sînt acasă și-i invită înăuntru, apoi plecă să ducă sus cărțile lor de vizită. Salonul, unde-i pofti să ia loc pînă ce-și va îndeplini misiunea, era împodobit elegant în alb și auriu și mobilat cu un bun gust cam extravagant; mobila tapițată în mătase, covorul bogat, tablourile, bibelourile și decorațiile în bronz nu aveau alt cusur în afara faptului că erau ostentativ de scumpe; tot ceea ce se afla în încăpere trăda prea evident bogăția, risipa de bani. Soții March își împărtășeau aceste impresii în șoaptă, așa cum fac de obicei cei ce încearcă să-și vorbească în timp ce așteaptă să treacă timpul în astfel de împrejurări; din tot ce știau despre familia Dryfoos, ajunseră la concluzia că acest lux costisitor nu exprima defel gradul lor de civilizație.

— Și totuși, dacă stai să te gîndești, spuse March, n-aș spune că depozitul de bibelouri al doamnei Green exprimă gradul nostru de civilizație.

— Ei, Basil, n-am închiriat eu depozitul de bibelouri. Tu ai fost cel care...

De afară se auzi foșnet de rochii, așa încît doamna March nu mai avu timp să-i administreze binemeritata pedeapsă, căci nu scăpa niciodată prilejul să o facă ori de

cite ori se ivca subiectul depozitului de bibelouri, cum îi spuneau ei. Se ridică în picioare în clipa cînd intră o doamnă destul de tînără, cu o înfățişare plăcută şi strălucitoare, îmbrăcată într-o rochie de mătase neagră fără vreo semnificaţie anumită.

— Doamna March ? întrebă dînsa cu un accent desăvirşit şi-i întinse mîna.

Apoi, în timp ce dădea mîna cu domnul March şi mai înainte ca vreunul din ei să apuce să rostească un nume, adăugă, adresîndu-se amîndurora :

— Nu, nu sînt una din domnişoarele Dryfoos, nici doamna Dryfoos ! Sînt doamna Mandel. Doamnele coboară imediat. Nu vreţi să vă scoateţi pelerina, doamnă March ? E cam cald aici cînd vii de afară.

— Am s-o ţin pe umeri, dacă-mi permiteţi, spuse doamna March, alegînd parcă o soluţie de compromis ca şi cum, atîta timp cît nu era încă sigură de calitatea şi autoritatea doamnei Mandel, nu se simţea îndreptăţită să meargă mai departe.

Dar dacă dînsa nu ştia nimic despre doamna Mandel, aceasta părea că o cunoaşte.

— Vai, vă rog ! spuse doamna Mandel, apreciînd parcă cumpătarea şi precauţia ei. Sper că v-aţi mai familiarizat cu New York-ul. Am auzit de la domnul Fulkerson că aţi avut o mulţime de probleme pînă ce v-aţi găsit un apartament.

— Un bostonian adevărat nu renunţă uşor, spuse doamna March. Dar trebuie să recunosc că acum, cînd sîntem în New York, nu ni se mai pare aşa de departe.

— Sînt sigură că o să vă placă. Toată lumea îndrăgeşte oraşul, adăugă doamna Mandel adresîndu-se lui March. E cam rece afară, nu-i aşa !

— Cam rece. Dar în comparaţie cu iernile din Boston asta nici nu se poate numi iarnă.

— Ah, mai aveţi răbdare pînă ce ajungem la sfîrşitul lui martie ! spuse doamna Mandel vorbind mai întîi cu March, apoi adresînd cu abilitate doamnei March ultima parte a propoziţiei şi zîmbetul uşor ameninţător care o însoţise.

— Da, spuse aceasta, sau pînă în aprilie. Ca să nu mai vorbim despre vîntul de răsărit !

— Vai, sînt sigură că nu poate fi mai rău decît cel de aici, replică doamna Mandel cu blîndețe.

— Dacă scăpăm de pneumonia newyorkeză, spuse March rîzînd, vom cădea pradă cu siguranță malariei newyorkeze imediat ce trece gerul.

— Vai, vă rog să mă credeți, răspunse doamna Mandel, că malaria noastră a fost cam mult ponegrită. E mai mult o problemă legată de instalații, de canalizare. Nu cred că ar fi posibil să apară malarie în această casă, după ce am amenajat-o cu atîta grijă.

În timp ce încerca să deducă din această propoziție poziția doamnei Mandel, doamna March rosti :

— Desigur, asta este prima datorie.

— Dacă ar fi fost după doamna March, interveni soțul ei, ar fi trebuit să punem la punct instalația întregului cartier înainte de a ne încumeta să închiriem un apartament pe perioada iernii.

Doamna Mandel privi discret spre doamna March cîrîndu-i parcă îngăduința să facă haz de această remarcă, dar în aceeași clipă le atrase atenția foșnetul de rochii ce se auzea pe scări.

În încăpere intrară două domnișoare înalte, bine îmbrăcate, iar doamna Mandel făcu prezentările.

— Domnișoara Dryfoos, doamna March. Domnișoara Mela Dryfoos, domnul March, spuse ea, iar fetele dădură mîna pe rînd cu soții March.

Domnișoara Dryfoos avea ochii negri, pătrunzători și părul de un negru intens. Cu excepția unei ușoare curburi a nasului, trăsăturile ei erau regulate, iar faptul că avea nasul mic și gura mică nu-i dădea un aer de slăbiciune, ci o ciudată expresie îndîrjită și provocatoare. Ținea în mînă un evantai mare, negru, pe care în timp ce vorbea, îl mișca încet, cu o nervozitate stăpînită. Sora ei era blondă și semîna din profil cu fratele ei, dar nu avea bărbia atît de proeminentă, iar expresia de slăbiciune a gurii nu era atenuată de spiritualitatea sau de înflăcărarea ochilor, cu toate că aveau aceeași nuanță de albastru. Se așeză pe un scăunel lingă doamna Mandel și-și trecu degetele printre cele ale mîinii pe care doamna Mandel o lăsă în voia ei. Le zîmbi oaspeților, în timp ce domnișoara Dryfoos îi pri-

vea cu toată atenția, mai întâi pe unul, apoi pe celălalt, ca și cum nu vroia să lase să-i scape nimic din ceea ce se citea pe chipurile lor.

— Coboară și mama imediat, îi spuse ea doamnei March.

— Sper că n-o deranjăm. E foarte drăguț din partea dumneavoastră că ne îngăduiți să vă vizităm seara, răspunse doamna March.

— Absolut deloc, spuse fata. Primim oaspeți seara.

— Atunci când avem oaspeți, interveni domnișoara Mela. Nu ni se întâmplă prea des.

Începu să ridă, dar se stăpini văzînd zîmbetul doamnei Mandel, în care nimeni n-ar fi bănuît o expresie dojenitoare.

Domnișoara Dryfoos își privi evantaiul, apoi își ridică privirea sfidătoare spre doamna March.

— Cred că de-abia ați reușit să vă instalați. Ne-a fost teamă că vă deranjăm cînd am trecut pe la dumneavoastră.

— Da de unde ! Ne-a părut tare rău că nu ne-ați găsit. Ne-am instalat cu adevărat în noua locuință. Desigur, e complet diferită de cea din Boston.

— Nădăjduiesc că e un oraș mai sociabil, interveni din nou domnișoara Mela. N-am mai văzut oameni așa în-cuiați ca cei din New York. Stăm de trei luni în casa asta, dar cred că nici dac-am sta trei ani nu ne-ar vizita vreun vecin.

— Probabil că în New York nu contează cît stai de aproape, spuse March.

— Asta-i spun și eu domnișoarei Mela, zise doamna Mandel, dar dînsa e o fire tare sociabilă și nu se poate împăca cu situația.

— Nu, nu pot, se bosumflă fata. Cred că era mult mai plăcut la Moffit. Tare-aș vrea să fiu acolo acum.

— Da, consimți March, cred că oamenii se distrează mult mai mult în orașele mici. Nu sînt atîtea posibilități de distracție pentru toată lumea, așa încît oamenii se prețuiesc mai mult unii pe alții. Nu sînt atîtea concerte, teatre, opere...

— Vai, au o operă minunată la Moffit acum. E gro-zavă, spuse domnișoara Mela.

— Ați fost la operă în iarna asta aici ? o întrebă doamna March pe cealaltă domnișoară.

Aceasta își sfredelea sora cu o privire încruntată și-și luă cu greu ochii de la ea.

— Ce-ați spus ? întrebă ea cu bruschețea omului ne-atent. Ah, da ! Da, am mers o dată. Tata a închiriat o lojă la Metropolitan.

— Atunci înseamnă că ați făcut o cură serioasă de Wagner, spuse March.

— Ce ? întrebă fata.

— Cred că domnișoara Dryfoos nu-i prea mare amatoare de muzică de Wagner, interveni doamna Mendel. Mi se pare că cei din Boston sînt mari admiratori ai lui Wagner.

— Eu unul nu sînt un bostonian prea de soi, doamnă Mandel. Mă tem că-l prefer pe Verdi, răspunse March.

Domnișoara Dryfoos își privi din nou evantaiul și spuse :

— Cel mai mult îmi place *Trovatore*.

— Nu mă mai satur ascultînd muzica acestei opere, spuse March, iar doamna March și doamna Mandel schimbară între ele un zîmbet plin de compătimire pentru simplitatea gusturilor sale. Observîndu-l, March adăugă : Sper că pînă la urmă o să mă contaminez și eu de pasiunea pentru Wagner. Am stat în preajma unor cazuri foarte grave.

— În seara cînd ne-am dus noi, spuse domnișoara Mela, au trebuit să stingă complet gazul pe durata unui act și s-a scris în ziare că toate doamnele au fost grozav de amărîte că nu și-au putut arăta bijuteriile. Nici nu-i de mirare, dacă toată lumea a dat ațiția bani pe bilete cît am dat noi. A trebuit să plătim șaiszeci de dolari.

Privi spre soții March vrînd să vadă cum reacționează la această sumă. March spuse :

— Atunci cred că vom face un abonament lunar. Probabil că e mai ieftin în felul ăsta.

— Ba nu, spuse fata bucuroasă că le poate da această informație. Cei ce și-au cumpărat o lojă au plătit cincisprezece sau douăzeci de mii de dolari, iar cînd e spectacol, mai dau șaiszeci de dolari pentru fiecare spectacol, indiferent dacă se duc sau nu.

— Atunci voi fi nevoit să merg la fiecare spectacol, răspunse March.

— Majoritatea doamnelor erau decoltate...

— Eu unul nu m-aș duce decoltat, interveni March. Fata izbucni în ris, arătând astfel că-i apreciază gluma.

— A, văd că vă place să dați sfaturi ! Și noi am vrut să mergem decoltate, dar tata a spus că nu se cade, iar mama a spus că, dacă ne ducem, nici nu iese din lojă. Oricum, tot n-a ieșit, așa că puteam să mergem decoltate. Mama a stat tot timpul în spate, iar când au dat dansul ăla, adică baletul, a închis ochii. Nici lui Conrad nu i-a plăcut partea aia. Dar noi și doamna Mandel l-am înfruntat chiar de la marginea lojei. Eram poate singurele fete în rochii închise pînă-n gît. Conrad a trebuit să-și pună frac, dar tata n-avea, așa că a trebuit să se descurce cu o lavalieră albă. Oricum, tot nu se vedea ce are la gît, cum stătea în spatele lojei.

Doamna March se uită la domnișoara Dryfoos, care și mișca evantaiul tot mai încet și care, în clipa cînd se simți privită, răspunse zîmbetului plin de bunăvoință și de îngăduință al acesteia cu o privire care-o făcu să tresară și-i aruncă domnului March o privire fioroasă.

— Vine mama, rosti ea aproape fără grai, ca și cum își rostea un gînd, iar prin ușa deschisă soții March o văzură pe bătrîna doamnă Dryfoos coborînd treptele.

Se opri la jumătatea drumului, se întoarse și strigă :

— Conrad ! Conrad, adă-mi șalul cînd cobori !

Fieca sa, Mela, îi spuse :

— Ei, mamă, să vezi ce-ți face acum Christine că nu l-ai trimis pe Mike !

— Ei, nu știu unde e, Mely, puiule, răspunse mama. Cînd am nevoie de el, nu-l găsesc și pace, și cînd nu-l găsesc, mai bine mă lipsesc de el.

— Ar trebui să-l suni cînd vrei să-l chemi, strigă domnișoara Mela, gustînd din plin gluma.

Bătrîna intră încet ; în timp ce privea în jur, capul îi tremura ușor, fie de emoție, fie din pricina unei ușoare paralizii. Indiferent care era cauza, înfățișarea femeii avea ceva înduioșător, iar doamna March recunoscuse aceasta în căldura cu care-i strînse mina mare, bătrîna, uscată și as-

pră, în clipa când îi fu prezentată ; totodată își exprimă sincer speranța că doamna Dryfoos se simte bine.

— Binișor, răspunse doamna Dryfoos, în ultimul timp nu prea mi-a fost bine. I-am spus lui Tata că nu-mi prieste aici, dar zice c-o să mă obișnuiesc. Acum nu-i aici, e dus la Moffit, îi spuse ea lui March și se clătină o clipă pe picioare înainte de a se așeza pe un fotoliu.

Era o femeie înaltă, care fusese frumoasă în tinerețe, iar în părul cărunt acum se ghiceau urmele unor fire blonde, întocmai ca la Lindau, după cum remarcă March. Era îmbrăcată într-o rochie simplă, de mătase, în cenușiu sever al quakerilor, iar în mână ținea o batistă împăturită, așa cum sosise de la spălătorie. Înfațișarea ei îi sugera lui March imaginea unei căsuțe de lemn, pierdută în pădurile vestice, în care se desfășura o întrunire de simbătă.

— Doamne, mamă ! exclamă domnișoara Mela. De ce ți-ai pus vechitura asta ? Nici nu credeam c-o să cobori îmbrăcată așa !

— Conrad a zis că merge, Mely, răspunse mama.

Domnișoara Mela le explică soților March :

— Mama a crescut printre dunkeri și găsește că e un păcat să porți altceva în afară de mătase cenușie, chiar și pentru o rochie de seară.

— Nici n-ați auzit de dunkeri, bănuiesc, îi spuse bătrîna doamnei March. Unii le zic bărboși, fiindcă nu se rad niciodată, și-i spală pe alții pe picioare, ca-n Biblie. Unchiul meu era dunker. El m-a crescut.

— Cred că-n ziua de azi toți sînt bărboși, chiar dacă nu-s dunkeri.

Domnișoara Mela privi în jur sperînd să vadă că i se apreciază gluma, dar March îi explică soției sale :

— E vorba de o sectă germană din Pennsylvania, asemănătoare, cred, cu quakerii. Îi vedeam adesea în copilărie.

— Nu seamănă cu meniștii ? întrebă doamna Mandel.

— Sînt oameni de treabă, spuse bătrîna, și lumea ar fi mai bună dac-ar fi mai mulți ca ei.

Fiul ei intră și-i puse un șal pe umeri înainte de a da mîna cu oaspeții.

— Mă bucur că ne-ați găsit, rosti el.

Christine, care se aplecase în față spre evantai, se îndreptă oftînd și se sprijini de spătarul scaunului.

— Îmi pare rău că tata nu-i acasă, îi spuse tânărul doamnei March. Nu l-ați cunoscut încă ?

— Nu, mi-ar face plăcere să-l cunosc. Am aflat multe despre tatăl dumneavoastră de la domnul Fulkerson.

— **Vai, sper că** nu credeți tot ce spune domnul Fulkerson despre alții, strigă Mela. Se pricepe grozav să-nflorească lucrurile când se pornește. Christine se-nfurie grozav când îl aude vorbind cu mama despre religie. E sigură că nu dă doi bani pe credință. Cred că nu prea i-a mers cu tata.

— Taică-tu n-a fost nicicând un învățat, interveni mama, dar totdeauna s-a dus la biserică ca un creștin de ispravă.

— Nu și aici, la New York, replică fata.

— E tare chinuit de când a venit la New York, spuse bătrîna cu o privire îndurerată.

Doamna Mandel încercă să schimbe subiectul.

— Ați ascultat pe vreunul din marii noștri predicatori, doamnă March ?

— Nu, n-am reușit, recunosc doamna March cu un glas nevinovat, ce vroia parcă să spună că are de gînd să se apuce de treaba asta chiar în duminica următoare.

— Sînt atîtea lucruri aici, rosti Conrad, care te fac să uiți de predicile pe care poți să le auzi în orice biserică. Orașul însuși ține neconținut cea mai bună predică.

— Mă tem că nu vă înțeleg, spuse March.

Mela răspunse în locul lui.

— Vai, Conrad are o groază de idei pe care nu le pricepe nimeni. Merită să vedeți cum arată biserica la care se duce, atunci cînd se hotărăște totuși să se ducă. Eu, una, mai degrabă m-aș duce la o biserică catolică, nu văd nici o deosebire. E prieten la cataramă cu un predicator de-al lor. Se îmbracă ca un preot și susține că e preot.

Începu să ridă încîntată de situație, iar fratele ei își lăsă ochii în jos.

La rîndul său, doamna March încercă să îndepărteze discuția de pe terenul aluziilor personale, spre care aluneca întruna.

— Ați văzut expoziția de toamnă ? o întrebă pe Christine. Fata se smulse din gîndurile în care părea cufundată.

— Expoziția ? și privi spre doamna Mandel.

— Tablourile de la Academie, nu îți minte, îi explică doamna Mandel, unde am vrut să mergem în ziua cînd ai avut probă la rochie.

— Nu, n-am văzut-o încă. E bună ?

Se întorsese din nou spre doamna March.

— După părerea mea, expozițiile de toamnă nu sînt niciodată la fel de bune ca cele de primăvară. Dar sînt cîteva tablouri frumoase.

— Cred că nu prea mă interesează tablourile, spuse Christine. Nu mă pricep la așa ceva.

— Vai, asta nu-i un motiv ca să nu vă intereseze, spuse March în glumă. Nici chiar pictorii nu se pricep în cele mai multe cazuri.

Fata îi aruncă o privire sfidătoare și totodată rugătoare, obraznică și neliniștită, privirea pe care o observase și mai devreme, în timp ce sora ei pălăvrăgea, și în care îl cuprinsese rapid și pe el și pe soția lui. Avînd în vedere ceca ce-i spusese Fulkerson despre întreaga familie, despre începuturile ei, despre ambițiile membrilor ei, March își dădu seama că privirea aceasta arăta că domnișoara Dryfoos era conștientă de prostia surorii sale și-și dorea zadarnic să șteargă impresia de discrepanță între ele și casa lor. Își spuse că trebuie să fie de o mîndrie fără margini, prea mîndră ca să încerce să atenueze lucrurile, dar capabilă să facă orice gest care să-i înjosească pe ceilalți. Ochii fetei o cercetau deznădăjduit pe doamna March încercînd să-i definească statutul social, iar March își spuse, cu un interes binevoitor, că tînăra lipsită de experiență încearcă să se hotărască dacă trebuie să le acorde mai mult sau mai puțin respect. Își construi în minte portretul ei, își imaginează idealurile ei — vulgare, fără îndoială —, capacitatea ei de a suferi, perspectivele ce i se deschideau spre izbîndă și dezamăgire. Sora ei ar accepta ambele perspective cu superficialitate, astfel încît nici o încercare n-ar lăsa urme în sufletul ei ; dar în sufletul Christinei ar lăsa urme adînci. Își reveni din visare în clipa cînd auzi glasul răgușit al doamnei Dryfoos spunîndu-i :

— Găsesc că-i o adevărată rușine că unele picturi nu-s decît trupuri puse-n geam. Se zice că-i o lege care le oprește și, dacă-i așa, nu pricep de ce nu-i ridică poliția

pe ai de pictează lucruri de-astea. De cînd is aici, am aflat că unele femei se duc la pictori anume ca să le picteze așa.

Cuvintele păreau adresate lui March, ca și cum el era răspunzător de acest fapt scandalos și, în clipa în care le rîsti, toată lumea amuți. Cum nimeni nu se arăta dornic să răspundă, doamna Dryfoos continuă cu asprimea specifică bătrînilor :

— Cred că ar trebui tăvăliți prin catran și prin fulgi și purtați pe străzi. Cei din Moffit i-ar alunga din oraș cu surle și tobe !

Rîzînd strident, domnișoara Mela spuse :

— Cred și eu ! Și n-ar lăsa pe nimeni să se ducă la operă în rochii decoltate, sau măcar nu așa de decoltate cum se poartă aici.

— Și șleahta aia de stricate, continuă bătrîna, care-au venit pe scenă și-au început să zvîrle din picioare...

— Vai de mine, mamă ! strigă fata. Parcă spuneai c-ai închis ochii !

Toți cei de față, cu excepția celor două făpturi mai primitive, se simțeau jenați de indecența exprimării în cuvinte a aspectelor banale ale teatrului și artei.

— Păi da, i-am închis, Mely, atunci cînd am fost sigură că-s trează. Nu pricep defel ce-or face preoții în biserici, dacă îngăduie să se petreacă astfel de lucruri, spuse bătrîna. După mine e mare păcat și mare rușine. Tu ce zici, Conrad ?

Zbirniitul soneriei anulă răspunsul pe care l-ar fi putut da tînărul.

— Dac-or mai fi oaspeți, Conrad, spuse mama făcînd un efort să se ridice, cred c-ar fi mai bine să mă duc sus.

— Cred că-i domnul Fulkerson, spuse Conrad. Spunea că s-ar putea să vină. Auzind numele acestui om spiritual, doamna Dryfoos se așeză din nou mulțumită, iar toți cei de față se destinseseră după momentul de tensiune dure-roasă. Conrad se duse la ușă (lacheul apăru și el după cîteva clipe) și-l întîmpină pe Fulkerson, a cărui prezență o anunțase deja glasul său vesel.

— Ei, ce mai faci, Conrad ? L-am luat cu mine și pe amicul Beaton, se auzi pînă în salon. Apoi, după ce încetă foșnetul hainelor, toți cei de față îl văzură oprindu-se în prag cu picioarele depărtate și cu mîinile în șolduri.

— Salutare, salutare ! strigă Fulkerson recunoscându-i pe soții March. O adevărată întrunire de familie. Ce mai faceți, doamnă Dryfoos ? Ce mai faceți, doamnă Mandel, domnișoară Christine, Mela, mătușă Hitty și toți cei de față ? Cum o mai duceți ?

Dădu mîna vesel cu toată lumea și se așeză pe un scaun lângă doamna Dryfoos, a cărei mîna o ținea într-a sa, lăsînd în grija lui Conrad să-l prezinte pe Beaton. Dar nu putea îngădui ca sobrietatea lui Beaton să influențeze întreaga adunare. Începu să glumească cu doamna Dryfoos și să se ia la întrecere cu dînsa într-ale reumatismului, și prinse toate doamnele în hora cuvenitelor amabilități.

— În seara asta vi l-am adus pe domnul Beaton și aș vrea să-l faceți să se simtă ca acasă, întocmai ca și mine, doamnă Dryfoos. Nu se poate lăuda că are reumatism, dar părinții lui locuiesc la Syracuse, așa că e un fel de copil orfan pe care tocmai l-am adoptat în familia redacției. Cînd ni le aduceți și pe domnișoare acolo, doamnă Dryfoos, ca să luăm prînz festiv ? O să bem niște hidro-Mela și-o să Christinim evenimentul, ce ziceți ? N-ar fi un început bun ? Am trecut o clipă pe la dumneavoastră, doamnă March, și le-am dat copiilor cîteva îndrumări la lecții. Ei, Doamne ! E o încîntare să vezi un băiat ca al dumneavoastră. S-a pus pe treabă din prima clipă. Iar fiica dumneavoastră îmi răscolește amintirile tinereții. E o frumusețe, și probabil că e și o fată bună. Ei, Doamne, ce ți-i și cu lumea asta ! Domnișoară Christine, n-ați vrea să-i arătați domnului Beaton inelul dumneavoastră cu pecete ? Se pricepe la astfel de lucruri și l-am luat cu mine anume ca să-l vadă. E un intaglio pe care l-am adus de dincolo, îi explică el doamnei March, o să vă facă plăcere să-l vedeți. Am vrut să-l fac cadou familiei Dryfoos, dar, dacă n-am reușit, a trebuit să-l vînd. Trebuia să fac într-un fel să-l văd pe mîna domnișoarei Christine ! Stați ! Lăsați-l să-l vadă mai întîi acolo unde-i e locul !

Opri gestul fetei, care încerca să-și scoată inelul de pe deget, oferindu-i astfel plăcerea de a-și arăta tuturor mîna cu inelul. Apoi o lăsă să asculte părerile pe care Beaton și le exprima monosilabic stînd în picioare lângă ea, la lu-

mina unei lămpi de gaz, legănându-și trupul mlădios și aplecându-se asupra inelului.

— Ei, Mely, puiule, roști Fulkerson maimuțărind vădit apelativul obișnuit al mamei fetei, și tu ce mai faci ? Te ține doamna Mandel cu asprime în chingile regulilor ? Foarte bine. Dacă n-ar face-o, cred că ai zburda în voie pe pajiște.

Fata chicoti, bucuroasă de glumele lui, și toată lumea îl acceptă ca pe un personaj privilegiat, aflat în elementul său. Prietenia ce i-o purtau îi unea pe toți, iar pînă la sfîrșitul serii îi sugerase doamnei Mandel să aibă grijă să li se servească cafeaua, reușise să le facă pe cele două fete să creadă că se descurcaseră strălucit în societate și că cei doi tineri le erau devotați.

— Vai, n-am văzut de cînd sînt un om așa de simpatic ! exclamă Mely, rămînînd o clipă, împreună cu sora ci, pe terenul victoriei sale, unde ceilalți le lăsaseră singure după plecarea oaspeților.

— Cine ? întrebă Christine cu gravitate. Își privi inelul și-n ochii ei se aprinse un foc molcom. Îl lăsase pe Beaton să i-l schimbe de pe degetul pe care-l purtase pe cel pe care trebuia să-l poarte, după părerea lui. Nu era sigură că făcuse bine îngăduindu-i gestul, dar era bucuroasă că-l făcuse.

— Cum cine ? ! Domnul Fulkerson, deșteapto ! Doar nu înțepatul ăla de Beaton al tău !

— E mîndru, într-adevăr, consimți Christine și inima-i bătu cu emoție.

Beaton și Fulkerson meraseră împreună cu soții March la stația trenului suspendat, dar pictorul spuse că preferă să meargă acasă pe jos, iar Fulkerson îl lăsă să plece singur.

— Mi-e de-ajuns un drum, îi explică el. Cînd merg undeva pe jos, nu mă întorc tot pe jos. Cu bine, fiule !

Începu să vorbească cu domnul și doamna March despre Beaton, în timp ce urcau scările spre stație împreună.

— Tipul ăsta mă uimește. Grozav îmi vine să-i trag o mamă de bătaie și-n același timp să-l copleșesc cu laude. N-ai simțit același lucru ? îl întrebă pe March.

— Ba da, în ceca ce privește bătaia.

— Dar dumneavoastră, doamnă March ?

— Ah, mic-mi vine să-l laud.

— Nu, zău ? ! De ce ? Stați așa, am eu mărunț.

Fulkerson îl dădu la o parte pe March din fața casei de bilete și cumpără el biletele, cu acea ospitalitate americană de neînviș.

— Trei, îi spuse vinzătorului.

Păși în urma lor pînă la peron și cînd ajunseră repetă întrebarea :

— De ce ?

— De ce ? Pentru că totdeauna simți nevoia să lauzi un om îngîmfat, nu-i așa ? răspunse doamna March rîzînd.

— Oare ? Știu eu, poate că așa e. Credeți că Beaton e îngîmfat ?

— Ei, puțin cam îngîmfat, domnule Fulkerson.

— Poate că aveți dreptate, într-o oarecare măsură, spuse Fulkerson scoțînd un oftat cît se poate de nepotrivit în acest context, și toți începură să rîdă.

— O „gogoasă” desăvîrșită ? sugeră March.

— Nu, nu chiar așa, spuse Fulkerson. Dar am senzația că Beaton nu e tot timpul îngîmfat.

— Vai ! exclamă doamna March. Nimeni nu poate fi tot timpul așa de îngîmfat cum e domnul Beaton aproape tot timpul. Probabil că are și momente de modestie cumplită, cînd e complet imun la complimente.

— Da, asta vroiam să spun și eu. Poate tocmai de-aia îmi și vine să-l iau la bătaie. Mi-a respins o serie de complimente pe care nimeni nu le-ar fi refuzat.

— Vai ! E de-a dreptul tragic, spuse March.

— Domnule Fulkerson, începu doamna March pe un ton ce arăta că vrea să schimbe subiectul, cine e de fapt doamna Mandel ?

— Cine e ? Ce părere aveți despre ea ? întrebă el. Vă spun cînd ne urcăm în vagon. Ia priviți ! Nu-i așa că-i grozav !

Se aplecară peste balustradă și priviră spre stația următoare, de unde trenul tocmai pornea pufăind, învăluit de aburul fierbinte ce se înălța în lumina albă a lunii.

— Cel mai frumos lucru din New York, singurul care e totdeauna cu adevărat frumos, spuse March, iar soția sa oftă și spuse :

— Da, da.

Ținându-și soțul de braț, urmări fascinată spectacolul, iar apoi, când trenul se apropie, îl trase înapoi cuprinsă de panică.

— Ei, nu-i cine știe ce de spus, reluă Fulkerson când se așezară în vagon. E invenția mea.

— A dumneavoastră ? strigă doamna March.

— Bine-nțeles ! exclamă March.

— Da, cel puțin în calitatea pe care o are în momentul de față. Mi-a trimis o povestire la Uniune, cu cîtva timp în urmă, prin iulie, cam atunci cînd l-am întîlnit pe bătrînul Dryfoos. Era cam lungă pentru ce-mi trebuia mie și m-am gîndit că, vorbindu-i direct, i-aș putea explica mai bine cum vreau s-o scurteze decît dacă i-aș scrie. Mi-a dat o adresă din Brooklyn și m-am dus s-o văd. Am constatat, spuse Fulkerson pe un ton ușor sfidător, că e o adevărată doamnă. Locuia acolo la o mătușă. În tinerețe apucase vremuri mai bune, apoi mai grele. Nu vreau să spun că a avut un soț rău, cred că era destul de bun. Fusesse profesorul ei de muzică. S-au cunoscut în Germania, s-au căsătorit acolo și au cheltuit toată averea ei înainte de a se întoarce în țară. De fapt, nu mi-a făcut impresia unei persoane care ar putea realiza mare lucru în domeniul literar. Povestirea era destul de bună, dar nu prea avea sare. Cam academică, înțelegi. I-am spus cum stau lucrurile, a înțeles, a plîns puțin. A modificat textul cum s-a priceput mai bine, l-am luat și l-am publicat. M-a obsedat oarecum și cînd m-am dus prima oară la familia Dryfoos — pe atunci locuiau la un fel de hotel pentru familisti, pînă ce aveau să-și găsească o casă... Fulkerson se opri de tot și spuse : Nu mi-ați spus ce impresie v-a făcut familia Dryfoos, doamnă March.

— Nu vă dați seama și singur ? răspunse dînsa cu un zîmbet amabil.

— Ba da, dar mă tem că nu-mi dau seama ce impresie v-ar fi făcut vara trecută, cînd i-am văzut prima dată, Dumnezeule mare ! Erau ca niște adevărați sălbatici ! Acum Mely e ca un minz sălbatic, dar trebuia s-o vedeți înainte de a fi demolită de hățuri. Iar Christine ! Ați văzut vreodată leopardul negru din parcul central ? Așa era

Christine. Ei bine, mi-am dat seama ce le trebuie. Și ei știau — nimeni nu-i nebun de-adevăratele, iar neamul Dryfoos e în toate mințile aproape tot timpul. Ei bine, ce să mai lungesc vorba, am convins-o pe doamna Mandel să-i ia în grija ei, și pe bătrână și pe fete. Este o adevărată doamnă și a trăit ca atare pînă ce l-a cunoscut pe Mandel. Iar acea latură academică care i-ar fi compromis succesul literar era exact trăsătura de care avea nevoie familia Dryfoos. Cunoaște oamenii destul de bine ca să-și dea seama cît se pot lustrui și nici n-o să încerce să-i lustruiească mai mult. Înțelegeți ?

— Da, înțeleg, spuse doamna March.

— S-a apucat de treabă imediat, cu promptitudinea unei surori medicale. Nu găsești în toată lumea o ființă mai săritoare. Conduce toate treburile casei, atît pe plan social cît și economic, a preluat grijile gospodăriei din mîinile bătrinei doamne Dryfoos, iese în oraș cu fetele. Să nu uit, March, am de gînd să iau masa la pensiunea văduvei tale, iar Conrad o să mănînce acolo la prînz. M-am săturat să ciugulesc cînd ici, cînd colo.

— Văduva domnului March ? Întrebă soția lui privindu-l cu o severitate de moment.

— N-am nici o văduvă, Isabel, răspunse el, și nici n-o să am decît atunci cînd te voi lăsa să te bucuri în liniște de asigurarea mea pe viață. Cred că Fulkerson se referă la văduva care avea o fiică și care ne oferea găzduire la pensiunea sa.

— A, da. Cum s-or fi descurcînd oare ? îl întrebă doamna March pe Fulkerson.

— Au o familie care locuiește la ele, dar e o familie mică. Cred că o s-o scoată la capăt. La început n-au vrut să primească oaspeți numai pentru o zi, dar cred că au fost nevoite să accepte și asta.

— Bietele femei ! oftă doamna March. Sper că se vor întoarce la țară.

— Știu și eu. O dată ce au gustat viața la New York... Dumneavoastră nu v-ați mai întoarce la Boston, nu-i așa ?

— Chiar în clipa asta.

Fulkerson izbucni în rîs, exprimîndu-și astfel o neîncredere binevoitoare.

Cînd ajunsese acasă, Beaton își aprinse pipa și se așeză în fața focului molcom din cămin ca să se gîndească. Îi surprinse constatarea că în inima sa ardea un foc molcom asemănător, și construi în gînd o analogie inspirată între cărbunii încă vii și cenușa ce-i acoperea treptat, și lutul neînsuflețit și jar... Era scîrbit de el însuși, de viață, de toate lucrările sale. Era furios pe Fulkerson pentru că-l atrăsese în redacția sa, pentru că-l cumpăraseră ; era mîhnit pe soartă pentru că fusese nevoit să întrebuițeze banii pentru a-și plăti niște datorii urgente și nu reușise să-i înapoieze tatălui său nici un ban. Îi era milă de bătrînul său tată ; i se rupea sufletul de mila lui ; strînse din dinți și mirii plin de dispreț față de propria sa josnicie. Lumea era așa cum era ; dar el se spăla pe miini în fața realității. Stricăciunea sălășluia în însăși ființa umană și-și spuse cu mîndrie că cel puțin ființa umană nu era opera lui ; nu se înjosise pînă într-atît. Gîndul acesta îl înveseli ; își spuse că l-ar putea transforma într-o epigramă diabolică. Dar între timp, fata aceea, fiara aceea sălbatică, îi stăruia în minte vizibil și palpabil ; dacă ar întinde mîna, ar putea atinge mîna ei, i-ar putea cuprinde mijlocul cu brațul. Așezată într-un cadru cunoscut lui, la Paris, ce efect ar avea într-un desen privirea ei, frumusețea ei ! Înflăcărarea ei s-ar evidenția imediat... Își imaginează o glumă în care ea ar apărea ca un duh al focului, o nimfă, o naiadă sau ceva asemănător, născut dintr-unul din puțurile de gaz ale ținutului său natal. Luă o bucată de hîrtie de pe masa de lingă el și începu să schițeze în linii imprecise o cîmpie întinsă și mohorîtă, ascunsă și totodată dezvăluită, și o flacără uriașă înălțată pe cerul gol, iar în mijlocul ei se contura o formă ce-și lua zborul spre înălțimi. Desenul începea în stînga foii și se întindea pe toată lățimea ei. Beaton începuse să ridă. N-ar fi rău să i-o dea lui Fulkerson s-o folosească drept copertă la primul număr. Colorată în roșu și negru ar fi de efect ; ar atrage privirile celor ce trec prin fața chioșcurilor. Făcu un gest vrînd parcă s-o arunce în foc, dar se opri, o puse în sertarul mesei și continuă să-și fumeze pipa. Deschizînd sertarul, văzu macheta re-

vistei, cu cealaltă schiță pe copertă, pe care o luase de la Fulkerson de dimineață și o aruncase acolo ; o luă și o privi. Făcu câteva corecturi cu creionul, ici și colo, și constată că e ceva mai reușită, cu toate că îl amuza încă stilul tipic feminin, stilul ce trăda mâna unei femei tinere.

În ciuda experienței sale, în seara cînd trecuse pe la doamna Leghton, Beaton nu rămăsese deloc convins că Alma nu mai ține la el. Se prefăcuse admirabil că l-a uitat, dar el știa ce multă atenție îi acordase cu numai câteva luni în urmă. Își dădea seama că le-a neglijat de cînd au venit la New York și că, prin comportarea lui, le făcuse să creadă că se vor bucura măcar de interes, dacă nu de atenție din partea lui ; dar era obișnuit să-și neglijeze cunoștințele, fiind însă mai puțin obișnuit să fie pedepsit pentru aceasta — pedepsit și iertat. Își spunea că Alma l-a pedepsit atît de drastic, încît ar trebui să se declare mulțumită de fapta ei și să-l ierte apoi în inima ei. După ce trecură primele momente supărătoare, nu-i purtă pică absolut deloc, ba chiar îi admiră comportarea, și s-ar fi întors bucuros după o jumătate de oră să-și primească iertarea și să ajungă din nou la relațiile din vara trecută. Chiar și în momentul de față se întreba dacă n-ar fi prea tîrziu să le facă o vizită ; categoric însă, zece fără un sfert era prea tîrziu. A doua zi se hotărî să nu mai treacă niciodată pe la familia Leighton, dar n-avea nici un motiv s-o facă ; ideea făcea parte dintr-o hotărîre trecătoare de a-și schimba comportamentul, de a evita cu totul societatea femeilor, dar după cină porni să le viziteze.

Întrebă dacă doamnele sînt acasă și toate trei îl întîmpinară, Alma oarecum surprinsă, fapt pe care Beaton îl sesiză, doamna Leighton nu tocmai dispusă să-și imblînzească atitudinea ; domnișoara Woodburn lucra, ceea ce-i ajută mai mult decît o carte să fie volubilă, iar salutul ei îmbina cordialitatea față de Beaton și loialitatea față de Alma.

— Ninge afară ? întrebă ea cu vioiciune, după ce se salutară. Doamne ! exclamă dînsa ca răspuns la uimirea lui vizibilă în fața acestei întrebări. Mai bine rămîneam în Sud, dacă știam cum e iarna la New York.

— Nu prea ninge aici înainte de Anul nou, spuse Beaton.

— Domnișoara Woodburn își dorește cu ardoare o adevărată iarnă nordică, îi explică doamna Leighton.

— Ieri noapte m-am trezit și am privit pe fereastră și am văzut casele acoperite de zăpadă, dar mi-am dat seama că nu e altceva decât lumina lunii. În viața mea n-am fost așa de dezamăgită, spuse domnișoara Woodburn.

— Dacă veniți vara viitoare la St. Barnaby, o să aveți parte de iarnă din plin, spuse Alma.

— Nu vă pot îngădui să vorbiți de rău în felul acesta despre St. Barnaby, spuse Beaton lăsînd să se înțeleagă că vorbele sale implică mai mult decît în aparență.

— Serios ? replică Alma cu răceală. Nu știam că îndrăgiți atît de mult clima de acolo.

— Nu mă gîndesc niciodată la clima aceluia loc. Pentru mine este un peisaj. Nu contează dacă e cald sau frig.

— Cînd termometrul arată douăzeci de grade sub zero, să vedeți ce mult contează, insistă Alma.

— Doar nu vreți să spuneți că coboară atît de mult vara, interveni domnișoara Woodburn.

— Nu, nu înainte de patru iulie al anului următor, recunosc Alma.

— Și dumneavoastră aveți aceleași sentimente față de St. Barnaby, doamnă Leighton ? întrebă Beaton cu o tristețe evidentă.

— M-aș bucura să mă întorc acolo vara, recunosc doamna Leighton.

— Iar eu m-aș bucura să merg acum, spuse Beaton privind spre Alma. Ținea în mînă macheta *Magazinului bilunar* și observă că, ori de cîte ori se uita la Alma, ochii ei erau opriți asupra cărții. M-aș bucura să merg oriunde, numai să scap de slujba la care m-am angajat, continuă el adresîndu-se doamnei Leighton. Se pregătește lansarea unei reviste ilustrate și m-au angajat pentru sectorul artistic. Nu sînt făcut pentru așa ceva, aș vrea să dau bir cu fugiții. N-ați vrea să-mi dați un sfat, doamnă Leighton ? Știți cît vă prețuiesc gustul, aș vrea să vă uitați la schița

pentru primul număr. Nu știu dacă sînteți de aceeași părere, dar găsesc că e destul de drăguță.

Întoarse macheta cu fața în sus, o puse pe masă în fața doamnei Leighton, dînd la o parte cîteva lucruri ca să-i facă loc, și rămase în picioare în timp ce dînsa se aplecă să privească desenul.

Alma rămase la locul ei, departe de masă.

— Doamne ! Ce grozav ! spuse domnișoara Woodburn. Putem să vedem și noi ?

— Toată lumea, răspunse Beaton.

— Vai, e de-a dreptul încîntător ! exclamă domnișoara Woodburn. Veniți să vedeți, domnișoară Leighton ! o chemă ea pe Alma, care se apropie fără prea mult interes.

— Ce sînt liniile astea ? întrebă doamna Leighton arătînd liniile trase cu creionul de Beaton.

— Sînt sugestii de corectură, răspunse el.

— Nu mi se pare că-l schimbă prea mult în bine. Tu ce crezi, Alma ?

— Ei, nu știu, spuse fata străduindu-se să dea glasului ei o nuanță de indiferență și aruncîndu-și o privire asupra schiței. Desenul ar putea fi îmbunătățit, dar nu cred că prin corecturile făcute se realizează acest lucru.

— Sînt făcute de mine, spuse Beaton, privind-o cu acea expresie de tristețe visătoare pe care știa să o dea ochilor săi frumoși și vorbindu-i cu glasul pierdut și visător pe care Wetmore îl asemăna cu acordurile de harpă.

— Bănuiam, spuse Alma calm.

— Vai de mine și de mine ! strigă domnișoara Woodburn, așa vă vorbiți voi, artiștii ? Zău că mă bucur că nu sînt artistă, căci n-aș putea să vorbesc așa !

— Artiștii nu știu să mintă sau să se prefacă, spuse Alma rîzînd și privind drept spre Beaton.

Acesta nu-și plecă ochii visători :

— Aveți perfectă dreptate, corecturile sînt ridicole.

Alma se întoarse spre domnișoara Woodburn.

— Ați auzit ? Nici chiar cînd vorbim despre propriile noastre lucrări.

— În viața mea n-am auzit așa ceva !

— Dar ideea în sine ? insistă Beaton.

— Vai, dar eu nu sînt redactor artistic, spuse Alma rîzînd și evitînd triumfătoare răspunsul.

În clipa aceea intră în cameră un bărbat de cincizeci de ani, înalt, cu o înfățișare gravă, cu tenul măsliniu, cu barba scurtă și mustața cărunță. Beaton cunoștea genul ; călătorise prin Virginia pentru a face schițe pentru o revistă ilustrată și văzuse asemenea bărbați la Richmond. Aproape că nici nu mai era nevoie ca domnișoara Woodburn să spună :

— Îmi permiteți să vă prezint tatălui meu, colonelul Woodburn, domnule Beaton !

După ce cei doi bărbați își strînseseră mina, colonelul vorbi cu glasul blind, specific sudiștilor, rostind vorbele rar și fără scurtările caracteristice limbajului din Nord :

— Îmi face plăcere să vă cunosc, domnule, sînt încîntat că v-am întîlnit. Nu vă deranjați, doamnă ! îi spuse doamnei Leighton, care schițase gestul de a-i face loc să treacă spre scaunul alăturat. Mă strecor eu. Se aplecă, în ciuda faptului că asemenea mișcări nu erau întru totul pe măsura trupului său voluminos, și luă de pe jos un ghem de lînă, care se rostogolise din poala doamnei Leighton cînd încercase să se ridice.

— Bobinul dumneavoastră, doamnă !

— Ghemul, ghemul, domnule colonel ! strigă Alma. Sînteți absolut incorijibil ! Spuneți lucrurilor pe nume !

— Dar uneori numele sînt adevărate titluri de noblețe, stimată domnișoară, spuse colonelul Woodburn, necîntîtit în manierele sale elegante, iar cînd mama dumneavoastră spune ghem, este vorba uneori de bobine. Numai că eu respect bobinele chiar și sub numele de ghem. Femeile din Sud, chiar și mama și surorile mele, erau nevoite, în vremurile grele, să împletească ciorapii pe care-i purtam, să folosească toată lîna pe care o puteam căpăta.

— Așa e, iar cînd vremurile grele au trecut, interveni fiica lui, îndeletnicirea împletitului s-a păstrat în unele regiuni. Ați călătorit mult prin Sud, domnule Beaton ?

Beaton îi spuse în ce măsură călătorise.

— Ei, bine, domnule, rosti colonelul, atunci înscamnă că ați văzut o țară care face eforturi uriașe să-și recupeze pierderile. Sudul înaintează cu pași mari, domnule !

— Prea mari ca să putem face față toți, spuse domnișoara Woodburn ca pentru sine, dar destul de tare. Ritmul de viață în Charlottesburg este de-a dreptul ucigător, așa că am fost nevoiți să ne retragem într-un colț mai liniștit, cum e New York-ul.

— Acum Sudul trece printr-o perioadă de progres material, spuse colonelul, iar cei ce au preocupări de altă natură, cum sîntem noi, s-au trezit izolați, da, domnule, izolați. Centrele vieții culturale sînt totuși în Nord, domnule. Marile orașe polarizează viața intelectuală în jurul lor, domnule. Inevitabil New York-ul este o metropolă.

— Ei, toți se îndreaptă încoace, spuse Beaton plictisit de monotonia celuilalt. Un om înzestrat cu o altă fire s-ar fi arătat înțelegător, față de dorința interlocutorului său de a-i vorbi despre el însuși și l-ar fi îndemnat să-i prezinte planurile și visurile sale. Dar Beaton nu era omul să facă asta ; puse macheta în hîrtia pe care o lăsase să cadă pe podea și o legă cu o ață în timp ce colonelul încă vorbea. Apoi, în timp ce-și rostea ultima remarcă, se ridică și-i întinse mîna doamnei Leighton.

— Chiar plecați ? întrebă dinșă mirată.

— Sînt în drum spre o recepție, răspunse el.

Doamna Leighton observase că Beaton e în ținută de seară și o cuprinse acel sentiment nelămurit de jignire pe care-l au cei care nu sînt invitați nicăieri în prezența celor care se duc undeva. Sentimentul nu o privea personal, ci se raporta la fiica ei ; era convinsă că Alma nu i-ar fi îngăduit să aibă asemenea păreri, dacă ar fi putut-o împiedica. Dar Alma ieșise pentru moment din cameră, așa încît mama ei îndură în mod tacit sentimentul jignirii în numele ei.

— Urați-i noapte bună din partea mea domnișoarei Leighton, continuă Beaton. Se înclină în fața domnișoarei Woodburn : Noapte bună, domnișoară Woodburn !, iar colonelului îi spuse scurt : Noapte bună !

— Noapte bună, domnule, spuse colonelul pe un ton delicat.

— Vai, ce om încântător ! îi șopti domnișoara Woodburn doamnei Leighton după ce Beaton ieși din cameră.

Alma stătea de vorbă cu el în holul de la intrare.

— Știați că e desenul meu, domnule Beaton. De ce l-ați mai adus ?

— De ce ? întrebă el privind-o trist, ferindu-se să răspundă. Apoi rosti : Știți foarte bine de ce. Vroiam să discut despre el cu dumneavoastră, să vă fac o bucurie, să vă faceți din nou o părere bună despre mine. Dar n-am făcut nici una, nici alta. Am încurecat lucrurile de tot.

— A fost acceptat ?

— Va fi acceptat, dacă sinteți de acord.

— Cum să nu ! Aș fi încântată, spuse ea rizînd. Observă că Beaton se aplecă ușor spre ea. E doar o chestiune de afaceri, nu-i așa ?

— Nimic altceva. Noapte bună !

Cînd Alma se întoarse în cameră, colonelul Woodburn îi spunea doamnei Leighton :

— Nu cred că este imposibil, doamnă, dar am impresia că este greu să găsești un om cu adevărat rafinat într-o societate exclusiv comercială ca a dumneavoastră. Atunci cînd bunăstarea și succesul unui om de afaceri depind de lupta sa cu alt om, cum mai poate fi vorba de o comportare delicată, elegantă sau măcar cinstită ? Dacă am fi avut timp să perfecționăm sistemul de viață instaurat în Sud, dacă am fi putut stîrpi ceea ce era rău și dezvolta ceea ce era bun, am fi ajuns la un sistem desăvîrșit. Dar și în noi sălășluiește microbul comercialismului ; acesta ne-a împiedicat să îmbunătățim o instituție divină și ne-a îndemnat să o distrugem. Acum blestemul s-a întins asupra întregii țări, dolarul este unitatea de măsură a tuturor valorilor, marca tuturor succesei. Ceea ce nu se vinde se cheamă eșec, ceea ce se vinde se cheamă succes.

— Iar a-nceput, draga mea, îi șopti domnișoara Woodburn Almei, dar destul de tare ca să audă și ceilalți.

— Vă refereați la mine, domnule colonel ? întrebă Alma.

— Bine-nțeles că nu, dragă domnișoară.

— Dar a spus că artiștii sint la fel de lacomi, cînd e vorba de bani, ca și ceilalți oameni, spuse fiica lui.

— Legea comercialismului afectează pe toți cei ce trăiesc într-o societate comercială, îi explică tatăl său, îndulcind puțin asprimea tonului cu care își exprimase convingerile. La urma urmei, răsplata în artă este câștigul, nu bucuria creației.

— Poate că, de fapt, artiștii ar ajunge aici dacă omenirea le-ar permite să-și achite notele de plată cu bucuria creației, rosti domnișoara Woodburn ironic.

— Sint neajutorați, ca și toți ceilalți, spuse tatăl său, la fel de respectuos față de fiica lui, ca și față de celelalte femei. Nu le reproșez nimic.

— Of, Doamne ! Dar n-ai spus dumneata, tată, că domnul **Beaton** are maniere cam grosolane ?

Alma interveni pentru a clarifica o nelămurire pe care colonelul o avea parcă în legătură cu ea însăși.

— Maniere cam grosolane ? ! E total lipsit de maniere ! Atunci când se poartă cum îi stă-n fire. Când își ia o fire de-mprumut, este destul de manierat.

Domnișoara Woodburn se lansă într-o nouă exclamație, dar se opri la jumătate ; doamna Leighton își privi fiica trist și întrebător, dar fata se arătă cit se poate de calmă și de mulțumită, așa încît bătrina se concentră deodată asupra unui aspect ce se ivise în pledoaria colonelului Woodburn.

— Și totuși refuz să cred că era normal să ții oamenii în sclavie, să-i biciuiești și să-i vinzi. Niciodată nu mi s-a părut firesc, adăugă dînsa vrînd parcă să se scuze pentru părerile contrar opuse blindeții interlocutorului său.

— Sint întru totul de acord cu dumneavoastră, doamnă, spuse colonelul. Acestea au fost abuzurile instituției. Dar, dacă n-am fi fost contaminați, pe de-o parte, și amenințați, pe de altă parte, de spiritul comercial din Nord, și din întreaga Europă, aceste abuzuri ar fi putut fi înlăturate, iar instituția ar fi evoluat **spre o** blindețe patriarhală asemănătoare intenției divine.

Colonelul își trase spre doamna Leighton scaunul, care vădea o tendință clară de înclinare spre spate, iar fetele își apropiară capetele și începură să vorbească pe șoptite ; cînd colonelul își încheie discursul, fetele tăcură, din respect față de el, dar își reluară discuția cînd el începu iarăși să vorbească.

În cele din urmă o auziră pe doamna Leighton spunând :

— Și ați primit vreo veste de la editură în legătură cu cartea dumneavoastră ?

Domnișoara Woodburn interveni înainte ca tatăl ei să aibă timp să răspundă :

— Și aici lucrează spiritul comercial. Editorii încearcă să-și dea seama dacă va fi o carte rentabilă.

— Și au dreptate, au perfectă dreptate, spuse colonelul. Nu mai există nici un alt criteriu, și chiar și o carte care atacă sistemul trebuie supusă la probele sistemului însuși.

— Sistemul nici n-ar accepta distrugerea în alte condiții, spuse domnișoara Woodburn cu toată seriozitatea.

XI

La recepție — unde doi lachei în livrea îl întâmpinară pe treptele de la intrare, alți doi îl ajutară să-și scoată paltonul, după ce intră, iar altul îi anunță sosirea în salon, pronunțându-i greșit numele — fiul pietrarului o întâlni pe nepoata doamnei Horn, căreia începu să-i povestească imediat despre seara petrecută la familia Dryfoos. Era foarte bine dispus, căci despărțirea de Alma Leighton îl entuziasmase, nu-l deprimase ; fata nu răspunsese obrăzniciei lui cu disprețul pe care își dădea seama că-l merită, probabil că ținea încă la el ; în virtutea unei legi tainice dar binecunoscute a firii masculine, această constatare îl făcu să se arate încântat de domnișoara Vance. Era o fată suplă, a cărei rochie oarecum decorativă îi accentua liniile prelungi, ascunzându-le și punindu-le totodată în evidență cu deosebită claritate ; nimeni n-ar fi putut afirma că Margaret Vance e prea înaltă. Adunase o mulțime de lecturi în căpșorul mic, pe care parcă anume și-l alesese astfel în virtutea aceluiași principiu de înțeleaptă sfidare ; se mindrea cu faptul că e la curent cu tot ce e la modă în literatură, artă și societate. Îi făcea plăcere să constate că a fost remarcată de o persoană necunoscută, de o distincție evidentă, cum era Beaton, și-i ascultă cu interes și simpatie relatarea despre familia Dryfoos. Îi povesti

despre viața lor referindu-se la viața sa ; îi prezentă imaginea trecutului lor plebeu legind-o de întâmplările copilăriei și tinereții sale din perioada pre-pariziană ; demascând ignoranța lor în problemele lumii civilizate, trăi pentru o clipă bucuria sinucigașului.

— Ce tipuri umane ciudate ați cunoscut ! exclamă fata în cele din urmă, oftând cu invidie. Cărțile îi lărgiseră orizontul imaginației, dar nu și pe cel al cunoașterii ; romanele contemporane prezentau o mulțime de oameni obișnuiți și-i făceau să pară mult mai interesați decât cei pe care-i cunoaștem în viață.

Își exprimă această părere față de Beaton. El îi răspunse :

— Cei despre care v-am vorbit pot fi ușor cunoscuți, dacă vă dați puțină osteneală. Tocmai de aceea au venit la New York : cred că marele vis al vieții lor este să facă cunoștințe.

— Așa e, spuse domnișoara Vance conform uzanțelor și-și plecă privirea. Apoi, ridicându-și ochii întrebă ca o adevărată intelectuală : Nu credeți că-i păcat ? Ce bine s-ar fi simțit dacă ar fi rămas ceea ce erau și unde erau !

— Atunci n-ați mai fi avut prilejul de a-i întâlni, spuse Beaton. Nu-mi închipui că aveți de gând să vizitați ținutul rezervelor de gaze.

— Nu, spuse domnișoara Vance amuzată. Deși cred că mi-ar plăcea să-l văd !

— Ce spirit cutezător ! Ar trebui să faceți parte din redacția *Magazinului bilunar*, spuse Beaton.

— Ce redacție ? Ce-i *Magazinul bilunar* ?

— Veriga care lipsește, nevoia presantă de a stabili o legătură între Artă și Bani !

Beaton îi oferă o imagine foarte vie, foarte dramatică, a teoriei, scopului și echipei pe care se întemeia noua revistă.

Domnișoara Vance era prea puțin inițiată în afaceri, indiferent de ce natură, ca să-și dea seama în ce măsură revista lor se deosebea de altele de același gen. Dinsă găsi că totul e încântător ; rămase cu impresia că Beaton e bucuros că e implicat în această încercare, cu toate că el se arătase grozav de jignit și de plictisit de insistențele lui Fulkerson de a-l include în echipă.

— Și e secret ? E un subiect interzis ?

— *Tutt'altro !* Fulkerson va fi încântat dacă se va vorbi despre asta în societate. Ar fi dispus să plătească un preț rezonabil pentru publicitate.

— Ce ființă încântătoare ! Spuneți-i că banii vor fi cheltuiți integral în scopuri caritabile.

— O să-i placă ideea. O să scrie două articole pe tema asta, iar numele dumneavoastră va apărea la rubrica „Note literare” a tuturor ziarelor.

— Dar nu vreau să-mi apară *numele !* strigă fata, aproape îngrozită la gândul că situația ar putea fi reală.

— Atunci ar fi mai bine să nu spuneți nici un cuvânt despre *Magazinul bilunar*. Fulkerson e un tip prin excelență lipsit de scrupule.

Uneori își spunea același lucru și March. Fulkerson venea zilnic cu idei noi privind structura primului număr, urmărind să-i sporească efectul. Într-o zi veni și zise :

— N-o să stîrnească nici un interes, nici zarvă, dacă nu băgăm în primul număr un articol care să atace romanele lui Bevens. Ar fi bine să-l pui pe Maxwell să-l scrie.

— De ce ? Credeam că-ți plac romanele lui Bevens !

— Îmi plac, dar cînd e vorba de reușita *Magazinului bilunar* sînt ca un tată roman. Este plăcerea publicului să-l denigrăm pe Bevens, iar Maxwell e omul cel mai în măsură s-o facă. Nu există revistă nouă, lansată în ultimii trei ani, care să nu cuprindă în primul număr un articol de Maxwell care-l desființează pe Bevens. Dacă cititorii nu-l găsesc, o să creadă că *Magazinul bilunar* e o vechitură.

March nu-și dădea seama că Fulkerson vorbește serios sau nu.

— Poate că o să creadă că e o vechitură tocmai dacă-l găsesc, îi sugeră March.

— Mă rog, atunci căutați pe altcineva, sau puneți-l pe Maxwell să-l scrie sub alt nume. Ah ! am uitat de tot ! Oricum, în sistemul nostru, n-o să-i apară numele. Pentru primul număr, nici că se poate găsi o temă mai bună de exploatat decît un atac zdrobitor contra lui Bevens. Publicul îl citește și-l discută aprig, iar toți criticii sînt porniți contra lui, așa că, dacă-l măcelărim cum se cu-

vine, și-i turnăm și-un pic de sare și oțet pe răni, o să reușim să impresionăm amatorii de literatură tradițională mai mult ca oricând. Eu, unul, găsesc că scrie lucruri bune, dar, pe cinstea mea, când e vorba de succesul primului număr, sînt gata să jertfesc pe **oricine** !

— Ești o bestie imorală, Fulkerson, spuse March rîzînd.

Fulkerson nu părea prea **hotărît** în privința atacului asupra romancierului.

— Ascultă, strigă el vesel, ce-ai zice de un articol care să deplîngă soarta răposatului și nefericitului sistem al sclaviei.

— Ce vrei să spui, Fulkerson ? întrebă March cu un zîmbet nedumerit.

Fulkerson își propti genunchii de birou și se lăsă pe spate, dar aparent își păstră echilibrul trăgîndu-și pălăria mult pe frunte.

— La văduva aceea locuiește un cocoș bătrîn, care a scris o carte ce demonstrează că sclavia a fost și este singura soluție pentru problema forței de muncă. E sudist.

— Mi-am inchipuit, răspunse March.

— I-a intrat în cap că, dacă Sudul ar fi fost lăsat în pace și nu s-ar fi amestecat spiritul comercial și pseudo-filantropia Nordului, sclavia ar fi oferit muncitorilor condiții ideale, desăvîrșite, scutindu-i de orice lipsuri și asigurîndu-le respectarea tuturor drepturilor de către stat. Mi-a citit aseară introducerea. N-am priceput eu chiar tot — are o față grozav de drăguță și asta m-a preocupat tot timpul —, dar cam așa-i miezul problemei.

— Parc-ai vorbi de o mare șansă ratată, îi spuse March.

— Cam așa ceva. Un titlu teribil de atrăgător, nu ? Ar face bine pe prima pagină !

— E bine scrisă ?

— Cred că da, nu știu. Colonelul citea grozav de convingător.

— Poate n-ar fi o afacere proastă, spuse March dus pe gînduri. Ai putea să mi-o aduci s-o văd, fără să-i faci nici o promisiune ?

— Dacă nu cumva colonelul o fi trimis-o la o altă editură azi-dimineață. Ieri tocmai a primit-o cu mulțumirile cuvenite. Îi place s-o poartă veșnic pe drumuri.

— Ei, atunci încearcă ! Am impresia că ar fi o curiozitate.

— Ascultă, March, rosti Fulkerson pregătit parcă să atace o nouă problemă. Tare-aş vrea să-mi dai pentru primul număr şi una din scrierile tale despre New York. De fapt, asta ar reprezenta o carte de vizită grozavă.

— Nu pot, Fulkerson, crede-mă, nu pot. Vreau să aprofundez materialul, simt că sînt încă prea la început. Nu vreau să mă limitez doar la nişte schiţe superficiale.

— Categoric ! Te înţeleg perfect. Şi nici nu vreau să te grăbesc. Ți-ai văzut prietenul ? Cred că ar trebui să băgăm traducerea în primul număr, ce zici ? Astfel publicul o să-şi facă o idee de ceea ce avem de gînd să realizăm în sensul ăsta.

— Da, chiar aveam de gînd să-l caut pe Lindau azi-dimineaţă, spuse March. Am întrebat de el la Maroni, n-a mai dat pe-acolo de cîteva zile. Mă gîndeam c-o fi bolnav. Dar mi-au dat adresa lui, o să trec să văd.

— E perfect. Vrem să facem din primul număr un model din toate punctele de vedere.

March dădu din cap.

— Aşa ceva nu se poate. Primul număr nu e niciodată cu adevărat reprezentativ din punct de vedere al profilului revistei. Aşa se întîmplă întotdeauna. Ia seama la primul număr al tuturor revistelor la a căror lansare ai fost martor. Sînt numere experimentale, scrise parcă de diletanţi, şi e firesc să fie aşa, nu numai din cauză că cei care le editează sînt începători, exact ca şi noi, ci şi pentru că materialul pe care-l primesc este trimis, mai mult sau mai puţin conştient, pentru a sonda terenul. Oamenii îşi trimit scrierile experimentale la o publicaţie nouă, pentru că şi aceasta este un experiment. E trăsătura pe care am observat-o la toate materialele trimise benevol, ba chiar şi în cele solicitate. Nu, m-am convins acum că, dacă reuşim să băgăm în primul număr un singur articol bun şi captivant, care să sustragă atenţia de la celelalte, înseamnă că am făcut tot ce se putea. Mi-ar plăcea, adăugă March ceva mai puţin serios, să pot alcătui şi următoarele două numere şi să-l public mai întîi pe cel de-al treilea.

Fulkerson se lăsa în faţă şi bătu cu pumnul în masă.

— Nemaipomenită idee ! De ce n-o faci ! ?

March izbucni în ris.

— Știi, Fulkerson, cred că nu te-ai da în lături nici de la cea mai necinstită faptă, dacă ar sluji această cauză. Uneori mi-e rușine că am de-a face cu un asemenea șarlatan.

Fulkerson își împinse pălăria pe spate cu hotărîre.

— Pentru lansarea cu succes a revistei, să fiu al naibii dacă n-aș fi în stare să mășăluiesc pe Broadway cu două pancarte atîrnte de gît : pe una coperta *Magazinului bi-lunar*, iar pe cealaltă numele și adresa mea. Sări drept în picioare și strigă : Asta am să și fac, March !

— Ce-ai zis ? !

— Am să angajez un grup de indivizi pe care o să-i fac reclame ambulante, am să scot niște afișe după copertă și o să umplu străzile cu ele.

March îl privi îngrozit.

— Las-o-ncolo, Fulkerson ! Ce naiba !

— Vorbesc serios. Eram la Londra cînd bătrînul *Cornhill* intrase pe mîna unui șef nou, care se lupta să-l lanseze. A făcut un șir de reclame ambulante care se întindea de la Charing Cross pînă la Temple Bar. „*Revista Cornhill*. Șase peni. N-o să vă plictisiți nici o clipă.” Mi-am spus atunci că e cea mai grozavă idee pe care am întîlnit-o vreodată. Iar celui care-a pus-o în practică i-am purtat un adînc respect. Mă și mir cum de-am uitat. Asta dovedește că și cea mai sclipitoare inteligență umană pălește uneori.

— Ce palavragiu mizerabil ! exclamă March amuzat de dezlănțuirea lui Fulkerson. Vrei să spui că uriașul tău instinct pentru reclamă e tot una cu cea mai sclipitoare minte umană ? Hai, nu mai fi așa de modest, Fulkerson ! Ei, plec în căutarea lui Lindau și sper că, pînă mă întorc, te pune domnul Dryfoos la punct. Mă tem că n-o să-ți vină mintea la cap pînă ce nu scoatem primul număr. Poate că atunci o să te-nzdrăvenești datorită părerii cititorilor.

— Las-o naibii, March ! Cum crezi c-o să fie primit ? Îți jur că treaba asta mă frămîntă așa de tare, că nu mai știu pe ce lume trăiesc. Sint sigur că, dacă nu reușim să-l scoatem la întîi februarie, îmi dau duhul !

— N-am putea amîna pînă la aniversarea lui Washington ? Mă gîndesc că ar fi un mod de a cinsti ziua și ar incita imaginația publicului, dacă...

— Nu, să fiu al dracului dacă putem amîna ! În aceste zile de mare tensiune, Fulkerson folosea tot mai mult limbajul tinereții sale. Cred că, dacă Beaton mai scîrție mult la roata artistică, îlucid !

— Să-ți spun drept, n-am nimic împotriva să-l uciți pe Beaton ! zise March calm și ieși.

Se îndreptă spre Third Avenue și luă trenul suspendat pînă la Chatham Square. Constată, ca de obicei, că mulțimea pestriță din tren îl amuză. Îi plăceau mai mult traseele din partea de răsărit decît cele din partea de apus a orașului, pentru că ofereau privirii o mai mare varietate de naționalități, condiții și tipuri umane. Aceștia nu provin numai din centrul tipic american al orașului, ci din furnicarul uriaș de locuitori îngrămădiți în apropiere de East River. La ora aceea, soții se duceau sau se întorceau de la slujbă, iar soțiile se duceau sau se întorceau de la cumpărături ; aceștia alcătuiau majoritatea călătorilor de pe Sixth Avenue. Constată însă că ceea ce înfrumuseța cu adevărat aceste aspecte obișnuite ale vieții oamenilor erau chipurile și ochii strălucitori ai americanilor evrei, care, în același timp, dădeau mulțimii o înfățișare de confort, bunăstare și mulțumire civică. Uneori i se întimplase să se trezească într-un vagon plin de napolitani care lucrau la șantierul de la capătul liniei, unde, după cum aflase din ziare, trăiau, munceau și se hrăneau ca niște robi ; și, ascultîndu-le jargonul de neînțeles, March se întrebase uneori îngîndurat oare ce părere și-or fi făcînd aceste biete animale despre viața în republica liberă în care trăiau, oare găseau că se deosebește mult de viața trăită în veșnică hoție și complicitate la jaf în mijlocul căreia se născuseră ? Și totuși aceasta i se întimpla rareori, dar cu efecte puternice, în timpul călătoriilor prin cartierul de vest, pe cînd cartierul de est îi oferea în permanență divertismente de acest gen. Fără a-i oferi însă imaginea adevăratei mizerii. Căci, cei mai apăsăți de sărăcie sau de povara muncii parcurg pe jos distanțele scurte ; dar rareori se întimpla ca, urcîndu-se în vagon, March să nu întilnească o figură interesantă, jerpelită, creînd un

puternic contrast cu cei din jur și trădînd aproape întotdeauna un contrast de neam. În general, se crede că New York-ul se află în stăpînirea irlandezilor, dar, în timpul călătoriilor sale prin cartierul de răsărit, March constată ceea ce ar constata probabil imediat orice observator care s-ar întoarce în oraș după o absență îndelungată: inferioritatea numerică a rasei dominante. Chiar dacă nu-i depășesc ca număr de voturi pe atotputernicii celți, reprezentanții rasei germanice, slavone, pelasge sau mongole îi depășesc ca număr de indivizi. March constată că gîndurile sale rareori stăruiau asupra unui individ obișnuit. Ochii mici, pomeții înalți, nasul lătareț, buzele groase, țestele rase, împodobite cu cozi ale rușilor, polonezilor, cehilor, chinezilor, privirile furișe ale italienilor, chipurile blonde și șterse ale nemților, chipurile reci și calme ale scandinavilor — foc ascuns sub gheață —, toate erau aspecte pe care le remarcă, găsind în ele un material bogat pentru povestea imaginară a vieții fiecăruia, precum și pentru eseurile de factură socială în care se ocupa de viitorul economic al societății noastre eterogene. Trebuie să recunoaștem că nu-l preocupa foarte tare să afle ce gîndeau sau ce sperau, de ce se temeau, de ce se bucurau, de ce sufereau acești oameni sărmani, unde și cum locuiau, cine și ce era fiecare luat ca individ separat. Acestea erau firele din care țesea visînd cu ochii deschiși, ațintîți asupra lor, în timp ce trenul gonea spre urîtenia veselă, spre frumusețea diformă, greoaie și smintită a cartierului Bowery.

În hidoșenia atotstăpînitoare găsea anumite reclame, anumite fațade, anumite elemente îndrăznețe care îl amuzau totdeauna în acea revoltă dezlănțuită împotriva ochiului de către formele și culorile stridente. Îl pasiona neobrăzarea cu care linia ferată își croise drum peste fațada în stil corintian a unui vechi teatru, atingîndu-i aproape coloanele împodobite și disprețuindu-i frontoanele dezonorate. Efigiile uriașe de muzeu de proastă calitate, înfățișînd femei cu forme pline sau fete circasiene cu capetele împodobite cu pene; imaginea străduțelor mizere, întortocheate; apariția cite unei case cu acoperișul rotunjit ici și colo, la o intersecție; arhitectura stațiilor, ce sugera fals, privite în perspectivă sau în retrospectivă, stilul ca-

banelor elvețiene ; ciudățenia liniilor care se apropiau sau se depărtau după lărgimea străzii, păstrind tot timpul un dispreț deșănțat față de oamenii care locuiau, cumpărau sau vindeau, se întristau sau se bucurau, se țirau sau se ciocneau sus, jos, pretutindeni — aspecte ale unei panorame dezlănțuite ce-i trezeau mereu simțul umorului și totodată îi stirneau compasiunea. La realizarea acestui efect extraordinar contribuiseră parcă întâmplarea și necesitatea ; necesitatea acționind liber și dezordonat, cu aceeași forță cu care acționează asupra copacilor unei păduri făcându-i să se înalțe din pământ spre cer ; și lupta feroce pentru existență, în care viața celor mai tari domină, deformind, mutilind, distrugind, ruinându-i pe cei mai slabi. Uneori i se părea că aici nu există nici lege, nici Dumnezeu ; absența unui scop inteligent și inteligibil în dezordinea imensă, precum și lupta acerbă pentru a subordona rezultatul avantajului major lansau o chemare mută ce reușea să impresioneze conștiința unui om care trăise toată viața atât de preocupat de sine însuși, încît nu băgase de seamă ce haos creează întotdeauna egoismul fiecărui individ.

Cu toate acestea, nu ajunsese la sentimente clare, avea doar o senzație imprecisă, și totuși puternică, de stînjeală născută din constatarea parțială a unor fapte ; cobori scările în Chatam Square simțind că pictorii au pierdut mult ratînd peisajul local. Își spuse că, dacă s-ar întâmpla ca un pictor să vadă la Neapole același furnicar de tramvaie, camioane și vehicule de tot soiul, printre care se strecoară pietoni trecînd în goană de pe un trotuar aglomerat pe altul, sub rețeaua liniilor de tren, în mijlocul evantaiului impresionant de străzi ce dau spre piață, cu siguranță că l-ar schița imediat într-un caiet. În aceeași clipă ajunsese la concluzia că și articolele sale trebuie să fie ilustrate și că trebuie să vină aici însoțit de ilustrator, să-i arate ce aspecte să prindă, fără să-și dea seama că cele două arte nu vor reuși nicicînd să abordeze același subiect din același punct de vedere. Își spuse că i-ar plăcea în mod deosebit ca ilustratorul să prindă în portretul vînzătorului de balade cam jerpelit expresia de noblețe ofilită ce amintea de personajele lui Dickens ; cînd îl opri să-i ceară lămuriri cu privire la strada pe care locuia

Lindau, March își dădu seama imediat că omul acesta, împreună cu marfa sa, reprezenta un material destul de bogat pentru a alcătui un studiu de sine stătător.

Înșirase pe o sfoară întinsă pe zidul unei case câte un exemplar din fiecare baladă, iar jos, pe trotuar, erau teancurile de balade peste care pusese pietre sau cuburi de lemn ca să nu zboare. Prin aceasta crea o impresie de volatilitate care însă nu se simțea și în textul baladelor. Cele mai multe erau cîntece de durere sau de jale; unele vorbeau despre nedreptățile vieții muncitorilor; altele se refereau la o întâmplare veselă petrecută pe mările îndepărtate; dar cea mai mare parte cuprindea amintiri și întâmplări de origine irlandeză; câteva exaltau poezia vieții de pe plîntații, cîntată în limbajul simplu al poetului de rînd. Scrie într-o limbă simplă și într-o formă — ce sacrifică cu ușurință regulile sintaxei în favoarea ritmului și a limbajului obișnuit, urmăreau în primul rînd să impresioneze sentimental, exaltînd legăturile de familie și, mai cu seamă, imortalizînd portretul mamei, înger și martir, ale cărei suferințe erau deplînse prea tîrziu de fiii risipiți prin lume. March nu găsea nimic rău în asta; patosul lor simplu îl făcu să zimbească protector; iar cînd poetul trecu de la portretul mamei înger și martir la cel al mamei prezentate într-o postură mai firească, exercitîndu-și virtuțile și îndatoririle cu nuiua și papucul, March izbucni în rîs. Își umplu buzunarele cu această literatură, care se bucura de o popularitate specială, pe care o carte nu o poate dobîndi niciodată, iar vinzătorul de balade se angajă cu atîta dăruire în efortul de a-i arăta drumul cel mai bun spre locuința lui Lindau, încît își neglija un alt cumpărător, iar acesta îl apostrofă sarcastic pentru neatenția lui, ceea ce-l făcu să riposteze tăios:

— Am vrut să-i răspund domnului la o întrebare politicoasă, n-am fost deloc distrat.

Se pare că pentru chinezii care locuiau pe strada Mott, pe unde fusese sfătuit să apuce mai întii, era zi de sărbătoare. Stăteau în capul scărilor ce duceau spre subso-luri sau se plimbau cîte doi pe trotuarul murdar, cu brațele încrucișate pe piept și miinile virite în mîneci, de o curățenie ce-i înălța deasupra mizeriei, generale, privind în jur cu acel zîmbet cinic, de ușoară surpriză, cu care

întîmpină parcă toate aspectele civilizației. Prezența lor în număr mare dădea străzii un caracter etnic, făcînd ca nu ei, ci ceea ce-i înconjura să pară străin ; așa încît March avu sentimentul că vechea biserică catolică, înălțată cu mult înainte de a se bănuî posibilitatea apariției lor, îndeplinește rolul unui misionar. Parcă venise în mijlocul lor și i se păru că citește pe chipul statuii unui sfînt, ce-i privea de pe fațadă, o expresie nu atît tolerantă cît tolerată, împăciuitoare, aproape dezaprobatoare. Era, desigur, propria sa imaginație ; strada era, în orice caz, destul de plină de copii creștini, care se îngrămădeau, se jucau, țipau ; curînd apărură doi polițiști care împingeau un cărucior, pe care o femeie se bălăbănea neputincioasă, cînd mai încet, cînd mai tare, purtată pe trotuar sau peste bordura trotuarului. Zăcea cu fața în sus, scoțînd un vîcărît jalnic, dar indiferența polițiștilor elimina orice urmă de tragism din această scenă. Probabil că era o celebritate locală ; copiii își întrerupseseră jocul și porniră într-o ceată veselă în urma ei ; chiar și băiatul și fata care se băteau în joacă, într-un soi de hîrjoană viguroasă, la colțul unui magazin de băuturi, își încetară zbenguiala cînd trecu femeia, cuprinși de curiozitate și de bucurie. Meditînd asupra acestui incident dramatic — unul dintre multele incidente ce se petrec zilnic pe astfel de străzi, spre amuzamentul locuitorilor — March înțelese de ce săracii nu vor să renunțe la viața de mizerie din oraș în favoarea unei vieți de confort și bunăstare la țară. Un oraș mic nu le-ar puteau oferi decît rareori un episod asemănător, iar la țară nu s-ar întîmpla niciodată așa ceva. Își spuse că, dacă viața i s-ar părea la fel de lipsită de perspective cum li se pare probabil locuitorilor acestui cartier, nici el n-ar fi dispus să renunțe la distracțiile și mîngîierile pe care i le oferea, în speranța unei bunăstări necunoscute și incerte aflate undeva departe.

Dar oare ce farmec putea avea un asemenea loc pentru un om ca Lindau ? Era imposibil să locuiască acolo numai pentru că era prea sărac ca să locuiască în altă parte ; cu inima strînsă, March refuză să creadă așa ceva, privind aceste dovezi evidente de suferință și amintîndu-și cum își neglijase prietenul. Probabil că Lindau ar reuși să găsească o locuință la fel de ieftină într-un car-

tier decent al oraşului şi, de fapt, constată că pe străduţa ceva mai liniştită pe care intră mizeria nu era chiar atotstăpînitoare ca pe strada Mott.

Cuprins de presimţiri sumbre, March trase cordonul soneriei, de care atîrna o fişie de pinză neagră şi murdară : îi deschise o femeie legată la cap, chinuită de dureri de dinţi. Dar nu pentru Lindau se pusese doliu, căci femeia îi spuse că este acasă şi-l îndemnă să urce pe bijbiite scările intunecoase ale celor patru-cinci etaje pînă la locuinţa lui Lindau. Era situată la ultimul etaj şi, după ce bătu la uşă şi auzi invitaţia *komm*, rostită în anglo-germană. March intră şi se trezi într-o bucătărie unde, pe masa din faţa sobei, zăceau risipite resturile uscate ale unui mic dejun sărăcăcios. Bucătăria era rece şi goală ; prezenta unei sticle de bere pe jumătate pline nu reuşea să-i dea un aspect mai primitiv. În stînga bucătăriei se afla o cameră în care era un pat, dar care avea totodată aspectul unui atelier de cizmărie ; din dreapta, prin uşa rămasă întredeschisă, se auzi acelaşi glas anglo-german, rostind *Hier*.

XII

March deschise uşa cămăruţei din dreapta şi intră într-o încăpere la fel ca cea din stînga, numai că aici se găsea un birou în locul mesei de cizmărie, şi un pat, în care Lindau stătea sprijinit de perne, cu o haină pe umeri şi o tichiuţă pe cap, şi citea o carte de pe ale cărei pagini îşi ridică ochii pentru a privi fix la March peste ramele ochelarilor. Prin pijamaua descheiată i se vedea pieptul bătrîn şi păros ; ciotul braţului drept se sprijinea pe carte ţinînd-o deschisă.

— Ah, dragul meu prieten Basil March ! Tu erai ? ! exclamă el, bucurîndu-se în clipa următoare.

— Dar ce s-a întîmplat ? Eşti bolnav, Lindau ? întrebă March neliniştit dîndu-i mîna.

— Nu, nu, nimic, răspunse Lindau rîzînd. Sint puţin mai leneş şi mai eonom. E mai ieftin citeodate să stai la pat decît se faci foc toată ziua. Nu vreau să fiu povare pentru *der brave Mann*. Ştii cum spune poetul : „*Braver*

Mann, er schafft mir zu essen.“ Ții minte ? Heine ? Mai citești pe Heine ? Ce poet iubești acum, Basil ? Scrii și tu verse, nu așa ? Nu ? Ei, tare me bucur să te ved ! Dai șos ziare de pe scaun. Ei, me bucur grozaf se te ved ! Cum aflat unde stai ?

— Mi-au spus cei de la Maroni, răspunse March. Încerca să-și țină ochii ațintiți numai asupra lui Lindau și să nu vadă mizeria din cameră, dar era perfect conștient de așternuturile murdare și jerpelite, de mirosul stătut de tutun, de prezența pipelor și urmelor de scrum risipite pe birou, printre cărți și manuscrise. Puse deasupra tuturor teancul de reviste străine pe care le avusese sub braț.

— Mi-au dat mai întâi altă adresă.

— Da, am mutat nu de mult, spuse Lindau. Nu este prea fesel aici, nu așa ?

— Ar putea fi mai vesel, recunosc March zîmbind. Apoi adăugă cu gravitate : Și totuși o mulțime de oameni locuiesc în această parte a orașului. Văd că unii mai și mor aici. E doliu la intrare. Nu știam dacă nu-i pentru dumneata.

— De data asta nu, răspunse Lindau cu același umor. Pote data fiitoare. Noi dem căm mult de lucru la Țiocli.

— Ei, trebuie să trăiască și ei, spuse March, chiar dacă alții trebuie să moară ca să le dea această posibilitate. Lindau zîmbi, iar March continuă : Mă bucur însă că nu-i înmormîntarea dumatăle, Lindau. Ei, dacă spui că nu ești bolnav, hai să trecem la treburi !

— Ce trebur ? spuse Lindau ridicînd din sprîncene. Dor nu fenit aici cu trebur ?

— Și totodată cu plăcere, răspunse March și începu să-i explice ce serviciu aștepta de la el.

Bătrînul îl ascultă cu atenție, dînd din cap în semn de confirmare, și în cele din urmă își exprimă deschis dorința de a se apuca de traduceri. March se aștepta inconștient ca Lindau să-și exprime recunoștința pentru ceea ce i se oferea, dar acesta nu zise nimic, așa că lui March nu-i mai rămase decît să-i spună :

— Atunci ne-am înțeles. Nu mai e cazul să-ți spun că, dacă ai nevoie de un mic avans în contul muncii...

— Am se spun, continuă Lindau calm. Mulțumesc. Dar pot se aștept. Acum nu trebui banii. Apoi, ca și cum

ar fi citit în ochii lui March rugămintea de a fi ceva mai sincer, adăugă : Eu nu mutas aici pentru că eram prea serac se locuiești în alte parte și nu stau la pat pentru că nu pot se fac foc se fie cald, dacă vreau. Eu nu chiar așa serac cum Marmontel cînt plecat la Paris. Eu dor puțin extrafant. Stau la pat numai pentru ca se pot da banii pe altele. Ce zici ?

— De ce locuiești aici, de fapt, Lindau ? întrebă March zîmbînd de ironia ascunsă în cuvintele lui Lindau.

— Am dat seama că boierii prea tare. Am avut un camer în Greenwich Village, printre boierii din cartier de apus și am văzut — glasul lui Lindau își pierde din ironie și chipul i se întunecă — că încep pe seraci se uit.

— Mi se pare, spuse March cu un interes imparțial, că aveai posibilitatea să vezi destui săraci în Greenwich Village, ca să nu uiți de existența lor.

— Nu chiar ca aici, spuse Lindau. Și trebuie se vezi tot timpul pe ei. se vezi, se auz, se miroș, se gust, ca se nu uit pe ei. De aceea am mutat aici. Acum eu așuns boier lenes. Cînt fenit aici prima dată și privit impresur, am zis că nu sînt ca celelalte, că sînt alte fel și am zis e mai bine se viu aici din timp, printre frații mei, hoții și cerșetorii.

Din camera alăturată se auzi un zgomot slab, ca și cum ușa era deschisă cu grijă, urmat de pași ușori și de foșnetul unor mîini care luau ceva de pe masă.

— Hoții ! strigă Lindau. Hoții mici care fure mincare. Ha, ha, ha !

Imediat după strigătul său se auzi tropot de picioare, soapte și chicoteli, ușa se trînti, iar el continuă în liniște :

— Copii fenit de la școală. Fin și fure ce remas pe masă. Așa ne sucăm noi. Ne înțelegem bine, e bine. Cîndva cățel din camer celălalt le gonea, nu înțelegea jocul nostru. Acum cățel este mort și nu mai gonește pe ei. Era boemian. Pote era cam nebun.

— Ce-i drept ai o viață veselă, își dădu cu părerea March. Dar poate că dacă le-ai da, fără să mai fie nevoie să fure...

— Ah, nu, nu ! Nu trebuie să fii prea increzuț. Nu trebuie ei se fie mai fericit decît seraci milionarii care a trebuit se fure banii.

March zîmbi, îngăduitor față de violența prietenului său.

— Sint oameni și oameni, Lindau. Poate că nu toți milionarii sint chiar așa de vinovați.

— Hai să vorbim nemțește, spuse Lindau în limba sa maternă, dînd deoparte cartea și împingîndu-și scufia pe spate. Cîți bani poate cîștiga un om în mod cinstit, fără să nedreptățească sau să asuprească un alt om ?

— Știu eu, dacă m-ai lăsa să-ți răspund în engleză, spuse March, aș spune cam cinci mii de dolari pe an. Mă opresc la cifra asta pentru că experiența mi-a arătat că n-am reușit niciodată să cîștig mai mult. Dar experiența altora ar putea fi diferită și, dacă mi-ar spune că reușesc să cîștige zece, douăzeci sau cincizeci de mii pe an, n-aș putea să-i contrazic.

Lindau aproape nici nu-l lăsa să termine :

— Nici cel mai talentat om de pe fața pămîntului, angajat în practicarea unei arte sau științe și plătit la cel mai ridicat preț pe care un asemenea geniu l-ar putea cere pe drept de la cei care au trudit pentru banii agonisiți, n-ar reuși să cîștige un milion de dolari. Ducii și conții negustorimii, regii căilor ferate și baronii cărbunelui (cei cărora le dai instinctiv titlul de tirani) reușesc să facă milioane, dar nici un om nu reușește să cîștige milioane. Care artist, care doctor, care om de știință, care poet a ajuns vreodată milionar ?

— Nu-mi vine în minte decît poetul Rogers, spuse March amuzat de tirada lui Lindau, dar acesta a fost o excepție, ca și celălalt Rogers, martirul, care avea picioarele calde cînd a murit. Lindau probabil nu-i înțelese gluma, iar March continuă cu acea ușurință cu care gîndirea americanului abordează totul : Trebuie totuși să recunoști, Lindau, că unii nu-și folosesc chiar rău cîștigurile vinovate. Unii dau de lucru la mii de săraci...

Lindau îl intrerupse furios :

— Da, după ce și-au adunat milioanele de pe urma foamii, frigului, goliciunii, distrugerii și disperării a sute de mii de alți oameni, dau de lucru săracilor ! Le dau de lucru ! Le permit fraților lor neputincioși să cîștige exact atît cît să-și poată duce zilele ! Le dau de lucru ! Dar cine dă truda și ce se vor face bogătașii tăi cînd săracii vor re-

fuza să mai trudească? Așadar ai venit să-mi dai de lucru?

March izbucni în râs.

— Oricum, eu nu sînt milionar, Lindau, și sper să nu faci din mine un exemplu refuzînd să trudești. Poate că milionarii și-ar merita soarta, dar tare n-aș vrea să sufăr eu în numele lor.

— Nu, răspunse bătrînul ceva mai calm, îmblînzindu-și privirea inflăcărată pe care o ațintise asupra lui March. Nimeni nu merită să sufere din pricina altuia. Cînd mă gîndesc la nedreptatea existentă în lume îmi pierd cumpătul. Însă nu trebuie să uit că și eu fac parte dintre cei năpăstuiți.

— Cînd te paște primejdia de a uita, ai putea să te muți pe Fifth Avenue și să trăiești un timp printre bogătași, îi sugera March. În orice caz, adăugă el îndemnat de un impuls pe care știa că nu-l va putea justifica în fața soției sale, mi-ar face plăcere să vii într-o zi și să iei masa cu emisarul lor. I-am vorbit doamnei March despre dumneata și aș vrea să te cunoască și ea și copiii. Vino cu asta și spune-mi ce-ai făcut.

Puse mina pe teancul de reviste și se ridică.

— Am să vin, spuse Lindau blînd.

— Să-ți dau cartea? întrebă March.

— Nu, me dau șos imediat.

— Și... poți să te-mbraci singur?

— Fluier și fine una din copii. Trebui se purtem de grije unii la altele în locul ăsta. Nu ca în alte locuri, spuse Lindau posomorit.

March se gîndi că ar trebui să-i ridice moralul.

— Lumea nu-i chiar așa de rea, Lindau. De fapt, numărul milionarilor e destul de mic. Și nu cred, adăugă el, că există vreun american care, văzîndu-ți brațul, să nu fie dispus să-ți întindă o mînă în schimbul celei pe care ne-ai dăruit-o tuturor.

March își spuse că a întors lucrurile de minune și rostînd aceste cuvinte, glasul îi tremură ușor.

Lindau zîmbi aspru:

— Crezi tu? Nu am prea mult încredere în ei. Am fecut destul încercăr. Apoi începu iar să vorbească nemțește cu înverșunare: Și apoi nu-mi datorează nimeni ni-

mic. Crezi că mi-am dat mina cu bucurie, ca să salvez o întreagă oligarhie de negustori și șarlatani, o întreagă aristocrație de speculanți la bursă care trăiesc din exploatarea muncitorilor de la căile ferate și din mine, a sclavilor din fabrici ? Nu, am dat-o sclavilor, ha, ha, ha, sclavilor pe care i-am ajutat să se bucure de libertatea de a tremura și de a flămânzi. Crezi că vreau să fiu beneficiarul unei astfel de situații ?

— Îmi pare rău că te aud vorbind astfel, Lindau, îmi pare foarte rău, spuse March.

Se opri cu un aer îndurerat și se ridică să plece. Lindau izbucni în ris și începu să vorbească din nou englezește :

— Ei, lasă, Basil, ăștia sînt vorbe, me mai alin durere. Probabil că gura este la mine mai reu ca fapta. Am se aduc asta repede. La refedere, Basil, dragul meu ! Auf Wiedersehen !

XIII

March rămase cu gîndul la ceea ce-i spusese Lindau, nu atît din pricina demnificației generale a vorbelor sale, cît din pricina a ceea ce-i dezvăluiau despre Lindau însuși. Erau vorbe destul de violente, dar, raportate la firca lui de idealist și de poet vesel și optimist pe care și-o amintea, erau nu atît jalnice cît ciudate. De-a lungul victiei sale comode de visător nu mai avusese ocazia să audă pe cineva exprimînd astfel de idei, dar mai citise din cînd în cînd lucruri asemănătoare în ziarele muncitorești virulente care-i căzuseră în mină întimplător și, odată, la o intruire a greviștilor, auzise cum cei bogați erau demascați cu aceeași violență. Își formulase propriile păreri cu privire la retorica de prost gust și la panglicăria transparentă pe această temă, dar nu dăduse prea multă atenție problemei. Nu se îndoia de sinceritatea lui Lindau și se întreba cum de ajunsese să gîndească astfel. Judecînd după propria sa experiență își spuse că este rezultatul influențelor literare și ajunsese la concluzia că totul izvorăște mai degrabă din sentimentele și din lecturile lui Lindau decît din rațiunea sa. Era o idee pe care și-o formase în privința

citorva probleme pe care le găsisese la Ruskin, avînd cam aceeași orientare : le privea amuzat, ca pe niște himere făurite de un orator furat de propriile sale cuvinte.

În privința lui Lindau, îl urmărea gîndul că o ciudată ironie a soartei făcea ca un dușman atît de înverșunat al milionarilor să fie pus în situația de a lucra — cel puțin indirect — în beneficiul unui om ca Dryfoos, care, după cîte înțelesese March, făcuse bani folosindu-se de șansă ca un adevărat jucător, exploatînd greșelile și nevoile altora cu zgîrcenia unui intrigant. Cu toate acestea, poziția lui nu era mai ciudată decît întreaga situație care dăduse naștere *Magaziniului bilunar*. Cele mai smintite împrejurări contribuiseră parcă la înființarea lui, iar, pe măsură ce trecea timpul și se apropia ziua apariției primului număr, sentimentul acesta se accentua într-atît, încît uneori întreaga încercare își pierde cu totul aparența de luciditate și devenea aproape o fantastică plăsmuire de vis.

Cu toate acestea, forțele eterogene reușiră să colaboreze la închegarea unei realități pe care March n-o putea nega — cel puțin sub aspectul existenței sale —, iar primul număr se dovedi a fi semnificativ, concretizînd într-o formă palpabilă toate intențiile lor nelămuite. În consecință, se dovedi a fi atît de respectabil, încît March începu să respecte aceste intenții, începu să se respecte pe sine pentru că reușise să le combine și să le întrerupeze sub forma unui volum, care îl cuceri cu un farmec necunoscut în clipa cînd i se puse pe birou primul exemplar. Fiecare amănunt îi era obositor de bine cunoscut și totuși, luat în ansamblu, volumul îi stîrni un interes nebănuit. Acum își dădu seama că desenul decorativ de pe copertă, făcut de domnișoara Leighton în negru și cărămiziu, era cît se poate de eficient și de potrivit cu cenușii delicat al hîrtiei. Era atrăgător și totodată rafinat, iar March îi acordă lui Beaton creditul cuvenit pentru contribuția sa la forma actuală a revistei. Gustul și personalitatea redactorului artistic se făceau simțite pretutindeni. După cum spunea Fulkerson, Beaton se înhămasc la treabă cu delicatețea unui colibri și cu tenacitatea unui cîine, ocupîndu-se de calitatea ilustrațiilor și aducîndu-le la valoarea reală. Numărul cuprindea șapte articole și o poezie pe interiorul copertei ultime,

iar pentru fiecare din ele-găsise comentariul grafic potrivit. Acestea ocupau un spațiu mai larg decât avea să li se acorde ulterior, dar de data aceasta se făcuse o excepție. Fulkerson le spusese că oricum nu se puteau aștepta să-și scoată banii după primul număr. Șapte ilustrații îi aparțineau lui Beaton, două sau trei le primise de la autori consacrați, celelalte erau lucrări de autori necunoscuți propuși de el, lucrări pe care le legase și le adaptase diverselor articole cu o ingeniozitate desăvârșită. Prelucrase ilustrațiile cu multă bunăvoință, astfel încît să nu le distrugă nici nota personală și nici acel farmec nedefinit care caracterizează lucrarea unui începător în orice domeniu artistic. Le înlăturase greșelile și punctele slabe lăsînd totodată să se vadă plăcerea cu care fuseseră executate de un tînăr talentat, de o față delicată sau de o femșie rafinată. Totuși, datorită intervenției lui, partea artistică a întregii reviste căpătase în mod inevitabil omogenitate, așa încît nimic nu era pus la îndoială în conținutul său. March recunoscuse cu plăcere că, din acest punct de vedere, rezultatul era mai bun decât cel literar și anticipa că revista se va vinde și va fi apreciată mai cu seamă pentru ilustrațiile sale. Cu toate acestea, n-avea motiv să fie nemulțumit nici de aspectul literar și-și exprimă admirația cu atît mai bucuros, cu cît nu numai că nu scrisese nimic, dar nici măcar n-o redactase. Fără îndoială, el fusese cel care selectase materialul, dar nu-l alesese anume pentru numărul acela; în mare măsură se alesese de la sine, așa cum se întîmplă cu fiecare număr al oricărei reviste, așa cum se pare că se petrec lucrurile tot mai mult în activitatea oricărui redactor. Trebuia să existe, desigur, o povestire și o schiță de călătorie. Mai cuprindea un eseu literar și un eseu social; apoi o scurtă piesă, veselă și ușoară; mai era un articol îndrăzneț de critică privind noutățile în domeniul cărților, filmelor, pieselor, modei; în sfîrșit, era o traducere dintr-un autor rus realist, pe care redactorul o datora efortului lui Lindau de a cerceta publicațiile străine pe care i le lăsase în grijă. Lindau era de fapt un romantic de genul Victor Hugo, dar spusese că acei fragment din Dostoievski era bun în felul său. Poezia era de factură socială și arunca o privire spre trecut, spre viața mai simplă și mai sănătoasă de odinioară.

Fulkerson era grozav de mîndru de primul număr ; spuse numai că e prea bun, prea bun din toate punctele de vedere. Coperta era prea bună, hîrtia era prea bună, iar adoptarea foilor cu marginea crestată — după ce fusese respinsă ideea foilor netăiate, avînd totuși același efect estetic — era o soluție care-l umplea de spaimă, cu toate că o savura ca pe o idee cu adevărat genială. Fusese ideea lui Beaton, un compromis acceptat în ultimul moment, atunci cînd, avînd de ales între banalitatea vulgară a foilor tăiate și rezerva publicului față de foile netăiate, nu le mai rămînea altă cale decît să se sinucidă. Din punct de vedere moral, Fulkerson era încă dator pe viață lui Beaton, în fața căruia — după spusele sale — se tîra în patru labe, copleșit de recunoștință ; declară că Beaton este cel mai inspirat din persoanele tăcute și supuse care protestează cînd nu te aștepți.

— Toți sîntem niște supuși, desigur, recunosc el, cerîndu-și parcă scuze în fața lui March, dar nici unul nu-l întrece pe Beaton.

Își exprimă părerea că, dacă ținuta de bun gust a revistei nu-i distrugea șansele de reușită în ochii cititorilor, atunci calitatea sa literară îi va da desigur lovitura de grație. Aspectul acesta ar putea trece neobservat sub impresia noutății pe care o reprezintă primul număr al oricărei reviste, dar așa ceva nu trebuia să se mai întîmple. Îl rugă pe March din tot sufletul să-i promită că așa ceva n-o să se mai întîmple ; le spuse că singura lor șansă în această afacere era să ieftească totul. Este destul de periculos să oferi publicului un lucru de prea bună calitate pentru banii pe care-i dă, dar să faci o asemenea risipă de calitate înseamnă să te ruînezi pur și simplu ; trebuie să se pună capăt acestui lucru. Toate acestea erau forme de manifestare ale trăirilor sale tainice ; în ochii publicului se prezenta întotdeauna cu chipul radiînd de fericire înălțătoare, arzătoare. Ori de cîte ori prindea pe cineva care era dispus să discute acest subiect, își exprima în izbucniri retorice mîndria față de revistă. Exploata la maximum bunăvoința personală a celor ce lucrau în domeniul presei. Nu-l deranja faptul că era caraghios sau că putea fi luat în rîs atîta timp cît servea cauza cea dreaptă, după cum se exprima el. Aflîndu-se odată la club,

Fulkerson deschise discuția despre primul număr al revistei ; auzindu-l, un umorist se prăbuși de pe scaun, prefăcându-se a fi mort, dar Fulkerson însuși îl aplaudă împreună cu ceilalți și-și continuă discuția cu spectatorii care scăpaseră cu viață. Făcea cinste în orice împrejurări și invita la masă la orice oră pe toți cei care aveau legături cu domeniul presei. Se împrietenii mai ales cu corespondenții ziarelor din alte orașe, căci, după cum îi explică el lui March, aceștia îi puteau oferi o largă publicitate pur și simplu sub forma unui divertisment de natură literară. Mulți dintre ei erau femei ce nu puteau fi doar invitate la prinz, dar Fulkerson era de o inventivitate capabilă să facă față oricărei situații, așa încît reușea să-și convingă fiecare colaboratoare că informațiile furnizate i se adresa în exclusivitate. La un moment dat, March avu impresia că Fulkerson are de gând s-o lanseze pe doamna March în domeniul publicitar, punind la cale o întrunire a corespondentelor și a prietenelor lor în casa lui, întrunire ce urma să fie prezidată de doamna March ; cum însă nu-i ceru lui Fulkerson explicații detaliate cu privire la acest plan, momentul respectiv trecu fără urmări. Mai tirziu, cînd îi vorbi soției sale despre proiect, constată cu uimire că dînsa ar fi fost dispusă să facă acest gest, ceea ce-i dovedi încă o dată cît de simple sînt instinctele femeilor în unele privințe și cît de mare este popularitatea de care se bucură Fulkerson în rîndurile femeilor. Faptul în sine era suficient pentru a explica dorința acestor corespondente de a scrie despre primul număr al revistei, dar March îl acuză de încurajarea bunăvoinței lor cu ajutorul florilor și bomboanelor livrate la domiciliu.

Fulkerson îl lăsa să se amuze de propria sa glumă. Îi spuse că ar fi dispus să facă așa ceva în slujbă cauzei drepte și orice alt gest, în afară de hotărîrea de a se căsători cu toată echipa de corespondenți de sex feminin.

March spera că, dacă revista era de o ținută prea înaltă la nivel național, se va bucura în compensație de bunăvoința ziariștilor din New York, înzestrați cu mai mult bun gust și pricepere. Dar atît Fulkerson cît și evenimentul în sine îi dovediră că nu are dreptate. În ciuda calității revistei și a simpatiei de care se bucura Fulkerson printre ziariști, articolele din presa newyorkeză păreau pline de

invidie și incertitudine în comparație cu entuziasmul redactorului. I se recunoscuseră revistei anumite merite, iar unele aspecte, de care se temuse March, fură complet neglijate ; spre uimirea sa însă, criticii se legară fie de acele aspecte de care el era mândru, fie de altele pe care nici nu le băgase în seamă și cărora nu le găsi nici un cusur atunci cînd i se atrase atenția asupra lor. Discutînd cu Fulkerson îi spuse că, dacă obiecțiile s-ar fi referit la cutare sau la cutare lucru, ar fi fost de acord cu ele, dar a afirma cutare sau cutare lucru i se părea absurd ; și că, dacă publicitatea n-ar fi fost concepută în așa fel încît să recunoască în mod generos meritele altor ziare, ar fi fost sigur că adevărata cauză a situației era problema financiară. După cum stăteau lucrurile însă, nu găsea altă explicație decît prostia sau încăpăținarea. Era desigur o prostie să condamni o revistă nouă ca *Magazinul bilunar* numai pe motivul că e nouă ; iar a prezice că, dacă va eșua, va fi numai din pricina abaterii de la principiile pe care se întemeiau revistele prospere, era o dovadă de încăpăținare ce aducea mult a răutate. Faptul că nu era nici carte și nici revistă în adevăratul sens al cuvîntului ar trebui să pledeze în favoarea ei și nu împotriva ei, căci nu încălca terenul nimănui, ci avea să prospere pe propriul său teren.

XIV

Cu cît se gîdea mai mult la nedreptatea ce le-o făcea presa newyorkeză (care însă nu atacase calitatea literară a revistei), cu atît o disprețuia mai mult ; iar indignarea soției sale o întrecu pe a lui. *Magazinul bilunar* devenise o problemă personală a întregii familii ; copiii împărtășeau disprețul părinților ; Bella denunță în termeni foarte categorici presa venală. Doamnă March nu întrevădea în viitor decît perspectiva unui dezastru și începu să urzească pe tăcute un plan de retragere la Boston și de reorganizare pe baza unui venit de două mii pe an. Vărsă cîteva lacrimi în secret la gîndul lipsurilor ce-i așteptau în acest caz ; dar, cînd Fulkerson veni să-l vadă pe March în ziua apariției revistei, la o oră cam tîrzie, doamna March îi spuse cu demnitate că, dacă lucrurile vor lua o întorsătură foarte

gravă, nu-l va considera cîtuși de puțin răspunzător pentru aceasta și va avea cele mai amicale sentimente față de el.

— Stați așa, stați așa ! protestă Fulkerson. Doar nu vă-nchipuiți că toată afacerea e un eșec ?!

— Păi, cum să nu, se bilbii dînsa, în timp ce March păstră o tăcere mohorită.

— Eu aș zice să așteptăm mai întii cifrele oficiale. Nici măcar New York-ul nu ne este potrivnic și cred că vine un val pe riul Harlem care ar putea mătura totul în calea sa.

— Ce vrei să spui, Fulkerson ? întrebă March autoritar.

— Nimic ! Atita doar, că Uniunea Ziariștilor a comandat acum zece mii de exemplare. Și, după cum știi, le-am dat deja primele douăzeci drept comision.

— Ce tot spui ? repetă March; soția sa nici nu respira.

— Spun că primul număr al revistei e un succes răsunător și că va trece de o sută de mii. Unanimitatea și varietatea criticilor din ziarele de dimineață, combinate cu aspectul plăcut al revistei, au făcut să se golească toate staturile din oraș și, dacă părerile favorabile ale ziarelor din țară nu întorc lucrurile împotriva noastră, sîntem niște oameni bogați. Soții March rămaseră fără grai. Ascultă ! Nu ți-am spus azi-dimineață, cînd am văzut că-ncepi să te indispui din pricina lor, că articolele astea sînt marea noastră lovitură ?

— Cînd a venit la prînz era bolnav cu adevărat, spuse doamna March, și nu l-am mai lăsat să se întoarcă la redacție.

— Nu ți-am spus ? insistă Fulkerson.

March nu-și mai amintea dacă auzise altceva de la el în afară de glume incoerente și isterice, cu privire la aceste articole, dar îi răspunse :

— Ba da, cred că da.

— Am știut-o de la bun început, spuse Fulkerson. Singura persoană care a înțeles toate aceste critici așa cum trebuie a fost mama Dryfoos — tocmai am trecut pe la familia Dryfoos să le ridic moralul. Bătrîna a pus-o pe doamna Mandel să-î citească tot și și-a dat seama că toate articolele sînt niște adevărate profeții măgulitoare, ce

anunță un succes. Ce-i drept, eu n-am reușit să citesc printre rînduri chiar atît de multe ; dar mi-am dat seama că, dacă există ceva bun în tot ceea ce facem, asta o să ne-ajute mai mult ca orice. Și, într-adevăr, există ceva bun în tot ce facem ! Ascultă, March, ticălosul ăla de Beaton a dat lovitura, ne-a asigurat cea mai grozavă lansare ! A prins prada ca un șoarece. A făcut o revistă cît se poate de *chic*. Asta a fost cheia. Are și multe lucruri ieftine. A aranjat ilustrațiile de așa manieră, că parcă-s lino-gravuri de lux, cînd de fapt sînt mai ieftine decît cromolitografiile. I-a dat revistei eleganță !

— Într-adevăr, recunosc March cu o modestie binevoitoare, Beaton a făcut totul.

Fulkerson văzu în ochii doamnei March gelozia la adresa lui Beaton.

— Beaton a lansat revista pentru că munca lui se adresează ochiului. Fără îndoială că primul număr s-a vîndut datorită ilustrațiilor. Bănuiesc însă că datorită literaturii cuprinse în primul număr se vor vînde ilustrațiile celui de-al doilea. După ce mi-am dat seama încotro bate vîntul, am citit-o aproape din scoarță-n scoarță. Eram neliniștit, dar, ascultă-mă pe mine, e grozavă ! Asta e ! Mă temeam să nu fie prea grozavă din pricina rafinamentului tău bostonian, dar nu-i așa. Îmi asum toate riscurile. Nu pricep cum de-ai reușit să realizezi atîta varietate în așa de puține piese, toate palpitate, toate rupte parcă din viață.

Exprimarea lui Fulkerson, în care se amestecau expresii din argoul american cu expresii din jargonul criticii europene, îl făcu pe March să zîmbească ; soția lui însă, cuprinsă de entuziasm, nu observă nimic.

— Asta spun și eu, interveni dînsa, e o adevărată minune. N-am avut nici o clipă de îndoială. Mă temeam doar, exact așa cum spuneți dumneavoastră, domnule Fulkerson, că ar putea fi prea bună.

Continuară amîndoi un adevărat cor de laude, pînă ce March rosti :

— După cîte văd, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să cer să mi se mărească salariul. Îmi dau seama că sînt de-a dreptul indispensabil.

— Păi, cum crezi, doar ai și tu un „oscior“ pus de-o parte, spuse Fulkerson.

Izbucniră amândoi în ris, iar după plecarea lui Fulkerson, doamna March își întrebă soțul ce înseamnă un „oscior“.

— Un pui înainte de tăiere.

— Nu zău ! Serios ?

March îi explică, iar ea se apucă să cheltuiască „osciorul“.

Trecînd pe la doamna Leighton, Fulkerson îi atribui Almei toată cîstea succesului ; îi spuse doamnei Leighton că ilustrația copertei, realizată de fiica ei, făcuse ca revista să se vîndă, iar doamna Leighton îl crezu.

— Vai, dar cred că și mie mi se datorește în parte succesul, se îmbufnă domnișoara Woodburn. Care-i contribuția mea ?

— Contribuția dumneavoastră va fi la coperta numărului următor, spuse Fulkerson. Domnișoara Leighton vă va face un portret.

Spuse aceasta uitînd că le arătase de fapt ilustrația numărului următor, o ciudată schiță a lui Beaton înfățișînd ținutul zăcămintelor de gaze.

— Nu-nțeleg de ce nu scrieți și dumneavoastră pentru revistă, domnule Fulkerson, spuse fata.

Remarca ei îi aminti lui Fulkerson ceva. Se întoarse spre tatăl ei.

— Să vă spun ceva, domnule colonel, aș vrea ca domnul March să-și arunce o privire peste cîteva capitole din cartea dumneavoastră. Am discutat cu el problema asta.

— Mă tem că nu va spori popularitatea revistei dumneavoastră, domnule, răspunse colonelul cuprîns de bucuria sobră de a fi solicitat. Părerile mele privitoare la o civilizație întemeiată pe sclavia responsabilă n-ar fi ușor de acceptat într-o societate comercială ca a dumneavoastră.

— Nu ca o soluție practică, desigur, recunosc Fulkerson, dar cred că, privită ca o soluție retrospectivă, speculativă, ar face senzație. Acum se face mare vîlvă în jurul problemelor sociale. Cred că cititorilor le-ar plăcea să citească așa ceva.

— Nu consider că lucrarea mea este mehită să amuze publicul, rosti colonelul cu demnitate.

— Vai de mine ! Ce bine-ar fi să fie, exclamă fiica lui. Apoi adăugă : Desigur, domnule Fulkerson, tatăl meu va fi încântat să-i ofere redactorului dumneavoastră câteva capitole din lucrare. Vrem să ne bucurăm și noi de o anumită celebritate. Dacă n-am contribuit la lansarea revistei, poate reușim să contribuim la suspendarea ei.

Începură toți să ridă auzindu-i îndrăzneala, iar Fulkerson spuse :

— Nu se suspendă așa ușor *Magazinul bălunar*. Nici toată cartea domnului colonel n-ar reuși s-o facă.

Apoi își luă un aer necăjit, dându-și seama că domnul Woodburn nu prea gustă gluma lui, domnișoara Woodburn însă îi sări în ajutor :

— Ați putea ilustra textul cu portretul fiicei autorului, dacă cumva e prea târziu pentru a-l pune pe copertă.

— Asta o s-o facem în fiecare număr, domnișoară Woodburn ! exclamă el.

— Vai de mine ! rosti ea cu o modestie simulată.

Alma privea capul nostim, brunet, al fetei, profilat inconștient pe fondul luminos al lămpii lângă care lucra.

— Stați așa câteva minute !

Își luă caietul de schițe și creioanele și începu să deseneze. Fulkerson se aplecă puțin și privi peste umărul ei. Zimbi din toată inima; sufletul său era cuprins de încântare față de frumusețea poznașă a domnișoarei Woodburn și totodată de admirație față de priceperea mâinii care-l desena ; în același timp, încerca să-și amintească dacă March îl imputernicise să-i ceară colonelului Woodburn manuscrisul pentru a-și arunca o privire asupra lui. Își dădu seama că-și depășise competența și-și construi în minte o formulă de scuze față de March, pentru că i-a adus manuscrisul și alta, față de autor, pentru că i-a înapoiat manuscrisul.

— Trebuie să stau complet nemișcată, ca la fotograf ? întrebă domnișoara Woodburn. Am voie să vorbesc ?

— Vorbiți cât poștiți, spuse Alma privind-o cu ochii micșorați. Nu-i cazul să stați ca și cum ați fi de piatră sau... de lemn.

— Vai, ce drăguță sînteți ! Ei, atunci, dacă am voie să vorbesc, continuați, domnule Fulkerson !

— Eu ? Nu pot nici să respir pînă ce nu văd portretul terminat. În clipa aceea, în drama ce se desfășura în mintea sa, colonelul riposta dur la înapoierea manuscrisului, iar el simțea că e pentru ultima oară cînd mai privește profilul domnișoarei Woodburn.

— Îl desenează bine ? întrebă fata.

— Nici nu reușesc să deosebesc copia de original, spuse Fulkerson.

— Vai, sper că eu voi reuși. Nu vreau să am tot timpul senzația că sînt o coală de hirtie.

— Oricum, tot ați reuși să vorbiți ! o asigură Alma.

— Vai de mine ! Ați auzit, domnule Fulkerson ?! Așa se vorbește cu un om ?!

— V-ați putea recunoaște după culori, începuse Fulkerson, apoi se opri străfulgerat de o inspirație și se lovî peste pîcior. L-am putea tipări în culori !

Doamna Leighton își adună lucrul și, ținîndu-l cu amîndouă mîinile în poală, se apropie și privi cu un ochi critic, pe deasupra ochelarilor, atît schița cît și modelul.

— E foarte bine, Alma, spuse dînsa.

Colonelul Woodburn rămase pe loc, la masă.

— Sper că glumiți, dîsigur, domnule Fulkerson, referitor la apariția portretului fiicei mele.

— Știu și eu ?! Dacă aveți ceva împotriva...

— Mă opun categoric, spuse colonelul.

— Atunci n-are rost să mai discutăm, spuse Fulkerson. Vroiam numai...

— Ba dimpotrivă ! exclamă fata. Cine poate ști al cui e portretul ? Sînt întru totul de acord să apară. Eu am să reprezint imaginea sclaviei în contrast cu imaginea libertății.

— Vom stirni o adevărată revoluție peste noapte, iar sistemul colonelului se va instaura în orice colț de țară unde va ajunge un exemplar din *Magazinul bilunar*, spuse Fulkerson.

— E schița mea, interveni Alma. N-am de gînd s-o public.

— Vai de mine ! strigă domnișoara Woodburn cu voioșic. Asta numai din cauză că ați fost crescută în spiritul disprețului față de sclavie.

— Aș vrea să-l vadă domnul Beaton, spuse domnișoara Leighton pierdută în gânduri. Apoi adăugă adresându-se lui Fulkerson : S-ar putea să vină astă-seară.

— Ei, atunci dacă vine, o să-l lăsăm pe Beaton să hotărască, rosti Fulkerson ușurat că a găsit soluția și aruncându-i colonelului o privire neliniștită ca să vadă cum reacționează la glumă. Domnișoara Woodburn îi observă privirea și izbucni în râs ; Fulkerson rise și el, dar cam necăjit.

Cu o expresie severă întipărită în linia buzelor, Alma își întorcea capul cînd într-o parte, cînd în alta, ca să privească schița.

— Nu cred că o să-l lăsăm pe domnul Beaton să hotărască, chiar dacă vine.

— Ilustrația celeilalte coperte am lăsat-o în scama lui Beaton, răspunse Fulkerson insinuant. Nu cred că aveți de ce să vă temeți de el.

— Dar poate fi vorba aici de curaj ? întrebă Alma pîrînd că lucrează atent și detașat la desen.

— După părerea domnișoarei Leighton, el ar trebui să se teamă de dînsa.

— Atunci înseamnă că se pune problema curajului lui, spuse Alma.

— Știu eu, nu prea cred că există multe fete de care se teme Beaton, spuse Fulkerson rostind o frază întîmplătoare, ce-i oferea răgazul de a cerceta chipul doamnei Leighton și al colonelului Woodburn în speranța că va reuși să descifreze sensul vorbelor fiicelor lor.

Nu primi nici un ajutor din partea doamnei Leighton, care rosti oarecum neliniștită :

— Nu-nțeleg ce vreți să spuneți, domnule Fulkerson.

— Înseamnă că sînteți la fel de neștiutoare ca și mine, spuse Fulkerson. Probabil că vroiam să spun că Beaton e... alintatul tuturor. Are succes la femei.

Doamna Leighton oftă, iar colonelul Woodburn se ridică și ieși din cameră.

În tăcerea care urmă, Fulkerson privi necăjit cînd la o fată, cînd la cealaltă.

— Mă tem c-am făcut o gafă, spuse el, iar domnișoara Woodburn izbucni în rîs.

— Vai, bietul domn Fulkerson ! Săracul de el ! Tata a crezut că vrei să-l faci să plece.

— De ce să plece ? întrebă Fulkerson.

— De cîte ori vrem să scăpăm de el, vorbim despre domnul Beaton.

— Mi s-a părut mie că nu prea-l interesează subiectul Beaton, în general. Dar pînă acum n-am observat că-l alungă din cameră.

— Ei, nu face așa mereu, spuse domnișoara Woodburn. Dar este un caz de antipatie la prima vedere, iar sentimentele tatei devin tot mai puternice.

— Asta nu mă miră, spuse Fulkerson. Dorința de a-l nimici pe Beaton e o ispită careia toți îi rezistă greu la început.

— Trebuie să vă mărturisesc, domnule Fulkerson, rosti doamna Leighton cu un glas tremurător, ce-i trăda efortul de a-și exprima păreri diferite de cele ale unci persoane simpatice, că eu, una, n-a trebuit să țin piept unei asemenea ispite în privința domnului Beaton. A fost totdeauna atent și respectuos cu mine, indiferent cum s-a purtat cu ceilalți.

— Categorie, doamnă Leighton ! exclamă Fulkerson revenind la un ton mai blînd. Vedeți, dumneavoastră sînteți excepția care confirmă regula. Mă refeream la sentimentele bărbaților față de el. Altfel stau lucrurile cu doamnele, așa cum v-am spus chiar adineaori.

— Totdeauna părerea lor e diferită ? întrebă Alma ridicîndu-și capul și luîndu-și mîna de pe desen pentru a-l putea privi.

Fulkerson își pieptănă favoriții cu ambele mîini.

— Ei, ia stați o clipă ! Ce-ar fi să mai discutăm și despre altceva ? ! Încă n-am vorbit despre vreme, nici despre operă. N-am auzit nici un fel de comentarii referitoare la politică.

— Cum, dar credeam că vă place să vorbiți despre colectivul revistei dumneavoastră, spuse domnișara Woodburn.

— Îmi place, dar nu despre unul și același om tot timpul, răspunse Fulkerson. Te plictisești de el sau te complici prea tare. Tocmai am trecut pe la familia March, adăugă el adresându-se doamnei Leighton.

— Cred că acum s-au instalat definitiv în apartament.

Ori de cite ori se menționa numele soților March, doamna Leighton făcea o remarcă asemănătoare. În fundul sufletului nu reușise să-i ierte pentru faptul că nu închiriaseră camerele ei ; îi plăcuseră foarte mult și spera întruna să afle că nu sint mulțumiți și că nu se simt bine acolo ; nu-și putea infringe dorința de a le dori o pedeapsă cit de mică.

— Oarecum, s-au instalat alit cit se pot instala niște oameni ca ei, răspunse Fulkerson. Știți, alta e moda la Boston. Soții March sint cam de modă veche și nu prea se dau în vînt după bibelouri. Au dosit deja vreo zece coșuri cu sfeșnice în formă de dragon, dar tot timpul dau peste altele.

— Proprietăreasa lor a venit de curînd la cursurile noastre, spuse Alma. Nu se numește Green ? A văzut întimplător *Magazinul bilunar* la mine și mi-a spus că-l cunoaște pe redactor.

— Ce mică-i lumea ! exclamă Fulkerson. Te întâlnești cu tot felul de oameni. Ce curios că principalul nostru traducător a fost modelul dumneavoastră !

— Cred că revista dumneavoastră se învîrte numai în jurul familiei Leighton, spuse domnișoara Woodburn.

— Asta cam așa e, recunosc Fulkerson. În orice caz, editorul nostru pare dornic să dea lucrurilor această tendință.

— Dumneavoastră sinteți editorul ? Credeam că e domnul Dryfoos, spuse Alma.

— El este.

— Aha !

Tonul exclamției îl făcu pe Fulkerson să se simtă ușor jenat, lucru pe care-l mărturisi imediat.

— Iar am dat greș !

Fetele izbucniră în ris, iar Fulkerson își recăpătă oarecum buna dispoziție și zîmbi și el văzîndu-le veselia care dură parecă prea mult și cam fără motiv.

Domnișoara Woodburn întrebă :

— Dar domnul Dryfoos-tatăl seamănă intrucitva cu domnul Dryfoos al nostru ?

— Nici un pic.

— Dar e la fel de corect ?

— Da, în felul său.

— Ah, grozav mi-ar plăcea să văd aceste flori ale perfecțiunii adunate laolaltă măcar o dată.

— Ia ascultați ! Tocmai mă gîndisem să pun la cale o mică aniversare, cînd se întoarce bătrînul. Un mic dineu, sau cam așa ceva. Ce-ați zice, doamnă Leighton, dacă v-aș ruga să-mi permiteți să folosesc saloanele dumneavoastră ? Dumneavoastră, doamnelor, ați putea sta pe scări și ați putea privi toată fauna.

— Vai de mine ! Ce onoare ! Dar domnișoara Alma ar face parte din grupul colaboratorilor ? Cred că aș muri pur și simplu de invidie !

— Nu va fi cu adevărat prezentă, răspunse Fulkerson, dar va fi reprezentată de redactorul artistic.

— Vai de mine ! Dar responsabilul cu sectorul editorial pe cine va reprezenta ?

— Vă poate reprezenta pe dumneavoastră, spuse Alma.

— Vai, vreau să fiu și eu reprezentată într-un fel sau altul.

— Vom organiza aniversarea cu o seară înainte să apară al patrulea număr, cu chipul dumneavoastră pe copertă, spuse Fulkerson.

— Am înțeles că asta e de două ori imposibil : din pricina severității paterne și a invidiei artiștilor, spuse domnișoara Woodburn.

— O să-l facem pe Beaton să-i convingă, într-un fel sau altul. Cred că putem conta pe el în treaba asta.

Doamna Leighton oftă, arătîndu-și astfel dezacordul față de implicația cuvintelor lui Fulkerson.

— Am totdeauna sentimentul că domnul Beaton este nedrept cu el însuși.

Fulkerson nu lăsa să-i scape ocazia de a face o glumă :

— Știu eu, poate într-o împrejurare ca aceasta ar fi dispus să-și atenueze spiritul justițiar cu un dram de milă.

Fetele începură să rîdă, iar el adăugă :

— Probabil că asta e unica mea șansă de a scăpa cu viață. Se ridică în picioare în timp ce rostea aceste cuvinte, apoi continuă : Doamnă Leighton, sînt poate singurul bărbat care nu-i dorește moartea lui Beaton. Dar cu il cunosc și nu-l cunosc. Nu oricine e în stare să-i vadă calitățile. Nu este un suflet deschis, în orice caz, nu e omul care să-și strige sentimentele în gura mare. Dacă s-ar întimpla să fugă din țară, puteți conta pe ajutorul meu să-l scoatem pe Beaton basma curată.

Alma se ridică să-și ia rămas bun de la Fulkerson și puse desenul sprijinit de perete. Fulkerson se propti în baston și se aplecă să-l vadă.

— Ce-i drept, e frumos, oftă el cu o sinceritate involuntară.

Alma îi mulțumi printr-o reverență ironică.

— Este meritul domnișoarei Woodburn.

— Ba nu ! Dinsa n-a avut altceva de făcut decît să stea nemișcată.

— Nu credeți că și desenul ar fi arătat mai bine dacă și eu arătam mai bine ? întrebă fata cu seriozitate.

— Vai, asta ar fi imposibil ! exclamă Fulkerson și ieși triumfător în timp ce fetele aplaudau și strigau :

— Pentru cine ?

Cînd rămase singură cu fiica ei, doamna Leighton se lăsa pradă unei tristeți încărcate de reproșuri.

— Nu te mai înțeleg deloc, Alma Leighton. Dacă nu-ți place domnul Beaton...

— Nu-mi place.

— Serios ? Cred că te-nșeli. Știi bine că ai ținut la el.

— Vai ! Asta-i cu totul altceva. Este ceva trecător.

— Trecător ? ! repetă doamna Leighton îngrozită.

— Bine-nțeles. Nu fi romantică, mamă, Oamenii reușesc să treacă peste zeci de asemenea momente. Ba chiar ajung să se căsătorească din dragoste de două-trei ori.

— Niciodată ! exclamă mama ei străduindu-se din răspuțeri să pară îngrozită și reușind în cele din urmă.

Expresia ei nu o impresionă pe Alma.

— Afecțiunea față de oameni trece ușor. E mai greu cînd îți place cineva, mai ales cînd îți place pentru că e bun și drăguț. Asta e un sentiment durabil. Am fost o gîscuță naivă, iar el m-a putut domina doar pentru că, la rîndul lui, era un nătăfleaș rafinat. Acum lucrurile s-au inversat.

— Dar el ține la tine cu adevărat acum. Se vede cu ușurință. De ce-l încurajezi să vină ?

— Nu-l încurajez, spuse Alma. Am să-i spun să nu mai vină, dacă vrei. Dar, indiferent dacă vine sau nu, e același lucru.

— Nu și pentru el, Alma ! Te iubește !

— Nu mi-a spus-o niciodată.

— Și chiar l-ai lăsa să ți-o spună dacă tot ai de gînd să-l refuzi ?

— Nu prea am cum să-l refuz atîta timp cît nu spune nimic.

Faptul era incontestabil. Doamnei Leighton nu-i mai rămînea decît să întrebe pe un ton sumbru :

— Pot să te-ntreb, de vreme ce ai ținut la el și sînt sigură că încă mai ții, de ce ai de gînd să-l refuzi ?

Alma izbucni în ris.

— Pentru că... pentru că sînt măritată cu arta și în nici un caz n-am de gînd să mă fac vinovată de bigamie.

— Alma !

— Ei bine, atunci pentru că nu-mi place, vreau să spun că nu cred în el și n-am încredere în el. Mă fascinează, dar e prefăcut și nehotărît. Probabil că nu poate fi altfel.

— Iar tu ești cît se poate de dură. Oare chiar ți-a făcut plăcere să auzi aluziile domnului Fulkerson cu privire la domnul Dryfoos ?

— Ah, noapte bună, mamă. Astea sînt treburi personale.

PARTEA A TREIA

I

Ideea banchetului menit să sărbătorească succesul inițial al *Magazinului bilunar* se transformă, în imaginația lui Fulkerson, într-o suită de banchete. În locul unei cine modeste, servite în saloanele doamnei Leighton, la care să participe personalul redacțional și editorial și cei mai importanți autori și artiști, Fulkerson ajunsese la ideea unui dineu la Delmonico, la care să ia parte ca oaspeți marile personalități artistice și literare din întreaga țară, și a unei ospitalități oferite cu generozitate reporterilor și fotografilor, ceea ce va avea drept urmare un șir de articole cu caracter istoric și anticipativ, care se vor întinde pe mai multe săptămîni înainte și după prima serie de reportaje. După spusele lui, revista era un punct crucial în istoria publicisticii, evenimentul căpătase, în literatură, proporțiile pe care le avusese revoluția americană în politică ; era însăși ideea autoguvernării în artă, idee care nu cunoscuse pînă atunci o dezvoltare deplină. Această idee trebuia subliniată în discursurile ce se vor ține la dineu și trebuia apoi cuprinsă în reportaje. Ulterior totul se va extinde de la sine, ca un incendiu. Îl întrebă pe March dacă l-ar putea convinge pe domnul Depew să vină ; era sigur că Mark Twain va veni, căci era un om de litere. Se cuvenea să-l invite și pe domnul Evarts, și pe Cardinal, și pe conducătorii credincioșilor protestanți. Nimic nu stăvilea ambițiile sale, nimic în afară de problema cheltuielilor. În această privință, trebuia să aștepte întoarcerea bătrînului Dryfoos, care era în continuare reținut la Moffit, iar Fulkerson recunoscuse cinstit că se teme că Dryfoos va rămîne acolo pînă ce propriul

său entuziasm se va orienta spre alte planuri și alte activități.

Era puțin probabil că Fulkerson va cădea sub stăpânirea superstițioasă a altui om, dar March își dădea seama că, în limitele posibilului, Dryfoos era un adevărat fetiș pentru Fulkerson. March ajunsese la concluzia că Fulkerson nu-l stima, căci nu-i stătea în fire să stimeze ceva; era capabil de simpatii sau antipatii, dar nu de stimă. Și totuși, într-o oarecare măsură, Dryfoos îl domina; în ~~fa~~ra respectului pe care cel ce n-are îl poartă celui ce are, Fulkerson avea față de Dryfoos un sentiment pe care March îl putea asemăna doar cu un soi de uimire. După câte înțelegea March, sentimentul izvora din faptul că Dryfoos era omul pe care norocul nu-l părăsise nici o clipă, iar pentru Fulkerson aceasta era o uimire și o bucurie. Totul se armoniza perfect cu perceperea exactă a tot ceea ce era meschin și egoist în firea unui om asupra căruia cariera își pusese în mod inevitabil amprenta. Îi plăcea să filozofeze pe această temă împreună cu March, să-și amintească de Dryfoos cel pe care-l cunoscuse la început, omul din Moffit aflat încă în floarea tinereții, și să analizeze procesul prin care bănuia că se transformase în speculantul calculat, care nici măcar nu invocă, în sprijinul încercărilor sale îndrăznețe, pretextul vreunui alt avantaj în afară de propriul său câștig. Fulkerson își dădea seama că descrie portretul în culori prea tari și-l sfătuia pe March să nu-l ia drept bun întru totul, ci să-l analizeze și să-l nuanțeze el însuși. Îi arată că, acolo unde nu putea fi vorba de un profit personal, Dryfoos își avea totuși părțile sale bune, iar dacă, în unele privințe, devenise rigid, în altele se adaptase pe măsura proporțiilor la care se întindeau afacerile sale. Pentru March era oarecum ciudat faptul că — după ce investise bani într-o afacere cum era *Magazinul bilunar* — acest om plecase să se ocupe de alte afaceri fără a se arăta neliniștit, mai mult chiar, fără a arăta nici cel mai mic interes pentru revistă. Fulkerson susținea însă că aceasta este partea cu adevărat nobilă a lui Dryfoos. Dădea dovadă de un curaj și de o generozitate ce erau la înălțimea tensiunii create de o astfel de incertitudine. Cântărise primejdia odată, când îl întrebase pe Fulkerson cam la cât s-ar ridica pa-

guba în eventualitatea unui eșec mai mare sau mai mic ; apoi plecase lăsînd totul în seama lui Fulkerson și a tînărului Dryfoos, făcîndu-le doar recomandarea să meargă înainte și să nu-l bată la cap cu chestia asta. Fulkerson găsea că e o atitudine cît se poate de nobilă pentru un bătrîn care nu-și bătuse capul decît cu grija porcilor și găinilor. Vedea aici o nouă dovadă a capacității americanului și a măreției instituțiilor și posibilităților ce permiteau oricărui individ să se dezvolte pe deplin, așa încît orice om din America putea ține frînele, dacă era nevoie. Era convins că bătrînul Dryfoos ar putea lua oricînd locul lui Bismarck și ar putea prelua conducerea imperiului german în cîteva zile, sau în tot atîtea zile cîte i-ar trebui ca să ajungă de la New York la Berlin. Numai că Bismarck nu va putea afla nimic despre planurile lui Dryfoos pînă ce acesta nu se va hotărî să le dea în vileag. Nici chiar Fulkerson nu pretindea că știe cu ce se ocupă bătrînul Dryfoos de cînd a plecat în Vest. Mai întîi fusese la Moffit, apoi la Chicago, apoi plecase la Denver, ca să se ocupe de niște mine pe care le avea acolo, acum era din nou la Moffit. Se zvonea că vrea să-și lichideze niște afaceri pe-acolo, dar nu era nimic sigur.

A doua zi după întoarcerea lui Dryfoos, Fulkerson îi spusese lui March că acesta nu numai că nu-și lichidase afacerile la Moffit, ci se antrenase mai mult în ele, mult mai mult decît pînă atunci. Era într-o dispoziție de zile mari, după spusele lui Fulkerson, și avea de gînd să treacă pe la redacție în după-amiaza aceea, la întoarcere. (March înțelese că se referă la întoarcerea din Wall Street). Era teribil de încîntat de *Magazinul bilunar* pînă în prezent și era nerăbdător să-l felicite pe redactor.

March sesiză formularea bombastică, dar își îngădui să se simtă flatat și se pregăti pentru o întîlnire care, după cîte vedea, îi dădea lui Fulkerson o stare de încordare aproape egală cu aceea în care așteptase să vadă efectul primului număr asupra publicului. Aceasta îi crea lui March senzația neplăcută că se află în proprietatea cuiva sau că urmează a fi controlat de proprietarul său, dar se remontă la gîndul independenței pe care i-o oferea venitul de două mii de dolari, ce nu depindea de toa-

nele proprietarului său, și reuși să-și păstreze o înfățișare senină.

Mai târziu i se făcu rușine de efortul pe care-l făcuse în acest sens. Nu era vorba de prezența fizică a lui Dryfoos : aceasta era destul de impunătoare, iar costumul cenușiu obișnuit, cu o croială provincială, și pălăria neagră din fetru moale, cu boruri largi, sugerau indiferența omului avut față de convențiile sociale. Avea un baston a cărui măciulie demodată, din corn, era netezită și lustruită de palma mîinii ce nu-și pierduse liniile din pricina grăsimii, ci mai trăda încă, prin încheieturile umflate, activitatea de fermier de odinioară, cu toate că acum era la fel de îngrijită ca mîna lui March și fusese probabil cîndva o mîină mică chiar și pentru un om de statură medie a lui Dryfoos. Ceea ce-l surprinse însă pe March era impresia că Dryfoos părea uneori conștient de faptul că e un om de la țară și că, în timpul întrevederii lor, urma să fie supus altor probe decît cele prin care-și putea dovedi calitățile de speculant abil. Curiozitatea sa față de March era evidentă, căci întîlnea pentru prima dată acest gen de om — curiozitatea pe care întendentul unei școli de țară o simte, încercînd totuși să o ascundă, față de noul director. Relația era desigur de o natură mult mai subtilă ; într-o anumită privință, Dryfoos era un om de lume într-o măsură mult mai mare decît March, lucru pe care Dryfoos îl intui imediat și care îl liniști oarecum. Probabil că fusese dorința lui ca fiul său să facă prezentările, căci urcă împreună cu Conrad, iar, cînd sosi Fulkerson, făcuseră deja cunoștință.

Conrad vru să se retragă imediat, dar tatăl său îl opri :

— Bănuiesc că domnul March și cu mine n-avem de discutat probleme personale ca să ne ferim de alți parteneri. Ce spuneți, domnule March, v-ați obișnuit cu New York-ul ?

— Da, dar nu chiar pe deplin. Toți oamenii sînt — mai mult sau mai puțin — locuitori ai acestui oraș. Nimeni nu e obligat să fie newyorkez pînă-n măduva oaselor.

— Așa e. Poți oricînd să faci o încercare, iar apoi, dacă nu-ți place, poți să pleci mult mai ușor decît din-

tr-un oraș mai mic. Nu s-ar isca atîta vîlvă, nu-i așa ?
Îl privi pe March, iar în ochii săi vicleni se ivi o licărire veselă. Asta-i impresia pe care o am aproape tot timpul : parc-aș fi mereu în vizită. Îmi închipui că nu se poate spune același lucru despre Boston ?

— Acolo nu ți-ai putea petrece toată viața ca și cum ai fi în vizită, spuse March.

Dryfoos începu să ridă arătîndu-și dinții de jos, cu o expresie sinceră și totodată feroce.

— Domnul Fulkerson nu mai știa ce să facă ca să vă convingă să veniți. Cred că erați obișnuit cu viața de-acolo. N-am fost niciodată în orașul dumneavoastră.

— Mă obișnuisem, într-adevăr. Dar nu era orașul meu decît prin căsătorie. Soția mea e născută în Boston.

— Înseamnă că a cam dus dorul casei, spuse Dryfoos cu un zîmbet ce purta aceeași expresie ca și rîsul de mai înainte.

— Mai puțin decît credeam, spuse March. Fără îndoială, ținea foarte mult la casa pe care o aveam acolo.

— Am impresia că soția mea n-o să se obișnuiască niciodată cu viața din New York, spuse Dryfoos și oftă adînc, strîngîndu-și buza de jos. Fetelor le place însă, sînt tinere. Ați fost vreodată prin părțile noastre, domnule March, în Vest ?

— Oarecum, pentru simplul motiv că m-am născut și am crescut acolo. Am trăit în Crawfordsville, iar apoi la Indianapolis.

— Indianapolis o s-ajungă un oraș mare, spuse Dryfoos. Îmi amintesc acum că domnul Fulkerson mi-a spus că sînteți din statul nostru. Nu mai contenea cu laudele la adresa Vestului, de parcă March era de pe coasta de est și trebuia convins. Ar trebui să vedeți tot ținutul. E măreț.

— Firește, spuse March, îmi dau seama.

Bănuia că laudele la adresa meleagurilor apusene îl vor duce spre comentarea *Magazinului bilunar*, cu atît mai mult cu cît pe masă erau întinse numeroase probe de șpalturi și ilustrații precum și cîteva exemplare ale ultimului număr, care l-ar fi putut îndruma ușor spre acest subiect.

Se vede însă că Dryfoos evita să se uite la astfel de lucruri. Își roti privirea de jur împrejur pentru a studia aspectul încăperii și-i spuse fiului său :

— Văd că pîn-la urmă n-ați mai schimbat lemnăria.

— Nu, arhitectul a zis că mai bine o lăsăm așa, dacă n-avem de gînd să schimbăm tot interiorul. I-a plăcut aspectul ei demodat.

— Sper că vă simțiți bine aici, domnule March, spuse bătrînul, care, după ce inspectase întreaga încăpere, își întorsese ochii asupra lui March.

— Prea bine pentru un om al muncii, răspunse March convins că această replică va da naștere unei discuții legate de activitatea lui, dar proprietarul se mulțumi să zîmbească doar.

— Nădăjduiesc că n-o să pierd prea mulți bani la casa asta, comentă el, ca și cum ar fi gîndit cu glas tare. Prețul clădirilor din centru e în creștere. Afacerile înfloresc pe străzile astea lăturalnice. Mă gindeam c-am dat cam mulți bani pe ea.

Continuă să-i vorbească despre proprietatea mobilă, iar March începu să se simtă de-a dreptul stînjedit de abaterea repetată a celui alt de la singurul subiect care i-ar fi putut interesa cu adevărat pe amîndoi.

— Locuiți pe undeva prin apropiere, nu-i așa ? încheie bătrînul.

— Da. Vreau să fiu aproape de munca mea.

Simți că-l cuprinde ciuda pe el însuși pentru că a revenit la subiect, dar, puțin mai tîrziu, se întrebă dacă nu cumva și Dryfoos are același sentiment de nesiguranță în această privință și dacă nu așteaptă ca el să fie cel care abordează deschis problema. Uneori părea prudent și autoritar, iar atunci March avea senzația că este studiat și testat, alteori era atît de simplu, încît March își putea ușor închipui că Dryfoos dorea, avea nevoie de un cuvînt de încurajare. Vorbi despre soția și fiicele lui într-un fel care-l îndemnă pe March să-i vorbească despre familia sa în termeni amicali, lucru care parcă, la început, îi făcu plăcere bătrînului, dar apoi îi lăsă un sentiment de neîncredere. Din cînd în cînd se întorcea și discuta cu fiul său — lucru care parcă-l liniștea puțin, neglijîndu-l complet pe March, care nu cunoștea problemele respective ;

parcă nici nu-și dădea seama că săvârșește o gravă impolitete, în schimb tinărul categoric simțea acest lucru ; făcea totdeauna în așa fel încît să readucă discuția la subiectul inițial, o dată chiar cu prețul propriei sale suferințe, căci tatăl său abordă o problemă ce-l privea personal.

— Vreau să fac din băiatul ăsta un adevărat om de afaceri newyorkez, spuse Dryfoos arătînd spre Conrad cu bastonul. Credeți c-o să izbutesc ?

— Știu și eu ? răspunse March încercînd să ia totul în glumă. Adică un om de afaceri și nimic altceva ?

Bătrînul începu să ridă, intuind în vorbele lui un sens ascuns, și spuse :

— Credeți că-mi fac planuri prea mari ? Am văzut destui la viața mea ca să-mi dau seama că nu-i neapărat nevoie să fii un om mare ca să faci afaceri în stil mare. Însă vreau să se obișnuiască cu afacerile și apoi, dac-o vrea să se apuce de altceva, măcar o să știe cum e lumea. Ce ziceți ?

— Desigur, răspunse March, simțind cum îl cuprinde mila pentru tinărul care roșea răbdător ascultînd vorbele tatălui său.

Dryfoos continuă ca și cum fiul său nici nu auzea :

— Băiatul vroia să se facă predicator. Ce știe un predicator despre lumea împotriva căreia predică, de vreme ce-a fost crescut pentru asta ? N-are habar nici măcar cît un băiețandru năzdrăvan de la o școală duminicală. Ori el, ori o fată, cam tot aia e. I-am spus într-una : „Mai întîi s-ajungi bărbat și pe urmă te faci predicator, dacă vrei“. Ce ziceți ?

— Așa e, răspunse March simțind că se înduioșează de propria sa soartă, căci se vedea nevoit să fie martor la situația penibilă pe care i-o crea tinărului lecția tatălui său.

— Cînd am venit la New York, i-am spus : „Ei, acum ai prilejul să vezi lumea în stil mare. Știi bine unde-l duce pe om munca, economia, statornicia și înțelepciunea. N-ai nevoie să te-nvîrți printre bogătași. Ai nevoie să te-nvîrți printre săraci și să vezi unde-l duce pe om lenea, băutura, necinstea, prostia.“ Cred că acum știe și el tot ce știe toată

lumea și, dacă s-o apuca vreodată să țină predici, măcar o să știe despre ce predică.

Bătrînul zîmbi din nou, cu același zîmbet simplu și feroce, iar în ochii săi pătrunzători March citi parcă disprețul față de ambițiile ce-l nemulțumeau la fiul său. Scena aceasta se petrecuse probabil de nenumărate ori încheindu-se cu resemnarea supusă a tinărului, pe care tatăl îl trata ca pe un copil, fără a-și da seama, probabil, de cruzimea sa. Pe March îl întrista faptul că tinărul fusese făcut să sufere în prezența unui colaborator, cum era el, și bătrînul începu să-i devină antipatic într-o măsură mult mai mare decît o justifica jignirea care fusese poate doar o dovadă de prost gust sau doar rezultatul stingherelii născute din prezența lui. Era cît se poate de clar că — indiferent de victoria cu care se încheiase revolta fetelor împotriva lui — tatăl își păstrase neștirbită dominația asupra acestui spirit curat. March se hotărî să nu mai răspundă, ci să-l lase să continue din proprie inițiativă, dacă dorește.

II

Se lăsă o tăcere cam lungă și cam neplăcută, care însă fu întreruptă de glasul voios al lui Fulkerson, ce se auzi anunțînd apariția voioasă a lui Fulkerson în persoană.

— Ei, cred că ați forfecat cum se cuvine gloriosul succes al *Magazinului bilunar*. Trebuia să urc mai de mult ca să fiu alături de voi, dar m-am ciorovăit cu un tip cu privire la a doua copertă interioară. Cred că data viitoare va trebui s-o lăsăm în seama muzei și s-o folosim drept reclamă, în loc să publicăm un poem, March. Ce ziceți, băieți, v-a dăscălit bătrînul ?

Cu mult înainte de a pune această întrebare, Fulkerson intrase în cameră și-și instalase propria persoană pe un scaun, încălecîndu-l. În timp ce vorbea, privea peste spătarul scaunului cînd spre March, cînd spre bătrînul Dryfoos.

March îi răspunse :

— Mai degrabă aş crede că te-am aşteptat, Fulkerson. În orice caz, n-am ajuns încă la dascăleală.

— Să-ţi spun drept, nu credeam că domnul Dryfoos va fi în stare să se abţină atîta timp. Mi-am dat seama că e teribil de furios pe tine din pricina felului cum a pornit toată afacerea şi că vrea să-ţi zică vreo două cînd o să te prindă. Asta a fost concluzia mea din cîteva vorbe de-ale sale.

Atît March, cît şi Dryfoos aveau un aer stingher, aşa cum li se întîmplă tuturor celor ce sînt ţinta unor astfel de portretizări ironic false.

— Cred că dascăleala mai poate întîrzia un pic, spuse bătrînul sec.

— Bun, atunci poate c-ar fi momentul prielnic să-i arătăm domnului Dryfoos ce-am făcut cu adevărat, pînă ne tragem sufletul, după cum spunea Artemus Ward. Ce zici, March ?

— Te las pe tine să trîmbiţezi succesul, Fulkerson, Cred că e o chestiune care ţine strict de sectorul publicitar, spuse March. Era acum şi mai nemulţumit de faptul că bătrînul nu-i spusese nimic în legătură cu revista ; trase concluzia că atitudinea lui se explica printr-o reticenţă în ceea ce priveşte recunoaşterea contribuţiei sale la succesul publicaţiei şi se hotărî să nu mai facă nici un fel de demersuri pentru a o obţine.

— Sectorul publicitar este inima şi sufletul oricărei afaceri, rosti Fulkerson apăsător, şi încercă să-mi menţin experienţa cîştigată exersînd cîte puţin în particular. Mă tem că domnul Dryfoos nu-şi dă seama exact de proporţiile afacerii. A fost plecat printre neciopliţii de pe meleagurile unde ne-am născut toţi şi a citit articolele din cotidienele lor de două parale, şi a văzut cum s-a vîndut revista în tramvai şi-şi inchipuie că poate preţui cum se cuvine ceea ce am realizat. Dar mie mi-ar plăcea grozav să-l plimb niţel prin această micuţă metropolă bătrînă şi să-i arăt *Magazinul bilunar* pe mesele milionarilor, ale celor din neamul Vanderbilt şi Astor, în toate locuinţele unde domneşte cultura şi rafinamentul, şi apoi să-l las să-şi dea singur cu părerea. Este subiectul „numărul unu“ la cluburi şi la dîncuri, este cu adevărat Castoria în literatură şi Pearline în artă, este elixirul fericirii pentru fiecare

minte luminată — bărbat, femeie sau copil — din acest oraş uriaş. Eram sigur că vom cuceri întreaga ţară, dar pe onoarea mea, nu m-am aşteptat să dărimăm New York-ul dintr-un foc ! Dar exact asta s-a şi întâmplat. *Magazinul bilunar* răspunde unei vechi necesităţi care a măcinat New York-ul, care i-a alungat somnul în fiecare noapte de la război încoace. Este o adevărată culme a tuturor idealurilor nobile şi înălţătoare ale trecutului...

— Cam cit credeţi c-o să scoateţi într-un an, dacă-şi menţine nivelul iniţial ? întrebă Dryfoos.

— La te uită cum se gîndeşte tot timpul numai la afaceri ! exclamă Fulkerson cu o privire plină de încîntare, atrăgîndu-i atenţia lui March asupra acestei caracteristici. Ei bine, domnule, dacă totul merge aşa cum trebuie, dacă plouă destul ca să ne alimentăm izvoarele şi dacă n-o fi un an secetos, mă pot aştepta să scot — peste toate cheltuielile — cam douăzeci şi cinci de mii de dolari.

— Hm ! Şi aveţi de gînd să munciţi toţi un an întreg — director, redactor, editor, artişti, scriitori, tipografi şi toţi ceilalţi — ca să cîştigaţi douăzeci şi cinci de mii de dolari ? Eu am scos odată suma asta într-o jumătate de zi la Moffit şi mi s-a întîmplat uneori să văd în Wall Street cum se fac banii ăştia într-o jumătate de minut.

Bătrînul le înfăţişă acest aspect al problemei cu un dispreţ binevoitor, învăluindu-l pe Fulkerson cu tot entuziasmul său într-o sinceră simpatie.

Fiul său îşi dădu cu părerea :

— Dar cînd noi cîştigăm aceşti bani nimeni nu pierde nimic.

— Poţi să-mi dovedeşti ? replică tatăl său tăios întorcîndu-se spre el. Tot ce se cîştigă se pierde. E ca un joc. Nu contează care-i miza. Afacerile sînt afaceri, iar un om de afaceri îşi asumă riscurile cu ochii deschişi.

— Vai, dar celebritatea ! insinuă Fulkerson cu o ironie impertinentă. Nu v-am vorbit încă despre celebritate pentru că este greu de evaluat. Evaluaţi celebritatea la preţul cel mai scăzut, domnule Dryfoos, şi adăugaţi-o la cele douăzeci şi cinci de mii, şi veţi obţine de la *Magazinul bilunar* un venit anual suficient pentru a construi un pod de argint cu două piste, din acest birou şi pînă la lună.

N-am să mă refer la celelalte planete surori, pentru că-mi place să-mi cunosc lungul nasului.

Dryfoos își arată dinții de jos într-un zîmbet ce dovedea că îl încintă minciuna lui Fulkerson și spuse :

— Asta mi-a plăcut totdeauna la dumneata, domnule Fulkerson, că-ți cunoști lungul nasului.

— Ei, eu nu-s o delicată violetă bostoniană, cum e March. Genul meu de modestie aduce mai mult cu floarea-soarelui. Dar sînt modest, recunosc, spuse Fulkerson, și nu-mi place deloc să umflu lucrurile.

— Dar cum e cu celebritatea ? Crezi într-adevăr că se pot scoate bani din treaba asta ?

— Nu încape nici o îndoială. Nu m-aș munci eu pentru o amărită de recompensă în bani, rosti Fulkerson cu un dispreț generos și teatral, dacă n-ar fi vorba de celebritatea pe care o căpătăm totodată.

— Dar ce-ai zice dacă te-ai alege numai cu celebritatea și ai rămîne fără nici un ban ?

— Ei bine, domnule, sînt fericit să vă pot spune că încă n-am ajuns în această situație.

— Uite, eu cred că Conrad ar vrea să aibă parte numai de cinstire, spuse bătrînul cu un fel de amărăciune dramatică. Cred că nu dă nici măcar doi bani pe celebritatea de care vorbești dumneata, domnule Fulkerson.

Fulkerson își îndreptă ochii mici spre Conrad, apoi spre March, și-i cercetă curios vrînd parcă să descopere semnele unei discuții anterioare care să-l ajute să înțeleagă pe deplin sensul vorbelor lui Dryfoos. În cele din urmă se încumetă să răspundă cîntînd doar pe intuiție.

— Ce să zic, știm cu toții cum vede Conrad lumea. Mi-ar plăcea și mie să-mi închipui cîteodată că sînt pe o altă planetă. Dar am băgat de seamă cu mult timp în urmă că asta e lumea în care m-am născut și m-am hotărît să fac cam tot ce-am văzut că fac alții aici, pe pămînt. Și n-am văzut decît că Conrad își aranjează treburile în domeniul său pe principiile unui adevărat afacerist și cred că, dacă o să cercetați lucrurile îndeaproape, o să constatați același lucru. Cred că sîntem toți o turmă cu un singur ciine, iar dumneavoastră sînteți cel care vă-ngrijiți de-ale gurii, iar March își face treaba în

sectorul literar, Conrad în sectorul financiar, iar eu înşir minciuni gogonate în sectorul publicitar. Ah, şi mai e şi Beaton, fără-ndoială, în sectorul artistic. Mai că-l uitasem pe Beaton — un fel de *Hamlet* fără *Hamlet*.

Dryfoos îşi privi fiul.

— Nu se numea aşa tinărul care a fost acolo aseară ?

— Ba da, răspunse Conrad.

Bătrînul se ridică.

— Ei, cred că-i timpul să mă duc. Eşti gata de plecare, Conrad ?

— Nu chiar, tată.

Bătrînul dădu mîna cu March şi coborî urmat de fiul său.

Fulkerson rămase pe loc.

— Nu prea s-a grăbit să ne laude cînd i-ai oferit prilejul, Fulkerson, rosti March cu un zîmbet ce nu exprima întru totul bucurie.

Cu un zîmbet la fel de lipsit de bucurie Fulkerson întrebă :

— Nu ţi-a spus nimic înainte să vin eu ?

— Nici măcar o vorbă.

— Să fiu al naibii dacă pricep ceva, oftă Fulkerson, bănuiesc însă c-o fi avut vreo discuţie cu Conrad care l-o fi nemulţumit. Probabil că s-o fi întors plin de speranţă de a-l găsi pe Conrad desemnat la gîndul celebrităţii lumesti, iar băiatul s-o fi arătat hotărît să i se opună.

— S-ar putea să fie vorba de aşa ceva, recunosc March pierdut în gînduri. Cam asta am bănuît şi eu din cele cîteva cuvinte care i-au scăpat bătrînului.

Fulkerson îi ceru să-i explice despre ce-i vorba, iar apoi comentă :

— Atunci asta trebuie să fie, înscamnă că totul e-n ordine. Conrad o să se adapteze cu timpul, iar noi n-avem altceva de făcut decît să-i răbdăm toanele bătrînului pînă ce s-o potoli băiatul. Sint convinşi că pe tine te place.

Fulkerson făcu această afirmaţie cu sens interogativ şi-l privi pe March atît de dornic să-i audă confirmarea, încît acesta începu să ridă şi spuse :

— Nu şi-a mărturisit dragostea.

Mai tîrziu însă, relatîndu-i soției sale intîlnirea cu bătrînul Dryfoos, faptul nu-l mai amuză în aceeași măsură.

Cînd dînsa îl văzu cam deprimat din această pricină, încercă să-l îmbărbăteze.

— Nu-i decît un om de rînd, un ignorant incapabil să se exprime. Fii cit se poate de sigur că e încîntat de succesul revistei și că-și dă seama, la fel de bine ca și tine, că ție ți se datorează totul.

— Nu sînt foarte sigur de asta. Nu cred că un om care a reușit să facă bani așa de repede și de ușor ca Dryfoos a devenit mai bun sau mai înțelept. Nu-mi dau seama exact pe ce treaptă a evoluției se află, dar sînt convins că, pe măsură ce a înaintat, procesul a atras după sine o transformare uluitoare a idealurilor și criteriilor sale. Bănuiesc că a ajuns să disprețuiască o mulțime de lucruri pe care altă dată le respecta, iar unul dintre acestea este capacitatea intelectuală, ceea ce numim noi capacitate intelectuală. Probabil că a trecut printr-o degradare morală, printr-un proces de atrofiere a instinctelor generoase, care s-ar putea să-i fi afectat și modul de a gândi. Gîndirea i s-a ascuțit dar i s-a îngustat, înțelepciunea i s-a transformat în suspiciune, prudența în meschinărie, îndrăzneala în ferocitate. În felul acesta înțeleg eu un om care a trecut prin experiența lui Dryfoos, iar faptul că majoritatea americanilor văd într-o asemenea experiență un ideal, un țel, nu-i deloc îmbucurător. Am impresia că a fost cîndva și idealul meu.

— Nu dragul meu, niciodată, protestă soția lui.

— Oricum, nu va fi de-acum încolo. Aspectul Dryfoos al *Magazinului* bilunar mă scîrbește profund.

— Dar, de fapt, el n-are nici o legătură cu revista, în afară de faptul că avansează banii, nu-i așa ?

— Asta este impresia pe care ne-a creat-o Fulkerson. Dar cel ce ține punga ține și frînele. S-ar putea să ne lase să minăm caii, dar poate să-i strunească în orice clipă, după bunul său plac. Dacă nu ne place, n-avem decît să ne dăm jos.

Pe doamna March n-o impresionează prea mult figura de stil, ci se interesează de aspectul personal al problemei.

— Ai deci impresia că domnul Fulkerson te-a înșelat ?

— A, nu ! exclamă soțul ei rîzînd. Dar cred că el însuși s-a înșelat.

— Cum ? insistă dînsa.

— Probabil că a avut impresia că profită de Dryfoos, cînd, de fapt, Dryfoos profită de el, probabil că a avut impresia că nu se teme de el, cînd, de fapt, se temea foarte tare. Încă nu-și verificase curajul, iar curajul e un lucru ce trebuie demonstrat, ca și talentul de a cînta la un instrument : nu-ți dai seama dacă-l ai decît atunci cînd încerci.

— Ce prostii spui ! Doar nu crezi c-ar fi în stare să te sacrifice în interesul domnului Dryfoos.

— Sper să nu-l bată asemenea gînduri. Dar mai cîrînd aș risca o înfruntare numai cu Fulkerson decît una cu Fulkerson sprijinit de Dryfoos. Am impresia că lui Dryfoos îi place frumusețea și poezia acestei afaceri.

O vreme doamna March nu scoase nici un cuvînt. Apoi începu :

— Știi bine, dragul meu, că eu n-am vrut să vin la New York. Tu...

— Nici eu, interveni el prompt.

— Dar acum, dacă tot ne aflăm aici, continuă dînsa, n-am să te las să-ți pierzi curajul pentru orice fleac. Nu pricep de ce te-a neliniștit atitudinea domnului Dryfoos. Nu-i decît un țaran de rînd, prostănac și incult, incapabil să-și exprime gîndurile, așa cum ți-am mai spus, tocmai de-aia n-a zis nimic.

— Mă rog, nu te contrazic.

— E îngrozitor să ai de-a face cu un astfel de om și cu familia lui, continuă dînsa, dar nu cred că o să intervină vreodată în felul cum conduci revista, iar, dacă totuși o va face, e mai bine ca pînă atunci să ai cît mai puțin de-a face cu el și să mergi liniștit pe drumul tău.

— Ei, o să merg cît se poate de liniștit pe drumul meu, spuse March, sper numai să nu vină vremea cînd o să fiu nevoit să merg pe furiș.

— Ascultă, dragul meu, rosti doamna March, cînd te încearcă astfel de gînduri, spune-mi și mie. Dacă ai s-ajungi vreodată să-ți știrbești propria onoare și demnita-

tea din pricina domnului Dryfoos, sau a altora, pur și simplu mă despart de tine.

— Dacă-i vorba pe-așa, atunci mă bucur că misiunea de a conduce *Magazinul bilunar* cere gust și nu convingeri, spuse March.

III

În seara aceea după cină, Dryfoos fu trezit din somn de glasul voios și de chicotitul nervos ce se auzeau din salon. Glasul — care era al Christinei — și chicotul — care era al Melei — se împleteau cu accentele mai grave ale unei voci de bărbat; Dryfoos rămase un timp lungit pe canapeaua de piele din bibliotecă încercînd să-și dea seama dacă vocea îi este cunoscută. În fața focului, pe un fotoliu încăpător, ședea soția lui, care-l privea țintă așteptînd să se trezească.

— Cine-i dincolo? întrebă Dryfoos fără să deschidă ochii.

— Nu știu, Jacob, zău că nu știu, vreun oaspete de-al fetelor.

— Am sforăit?

— Nici un pic. Ai dormit așa de liniștit! Tare-mi pare rău că te-au trezit, tocmai vroiam să le spun să mai tacă. Au jucat ceva, un joc care i-a făcut să ridă.

— Nu știu decît că am sforăit, spuse bătrînul rîdîndu-se.

— Nu, spuse soția lui. Apoi continuă cu tristețe: Ai fost pe-acasă, Jacob?

— Da.

— Era totul în ordine?

— În general, da. Acum se sapă puțuri în vechea pajiște.

— Și... mormintele copiilor?

— Încă nu s-au atins de partea aia. Dar cred c-o să trebuiască să le mutăm în cimitir. Am cumpărat un loc de veci.

Bătrîna începu să plîngă încet.

— Tare-mi pare rău că nu-i putem lăsa să se odihnească în pace, sărmanii puîșori. Aș fi vrut să ne-odihnim

și noi tot acolo, când ne-o veni vremea, Jacob. Acolo, chiar în spatele stupilor, sub umbrar. Doamne, parcă văd și-acum locul ăla. Cred că nicăieri n-am să mă simt bine cu-adevărat. Când mi-o suna ceasul n-am să știu unde mă aflu. Trebuie să stau și să mă gândesc, ca să-mi dau seama unde-i răsăritul în New York. Ce mă fac dacă la înviere nu mă-ntorc cu fața unde trebuie ? Oare n-ai putea să-l vinzi, Jacob ?

Capul îi tremura și lacrimile-i străluceau în bătaia focului în timp ce-și căuta buzunarul printre faldurile rochiei.

Din salon se auzi un hohot de râs și câteva acorduri la pian.

— Hai, nu plinge 'Liz'beth ! spuse Dryfoos. Ia batista mea ! Am cumpărat un loc frumos la cimitir și-o să ridic un monument, cu doi miei, ca cel care-ți plăcea ție. Nu mai e la modă să-și îngroape fiecare familie morții lângă casă. Acum îi adună pe toți într-un cimitir.

— O să trebuiască s-o îndur și p-asta, probabil, spuse soția lui ascunzându-și fața în batistă. Poate că Dumnezeu m-o găsi oriunde-o fi. Dar totdeauna mi-am dorit să mă odihnesc acolo. Ții minte cum ne duceam și ne-așezam acolo, după ce terminam cu mulsul, și priveam cum apune soarele și vorbeam despre ingerii lor, ne-ntrebam pe unde-or fi și-ncercam să ghicim.

— Țin minte, 'Liz'beth.

Din salon se auzi o frîntură de cîntec franțuzesc interpretat de glasul de bărbat pe un ton ironic, impertinent, impunător ; apoi Christine încercă să-i imite accutele, ceea ce stîrni un nou val de hohote din partea Melei.

— Ei, mereu mă gîndeam c-o să ne odihnim acolo. Poate că totuși o să fie bine. Oricum, nu mai e mult pîn-a-tunci. Să știi, Jacob, că eu n-o mai duc mult. Simt că nu-mi merge bine aici.

— Ei, nu cred, 'Liz'beth. Ești nițel apăsată de vreme. Vine primăvara și-i simți apropierea. Doctorul spune că n-ai nimic. Am trecut pe la el venind încoace și așa mi-a zis.

— Mă tem că nu pricepe chiar tot, insistă bătrîna. Mi s-au imputinat puterile de cînd am plecat din Moffit și nici acolo nu mă simțeam prea bine. Ce ciudat, Jacob,

cu cât te îmbogățești, cu atât ai mai puțin puterea să rămii acolo unde-ai vrea, în viața asta sau cea de apoi.

— Facem asta pentru copii, spuse Dryfoos. Trebuie să le deschidem drum spre lume.

— Ei, lumea ! Ar trebui să-și poarte și ei la tinerețe jugul, așa cum l-am purtat și noi. Sint sigură că Conrad ar vrea s-o facă.

Dryfoos se ridică în picioare.

— Dacă Conrad o să-și vadă de treabă și-o să facă ce-i spun eu, o să aibă de dus un jug destul de greu.

Plecă de lângă soția lui fără a mai încerca s-o liniștească și străbătu cu pași greoi sufrageria. Dincolo de întinericul de aici se vedea strălucirea salonului încăpător. Pașii să-i nu făceau nici un zgomot, căci purta papuci moi și comozi, iar covorul era gros, așa încît se apropie pe nesimțite de grupul de lângă pian. Mela era cocoțată pe taburet, cu spatele spre claviatură, Christine ședea ținînd banjo-ul în poală, iar Beaton, aplecat asupra ei, îi așeza mîinile pe coarde în poziția corectă. Chipul ei radia de fericire, iar Mela privea cu o plăcere sinceră și naivă bucuria ei.

Un om ca Dryfoos, cu educația și principiile sale, nu putea vedea nimic rău în această scenă, iar, dacă lucrurile s-ar fi petrecut în salonul de la vechea fermă, sau chiar din casa de la Moffit, nu l-ar fi supărat cu nimic gestul unui tînăr care-i potrivește mîinile fiicei sale pe banjo sau chiar gestul de a-i strînge mîna ; i s-ar fi părut un semn de atenție cit se poate de potrivit, dacă i-ar fi făcut curte. Dar cum lucrurile se petreceau în această casă și cum era vorba de fiica unui om care cîștigase așa de mulți bani, gestul i se părea o adevărată îndrăzneală. Simți că-l cuprinde îndoiala și minia care-l asaltaseră în numeroase împrejurări pe parcursul noii sale vieți ; ar fi vrut să arale că-și dă seama de realitate — dacă era într-adevăr o îndrăzneală —, dar nu prea știa cum și nu prea știa dacă o poate aprecia ca atare. Pe de altă parte simți, ca și Mela, plăcerea de a citi fericirea pe chipul Christinei ; și s-ar fi întors în bibliotecă neobservat, dacă ar fi putut.

Dar Beaton îl văzuse, iar Dryfoos înaintă și-l salută cu o înclinare a capului plină de indiferență.

— Ce-ai acolo, Christine ?

— Un banjo, spuse fata roșind în prezența tatălui ei.

— Domnul Beaton o învață prima poziție, chicoti Mela.

Beaton nu se simțea stinjenit. Era în ținută de seară, iar pieptarul alb al cămășii îi punea în evidență chipul extrem de atrăgător, accentuat de barba castanie. Răspunse cu același gest și cu aceeași indiferență cu care fusese salutat și, fără a-i adresa lui Dryfoos vreun cuvânt, îi spuse Christinei :

— Nu, nu, trebuie să țineți mîna și brațul așa, și i le potrivi în poziția cuvenită. Așa ! Acum atingeți coardele cu mîna dreaptă. Înțelegeți ?

— Nu cred c-am să reușesc să-nvăț, spuse fata privindul cu căldură.

— Ba da, o să reușiți, spuse Beaton.

În valul de proteste care se stirni de o parte și de cealaltă, nici unul nu-i acordă atenție lui Dryfoos, așa că bătrînul întrebă ironic și totodată bănuitor :

— Acum e la modă banjo-ul ?

Instrumentul îi amintea de afișele spectacolelor vulgare, date de oameni de proastă calitate cu fețe vopsite și gulere caraghioase.

— E nebunia secolului, strigă Mela răspunzînd în numele tuturor. Toată lumea cîntă la banjo. Domnul Beaton l-a împrumutat de la o prietenă.

— Hm ! Păcat că v-am luat pian, spuse Dryfoos, un banjo ar fi fost mai ieftin.

Amintindu-și parcă de acest instrument și făcîndu-l astfel pe Dryfoos pârtaș la discuție, Beaton îi spuse Melei :

— N-ați vrea să mai cîntați cîteva acorduri ?

Mela se întoarse cu scaunul și lovi clapele. Beaton luă banjo-ul de la Christine și se așeză.

— Uite-așa !

Atinse coardele, murmurînd melodia pe care Dryfoos o auzise din bibliotecă și-o învălui pe Christine în privirea ochilor săi frumoși.

— Acum încercați, e foarte simplu.

— Unde e doamna Mandel ? întrebă Dryfoos încercînd să se impună.

Parcă nu-l auzise nici una din fete, căci sugestia lui Beaton stîrnise o adevărată zarvă. Apoi Mela îi răspunse într-o doară :

— A trebuit să se ducă să-și vadă o prietenă bolnavă, iar apoi lovi clapele pianului. Hai, Chris, încearcă !

Dryfoos plecă nebăgat în seamă și se întoarse în bibliotecă. Ar fi vrut să-l alunge pe Beaton din casă, simțea cum furia îi răscolește sufletul ca o mîină dușmănoasă ; ar fi vrut să-l concedieze imediat de la conducerea secției artistice a *Magazinului bilunar*. Își dădea seama însă că nu se purtase prea curtenitor cu Beaton, iar dacă tinărul îi răspunse cu aceeași monedă, avea oare vreun motiv real de nemulțumire ? La urma urmei, nu vedea nimic rău în încercarea lui de a o învăța pe Christine să cînte la banjo.

Soția lui stătea cu ochii pironiți asupra focului.

— Mi se pare că nu ducem o viață prea liniștită, Jacob, măcar că am adunat atîta bănet. Grozav mi-ar plăcea dac-am putea să ne-ntoarcem la vechea noastră fermă chiar în clipa asta. Păcat că nu ne-am împotrivit dorinței copiilor și-am vîndut-o. Îmi spune inima că or să ajungă rău aici, la New York. Deja văd că s-au schimbat, mai ales fetele.

Dryfoos se întinse din nou pe canapea.

— Văd că nici Conrad nu ne e de prea mare ajutor. De ce nu-i aici, cu surorile lui ? Ce tot face acolo, în East Side ? Parc-ar face-o anume ca să mă supere.

Dryfoos își descărcă nemulțumirea în fața soției sale mai mult din afecțiune și obișnuință, căci adeseori într-o căsnicie aceste sentimente dăinuie mai mult decît sentimentul egalității intelectuale. Nu-și închipuia că soția lui reușește să-i urmărească firul gîndurilor, dar simplul fapt că-l ascultă îi făcea bine și, cu toate că dînsa nu-l putea liniști decît cu vorbe blînde, care de multe ori n-aveau nici o legătură cu subiectul, tot la dînsa se întorcea pentru a-și găsi alinarea.

— Uite, m-am băgat în afacerea asta cu ziarul, sau cum Dumnezeu să-i zic, numai de dragul lui, și tot nu-i mulțumit. Văd că nu-l trage inima la treabă deloc.

— Se străduiește, bietul băiat ; sînt sigură, Jacob, încearcă să-ți fie pe plac. Dar a pierdut mult renunțînd să

se facă predicator. Poate c-ar trebui să ținem seama de lucrul ăsta.

— Predicator ! exclamă Dryfoos supărat. Nu prea cred că l-ar mulțumi acum să se facă preot. A avut nerușinarea să-mi spună c-ar vrea să ajungă *preot*. M-a învinuit că n-a putut face asta pentru că l-am oprit de la școală.

— Nu preot catolic în biserica romană, Jacob, îi explică bătrîna pe gînduri. E vorba de un soi de credincioși episcopali, nu catolicii pe care-i știm noi. Îi ajută tare mult pe săracii de-acolo. Zici că noi n-avem habar cum trăiesc oamenii pe-acolo, în casele de închiriat, sute de oameni într-o locuință, o familie-ntreagă îngrămădită într-o cameră. Îl trage inima să-i ajute așa cum îi ajută „părinții“ lor — după cum zice el —, care-și jertfesc viața pentru ei. După cîte spunea, el n-are cum să ajungă preot, fiindcă n-are școală, dar ar putea fi un fel de ajutor. Să știi, Jacob, cînd începe să-mi vorbească, nu pot să-l contrazic defel.

— N-am nimic cu preoții lui, 'Liz'beth, spuse Dryfoos. În felul lor sînt oameni de treabă ; și-au jertfit viața pentru o credință care e, pentru ei, un soi de afacere ca oricare alta. Pe mine Conrad mă frămîntă acum. N-are decît să facă oricîte fapte bune poștește și Dumnezeu mi-e martor că n-am fost strîns la punga cînd a fost vorba de asta. Îi dau cîți bani vrea, să-i împartă cum i-o place.

— Asta i-am spus și eu odată, dar el zice că nu-i vorba de bani, banii nu sînt singurul lucru pe care trebuie să-l dăm celor săraci. Trebuie să le dăruim timpul nostru, știința și dragostea noastră, și multe altele, trebuie să ne dăruim pe noi înșine dacă vrem să-i ajutăm. Așa zice Conrad.

— Ei, o să-i spun eu că faptele bune încep aici, acasă, spuse Dryfoos ridicîndu-se cuprins de nerăbdare. Ar face mai bine să ne dea *nouă*, bătrînilor săi părinți, o fărîmă din timpul lui. Și surorilor lui. Ce treabă-i asta, să umble pe la-ntruniri, Dumnezeu mai știe pe unde, și să le lase aici singure ? !

— Cum, domnul Beaton nu-i cu ele ? întrebă bătrîna. Mi s-a părut că-i aud glasul.

— Domnul Beaton ! Sigur că-i aici. Și la urma urmei, cine-i domnul Beaton ăsta ?

— Știu eu, nu cumva lucrează la ziar, cu Conrad ? Parc-am crezut că...

— Ba da. Dar cine e, de fapt ? Ce se tot învîrte pe-aci ? Îi face curte Christinei ?

— Cred că da. Dacă e să mă iau după Mela, soră-sa și-a pierdut capul de dragul lui. Nu-ți place băiatul, Jacob ?

— Nu-l cunosc, nu știu cine e. N-are pic de bună-cuvință. Cine l-a adus aici ? Cum de-a ajuns în casa noastră ?

— Cred că l-a adus domnul Fulkerson, spuse bătrîna calm.

— Fulkerson ! mirii Dryfoos. Și doamna Mandel pe unde umblă, pot să știu și eu ? Și pe ea tot el a adus-o. Așa o șterge în fiecare seară ?

— Nu, de cele mai multe ori e foarte corectă. Nu știu, zău, Jacob, cum ne-am fi descurcat fără ea. Știe întocmai ce trebuie făcut, iar fetele noastre ar face de zece ori mai multe greșeli fără ea. Nădăjduiesc că n-ai de gînd s-o dai afară, Jacob ?

Dryfoos nu găsi necesar să-i răspundă la întrebare.

— Fulkerson, Fulkerson și iar Fulkerson ! Parc-a ajuns Fulkerson să comande-n casa mea. El a adus-o pe doamna Mandel, el l-a adus pe Beaton, el l-a adus pe individul ăla din Boston ! Și totuși eu îl plătesc. Am să-i arăt eu lui Fulkerson că nu pot fi toate pe placul lui. N-am nevoie să m-ajute nimeni să-mi cheltuiesc banii. Eu i-am cîștigat, știu eu ce să fac cu ei. Ar fi cazul să fiu puțin cu ochii pe el. Și-a cam făcut de cap și-și închipuie că el hotărăște. O să-ncep să mă ocup nițel și de cartea aia.

— O să te istovești, Jacob, luptîndu-te să faci atîtea lucruri, spuse soția lui. Și ce folos ? Nu prea mi se pare c-o ducem mai bine de cînd avem alțișia bani. Tot atîtea griji ne-apasă, ea pe vremea cînd eram toți la fermă. Tare-aș vrea să ne putem întoarce, Ja...

— Nu ne putem întoarce ! strigă bătrînul fioros. Fermă nu mai există, nu mai avem unde să ne-ntoarcem. Pămîntul e plin de puțuri de gaz și de petrol și de tot felul de drăcovenii, casa s-a demolat și hambarul urmează...

— Hambarul ! strigă bătrîna. Ah, Doamne !

— Chiar de-ar fi să dau tot ce am în clipa de față, tot nu ne-am mai putea întoarce la fermă, așa cum nici fetele noastre nu se mai pot întoarce la vîrsta copilăriei. Nu spun că o ducem mai bine de cînd avem bani. Acum am mai mult ca oricînd și parcă norocul sporește, banii curg. Și totuși mă simt parc-aș fi legat de mîini și de picioare. Nu știu încotro s-o iau. Nu știu ce să fac într-o treabă sau alta. Parcă banii nu-mi aduc decît griji, din ce în ce mai multe griji și necazuri. Avem o casă mare, în care nu ne simțim bine, avem o groază de slujnice care ne-ncurcă și nu ne sînt de nici un folos. Copiii noștri nu dau nici două parale pe noi, n-avem nici prieteni, nici vecini. Dar așa a fost să fie. N-am avut altă cale, a trebuit să vînd ferma și nu ne mai putem întoarce acolo pentru că ferma nu mai există. Să nu mai pomenști de ea, 'Liz'beth !

— Bietul Jacob ! rosti soția lui. Bine, dragul meu, n-am să mai pomenesc de ea.

IV

Beaton își dădea seama perfect că Dryfoos îl privește cu neîncredere, iar acest lucru îi sporea bucuria pe care i-o oferea faptul că Christine îl plăcea. Era la fel de convins de un lucru ca și de celălalt, cu toate că nu avea nici un motiv întemeiat să se bucure. Fata avea farmec, farmecul unei sălbătăciuni ce impresiona o anume latură sălbatică a propriei sale firi ; uneori își imagina un viitor comun pentru amîndoi, o viață scăldată într-un belșug smuls din dragostea bătrînului pentru fiica sa. Pe Beaton îl încînta mai mult gîndul acestei constrîngerii decît gîndul belșugului în sine ; banii aveau ceva respingător ; se și vedea refuzîndu-i ; aproape că ajungea să-și dorească să fie îndecajuns de îndrăgostit de fată ca să se căsătorească cu ea fără bani ; ar fi grozav. Era îndrăgostit de ea într-un anume fel, într-o oarecare măsură ; întrebarea era în ce fel, în ce măsură.

Din dorința de a scăpa întrucîtva de această întrebare, o porni grăbit spre centru și se gîndi să-și petreacă im-

preună cu familia Leighton un ceas, pînă ce va veni timpul să meargă la recepția pentru care se îmbrăcase în ținută de seară. Considera că e important s-o vadă pe Alma Leighton. De fapt, farmecul ei îl atrăgea în mod constant ; era probabil elementul hotărîtor. În momentul de față, relațiile dintre ei îl făceau cit se poate de fericit. Alma renunțase la prefăcătorie și uimirea ironică ce stătuseră între ei ca o barieră. I se părea că se întorseră la relațiile de altădată, întemeiate pe interesul comun pentru artă, care-l încîntaseră vara trecută. După toate aparențele, atît ea, cit și mama ei trecuseră cu vederea lipsa lui de atenție față de ele în perioada primelor luni petrecute la New York ; era convins că doamna Leighton ține la el la fel ca și înainte și, dacă în atitudinea Almei descoperea uneori ceva nesigur, faptul îl stimula mai mult decît îl descuraja ; îi stîrnea curiozitatea, nu neliniștea.

Cînd intră, le găsi pe cele două domnișoare în compania lui Fulkerson. Probabil că glumise cu amîndouă, căci se amuzară peste măsură — după părerea lui Beaton — cînd Fulkerson spuse :

— Să mă prezint, domnule Beaton : sint domnul Fulkerson de la *Magazinul bilunar*. Cred că v-am întîlnit pe la redacție.

Fetele izbucniră în ris, iar Alma îi spuse că mama ei nu se simțea prea bine și că o să-i pară tare rău că nu l-a văzut. Apoi se întoarse — mai mult din răutate, după părerea lui — și-și continuă discuția cu Fulkerson lăsîndu-l pe el în seama domnișoarei Woodburn.

În cele din urmă aceasta îi citi pe chip dezamăgirea.

— Nu prea am noroc să stau de vorbă cu dumneavoastră, domnule Beaton, așa că o să vorbesc de-o să vă amețesc. Întrucît ați fost în Sud, știți cit de mult se vorbește pe la noi.

— Noroc c-am scăpat cu viață ca să pot confirma, răspunse Beaton.

— Vai, chiar credeți că vorbim mult mai mult decît cei din Nord ? întrebă tinăra nemulțumită.

— Nu știu. Știu numai că, oricît ați vorbi, tot nu m-aș plictisi. Mi-ar plăcea să vă tot aud vorbind cu accentul dumneavoastră din Sud pînă la sfîrșitul zilelor mele.

— Ah, văd că ați trecut la lucruri intime, domnule Beaton. Am să trec și eu la lucruri intime ; și domnișoara Woodburn desfășură bucata de pânză pe care o broda și-l întrebă : Nu credeți că e foarte frumoasă ? Ce părere aveți ca artist, ca un mare artist ?

— Ca un mare artist, desigur, răspunse el imitându-i accentul. Dacă n-ar fi cu adevărat extraordinară, poate c-aș avea unele obiecții privind aranjarea culorilor. Sinteți originală și îndrăzneță ca natura însăși.

— Serios ? Ah, vă rog mult să-mi spuneți care-i culoarea dumneavoastră preferată, domnule Beaton ?

— Culoarea mea preferată ? Ei, Doamne, de ce-aș prefera o culoare anumită ? Oare albastrul e bun și roșul rău ? În general, oamenii au preferințe pentru anumite culori ? întrebă Beaton cuprins brusc de curiozitate.

— Fără îndoială că da, răspunse fata. Artiștii nu au ?

— N-am auzit niciodată ca vreun artist să aibă în mod conștient asemenea preferințe.

— Așa să fie oare ? Credeam că toți au preferințe. Culoarea mea preferată este vișiniul. Credeți că-i o culoare frumoasă ?

— Depinde de cum e folosită. Vă referiți la culoarea cravatelor ? și Beaton se uită pe furiș la cravata pe care o purta Fulkerson.

Domnișoara Woodburn ridea cu capul sprijinit în mîini.

— Sint ferm convinsă că bărbații din Nord sint mult mai sociabili decît femeile.

— Ciudat, spuse Beaton. În Sud am ajuns la concluzia că femeile sint mai sociabile decît bărbații. Ce lucrați ?

— Asta ? Domnișoara Woodburn întinse din nou pînza și o privi de parcă atunci o vedea prima dată. E o față de masă. N-ați vrea să v-arăt unde am s-o pun ?

— Cum să nu.

— Am să vă rog să fiți așa de drăguț să-mi dați un sfat de adevărat specialist : după ce-o s-o pun pe masă, să-mi spuneți dacă să brodez ceva în colțuri.

Se ridică și porni spre camera vecină. Beaton își dădea seama că, de fapt, vrea să-i vorbească despre altceva, dar o lăsă să-și facă jocul. Fata întinse fața de masă, el își exprimă părerea — simțind că asta e dorința ei — că

n-ar trebui să mai pună nimic în colțuri, ci doar un tighel de jur împrejur.

— Vai, am avut un adevărat război cu domnul Fulkerson, spuse ea. Dar în cele din urmă ne-am hotărît să lăsăm totul în scama dumneavoastră. Domnul Fulkerson a spus că părerea dumneavoastră va fi cea mai bună. Mă bucur tare mult că sînteți de părerea mea. Dar să știți, domnule Beaton, că vă admiră grozav, încheie ea cu un aer sobru și sugestiv.

— Serios ? De fapt și eu sînt un mare admirator al lui Fulkerson, spuse Beaton cedînd dintr-un capriciu dorinței ei de a vorbi despre Fulkerson. E un tip extraordinar : nobil și generos, pentru care prietenia este un ideal, înzestrat cu un simț rar al marilor posibilități. Ar fi în stare să facă reclamă *Magazinului bilunar* chiar și pe cavoul familiei sale.

Domnișoara Woodburn izbucni în rîs și-l amenință că o să-l spună lui Fulkerson.

— Desigur. Numai că e obișnuit să-l vorbesc numai de rău și o să creadă că glumiți.

— Probabil că e un om de afaceri tipic newyorkez, spuse domnișoara Woodburn. Apoi adăugă, ca și cum asta era urmarea firească : Nu seamănă deloc cu omul de afaceri newyorkez așa cum mi-l închipuiam eu.

— Disprețul pentru afaceri face parte din tradiția dumneavoastră sudistă, spuse Beaton cu grosolănie.

Domnișoara Woodburn rise din nou.

— Disprețul ? ! Vai de mine ! Dar cum să le disprețuim, dimpotrivă, am vrea să intrăm în afaceri și să trîdim din toate puterile, după cum spune domnul Fulkerson. O asemenea tradiție a pierit de mult. Nu cunoașteți Sudul zilelor noastre. Tatăl meu nutrește un dispreț profund față de afaceri, dar el este, după părerea mea, înșăși întruparea tradiției.

Beaton ar fi contribuit cu plăcere la tot ceea ce fata ar fi fost dispusă să spună în defavoarea tatălui ei, dar se stăpîni, iar dînsa vorbea întruna vrînd parcă să-i explice, poate chiar să găsească o scuză pentru atitudinea plină de trufie cu care tatăl ei îl trata totdeauna.

— I-am spus că nu poate să înțeleagă noua generație. E format la vechea școală și are impresia că și noi sîntem

astăzi cum era el în tinerețe, punind idealurile cavalerismului și vieții de familie mai presus de orice. Vai de mine! În ziua de astăzi banii au aceeași valoare în Sud ca oriunde. Probabil că, dacă am putea reinstaura la ferma noastră sclavia în forma pe care i-ar fi dat-o tata, dacă nu-l împiedica spiritul comercial, aceasta ar fi cea mai bună soluție. Cum însă așa ceva nu se poate, o soluție aproape la fel de bună ar fi acceptarea spiritului comercial.

Domnișoara Woodburn continuă să prezinte, cu sinceritate și devotament, diferența între idealurile sale și cele ale tatălui său, fără a ține seama — după părerea lui Beaton — de faptul că el nu-i acorda atenție și interes, ci o făcea mai ales din dorința de a afla mai multe despre „efectivul” și „partea materială” ale *Magazinului bi-lunar* și despre relațiile domnului Fulkerson cu această revistă.

— Vă rog foarte mult să mă scuzați, domnule Beaton, că vă pun atâtea întrebări. Știți că numai din cauza mea ne aflăm aici, la New York. I-am spus tatei că, dacă vrea să realizeze ceva din scrierile sale, trebuie să venim în Nord, așa că eu l-am determinat să vină. Cred că ar fi preferat să rămână în Sud toată viața. Și acum domnul Fulkerson ar vrea ca redactorul revistei să-și dea părerea asupra scrierilor sale, iar eu aș vrea să știu câte ceva despre această revistă. Toți cei din casă sînt grozav de agitați din pricina asta, după cum bine știți, domnule Beaton, încheie ea cu o expresie ce trăda acum mai mult interes pentru Alma decît pentru Fulkerson. Se îndreaptă spre camera din care pleaseră și unde cei doi stăteau de vorbă și se apropie triumfătoare de Fulkerson ca să-i comunice părerea lui Beaton în privința feței de masă.

Alma rămase lângă pian împreună cu Beaton, care, așezat pe taburetul pianului, începu să-i vorbească despre familia Dryfoos. Îi spuse că a început s-o învețe pe domnișoara Dryfoos să cînte la banjo și că a împrumutat instrumentul de la domnișoara Vance. Apoi interpretă acordul pe care încercase să-l interpreteze Christine și cîntă tot cîntecul.

— V-a plăcut? întrebă el răsucindu-se cu taburetul

— Mi se pare un cîntecel cam indecent, spuse Alma cu indiferență.

Beaton își sprijini cotul pe colțul pianului și o privi pierdut și visător.

— Sînteți de o sensibilitate extraordinară. Este într-adevăr indecent. L-am cîntat acolo tocmai din lipsă de respect față de ele.

— Și vă mîndriți cu asta ?

— Nu, fac doar o afirmație. Cum poți respecta astfel de oameni ?

— Ați putea măcar să vă respectați pe dumneavoastră, spuse fata. Sau poate nici asta n-ar fi prea ușor.

— Nu, n-ar fi ușor. Îmi face plăcere să vă aud că-mi spuneți astfel de lucruri, spuse Beaton imparțial.

— Și mie-mi face plăcere să le spun, replică Alma.

— Îmi fac bine.

— Ah, n-am avut cîtuși de puțin asemenea intenții.

— Sînteți ur. om extraordinar, fără pereche, rosti Beaton elogiînd-o parcă în absența ei. Venind din casa aceea, unde totul vorbește ostentativ despre bani — parcă-i și aud zornăind, parcă simt mirosul bancnotelor murdare, o casă în care simți că te sufoci — și intrînd în atmosfera de aici, am impresia c-am pășit în altă lume.

— Mulțumesc, spuse Alma. Mă bucur că aici nu miroase urît dar ne-ar prinde bine să zornăie ceva bani.

— Nu, vă rog, nu spuneți asta ! o imploră el. Îmi face plăcere să știu că în acest oraș mare, brutal și vulgar, există totuși un suflet neatins de patima banilor.

— Adică două, spuse Alma cu modestie. Dar, dacă vă sufocați în casa familiei Dryfoos, de ce mergeți acolo ?

— De ce ? întrebă el visător. Nu credeți că trebuie să cunoaștem toate firile, toate caracterele, toate tipurile umane existente ? Fetele acelea îmi oferă un material de studiu ciudat : cea mică e o făptură simplă, pămînteană, banală ca un lan de ovăz ; cea mare e ca fiara sălbatică, suplă, strălucitoare...

Alma izbucni în rîs.

— Ce minunată aliterație ! Și le place să fie studiate ? S-ar putea întîmpla ca fiara sălbatică să vă... zgîrie.

— Nu, răspunse Beaton pierdut în melancolie, nu face decît să... toarcă.

Fata simți că o cuprinde indignarea.

— În cazul ăsta, domnule Beaton, sper că totuși o să vă zgirie și poate chiar o să vă muște. Cred că n-aveți dreptul să vă ocupați de studiul oamenilor în felul acesta. E inadmisibil ceea ce faceți.

— Hai, mai spuneți ceva ! o îndemnă tînărul. Conștiința dumneavoastră puritană stîrnește în mine fiorul credinței strămoșești ca un glas care vine din lumea de dincolo. Mai spuneți ceva...

— Mă rog, atunci ar trebui să vă spun că ceea ce faceți nu e doar inadmisibil, ci și înjositor.

— Ai putea fi îngerul meu păzitor, Alma, spuse tînărul dînd ochilor săi o expresie tot mai pierdută și mai visătoare.

— Prostii ! Sper că, mai presus de înveliș, am și suflet ! Alma se ridică, iar el o urmă, zîbind, pînă la ușă.

— Noapte bună, domnule Beaton ! rosti fata.

Domnișoara Woodburn și Fulkerson se întoarseră din camera alăturată.

— Cum ? ! Doar n-ai de gînd să pleci, Beaton ?

— Ba da, mă duc la o recepție. M-am oprit doar în trecere.

— Ca să-și umple timpul, îi explică Alma.

— Mă rog, acesta este ultimul loc în care m-aș opri numai ca să-mi umplu timpul, răspunse Fulkerson galant. Dar poate c-ar fi bine să plec și eu. Nu o dată m-am gîndit că regula de a nu sta prea tîrziu într-un loc trebuie totuși respectată. Dar, cum amicul Beaton pornește în clipa asta spre o petrecere, mi se pare că e totuși de vreme. Nu mă-ndeamnă nimeni să mai stau ?

Fetele zîmbiră, iar domnișoara Woodburn spuse :

— Domnul Beaton e o pasăre la modă. Grozav mi-ar plăcea să merg și eu la o petrecere. Simt că mă cuprinde invidia.

— Dar n-a spus-o cu scopul ăsta, o lămuri Alma cu o blîndețe plină de umilință.

— Ce să-i faci, nu putem fi toți vedete. Dar, de fapt, unde-i petrecerea, Beaton ? întrebă Fulkerson. Cum naiba faci să capeți invitații la așa ceva ? Îmi închipui că

trebuie să faci tot felul de aluzii în dreapta și-n stînga, nu-i așa ?

Beaton acceptă cu seninătate ironiile, dădu mîna cu domnișoara Woodburn, lăsînd impresia că a dat deja mîna cu Alma, care-și ținea mîinile împreunate la spate.

V

Beaton plecă zîmbind, și zîmbetul nu-l părăsi nici pe drum, în timp ce-l asculta pe Fulkerson, nici în clipa cînd sosi la recepție. Era convins că Alma e supărată pe el din motive personale, diferite de cele la care făcuse aluzie ; îl măgulea faptul că o supărase tot ceea ce-i povestise despre familia Dryfoos. În aparență îl dojenise în numele lor, de fapt, o făcuse pentru că era geloasă din pricina interesului lui — de orice natură — față de o altă persoană. Ceea ce se întîmplase era urmarea firească. Numai o proastă ar fi reacționat altfel față de interesul lui pentru o altă femeie, iar principalul motiv pentru care Beaton o admira pe Alma Leighton era tocmai faptul că nu era o proastă. Nici chiar la început, pe vremea cînd trăia la țară și cînd prezența lui o impresiona, nu reușea totuși s-o impresioneze profund, iar uneori n-o impresiona chiar deloc. În asemenea momente, Alma privea cu o neîncredere ușuratică prefăcătorie sa plină de gravitate și chiar i-o imita, ceea ce-l uimea. Cu toate acestea, Beaton își dădea seama că o cucerise și-i admira priceperea cu care-l pedepsise pentru neglijența lui cînd se revăzuseră la New York. Într-adevăr, ajunsese aproape să uite de existența doamnei și domnișoarei Leighton ; veșmintul invizibil al obligațiilor născute din amabilitate reciprocă, veșmint ce-i încorsetează pe majoritatea bărbaților, pe el nu-l stînjenea absolut deloc ; n-ar fi suferit cîtuși de puțin dacă s-ar fi eliberat de aceste legături, dar, din clipa în care recunoscuse existența lor, începu să-și dea seama că ele se întăreau tot mai mult prin însuși faptul că Alma le ignora. Dacă atitudinea ei ar fi fost plină de sentimentalism sau de reproșuri duioase, totul s-ar fi sfîrșit, ar fi trebuit s-o părăsească. Dar cînd ea acționa în stilul lui și-l forța pe el să fie sentimental, atunci ea stabilea regulile

jocului. Gîndindu-se la toate acestea, Beaton rîse în sinea lui și-și spuse că fata evoluase mult de cînd venise la New York ; profitase de fiecare clipă, recepționase totul cu o acuitate desăvîrșită. Constatase aceasta mai cu seamă în timpul discuțiilor legate de munca ei ; profitase de tot ceea ce văzuse și auzise ; își însușise toate ideile lui Wetmore. Pe Beaton îl amuza faptul că fata culegea chiar și de la el tot ceea ce-i era util și-i cerea amănunte tehnice ori de cîte ori putea. Lucrul acesta îi făcea plăcere lui Beaton ; Alma era foarte talentată ; în privința asta nu încăpea nici o îndoială ; dacă ar fi fost bărbat, n-ar fi avut îndoieli nici cu privire la viitor. Beaton se apucă să construiască viitorul fetei incluzînd și o serie de elemente ce-l priveau ; în acest viitor comun se împleteau viața și munca amîndurora.

Strălucirea prosperității viitoare îi lumina fața în clipa cînd o întîlni pe Margaret Vance la recepție.

Casa în care se afla era de genul celor în care oamenii pot sta de vorbă vreme îndelungată fără ca — în ochii celorlalți — să se stabilească între ei vreo legătură de altă natură decît o simplă comuniune de idei. Domnișoara Vance se afla acolo pentru că, prin multiplele sale simpatii și ambiții, aduna laolaltă tot ceea ce stîrnea interesul oamenilor din lumea artistică și mondenă, care veneau aici îndemnați de preocupări comune. Era poate singura casă din New York unde lucrul acesta se petrecea în mod frecvent, ceea ce nu se întîmpla în mod frecvent în acest oraș. Era mai ales un salon literar, avînd și trăsături artistice, iar oaspeții obișnuiți erau, în cea mai mare parte, scriitori și artiști ; Wetmore, căruia îi plăcea să adapteze fiecărei împrejurări fraza potrivită, spunea că tocmai oaspeții neobișnuiți erau cei cu adevărat la modă. Domnea o atmosferă generală simplă și lejeră ; iar, dacă nu era cu adevărat distinsă, pricina nu era absența unor figuri distinse, ci faptul că în viața newyorkeză pare să existe un anume solvent care aduce toți oamenii la același nivel, care-i marchează cu puterea sa magică și care-i aduce în prim plan pe cei pierduți în anonimat. Asupra anumitor tipuri de temperament, asupra conștiinței de sine, asupra egoismului, fenomenul are un efect admirabil ; asupra celor inclinați spre curiozitate, spre adorația celebri-

tăților, are un efect derutant. Găsim aici suflul străzii transplantat în salon : indiferent, egalizator, dar categoric binefăcător, stînd mărturie pentru măreția locului, chiar dacă nu contribuie la măreția personalităților sau a reputației lor.

În momentul de față Beaton refuza să accepte ideea că locuința aceasta reprezintă un salon literar în adevăratul sens al cuvîntului ; și atunci cînd domnișoara Vance tînjea după un asemenea salon, Beaton îi spunea că este un lucru imposibil de realizat la noi, ba chiar de nedorit. În orice caz, după părerea lui, acest veșnic du-te-vino, bilbiiala și bolboroseala, cotcodăcitul și sîsiitul discuțiilor nu erau expresia unei civilizații capabile să creeze un salon. Recunoștea că se adunau aici elemente capabile să ofere delectare intelectuală, dar însăși calitatea celor ce se adunau era incompatibilă cu ideea unui salon ; erau prea multe lucruri bune. Cuvîntul franțuzesc presupunea o discuție generală între toți oaspeții, încununată de un mic dineu și prelungită pînă dimineața. Cît era scara de lungă, aici se servea, în cantități uriașe, ceai cu lapte sau cu lămiie și un pahar de vin roșu pentru cei mai rezistenți. După cum afirma el, salonul literar se năștea în lumea celor mari, a celor de sus, și îngloba în sine lumea celor cu preocupări estetice. Dar la noi, cei mari, bogătașii, erau proști și nici nu-și doreau să fie altfel ; nici măcar nu aveau curiozitatea de a-i cunoaște pe scriitori și pe artiști. Beaton își închipuia că vorbește cu obiectivitate, așa încît își permitea să vorbească sarcastic ; spunea că în nici un alt oraș al lumii, cu excepția Vienei, poate, asemenea oameni nu reprezentau un grup social atît de restrîns.

— Nu e numai vina celor bogați, spunea Margaret, vorbind și ea cu obiectivitate. Cred că nici scriitorilor, nici artiștilor nu le-ar plăcea un salon care li s-ar oferi în dar de către cei sus-puși. Știți că Madame Geoffrin era un om de rînd, iar soțul ei se ocupa de afaceri.

— În New York ar fi făcut o vilvă grozavă, spuse Beaton cu aceeași obiectivitate.

Wetmore se apropie de colțul unde stăteau de vorbă, ținînd într-o mînă o felie de pîine cu unt, iar în cealaltă

o ceașcă cu ceai. Înalt, gras și proaspăt ras, arăta ca un călugăr în ținută de seară.

— Vorbeam despre saloanele literare, spuse Margaret.

— De ce nu deschideți și dumneavoastră un salon ?
întrebă Wetmore, respirând anevoie din pricina efortului de a străbate prin mulțime fără să verse ceaiul.

— Ca biata Lady Barberina Lemon ? întrebă fata rîzînd. Ce poveste grozavă ! povestea unei femei pe care n-o preocupa nici o artă pentru că era, prin tradiție și origine socială, însăși substanța artei ! În țara noastră nu vom ajunge niciodată la un asemenea grad de nepăsare.

— Nici chiar dacă ne-am strădui cu adevărat ? sugeră pictorul. După părerea mea, dacă americanii s-ar pune serios pe treabă, ar reuși să ciștige — sau să dea lovitura, cum ar spune Beaton — așa cum fac în celelalte treburi. Cînd o să avem o adevărată aristocrație, va fi o aristocrație care va merge în fruntea a tot ceea ce a creat omenirea. Oare de ce nu încearcă cineva să spargă gheața și să urmărească genealogia înaintașilor și istoria burgheziei, să creeze o legislație a eredității și toate celelalte ? Avem blazoane și palate și livrele, precum și sentimentul apartenenței la o castă. Pînă aici am mers cît se poate de bine și avem banii care să ne ajute să mergem cît vrem de departe.

— Ca omul dumneavoastră, domnule Beaton, proprietarul de gaze naturale, spuse fata întorcîndu-se spre el și privindu-l zîmbitor.

— Cum ? întrebă Wetmore, amestecînd ceaiul. Beaton are un proprietar de gaze naturale ?

— Proprietarul meu de gaze naturale, spuse Beaton ignorînd întrebarea lui Wetmore, nu știe încă să trăiască în palatul său și mă îndoiesc că are sentimentul apartenenței la o castă. Cred că membrii acelei familii se consideră niște adevărate victime ale lui. Sînt de părere... una din domnișoare este de părere că nu există oraș mai ostil ca New York-ul. Nimeni nu face vizite.

— Asta-i bună ! exclamă Wetmore. Probabil că au tot ce le trebuie ca să primească oaspeți : un bucătar bun, mobilă bună, servitori, trăsuri.

— Cu carul ! spuse Beaton.

— Ce păcat ! Ce ocazie pentru dumneavoastră, domnișoară Vance ! Oare spiritul dumneavoastră filantropic nu se adresează celor lipsiți de resurse sociale ca și celor lipsiți de resurse materiale ? Închipuiți-vă ce familie, fără nici un prieten în acest oraș imens ! După părerea mea, orice suflet caritabil își dă seama că are de îndeplinit o datorie în acest sens, ca să nu mai vorbim de sufletele de excepție.

Printr-o privire plină de respect ironic, lăasă să se înțeleagă că Margaret are un astfel de suflet. Se bucura de faima că face fapte bune — faimă ce depășea, ca de obicei, faptele în sine —, dar era într-adevăr activă în acest sens, acționind din dorința, **ce ne caracterizează pe toți, de a fi de ajutor** altora. Aparținea acelei biserici ce pare să fi descoperit calea de întoarcere spre ritualul impresionant de odinioară, spre idealurile fraternității de la începuturile creștinismului.

— Vai, dar cred că îl au deja pe domnul Beaton, răspunse Margaret, iar Beaton **se simți** oarecum măgulit de aluzia la protecția acordată familiei Dryfoos.

Beaton îi explică lui Wetmore :

— Mă au pentru că într-o oarecare măsură sînt proprietatea lor. Dryfoos este cel care-l sprijină financiar pe Fulkerson în editarea *Magazinului bilunar*.

— Serios ? ! Interesant ! E uimitor ce revistă reușită a putut să scoată Beaton, nu-i așa, domnișoară Vance ?

— Da, e foarte reușită, din toate punctele de vedere, spuse Margaret. Îți dă sentimentul că totuși ai cu adevărat o patrie. Este la fel de *chic* — ce cuvînt oribil — ca cele mai noi cărți franțuzești.

— Acesta a și fost modelul lui Beaton. Dar să nu vă-nchipuiți că el face totul la *Magazinul bilunar*. I-ar plăcea să credeți așa ceva. N-ai reușit încă, Beaton, să ajungi la valoarea copertei primului număr. Aceea, domnișoară Vance, a fost ilustrația uneia din elevele mele, o fată pe care Beaton a descoperit-o vara trecută la New Hampshire.

— Ah, da. Și vă puneți mari speranțe în ea, domnule Wetmore ?

— Mi se pare că are mai mult talent și dăruire decît oricare altă femeie. Uneori mi se pare că e un caz unic de

artă pentru artă. Dar nu se știe niciodată. Știți, o astfel de femeie se poate căsători oricând. Ascultă, Beaton, când proprietarul tău de gaze naturale ajunge în faza când se apucă să cumpere tablouri, adu-ți aminte de vechii tăi prieteni. Știți, domnișoară Vance, acești proaspăt înavuți trec prin etape bine stabilite. Nu știu niciodată ce să facă cu banii, dar, la un moment dat, află că oamenii cumpără tablouri. Îți închid lucrările în locuințele lor, în care nu intră nimeni, și după o vreme mor de apoplexie din cauză că au mâncat prea mult, căci altceva nu știu să facă. Atunci donează tablourile unei galerii și lucrările ies la lumina. E o cale cam lungă, dar e sigură. Ei, după cum văd, Beaton are de gând să plece, așa cum se și cuvine. Trebuie să fac și eu același lucru. Totdeauna a fost un tip nonconformist.

Wetmore plecă, dar Beaton rămase pe loc chiar și după ce alți oameni veniră să stea de vorbă cu Margaret. Pentru ea, toți oamenii erau interesați și-i făcea plăcere să stea de vorbă cu reprezentanții lumii artistice, literare, clericale și chiar teatrale, îi făcea plăcere felul lor curtenitor de a-i aprecia stilul și inteligența ; îi plăcea să vadă că, pe plan intelectual, o consideră ca făcând parte din familia lor, iar, pe plan social, ca pe o prezență neobișnuită, ca pe un fel de oaspete în viața boemă, un oaspete ciudat și rar. Chiar dacă era vorba de Arcadia mai degrabă decât de lumea boemilor, Margaret avea totuși sentimentul că este un oaspete ciudat și rar. Situația ei aparține îi inflăcăra imaginația fără a-i flata orgoliul ; era o ființă foarte puțin orgolioasă. Atențiile lui Beaton o impresionau în același fel ; îi făcea mai multă plăcere admirația lui decât însăși prezența lui. Era o ființă înzestrată cu o sensibilitate reală, de natură mai mult intelectuală decât sentimentală. De fapt, era o ființă cu preocupări intelectuale, ale cărei calități sufletești o fereau de a deveni antipatică după cum o fereau totodată de a deveni frivolă sau cinică din prea mult modernism. Citise mult și-și formase păreri curajoase și originale despre cărțile citite ; se pricepea la pictură, fusese eleva lui Wetmore, era mare amatoare de muzică ; o preocupa chiar și politica ; la Boston ar fi putut trece drept agnostică, dar la New York era profund religioasă ; avea multiple talente și probabil că doar bună-

tatea o împiedica să observe ceea ce nu era cu adevărat de calitate în caracterul lui Beaton.

După ce unul din oaspeți se depărtă și rămase iarăși singură cu Beaton, Margaret îl întreabă :

— Nu credeți că acestor domnișoare le-ar face plăcere să trec pe la ele ?

— Care domnișoare ? întreabă Beaton. Domnișoara Leighton și... ?

— Nu, pe la ele am trecut deja și le-am lăsat cartea de vizită a mătușii mele.

— A, da, rosti Beaton, ca și cum ar fi fost deja la curent cu faptul ; se gândi cu admirație la curajul și mindria cu care Alma îi ascunsese aceasta și-o oprise chiar și pe mama ei să-i spună ceva, ceea ce trebuie să fi fost foarte greu.

— Mă refeream la domnișoarele Dryfoos. Mi se pare o adevărată barbarie să trăiască așa de singure. Facem o mulțime de fapte bune și ajutăm o mulțime de oameni în fel și chip, dar pe străinți îi lăsăm să se lupte cu singurătatea, dacă nu știu cum să-și croiască drum spre noi.

— Cei din familia Dryfoos nu vor fi niciodată capabili să-și croiască drum spre noi, spuse Beaton, cu un glas visător.

Domnișoara Vance vorbea mai departe exprimând cu glas tare ceea ce era mai degrabă un raționament făcut pe loc, decît o concluzie deja stabilită.

— Ne apărăm încercînd să credem că, probabil, au și ei prietenii lor, că ar considera că ne dăm aere de superioritate, că nu le-ar plăcea să devină ținta actelor de binefacere socială, dar de fapt n-ar trebui să judece astfel.

— Poate că nici n-ar face-o, spuse Beaton. Cred că ar fi foarte fericite dacă v-ați duce. Dar cred că nici n-ați avea despre ce vorbi, domnișoară Vance.

— Poate că o să ne simțim bine împreună, răspunse fata cu curaj, și atunci vom vedea. De ce religie aparțin ?

— Cred că de nici una, spuse Beaton. Mama lor a fost crescută în credința sectei dunkerilor.

— Dunkerilor ?

Beaton îi relată ceea ce știa despre această sectă veche, despre orientarea spre creștinismul primitiv, despre interpretarea eticii creștine *ad litteram* și despre ciudatul

ritual al spălării picioarelor ; prezentă lucrurile într-o lumină pitorească.

— Tatăl se închină doar la zeul lăcomiei. Bănuiesc că fetele se duc la biserică, dar nu știu la care. N-au încercat să mă convertească.

— Am să le spun să nu se lase pradă disperării... după ce am să le convertesc, spuse domnișoara Vance. Îmi dați voie să vă folosesc ca pe un *point d'appui*, domnule Beaton ?

— Cum doriți. Dacă într-adevăr aveți de gând să le faceți o vizită, ar trebui să vă fac o mărturisire. Le-am lăsat banjo-ul dumneavoastră, după ce l-am reparat.

— Minunat ! Înseamnă că avem deja o problemă de interes comun.

— Vă referiți la banjo sau la..?

— La banjo, desigur. Care din ele cîntă ?

— Nici una. Dar cea mare a aflat că banjo-ul este „ne-bunia secolului“, cum spune cea mică. Poate reușiți să le convingeți că și faptele bune fac parte din aceeași nebunie.

Beaton nu era prea convins că Margaret se va duce în vizită la familia Dryfoos ; el reușea să facă așa de puțin din ceea ce-și propunea, încît mergea pe principiul că și ceilalți sînt la fel de nestatornici. Cu toate acestea, se amuza cu răutate la gîndul unei posibile întîlniri între Margaret Vance, cu eleganța ei intelectuală, cu îngăduința ei binevoitoare și idealurile ei generoase, și cele două domnișoare, cu manierele lor grosolane, cu viziunea lor falsă și strîmbă asupra lumii, cu egoismul lor lacom și meschin, cu încrederea lor în atotputernicia averii tatălui lor, încredere zdruncinată însă de propriile lor concluzii în fața neputinței lui în domeniul vieții sociale. În fundul sufletului se simțea mai aproape de ele decît de Margaret, semăna mai mult cu ele.

Deja nu mai soseau alți oaspeți, iar unii începuseră să plece. Domnișoara Vance spuse că trebuie să plece și ea, și tocmai se pregătea să se ridice, cînd gazda se apropie împreună cu March. Beaton se întoarse și plecă.

— Domnișoară Vance, vreau să vi-l prezint pe domnul March, redactorul *Magazinului bilunar*. Nu trebuie să vă limitați doar la domeniul artistic. Noi, scriitorii, sîntem

de părere că acest domeniu se bucură de prea multă faimă în ziua de azi. Ținta ironiei lui era Beaton, dar acesta era deja prea departe ca să mai audă, așa încît gazda continuă : Puteți discuta cu domnul March despre mult îndrăgitul dumneavoastră Boston. Dînsul tocmai l-a părăsit.

— Sper că nu, spuse domnișoara Vance. Bănuiesc că nimeni nu pleacă de bunăvoie din Boston.

— Nu cred că lucrurile stau chiar atît de rău, spuse gazda, lăsîndu-l pe March în seama ei. A venit la New York pentru că n-a avut încotro, ca și toți ceilalți. Nu-mi pot da seama dacă ăsta e un compliment la adresa New York-ului sau nu.

Discutară despre Boston un timp fără să-și găsească cunoștințe comune ; domnișoara Vance trase concluzia că, probabil, societatea Bostonului era mult mai numeroasă decît bănuia dînsa după vizitele făcute acolo, sau că March nu cunoștea prea multă lume. Dar nu era genul de om care să dea prea multă atenție implicațiilor ce ar putea decurge din asemenea concluzii ; mai degrabă se mîndrea cu faptul că le desconsideră total ; se bucură din plin de plăcerea de a constata că March îi vorbește ca și cum ar fi de aceeași vîrstă. Furat de farmecul frumuseții și eleganței ei generoase, March fu mai plăcut ca oricînd în conversație și încercă s-o încite cu glumele sale, cărora se pricepea de minune să le dea totodată o nuanță de seriozitate. O făcu să ridă și o lăudă lăsîndu-i impresia că ceea ce-i spune îl încîntă atît de mult, încît începu să-și laude soția, așa cum face orice soț bun cînd îi place o altă femeie ; Margaret întrebă dacă nu cumva se află și doamna March acolo și dacă el n-ar vrea s-o prezinte soției sale.

Îi ceru doamnei March adresa și o întrebă dacă are o zi cînd primește oaspeți, și-i spuse că va trece s-o vadă, dacă-i îngăduie. Doamna March nu se arătă la fel de entuziasmată de noua cunoștință ca soțul ei, dar, în drum spre casă, vorbind despre ea, ajunseră amîndoi la concluzia că e o fată frumoasă și sociabilă. Doamna March remarcă faptul că are o comportare foarte simplă pentru o persoană care probabil fusese foarte alintată. Încercară să-i analizeze farmecul și ajunseră la concluzia că este

rezultatul combinației dintre modernitatea intelectuală și puritatea socială.

— După părerea mea, spuse doamna March, fetele crescute la oraș, în genul în care a fost ea crescută, rămân adesea deosebit de pure. Nu reușesc să-și dea seama de răul existent în lume și, dacă au o căsnicie fericită, își păstrează toată viața inocența copilăriei. Toate elementele le ajută să rămână astfel, le ocrotește însăși prefăcătoria oamenilor. Sint cele mai frumoase exemplare ale rasei umane. Probabil însă că ceilalți sint nevoiți să plătească din greu pentru ele.

— Prețul nu poate fi nicicînd prea mare pentru o ființă atît de minunată cum este domnișoara Vance, spuse March.

Un hohot strident sfișie aerul la intersecția din fața lor. Un glas de fată strigă :

— Fugi, Jen, fugi ! Curcanul e pe urmele tale ! Silueta unei femei traversă strada împleticindu-se și dispăru în umbra caselor, urmată de un polițist voinic.

Smulși din plăcerea discuției anterioare, soții March își continuară drumul într-o tăcere pe care March o întrerupsese oftînd :

— Oare nenorocita asta și fata fermecătoare de care ne-am despărțit fac parte într-adevăr din aceeași lume ? Parcă se exclud una pe cealaltă.

VI

Doamna Horn credea cu tărie în legile nescrise ale lumii și ale societății și tolera actele de **binefacere** ale nepoatei sale, precum și preocupările sale estetice, pentru că aceste lucruri — oricît ar părea de ciudat — erau tolerate, ba chiar încurajate, de societate ; și-i dădeau farmec nepoatei sale ; și făceau ca originalitatea ei să fie interesantă. Doamna Horn n-ar fi îngăduit ca asemenea preocupări să devină supărătoare și, ținînd seamă de autoritatea ponderată a matusii sale, Margaret îi ceru permisiunea pentru proiectata vizită la familia Drýfoos. Îi explică cît putu de limpede sărăcia în care trăiau, din punct de vedere social, acești oameni atît de bogați și fu nevoită

să uzeze de numele lui Beaton pentru a-i arăta de unde deține aceste date.

— Domnul Beaton ți-a dat ideea să le faci o vizită ?

— Nu, ba chiar m-a sfătuit să n-o fac.

— Și de ce crezi că în acest caz special ar trebui să te duci ? Orașul e plin de oameni care n-au nici un prieten.

Margaret începu să ridă.

— Probabil că e o faptă bună la fel ca oricare alta. Te ocupi de cei pe care ajungi să-i cunoști. Îți spui că pe ceilalți nu-i poți ajuta și încerci să-i ignori.

— E foarte romantic, spuse doamna Horn. Sper că ai cîntărit bine toate consecințele posibile.

Margaret știa că mătușa ei se referă la experiența pe care o avuseseră în legătură cu doamna și domnișoara Leighton, pe la care trecuse — din dorința de a-și liniști muștrările de conștiință — pentru a prezenta scuzele mătușii sale, a le lăsa cartea ei de vizită și a le face invitația de a trece pe la dînsa într-o joi ; totul venea însă prea tîrziu și nu mai putea trece drept o încercare de a le ura bun venit la New York. Margaret fusese primită cu atîta răceală — ce nu privea direct propria ei persoană, ci calitatea ei de mesager —, încît mătușa ei gustase din plin bucuria celor ce-și primesc pedeapsa creștinește. Probabil că nu ținea însă seama pe cît se cuvenea de nevinovăția nepoatei sale. Margaret nu fusese cu ea în timpul celor două săptămîni nefericite petrecute la St. Barnaby și nu le cunoscuse pe doamna și domnișoara Leighton decît cînd se dusesese în vizită la ele. Nu se plinsese de nimic ; înclinația spre asceză, care există în chip misterios în fiecare din noi și ne îndeamnă să ne batem singuri cuie-n talpă, o făcea să accepte cu stoicism disprețul cu care fusese tratată din pricina mătușii ei. Gîndindu-se la aceasta, Margaret spuse :

— Cînd nu vrei să cunoști oamenii, nimic nu-i mai simplu decît să le întorci spatele. Nu trebuie decît să-i lași în pace.

— Nu-i prea plăcut să-i lași în pace, spuse doamna Horn.

— Sau să te lase ei în pace, replică Margaret, căci nici doamna Leighton și nici Alma nu veniseră în vreo zi de

joi, să se bucure de ospitalitatea oferită cu întârziere de doamna Horn.

— Da, sau să te lase ei în pace, recunosc doamna Horn cu curaj. Nu-ți cer decît un singur lucru, Margaret, să fii convinsă că vrei cu adevărat să-i cunoști pe acești oameni.

— Nu la fel ca în alte cazuri, răspunse fata grav.

— Atunci se pune întrebarea dacă vrei s-o faci într-un fel special. Își vor face o mulțime de planuri pe seama ta, spuse doamna Horn dîndu-și seama cîte planuri trebuie să-și fi făcut cele două femei pe seama ei și cît de disproporționată și de nemeritată era antipatia lor față de ea, căci în mod aparent se gîndise la ele tot timpul, din momentul sosirii lor, și fusese dispusă să răspundă oricărei solicitări întemeiate din partea lor.

— E ciudat și deprimant, spuse Margaret, că în viața socială nu poți acționa din altruism. Dacă aș vrea să mă duc să le vizitez pe fetele alea numai ca să le fac o plăcere, sau numai pentru că sînt singure și rupte de lume, poate le-aș face un bine, poate chiar... ar fi imposibil.

— Categoric, spuse mătușa ei. Ar fi o adevărată nebulie. Societatea nu se sprijină pe asemenea principii, nu se poate sprijini. S-ar prăbuși dacă oamenii ar acționa din motive altruiste.

— Înseamnă că e de un primitivism fără seamăn ! exclamă fata. Toate darurile sale sînt de fapt forme de negoț. Fiecare dar trebuie plătit cu alt dar.

— Asta-i adevărul, spuse doamna Horn, fără a percepe inechitatea situației, așa cum nici specialistul în economie politică nu percepe inechitatea faptului că salariul reprezintă măsura necesității și nu a meritului : Capeți lucrul pentru care plătești. Așa e-n afaceri.

Se mulțumi cu această formulare, care nu era în întregime invenția ei ; dar, de fapt, nu-i dispăcea nemulțumirea nepoatei sale în această privință. Făcea parte din originalitatea fetei, trăsătură ce o satisfăcea pe doamna Horn în aceeași măsură ca și propriul său convenționalism ; în realitate era o ființă timidă, iar mărinimia nepoatei arunca și asupra mătușii o aparență de curaj, ceea ce-i făcea plăcere acesteia. Printre cei ce n-o cunoșteau prea bine își căpătașe, prin Margaret, faima unei femei in-

zestrate cu calități morale și intelectuale ; aproape că ajunsese să aibă păreri și idealuri, pe care însă nu le putea susține cu adevărat. Considera că poate stabili anumite limite pentru originalitatea fetei tocmai pentru că le recunoștea. Margaret se pricepea însă mai bine decât mătușa ei la astfel de lucruri și-i ceruse părerea în legătură cu vizita la familia Dryfoos numai din respect și nu din speranța de a primi un sfat cu adevărat util. Se considera propriul său cod de legi, dar știa ce trebuie și ce nu trebuie să facă, așa încît era, de fapt, un cod de legi cu aplicare restrînsă. Era genul de fată care putea admira un artist sau un poet, dar care putea sfîrși prin a se căsători cu un cămătar bogat și a stimula — prin cultura, generozitatea și bunăvoința sa — înflorirea unei vieți moderne și prospere. Viața intelectuală deținea primul loc în preocupările ei, dar ar fi fost capabilă să renunțe la ea ; avea un suflet de o bunătate fără margini, dar ar fi putut să se schimbe, să devină mai aspră ; chiar dacă era excentrică, avea o evoluție socială bine stabilită ; chiar și cometele străbat spațiul cosmic pe o orbită fixă. Ca orice altă ființă omenească, era un amalgam de contradicții și inconsecvențe, care însă se supunea cerințelor generale ce-i dictau ce trebuie și ce nu trebuie să facă o fată de condiția ei. Deocamdată era, în foarte mare măsură, exact ceea ce-i plăcea să fie.

VII

Margaret Vance încercă să-și explice într-un fel intenția de a face o vizită familiei Dryfoos, dar nu reuși să găsească alt motiv decît dorința de a face o faptă bună. Cu cît cîntărea lucrurile, cu atît găsea motivul mai ciudat și mai puțin întemeiat ; recunoscă și faptul că în dorința ei se ascunde un dram de curiozitate nevinovată, și totuși motivul nu i se părea suficient de întemeiat. Încercă să descopere în intenția ei și sentimentul datoriei sociale, iar în cele din urmă hotărî să nu mai caute explicații, ci pur și simplu să le facă o vizită așa cum ar face-o oricărui necunoscuți demni de această atenție. Își spuse că nu trebuie să lase să se întrevadă că a determinat-o vreun

alt motiv, se hotări să nu-și dea aere de superioritate, ci să fie reținută, sinceră și modestă și, mai presus de orice, să nu joace teatru. Totul părea foarte simplu, în afară de găsirea aceluși mod de comportare care să le convingă pe gazde că nu joacă teatru. Când slujitorul irlandez îi răspunse, cam nesigur, că doamnele sînt acasă și plecă să le înmîneze cartea de vizită, Margaret rămase în salon în așteptarea lor. Impresia pe care i-o făcu încăperea, cu mobilierul scump și lipsit de personalitate, n-o ajută să-și stabilească maniera de a începe conversația ; înainte de a apuca să ia o hotărîre cele două surori își făcură apariția, iar Margaret se ridică să le întîmpine cu convingerea că va trebui să joace teatru din cauză că nu reușise să găsească modalitatea de a nu face acest lucru. Fără să-și dea seama, se trezi că recurge la subiectul banjo-ului pentru a-și juca mica comedie și mărturisi că-i face o deosebită plăcere faptul că domnișoara Dryfoos s-a apucat să învețe acest instrument ; și pe ea o preocupase în mod deosebit. Orice instrument e bun, spuse ea, dacă te scapă de corvoada pianului ; și, dacă trebuie să alegi între chitară și banjo, acesta era de preferat, bine-nțeles pentru cine nu vrea să se ocupe toată viața de studiul viorii. Mai rămîne, desigur, și mandolina, dar Margaret le întrebă pe fete dacă n-au impresia că pana cu care atingi coardele te depărtează de inima instrumentului ; și mai e ceva : mandolina scoate niște sunete atît de firave și jalnice, parc-ar fi un bîziit de țîțar ! Dezbătuse îndelung problema, mai mult de una singură, căci fetele nu făcuseră decît s-o privească țintă, cu gravitate, pînă în clipa cînd formulă comparația care caracteriza sunetul mandolinei ; atunci Mela izbucni într-un hohot de rîs gros și zgomotos.

— Nu zău, chiar așa sună ! îi explică ea cu îndrăzneală surorii sale. Mereu mi se pare c-o să se-așeze pe undeva și-mi vine să-mi trag o palmă pînă să n-apuce să mă piște. Nu pricep defel cum de-a ajuns instrumentul ăsta la modă.

Margaret nu se așteptase să fie susținută cu atîta tărie și, după ce-și reveni puțin, întrebă :

— Și luați amîndouă lecții de banjo ?

— Vai de mine, nu ! exclamă Mela. Eu am tras destul cu pianul. Christine ia lecții,

— Îmi pare foarte bine că banjo-ul meu vă este folositor pentru început, domnișoară Dryfoos.

Fetele o priviră mirate, dar nu reușiră să priceapă că aceasta este prietena de la care Beaton împrumutase instrumentul.

— Domnul Beaton mi-a spus că l-a lăsat la dumneavoastră. Vă rog să-l păstrați oricât aveți nevoie.

În fața acestei oferte binevoitoare chiar și Christine se simți datoră să-i mulțumească.

— Urmează să primesc în curînd altul, spuse ea. O să mi-l aleagă domnul Beaton.

— Ce noroc extraordinar ! Dacă nu v-ați găsit încă profesor, vi l-aș recomanda pe al meu.

Mela izbuchi din nou în rîs.

— Ba eu cred că Christine se mulțumește cu cel pe care-l are, rosti ea insinuant. Christine îi aruncă surorii sale o privire incrunțată, iar Margaret nu încercă să ceară explicații.

— Așa e și mai bine, spuse ea. Eu sînt cam superstițioasă în treburi de-astea, nu-mi place să mă răzgîndesc. Cînd am nevoie de ceva și mă duc la magazin, totdeauna cumpăr primul lucru care-mi iese-n cale și, chiar dacă încerc să mai caut altul, pînă la urmă tot la primul mă întorc.

— Ce grozav ! spuse Mela. Știți, eu sînt taman pe dos. Totdeauna cumpăr ultimul lucru, și numai după ce-am răscolit toată prăvălia. Parcă norocul meu se-ascunde la fundul sacului. În schimb, Christine seamănă cu dumneavoastră. Și dacă s-ar duce legală la ochi, tot ar nimeri ce-i place.

— Semăn cu tata, spuse Christine oarecum îmbunătă de laudele ce se aduceau ciudăteniei ei. După părerea lui, motivul pentru care atît de mulți oameni dau greș în ceea ce-și doresc este că nu-și doresc cu destulă înversunare. Eu, una, cînd îmi doresc un lucru, mi-l doresc din toate puterile.

— Și aici semeni cu tata, spuse Mela. Așa a făcut cu bucata de pămînt de optzeci de acri de lingă Moffit, pe care-a păstrat-o cînd a vîndut ferma și care are acum cele mai grozave puțuri de gaz. Explicația Melei era adresată surorii ei, excluzînd-o pe Margaret, care ascultă zîmbind politico, hotărîtă parcă să participe totuși la discuție.

Mela îi răsplăti amabilitatea adresându-i-se în cele din urmă : Nu-i așa că n-ai fost niciodată în ținutul gazelor naturale ?

— Nu. Mi-ar plăcea tare mult să-l văd ! spuse Margaret cu un entuziasm care era parțial simulat.

— Serios ? ! Mă rog, noi ne-am cam săturat de el, dar poate că pentru alții o fi interesant.

— Eu, una, nu mă satur să privesc puțurile cele mari când sînt aprinse, spuse Christine. Parcă toată lumea arde-n flăcări.

— Da, și cînd vezi gazul de la suprafață cum arde în pădure, așa cum se întîmpla lingă locuința noastră de vară, atît de aproape de noi și totuși fără să se întindă, parc-ai vedea un buchet de flori sălbatice.

Începură să povestească despre curiozitățile ținutului lor, amestecînd discordant descrierile și amintirile ; fără să-și dea seama, își atribuiău parcă un merit ce le revenea din numărul și forța puțurilor pe care le stăpînea tatăl lor ; vorbiră despre gradul înalt de civilizație al vieții din Moffit, comparîndu-l și găsindu-l superior celui din New York. Văzînd interesul cu care le ascultă Margaret, se înflăcărară într-atît încît le pieri orice urmă de invidie și de suspiciune.

Ridicîndu-se să plece, Margaret spuse :

— Ce mult mi-ar plăcea să văd toate astea ! Apoi făcu o scurtă pauză și adăugă : Îmi pare rău, dar mătușa mea nu mai primește oaspeți joia, în timpul postului. Marți seară vom avea însă un concert dat de un prieten și de alți cîțiva artiști. Din păcate nimeni nu va cînta la banjo, dar se va cînta numai muzică bună, iar mătușii mele i-ar face plăcere dacă ați putea veni împreună cu mama dumneavoastră.

Lăsă pe măsuta de lingă ea cartea de vizită a doamnei Horn, în timp ce Mela chicotea ca și cum auzise o glumă grozavă :

— Doamne ferește ! Mama nu se duce nicăieri, n-o urnești din casă nici dac-o plătești !

Bunăvoința pe care le-o arătase Margaret o făcu pe Mela așa de fericită, încît își arată bucuria într-un fel senzual, ca un copil, ca și cum ar fi gîdilat-o cineva. Se apro-

pie și mai mult de Margaret și parcă era gata s-o ia pur și simplu în brațe.

— E o ființă minunată, nu-i așa ? o întrebă pe Christine după ce Margaret plecase.

— Nu-mi dau seama, spuse Christine. Cred că a vrut să vadă cui i-a împrumutat domnul Beaton banjo-ul ei.

— Ce vorbești ? ! Doar nu crezi că-i îndrăgostită de el ? întrebă Mela și, văzînd privirea pe care i-o adresează sora ei, izbucni într-un hohot de rîs răgușit. Ei, haide, Christine ! Parcă vrei să mă măninci ! În orice caz, mă întreb cîpe-o fi. Aflu eu de la domnul Beaton cînd o veni data viitoare. Probabil că e cineva mai de soi. Doamna Mandel și-ar da seama imediat. Tare-aș vrea să se facă odată bine prietena aia a ei, sau, mă rog, să se-ntîmple ceva. Îmi închipui însă că ne-am purtat la fel de bine ca și ea. Să știi, Christine, că mi-am dat seama că-i e frică de tine. Probabil că lumea a început să mai afle despre tata. Cînd or afla mai mulți, n-o să mai ducem lipsă de musafiri. Ce zici, te duci la concertul lor ?

— Nu știu. Mai întii trebuie să aflu cine sînt.

— Păi, înseamnă să ne dăm de ceasul morții dacă vrem să aflăm pînă marți.

În drum spre casă, Margaret își simți sufletul transformat ca prin miracol, un miracol prin care totuși poate trece oricine. Se înduioșă la gîndul că încercase să le facă pe cele două fete fericite și nădăjduia că interesul pe care li-l arătase nu fusese deloc alterat de otrava dorinței de măgulire. Își dădea seama ce riscuri comporta în acest sens o asemenea încercare de a face o faptă bună. Dacă reușea să evite aceste riscuri, era gata să lase restul în seama providenței.

VIII

O fată de nivelul social al domnișoarei Vance nu-și putea forma despre Christine și Mela Dryfoos decît impresia că trăiesc într-o continuă uimire în fața noilor condiții de viață și că ar fi firesc să-i primească gestul amabil cu un sentiment de umilință și recunoștință. Indiferent de felul cum l-au primit, dînsa îl făcuse din prin-

cipiu, îndemnată de simțul romantic al datoriei ; își închipuia că așa stau lucrurile, pentru că-și spunea că așa l-ar fi primit ea însăși dacă ar fi fost atât de lipsită de cultură și de educație cum erau ele. Greșeala pe care o făcea Margaret se datora faptului că le judeca atitudinea din punctul de vedere al propriei sale firi și că le atribuia — de dragul raționamentului în sine — propriul său punct de vedere. Cele două fete nu aveau însă capacitatea intelectuală sau morală de a simți ceea ce-și închipuia ea. Dacă ar fi rămas la ferma copilăriei, Christine ar fi evoluat ca o ființă pătimasă și bănuitoare, cum se întâmplă adesea celor care cresc într-un cerc îngust, iar Mela ar fi rămas toată viața o țărancă prostuță și comsecade. Dar n-ar fi ajuns să se îndoiască nici o clipă că pot sta pe picior de egalitate cu cele mai înțelepte și mai rafinate ființe. Așa cum stăteau lucrurile însă, ceea ce învățaseră la școală era insuficient pentru a le crea incertitudini, iar felul uimitor în care tatăl lor reușise să cîștige bani le orbise complet, făcîndu-le incapabile să sesizeze vreo diferență dezavantajoasă între ele însele și cei din jur. Abandonul social în mijlocul căruia se treziseră la New York nu le ridicase nici un fel de probleme în ceea ce le privea. Fuseseră mirate, derutate ; nu se așteptaseră la așa ceva ; trebuie să fie o greșeală undeva. Erau victimele unui accident, ale cărui urmări se vor remedia de îndată ce vestea îmbogățirii tatălui lor se va răspîndi. În ciuda dezamăgirii suferite, rămaseră neclintite la părerea că, datorită averii lui, erau superioare multor oameni, ba chiar pe picior de egalitate cu oricare din ei ; în privința vizitei te o primiseră — în măsura în care încercară să-î găsească o explicație — ajunseră la concluzia că este dovada așteptată că, în sfîrșit, vestea începe să se răspîndească ; desigur, vestea nu se putea răspîndi în New York cu aceeași iuțală cu care se răspîndea într-un oraș mic. Confirmarea acestei păreri o primiră din partea doamnei Mandel, cînd aceasta se întoarse la datorie în cursul după-amiezei și căreia îi cerură părerea dacă să meargă sau nu la serata muzicală a doamnei Horn. Chiar dacă dînsa avea unele îndoieli cu privire la nume — căci există tot felul de familii Horn — adresa de pe cartea de vizită lămurii lucrurile pe deplin, și dînsa încercă să le explice celor

două protejate ale sale ce noroc extraordinar le ieșise în cale. Nu reuși însă ; nu aveau nici pregătirea, nici experiența necesară pentru a aprecia gestul la adevărata sa valoare ; ba chiar îi diminuea efectul încercînd să le arate că poziția doamnei Horn este independentă de averea sa ; cu toate că este neîndoielnic o femeie bogată, este totuși săracă în comparație cu alții. Christine trase concluzia că domnișoara Vance trecuse pe la ele pentru că dorea să fie prima care face cunoștință cu ele, deoarece zvonul începuse să se răspîndească. Mela adoptă același punct de vedere, fără a renunța însă la părerea că domnișoara Vance este o persoană cit se poate de drăguță. Nu avea conștiința averii tatălui ei cu aceeași acuitate ca sora ei, dar probabil că tocmai de aceea conta mai mult pe puterea ei. Era incapabilă să aibă o părere proastă despre o persoană care avea o părere bună despre ea pe acest considerent ; relația era atît de firească, încît făcea ca persoana respectivă să-i pară amabilă și chiar admirabilă ; era dispusă să-i acorde toate avantajele ce decurgeau dintr-o asemenea atitudine față de ea.

În seara aceea problema se discută la masă, în prezența părinților, care în general mîncau în tăcere ; tatăl mîncă încruntat, cu capul mult aplecat deasupra farfuriei, ducînd mîncarea la gură cu latura teșită a cuțitului (se perfecționase în așa măsură în folosirea furculiței, încît ajunsese să-i disprețuiască pe cei ce încă mîncau de pe ascuțișul cuțitului) ; mama nu reușea totdeauna să-și ducă mîncarea în gură din pricina tremurului nervos al capului.

Din turuiala răgușită, neîntreruptă, a Melei, străbătută din cînd în cînd de rafale de confirmare sau negare rostite de glasul subțire și strident al Christinei, subiectul discuției reuși în cele din urmă să atragă atenția tatălui, care înțelese că fetele dezbat problema cu doamna Mandel și că soția sa își exprimă din cînd în cînd cite o părere neînsemnată și greșită. Mai înainte ca ceilalți să-și dea seama că urmărește discuția, Dryfoos ajunsese la concluzia că Christine are dreptate și adoptă punctul ei de vedere. Într-o anume perioadă a vieții sale fusese convins că, în afara banilor săi, mai există și alte lucruri minunate. Cîndva fusese plin de respect față de sine însuși pentru îndărătnicia ce-l caracteriza, pentru simțul

practic ce-i dăduse mai întâi prestanță printre vecinii de la țară și-i adusesese apoi funcțiile de revizor, administrator al școlii, judecător, membru în consiliul regional, secretar al comisiei agrare a ținutului Moffit. Pe vremea aceea slujise interesele comunității cu dăruire și pricepere, dezinteresat și plin de mândrie; trimitea adesea la *Revista agricultorului* articole pe teme agrare; prin intermediul ziarelor din Moffit intervenea împotriva leligor ce duceau la irosirea veniturilor oamenilor; când s-a pus problema vânzării unui canal regional către o companie constructoare de șosele, care urma să distrugă vechea lucrare și să o transforme într-un șanț uscat, năpădit de buruieni, ar fi fost în stare să ajungă pînă la Consiliul Legislativ, dar s-a mulțumit doar cu victoria asupra acelui reprezentant al administrației din Moffit care votase în favoarea proiectului. Dacă se întîmplase să se opună unor inițiative ce vizau bunăstarea societății, cum ar fi liceele și bibliotecile școlare, o făcuse numai din pricină că, privite din punctul de vedere al individualismului său acut, toate investițiile i se păreau a fi expresii ale risipei. Avea încredere în școlile regionale și chiar îi plăcea să citească — în felul său sincer și primitiv — cărți de istorie și legislație.

Fiind priceput la mînuirea cifrelor, îi privea cu îndoială pe doctori și cu dispreț pe predicatori; toți juriștii erau pentru el niște șarlatani pe care însă îi respecta pentru priceperea lor; deși nu era certăreț din fire, îi făcea plăcere să urmărească duelul inteligent ce se desfășura într-un proces dificil și adesea, cînd se afla în oraș, se ducea să asiste la o ședință deschisă la tribunal, pentru simpla plăcere de a asculta pledoariile. Era un cetățean bun și un soț bun. Ca un tată bun ce era se purta destul de sever cu copiii lui și-i bătea adeseori, mai ales pe Conrad care, cu toată blîndețea lui, îl supăra cel mai mult. După moartea celor doi copii însă nu i-a mai bătut și-i făcea rău să asiste chiar și la biciuirea unui cal. Își reveni greu după această lovitură, iar voința bărbatului se îmblînzî parcă prin forța sentimentelor. Fetelor le îngăduia să facă orice — pierduse două fetețe gemene; le lăsa să plece la școală și le cumpără pian. Fiicele sale au fost acelea care l-au determinat să vîndă ferma. Își spunea

că, dacă Conrad ar fi avut tăria lor, l-ar fi putut determina s-o păstreze, și-l înfuria gândul la lipsa de sprijin pe care ar fi reprezentat-o o fire mai puțin supusă decît cea cu care era inzestrat fiul său.

Declinul său moral a început în clipa în care și-a dat seama de șansa de a cîștiga repede bani mulți, șansă ce i s-a ivit imediat după vînzarea fermei. Mintea i s-a luminat încet, pe măsură ce se dezmeticea din tristețea amară a dorului de casă, din durerea ascuțită a inutilității și inactivității. Cînd se prăbuși și plînsese după viața grea și sănătoasă pe care o pierduse, ajunsese aproape la capătul etapei de deznădejde dar totodată ajunsese aproape la capătul a tot ceea ce era bun în el. Își concentră eforturile spre un ideal mai meschin decît acela de a fi un cetățean bun și conservator, condiție care reprezentase experiența sa morală predominantă ; faptul că dobîndise niște bani fără să muncească și fără să-i merite născu în sufletul său o dragoste de sine diabolică : începu să venereze banii, mai cu seamă pe aceia pe care-i cîștiga rapid și din abundență ; banii cîștigați încet, cu trudă și în cantitate mică nu-i stirneau decît mila și disprețul. Inoculată de speculanții de prin părțile locului, otrava dorinței de a pleca undeva și de a ajunge cineva începu să-și facă efectul asupra orgoliului care luase locul respectului de sine amestecat cu dispreț : consideră că Europa nu este terenul propice desfășurării sale ; nici orașul Washington ; alese New York-ul către care se îndreptau instinctiv toți acei oameni care fac bani și nu-și dau seama că, de fapt, banii îi fac pe ei. Veni acolo unde își putea vedea banii producînd alți bani și aducînd, într-un singur ceas norocos, mai mulți bani decît puteau cîștiga într-un an de trudă o mie de oameni. Toate acestea se numeau speculații, acțiuni, strada ; și pe măsură ce norocul îi sporea, îi sporea și mîndria și încrederea în sine. Cînd lăcomia sa ajunsese la saturație, se gîndi să înceapă să cheltuiască și-și pusese în gînd să construiască o casă mare, să mai adauge un palat celor construite de milionarii veniți de la țară să împodobească marele oraș. Între timp se interesa prea puțin de preocupările copiilor fiind nemulțumit doar de dezinteresul fiului său nerecunoscător față de orice ocupație care ar fi făcut

din el un bărbat adevărat. Nu știa dacă fetele sale își făcuseră sau nu intrarea în societate ; văzînd că în casa sa veneau mereu o mulțime de oameni, indiferent cine erau aceștia, bănuia că realizaseră acest lucru ; într-un fel nelămurit își dădea seama că angajase societatea, la un anumit salariu pe an, în persoana doamnei Mandel. În ceea ce-l privea, nu i se întimpla decît rareori să întilnească oameni care-i erau superiori, avînd averi de douăzeci sau treizeci de milioane față de numai unul sau două ale sale, iar atunci simțea cum i se strînge inima, fără a trăi însă și sentimentul inferiorității sociale ; era doar o chestiune de inferioritate financiară care-l umplea de admirație pentru jucătorul norocos în fața căruia sufletul său se pleca și se umilea. Alții spuneau că acești multi-milionari erau oameni inteligenți, care-și dobîndiseră banii prin mijloace abile ce nu erau la îndemîna unora mai puțin inzestrați, dar Dryfoos era convins că poate atinge aceleași țeluri, prin aceleași mijloace și cu aceleași șanse de reușită ; respecta averile dar nu și pe posesorii lor.

Cînd le auzi pe fiicele sale vorbind despre persoana aceea — indiferent cine era ea — și pe doamna Mandel spunînd că le făcuse o mare cinste trecînd pe la ele, deveni curios și se simți oarecum rănit în mîndria sa.

— Ei, oricum, spuse Mela, indiferent dacă Christine merge sau nu, eu una am de gînd că mă duc. Iar dumneavoastră o să veniți cu mine, doamnă Mandel.

— Știu eu, nu-i chiar așa de simplu, spuse doamna Mandel cu o demnitate și o politețe neștirbită, eu n-am fost invitată, știți foarte bine.

— Și-atunci ce ne facem ? întrebă Mela aproape minioasă. Era prea sociabilă din fire, prea sănătoasă din construcție, ca să fie cu adevărat minioasă. Putea să prieapă... adică, să înțeleagă că nu putem să umblăm singure în New York. Nu prea vād de ce n-am putea. Grozavă invitație, n-am ce zice !

— Probabil că s-a gîndit că v-ați putea duce cu mama dumneavoastră, îi sugeră doamna Mandel.

— N-a zis nimic de mama, nu-l așa Christine ? A, ba da, a zis. I-am spus că mama nu iese din casă. Nu ții minte ?

— Nu prea eram atentă, spuse Christine. Nu știam dacă o să ne hotărîm să mergem.

— Probabil vroiai să-i arăți că nu-ți pasă prea mult de invitația ei, spuse Mela oscilînd între reproș și mîndrie față de atitudinea surorii sale. După cum văd o să trebuiască să stăm acasă, și izbucni în rîs ajungînd la această concluzie jalnică.

— Poate domnul Conrad... pe dînsul l-ați putea lua fără o invitație specială... începu doamna Mandel.

Cuprins de spaimă, Conrad își ridică privirea și protestă :

— Eu... nu cred c-am să pot merge în seara aceea...

— Și de ce mă rog ? interveni tatăl cu brutalitate. Doar n-oi fi chiar așa de fricos să n-ai curaj să ieși în lume cu surorile tale ? ! Sau nu-s de nasul tău ?

— Dacă o fi cum a fost în seara aia, de-au venit fetele alca și-au dansat, eu nu-i fac vină că nu vrea să meargă, spuse doamna Dryfoos. A fost prea de tot, zău așa.

Mela izbucni într-un hohot de rîs strident și strigă :

— Aoleu, grozav mi-ar place s-o audă domnișoara Vance și p-asta ! Ce zici, mamă, nu prea semăna a balet ?

— Nu știu, Mela, puiule, cu ce semăna, răspunse bătrîna. N-am mai fost la așa ceva și, oricum, în New York nu te poți bucura de nimic.

Fără să dea atenție schimbului de cuvinte între fiica și soția sa, Dryfoos își chestionă morocănos fiul :

— Ce motiv ai de nu poți să mergi ?

— Am un program în seara aia, o întrunire.

— Îmi închipui că poți să te lipsești de întrunire pentru o seară, spuse Dryfoos. Doar n-o fi chiar așa de importantă ca să-ți necăjești surorile.

— Nu vreau să-i necăjesc nici pe oamenii aceia sărmani. Își pun atîtea speranțe în întruniri...

— O să rabde o seară, spuse bătrînul. Apoi adăugă : Cei sărmani sînt de-a pururea cu tine.

— Asta așa e, Conrad, spuse doamna Dryfoos. Asta-s cuvintele Mintuitorului.

— Ai dreptate, mamă. Dar au alt înțeles decît cel cu care le-a folosit tata.

— De unde știi tu ce înțeles au ? Sau cu ce înțeles le-am folosit eu ? strigă tatăl său. Vezi cum îți aranjezi treburile să mergi cu fetele marți seară. Nu se pot duce singure iar doamna Mandel nu poate să meargă cu ele.

— Ia, lasă ! strigă Mela. Nu vreau să-l luăm pe Conrad de la întrunirea lui, nu-i așa Chris ?

— Nu știu, răspunse Christine cu glasul ei plăcut, subțire. Cred că s-ar putea descurca o seară și fără el, așa cum zice și tata.

— Ei, asta-i ! Eu oricum nu-l iau, spuse Mela. Doamnă Mandel, căutați altă cale. Ia, zi, n-am putea să mergem cu altcineva ? Nu se face ?

— S-ar cuveni...

— Nu se cuvine, vreau să zic, se corectă Mela.

— ... dar ar avea o anumită semnificație. Poate doar dacă ați merge cu un vechi prieten de familie.

— Știi ce, hai să-l rugăm pe domnul Fulkerson să ne ducă. E cel mai vechi prieten de familie pe care-l avem.

— Nu vreau să merg cu domnul Fulkerson, spuse Christine cu seninătate.

— Cum așa, Christine, interveni mama ei, domnul Fulkerson e băiat tare bun și n-arată rău deloc.

— E de zece ori mai drăguț decît boșorogul ăla de Beaton al Christinei ! strigă Mela.

Christine nici măcar nu încercă să înlăture încordarea ce se lăsă asupra tuturor auzindu-i gluma, dar tatăl lor spuse :

— Christine are dreptate, Mela. Nu se face să mergeți însoțite de un alt tinăr. O să meargă Conrad cu voi.

— Încă nici nu m-am hotărît dacă merg sau nu, spuse Christine.

— Mă rog, aranjați voi între voi. Dar dacă vă hotărîți să mergeți, Conrad o să meargă cu voi.

— Sigur că merge Conrad dac-or vrea surorile lui, interveni bătrîna. Cred că n-o fi nimic rău în asta și, dac-o fi, poate pricînd să se scoale și să plece.

— O să fie foarte bine, mamă. O să mă duc, bine-nțeles.

— Ei, bravo, știam eu c-o să mergi, Conrad. Ce zici, tată ? ! Întrebă ea adresîndu-se rugător bătrînului în spe-

ranța să audă o vorbă de apreciere la adresa sacrificiului lui Conrad.

— Ai să-ți dai seama, spuse bătrînul, că datoria față de familie este mai presus de orice.

— Asta așa e, Conrad, îl sfătui și mama lui. Așa zice și-n Biblie. Tatăl tău n-o fi el profesor, dar Biblia a citit-o totdeauna. Cercetează Sfînta Scriptură. Asta vrea să spună acolo.

— Doamne ! exclamă Mela. Cînd o asculți pe mama, se vede de la o poștă de unde-i vine lui Conrad gîndul să se facă predicator. Te pomenești că și ea o fi vrut să se facă.

— Femeia să nu grăiască în biserică, rosti bătrîna solemn.

— Iar ai început, mamă ! Dacă o fi să spui asta vreunei predicator, parcă vād că dai de bucluc.

Mela privi în jur căutînd aprobarea celorlalți și chiacotî cu glasul său răgușit.

IX

În ciuda sfaturilor doamnei Mandel, cei trei frați ajunseră tirziu la serata muzicală a doamnei Horn. Întîrzierea se datora Christinei, pe de-o parte pentru că dorca să-i arate domnișoarei Vance că nu este dornică să participe, iar pe de alta, pentru că avea impresia vagă că a ajunge tirziu la orice fel de petrecere este o dovadă de rafinament. Doamna Mandel le explicase clar diferența între o serată muzicală și o serată obișnuită, dar Christine era oarecum încîntată de ideea de a-i deranja pe toți cei ce se așezaseră deja și de a-i face să se ridice ca să-i permită să ia loc, așa cum văzuse că se întîmplă la teatru din pricina unui spectator întîrziat.

Mela, căreia nu-i împărtășea totdeauna motivele și sentimentele sale, o urmă cu acea admirație servilă cu care privea tot ceea ce făcea Christine și aprecie fără șovăire că Christine repurtase un succes atunci cînd, ca urmare a încăpățînării ei, fură nevoiți să stea în picioare în fundul salonului, sprijiniți de perete, pe toată durata unei lungi piese muzicale care începuse cu puțin înainte

de sosirea lor. Nu-i întâmpinase nimeni ; citeva persoane așezate în ultimele rânduri își întoarseră capetele să-i privească, iar apoi se uitaseră în altă parte. Mela avusese oarecare îndoieli, dar când, la sfârșitul piesei, domnișoara Vance se apropie de ei imediat, Mela își dădu seama că gazda îi privise tot timpul și-și spusese că probabil Christine avusese dreptate. Christine nu dădu nici un fel de explicație pentru întârziere, așa încît nici Mela nu spusese nimic, și probabil că nici domnișoara Vance nu se aștepta să primească scuze din partea lor. Când Christine îl prezintă pe Conrad, domnișoara Vance îl privi oarecum mirată ; Mela nu reuși să-și dea seama dacă prezența lui îi face plăcere pînă în clipa cînd dădu mîna cu el și spusese :

— Mă bucur foarte mult ! Domnul Dryfoos și cu mine ne-am mai cunoscut.

Fără să le explice unde și cînd, îi conduse la mătușa ei, îi prezintă și le spusese :

— Am să vă așez lîngă prietenii dumneavoastră, și-i invită să ia loc alături de soții March. Mela se bucură ; se gîndi că va putea glumi cu domnul March, cu toate că soția lui era așa de înțepată ; dar expresia de pe chipul surorii sale îi interzicea, cel puțin deocîndată, astfel de momente de destindere. La rîndul său, Christine îi trată pe soții March cu indiferență. Se gîndi că aceștia s-ar putea să-i fi spus domnișoarei Vance că se cunosc și să se fi lăudat cu prietenia lor. Sentimentele sale se îmblînziră puțin văzîndu-l pe Beaton în picioare, sprijinit de perete, la capătul rîndului, lîngă doamna March. Atunci presupuse că el i-a spus domnișoarei Vance că-i cunosc pe soții March și se aplecă și-i adresă un salut doamnei March, care ședea dincolo de Conrad, Mela și domnul March. Despre acesta își închipuia că este un slujbaş al tatălui ei, dar, deocîndată, era dispusă să-l accepte la valoarea sa socială. Se sprijini din nou de spătarul scaunului și, după o primă privire aruncată pe furiș spre Beaton, nu se mai uită la el, cu toate că simțea că n-o pierde din ochi.

Muzica începu aproape imediat, așa încît Mela nu reuși să afle de la Conrad unde o mai întîlnise pe domnișoara Vance. Nu s-ar fi jenant că tulbură liniștea, dar toți

ceilalți păreau foarte atenți, chiar și Christine, așa că nu se încumetă.

Pină la sfîrșitul concertului, Mela nu izbuti să cunoască plăcerea înălțătoare pe care orice om trebuie s-o guste în societate. Nu era pretențioasă, dar constată că sînt foarte puțini tineri, iar cînd concertul se termină și ar fi fost momentul să se arate prietenoși, nu se dovediră prea prietenoși. În primul rînd nimeni nu făcu prezentările. După părerea Melei însă, dacă ar fi avut un dram de minte, ar fi făcut în așa fel încît să le fie prezentați; observă că tinerii o privesc și se bucură că se îmbrăcase așa de elegant; era cea mai elegantă dintre domnișoare și, fie pentru că era cea mai elegantă, fie pentru că se aflase cine e tatăl ei, Mela rămase convinsă că făcuse impresie asupra tinerilor. Încîntată de acest lucru și datorită firii sale binevoitoare, se mulțumi să fie servită cu răcoritoare după concert de către domnul March și să-și petreacă timpul glumind cu el. Se simțea în largul său; rîdea în gura mare, nestingherit; cu glasul său răgușit, îl acuză — spre admirația celor din preajmă — că o face să moară de ris. În entuziasmul său, era convinsă că avea datoria să dovedească celor din jur, mult mai ponderați în comportare, cît de bine se distrează, invitîndu-i parcă să se distreze și ei, dacă vor. Bucuria ei atinse punctul culminant atunci cînd March declară cu modestie că nu e demn să o acapareze în întregime, că e o dovadă de egoism să discute cu o persoană așa de tînără cînd atîția tîneri ardeau de nerăbdare să stea de vorbă cu ea.

— Pe naiba, nu mai pot de nerăbdare! exclamă Mela, gustînd gluma din plin. Nu vedeți cum se-nghesuie!

March îi ceru permisiunea să-i prezinte un prieten, iar Mela răspunse că da, dacă el crede că n-o să moară pînă ajunge la ea. March veni însoțit de un bărbat care lui i se părea foarte tînăr, iar Melei foarte bătrîn. March îl cunoscuse în calitate de colaborator la *Magazinul bi-lunar*; tînărul considera că are menirea de a studia firea omenească în folosul literaturii, așa încît se apucă s-o studieze pe Mela. O îndemnă să-și dea păreri în toate privințele și se amuză atît de copios de îndrăzneala și vigoarea comică a ideilor ei, încît Mela îl găsi un om încîntător. Îl întrebă dacă s-a născut la New York și-l com-

pătimi când acesta îi spuse că n-a fost niciodată în Vest. Mela îi declară că e sătulă pină-n gît de New York și-l îndemnă să meargă la Moffit, dacă vrea să vadă un oraș cu adevărat vesel. Tînărul se întrebă dacă merită să facă din ea un personaj literar, prezentînd-o exact așa cum era, cu lăudăroșenia și limbajul ei de mahala, dar ajunse la concluzia că va fi nevoit să-i atenueze mult trăsăturile; nu reușea să-și dea seama cum ar putea ajunge să împace felul în care ea vorbea cu felul în care arăta — cu frumusețea ei, cu bogăția rochiei, cu dreptul de a se afla acolo unde se afla. Toate acestea îl nedumereau; se temea că marele roman american, dacă va fi fidel, va fi cu siguranță de necrezut; Mela îi spuse că ar fi trebuit s-o audă pe sora ei vorbind despre New York la început, cînd a venit, dar că, după părăirea ei, Christine avea o fire care o ajuta să se împace mai ușor cu situația acum. Privi cu înțeles spre capătul celălalt al încăperii, unde Christine stătea de vorbă cu Beaton; psihologul amator o întrebă dacă se află și sora ei aici și dacă n-ar vrea să-l prezinte și pe el. Mela îi promise că-l va prezenta cu prima ocazie și adăugă că le-ar face mare plăcere dacă le-ar face o vizită. Mela se simțea minunat și-l abordă pe psiholog în termeni atît de amicali, încît își permise să facă haz de unele ciudățenii ale lui, cum ar fi, de exemplu, felul său de a întreba pe ocolite ceea ce vroia să afle despre ea; îi mărturisi că ei nu-i plac lucrurile spuse pe ocolite. Nici domnișoarei Vance nu-i plac, după cum băgase de seamă Mela în ziua aceea cînd dînsa trecuse pe la ele; iar, cînd tînărul îi spuse că vine destul de des în casa doamnei Horn, Mela îl întrebă ce fel de fată e, de fapt, domnișoara Vance și unde ar fi putut ea să-l întâlnească pe fratele ei. Psihologul amator nu-i putea spune nimic în privința asta, iar, în ceea ce o privea pe domnișoara Vance, i se păru mai prudent să-i vorbească despre lucruri fără legătură cu poziția ei socială, ci despre faptele ei bune, despre dăruirea cu totul deosebită cu care se ocupa personal de săracii din East Side.

— Ah, și Conrad se duce pe-acolo, exclamă Mela. Mă prind pe orice că acolo s-au cunoscut. Mor de ciudă că nu

pot să-i spun și Christinei. Dar cred c-ar fi în stare să mă sfișie dacă m-aș duce să-i spun *acum*.

Psihologul amator se oferi politicos :

— Să vă conduc pînă la ea ?

— Nu te-aș sfătui, răspunse Mela rîzînd cu subînțeles, ceca ce-l făcu pe tînăr să tragă o serie de concluzii atît cu privire la interesul ce-l purta Christine persoanei cu care vorbea, cît și cu privire la violența caracterului ei. Observă de asemeni cum Mela îi vorbește despre membrii familiei sale spunîndu-le pe nume, ca și cum el era un prieten apropiat al familiei ; își spuse că, dacă va reuși să redea cu dibăcie acest aspect, ar adăuga o nuanță de mare valoare studiului său ; astfel fata avea să-l uimească pe nobilul englez care începea să se contureze în mintea sa, să se desprindă din haosul dramatic și să se plaseze pe o orbită clară în interiorul societății americane. Se întrebă nedumerit însă dacă dorința Melei de a-i face destăinuiri din prima clipă este o trăsătură generală sau particulară : o caracteristică a oricărei fiice de milionar îmbogățit din exploatarea gazelor naturale sau o slăbiciune a ei personală.

Beaton își petrecu aproape tot restul serii, după concert, stînd de vorbă cu Christine. Era foarte grav și adoptă un ton patern și totodată prietenos ; îi vorbi cu multă prudență despre cei de față și încercă să tempereze asprimea cu care Christine le critica înfățișarea sau ținuta. Se purta astfel dintr-o pornire inconștientă de a fi loial față de Margaret, căreia vroia să-i facă o bucurie fiind bun și blînd, așa cum era ea mereu. Totodată avea sentimentul că ispășește astfel pentru unele lucruri nechibzuite pe care i le spusese Christinei altă dată ; își luă un aer trist, dojenitor, dîndu-i astfel impresia că o domină.

Christine era furioasă și, privind spre Margaret, care stătea de vorbă cu fratele ei, spuse :

— N-aș zice că domnișoara Vance e prea drăguță, nu credeți ?

— Nu m-am gîndit nici o clipă dacă e drăguță sau nu, spuse Beaton afectat și visător. Este pur și simplu o ființă perfectă. Îl cunoaște pe fratele dumneavoastră ?

— Așa, zice. Cred că Conrad nu s-a dus niciodată nicăieri în afară de cartierul săracilor.

— S-ar putea să se fi cunoscut acolo, îi sugeră Beaton. Domnișoara Vance se duce pretutindeni unde trăiesc oameni lipsiți de prieteni.

— Poate că tocmai de-asta a venit și la noi ! spuse Christine.

Beaton o privi cu ochii săi arzători și se simți ispitit să-i răspundă : „Da, tocmai de-asta“, dar nu-și îngădui decât să nege posibilitatea unui astfel de motiv în acest caz.

— Mă bucur că ați cunoscut-o, domnișoară Dryfoos. Ori de câte ori o întâlnesc pe domnișoara Vance parcă mă simt mai bun și mai curat sau simt că aș vrea să fiu astfel.

— Și credeți că și noi ne-am putea îndrepta ? replică Christine. Vai, dar nu ne menajați deloc, domnule Beaton.

Lui Beaton i-ar fi plăcut să-i dea o replică pe măsura răutății ei, o replică tăioasă, care să lase urme adânci în mândria ei ; dar, cum în clipa aceea era bun, nu reuși să se schimbe dintr-o dată. Pe de altă parte, îl preocupa atitudinea fetei în împrejurarea de față, când i se făcea o mare cinste din punct de vedere social. Era sigur că Christine nu mai fusese niciodată într-o societate atât de aleasă, dar își dădea seama că fata nu era cituși de puțin impresionată de situație. Îi spusese numele câtorva invitați și observase că ea înțelesese că sînt oameni de seamă, dar parcă avea sentimentul egalității cu ei. Calmul ei nu era cituși de puțin înrudit cu stoicismul sălbatic cu care Beaton își ascundea sentimentul inferiorității sociale ; cum însă își croise drum în societate prin talentul său, prin calitățile personale, nu reușea să-și dea seama cît de simplu e totul în cazul ei. Christine era cît se poate de calmă, pentru că simțea că vestea despre averea tatălui ei s-a răspîndit și avea acea seninătate pe care banii o dau ignoranței ; Beaton atribuia însă siguranța ei ignoranței în domeniul valorilor sociale. Cu toate că, în fundul sufletului, disprețuia această atitudine, Beaton se simțea răzbunat pentru sentimentul prea acut al valorilor sociale ce-l caracteriza, fapt care, combinat cu loialitatea sa temporară față de bunătatea domnișoarei Vance, îl împiedică să pedepsească vulgaritatea Christinei. Spuse doar :

— Nu-mi dau seama cum s-ar putea întâmpla așa ceva; și cu aceste cuvinte măgulitoare lăsă lucrurile să se rezolve de la sine.

Oaspeții începură să se retragă, trecînd unul după altul să-și ia rămas bun de la doamna Horn. Christine îi privi cu indiferență și, fie din pricină că nu vroia să se lase îndrumată de gestul celorlalți, fie din pricină că-i plăcea compania lui Beaton, nu dădu nici un semn că ar dori să plece. Mela stătea încă de vorbă cu psihologul amator, presărînd cu hohote de ris destăinuirile incredibile pe care i le făcea despre ea, despre familia ei, despre personalul *Magazinului bilunar*, despre doamna Mandel și despre felul cum trăiseră înainte ca aceasta să vină în casa lor. Tînărul nu era devotat orbește principiului „artă pentru artă” și, cu toate că își dădea seama că, dacă cineva ar reuși s-o înfățișeze pe Mela exact așa cum era, ar avea cel mai bogat material posibil, începuse să se simtă cam jenat de unele lucruri pe care i le spunea; și privea mereu neliniștit în preajmă în căutarea unei șanse de scăpare. Nu mai rămăseseră decît grupurile celor două domnișoare Dryfoos și cîțiva prieteni ai doamnei Horn, care aveau dreptul să mai întirzie, cînd Margaret se apropie, împreună cu Conrad, de Christine și Beaton.

— Mă bucur foarte mult să constat, domnișoară Dryfoos, că nu eram o persoană complet necunoscută cînd m-am încumetat să trec pe la dumneavoastră acum două zile. Îl cunosc de mult pe fratele dumneavoastră, cu toate că niciodată nu i-am știut numele. Nu știu cum să vă fac să înțelegeți că ne-am întîlnit acolo unde este atît de mult prețuit. Probabil că nici n-ar trebui să încerc să vă spun cît de mult, adăugă ea privindu-l cu profund respect.

Conrad se îmbujoră și rămase neclintit, cu brațele strîns încrucișate, în timp ce sora lui o asculta pe Margaret cu neîncrederea cu care întîmpina din prima clipă orice lucru nou. Concluzia la care ajunsese era că tînăra aceasta încearcă să se pună bine cu ei, din motive știute numai de ea.

— Da, spuse ea, acum aflu și eu că vă cunoaște. E așa de preocupat de întrunirile lui că nici n-a vrut să vină aici astă-seară.

Margaret își mușcă buza înainte de a răspunde, fără a arăta însă nici o urmă de resentiment față de stângăcia sau grosolănia acestor vorbe.

— Nu mă mir ! Munca aceasta te cucerește în așa măsură, încît ajungi să crezi că nimic altceva nu mai contează. Totuși mă bucur că domnul Dryfoos a reușit să vină cu dumneavoastră. Mă bucur mult că ați putut veni cu toții. Știam că o să vă placă muzica. Dar, vă rog să luați loc...

— Nu, spuse Christine categoric, trebuie să plecăm. Haide, Mela ! strigă ea.

Cei rămași în jurul doamnei Horn întoarseră capetele, dar Christine înaintă netulburată spre ei și răspunse gestului prompt al doamnei Horn care-i întinse mîna.

— Trebuie să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră.

— Noapte bună, rosti gazda cu un glas abia murmurat. E foarte drăguț din partea dumneavoastră că ați venit.

— M-am distrat nemaipomenit, spuse Mela cordial. N-am mai ris atîta de-o groază de vreme.

— Mă bucur că v-ați simțit bine, spuse doamna Horn pe același ton politicos și domol pe care îi vorbise și Christinei, dar nici unaia din surori nu-i spuse nimic referitor la o întîlnire ulterioară.

Surorile nu dădură nici un semn de îngrijorare. Mela i se adresa peste umăr psihologului amator.

— Ți-o plătesc eu cînd ne-om mai întîlni pentru tot ce-ai zis despre Moffit !

Margaret făcu cîțiva pași în urma lor : dar nu reuși să ferească plecarea surorilor de aprecieri critice. Nu reuși decît să-i spună lui Conrad, reluînd parcă un subiect discutat :

— Sper să reușesc să-i conving pe prietenii noștri să ne cînte într-o seară. Știu că nu putem să le dăm astfel un ajutor real bieților oameni, dar asemenea lucruri îi fac să mai uite de necazuri. Nu credeți că am dreptate ?

— Ba da, răspunse el, în sensul ăsta sînt folositoare. Se întoarse spre doamna Horn și roșind, rosti cu glas șovăielnic : Vă mulțumesc pentru această seară minunată.

— Mă bucur că v-a plăcut, răspunse dînsa cu același murmur în glas.

Urindu-le noapte bună, una dintre doamnele din grupul de prieteni apropiați ridică din sprincene și-i invită pe cei doi tineri rămași să-i ducă acasă cu trăsura ei, în care mai erau locuri libere. Beaton refuză morocănos, iar dinsa făcu un efort să se abțină pînă în clipa cînd rămase singură în trăsura cu psihologul amator, pe care-l întrebă :

— Ce este Moffit și ce-ai spus despre el ?

— Ei, ai văzut, Margaret ? ! spuse doamna Horn, cu o bucurie stăpînită, după plecarea tuturor oaspeților.

— Am văzut, recunoscui fata. Dintr-un anume punct de vedere a fost un eșec total. Nu cred că i-am făcut domnișoarei Dryfoos o plăcere, dar probabil că nimeni n-ar fi putut face asta. Și i-am dat cel puțin ocazia să se distreze.

— Mai curînd sau mai tîrziu oamenii de teapa lor, cu banii lor, vor pătrunde în societate, spuse doamna Horn cu înțelepciune. Nu-i putem ține la distanță. Numai că, probabil, mi-ar plăcea mai mult să facă altcineva începutul. Doamna și domnișoara Leighton n-au venit ?

— Le-am trimis invitații. Nu puteam să mai trec pe la ele încă o dată.

Doamna Horn oftă.

— Probabil că domnul Dryfoos face parte din grupul tău de filantropi.

— Muncește împreună cu noi, spuse Margaret. L-am întîlnit de mai multe ori la sediu, dar nu-i știam decît numele mic. Cred că e prieten foarte bun cu părintele Benedict. Nu-i așa că arată bine ?

— Foarte, spuse doamna Horn cu un glas ușor reținut. Sora mai mică parcă era mai sociabilă decît cea mare. Dar ce maniere ! !

— Ingrozitoare ! roști Margaret încruntîndu-se și strîmbîndu-se în glumă ca de o durere. Dar am impresia că s-a simțit ca la ea acasă.

— Cit despre asta, aș zice că nici una din ele n-a fost cu adevărat impresionată. Ce crezi, oare domnul Beaton i-o fi dat celei mari sfaturi în privința rochiei ? Nu prea-mi vine să cred că a combinat negrul cu dantelă din proprie

inițiativă. Parcă ar exercita un fel de stranie fascinație asupra lui.

— E foarte decorativă, își dădu cu părerea Margaret. Un artist e capabil să vadă la un om aspecte pe care noi, ceilalți, nu le vedem.

— Poate că e vorba de bani, spuse doamna Horn insinuant. Trebuie să fie foarte sărac.

— Dar nu e meschin, replică fata cuprinsă de o indignare generoasă, care o făcu pe mătușa ei să zîmbească.

— Nici vorbă, dar dacă-i place înfățișarea ei decorativă nu înseamnă că ar avea ceva împotriva bogăției ei.

— Ba da, cînd e vorba de un om ca domnul Beaton.

— Ești o idealistă, Margaret. Bănuiesc că amicul tău, domnul March, are un motiv cît se poate de nevinovat ca să-i facă curte domnișoarei Mela... probabil că, de fapt, o cheamă Pamela. A stat de vorbă cu ea mult mai mult decît ar fi rezistat ea la o discuție pe teme literare.

— Pare un om foarte cumsecade, spuse Margaret.

— Iar cel care-i plătește salariul este domnul Dryfoos ?

— Nu știu, dar oricum n-ar avea nici o importanță.

Doamna Horn se amuză copios de această măsură de precauție, fără a fi însă nemulțumită de generozitatea din care izvora. Vroia ca Margaret să aibă sentimente nobile și nu o nemulțumea nici o manifestare de bunătate pe care o constata la ea.

Soții March o porniră pe jos spre casă, în primul rînd pentru că nu era departe și în al doilea rînd pentru că trebuiau să economisească banii pe trăsură cu orice preț. Cum ieșiră din casă, doamna March își supuse soțul unui test de conștiință.

— Cum de-ai putut să stai de vorbă atîta timp cu fata aia, Basil, și s-o faci să rîdă întruna ?

— Păi, dacă nu s-a ocupat nimeni de ea. Apoi m-am gîndit la Kendriks.

— Da, dar eu nu-mi spuneam decît : Uite, îi dă atenție numai pentru că-și închipuie că este în interesul lui. Dacă ea n-ar avea nici o legătură cu *Magazinul bilunar*, el nu s-ar ocupa nici o clipă de ea.

— Ascultă, Isabel, mi-ar plăcea tare mult să nu-mi mai spui el, pe el, al lui, cînd te gîndești la mine, spuse

March. Eu nu te identific cu nici o persoană în gând, rămîi mereu o esență imprecisă și lipsită de individualitate nu chiar goală și fără formă, dar oricum nelegată de un nume sau de un pronume. Mi se pare o atitudine intelectuală mult mai frumoasă față de ființa iubită. Dar, dacă nu se poate altfel și trebuie să fiu în gândurile tale el, pe el, al lui, atunci aș vrea ca măcar felul în care te gîndești la mine să fie mai binevoitor.

— Nu recunoști că ăsta-i adevărul, Basil ?

— Crezi tu că ăsta-i adevărul, Isabel ?

— Nu contează. Dar dacă ar fi, l-ai putea trece cu vederea ?

— După cum văd, tu, în locul meu, ai fi fost în stare să faci asta, iar acum ți-e jenă.

— Da, oftă soția lui, mă tem că aș fi fost în stare. Spune-mi însă că tu n-ai face-o, Basil.

— Pot să-ți spun că n-am făcut-o. Presupun însă că, într-o situație limită, aș fi în stare să mă plec în fața tuturor bogătaşilor din neamul Dryfoos, întocmai ca și tine.

— Nu, dragul meu, să nu faci așa ceva ! Eu sînt femeie și mi-e tare frică, dar tu trebuie să te porți întotdeauna ca un bărbat, mai ales cu bătrînul Dryfoos. E un om îngrozitor. Promite-mi că n-ai să cedezi în fața lui nici măcar cu un pas, cînd va fi nevoie să alegi între bine și rău !

— Nici chiar dacă el are dreptate, iar eu greșesc ?

— Nu rîde, dragul meu ! Mă înțelegi foarte bine. Îmi promiți ?

— Îți promit să discut problema cu tine și să te las pe tine să cedezi. În ceea ce mă privește, voi fi de neclintit. Pentru mine e soluția cea mai bună.

— Sînt îngrozitori, chiar și amărîtul ăla de băiat care se deosebește atît de mult de ceilalți. Și el e îngrozitor, pentru că-ți dai seama că e un martir printre ceilalți.

— Iar mie nu prea mi-au plăcut martirii defel, inter-veni March.

— Mă întreb cum de-au ajuns acolo, continuă doamna March fără să dea atenție glumei lui.

— Aceeași întrebare și-o puna și domnișoara Mela în legătură cu noi. M-a întrebat și i-am explicat cum

m-am priceput mai bine. Atunci mi-a spus că domnișoara Vance le-a făcut o vizită și le-a invitat. La început nu prea știau dacă pot să vină, iar apoi s-au gândit să-l convingă pe Conrad să le însoțească. Însă nu mi-a spus de ce le-a vizitat domnișoara Vance. Domnul Dryfoos n-a angajat-o pe ea la *Magazinul bilunar*. Poate că și ea are un motiv meschin.

— Nu cred că pentru banii lor, nu pot să cred ! oftă doamna March.

— Nu se știe. Toată lumea respectă banul.

— Da, numai că poziția domnișoarei Vance este cât se poate de sigură. Nu e cazul să faci curte unor oameni atât de reduși și de vulgari.

— Să ne mîngîiem cu gîndul că ar face-o, dacă ar avea nevoie. Oameni ca cei din familia Dryfoos sînt materia primă a lumii bune. N-ai să găsești aici specimene rafinate sau valoroase, profesori, muzicieni, sciitori și rudele lor. Toți cei din lumea bună adunată acolo astă-seară arătau întocmai ca familia Dryfoos cu o generație sau două în urmă. Aș zice chiar că acum materialul se cizelează mai repede și, într-un an sau doi, n-ai să mai deosebești familia Dryfoos de ceilalți reprezentanți ai plutocrației. Ei vor fi cei care vor vedea deosebirile — ceva mai clar decît le văd astăzi —, dar nu în mod esențial sau dureros. Oamenii care pătrund în înalta societate slujind omenirea prin intermediul literaturii, artei sau științei mai pot avea multe îndoieli cu privire la valoarea lor socială, dar cei care se ridică prin puterea banilor — mai ales dacă i-au cîștigat rapid — nu au asemenea sentimente. Aceștia sînt oamenii care alcătuiesc nobilimea noastră. E inutil să susținem că n-avem o nobilime, e ca și cum am susține că n-avem vagoane de clasa întâi în fața unui tren al companiei Pullman. Nici dacă ar fi fost ducese, fetele acelea n-ar fi fost mai sigure pe dreptul lor de a se afla acolo. Nouă ni s-a părut că domnișoara Vance a făcut un gest foarte amabil cînd a venit să ne invite, dar lor nu. Nu aveau nici o urmă de teamă sau de jenă. Se simțeau în largul lor, ca niște ființe născute în lumea bună. Să fii convinsă că, dacă plutocrația care stăpînește astăzi țara, ar găsi de cuviință să-și atribuie și semnele exterioare ale aristocrației — titluri și blazoane și stră-

moși — nu și-ar pune problema firească dacă merită s-o facă. Banul se stimează și se preamărește pe sine și, dacă există un lucru pe care nu l-a dobândit încă, consideră că-l poate cumpăra.

— Vai, Basil, sper că nu te-ai molipsit de ideile lui Lindau despre cei avuți, spuse soția lui. Unii sînt oameni drăguți și cumsecade.

— Cine contestă lucrul ăsta ? Nici măcar Lindau. E minunat. Și lucrul cel mai grozav e că seara distractivă s-a terminat. Mi-am dat jos zîmbetul de societate și plutesc de fericire. Dă-i înainte cu micile tale atacuri pesimiste, Isabel. N-ai să reușești să-mi strici bucuria.

— Mi-am dat seama, îi spuse Mela surorii ei în trăsură, în drum spre casă, că murea de gelozie tot timpul cît ai stat de vorbă cu domnul Beaton. Ascultă-mă pe mine, se făcea că vorbește cu Conrad, dar nu-și mai lua ochii de la voi. Mă prind că ne-a chemat numai ca să vadă cum o să vă purtați amîndoi. Cred c-a fost mulțumită. E mort după tine, Christine.

Christine asculta cu o plăcere melancolică vorbele măgulitoare cu care o asalta Mela, în speranța că sora ei îi va răspunde în aceeași măsură și neavînd, de fapt, nici un gînd rău sau vreo urmă de invidie la adresa domnișoarei Vance.

— Cine era tipul cu care-ai stat atîta timp de vorbă ? întrebă Christine. Bănuiesc că i-ai spus tot ce ai pe suflet, ca de obicei.

Mela fu adînc rănită de această nerecunoștință dure-roasă.

— Minți ! nu i-am spus absolut nimic !

Conrad o porni pe jos spre casă, în primul rînd pentru că nu vroia să-și audă surorile comentînd evenimentul și, în al doilea rînd, pentru că vroia să se lase pradă tulburării ce-i aprinsese sufletul. În viața sa, călăuzită de un singur scop, înfrîntă de o voință mai puternică decît a lui, angajată acum în lupta de a se împlini parțial prin acte de dăruire în folosul altora, gîndul la o femeie nu-și mai găsisese loc nici măcar cît în mintea unui copil. Visurile sale erau pure și imprecise : chipuri, glasuri, gesturi îl urmăriseră

uneori în gînd, dar lipsite aproape total de pasiune ; iar sentimentul pe care-l trăia acum era un fel de venera-
rație arzătoare și, în același timp, plină de respect și
exaltare. Împrejurările aspre ale vieții ne fac să uităm
că mai există și asemenea oameni pe lume și că aceștia
pot să se înalțe și din pămîntul umil, nu numai să co-
boare din înaltul cerurilor. Sufletul acestui bărbat ajuns
aproape de vîrsta de treizeci de ani nu fusese nicicînd
pătât de un gînd josnic ; nu se poate spune că nu-i tre-
cuseră prin minte idei sau presupuneri, dar nu le hră-
nise și nu și le apropiase de suflet. Într-o epocă sau în-
tr-o țară catolică, ar fi fost unul dintre acei călugări care
sînt sanctificați după moarte și ale căror nume sînt invo-
cate de credincioși în momente de cumpănă, cum este
San Luigi Gonzaga. Cu zîmbetul fericit al îndrăgostitu-
lui întipărit pe chip, mergea acum gîndindu-se cum vor-
bea și cum arăta Margaret Vance, închipuindu-și împrе-
jurări în care, prin fapte bune și caritabile, îi cîștiga
prețuirea și-și dădea viața spre binele celorlalți, pentru
a fi pe placul ei. Și-o închipuia lăudîndu-l în față, cînd
el își putea declina orice merit, precum și după moartea
sa, cînd nu se va mai putea împotrivi. Era tot timpul
pătruns de delicatețea, eleganța și rafinamentul ei ; toate
acestea parcă îl îmbătau ; inflexiunile glasului ei îl în-
fiorau, privirile ei îl amețeau și-l făceau conștient de
frumusețea ei ; rafinamentul ei îl uluia. Dar toate acestea
respingeau ideea, chiar și visul, de posesiune. Adorația
sa o așeza mai presus de iubirea celorlalți bărbați și tot-
odată mai presus de propria sa iubire.

PARTEA A PATRA

I

Într-o zi, la scurt timp după Paște, Fulkerson îi vorbi lui Dryfoos despre planul său de a sărbători printr-un banchet succesul *Magazinului bilunar*. Pînă atunci, Dryfoos nu intervenise în nici un fel în conducerea publicației ; însă Fulkerson își dădea seama cu ușurință că bătrînul e mîndru de participarea sa, de aceea porni de la ideea că ar fi încîntat ca această participare să fie cunoscută. În zilele cînd avea noroc la bursă se întîmpla să treacă pe la sediul revistei de pe Eleventh Street și să asculte vorbăria lui Fulkerson. Era în relații bune cu March, care-și revizuisese prima impresie asupra lui Dryfoos ; cei doi nu prea aveau multe să-și spună, iar March avea chiar impresia că Dryfoos se teme puțin de el, ca de o mașinărie pe care o achiziționase, dar pe care n-o prea înțelegea ; îi lăsa lui Fulkerson dreptul de a manevra, iar acesta se fălea din plin cu achiziția sa. Nici cu fiul său nu avea mai mult de discutat ; prefera să se închidă în birou cu Fulkerson, pe care toată lumea îl auzea vorbind întruna despre *Magazinaul bilunar* ; Fulkerson nu aborda niciodată alt subiect, decît dacă era nevoit să o facă, și se întorcea totdeauna la acest subiect, dacă discuția tindea să devieze.

În ziua în care-i vorbi despre banchet, se ridică și strigă din ușa biroului său :

— March, coboară puțin pînă la mine, te rog ! Am nevoie și de tine, Conrad !

Redactorul și editorul îi găsiră pe director și pe patron așezați de o parte și de alta a biroului.

— E vorba despre pomana cu colaci, v-am mai zis eu, și tocmai încercam să-i explic domnului Dryfoos ce in-

tenționam să facem, spuse el. Mai bine zis ce intenționez să facem, continuă el mutându-și privirea de la March la Dryfoos. March nu e de acord cu mine. Ar vrea să publice *Magazinul bilunar* pe furiș, să-l ferească din calea ziarelor și să nu apară în chioșcuri ; e o floare delicată din Boston, iar publicitatea îi face rău ; dar eu sint alt soi de buruiănă și vreau să ne facem cit mai multă reclamă cerșind, împrumutînd sau furînd. După părerea mea, nici nu puteți oficia ritualul sfînt al ospitalității în slujba unei cauze mai nobile, iar ceea ce vă propun este un mic banchet care să sărbătorească succesul pe care l-am obținut cu treaba asta. Intenția mea era să vă atac pentru cheltuielile necesare și să facem toată treaba în stil mare. Expresia „un mic banchet” e doar o figură de stil. Un mic banchet n-o să facă mare vilvă — și deocamdată avem nevoie să facem mare vilvă — dacă n-o să prăpădim niște parale. Planul meu era ca imediat după Paște, acum, cînd toată lumea e-n formă, să începem să scoatem niște articolașe laudative, contestatare și explicative, și cam pe la începutul lui mai să adunăm vreo sută de oameni, cei mai puternici și cei mai de seamă, și să sărbătorim victoria. Cam asta-i tot, pe scurt. V-aș putea prezenta totul mai pe larg, dar în esență și în mare, cam asta-i tot.

Fulkerson se opri și privi cu interes chipurile celor trei, trecînd pe rînd de la unul la celălalt. March rămase puțin surprins cînd Dryfoos se întoarse spre el, dar faptul că i se adresează lui îi făcu o plăcere deosebită lui Fulkerson.

— Dumneavoastră ce credeți, domnule March ?

Redactorul se sprijini de spătarul scaunului.

— Nu pretind că am un talent egal cu cel al domnului Fulkerson în arta publicității, dar eu aș zice că, deocamdată, e puțin cam prea devreme. Am putea sărbători ceva mai tîrziu, cînd vom avea cu adevărat ce sărbători. Deocamdată sintem o noutate plăcută, mai curînd decît o realitate bine stabilită.

— Ah, n-ai priceput ideea ! exclamă Fulkerson. Tocmai asta urmărim să realizăm cu acest banchet : să devenim o realitate bine stabilită.

— Intru și eu în povestea asta ? îl întrerupse bătrînul.

— Dumneavoastră vă aflați în fruntea procesiunii ! O să uimim toată omenirea care lucrează în ziaristică, re-

ceptivă la imaginație și romantism, cu persoana dumneavoastră, cu povestea vieții dumneavoastră și cu dorința dumneavoastră de a vă angaja într-o treabă de acest fel. Pot să vă fac portretul într-un articol care va apărea în toate ziarele din Maine pînă-n Texas și din Alaska pînă-n Florida. Există tot soiul de bogătași care sprijină publicații literare, dar prezența proprietarului de gaze naturale este o noutate, iar imbinarea trecutului romantic cu preocupările estetice prezente va cuceri din primul foc simpatia publicului american. Am sentimentul, continuă Fulkerson cu glasul marcat de o vibrație de emoție, că *Magazinul bilunar* va fi dezavantajat în ochii publicului atîta timp cît se va crede că este realizarea *mea*, că este ideea *mea*. În măsura în care sînt cunoscut, sînt cunoscut doar ca membru al Uniunii Ziariștilor și nimeni din lumea presei nu crede că am destui bani să organizez treaba în stil mare ; mai curînd sau mai tîrziu se va naște bănuiala că aș putea fi insolubil și, mai curînd sau mai tîrziu, amicii din lumea presei vor fructifica această idee, dacă n-o să le furnizăm o altă idee pe care s-o fructifice. Or, dacă începem să le dăm de înțeles corespondenților noștri că *dumneavoastră* sînteți implicat, cu nenumăratele *dumneavoastră* milioane, că a fost ideea *dumneavoastră* de la început, că ați avut această inițiativă pentru a da frîu liber vederilor umanitare ale lui Conrad, care a susținut totdeauna ideea cooperării și a tînjit să o materializeze în favoarea harnicilor noștri artiști și scriitori tineri...

March urmărea, din ce în ce mai amuzat, cum Fulkerson se jertfește cu nerușinare, într-un amestec de seriozitate și prefăcătorie comică, întrebîndu-se în ce măsură va accepta Dryfoos această postură caraghioasă, cînd Conrad interveni :

— Domnule Fulkerson, nu v-aș îngădui să faceți așa ceva. Ar fi o minciună. N-am dorit să ajung aici. Iar... iar ceea ce cred... ceea ce doresc să fac... nu voi permite nimănui să-mi pună intențiile într-o lumină falsă. Nă !

Obrajii tînărului erau îmbujorați și-și privi tatăl în ochi cu îndrăzneală.

Fără să spună o vorbă, Dryfoos se întoarse spre Fulkerson, care rosti împăciuitoare :

— Vai, bine-nțeles, Conrad ! Îți cunosc sentimentele și n-aș putea permite ca asemenea lucruri să rămână nedezmințite mai târziu. Dar, în vremurile de astăzi, nimic nu ne poate oferi o poziție mai favorabilă în ochii publicului decât aluzia discretă la atitudinea ta în această privință. Trebuie să stîrnim interesul cititorilor și nimic nu poate stîrni interesul cititorilor mai bine decât știrea că succesul *Magazinului bilunar* se datorează aplicării, pentru prima oară în activitatea literară, a principiului „Trăiți și lăsați oamenii să trăiască”. Rostite de tine și de tatăl tău, asemenea vorbe ar suna grozav de bine, dar, dacă nu ești de acord, putem renunța la ideea asta ; cu toate că nu-mi dau seama de ce nu ești de acord, de vreme ce aprobi principiul în sine. Ideea de bază este aceea de a informa publicul că existența revistei se datorează spiritului luminat și liberal al unuia dintre cei mai de seamă bogătași ai țării și că țelurile sale nu vor fi trădate de fiul său. Aș decupa o fotografie a tatălui tău și aș difuza-o împreună cu articolele.

— Cred că totuși o să ne lipsim de fotografie, spuse bătrînul.

— Bine, bine, spuse Fulkerson rîzînd. Fie cum vreți dumneavoastră. Dar chipul dumneavoastră apărut în presa de provincie ne-ar aduce șase-șapte abonați din fiecare școală județeană de pe tot cuprinsul țării.

— Un tip care scria o istorie a Moffit-ului, îi explică Dryfoos lui March, a venit la mine să-mi ceară voie să-mi pună poza în carte. Mi-a zis că or să fie acolo pozele mai multor cetățeni de seamă și că prețul este de o sută cincizeci de dolari. I-am zis că nu sînt de acord să-mi facă o poză la mai puțin de două sute și, cînd mi-a spus că la banii ăștia îmi face cea mai grozavă fotografie, i-am zis că vreau banii pe loc. N-am văzut în viața mea un tip mai nedumerit decât ăsta, în clipa cînd a priceput că-i cer să-mi plătească el mie cele două sute.

Fulkerson izbucni în rîs arătînd că gustă subtilitatea glumei.

— Să știți, domnule, că *Magazinul bilunar* o să vă plătească suma cerută. Dar, dacă nu vreți să vindeți cu nici un preț, fie cum doriți, o să ne descurcăm și fără lui ;

mîna chipului dumneavoastră pe afiş, însă va trebui s-o avem în preajma noastră la banchet.

— Deocamdată nu prea mi-e foame, spuse bătrînul sec.

— Ah, *l'appétit vient en mangeant*, cum spun amicii noştri francezi. O să vi se facă foame cînd o să vedeţi antreurile de moluşte. A trecut deja vremea stridiilor.

— Oare asta nu ne-ndeamnă la o mică amîinare, pînă în octombrie, cînd se vor găsi iar ? îi sugeră March.

— Nu, nu ! strigă Fulkerson. Nu prinzi sensul comercial al acestei chestii, amice. Mergi pe principiul învechit că cererea creează oferta cînd, de fapt, dacă ai urmărit evoluţia ultimelor evenimente, lucrurile se petrec adeseori exact pe dos. Consider că am obţinut o victorie reală, palpabilă, pe care o putem sărbători. Şi, chiar dacă n-am fi obţinut-o, sărbătorirea va contribui din plin la victorie, dacă o prezentăm cititorilor noştri aşa cum se cuvine. Toată lumea o să spună : „Ăştia nu-s nişte timpiţi. Nu s-ar apuca să petreacă pe seama revistelor, dacă n-ar fi nimic de capul ei.“ Iar starea de spirit ce se va crea în rîndurile cititorilor va da naştere la o înflorire de o măreţie fără precedent pentru E.O. W. Heigh.

Îi privi cu seninătate pe toţi pe rînd. Cu bărbia sprijinită de baston, bătrînul Dryfoos spuse :

— Cred că antreurile n-or să se strice.

— Bine, fie cum doriţi, consimţi Fulkerson bucuros. Înţeleg deci că, în principiu, sînteţi de acord cu ideea unui mic banchet ?

— Cu cît va fi mai mic, cu atît mai bine, spuse bătrînul.

— Mă rog, eu spun un mic banchet pentru că, în mare, cam asta e ideea, chiar dacă o să mai modificăm puţin planul. Mă gîndisem chiar şi la o recepţie, poate, care să cuprindă şi colaboratoarele şi graficienele, şi soţile şi fiicele celorlalţi colaboratori. Asta ne-ar da posibilitatea să adunăm o mulţime de corespondenţi şi să ne alegem cu o mulţime de articole de mîna întîi. Ia staţi, strigă Fulkerson lovindu-şi coapsa, ce-ar fi să dăm şi un banchet şi o recepţie ? !

— Nu pricep, spuse Dryfoos. . .

— Adică să dăm mai întâi un mic banchet pentru zece-zeisprezece bărbați influenți, de cea mai aleasă ținută și apoi, pe la ora zece, să deschidem saloanele dumneavoastră princiere și să invităm doamnele la salată, șampanie și înghețată. Este cea mai grozavă idee! Ce ziceți?!

— *Dumneavoastră* ce credeți, domnule March? Întrebă Dryfoos, care, din lipsă de experiență în viața socială, nu reușea să-și facă — din ceea ce spunea Fulkerson — decît o imagine foarte neclară și spera să mai primească unele lămuriri de la March.

— Perspectiva e minunată, spuse March, și, dacă ne va trebui mai mult timp s-o punem în practică, sînt de acord. Sînt de acord cu orice idee care duce la amînarea orgiei publicitare a domnului Fulkerson.

— În acest caz, continuă Fulkerson, ne-am putea bucura de compania plăcută a domnișoarei Christine și a domnișoarei Mela, și poate ar veni chiar și doamna Dryfoos pentru o clipă în cursul serii. N-avem nici o grabă, după cum spune și domnul March, dacă reușim să aranjăm lucrurile astfel. Accept cu plăcere ideea distinsului meu coleg.

March se amuză de impertinența lui, dar, în fundul sufletului, îi era rușine de felul în care Fulkerson intenționa să-l exploateze pe Dryfoos și locuința lui. I se păru că în privirea bătrînului citește un strigăt de ajutor, iar în îmbujorarea lui Conrad o expresie de revoltă, dar acestea erau prezente probabil doar în imaginația sa. Își spuse că nici unul din ei nu era în stare să priceapă situația așa cum ar fi priceput-o niște oameni cu mai multă experiență socială și se consolă la gîndul că, de fapt, Fulkerson nu era chiar un șarlatan. Se gîndi că banii lui Dryfoos ajungeau să slujească astfel unui scop foarte ciudat; și gîndindu-se cît de puțin îi pot oferi acestui om banii săi, se resemnă cu înțelepciune la gîndul modestiei proprii sale averi. Investindu-i în *Magazinul bilunar*, Fulkerson le dădea o utilizare onorabilă; era poate o cale mult mai onorabilă de a-i cheltui decît risipindu-i pe cai, vinuri sau femei, plăcerile obișnuite ale bogătaşului grosolan; iar dacă aveau să se piardă, poate era mai bine să se piardă astfel decît la bursă. Își păstră pe chip o expresie zîmbitoare tot timpul

cît aceste considerații necuviincioase îi treceau prin minte, făcîndu-l insensibil la posibilele emoții ale tatălui și fiului.

Bătrînul se ridică pentru a pune capăt discuției. Repetă doar

— Cred că antreurile n-or să se strice pînă la toamnă.

Dar Fulkerson părea mulțumit de ceea ce realizase, căci, la sfîrșitul programului, cînd porni cu March pe jos spre casă, reuși să-și alunge din minte această problemă, bucuros parcă să o abandoneze.

— Acum e poate cea mai frumoasă perioadă la New York, **spuse el**. Pe alocuri se ivise iarba, iar **ici și colo**, pe **ramurile** copacilor ce mărgineau trotuarul, primele frunze fragede se eliberaseră din strînsoarea mugurilor ; în aerul blind plutea primăvara, iar cerul înalt și delicat avea o culoare ce nu se vede în nici un alt anotimp. Nicăieri nu poți fi nemulțumit de acest anotimp, dar nu-mi doresc nimic mai frumos decît luna mai la New York. Mai la sud e prea cald. Am fost și la Boston în mai, dar vîntul vostru de la răsărit mă irită de-mi vine să urlu. Bănuiesc că temperamentul localnicilor e strîns legat de climă. Motivul pentru care un newyorkez ia viața așa de ușor, în ciuda goanei în care trăiește, este acela că nu-l îngrijorează clima. Dar un bostonian este desigur sîciit tot timpul de asprimea atmosferei. Așa se explică asprimea lui. Dacă a trecut de douăzeci și cinci, treizeci de ori la Boston prin luna mai, ajunge să creadă că are o misiune specială din partea providenței, căci altfel nu și-ar mai avea rostul pe pămînt, și uite-așa devine încrezut. Pricepi ?

— Pricep, **spuse March**, dar **nu** prea văd cum ai să prinzi ideea asta într-o reclamă.

— Hai, las-o încolo, March ! Doar **nu** crezi că-mi stă capul numai la așa ceva.

— În orice caz, te apropiai de subiectul *Magazinului bilunar*.

— Nu, amice, deloc. Mă gîndeam cît de mult se deosebește un tip din Massachusetts de unul din Virginia. Și totuși îmi închipui că amîndoi se trag din viță englezească la fel de pură ca toți americanii. March, cred că lucrarea colonelului Woodburn va fi o adevărată lovitură.

— Bine zis ! Cînd o să ne scadă vînzările la jumătate, o să fiu convins că e o adevărată lovitură.

— Nu mă tem de asta, spuse Fulkerson. Lucrarea o să atragă atenția cititorilor. E bine scrisă — poți să-i schimbi pe ici, pe colo stilul pompos — și e o noutate. Cititorilor noștri le plac scrierile îndrăznețe, iar pledoaria în favoarea sclaviei în virtutea unor înalte principii morale, ca fiind singura soluție la problema forței de muncă, o să-i zguduie profund. La început încearcă să le stîrnească mila prin felul cum prezintă adevăratele relații între capital și forță de muncă ; arată cum lucrurile au ajuns să meargă tot mai rău și apoi dă la iveală vechea sa gogoriță și demonstrează că, dacă nu s-ar fi intervenit în evoluția sclaviei, ar fi ajuns să se perfecționeze spre binele omenirii. Își susține ideea cu multă vigoare.

March rise din toată inima.

— Te-a convertit ! Pe cuvîntul meu, Fulkerson, dacă am fi acceptat și plătit un articol pledînd în favoarea canibalismului ca singura cale de a ne descotorosi de săracii ce ne prisosesc, ai începe să crezi în ea.

Fulkerson zîmbi acceptînd gluma și spuse doar :

— Țare-aș vrea să-l poți vedea pe colonel acasă, în cercul familiei, March. Ți-ar plăcea de el. E un bătrîn de toată splendoarea, un exemplar tipic. Vorbeai de primăvară. Ar trebui să vezi cum arată curticica din spatele casei yăduvei în zilele astea. Ții minte veranda cu geamuri din fața sufrageriei ? Fetele au scos de-acolo toate florile din ghivece, au mai cumpărat și altele și le-au plantat în curticică, pe lingă gard, au făcut acolo o adevărată grădină ; au plantat mazăre dulce și năsturași, iar pe la începutul lui iunie va fi o revărsare de strălucire. E o plăcere să le vezi lucrînd în grădină, sub directa îndrumare a pășării din colivie atîrnată în cireș. Mijlocul curții trebuie lăsat liber pentru fringhia de rufe, dar timp de șase zile pe săptămînă e ca o pajiste, iar eu tund iarba cu mașina. Știi, March, cred că nimic nu se poate compara cu un cămin, ce zici ? Să ai colțișorul tău, nu crezi ? Ascultă, cînd mă apuc să tund iarba și mă-nvîrt de colo-colo cu mașina, și colonelul își fumează țigara de foi în verandă, și fetele își fac de lucru în jurul florilor, într-o seară plăcută ca asta, simt că sînt într-adevăr o făptură omenească. Asta simt. Am descoperit o adevărată comoară în ziua cînd am hotărît să iau masa la doamna Leighton. Pentru opt

dolari pe săptămână mi se oferă hrană bună, o societate rafinată și toate bucuriile unui cămin plăcut. Ia spune-mi, mi se pare că n-ai stat prea mult de vorbă cu domnișoara Woodburn, nu-i așa, March ?

— Nici măcar atât cit am stat cu tatăl domnișoarei Woodburn.

— Ai dreptate, are darul să acapareze discuția. O dată, când o să fii acolo cu doamna March, am să-l țin de vorbă ca să ai prilejul să stai de vorbă cu domnișoara Woodburn.

— Cred că mi-ar plăcea mai mult, spuse March.

— Nici nu mă mir. E ciudat că domnișoara Woodburn nu corespunde defel tipului sudic. E foarte energetică, nu stă o clipă, pe bătrîn îl îngrijește de minune și nu crede o iotă din teoria sclaviei ca soluție la problema forței de muncă. Zice că-i pare bine că s-a sfîrșit cu ea și că, dacă sclavia însăși era la fel ca și consecințele sale, îi pare bine că s-a sfîrșit înainte să se nască ea. Da, domnule, e plină de viață ca cea mai vie fată din Nord. N-are nimic din moleșala însoțită a sudiștilor, despre care s-a scris atât de mult.

— Probabil că un exemplar tipic de sudist e greu de găsit, ca și orice alt exemplar tipic, spuse March. Sau poate că domnișoara Woodburn reprezintă Sudul modern. Condițiile noi trebuie să dea naștere unui tip nou.

— Ei, asta zice și ea, și colonelul. După cîte spune ea, tinăra generație n-a mai păstrat nimic din demnitatea și eleganța personajelor lui Walter Scott. Nu le mai ajunge timpul. Merită s-o vezi maimuțărind manierele de modă veche și acrele de măreție și putere ale unor bătrîne care trăiesc încă la Charlottesburg. Dacă s-ar pune așa ceva în scenă, ar avea un succes zdrobitor. Chiar și pe bătrîn îl umflă risul fără să vrea. În orice caz, îi crește inima de mîndrie cînd o vede. De ce nu treci mai des pe acolo împreună cu doamna March ? Ia ascultă, ce-ar fi să facem o mică excursie prin preajmă cînd se imprimăvărează mai bine ?

— Inviți și reporteri ?

— Nu, nu, fără chestii de-astea, doar pentru plăcerea noastră curată și sinceră.

— Măcar cîteva mici reclame risipite ici și colo : „Cum părați Magazinul bilunar“, „Procurați-vă numărul urmă-

tor din *Magazinul bilunar*", „Căutați *Magazinul bilunar* la orice chioșc". Oricum, o să vorbesc cu doamna March, bănuiesc că n-ai motiv să te grăbești.

March îi poveste soției sale despre dispoziția romantică în care era Fulkerson când s-au despărțit, iar dînsa trase concluzia că probabil e îndrăgostit.

— Extraordinar ! Cum de nu m-am gândit la asta ? ! Dar cum Fulkerson este un admirator imparțial al tuturor femeilor, nici nu-ți trece prin minte că-i place de una mai mult decît de celelalte. N-aș zice că a dat dovadă de parțialitate nedreaptă cînd mi-a vorbit despre „fetele alea", ca să folosească expresia lui. Am avut tot timpul impresia că doamna Mandel... a ajutat-o așa de mult, ții minte. Iar dînsa e o persoană atît de echilibrată și de stăpînită, atît de corectă și de manierată...

— Fulkerson a caracterizat-o foarte bine : academică. Este dovada vie a ceea ce poate face dintr-o femeie instruirea și disciplina, dar, după părerea mea, nu o pot modela într-atît încît să te îndrăgostești de ea.

— Știu eu, genul academic are farmecul lui special. În anumite momente și eu mă simt în stare să mă îndrăgostesc de o femeie de acest gen. Ținuta ordonată, severitatea rațională a comportării, înfățișarea simplă, delimitarea ușor convențională dar armonioasă a sentimentelor și principiilor — e clar că genul acesta poate avea farmec, ca un porțelan fin. Mă întreb unde și-o fi ținînd doamna Mandel urna și salcia.

— Cred că biata femeie are mare nevoie de ele în familia aia ! spuse doamna March.

— Vroiam să-ți spun, continuă soțul ei, că am avut din nou o discuție cu bătrînul Dryfoos astăzi după-amiază în legătură cu orgia proiectată de Fulkerson în scop literar, artistic și publicitar și că s-a aminat pentru luna octombrie.

— Cu cît va fi mai tîrziu, cu atît mai bine, după părerea mea, spuse doamna March, care, de fapt, nici nu se gîdea la asta, dar căreia data anunțată îi aminti de perioada ce urma pînă la momentul respectiv. Foarte curînd va trebui să ne hotărîm ce-o să facem la vară, Basil.

— Ah, nu e încă momentul, se rugă el, trădînd dorința

specific bărbătească de a rămîne în prezent, dorință ce nemulțumește profund femeile. De-abia sîntem la sfîrșitul lui aprilie.

— Nici nu știi cînd trece timpul și ne trezim la sfîrșitul lui iunie. Iar faptul că cei din Boston vor să mai țină casa încă un an complică și mai mult lucrurile. N-o să ne putem petrece vara acolo, așa cum intenționam.

— N-ar fi trebuit să ne ofere o chirie sporită. Au profitat de noi.

— Nu contează, spuse doamna March. Mă hotărisem deja să nu merg acolo.

— Serios ? Mă mir.

— Tu te miri de toate, Basil.

— E adevărat. În felul ăsta viața e o veșnică noutate pentru mine.

— N-ar fi fost nici o noutate dacă am fi plecat dintr-un oraș într-altul pe perioada verii. Putem la fel de bine să rămînem în New York.

— Da, păcat că nu putem rămîne aici, spuse March acceptînd fără efort un fapt împlinit. Doamna Green ne-ar fi închiriat magazia de bibelouri la un preț foarte redus pe durata verii. Puteam să facem o mulțime de excursii scurte în preajma orașului și ar fi fost la fel de plăcut ca și cînd am fi petrecut vara în altă parte.

— Ce prostii spui ! Știi foarte bine că nu putem rămîne la New York vara.

— Eu, unul, sînt sigur că aș putea.

— Da de unde ! Nu te-ai putea descurca.

— Bă da, aș putea. Aș lua masa la văduva lui Fulkerson sau la Maroni cu bietul Lindau. A început să se ducă iarăși acolo. Sau aș putea să gătesc, iar el să vină să mănînce la mine.

În ochii lui March licărea o lumină ironică și, auzind cu cîtă seriozitate îi răspunde soția lui, izbucni în rîs.

— Dacă-i vorba să gătești aici, am să stau să dau și eu o mîină de ajutor. Am să încerc să nu te încurc nici pe tine, nici pe oaspetele tău.

— Vai, dar ne-ar face plăcere să stai cu noi, spuse March jucîndu-se cu focul.

— Foarte bine, atunci te-aș ruga să-l duci la Maroni data viitoare cînd vine să ia masa la noi ! strigă soția lui.

Încercarea de a-i acorda vechiului prieten al lui March acces liber în casa lor nu-i făcea doamnei March plăcerea pe care o ființă atât de inofensivă ar fi fost firesc să o trezească în sufletul unei femei atât de bune. La început îl primise cu o bunăvoință neclintită și cu hotărîrea nobilă de a nu ține seama de micile lui ciudățenii, de a-și păstra nealterat sentimentul că omul care îi purtase soțului ei, în tinerețe, o afecțiune atât de generoasă și care era totodată un erou care suferise pentru țara ei are dreptul să se bucure de bunăvoința și recunoștința ei. Conform teoriei ei, infirmitatea lui Lindau nu trebuia ignorată, ci venerată ca un monument al sacrificiului făcut și o înarmase pe Bella cu această teorie, așa încît fața stătea vitejește alături de mina lui amputată și-l servea cu mîncărurile la care nu putea ajunge și-i tăia carnea în farfurie. Doamnei March infirmitatea lui Lindau îi făcea cam rău ; îi trezea un resentiment amestecat cu uimire, ce o apăsa ca o povară. Nu-i plăcea nici faptul că bea prea mult din berea lui March ; nu vedea nimic rău în asta, dar parcă era oarecum nefiresc, nedemn de un erou al războiului. Dar aspectul cu care nu se împăca absolut deloc era violența părerilor lui Lindau cu privire la întreaga structură socială și politică. I se părea că nu se cuvine să rostească asemenea lucruri în prezența copiilor, care fuseseră crescuți în convingerea că Bunker Hill și Appomatox reprezentau începutul și sfîrșitul a tot ceea ce însemna progres al drepturilor omului. Fiind femeie, avea nativ înclinații aristocratice — fiind americană, avea teoretic înclinații democratice ; o uimeau și o speriau părerile lui, care demascau democrația americană ca pe o evaziune meschină. Niciodată nu se sinchisise de soarta senatului american, dar era convinsă că nu se cuvine să rămînă pasivă atunci cînd aude cum este categorisit drept un club al bogătaşilor. O uimea profund părerea că cei bogați și cei săraci nu sînt egali în fața legii într-o țară unde dreptatea se plătește la tot pasul în taxe și impozite și unde cel sărac trebuie să meargă la război în carne și oase, iar cel bogat poate angaja pe altul să meargă în locul lui. Doamna March avea sentimentul că părerile turbulente ale lui Lindau îi anulau dreptul la milă și-l dezmoșteneu de suferințele îndurate

pentru țară ; apreciase totdeauna în mod special această prevedere a legii, deoarece, anticipînd toate nenorocirile ce ar putea cădea pe capul fiului ei, se mîngiase cu gîndul că, dacă ar izbucni vreodată un război și Tom ar fi chemat la arme, tatăl lui i-ar putea cumpăra un înlocuitor. În comparație cu această blasfemie, Lindau nu rostea decît vorbe de laudă și măgulire atunci cînd spunea că în America oamenii nu se bucură de șanse egale și că jumătate din populație era privată de dreptul la fericire din pricina condițiilor sale tragice de viață. Dînsa nu putea asculta asemenea păreri în tăcere, cu toate că discuția nu lua o întorsătură mai favorabilă atunci cînd, la argumentele ei, Lindau răspundea cu fapte și justificări pe care, după cum își dădea singură seama, dînsa nu era destul de instruită ca să le combată, iar el nu era destul de manierat ca să i le ofere.

— Mă tem de influența pe care o pot avea asupra copiilor niște păreri atît de deformate, îi spuse ea soțului ei. Tom o să fie complet distrus.

— Ei, lasă-l pe Tom să-și dea singur seama care le sînt punctele slabe, spuse March. Va fi un exercițiu util pentru puterea lui de analiză. Tot o să le-audă, mai curînd sau mai tîrziu.

— E mai bine să le audă acasă ? întrebă soția lui.

— Păi, de vreme ce ești tu aici ca să le combați, probabil că asta e locul cel mai potrivit, spuse March. Dar nu te necăji din pricina bietului Lindau, draga mea. Chiar și el spune că mai mult latră decît mușcă.

Într-un moment de bunăvoință necugetată sau, poate, de exagerat simț al datoriei, ea însăși îi propusese lui Lindau să vină în fiecare săptămînă și să citească în germană împreună cu Tom ; mai întîi se pusese problema cum să-l determine să accepte bani pentru activitatea sa, iar apoi se pusese problema cum să-l facă să-și înceteze activitatea. Doamna March se tot mira în sinea sa cum de făcuse una ca asta, căci ea însăși își prevenise soțul să nu stabilească cu Lindau nici un fel de aranjament care să-l aducă în casa lor în mod frecvent ; nu-i ușor să scapi de nemți, căci trăiesc pe spinarea altora fără scrupule. Dar, cum era deja un fapt împlinit, dînsa nu-și putea neglija datoriile de gazdă și totdeauna îl invita să ia masa

cu întreaga familie simbăta seara, cînd întîrzia pînă aproape de ora ceaiului, citind împreună cu băiatul din operele lui Schiller și Heine și Uhland, îmbrăcat în cămașa curată cu care onora această zi ; în restul săptămînii lenjeria lui Lindau avea un aspect indoielnic. Doamna March ajunsese la capătul unui șir de gânduri sumbre trăgînd concluzia :

— Ai să dai de bucluc din pricina lui, Basil.

— Știu eu, nu prea vîd de ce. Îl consider pe Lindau un neobișnuit specialist în economie politică, dar n-am să-l las să mă ațîțe contra autorităților. Atîta timp cît în privința asta nu sînt în primejdie, cred că pot fi liniștit.

— Fii atent, Basil, fii atent. Știi că ești cam pripit.

— Îmi dai voie să-mi fie totuși milă de el ? E tare singur și amărit. Chiar îți pare rău că a apărut în viața noastră, draga mea ?

— Nu, nu, n-aș putea să spun asta. Gîndesc și eu exact ca și tine. Dar tare-aș vrea să nu mă mai apese gîndul că... cum să-ți spun, că nu greșim lăsîndu-l să spună atîtea.

— Mă tem că n-avem încotro, răspunse March cu seninătate. A spune ceea ce gîndește face parte din „prințipurile” lui, după cum spune chiar el.

II

Soții March își mai pierduseră din dorința arzătoare de a face cunoștință cu tot ceea ce este nou, dorință ce-i îndeamnă pe tineri să caute scene, experiențe și idei ciudate și face călătoria o bucurie continuă, în ciuda oboselii și neplăcerilor. Fără îndoială însă, bucuria cea mai mare pe care le-o oferea viața la New York era caracterul ei neobișnuit : parfumul de măslini care, odată savurat, nu mai poate fi uitat. Poate măslinile nu sînt chiar de cea mai bună calitate ; poate sînt puțin rîncede, sau mici, sau uscate, dar rămîn totuși măslini, iar amatorul de delicatese le duce dorul. Soiul care crește la New York, pe Sixth Avenue și în zona Jefferson și pe partea sudică însoțită din Washington Square este totuși acceptabil, pentru că este o varietate a soiului italian obișnuit.

Soții March își cheltuiau o bună parte din bani și din timp într-o băcănie italienească, unde puteau găsi toate mâncărurile și băuturile naționale și unde își îmbroscărau cunoștințele de limbă discutând cu familia proprietarului. Meniurile italienești reprezentau o adevărată aventură săptăminală în ziua când doamna March dădea liber servitorilor și ieșea să ia masa în oraș cu soțul și copiii ; ajunseră experți în cunoașterea restaurantelor unde erau bine serviți, schimbându-le aproape de fiecare dată. Decența desăvârșită a acestor localuri și lipsa oricărei primejdii de a fi jigniți le dădu curajul de a încerca și restaurantele spaniole, din al căror meniu nu lipseau piperul roșu și fasolea : nimeriră întâmplător într-o seară când se servea olla *podrida*, ceea ce-i trezi lui March amintiri din tinerețe, precum și dorința copilărească de a gusta mîncarea, savurînd varza, morcovii, mazărea și slănina, într-o dispoziție poetică și melancolică. Pentru combinația neobișnuită de motive internaționale, apreciau în mod deosebit restaurantul unei franțuzoaice care se recăsătorise cu un spaniol și care avea un negru cubanez drept bucătar, un alsacian sașiu drept ospătar și un tânăr sud-american drept casier. March susținea că nuanța catolică a acestor legături se făcea simțită în varietatea binevoitoare a cinei, care era neobișnuit de abundentă la prețul de cincizeci de cenți, fără vin. Într-un local franțuzesc foarte îngrijit servise, la același preț, o cină mai puțin bogată, incluzînd și vinul ; iar March se interesă, fără a ajunge la vreun rezultat, de ce meniurile italienilor — un popor recunoscut pentru frugalitate și moderație — ofereau, la prețul de șaptezeci și cinci de cenți sau un dolar, mîncare în cantități excesive, iar cele ale francezilor o cantitate mai mică la prețul de jumătate de dolar. Nu-și dădea seama că clientela era diferită de la un local la altul ; în marea lor majoritate erau americani cu o comportare modestă și, foarte probabil, cu venituri modeste și doar ici și colo se vedea cite o masă ocupată de străini. Nicăieri nu era multă gălăgie și nu se fuma mult ; lui March îi plăcea să meargă la restaurantul franțuzesc, deoarece acolo Madame trona la înălțime, în spatele unui *comptoir* situat într-un colț al încăperii și toată lumea o saluta la plecare. Acolo lua masa în mod obișnuit o pe-

reche de tineri, al căror aer blind stîrni interesul zadarnic al soților March, care-și închipuiau că așa trebuie să fi arătat și ei cînd erau tineri. Soția purta o rochie frumoasă și știa să-și pună în evidență frumusețea trăsăturilor purtîndu-și părul ridicat și strîns sub bonetă ; soțul avea ochi visători, ușor depărtați și fruntea senină.

— Cred că sînt artiști, August, îi sugeră March ospătarului de la care încercase zadarnic să afle ceva despre ei.

— Ah, artiști, își dădu cu părerea August ; Dumnezeu știe dacă erau sau nu artiști, March nu reuși să afle pînă la urmă.

Pavăza ridicată împotriva noilor cunoștințe, caracterul tranzitoriu al șederii lor la New York, estomparea, sau uneori chiar pierderea identității, care venea după o identificare precisă în anii petrecuți la Boston, reprezentau pentru soții March o adevărată descătușare, cu toate că doamna March era frămîntată de indoilei și presimțiri, întrebîndu-se dacă nu s-ar putea să le diminueze simțul moral. March refuza să-și cerceteze conștiința ; accepta ideea că lucrurile ar putea fi astfel, dar spunea că-i face plăcere ca, din cînd în cînd, să-și simtă conștiința în această stare de dizolvare. Își petreceau mult timp printre copiii și bătrînii de diverse nații latine din Washington Square, feriți de toți cei care-i cunoșteau, și se bucurau de primăvara care-și intra tot mai mult în drepturi îndesînd frunzișul copacilor și ascunzînd linia de catedrală în stil gotic a clădirii universității. Uneori copiii se supărau și plîngeau în brațele obosite ale mameilor și surorilor lor ; aceasta nu-i deranja însă pe bătrînii care dormeau cu capetele căzute fie în față, fie spre spate ; March ajunse în mod arbitrar la concluzia că cei ce-și lăsau capul în piept erau amețiți și se jenau să-și arate fețele. Micuții italieni alergau în sus și-n jos pe aleile asfaltate jucînd jocuri americane : de-a prinselea, de-a v-ați-ascunselea ; băieții mai mari se jucau cu mingea antrenîndu-se în vederea unui posibil campionat. Soții March ședeau sau se certau în glumă — ca vrăbiile, cum spusese March cîndva — în legătură cu planurile pentru vară, pînă ce luminile electrice începeau să strălucească în frunzele copacilor ; atunci, privind în jur, constatau că bătrînii și copiii dispăruseră și că băncile erau pline

de îndrăgostiți. Pentru soții March acesta era semnalul de plecare. March spunea că spectacolul iubirii desfășurat cit vezi cu ochii nu era apăsător, dar gândul că, la aceeași oră, același lucru se petrece pe tot cuprinsul țării era insuportabil ; era de acord că e un lucru firesc și chiar într-o oarecare măsură justificat, dar deja banal, și-l obosea gândul că situația va trebui să dureze veșnic, atita timp cât va dura neamul omenesc.

Ajungind acasă își dădeau seama că, în general, copiii nu le simțiseră lipsa și că erau în afara oricărei primejdii. Le plăcea mai mult să rămână acasă scara decît să hoinărească împreună cu părinții lor, găsind plimbările lor cam inutile, iar bucuriile lor cam insipide. Fie studiau, fie citeau, fie priveau pe fereastră spectacolul străzii, iar mama lor se întorcea întotdeauna acasă chinuită de gândul singurătății lor. Bella făcuse cunoștință, cam formal, cu cîteva fete din bloc ; Tom nu reuși să-și găsească la școală prieteni ca cei pe care-i lăsase în Boston ; explicația lui imprecisă era că acei băieți poartă baston la vîrsta la care ar merita să ia o bătaie zdravănă de la băieții din Boston și erau proști și vulgari. Totul pornea probabil de la o idee preconcepută ; nu reușea niciodată să explice clar care le erau defectele ; nici el, nici Bella nu duceau dorul casei, așa cum pretindeau, cu toate că, fiind întrebați, răspunseră că New York-ul e o adevărată groapă și că singurul țel al vieții lor este să se întoarcă la Boston. Pînă atunci însă erau aproape tot timpul împreună, ceea ce, după părerea tatălui lor, era în avantajul amîndurora ; nu-l îngrijora faptul că deveniseră ceva mai triști și că nutreau sentimentul că li s-a făcut un rău ; asta îi apropia și le oferea amintiri plăcute pentru anii ce aveau să vină. Le făcea o reală plăcere viața aceasta oarecum boemă ; totuși Tom nu era convins că este întru totul respectabilă, era foarte grijuliu cu sora lui și trecea zilele s-o ia de la școală. Mergeau adeseori la teatru toți patru și gustau din plin încercările dezordonate de a explora orașul.

Locuiau în apropiere de Greenwich Village și March făcea cu plăcere o plimbare pe străzile necunoscute, îndreptîndu-se spre malul apei în cite o duminică în care, dintr-o pornire religioasă ereditară, soția sa răminea

acasă ; March îi atrăgea atenția că nu se duce nici măcar la biserică. Pretutindeni plutea o atmosferă de americanism vechi și pur, ba chiar i se părea că și clopotele cheamă la slujbă pe un ton nazal. Îi încintau străzile cu căsuțe de cărămidă, zărind doar ici și colo câte o casă vopsită în roșu și cu ornamente de mortar văruiate în alb, iar mai încolo o verandă frumoasă de lemn, cu arcadă și stâlpi împodobiți. În spatele blocurilor descoperi farmecul frînghiilor de rufe ce fluturau la mare înălțime întocmai ca la Florența. De fapt figurile și graiurile străine se întâlneau la tot pasul în Greenwich Village, dar nu mai erau figuri și graiuri cu rezonanță germană sau irlandeză. Pe străduțe și la subsoluri străluceau întruna ochii și cerceii italienilor, care păreau să formeze majoritatea populației chiar și pe străzile unde camioanele trase la bordură, în șiruri lungi, pentru odihnă sugerau prezența unui neam de oameni mai aspri decât italienii. Lui March îi plăcea să privească chipurile necunoscute, măslinii ; nu vedea în ele nici o primejdie viitoare ; se mulțumea să creadă că răul există doar în americanul prostănac, obraznic și nemulțumit, dispărut din New York ca și pasărea dodo sau pompierul voluntar. Cînd reuși să se strecoare printre butoaiele cu cenușă și grupurile de oameni care se duceau la biserică îmbrăcați sărbătorește și ajunse în port, se bucură de spectacolul oferit de sosirea unui vapor franțuzesc încărcat cu drogii de fier și vagoane și de emoția ce se citea pe chipurile pasagerilor care veneau din Parisul curat și-și croiau drum prin mizeria acestor străzi.

Unele străzi erau mai murdare decât altele, cel puțin se putea face o diferență ; pe toate trotuarele se înșirau cutii și butoaie cu resturi menajere, dar nu vedeai chiar peste tot grămezi de bălegar, iar pe alocuri duhoarea se amesteca cu mirosul plăcut de mâncare. Într-o dimineață, pe la sfîrșitul iernii, se întristă grozav văzînd cum mormanele de mizerie înghețată se topesc, mai ales cum, la marginea trotuarelor, putrezesc laolaltă hîrtii, paie, coji de ouă, de portocale și de cartofi, mucuri de țigară. Ridică din umeri văzînd mizeria caselor din preajmă și spuse, mai mult pentru sine decât adresîndu-se băiatului, care era cu el :

— E curios să vezi ce mult țin săracii la aceste străzi urâte, nu-i așa? Totdeauna locuiesc pe străzile cele mai mizere.

— Toată povara răului din lume cade pe umerii săracilor, spuse băiatul. Hoția și înșelătoria îi afectează cel mai mult. Administrația orașului cheltuiește banii ce se dau pentru curățenie, iar cei ce suferă sînt săracii, care nu pot plăti dublu, ca cei bogați.

March se opri brusc.

— Ascultă, Tom! Astea-s ideile tale?

— Așa spune domnul Lindau, răspunse băiatul cu încăpăținare, jenat parcă să vadă că părerile sale sînt luate în ris, chiar dacă le auzise de la altcineva.

— Și nu i-ai spus că săracii locuiesc pe străzi murdare pentru că le place și pentru că sînt leneși și nu-s în stare să le curețe?

— Nu, nu i-am spus.

— Mă mir. Ce părere ai despre Lindau, în general, Tom?

— Știu și eu, tată, în anumite privințe nu-mi place ce spune. Nu-mi închipui că totul e fără cusur în țara asta, dar cred că e cam tot ce poate fi mai bun, și găsesc că e inutil să-i vezi tot timpul numai defectele.

— Bravo, fiule, spuse March punînd mîna pe umărul băiatului și pornind mai departe. Și mai ce?

— Mai spune că săracii nu plătesc numai furturile din avutul public, ci și viciile celor bogați. Și că, atunci cînd un speculant dă greș, sau un casier de bancă delapidază, sau o firmă dă faliment, sau cînd vin perioade grele, săracii trebuie să renunțe la strictul necesar, iar bogații la lux.

— Așa! Și mai ce?

— Și mai cred că aici intervine și ciudățenia domnului Lindau. El spune că n-ar trebui să existe greșeli și înșelătorii și perioade grele. E o prostie. Așa ceva a existat și va exista totdeauna. Dar dacă-i spui asta, se înfurie grozav.

March îi relatează soției sale esențialul din această discuție.

— Mă bucur că Tom reușește să discearnă lucrurile. Are simțul realității.

În aceeași duminică, după-amiaza, se plimbau pe Fifth Avenue și admirau vechile vile simetrice de la capătul străzii ; la un colț admirară în special coroana tunsă a unei glicine, ale cărei ramuri se aplecau peste gardul unei grădini — pentru ca să se poată vedea din stradă, după părerea lui March. Șirul acestor locuințe confortabile, cîndva atît de moderne, era adesea întrerupt de fațadele magazinelor, iar March mărturisi că se simte jignit de lipsa de eleganță a celor pe care-i întilneau în drum spre Twenty-third Street.

— Du-mă undeva unde să-mi regăsesc semenii într-un rafinament, Isabel, o rugă el. Mi-e dor de societatea celor ce-mi sînt egali.

Făcu semn unui omnibuz și-și îndrumă soția să urce cu el pe imperială.

— Îți dai seama ce-ar însemna să facem așa ceva la Boston ! oftă ea, înfiorată de bucuria că nu o pîndește primejdia de a fi recunoscută sau bîrfită.

— Nu ți-ar fi teamă s-o faci la Londra sau la Paris ?

— Nu, acolo am fi niște necunoscuți, așa cum sîntem la New York. Mă întreb cît timp poți rămîne necunoscut aici.

— La nesfîrșit, cu felul nostru de viață. E un oraș cu adevărat mare, mult mai mare decît ni se părea, și foarte eterogen.

Cînd coborîră, departe, la marginea orașului și o porniră înapoi pe Madison Avenue, se treziră în mijlocul unor oameni cu totul diferiți de cei alături de care trăiau : deloc eterogeni, foarte omogeni, aproape toți americani sută la sută ; singura deosebire erau evreii americani. Trotuarele late erau înșesate de oameni bine îmbrăcați, bine hrăniți și mulțumiți trecînd prin fața caselor frumoase și caraghioase, așa încît March își putea imagina că a ajuns în sfîrșit în mijlocul semenilor săi din plutocrație. Totuși nu era convins că această paradă de duminică — ce părea un obicei al locului — reprezenta cu adevărat tîneretul cartierului ; i-ar fi plăcut să știe adevărul ; se învinuia că se făcuse bănuitor și pretențios, nu putea să nu recunoască faptul că spectacolul avea eleganță și bogăție și culoare locală ; oamenii aveau aspect de newyorkezi ; făceau parte din categoria celor pe care-i recunoști ori-

unde ca fiind din New York prin corectitudinea și curățenia tinutei. Bărbații purtau jöbenuri strălucitoare și ghetelustruite; rochiile femeilor aveau amplitudinea convenită, iar bonetele erau purtate cu eleganță și distincție desăvirșită.

Soții March comentară aceste aspecte ale înfățișării lor, precum și altele, întrebându-se mirați dacă acesta este cel mai înalt nivel la care poate ajunge o mare civilizație materială; totul părea cam șters. Fețele bărbaților aveau atenție și viclenie, și totuși erau cam șterse. Fețele femeilor erau drăguțe și istețe și totuși șterse. Era probabil imaginea sărbătorească a marii clase sociale, a comerțianților **prosperi** avînd **averi nelimitate** și neavînd nici **măcar un singur vis** pe care să nu și-l poată realiza cu bani; tot ceea ce-și doreau era să trăiască în confort, să se țină în pas cu moda și să dobîndească acea cultură care împodobește, împopoțonează și bate la ochi, cum ar fi cultura în domeniul pieselor și operelor, mai degrabă decît cea dobîndită prin cărți.

Cei doi observatori erau probabil nedrepti cu cei ieșiți la plimbare, care poate că nu erau toți oameni mediocri, așa cum arătau.

— Oricum, spuse March, acum înțeleg de ce săracii nu vin să locuiască în acest cartier curat, frumos și respectabil. Ar muri de plictiseală. Cred că, în linii mari, și eu aș prefera Mott Street.

În timpul altor plimbări, soții March încercau să descopere străzile pe care hoinăriseră în prima zi a călătoriei lor de nuntă la New York, cu mulți ani în urmă. Nu puteau fi siguri că le-au găsit, dar o dată coborîră pînă la Battery și se convinseră că au identificat-o corect, cu toate că nu mai arăta ca altădată. Își amintiră de dimineata fierbinte cînd hoinăriseră prin bălările strivite ce creșteau la un loc cu iarba ofilită și se înduioșaseră de condiția săracilor care ieșiseră din blocurile mizere și înăbușitoare, dornici să ia o gură de aer curat după o noapte de insomnie. Acum săracii dispăruseră, iar pe locul unde se aflau casele ce le serveau de adăpost se înălțau cît vedeai cu ochii coloșii de cărămidă pentru care arhitectura nu a găsit încă linia potrivită, iar estetica nu a găsit un nume. Copacii și arbuștii, scâldați în verdele proaspăt al primă-

verii, creșteau voios pe pajiștea îngrijită, sub adierea vîntului sudic care bătea dinspre apă ; și, pe aleile pavate, s-ar fi putut întîlni fantomele modei din secolul al opt-sprezecelea, bîntuind prin locurile bine cunoscute și feli-citîndu-se reciproc pentru condiția ei prosperă actuală, foarte probabil uimite de femeia uriașă ce se înălța pe insula Bedloe cu torța în mînă, și poate și mai nedumeri-te de șinele arcuite și stațiile ca niște cabane ale trenului suspendat. Privind peste golf se vede o imagine de o ne-asemuită frumusețe, în care coșurile și pînzele nenumă-ratelor vase comerciale fumegă și scinteiază, proiectate pe dealurile îndepărtate, în care pădurea mișcătoare de catarge se oprește la țărm imbinîndu-se cu satele presă-rate pe pajiștile înălțimilor. Doamna și domnul March își făcură cu plăcere datoria față de perspectiva minunată și se bucurară de farmecul ei ca și cum era un bun al lor. Poate că într-adevăr era, își spuseră. Oamenii stăpînesc în comun o mulțime de lucruri fără să-și dea seama ; și gustară bucuria stăpînului văzînd cît de bine este întreți-nută Castile Garden, în care intrară ca să-și arunce o pri-vire rapidă asupra rotondei uriașe, unde imigranții pă-șesc pentru prima oară pe continentul nostru. Fiind ușor impresionați de drama ieftină, se lăsară înduioșați de prie-tenia și grija ce-o poartă poporul acestor oaspeți umili ; găsiră de-a dreptul zguduitor momentul cînd funcționarul în drept striga numele celor ce aveau aici rude sau prie-teni care-i așteptau. Nimeni nu se arăta neliniștit sau speriat ; oficialitățile guvernamentale făceau față forma-lităților de primire la fel de bine ca și o companie sau o corporație particulară. Da fapt March se temea că neca-zurile acestor străini vor începe după ce vor ieși de sub ocrotirea guvernului, și i-ar fi plăcut să-l știe pe fiecare din ei ocrotit astfel pînă în ușa locuinței sale, oriunde s-ar fi hotărît să se stabilească pe teritoriul țării. Privind cu atenție chipurile vagabonzilor și negustorilor de me-serie, ce-i așteptau pe imigranți dincolo de zona oficială, își puse în gînd să-i cuprindă într-o schiță cu efecte dra-matice, dar rămaseră un simplu material documentar în carnetul său de notițe, alături de vechile căsuțe pe care le observase mergînd pe șoseaua ce ducea spre Sixth Avenue. La întoarcere, acestea își pierduseră importanța în ochii

lui din pricina unor clădiri cu acoperișul rotunjit de pe Ninth Avenue, care i se păruseră mai apropiate de stilul olandez. Tabloul oferit de străduțele ce duceau spre riu era deosebit de animat, începînd cu amestecul de mașini, camioane, căruțe, cai și oameni, continuînd cu coșurile și catargele vapoarelor și sfîrșind cu licărirea jucăușă a apei. Oprindu-se la un colț deosebit de zgomotos, care răsună de zăngănitul unui atelier de fierărie, March îi atrase atenția soției sale asupra unui han liniștit, ce purta în mod ironic numele „Hotelul nostru — Căminul dumneavoastră”, și se lansă într-o nesfîrșită speculație asupra vieții unui personaj imaginar care și-ar fi petrecut tinerețea aici.

III

Mai presus de orice, soții March își petreceau mult timp călătorind cu trenul suspendat, care, după cum spunea el, îi oferea tot atît de multe date despre viața orașului cum ar putea oferi, despre firea omenească, pătrunderea brutală în viața altora. Odată, îndemnați de un dor de aventură deosebit de puternic, străbătură toată lungimea traseului din cartierul de vest și astfel văzură cum orașul își croiește drum, prin asalturi dezordonate, în teritoriul cîmpiei. Unele zone — păstrate probabil de posesorii lor în speranța de a beneficia de o sporire a prețurilor de care profită cei buni și înțelepți de pe urma hărniciei altora — rămăseseră goale la o oarecare distanță de șosea, în timp ce pe altele, aflate la o distanță mai mare, se clădise deja. Dincolo de parc se înălța o lume a blocurilor semețe, strîns grupate și singuratice, între care se întindeau zone rustice devastate, iar ici și colo, pierdută în via îmbobocită și prăfuită, se ivea cîte o veche casă de țară în fața căreia pămîntul răscolit pentru fundații se înălța în mormane bolovănoase. Dar, oriunde mergea și oriunde poposea, New York-ul lăsa amprenta personalității sale, iar cei doi hoinari constatară amuzați că strada o sută douăzeci și cinci arată, sub aspectul magazinelor și cumpărătorilor, cam la fel ca strada douăzeci și trei sau patruzeci. Prăvăliile măcelarilor și modistelor de pe bule-

vard s-ar fi putut găsi la fel de bine pe strada zece sau o sută.

Hoinarii nu erau prea adesea furați de tentația hoinărelui. Își dădeau seama că dorința de a da friu liber imaginației și înlocuirea cercetării cu presupunerea dovedeau că nu mai sînt tineri. Poziția lor rămăsese absolut identică, părerea lor despre New York exact aceeași ca cea pe care o avuseseră cu cincisprezece ani în urmă : li se părea și acum, așa cum li se păruse atunci, un oraș mare, zgomotos, urît, binevoitor. Deosebirea esențială era aceea că acum îl percepeau ca viață, iar atunci îl priviseră doar ca pe un spectacol, iar March nu se putea elibera de un sentiment de complicitate care persista chiar și atunci cînd era într-o dispoziție capricioasă, detașată sau critică. Îl apăsa receptivitatea la suferințele celor ce sufereau și se zbăteau, iar această se amplifică pe măsură ce afla tot mai multe despre factorii care acționau în **cest sens** — forțe ale îndurării, ale distrugerii, ale pierzaniei, ale mîntuirii. Duminica hoinărea nu numai pe străzi, ci poposea cînd într-un lăcaș de cult, cînd în altul, după cum îl îndemna inima, și asculta predicile celor ce prezentau creștinismul ca pe un sistem economic dar și ca pe o religie. Nu reușea s-o determine pe soția lui să meargă cu el, dînsa asculta înfiorată relatările lui asupra a ceea ce auzise ; totul i se părea fantastic și amenințător. O întrista profund faptul că pierduse liniștea literară și rafinamentul intelectual al vieții pe care o părăsiseră ; March recunoaștea că fusese o viață frumoasă, spunînd totodată că, de fapt, nu era viață — era moartea trăită în viață. Doamnei March îi plăcea să-l audă vorbind pe acest ton **de** auto-acuzare, dar îl întreba :

— Pe urmele cărui profet ai de gînd **să mergi** ?

Iar el răspundea :

— Pe urmele tuturor ! Iar în fiecare duminică am să mai adaug unul.

Așa încît, în cele din urmă, făceau haz pe socoteala acestui lucru, avînd însă un sentiment de tristețe și o vagă impresie că făcuseră haz pe seama prea multor momente din viața lor.

Ocupația principală, care lega într-un tot unitar toate preocupările lui March, era munca sa de redactor. Sub

aspect social nu reușise să-și împlinească toate speranțele pe care și le făurise atunci când Fulkerson îi făcuse o prezentare fascinantă a viitoarelor sale relații și îndatoriri. Majoritatea materialelor soseau de departe ; chiar și articolele scrise în New York îi parveneau prin poștă și aproape că nu dădea ochii cu nici unul din colaboratorii săi, așa încît nici nu se punea problema că-i răpeau din prețiosul său timp — după cum se exprimau ei. Băiatul de serviciu — care ar fi trebuit să-l ferească de oaspeții nedoriti — ducea o viață de adevărat huzur și-și petrecea aproape tot timpul fluierînd. Cînd venea totuși cineva, March se simțea jenat și ușor neliniștit. De obicei, vizitatorii erau tineri foarte respectuoși dar care, după părerea lui, aveau concepții și idealuri diametral opuse față de ale sale ; în prezența lor March se simțea o făptură anacronică, un impostor. Încercă să-și improspăteze capacitatea de a-i recepționa pentru a pătrunde în sistemul lor de gîndire și simțire și-i trebui mult timp ca să-și dea seama că, de fapt, nu au nici un fel de gînduri și sentimente proprii privitor la opera lor, ci că erau, inevitabil — fiind tineri și lipsiți de experiență — simpli receptori ai gîndurilor și sentimentelor celor mai în vîrstă, adoptînd fie o atitudine extrem de conservatoare, fie una extrem de progresistă. Unii se considerau realiști, alții romantici ; dar se pare că nici unul nu pricepea ce este realismul și ce este romanticismul ; era clar că vedeau aici doar o diferență de material. March își închipuise că, dintre cei ce nădăjduiau să obțină bunăvoința presei, va invita acasă, la prînz sau la cină, pe aceia care-i plăceau, indiferent dacă-i plăceau sau nu și scrierile lor ; numai că problema nu era ușor de rezolvat. Cei care-i stîrneau interesul se dovedeau a fi prinși în tot felul de preocupări ; după ce făcu cîteva încercări cu vreo doi-trei colaboratori mai sfioși — care veniseră în capitală aducînd texte scrise în stilul tradițional valoros — începu să se întrebe dacă nu cumva și el fusese cam ca ei atunci cînd era la fel de tînăr. Nu se putea amăgi cu gîndul că nu semăna cu ei și totuși păstra în suflet nădejdea că omenirea decăzuse între timp, nădejde pe care i-o întărea și soția lui.

Doamna March nu mai era nerăbdătoare să-și dovedească ospitalitatea, lucru care, la început, i se păruse in-

dispensabil pentru succesul literar al *Magazinului bilunar* ; îi era de ajuns familia ; i-ar fi plăcut să nu mai vadă pe nimeni în afară de membrii familiei și de clienții din restaurantele unde luau masa o dată pe săptămână sau de spectatorii din sălile de teatru. March era atît de prins de munca sa încît nu-i venea s-o încredințeze altcuiva și, pe măsură ce trecea timpul, chestiunea planurilor de vacanță devenea tot mai acută iar el manifesta tendința meschină, specific bărbătească, de a rezolva problema în ceea ce-l privea direct, hotărînd să nu meargă nicăieri. Își întrebă soția de ce nu pleacă ea cu copiii undeva și, cînd dînsa se arătă gata să accepte această idee, March căută pe hartă, împreună cu ea, regiunile aflate în afara pericolului malariei. Dar, cînd veni momentul să treacă la fapte, doamna March refuză să plece ; atunci el se oferî s-o însoțească dar ea nu-l lăsă, spunînd că era sigură că va fi îngrijorat din pricina activității sale. March protestă arătîndu-i că-și poate lua de lucru în orice localitate aflată la cîteva ore de New York, dar soția sa nu se lăsă convinsă. Dorința ei era ca el să rămînă pe loc ; asta i-ar face o impresie bună lui Fulkerson ; puteau să facă excursii și se puteau duce toți să-și petreacă vreo două săptămîni pe plaja de lingă Boston — singura plajă adevărată în luna august. Practic excursiile se limitară la o singură zi petrecută la Coney Island ; iar o dată ajunseră pînă la Boston în drum spre plaja de lingă Boston ; de fapt se duse numai doamna March cu copiii, March fiind reținut în ultima clipă de o problemă editorială urgentă. Străzile Bostonului li se părură copiilor foarte ciudate și curate și pustii iar clădirile mici ; chipurile bostonienilor întîlniți în tramvaiele cu cai pareă o mustrau pe mama lor cu asprime dîndu-i un sentimentul de vinovăție. Doamna March știa că aceasta nu era decît masca puritană, umbra unei civilizații apuse, pe care erau sortiți să o poarte niște oameni foarte cumsecade și binevoitori, și se întrista văzînd că, după mai puțin de un an petrecut în New York-ul vesel și pestrît, ajunsese să se sperie de acest lucru. Cerul se arătă cenușiu și rece ; vîntul de răsărit, pe care-l considerase totdeauna o bucurie a verii, o pătrunse pînă la oase. Își duse copiii pînă în cartierul de sud și, ajungînd în mica piață în care locuiseră odinioară, se opriră în fața fostei lor lo-

cumte și priviră ferestrele închise cu obloane. Probabil că chiriașii erau plecați, dar doamna March nu avu curajul să sune și să întrebe, cu toate că-și propusese mereu ca, atunci când va reveni, să treacă prin toată casa ca să vadă cum este întreținută ; ar fi putut spune că dorește să caute ceva de care are nevoie. Își dădu seama că n-ar suporta această încercare iar copiii nu se arătară dornici s-o facă. Nu merse mai departe, pînă la țarmul mării ; i s-ar fi părut trist fără tatăl lor ; se bucură la gîndul că se va întoarce în New York-ul uriaș, prietenos și nestatornic și-l va face răspunzător de schimbarea ce se petrecuse în sufletul sau în mintea ei, determinînd-o să vadă în tumultul dezordonat al orașului un refugiu și o consolare.

Constată că March îi dăduse liber bucătăresei și mincase, împreună cu Fulkerson, cînd într-un loc, cînd într-altul. O dată cinase la o văduvă (așa-i spuneau totdeauna doamnei Leighton) iar apoi își petrecuse seara acolo, în compania lui Fulkerson și a colonelului Woodburn, fumînd în veranda ce dădea spre curtea din spate. Toți își petreceau vara în New York. Văduva primise o ofertă atît de avantajoasă de a închiria pe perioada verii casa din St. Barnaby, încît n-o putuse refuza, iar colonelul și fiica sa găseau că New York-ul este o stațiune deosebit de răcoroasă față de căldura arzătoare din Charlotteburg în lunile august și septembrie.

— Clima de la noi se poate suporta foarte bine, domnule, îi spuse colonelul, pînă cînd vine căldura din septembrie, care uneori se prelungește pînă-n octombrie. Atunci începi să-ți pierzi răbdarea, domnule. Nu e chiar așa de cald cum e cîteodată în New York, dar căldura durează mai mult, domnule.

Le dădu drept exemplu, ca și cum ar fi fost necesar s-o facă, situația unui celebru redactor din sud-vest care-și petrecea toate verile într-un hotel din New York, considerîndu-l cel mai luxos loc de odihnă de pe continent, și care, urmărind buletinul meteorologic se refugia la munte sau la mare în zilele toride dar se întorcea în grabă atunci cînd se anunța vreme mai răcoroasă. Colonelul nu considerase necesar să adopte această soluție încă ; nu se îndura să părăsească orașul care-i permitea să-și continue, în diverse biblioteci, cercetarea problemei care-l frămînta

de atita timp, studiind chestiunea forței de muncă și a sărăciei așa cum i se înfățișa neconținut pe stradă. Spunea că stătuse de vorbă cu tot felul de oameni pe care-i găsisese extrem de politicoși, dacă știai cum să le vorbești ; umbla prin tot orașul fără teamă și, după toate aparențele, fără să-l amenințe vreo primejdie. March nu reuși să-și dea seama dacă, purtat de pasiunea sa, colonelul intrase în locuințele mizere pe care el însuși le vizitase și dacă le propusese locuitorilor de acolo calea sclaviei ca pe o soluție simplă și ușoară la marea problemă a vieții lor ; se pare însă că se limitase la acumularea de fapte menite să-i convingă pe reprezentanții claselor cultivate. Pentru March o confirmare a acestei impresii era însuși faptul că colonelul i se adresa fără cruțare numai lui în prezentarea concluziilor sale ; March îl asculta cu o răbdare respectuoasă pentru care Fulkerson îi mulțumi ulterior. Fulkerson îi spuse că rareori beneficia colonelul de un ascultător așa de bun ; în general nu-l asculta nimeni, cu excepția doamnei Leighton, care găsea că are niște idei cam ciudate dar care-l respecta pentru că și le menține cu atita fermitate. Fulkerson se bucura că March, ca reprezentant al secției literare, se purtase așa de frumos cu bătrînul, întrucît între acesta și reprezentantul secției artistice exista o dușmănie fățișă. Beaton era de o grosolanie strigătoare la cer, recunoscuse Fulkerson ; cu toate acestea bătrînul colonel știa să se descurce de minune răspunzînd lipsei de maniere a lui Beaton cu un dispreț total. Partea cea mai proastă era că situația aceasta o întrista grozav pe bătrînă ; dînsa îl admira pe Beaton în aceeași măsură în care îl respecta pe colonel și, după părerea lui Fulkerson, dînsa îl admira pe Beaton mai mult decît domnișoara Leighton , îl întrebă pe March dacă-i urmărisese pe cei doi. March îi urmărisese fără a-și face însă o impresie clară în privința lor, observînd doar că Beaton se ocupase numai de fată tot timpul. Mai tîrziu își aminti că rămăsese cu impresia că fata părea cam îngrijorată de atențiile lui și în această privință vroia să afle și părerea soției sale.

— De multe ori fetele adoptă masca asta, spuse doamna March. E și ăsta un fel de a necăji pe cineva. Pe de altă parte, dacă bărbatul e cu adevărat îndrăgostit iar fata e încă nesigură de sentimentele ei, înseamnă că are toate

motivele să se arate îngrijorată. E o problemă foarte serioasă. Adesea fetele nu știu cum să procedeze în astfel de împrejurări.

— Da, spuse March, asta-i și motivul pentru care nu o dată m-am bucurat că nu sînt fată. Însă cred că, în principiu, Beaton nu este mai îndrăgostit decît este fata. Nu mi-l pot inchipui pe omul ăsta îndrăgostit de cineva, decît dacă persoana aceea este el însuși. S-ar putea ca el însuși să fie omul care-l iubește cel mai mult pe Beaton.

— Ei, de fapt nu mă interesează prea mult nici el, nici domnișoara Leighton. Cred că este o ființă care știe ce vrea. Are multă stăpînire de sine.

— De ce ești așa de aspră ? Întrebă March. Nu vreau s-o apăr pentru că e sigură de sine. Dar oare ăsta e un păcat ?

Doamna March nu-i răspunse. Întrebă doar :

— Și cum mai merge aventura domnului Fulkerson ?

— Aventura ? Chiar crezi că-i vorba de așa ceva ? Cine știe, m-am gîndit și eu la asta și chiar aveam de gînd să-l întreb cîndva. Mi se pare că Fulkerson are un suflet înclinat spre viața conjugală, casnică, dar am așteptat să deschidă el subiectul.

— Cred că așa-i mai bine.

— Da. N-a spus niciodată nimic pe tema asta. Cred că are și momente de reală delicatețe.

— Momente ? ! Este *delicatețea întruchipată* cînd e vorba de femei.

— Știu eu, poate că așa o fi. Femeile nu-i trezesc instinctul de a face reclamă.

IV

Familia Dryfoos rămase în oraș pînă în august. Apoi tatăl plecă în apus ca să-și vadă de treburile sale, iar doamna Mandel le duse pe cele două fete la un mare hotel din Saratoga. Fulkerson spunea că nimic nu se poate compara cu Saratoga din punct de vedere al eleganței iar doamna Mandel își aminti și ea că așa stăteau lucrurile în anii tinereții sale, cel puțin timp de cîteva săptămîni

pe an. De cînd se căsătorise trăise mult prea retrasă ca să mai știe cum era acum. Ca în multe alte privințe, și în problema aceasta întreaga familie neajutorată trebuia să se bazeze pe Fulkerson, în ciuda bătrînului, care hotărîse furios că nu-i va permite să conducă treburile familiei, și a Christinei, care avea îndoieli în privința atotpriecerii lui. După părerea ei, aveau dreptul să-i ceară să meargă cu ele la Saratoga sau măcar să plece mai din timp și să le rețină camere ; dar Fulkerson nu se oferă să facă nici una, nici alta, iar Christine nu prea știa cum să-i ceară aceste servicii. Fetele își luară niște toalete minunate, după cum se exprima Mela ; dimineața stăteau în grădina dreptunghiulară cu copaci înalți și zvelți care înconjura hotelul și ascultau muzică, după-amiaza stăteau în piața prelungă a orașului și priveau promenada, seara stăteau în saloanele uriașe, unde se aflau toate celelalte doamne, și aveau sentimentul că se numără printre oaspeții cei mai de seamă. Dar nu cunoșteau pe nimeni, iar doamna Mandel se arătă așa de pretențioasă încît Mela nu avu curajul să întrețină nici măcar relațiile cu puținii tineri care o invitaseră la dans la balurile de simbătă. Se plimbau cu trăsura, dar se duceau într-un loc sau altul fără nici un scop, numai pentru că acolo le ducea vizitiul, bucurîndu-se fără voie de avantajele unui exclusivism plin de mîndrie. La un moment dat, o doamnă în vîrstă cu înclinații materne băgă de seamă singurătatea lor și încercă să se apropie de ele, dar apoi bătă în retragere, spăriată parcă de aerul bănuitor al Christinei și de comunicativitatea prea rapidă și prea voioasă a Melei, care se manifesta într-un ris răgușit și într-un debit verbal bogat, presărat de prea multe libertăți în tematică și gramatică. Uneori Mela era dispusă să pună prinsoare cu Christine că s-ar fi distrat minunat dacă domnul Fulkerson ar fi fost cu ele ; se întreba ce-or fi făcînd cei din New York, alături de care i-ar fi plăcut să fie și ea ; își necăjea sora în legătură cu Beaton și o întreba de ce nu-i scrie să vină la ele...

Mela știa că Christine așteaptă să vină și Beaton. Avuseseră un schimb de cuvinte pe tema asta ; Beaton spusese că, în drum spre Syracuse, se va opri să le ia cu el. Christine nu s-ar fi sfiit să-i scrie și să-i amintească de

promisiunea făcută, dar, din seara cînd Beaton găsise un bilețel ce căzuse dintr-o partitură și făcuse haz pe seama ortografiei textului, fata trăsese concluzia că e mai prudent să nu se încreadă în manifestările sale literare. Era convinsă că el n-ar fi ris dacă ar fi știut că este bilețelul ei, dar se gîndea că-și poate masca mai ușor lipsurile dacă nu erau consemnate pe hîrtie ; se descurca mai bine cînd stătea de vorbă cu el ; era prea inconștientă de propria ei ignoranță ca să-și dea seama de greșelile pe care le făcea în vorbire. Deși furată de pasiune, reușea totuși să vadă că exercită asupra lui un fel de fascinație ; era plină de grație și-și închipuia că asta trebuie să fie explicația ; nu avea cum să înțeleagă că fața ei mică, cu trăsături neregulate avea o frumusețe aparte care incita în chip obsesiv simțul artistic al lui Beaton ; și nici faptul că în ochii ei negri stăruia o privire ce trăda mai mult decît spuneau inteligența și voința ei. O dată, cînd erau împreună, îi făcuse o schiță și-i înfrumusețase trăsăturile, fără a reuși totuși să pună în portret ceea ce dorea ; îi spusese că trebuie să încerce să-i facă un portret în culori și adăugase o serie de lucruri care, repetate apoi de Mela, la dorința ei, îi arătau Christinei că o admiră mai mult decît pe oricare altă femeie. Beaton venea la intervale neregulate, dar venea des, iar ea trăia bucuria relațiilor incerte specifică oricărei fete ; dacă gîndurile ei treceau dincolo de o simplă relație sentimentală și se îndreptau spre căsătorie, își spunea că, dacă ar vrea, l-ar putea avea de soț. Averele tatălui juca un rol serios în treaba asta ; bănuia că Beaton este sărac, dar asta n-avea nici o importanță ; va avea ea destul pentru amîndoi ; banii ar reprezenta o sursă de atracție irezistibilă, chiar dacă n-ar exista nici o altă legătură.

Relația lor se menținuse în ciuda privirilor piezișe, pline de nemulțumire și nerăbdare ale lui Dryfoos, dar acum, cînd Beaton nu-și făcuse apariția la Saratoga, legătura se stinse și entuziasmul Christinei odată cu ea. Răbdă chinul cît putu de mult : își chemă în ajutor mîndria și antipatia, dar în cele din urmă nu mai putu suporta și, cu ajutorul Melei, îi scrisese o scrisoare ironizîndu-l pentru șederea sa în New York și lăudînd în glumă frumusețile din Saratoga. Amîndouă fetele găseau scrisoarea sclipitoare și erau

sigure că-l va convinge să vină ; ar fi trimis scrisoarea fără să-și facă scrupule, dar nu erau tocmai sigure că scriseseră corect toate cuvintele. Mela era dispusă să pună pariu pe orice ar fi vrut Christine că erau scrise corect și o îndemna să o trimită oricum ; tot n-avea nici o importanță dacă erau greșite. Dar Christine nu suporta gândul că Beaton va rîde de ea, așa încît nu rămînea decît doamna Mendel ca singura autoritate în materie de ortografie. Christine se temea de autoritatea ei și în alte privințe, dar Mela era convinsă că n-o să se amestece în treaba asta și se angajă s-o îmbuneze. Doamna Mandel declară că ortografia este proastă iar ideea și mai proastă ; le interzise să trimită scrisoarea iar Mela nu reuși s-o îmbuneze, cu toate că o amenință că, dacă nu le va învăța ortografia cuvintelor greșite, va trimite scrisoarea așa cum era ; atunci doamna Mandel spuse că, dacă Beaton apare la Saratoga, le duce pe amîndouă acasă imediat. Cînd Mela îi transmise surorii ei răspunsul aceasta o acuză că a manevrat totul cît se poate de prost ; se certară și-și aruncară tot felul de vorbe. Christine declară că nu mai vrea să stea la Saratoga și că, dacă doamna Mandel nu vrea să vină cu ea, se întoarce singură la New York. Se întoarseră în prima săptămînă din septembrie, dar Beaton plecase deja la ai săi, la Syracuse.

După plecarea tatălui în Est, Conrad rămase acasă cu mama lui. Își luase deja vacanță cît voise și și-o petrecuse la o fermă de binefacere din preajma orașului unde preoții, alături de care muncea iarna în cartierul de est, își trimiseseră pe perioada verii cîțiva enoriași. Era imposibil ca modul de recreere al lui Conrad să rămînă necunoscut la redacție, iar Fulkerson se amuza grozav imaginîndu-și cît de bine se distrează Fratele Conrad învățîndu-i pe săracii și virtualii tîlhari de acolo secretele agriculturii. Născocea tot felul de amănunte privitoare la activitatea lui Conrad și, văzînd cît de indispus și de neajutorat ascultă tînărul descrierea ironică a unui concediu petrecut într-o asemenea risipă, March se alătura adesea fără voie, hazului celorlalți.

În această perioadă mai lejeră, care se face simțită în întreaga activitate în luna august, membrii colectivului de redacție aveau mai mult timp să glumească, așa încît

se stabiliră între ei relații mai strinse decît înainte, fără a deveni cu adevărat prieteni. Datorită faptului că avusese atît de mult de-a face cu latura publicitară a firii omenești, Fulkerson căpătase o anumită înclinație spre cinism, care, fără a fi probabil deosebit de profundă, era atotcuprinzătoare și marca întreaga sa viziune asupra vieții ; făcea haz de sobrietatea lui Beaton, făcea haz de umanismul lui Conrad. Redactorul artistic, deși capabil de un sarcasm fără egal, nu era mai receptiv la umor decît editorul, așa încît cădea cu ușurință în ghearele directorului revistei : dar atunci cînd, amăgit de vorbele măgulitoare ale lui Fulkerson, ajungea să-și dea în vileag egocentrismul, reflecta îndelung asupra acestui lucru pînă ce găsea calea de a se răzbuna printr-o insultă rafinată. Fulkerson rămînea în continuare un mare admirator al talentului lui Beaton, dar se amuza îndemnîndu-l să-și atribuie meritul de a fi cel căruia i se datorează în totalitate succesul revistei. Beaton înghițea totdeauna o astfel de momeală, oricît ar fi fost de evidentă ; cu așa ceva se lăsa prins în mrejele lui Fulkerson ori de cîte ori acesta avea chef s-o facă, deși, de obicei, era bănuitor în privința motivelor care-i îndemneau pe oameni să spună unele lucruri. Cu March nu se împăca acum mai bine decît la început. Aștepta parcă să vină momentul cînd secția literară va încălca drepturile secției artistice și uneori se descărca în forme de răzbunare anticipată. După astfel de ciocniri redactorul îl preda în mîinile directorului care reușea să profite de pe urma spiritului de contradicție al lui Beaton cerîndu-i exact opusul a ceea ce ar fi vrut să capete. Cel puțin așa spunea Fulkerson ; adevărul era că el se înțelegea cu Beaton, iar March se mulțumea să mediteze asupra contradicțiilor unui caracter ce se dovedea a fi, în egală măsură, superficial și agresiv, capricios și morocănos, realist și simplu.

După prima întîlnire supărătoare cu Dryfoos, March nu mai avu sentimentul neplăcut al faptului că bătrînul deține puterea financiară. Nu se ivi nici o împrejurare care să-l pună într-o situație penibilă ; treaba rămînea în întregime în mîinile lui Fulkerson ; înainte de a pleca din nou în Vest, Dryfoos nu mai trecu pe la redacție ca și cum,

odată ce noutatea sentimentului de a fi proprietarul unei reviste se epuizase, afacerea nici nu-l mai interesa.

Și totuși, într-un fel, plecarea lui veni ca o eliberare ; trecu pe la redacție să-și ia rămas bun de la redactor. Părea dornic să-i lase lui March o impresie mai bună decît se străduise să-i facă pînă atunci ; rosti cîteva cuvinte politicoase despre revistă, lăsînd să se înțeleagă că succesul ei îi face plăcere, și-și exprimă deschis speranța că fiul său va căpăta pînă la urmă interes pentru această activitate, renunțînd la scopurile și năzuințele care-i despărțeau. March rămase cu sentimentul că descoperă în sufletul întortocheat și dur al bătrînului mai multă dragoste pentru fiul său decît pentru ceilalți copii, dar poate că era doar o impresie. În timp ce Dryfoos era acolo, intră Lindau cu niște hîrtii. Cînd Lindau ieși, March îi povesti lui Dryfoos cîte ceva din activitatea lui Lindau, atît cît știa el, precum și faptul că-și pierduse mîna în război. Dryfoos se-arătă incîntat să aflu că *Magazinul bilunar* i-a dat de lucru lui Lindau. Îi spuse că ajutase mulți oameni să se înroleze și că dăduse bani pentru completarea contribuției ținutului Moffit la ultimele recrutări. Nu fusese nicio dată abolitionist, dar intrase în partidul anti-Nebraska în '55 și votase pentru Fremont și, de atunci încoace, pentru toți președinții republicani.

Acasă la March, Lindau era un oaspete mult mai frecvent decît oricare alt colaborator, dar bătrînul avea probabil convingerea că afacerile sale cu March trebuie rezolvate la redacție. Aceasta decurgea din anumite ciudățenii ale relațiilor lor. Lindau vroia să-și primească totdeauna banii atunci cînd aducea materialul, văzînd în asta o recunoaștere a dreptului celui ce muncește în fața celui ce-l angajează, și refuza să-și primească răsplata sub formă de cec pentru că nu era de acord cu sistemul bancar considerîndu-l un sistem capitalist de manevrare a banilor oamenilor. Accepta să-și primească banii numai din mîna lui March lăsînd astfel să se înțeleagă că muncea pentru el cîștigînd cîștit bani muncii cîștit ; iar uneori lui March i se strîngea inima la gîndul că, în acest fel, bătrînul contribuie la sporirea capitalului cîștigat de Dryfoos prin speculații, dar încerca să-și alunge asemenea gînduri. Cînd vara era în toi iar pictorii și elevii care-l

angajau pe Lindau drept model plecară pe rind din oraș, Lindau își petrecea tot mai mult timp alături de oamenii din redacția *Magazinului bilunar*. Era o plăcere pentru March să vadă cu cit respect îl trata Conrad Dryfoos pe considerentul infirmității sale și al părului său alb. Era o atitudine frumoasă și delicată și chiar și controversele care se iveau totdeauna între el și Fulkerson erau lipsite de răutate. Uneori și Fulkerson se purta respectuos, dar nu era genul lui să fie așa tot timpul, mai cu seamă atunci când, după cum spunea Fulkerson, Lindau avea la bord mai multă bere decît putea duce vaporul. În asemenea împrejurări Fulkerson încerca totdeauna să-l ațite pe tema celor îmbogățiți pe nedrept ; juca rolul susținătorului monopolurilor și se amuza copios de insultele cu care-l copleșea Lindau ca pe un adevărat sclav al capitalului ; pretindea că asta îi face bine.

Într-o zi, în timpul spectacolului obișnuit, Fulkerson, torturat de disprețul lui Lindau, îi spuse :

— Deci, înțeleg că deși mă disprețuiești, Lindau...

— Nu tisprețuiesc la dumneata, intereveni bătrînul cu privirea arzătoare și nările dilatate de emoție, eu am milă pentru dumneata.

— Mă rog, pîn-la urmă e cam același lucru, spuse Fulkerson. După cîte-mi dau seama, acum îmi plîngi de milă pentru că sînt sclavul capitalului, dar m-ai compătimi și mai mult dac-aș fi stăpînul capitalului.

— Cum adică ?

— Dac-aș fi bogat.

— Nu pot se spui, zise Lindau încercînd să se stăpînească. Dacă banii primit de la moștenire, atunci tu nefinofat, dar dacă banii cîștigat, atunci un om cu demnitet trebui se întrebe la tine, cum cîștigat pe ei și, dacă mult banii zint, atunci ist clar că...

— Stai așa, stai așa, Lindau ! Părerea dumitale nu e intru totul americană. Toți am fost învățați să-l respectăm pe cel ce și-a cîștigat singur averea și să-l disprețuim, sau măcar să-ncercăm să-l disprețuim — ceea ce-i cam greu cîteodată — pe cel ce-a moștenit banii de la tatăl său.

Bătrînul se ridică și se lovi cu pumnul în piept.

— Americană ! strigă el și pe măsură ce vorbea, era tot mai nesigur pe pronunțarea cuvintelor. Ce ist Ame-

rica ? America nu mai ist ! Voi început drum liper și curășos și spus că fiecare om are drept la viață, la libertate, la fericire. Și unde așuns ? Nici un om care cu mîna muncește nu are drept la fericire. El așuns sclaf la om bogat, la un companii sau un corporațion care storci pe el și corupt. Existe om bun și printre bogat. Dar capital mic care se facă la el fericit. Ah, la voi, americanii, tot este banii ! Nu pletit alegătorii, pletit lege și congresmenii, pletit tribunale, pletit concurenții, pletit infentatorii ca se nu infente. Voi fecut reclam și secțion finanțiar avut grije ca secțion editorial se nu gîndește.

— Da, am eu o mică socoteală cu amicul March, spuse Fulkerson.

— Ah, me scuzaț, spuse bătrînul contrariat, eu nu forbesc de anumit perzon. Nu cret că tote lume ist finofat și corupt. Existe om bun și printre bogat. Dar capital — și-l cuprinse furia din nou — unde existe capital, milionen adunate în cinci, zece sau douzeci de an, acolo miros de lacrimi și sînge simt. Eu asta spun la voi. Și cînd vez om bogat trebui se vez dacă el om cinstit este or nu.

— Grozav aș vrea să fiu și eu ținta bănuielilor dumitale, Lindau, spuse Fulkerson. Ascultă, continuă el, am impresia că, după părerea dumitale, capitalul a fost și explicația respingerii pensiei dumitale prin veto.

— Ce penzion ? Ce feto ? Bătrînul se înflăcăără din nou. Nimeni nu respins la mine penzion. Eu refuzat penzion. Eu am dispreț se iau banii de la guvern unde nu am încredere. Unde auzit dumneata așa pofeste ?

— Păi, știu și eu, spuse Fulkerson cam încurcat, așa se spune.

— Asta numai minciun ! Cînt țara asta o se fie iar liper, atunci eu cer iar penzion pentru ranele mele. Eu mai bine mor de fome decît se iau penzion de la guvern vîndut la monopolur și trustur și companii de petrol și căile ferate.

— Fii atent, Lindau, spuse Fulkerson, cîine ăsta o se muște la tine într-o zi !

Cînd bătrînul ieși vijelios și furios, făcînd un gest de renunțare, Fulkerson adăugă :

— Mă tem că de data asta am mers cam departe. L-am lovit în punctul cel mai dureros. Nici n-aș fi crezut. Am auzit ceva de la doamna Leighton în legătură cu respingerea pensiei lui.

Se scuza astfel adresându-se lui March cu chipul său grav, și lui Conrad Dryfoos, cu ochii săi plini de milă și dispreț, care apăruse în ușă auzind strigătele furioase ale lui Lindau.

— Dar am să-l împac cînd mai vine pe-aici. Nu mi-am dat seama că-i așa de aprins, altfel nu l-aș fi imitat.

— Lindau e nedrept cu el însuși cînd vorbește așa, spuse March. Îmi face rău cînd îl aud. E un american la fel de bun ca noi toți și o face numai pentru că are o părere prea bună despre noi toți.

— Ei, haide acum și tu, dă-i înainte, dă-i înainte ! strigă Fulkerson răsărindu-și părul de necaz cu un gest care nu era întru totul teatral. De unde era să știu eu că a renunțat la „penzion“. De ce nu mi-ai spus ?

— N-am știut nici eu. Știam doar că n-are pensie și nu l-am întrebat nimic căci bănuiam că e un subiect dureros.

Fulkerson încercă să ia totul în glumă :

— Ei, e un bătrîn plin de noblețe. Păcat că bea ! Dar March nu zîmbi și Fulkerson strigă : Ei, fir-ar să fie ! O să-l împac cînd o mai veni pe-aici. Nu-mi plac discursurile lui fulminante, dar sînt gata oricînd să strîng mîna celui ce și-a dat mîna pentru țara sa. Ascultă, March, doar nu-ți închipui c-am vrut să-l jignesc ?!

— Ei, sigur că nu, Fulkerson.

După aceea rămaseră amîndoi apăsăți de un anumit regret iar seara Fulkerson trecu pe la March să-i spună că a luat de la Conrad adresa lui Lindau și că a fost la el acasă.

— Să-ți spun drept, n-am găsit acolo chiar atîtea bi-belouri cîte v-a lăsat vouă doamna Green. Dar m-am împăcat cu Lindau, cel puțin din punctul meu de vedere. l-am spus că nu cunoșteam adevărul cînd i-am spus toate alea și că-l respect pentru consecvența față de „prințipurile“ sale. Eu, unul, nu cred în „prințipurile“ lui, dar am plins unul pe umărul celuiilalt — sau, mă rog, el a plins.

Să fiu al naibii dacă nu m-a și pupat pînă să mă dezmeticesc eu bine. M-a numit „prietinul lui tiner și gheberos” și m-a rugat să-l iert dacă m-a „superat” cu ceva. A fost o scenă înduioșătoare, March, pe cuvîntul meu. Dar în cocioaba aceea unde locuiește sînt atîția șobolani că se poate alege oricînd cu un delirium tremens de toată frumusețea. De ce stă acolo ? Nu e obligat s-o facă.

Fulkerson găsi că motivele lui Lindau, prezentate de March, sînt minunate de caraghioase dar, de atunci încolo, la redacție, își limitează ironiile la Beaton și Conrad Dryfoos sau, după spusele sale, își petrecu restul verii încercînd să-l mențină pe Lindau într-o stare de mulțumire.

Dacă Lindau era sau nu întru totul mulțumit de această atitudine rămîne un lucru discutabil. Poate că ducea dorul clipelor cînd Fulkerson îi oferea prilejul să-și descarce minia contra milionarilor și nu-și mai putea permite să acuze un om care se purtase așa cum o făcuse Fulkerson ca fiind „sclaful capitalului”, cu toate că relația de aservire a lui Fulkerson față de capital nu se schimbase cu nimic în urma gestului „gheneros” al acestuia.

Relațiile lor păstrară și în continuare aceeași nuanță supărătoare de reticență reciprocă, iar cînd Dryfoos se reîntoarse în octombrie și Fulkerson abordă din nou problema banchetului menit să sărbătorească succesul *Magazinului bilunar*, Dryfoos își dădu acordul cu un entuziasm care-l făcu pe March să se teamă de urmările ce le-ar putea avea.

V

— Știi, am impresia că bătrînul are părerea lui în legătură cu banchetul, spuse Fulkerson și cred că nu-i lipsit de înțelepciune. Vrea să începem cu un mic dineu unde să putem discuta lucrurile în voie, unde să nu fie decît șase inși, iar dineul să aibă loc la el acasă. Nu văd nimic rău în asta. Bănuiesc că bătrînul n-a mai dat nici un dineu pîn-acum și i-ar plăcea să se fălească puțin ; de fapt, e un om tare cumsecade. S-a gîndit la tine, bine-nțeles, la colonelul Woodburn, la Beaton, o să fiu și eu în coada mesei și Conrad ; i-am sugerat să-l cheme și pe Kendricks — e

un tip foarte plăcut : iar bătrînul însuși a venit cu ideea să-l chemăm pe Lindau. Mi-a zis că i-ai povestit ceva despre el și m-a întrebant dacă nu l-am putea chema și pe el, iar eu m-am arătat încîntat.

— Să-l chemăm pe Lindau la dîneu ? întrebă March.

— Bine-nțeles. De ce nu ? Bătrînul Dryfoos vrea să-l cîntească pentru ceea ce a făcut pentru țară. Nu vîd nimic rău în asta. Poți să stai lingă el și să-i tai carnea și să-l servești...

— Da, dar nu merge, Fulkerson ! Cred că Lindau n-a purtat niciodată frac și cred că „prințipurile“ lui nici nu i-ar îngădui să poarte.

— Ei, dacă-i vorba pe-asa, nici Dryfoos n-a purtat. Iar cînd se pune problema fracului și el e la fel de rigid în păreri, ca însuși șeful companiei Pan-Electric, spuse Fulkerson. O să mergem toți în haine de lucru, așa a cerut bătrînul.

— Nu-i vorba numai de ținută, continuă March. Lindau și Dryfoos n-or să se înțeleagă. Știi doar că stau pe poziții diametral opuse din toate punctele de vedere. Nu trebuie să faci așa ceva. Fără îndoială că Dryfoos va spune ceva care va leza „prințipurile“ lui Lindau și atunci va urma o adevărată explozie. E foarte frumos din partea lui Dryfoos că-i este recunoscător lui Lindau iar dorința de a-i arăta prețuirea îi face cînte, dar nu aceasta este calea potrivită. În cel mai bun caz, bătrînul se va simți stingher în casa aceea ; îl va mustra conștiința și mi-ar părea tare rău să știu că și-a încălcat „prințipurile“. E poate singurul lucru care i-a mai rămas, și, indiferent ce părere avem despre ele, trebuie să-i respectăm consecvența cu care le urmează.

Prezentînd acest portret al lui Lindau, March se lăsa purtat de sentimentele sale.

— M-aș simți tare jenat dacă n-aș împiedica punerea lui într-o postură falsă. La urma urmei, mi-e prieten vechi și n-aș vrea să se înjosească, chiar dacă-i cam aiurit.

— Bine-nțeles, spuse Fulkerson, pe al cărui chip se citea o ușoară neliniște. Îți respect sentimentele. Dar nu-i nici un pericol, adăugă el cu voioșie. Oricum, ai vorbit prea tîrziu, după cum i-a spus irlandezul găinii pe care

o minca sub formă de ou proaspăt. L-am invitat deja pe Lindau și a acceptat cu „plețere“, cum spune el.

March răspunse doar ridicînd din umeri.

— Ai să vezi, continuă Fulkerson, totul o să meargă bine. Promit să mă ocup eu de asta și să n-o las în seama altcuiva.

De-a lungul căsniciei sale, March învățase să nu se necăjească pentru ceea ce era ireparabil, dar exact acest lucru nu-l învățase soția sa ; se arăta așa de umilită și de nemulțumită de gestul lui Fulkerson, încît March încercă să amelioreze lucrurile.

— La urma urmei, nu-i o problemă vitală și chiar dac-ar fi, acum tot nu se mai poate face nimic.

— Ah, nu se mai poate face nimic *acum*. Dar mă mir *grozav* de domnul Fulkerson.

— Ei, are și Fulkerson momentele lui cînd e o simplă ființă omenească.

Doamna March nu se încumeta să-i ia apărarea fățiș preferatului său.

— Oricum, mă bucur că n-or să fie și doamne.

— Cine știe ?! Dryfoos se gîndise să invite și doamnele, dar se pare că infailibilul tău Fulkerson l-a făcut să se răzgîndească. Poate că prezența lor i-ar fi făcut pe Lindau și pe Dryfoos să se controleze.

Intrase în obișnuința vieții lor conjugale ca el să considere, în glumă, că soția sa era incapabilă să-i găsească vreun cusur lui Fulkerson așa încît începu să ridă ironic, știind parcă dinainte ce avea să urmeze, cînd soția sa spuse :

— Ei, atunci, dacă domnul Fulkerson spune c-o să aibă grijă ca totul să meargă bine, înseamnă că trebuie să ai încredere în tactul lui. În tine n-aș avea încredere, Basil. Prima greșeală s-a făcut cînd domnul Lindau a fost solicitat să dea o mină de ajutor revistei.

— Ei, tot infailibilul tău Fulkerson a avut inițiativa, sau cel puțin a propus-o. Mă bucur că pot spune că eu unul îmi uitasem cu desăvîrșire prietenul de odinioară.

Doamna March rămase o clipă tăcută, descumpănită. Apoi spuse :

— Ei, asta-i ! Știi foarte bine că a făcut-o ca să-ți faciție plăcere.

— Îmi pare bine că n-a făcut-o ca să-ți facă ție plăcere, Isabel, spuse soțul ei cu falsă seriozitate. Sau poate că, totuși, a făcut-o.

Începu să privească lucrurile sub aspectul lor comic — care desigur nu lipsea — și să mediteze pe tema ciudățeniilor rare ce se împleteau în fiecă clipă cu soarta *Magazinului bilunar*.

— Mă întreb dacă greșesc presupunînd că n-a existat nicicînd o publicație asemănătoare. Poate că toate publicațiile periodice sînt la fel. Dar nu cred că mai există vreuna în New-York care ar putea aduna laolaltă spre gloria sa un maniac al egalității și fraternității ca Lindau, un maniac al sociologiei demodate ca Woodburn, un speculant artăgos ca bătrînul Dryfoos, un umanist visător ca tinărul Dryfoos, un sentimental ca mine, un tip lipsit de personalitate ca Beaton, un geniu al reclamei ca Fulkerson și un om de societate ca Kendricks. Dacă fiecare din noi ar putea vorbi tot timpul, fără întrerupere, atunci dîneul ar avea un succes răsunător pe plan mondial și fiecare ar pleca acasă cu sentimentul unei înalte considerații față de toți ceilalți. Dar mă tem că n-o să reușim totuși să facem asta — nici chiar infailibilul tău Fulkerson n-ar izbuti — și mă tem că, din cînd în cînd, ne vom asculta unul pe altul, ceea ce va diminua plăcerea petrecerii.

March era așa de încîntat de această imagine, încît îi sugeră și lui Fulkerson ideea. Fulkerson era un tip prea isteț ca să nu guste gluma altuia, dar se amuză de ea cam fără chef și, de acum și pînă în seara dîneului, se arătă frămîntat de tot felul de griji.

Vrînd-nevrînd Dryfoos trebuia să-i ceară sfatul lui Fulkerson privind amplasarea și conținutul dîneului, dar îi primi sfaturile cu îndoială și se opuse unor aspecte evidente necesare cu o îngustime de neclintit. Fulkerson susținea că, la urma urmei, mai bine aranjau treaba — cum îi spunea el — la Delmonico sau la un alt restaurant, dar reușă cînd își dădu seama că, din mîndrie, Dryfoos susține ca totul să se desfășoare la el acasă. Dryfoos voia ca mîncarea să fie pregătită de bucătăreasa lui, dar Fulkerson îl convinse că nu se poate; totul trebuia adus de la un restaurant. Dryfoos voia ca masa să fie servită de slujnicele lui, dar Fulkerson îi demonstra că așa ceva nu

se cade la un dineu oferit de un bărbat. Hotărîră să comande mîncarea la Frescobaldi iar Dryfoos, însoțit de Fulkerson, se duse să discute problema cu proprietarul. Ceru insistent să i se explice totul și să i se arate de ce trebuia servit un anume fel și nu altul ; se purtă față de Fulkerson și de Frescobaldi ca și cum aceștia s-ar fi aliat pentru a-l domina. Fulkerson observă că, din cînd în cînd, masca de politețe profesională de pe chipul proprietarului era gata să cadă dînd la iveală, de sub stratul vulcanic, lava fierbinte a firii bucătarului ; se temea pentru soarta lui Dryfoos care adoptase aerul sigur de sine al americanului care știuse cum să facă bani și știa, desigur, și cum să-i cheltuiască : reușiră însă să plece, în cele din urmă, fără nici un incident neplăcut iar la plecare Fulkerson îi făcu cu ochiul lui Frescobaldi exprimîndu-și asifel înțelegerea pentru exasperarea vădită a italianului.

Văzînd că Lindau nu mai apare pe la redacție după ce acceptase invitația lui Dryfoos, Fulkerson se simți la început ușurat, apoi neliniștit, pînă în clipa cînd își făcu apariția acasă la Dryfoos, cu punctualitate, la ora dîneului. Nu avusese nici un motiv să mai treacă pe acolo, dar Fulkerson era frămîntat de gîndul că Dryfoos se așteptase să-l mai întîlnească pe la redacție și să primească, pe cale verbală, mulțumiri pentru cînstea ce i se făcuse. Era clar că Dryfoos considera că le face tuturor oaspeților săi o mare favoare și, cu toate că se temea puțin de acești oameni, a căror experiență în viața socială îl depășea cu mult, îi privea în același timp cu un soi de dispreț — disprețul cuvenit celor ce urmau să servească în casa lui o cină cum nu-și permiteau să servească la ei acasă. Pînă la urmă nu se dăduse în lături de la nici o cheltuială ; după ce-l enervase pe Frescobaldi prima oară cu îndoilele și bănuielile sale, aducîndu-l la exasperare, mai trecuse o dată pe la el, singur, și-i spusese să nu renunțe din pricina banilor la ceea ce ar vrea să pregătească. Întrucît complicele lui Frescobaldi nu era de față, Dryfoos își recîștigă stima proprietarului adăugînd la menu tot ceea ce-i sugera acesta : așa se face că, după ce se temuse de zgîrcenia bătrînului, Fulkerson se temea acum de abundența fantastică a dineului. Dryfoos redusese numărul participanților, dar, amintindu-și vag de ceea ce inten-

ționa Fulkerson, trecu mercur pe la Frescobaldi, pînă în ziua dineului și comandă alte și alte feluri. Italianul rămase cu impresia că are de-a face cu un american excen-tric de tip nou și, întrebîndu-l mai tîrziu pe Fulkerson cum se îmbogățise Dryfoos și aflînd că principala sursă era gazul natural, își notă în minte o serie de gusturi ciu-date ale acestuia cu gîndul să le exploateze pe viitor, dacă i-o mai cădea în mînă vreun milionar îmbogățit din exploatarea gazului natural. Nu se necăji pentru timpul pierdut explicîndu-i lui Dryfoos legătura dintre cutare vin și cutare fel de mîncare; Dryfoos era dispus să înlo-cuiască, acolo unde se putea, un vin mai scump cu unul mai ieftin, și-i dădu mînă liberă lui Frescobaldi să îm-podobească masa cu dulciuri decorate artistic. Printre acestea Frescobaldi incluse o surprinză pentru clientul său, și totodată o delicată sugestie a sursei sale de bo-găție; constatase că Dryfoos era gata oricînd să discute acest subiect după ce-și dăduse seama că patronul este în cunoștință de cauză.

Dryfoos lăsă în seama lui Fulkerson grija de a invita oaspeții iar amabilitatea sa fu primită cu multă bună-voință de către Kendricks pentru care dineul era parte integrantă a activității *Magazinului bilunar* și care, fiind din fire un om bun și plăcut, se arătă bucuros să vină. Prezența lui March se înțelegea de la sine, dar Fulkerson se izbi de o oarecare rezistență din partea colonelului Woodburn, ceea ce-l făcu să se simtă destul de stînjenit fiind conștient că, din motive strict personale, forțase oarecum lucrurile sugerîndu-i lui Dryfoos invitarea colo-nelului. Deocamdată apăruse un singur articol al colone-lului, care făcuse într-adevăr senzație și dăduse naștere unor comentarii, dar care nu-i dădea încă autorului dreptul de a se număra printre colaboratorii permanenți ai revistei și cu atît mai puțin printre membrii colecti-vului de redacție. Fulkerson fusese convins că mesajul lui Dryfoos îi va face plăcere colonelului, așa încît îl co-munică în plin consiliu de familie, în casa văduvei. Fiica sa primi invitația cu tot entuziasmul sperat de Fulkerson, dar colonelul spuse cu rigiditate :

— Nu am plăcerea de a-l cunoaște pe domnul Dryfoos.

Domnișoara Woodburn era cît pe-aci să se repeadă asupra lui auzind aceste cuvinte dar se stăpîni dîndu-și seama oarecum că și autoritatea filială își are limitele sale și strînse din buze fără să spună nimic.

— Da, știu, recunosc Fulkerson. Dar nu este o situație obișnuită. Domnul Dryfoos nu este un adept al convențiilor. Cred că nici nu le prea cunoaște, dacă stăm să ne gîndim bine. Dar dinsul spera — și aici Fulkerson simți nevoia să inventeze un pic — că veți trece cu vederea micile abateri de la protocol; oricum e o treabă lipsită de ceremonie; mergem toți îmbrăcați în haine de zi și n-or să fie și doamne de față. Ar fi venit chiar el să vă facă invitația, dar e bătrîn și cam reținut. Nu vă faceți probleme, domnule colonel.

— Poate că așa este, dacă spuneți dumneavoastră, zise colonelul amabil, dar cu aceeași hotărîre. Dar în astfel de probleme consider că nu avem dreptul să ne împovărăm prietenii cu propriile noastre hotărîri.

— Desigur, desigur, spuse Fulkerson dîndu-și seama că, într-o manieră delicată, i s-ă sugerat să-și vadă de treburile sale.

— Îmi dau seama, continuă colonelul, care este legătura dintre domnul Dryfoos și publicația în care mi-ați făcut cîntea de a-mi tipări lucrarea, dar această chestiune depășește limitele relațiilor strict oficiale și presupune a împărți hrana cu un om în privința căruia nu am certitudinea că este un om de onoare.

— Vai de mine! exclamă fiica lui. De vreme ce-ți cumperi hrana cu banii lui...

— Se presupune că mai întîi cîștig acești bani și apoi îmi cumpăr hrana cu ei, replică tatăl său cu severitate. Iar în vremurile noastre, cînd se cîștigă o grămadă de bani prin procesul firesc de decădere a sistemului nostru comercial corupt, se cuvine ca un adevărat om de onoare să aibă grijă să nu accepte ospitalitatea și belșugul ce i se oferă din prada unui tilhar. Nu spun că averea domnului Dryfoos nu este cîștigată cîntit. Spun doar că nu știu nimic despre ea și că aș prefera să aflu cîte ceva mai înainte de a mă hotărî să iau loc la masa lui.

— Aveți dreptate, domnule colonel, spuse Fulkerson întocmai ca și domnul Dryfoos. Vă dau cuvîntul că este

un om de o integritate fără pată, dacă asta vă interesează. E un om dur, e capabil să profite de un moment prielnic, dar nu cred c-ar fi în stare să profite de o situație necinstită. A făcut tot felul de speculații și de fiecare dată a câștigat, dar n-am auzit să fi distrus o cale ferată, să fi făcut parte dintr-o companie frauduloasă sau dintr-un monopol distrugător. Joacă într-adevăr la bursă dar joacă totdeauna cinstit, dacă se poate spune că bursa e un joc de noroc.

— Pot să mă gîndesc pînă miine dimineață ? întrebă colonelul.

— Desigur, desigur, spuse Fulkerson amabil. Cred că n-avem de ce să ne grăbim.

Înainte ca Fulkerson să plece, domnișoara Woodburn găsi prilejul să-i șoptească :

— O să vină. Vă sînt foarte recunoscătoare, domnule Fulkerson. Sînt sigură că totul vi se datorează numai dumneavoastră, iar tata va avea astfel prilejul să cunoască niște oameni și să mai scape de noi, eternele femei.

— Nu cred că-și poate dori cineva așa ceva, răspunse Fulkerson recunoscător și curtenitor. Dar să fiu al naibii dacă mi-ar fi trecut măcar prin cap că și colonelul Woodburn ar putea avea aceeași poziție ca bătrînul Lindau, spuse el, cînd îi relată lui March ciudata întîmplare. Într-adevăr, azi dimineață, la masă, a trecut să se scuze cu multă eleganță pentru că a întîrziat puțin reflectînd asupra invitației înainte de a accepta. „Vă dați seama“, mi-a spus, „că dacă aș fi fost invitat la masa unuia dintre prietenii dumneavoastră mai puțin înstăriți — cum este prietenul dumneavoastră, domnul March, de exemplu — mi-ar fi fost de ajuns să știu că vă este prieten. Dar în ziua de astăzi orice om de onoare are datoria față de sine însuși de a cîntări bine dacă se cade să facă cunoștință cu un bogătaş. Există atîtea căi necinstite de a te îmbogăți încît sorții sînt împotriva celui care a făcut avere și încă una considerabilă.“

March îl ascultă cu o expresie ironică și insinuantă întipărită pe chip.

— Minunat. Colonelul are probabil foarte multă in-

credere în răbdarea ta și în corectitudinea cu care apreciezi importanța prezenței sale în această împrejurare..

— Nu, nu, protestă Fulkerson, nici nu poate fi bănuț de așa ceva. I-am spus să cîntărească lucrurile pe-ndele ; e un om cit se poate de simplu.

— Așa cred și eu. De fapt, nici nu ți-a explicat de ce a acceptat invitația. Poate că totuși fiica sa cunoaște motivul.

— Fugi de-aici, March ! strigă Fulkerson.

VI

Din punctul de vedere al familiei Dryfoos, dacă di-neul se ținea în saloanele lui Frescolbaldi, era același lucru. Nici una dintre doamne nu și-a făcut apariția. Doamna Dryfoos era bucuroasă că se poate refugia în camera ei și că-și poate petrece timpul în fața focului, dînd din cap și vorbind de una singură, urmărită de pre-simțirile rele ce devin, la majoritatea bătrinelor, parte componentă a credinței. Ascunse în capul scărilor, nevă-zute de nimeni, fetele încercau să ghicească, ori de cîte ori venea cineva, cine era noul oaspete ; după ce le ru-gase insistent să nu stea acolo, doamna Mandel se retră-sese în camera ei să scrie scrisori. Cînd sosi Kendricks, Christine o ciupi ușor pe Mela, ceea ce echivala cu o ușoară exclamație ironică ; aceasta deoarece, pornind de la discuția lungă dintre el și Mela la serata doamnei Horn — cînd nu se mai ivise nici un alt admirator —, fetele își închipuiau că tînărul e preocupat de Mela ; cînd sosi Beaton, Mela o ciupi pe sora ei, dar cu stîngăcie, și din pricina durerii Christine îi trase una fără să vrea.

Personalul lui Frescobaldi luase totul în stăpînire ; alungaseră bucătăreasa din bucătărie și slujnica din că-mară ; irlandezul morocănos de la intrare fusese înlocuit de un italian plin de voie bună, care li se adresa oaspeți-lor în franțuzește și le spunea tuturor, în timp ce le lua hainele și pălăriile : „*Bien, monsieur*“, și „*Toute suite*“, și „*Merci*“, și iradia o ospitalitate ce nu avea nevoie de alte cuvinte în afară de strălucirea ochilor și zîmbetului său și de gesturile grăitoare ale miinilor. După ce tre-

ceau de italianul în fracul lustruit și pătat de sosurile altor dineuri și petreceri, oaspeții dădeau cu ochii de re-dingotele celor doi Dryfoos aflați în salon ; în ciuda stră-daniei de a părea cit mai nestingheriți, se vedea că nu se simt întru totul în largul lor. Tatăl purta o haină neagră de postav, pe care o lăsase descheiată ; era lungă în poale, iar mînele îi ajungeau pînă la degete ; dădea mîna cu fiecare dintre oaspeți și, invitîndu-i să ia loc, glasul său sec trăda aceeași uscăciune ce se simțea și-n palma sa. Haina lui Conrad, modernă prin material și croială, era încheiată strîns în jurul trupului, ca și cum ar fi ascuns sub revere o conștiință încărcată ; îl întîmpină pe March cu zîmbetul său rugător, ce trăda parcă aceeași neputință de a face față situației ca și a tatălui său. Îl așteptau amîndoi pe Fulkerson, care trecea pe la toată lumea și încerca să întrețină o atmosferă plăcută în intervalul care mai rămăsese pînă la servirea cinei. Beaton se ținea mîndru și încruntat, hotărît parcă să ceară să i se acorde importanța cuvenită mai înainte de a se hotărî să renunțe la poziția sa. În așteptarea momentului cînd se va putea lansa în subiectul preferat, colonelul Woodburn își păstra întreaga demnitate a omului de lume și studia bănuitor chipul bătrînului Lindau, care privea în jurul său în încăpere, înălțîndu-și capul frumos conturat, în timp ce mîneca goală a hainei i se legăna pe lingă corp. March îi era recunoscător pentru faptul că-și pusese o haină nouă în mijlocul acestei bogății ostile și se bucura văzînd că Dryfoos se îndreaptă spre el și începe să-i vorbească, vrînd parcă să-i arate un respect deosebit, cu toate că gestul lui putea arăta că se teme de el mai puțin decît de ceilalți. Îl auzi pe Lindau spunînd :

— Tar este nume german ? și pe Dryfoos dîndu-i explicații despre originea sa olandeză și despre legătura cu Pennsylvania ; oftînd ușurat, March își permise să intre în vorbă cu Kendricks, a cărui companie era totdeauna plăcută ; tînărul era dispus să discute orice alt subiect în afară de acela al propriei sale persoane și să fie conciliant în exprimarea părerilor, din amabilitate față de ceilalți. În mijlocul atîtor spirite înfierbîntate, March își găsi adăpost și consolare în intențiile binevoitoare, de diletant, ale acestui om care plănuia să scrie cîndva un roman și

în convingerea lui că, între timp, stringe materialul necesar.

Cu toate că se îngrijea ca toți cei de față să se simtă bine, Fulkerson îi acorda o atenție specială colonelului Woodburn. Îl luă pe Kendricks de lingă March și-l prezintă colonelului ca pe o persoană care, întocmai ca și colonelul, se preocupă de problemele sociale; își puse o mină pe umărul lui Kendrick și alta pe umărul colonelului, făcu o glumă pe seama tinărului, menită probabil să-l flateze pe colonel, și plecă. March îl auzi pe Kendricks protestînd zadarnic și pe colonel rostind cu seriozitate :

— Nu mă mir, domnule, că vă preocupă aceste lucruri. Ele reprezintă o problemă pe care societatea trebuie să o rezolve, căci altfel vom ajunge în situația ca această problemă să dizolve societatea.

Auzind această formulare, pe care colonelul o folosisese cîndva și într-o discuție cu el, March înțelese că bătrînul își deschide drum spre prezentarea ulterioară a teoriei sale.

Fulkerson se apropie din nou de March, care se întorsese spre Conrad Dryfoos, și-i spuse :

— Dacă nu începem imediat, simt că-mi dau duhul, și tocmai atunci majordomul lui Frescobaldi intră și-l anunță pe Dryfoos că cina e servită. Bătrînul privi îngrijorat spre Fulkerson, ca și cum nu știa ce trebuie să facă, schiță gestul de a-l lua de braț pe Lindau. Fulkerson strigă :

— *Iată-l* pe colonelul Woodburn, domnule Dryfoos ! ca și cum Dryfoos îl căuta ; și-i arătă ce să facă luîndu-l el însuși de braț pe Lindau. Domnul Lindau o să stea spre capătul mesei, lingă mine și alături de March. Nu vă formalizați de ordinea intrării, ci poftiți o dată cu noi.

Reuși să-i plaseze pe Dryfoos și pe colonel înaintea lui, iar pe March și Kendricks în urma lui. Ultimii intrară Conrad și Beaton, care răsfoise partiturile de pe pian furios pe tot ceea ce se întîmplă. La masă, colonelul Woodburn fu așezat în dreapta, iar March în stînga lui Dryfoos; March ședea în dreapta lui Fulkerson ; Lindau lingă el, iar tinerii se așezară pe celelalte locuri.

— V-am așezat lângă March, domnule Lindau, spuse Fulkerson, ca să-i puneti apă minerală în șampanie la momentul potrivit. Îi cunoașteți vechea slăbiciune. Trebuie să spun, cu tot regretul, că s-a accentuat cu timpul.

March izbucni în ris acceptînd cu bunăvoință intenția lui Fulkerson de a da tonul veseliei, iar Lindau îl bătu ușurel pe umăr.

— Eu știu zlebiciune la el. El beut cu plețere un pahar cu vin pentru că avut și dușman în viațe, cum spus Shakespeare.

— Ah, dar Shakespeare nu se refera la șampanie, spuse Kendricks.

— Presupun, interveni colonelul Woodburn cu amabilitate și noblețe, că pe vremea aceea șampania nici nu era cunoscută.

— Probabil că nu, domnule colonel, răspunse tînărul cu respect. Se pare că vinul sec și zahărul treceau drept un păcat, iar despre șampanie nu se spune nimic.

— Poate considera că problema nici nu intră în discuție, își dădu cu părerea Beaton, care începuse să simtă că nu se pusese suficient în valoare în această glumă.

— Chiar mă-ntreb cînd o fi apărut șampania, spuse March.

— Știu eu cînd ar trebui să apară, spuse Fulkerson. Înaintea supei !

Toată lumea rise lăsînd să se înțeleagă că beau zilnic șampanie din pahare obișnuite, așa cum le place bărbatilor. Dryfoos asculta stingherit ; nu prea pricepea aluziile, deși știa destul de bine cine este Shakespeare ; chipul lui Conrad trăda un dispreț blind față de glumele făcute pe această temă, dar nu spuse nimic.

Discuția continuă în ritm vioi pe toată durata cinei. Tinerii își aruncau replicile unul altuia și, chiar dacă erau loviți de vreo vorbă mai acidă, rîdeau și continuau jocul. Vinul îl făcu mai vorbăreț pe colonelul Woodburn, deveni mai comunicativ cu tinerii ; considerînd că un dîneu literar trebuie să aibă și un scop didactic, îi lăudă pe Scott și Addison ca fiind singurii autori capabili să modeleze gîndirea unor adevărați oameni de societate.

Kendricks se arată de aceeaşi părere, dar ar fi vrut să adauge şi numele lui Flaubert ca pe un adevărat maestru al stilului.

— După cum ştiţi, adăugă el, stilul este omul.

— Foarte adevărat, domnule, aveţi perfectă dreptate, domnule, se arată de acord colonelul ; se întreba cine o fi Flaubert.

Beaton îi laudă pe Baudelaire şi Maupassant ; pe aceştia îi considera nişte mari maeştri. Recită câteva versuri sumbre din Baudelaire ; Lindau declară că acestea sînt o adevărată pată pe obrazul omenirii şi reproduse, cu accentul său german bolovănos, un fragment din Victor Hugo despre Ludovic Napoleon, iar apoi câteva versuri din Schiller :

— Ah, zună minunat, nu aşa ? îl întreabă pe March.

— Minunat, într-adevăr, dar, după cum ştii, cred că nimeni nu-l poate egala pe Heine.

Lindau izbucni în rîs lăsîndu-şi capul frumos pe spate şi dînd la iveală lipsa dinţilor de sus. Puse mîna pe umărul lui March :

— Beiat asta — el fost copil atunci — aşa vrut se citim Heine că început cu dicţionar înainte se înveţ gramatic şi noi tradus text vorbe cu vorbe.

— El fost copil fesel pe vremea aceea, nu-i aşa Lindau ? întreabă Fulkerson imitînd accentul bătrînului şi făcîndu-i cu ochiul, ceea ce-l făcu chiar şi pe Lindau să ridă. Mă refer la vremurile sumbre de odinioară, la Indianapolis. De fapt, cu cîţi ani în urmă v-aţi cunoscut acolo ?

Fulkerson observase neliniştea ce apăruse în ochii bătrînului Dryfoos cînd discuţia luase o întorsătură pur literară ; intenţia sa fusese să ajungă la subiectul activităţii *Magazinului bilunar* ; observă însă că Dryfoos rămăsese complet pe dinafară, iar acum încerca să aducă lucrurile pe făgaşul vieţii personale, unde fiecare se simte în largul său.

— Se me gîndesc, spuse Lindau. Asta fost în cincizeci nouă or şaizeci, nu aşa, Basil ? Un an sau două înainte se începe rezboi.

— Atunci a fost o perioadă grozavă, rosti Dryfoos participînd pentru prima oară la discuţia generală. M-am

dus la Indianapolis cu prima companie plecată din orașul nostru și am văzut cămășile roșii sosind din toate părțile. Aveau și un cântec :

*Nu ne pasă de vreme, uităm orice necaz
câci ne-ndreptăm spre țara numită Canaan.*

Băieții se țineau de braț câte patru-cinci și mergeau cântind la lumina lunii. Nu mai avea nimeni loc de ei pe trotuar.

— Eu aduc aminte, spuse Lindau clătînind încet din cap. Mult de la ei nu mai venit înapoi de la țara Canaan, tomnule Dryfoos.

— Aveți dreptate, domnule Lindau. Dar cred că țara pe care o avem acum a meritat jertfa lor. Stai, tinere ! spuse el oprindu-l pe ospătarul care făcea înconjurul mesei cu sticla de șampanie. Umple paharul domnului Lindau. Vreau să beau cu dînsul în amintirea vremurilor de odinioară. Pentru brațul dumitale pierdut, domnule Lindau ! Domnul să te binecuvînteze ! Sper că nu vă jignesc, domnule colonel, spuse Dryfoos întorcîndu-se spre el înainte de a bea.

— Deloc, domnule, absolut deloc, spuse colonelul. Beau și eu împreună cu dumneavoastră, dacă-mi permiteți.

— Să bem cu toții ! În picioare ! strigă Fulkerson. Să-l ajute cineva pe March să se ridice. Umpleți-i paharul lui Conrad cu apă minerală ! Haideti, trăiască Lindau !

Toată lumea îl ovaționează și bătut în masă cu mînerul cuștilui. Lindau rămase pe scaun. Ochii i se umplură de lacrimi.

— Mulțumesc, tomnilor ! spuse el și sughită.

— M-aș fi dus și eu la război, spuse Dryfoos, dar aveam copii și nu puteam să-mi părăsesc ferma. Dar am contribuit la completarea efectivului la fiecare recrutare și, cînd nu s-au mai găsit voluntari, am umblat chiar și cu lista de subscripție ; iar noi am făcut donații la fel de mari ca toți ceilalți. Înlocuitorul meu a fost ucis într-una din ultimele lupte, mai exact, după capitulara generalului Lee, și de-atunci am purtat de grijă familiei lui, într-un fel sau altul.

— Ascultă, March, spuse Fulkerson, ce-ar fi să băgăm în revistă o povestire bună pe tema războiului, sub formă

de serial ? Războiul n-a fost încă descris pe larg în literatură. S-a vorbit mult pe tema asta imediat după terminarea războiului, apoi a fost dat uitării. Ar fi timpul să-l readucem în discuție. Cred c-ar fi o carte de vizită grozavă.

March se gîdea că Dryfoos este măcinat de un sentiment de rușine din pricină că n-a participat la război și că a mai dat și altă dată aceeași justificare a hotărîrii sale, fără a reuși totuși să-și găsească liniștea. Îi era milă de el : situația lui era aproape dramatică ; dădea la iveală o noblete existentă în sufletul său în stare latentă.

— Ai putea face o serie de schițe pe tema acestor substituți, îi spuse Beaton lui Fulkerson. Nu prea s-a vorbit despre ei în literatura de război. Ce-ai zice de titlul *Autobiografia unui substitut* ? I-ai putea urmări evoluția pînă în momentul cînd a fost ucis în locul altuia și ai putea analiza întrebarea dacă avea dreptul să trăiască sentimentele unui adevărat erou, cînd, de fapt, fusese doar plătit să țină locul altuia. I-ai putea da titlul : *Soarta unui substitut de erou*.

— Cred că atît cei care au luat parte la război, cît și cei care n-au participat au fost mînați de tot felul de motive, spuse March. Îi preamărim pe cei ce-au murit sau au suferit, dar poate că unii din ei erau egoiști și meschini, ca și oamenii cu alte indeletniciri.

Constată că spune asta în numele lui Dryfoos. I se păru că bătrînul îl privește mai întîi cu recunoștință, apoi cu suspiciune.

Lindau se întoarse spre el și spuse :

— Ai drept, Basil, ai drept. Eu vezut pe cîmp de lupte fațetele cele mai șosnic din fire omenesc — ghelezii, vanitet, mindrii, egoism. Eu vezut om în fața morții gîndit numai la interes al lui meschin cum cele de la... om de afacer.

— Cred că ar fi o lovitură grozavă dacă am reuși să includem asemenea idei într-un serial în *Magazinul bilunar*. Ar face vîlvă, nu glumă.

Fără să-i dea nici o atenție, colonelul Woodburn spuse :

— Domnule maior Lindau, cred că...

— Zoldat fruntaș, brețet de caporal, îi intrerupse Lindau refuzînd titlul atribuit.

Kendricks începu să ridă și spuse, privindu-l pe Lindau cu oarecare admirație :

— Brevetul de caporal e o treabă grozavă.

Colonelul Woodburn se încruntă ușor și lăsă să treacă neobservată gluma.

— Cred că domnul Lindau are dreptate. Astfel de manifestări se întâlneau frecvent în ambele armate deși, dacă-mi veți ierta îndrăzneala, aş spune că erau ceva mai rare în armata noastră. Noi am luptat presați de nevoia de a supraviețui, eram mai puțini la număr și eram conștienți de asta : eram mai conștienți că, dacă nu luptă unul pentru toți, atunci înseamnă că nici unul nu luptă pentru nimic.

Cuvintele colonelului făcură o adincă impresie. Dryfoos rosti autoritar :

— Așa e !

— Domnule colonel, strigă Fulkerson, dacă sînteți dispus să vă prezentați ideile într-un mic articol, de vreo trei mii de cuvinte, m-aș angaja să-l fac pe March să vi-l primească.

Colonelul continuă fără să-i răspundă :

— Dar domnul Lindau are dreptate cînd spune că uneori interesele care i-au minat pe oameni în bătaia tunurilor au fost asemănătoare cu cele ale oamenilor de afaceri, iar comparația domniei sale are o forță sugestivă inegalabilă. Am fost profund impresionat de ea.

Colonelul se lansase cu tot avîntul în expunerea teoriilor sale și orice efort de a-l opri era zadarnic. Dineul continua, felurile de mîncare se iveau unul după altul într-o abundență barbară și, din cînd în cînd, Fulkerson încerca să abată din nou discuția spre *Magazinul bilunar*. Dar toate încercările sale eșuau poate tocmai din pricină că acesta era doar pretextul dineului, motivul real fiind acela de a aduna cîțiva oameni în casa lui Dryfoos și de a-i pune în fața măreției sale, de a-i face să simtă forța bogăției sale. Colonelul le explică tuturor că spiritul comercial este viermele care roade la rădăcina vieții națiunii noastre ; le arată cum ne-am început existența ca un neam de simpli agricultori, care și-au căutat refugiul pe aceste tărîmuri purtați de îndemnul divin de a construi o țară cum n-a mai fost sub soare ; cum am biruit pustiul

și primitivismul ; cum am scuturat, în lupta contra patriei mumă, lanțurile tradițiilor și ideilor preconceptuate și am întemeiat o națiune liberă, menită să cultive valorile păcii; cum s-a strecurat printre noi pe furiș spiritul comercial și cum dorința diabolică de concurență ne-a ademenit spre un război al intereselor, trezind cele mai josnice porniri ale firii omenești și îndemnându-ne să ne înșelăm și să ne trădăm și să ne distrugem unii pe alții în goana după avere, pînă ce aceste porniri s-au epuizat și concurența s-a stins, lăsînd întreaga problemă economică în mîinile monopolurilor : compania petrolieră, trustul de fabricare a zahărului, a cauciucului și multe altele. Și acum ce ne așteaptă ? Lucrurile nu pot rămîne așa, este imposibil. Și acum ce va urma ?

Cei de față ascultară cea mai mare parte a discursului în liniște. Dryfoos încercă să pătrundă ideea spiritului comercial așa cum o prezenta colonelul ; el o înțelegea ca pe ceva asemănător comerțului cu țesături pe scară largă și știa că nu fusese implicat în asta. Caracterizarea concurenței drept diabolică nu-i făcea plăcere ; totdeauna o considerase un lucru sfînt, dar era de acord cu părerile colonelului Woodburn în ceea ce privește compania petrolieră ; era perfect adevărat ; cîndva compania îl forțase să-i vîndă cîteva sonde scăzînd atît de mult prețul petrolului, încît ajunsese să piardă o mulțime de bani la fiecare baril de petrol pe care-l scotea.

Toată lumea asculta în liniște, cu excepția lui Lindau ; la fiecare atac al colonelului la adresa stării de lucruri existente, Lindau spunea din ce în ce mai înverșunat :

— Afeț drept, afeț drept !

Ochii îi străluceau și-și făcea de lucru cu minerul cuțitului. Cînd colonelul întrebă : „Și acum ce va urma ?“, Lindau se repezi înainte și repetă :

— Da, tomnule, acum ce fa urma ?

— Gazele naturale, ce dracu ! strigă Fulkerson.

Unul dintre ospătari, profitînd de poziția lui Lindau, se aplecă și puse în mijlocul mesei o figurină albă de zahăr. Ea reprezenta, în concepția lui Frescobaldi, o schelă și, pentru a spori asemănarea, în centrul bazei, într-o mică scobitură umplută cu coniac, ardea o flăcăruie colorată ce sugera gazul care ardea la ieșirea din pămînt. Fulkerson

izbură într-un hohot de ris, urmărit de o avalanșă de cuvinte ce apreciau omagiul personal adus de Frescobaldi lui Dryfoos. Se ridicară toți în picioare să examineze figurina, iar ei le explică procesul de săpare a unui puț de gaze naturale, așa cum i-l explicase și lui Frescobaldi. În mijlocul discursului îl zări pe Frescobaldi însuși, în ușa sufrageriei, zimbând cu bucuria unui adevărat artist când vede succesul capodoperei sale.

— Intră, intră, Frescobaldi ! Vrem să te felicităm, îi strigă Fulkerson. Haideți, domnilor ! Să bem în sănătatea lui Frescobaldi !

Băură cu toții, iar Frescobaldi, zimbând radios și fre-cindu-și miinile și făcând plecăciuni în dreapta și-n stînga, își luă libertatea de a-i spune lui Dryfoos :

— A fecut placere, no ? A plecut ?

— Minunat, minunat, spuse bătrînul ; dar după ce italianul ieși, iar oaspeții își reluară locurile, Dryfoos îi spuse lui Fulkerson pe un ton sec : Cred că n-a fost nevoie să se dinamiteze puțul acela, căci altfel schela nu ar arăta atît de curată și de frumoasă.

— Da, răspunse Fulkerson, și flăcăriua aia anemică nu arde chiar cum arde gazul, cînd dai de-o sursă bună. Ar putea semăna cu gazul slab. Apoi continuă să dea explicații : gazul slab este cel ce se captează la o adîncime de două-trei sute de picioare și pe care-l poate capta oricine printr-un puț săpat în spatele casei, de unde-și ia destul gaz ca să-și încălzească și să-și lumineze casa. Țin minte c-am văzut într-o curte o conductă, în mijlocul unui strat de flori, și gazul ieșea ca un jet de apă dintr-o fîntînă. Doamne ! Măi, fra... domnilor, ar trebui să mergeți toți să vedeți regiunea aia. Grozav mi-ar plăcea să dinamitam puțul ăsta, domnule Dryfoos, să le-arătăm cum se procedează. Vă aduceți aminte de cel pe care l-ați dinamitat pentru mine ? Știți, cînd sapi un puț, continuă el adresîndu-se celorlalți, în general nu prea știi dacă dai de gaz, sau de petrol, sau de apă sărată. Ei bine, cînd s-au făcut primele săpături în Kanawha, în căutare de apă sărată, cam pe la începutul secolului, uneori se dădea peste gaz, ceea ce era considerat un eșec ; puțul de gaz era numit ventilator și era abandonat în scîrbă ; nu venise încă vremea gazului. Acum se întîmplă

să sapi întruna, de zici c-ajungi în China, și să nu dai de ceva mai ca lumea. Atunci se pune dinamită în fundul puțului și se aruncă în aer. Există un fel de bară mică de fier care se numește perie și care se agață de pachetul de dinamită și i se dă drumul în puț și-apoi, căutați-vă, fraților, adăpost ! Se aude o bubuitură, peste treizeci de secunde începe să se vadă și explozia și să curgă cu găleata petrol și apă sărată și pietre și musafiri nepoștiți ; iar când totul se limpezește, schela e vopsită cu o vopsea care rezistă pe orice vreme. La asta se referea distinsul nostru amfitrion. De obicei, dacă se află prin apropiere o doamnă, e invitată să arunce peria. Dar în ziua aceea a trebuit să ne mulțumim cu Conrad. M-au invitat pe mine s-o arunc, dar am refuzat. Le-am spus că n-am căpătat prea multă experiență în minuirea periilor pe când lucram la Uniunea Ziariștilor și că nici nu mă simt prea bine. E uimitor, continuă Fulkerson, dînd impresia că vrea să-și înviorizeze explicațiile cu o glumă, ce nesăbuiți devin oamenii cînd dinamitează puțurile. Ne-am oprit într-un loc unde un om umbla cam neatent cu cartușele, iar domnul Dryfoos i-a atras atenția, dar neghiobul a venit cu un cartuș și-a început să lovească cu el în roata căruței ca să ne-arate că nu-i nici un pericol. Eu, unul, m-am înverzit de frică, dar domnul Dryfoos nu și-a pierdut firea și l-a luat cu binișorul pînă ce s-a potolit. Se vedea clar că n-are pic de minte de vreme ce, cu cit îl îndemnai să se oprească, el lovea mai tare cartușul numai așa, ca să-ți arate că nu explodează, pînă ce te trimitea pe lumea cealaltă. Cînd l-am convins să înceteze, domnul Dryfoos s-a dus direct la supraveghetor. „Dă-i lui Sheney toți banii și concediază-l imediat“, a spus dînsul. „E un tip prea pașnic, n-are ce căuta pe-aici. E prea priceput la minuirea dinamitei.“ N-am văzut în viața mea atîta singe rece.

Auzind cuvintele măgulitoare ale lui Fulkerson, Dryfoos își lăsă capul în jos cu modestie și fără a-l ridica își întoarse ochii spre colonelul Woodburn :

— Am avut de-a face cu tot felul de oameni în strădania de a-mi aranja proprietățile de-acolo, dar, în general, nu mi-au dat multă bătaie de cap.

— Ah, găsiți că muncitor zint rațional, supus, doțil ?
intervenți Lindau.

— **Da**, în general, răspunse Dryfoos. Cei mai mulți își cunosc interesul. Am avut o dată totuși o mică problemă care s-a ivit exact când domnul Fulkerson era acolo. Cîțiva muncitori au încercat să formeze un sindicat...

— Nu, nu ! strigă Fulkerson. Lăsați-mă să povestesc eu ! Știu că n-o să fiți obiectiv, domnule Dryfoos, iar eu vreau să aflu toată lumea cum se poate înăbuși o grevă dacă se intervine la timp. Să vedeți, cîtorva indivizi le-a intrat în cap ideea că muncitorii ar trebui să aibă un **sindicat** care să **mențină** salariile și să pună condiții patronilor, și chiar șeful de echipă al domnului Dryfoos era în fruntea acestei inițiative. Își dădeau seama că, în clipa în care domnul Dryfoos va afla, șeful de echipă era pierdut. Au așteptat momentul potrivit să-l aibă pe domnul Dryfoos la mînă, după părerea lor, cînd totul mergea strună și fiecare om prețuia cît greutatea sa în aur, și-atunci au venit și i-au cerut să semneze un angajament că-l va ține pe șeful de echipă pînă la sfîrșitul trimestrului sau pînă ce-și va încheia activitatea la șantierul Dryfoos și Hendry, amenințîndu-l că altfel părăsesc toți lucrul. Domnul Dryfoos și-a dat seama că e ceva necurat la mijloc, dar nu știa exact ce ; și-a dat seama că se află în mîinile lor și, bine-nțeles, a semnat. De fapt nimeni n-avea nimic cu omul acela, era un lucrător minunat, care-și făcea totdeauna datoria. Păcat că-i intraseră-n cap asemenea idei și-l zăpăciseră. Domnul Dryfoos a semnat și apoi a stat cuminte.

March observă că Lindau asculta cu un interes mereu crescînd și-l auzi șoptind în germană

— Ce rușine ! Ce rușine !

Fulkerson continuă :

— Nu mult după aceea au început să scoată ghearele, dar domnul Dryfoos se făcea că nu pricepe. Era de acord cu orice, patron mai înțeleghător ca el nici că se putea găsi, nu era lucru pe care să i-l ceară și să nu-l aprobe cu cea mai mare plăcere. Și totul a mers bine și frumos, ca o petrecere de nuntă, pînă ce, într-o dimineață, a apărut la șantierul Dryfoos și Hendry o echipă întreagă de muncitori proaspăt angajați, escortată de un

grup de soldați cu armele pregătite, și cam cincizeci de muncitori s-au trezit fără slujbă. În viața mea n-am văzut o mulțime așa de înnebunită.

— Bine lucrat, rosti Kendricks care privea lucrurile din punct de vedere pur estetic. O asemenea *coup* ar avea un efect fantastic într-o piesă.

— Ce trădare mîrșavă ! îi spuse Lindau lui March în germană. E un trădător mizerabil ! Nu mai pot rămîne aici. Trebuie să plec.

Se lupta să se ridice, în timp ce March îl ținea de mîncă și-l implora pe-șoptite :

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu face asta, Lindau ! Dacă ai venit aici, ai datoria față de dumneata să nu faci astfel de scene. Toată împrejurarea i se părea a fi hazlie ; nu-și putea stăpîni rîsul.

Ceilalți dezbăteau împrejurarea și probabil nu băgaseră de seamă atitudinea lui Lindau, care reuși să se stăpînească și spuse oftînd :

— Ai treptate. Trebuie să am răbdare.

Beaton îi spunea lui Dryfoos :

— Păcat că soldații n-au putut trage cîteva focuri înainte de a pleca.

— Nu, n-a fost nevoie, spuse Dryfoos. Am reușit să destram sindicatul. Am ajuns la o înțelegere cu alte echipe ca să nu fie angajat nici un muncitor decît dacă jură că nu e sindicalist. Dacă deveneau violenți — fără îndoială că erau împușcați. Dar nu s-a ivit nici o primejdie. Totdeauna poți fi sigur că, în timp, acești indivizi ajung să se sfișie între ei.

— Uneori însă, interveni colonelul Woodburn care pîndise momentul prielnic pentru a-și etala din nou teoriile, creează o mulțime de necazuri la început. Cum a fost cu marea grevă de la căile ferate din '77.

— Îmi închipui că atunci au fost necazuri destul de serioase, domnule colonel, spuse Fulkerson. Dar cei ce-și asumă răspunderea de a încălca legea și a paraliza industria unei țări ca țara noastră, în general, sfîrșesc prost.

— Da, domnule, în general, și, într-o oarecare măsură, totdeauna. Dar excepțiile sînt totdeauna posibile, după cum sînt și surprizele. Și, dacă stăm puțin să ne gîndim, o să ne dăm cu toții seama că, în sistemul nostru,

există totdeauna posibilitatea apariției unei excepții. Adevărul este că oamenii aceia deja țin în mâinile lor soarta jocului. O grevă în întregul sindicat din transporturi ar duce la moarte prin înfometare toată coasta Atlanticului într-o săptămână. Revolta muncitorilor ar putea izbucni în zece puncte diferite, iar guvernul dumneavoastră n-ar putea să deplaseze nici măcar un singur soldat fără ajutorul muncitorilor din transporturi.

— Asta așa e, spuse Kendricks impresionat de caracterul dramatic al situației. Își închipuia un roman pe această temă ca și cum l-ar fi scris deja.

— De ce nu scrie careva *Războiul găinilor*? întrebă Fulkerson. Ar fi grozav.

— Exact la asta mă gîndeam și eu, domnule Fulkerson, spuse Kendricks.

— Telepatie, spuse Fulkerson rîzînd, caz tipic de transfer de gînduri. Să stai de vorbă cu March despre asta. Mie unuia mi-ar plăcea grozav să am așa ceva în *Magăzinul bilunar*. S-ar vorbi mult despre asta.

— Poate că oamenii ar ajunge să și gîndească nu numai să vorbească despre asta, spuse colonelul Woodburn.

— Să vă spun ceva, rosti Dryfoos cu buzele atît de încheștate, încît bărbuța îi ajunsese aproape la orizontală, dacă-ar fi după mine, n-ar exista pe tot cuprinsul țării nici sindicatul muncitorilor din transporturi și nici un alt sindicat.

— Cum! strigă Lindau. Dumneavoastră ați vroi se opriți zindicatur de la muncitor?

— Da, așa aș face.

— Și ce ați face cu zindicatur de la capitalist? Trus-tur, companii, cartelur? Ați vroi se luaț drept de la unele și se daț la altele?

— Da, domnule, așa aș face, spuse Dryfoos privindu-l cu răutate.

Lindau era pe punctul de a se dezlănțui în proteste furioase, dar March îi puse rugător o mîină pe umăr, iar Lindau se întoarse și-i spuse în germană:

— Dar e o mișelie, o mișelie! Ce fel de om este acesta? Cine este? Are inimă de piatră!

Colonelul Woodburn interveni tăios:

— N-ați putea face așa ceva, domnule Dryfoos, în acest sistem social. Iar dacă ați încerca, din pricina legilor privitoare la complicitate și la alte asemenea lucruri, ați declanșa deznodământul mai curînd decît v-ați fi așteptat. Societatea dumneavoastră comercială și-a clădit castelul pe nisip. Este destinată pieirii. Dar mi-ar părea rău s-o văd pierînd înainte de vreme.

— Aveți drept, domnule, spuse Lindau, ar fi pecat. Eu sper se reziste pînă cînt el simț putregai pe el, ca Herodot. Tar cînt moment sosit și cînt el zdrobit sub greutate de la corupcion proprii, țe va veni ?

— E greu de presupus că un sistem ca acesta se poate destrăma de bunăvoie, ca vechea republică din Veneția, spuse colonelul. Dar cînd vor pieri și ultimele vestigii ale societății comerciale, atunci ne vom apuca să reconstruim. Și vom reconstrui nu pe temelia falsei libertăți pe care o predicați dumneavoastră, ci pe temelia responsabilității... a responsabilității. Cei luminați, cei înstăriți, cei cultivați, vor fi răspunzători în fața autorității centrale, fie el împărat, duce sau președinte — numele n-are importanță — în ceea ce privește venitul național și apărarea națională, și vor fi răspunzători în fața claselor muncitoare de toate categoriile în ceea ce privește starea locuințelor, a pămîntului și uneltelor și dreptul permanent la muncă. Clasele muncitoare vor fi răspunzătoare în fața clasei înstărite în ceea ce privește păstrarea demnității sale în vreme de pace și se va supune ordinelor acesteia în vreme de război. Cei bogați îi vor feri pe cei săraci de primejdia unei producții anarhice și de distrugerea ce o vedem acum, de pericolele din afară și de foamete în interiorul țării, iar cei săraci...

— Nu, nu, nu ! strigă Lindau. Asta o se face ștatul... popor întreg. Ține muncesc o se primesc și o se meninc, iar ține nu muncesc o se mor din fome. Tar nimeni nu trebui se mor din fome. El o se mergi la ștat. Și ștat o se dai la el lucru și pine. Popor o se ai șosele și fabrici și mine și pămînt și o se folosesc pentru popor. Seraci și bogați nu o se mai fii, rezboi nu o se mai fii. Care putere o se ai curaș se atace popor unit în așa freții ?

— Scena leul și mielul, rosti Fulkerson care, după atîta șampanie, nu-și mai dădea bine seama ce spune.

Nimeni nu-l băgă în seamă, iar colonelul Woodburn îi spuse tăios lui Lindau :

— Dumneavoastră propovăduiți paternalismul, domnule !

— Iar dumneavoastră foidalism, tomnule, ripostă bătrînul.

Colonelul nu răspunse. Se lăsă o tăcere pe care nimeni nu îndrăzni s-o tulbure, pînă ce Fulkerson spuse :

— Ei, ia stați puțin ! Dacă s-ar întîmpla ca vreuna din aceste minuni să se-implinească, ce s-ar alege de *Magazinul bilunar* ? Cine-ar mai avea nevoie de March ca redactor ? Cum și-ar mai vinde Beaton tablourile ? Cine-ar mai publica poezioarele satirice și nuvelele domnului Kendricks ? Ce s-ar alege din operele de binefacere ale lui Conrad ?

Cei menționați zîmbiră, aprobînd astfel gluma lui Fulkerson ; dar nici Lindau, nici colonelul nu scoaseră nici un cuvînt ; Dryfoos privea încruntat în jos. Un ospătar trecu oferînd țigări de foi, iar Fulkerson luă una. Îi tăie vîrfurile, se aplecă spre capodopera simbolică unde pîlpîia încă flăcăruiua coniacului și spuse :

— Mă întreb dacă o mai fi rămas destul gaz natural ca să-mi aprind țigara.

Nu reuși decît să stingă flacăra și să dărîme figurina de zahăr, care se risipi în bucăți pe masă.

— Mă întreb dacă așa va arăta întregul Moffit la sfîrșitul bătăliei dintre muncitori și capitaliști. Sper ca acest accident să nu fie un semn rău la adresa dumneavoastră, domnule Dryfoos.

— Îmi asum riscul, spuse Dryfoos aspru.

Se ridică automat, iar Fulkerson îi spuse ospătarului :

— Poți să servești cafeaua în bibliotecă.

Acolo discuția nu se mai înfiripă. Lindau refuză să ia loc și se retrase salutîndu-i pe toți cu o plecăciune semeață ; după ce-și fumă țigara, colonelul Woodburn dădu mina ceremonios cu toată lumea și plecă ; ceilalți îi urmară exemplul. March rămase cu impresia că Dryfoos își luase rămas-bun de la el pe un ton sec și rece.

A doua zi de dimineață, March îl întâlnește pe Fulkerson pe scările de la intrarea în sediul redacției, unde ajunsese mai târziu decât de obicei. Chipul lui Fulkerson nu trăda nici un fel de suferință ca urmare a petrecerii din seara anterioară, lucru care se vedea însă clar pe chipul lui March. Fulkerson îi făcu vesel un semn cu mâna și-i spuse:

— Ce mai face bietul tău cap ? și izbucni în râs cu subînțeles. Nu prea te-ai sculat o dată cu privighetorile azi-dimineață. Bătrînul e aici, stă de vorbă cu Conrad și e într-o formă excelentă. Te pune la pămînt. Ei ce zici, ne-am distrat de minune, nu-i așa ? Dar ce zici de bătrînul Lindau și de colonel, nu s-au distrat și ei minunat ? Cred că niciodată n-au mai avut o ocazie așa de grozavă să-și lanseze teoriile. Doamne, ce ne-au mai sufocat ! Cobor să discut puțin cu Beaton despre coperta numărului de Anul nou. Cred c-ar trebui s-o facem în trei-patru culori, dacă vrem să sărbătorim cumva evenimentul.

Dispăru mai înainte ca March să reușească să se adune și să-l întrebe ce căuta Dryfoos la birou la ora aceea matinală ; de obicei venea după-amiaza, în drum spre casă.

Prezența lui îi trezi presimțirile sumbre cu care plecase de la petrecerea din seara trecută, cu toate că veselie lui Fulkerson părea să le contrazică ; mai târziu, March încercă să înțeleagă dacă această bună dispoziție se datoră abilității ce o constatase uneori la Fulkerson sau unei intenții cinice de a se amuza la gîndul că-l lasă singur cu bătrînul, care-și făcu apariția în biroul său nu mult după ce ajunse acolo.

Pe față i se citea un soi de minie mută ; își încleștase fălcile atît de strîns, încît la început nici nu reuși parcă să le deschidă. Fără a-și pierde vremea cu formalitățile de politețe, întrebă :

— Ce face neamțul ăla ciung pentru revistă ?

— Ce face ? repetă March întrebarea, așa cum ni se întîmplă tuturor cînd ni se adresează o întrebare poruncitoare și jignitoare.

— Da, domnule, ce face ? Scrie pentru revistă ?

— Cred că vă referiți la Lindau, spuse March. Nu vedea de ce n-ar răspunde la întrebarea lui Dryfoos, și se

hotărî să nu țină seama de termenii în care fusese formulată. Nu, nu scrie în sensul obișnuit al cuvîntului. Face traduceri : citește publicațiile străine și-mi semnaleză articolele pe care le consideră interesante. Dar v-am mai spus și altă dată...

— Știi foarte bine ce mi-ai mai spus. Și știi și ce este. Este un agitator al muncitorimii, prin ideile sale comuniste. E un străin ca mulți alții veniți din țările unde n-au mîncat în viața lor o masă pe săturate și care, în clipa cînd s-au văzut cu burta plină, încep să bage zînanie între ai noștri și muncitori. De la ăștia ni se trag și grevele și sindicatele și societățile secrete. Vin aici să ne distrugă credința și să ne facă ateî. ăștia merită să fie spînzurați ! N-au decît să se ducă-napoi dacă nu le place aici. Vor să ne distrugă țara !

March nu-și putu stăpîni un zîmbet auzind aceste cuvinte care se succedau rapid și sacadat, trădînd minia lui Dryfoos.

— Nu înțeleg la cine vă referiți cînd vorbiți despre „ăștia“, dar cred că bietul Lindau și-a făcut din plin datoria pentru a salva țara. Nici mie nu-mi place întotdeauna felul său de a vorbi, dar sînt convinși că este unul dintre cei mai buni și mai cinstiți oameni și că e la fel de credincios ca și mine. E prietenul meu și nu permit să fie judecat greșit.

— Puțin îmi pasă ce este, izbucni Dryfoos. Să nu-l mai prind pe-aici. Nu mai are voie să capete de lucru de la această revistă. Îți cer să-l dai afară !

March rămăsese în picioare la birou, căci se ridicase să-l întîmpine pe Dryfoos. Acum se așeză și începu să-și deschidă scrisorile.

— M-ai auzit ? urlă bătrînul. Îți cer să-l dai afară !

— Scuzați-mă, domnule Dryfoos, rosti March reușind cu greu să se stăpînească. În această problemă nu vă recunosc nici un fel de autoritate. Angajarea mea ca redactor la *Magazinul bilunar* s-a făcut de către domnul Fulkerson. Am ținut totdeauna cont de părerile dînsului.

— Puțin îmi pasă de domnul Fulkerson ! Nu-l privește deloc treaba asta, replică Dryfoos, deși părea oarecum derutat de atitudinea lui March.

— Îl privește chiar foarte mult, după părerea mea, răspunse March cu un calm care nu era decît aparent. Știu că sînteți proprietarul publicației, dar nu pot, doar pe acest considerent, să accept orice sugestie a dumneavoastră. În afară de domnul Fulkerson, nimeni n-are dreptul să-mi spună cum s-o conduc.

Dryfoos îl fulgeră cu privirea și-l întrebă amenințător :

— Vrei să spui că n-ai de gînd să-l dai afară pe vagabondul ăla bătrîn ? Vrei să spui că trebuie să-i dau bani și de acum încolo unui om care-ar fi dispus să-mi taie capul, dac-ar putea ? !

— Nu spun nimic, domnule Dryfoos, răspunse March. Obrajii i se aprinseseră și adăugă : Dar vă spun categoric că dacă veți mai rosti asemenea cuvinte la adresa lui Lindau, unul din noi va fi nevoit să părăsească încăperea. Refuz să vă ascult.

Dryfoos îl privi uimit, apoi își îndesă pălăria pe cap, ieși din birou și coborî scările cu pași hotărîți ; March simți că i se strecoară în suflet un fel de milă, care nu era în întregime numai pentru el însuși. Poate că în cele din urmă el va avea cel mai mult de suferit, dar deocamdată îi părea rău că-l învinsese pe bătrîn ; și i se făcea rușine la gîndul că Dryfoos îl infuriase așa de tare. Își dădea seama că n-are prea multe argumente în apărarea generozității și altruismului lui Lindau și nu încercase niciodată să-i țină partea pe tărîmul economiei politice. În relația sa cu Dryfoos nici n-ar fi putut adopta o poziție diferită de cea pe care o adoptase și se gîndi mulțumit că procedase bine refuzînd să accepte instrucțiuni și ordine de la el. Și totuși era oarecum nemulțumit de victoria sa prezentă, nu numai pentru că aceasta amenința poziția sa viitoare, ci și pentru că-și dădea seama că, furat de valul de minie, fusese destul de nedrept în privința autorității lui Dryfoos în această problemă. Se simți tentat să se ducă acasă și să-i spună soției sale ce se întîmplase și să înceapă imediat pregătiri pentru viitor. Își stăpîni însă slăbiciunea și-și văzu de treabă automat, deschise scrisorile și manuscritele de pe birou dînd dovadă de acea putere de dedublare a gîndurilor specifică oamenilor cu imaginație bogată. Se bucură cînd Conrad Dryfoos, după ce așteptase probabil să se convingă că tatăl său nu se

— Iai întoarce, veni de la contabilitate și deschise ușa biroului lui March cu o figură îngrijorată.

— Domnule March, începu el, sper că nu v-a spus tata vreă vorbă pe care n-o veți putea uita. Știu că era foarte furios, iar cînd e furios e capabil să spună lucruri pe care apoi le regretă.

Văzînd atitudinea împăciuitoare a fiului în numele tatălui său — atitudine total diferită de cea pe care ar fi adoptat-o bătrînul cel trufaș — March începu să ridă.

— Da' de unde ! Mă tem că lucrurile stau tocmai invers : cred că eu i-am spus tatălui tău niște lucruri pe care nu va putea să le treacă cu vederea, Conrad.

Îi spunea tinărului pe nume, pe de-o parte, ca să-l poată deosebi de tatăl său, pe de alta, din pricină că se molipsise de la Fulkerson, iar pe de alta, dintr-un sentiment de afecțiune care probabil se manifesta firesc așa.

— Știu că n-a dormit azi-noapte după plecarea dumneavoastră, continuă Conrad, și, bine-nțeleș, asta l-a făcut mai irascibil. Și a fost grozav de afectat de unele lucruri spuse de domnul Lindau.

— Și eu m-am frămîntat mult, spuse March. Lindau n-ar fi trebuit să vină acolo deloc.

— Nu, răspunse Conrad, fără a fi parcă întru totul sincer.

— I-am și spus domnului Fulkerson. L-am prevenit că Lindau ar putea avea o astfel de ieșire. Faptul că l-a invitat a fost nedrept și față de el, și față de tatăl tău.

— Domnul Fulkerson a avut cele mai bune intenții, răspunse Conrad. A făcut-o pentru că l-a jignit atunci cînd a vorbit despre pensia lui.

— Așa este, dar a fost o greșeală. Știa că Lindau nu se abate de la principiile sale, cum le spune el ; iar unul dintre principiile de bază este demascarea celor bogați, indiferent dacă este sau nu momentul potrivit. Nu-mi amintesc exact ce-a spus aseară, dar am fost convins că l-am oprit de la o ieșire cu adevărat violentă. Și totuși se pare că tatăl tău s-a înfuriat grozav.

— Da, știu, spuse Conrad.

— Nu sînt de acord cu Lindau, fără îndoială. Cred că, printre cei bogați, se găsesc tot atîția oameni buni, cum-

secade și cinstiți, cîți se găsesc printre cei săraci și că pot fi la fel de generoși și de săritori. Dar Lindau susține un adevăr parțial, care poate face mai mult rău decît întregul adevăr și...

— Adevăr parțial ? ! îl întrerupse tinărul.

— Doar nu crezi și *tu* în ideile lui Lindau ? !

March se lăsă pe spate sprijinindu-se de scaun și-l privi cuprins de satisfacție ; astfel, fără să vrea, îl observă pe Fulkerson, care stătea în ușa, probabil de mai mult timp, iar în clipa următoare îl auzi spunînd :

— Salutare, salutare ! Care-i pricina ? Și Conrad îți cere socoteală din pricina lui Lindau ?

Tinărul se întoarse și, văzînd chipul zimbitor și radios al lui Fulkerson, ieși din birou ca și cum, în starea de spirit în care se afla, n-ar fi putut suporta prezența acestui om atît de zeflemitor.

March simți că-l cuprinde și pe el din nou furia.

— Scuză-mă, Fulkerson, dar spune-mi : știai cînd ai plecat de ce vroia să stea de vorbă cu mine domnul Dryfoos ?

— Ei nu, nu prea știam, spuse Fulkerson luînd loc pe scaunul său obișnuit și privindu-l pe March pe deasupra spătarului. Mi-am dat eu seama că-l roade ceva și mi-am zis c-ar fi bine să nu-l zgîndăresc prea mult. Mi-am închipuit că o să-ți țină o lecție cu privire la amicul Lindau.

Fulkerson izbucni în rîs. March rămase serios.

— Domnul Dryfoos, spuse el încercînd să facă impresie asupra lui Fulkerson printr-o exprimare simplă, a venit și mi-a poruncit să-l eliberez pe Lindau de angajamentul la revistă, să-l dau afară, după cum s-a exprimat el.

— Serios ? întrebă Fulkerson cu aceeași voioșie. Bătrînul este un om de afaceri din creștet pînă-n tălpi. Păi, cred că n-o să-ți fie greu să găsești pe altcineva să facă treaba lui Lindau. În orașul ăsta mișună filologii cu burta goală. Și tu ce-ai spus ?

— Ce-am spus ? repetă March. Ascultă, Fulkerson, pentru tine poate asta-i o glumă, dar pentru mine nu. Nu sînt obișnuit să mi se vorbească de parc-aș fi băiat de prăvălie și să mi se dea ordin să concediez un om sensibil

și instruit ca Lindau ca pe un mecanic bețiv. Iar dacă tu așa m-ai cunoscut...

— Ei, stai așa, March ! N-are rost să iei în serios purtarea bătrînului. N-a vorbit serios... nu știe să se poarte, dacă stăm să ne gîndim bine.

— În cazul ăsta, eu știu să mă port, spuse March. Am refuzat să primesc ordine de la domnul Dryfoos, a cărui autoritate în conducerea *Magazinului bilunar* n-o recunosc și l-am trimis la tine.

— Nu zău ? ! se minună Fulkerson. E proprietarul revistei !

— Nu-mi pasă cine e proprietarul revistei, spuse March. Încă de la început am dus tratative numai cu tine și las lucrurile în seama ta. Ce hotărâști în privința lui Lindau ?

— Ei, mai bine renunță la caraghiosul ăla bătrîn, spuse Fulkerson. Într-un fel sau altul o să se descurce el și o să scăpăm de-o mare belea.

— Și dacă nu sînt de acord să renunț la el ?

— Ei, haide, March, nu spune asta ! începu Fulkerson.

— Și dacă nu sînt de acord să renunț la el, repetă March, ce-ai de gînd să faci ?

— Să fiu al naibii dacă știu ce-o să fac, spuse Fulkerson. Sper că totuși n-ai să iei această hotărîre. Dacă bătrînul a mers atît de departe, încît să stea de vorbă cu tine înseamnă că e hotărît, așa că probabil e mai bine să renunțăm de la bun început.

— Vrei să spui că n-ai să fii alături de mine în ceea ce consider a fi de datoria mea, într-o chestiune de principiu ?

— Fără-ndoială, March, spuse Fulkerson împăciuitor, am să fac ceea ce cred că e bine. Dar Dryfoos este proprietarul revistei....

— Nu și al meu, spuse March ridicîndu-se. A făcut o mică greșeală în clipa în care mi-a vorbit ca și cum aș fi fost proprietatea lui. Iar în clipa cînd — March își puse pălăria și-și luă pardesiul din cui — ai să-mi prezinți scuze din partea lui sau ai să vii să-mi spui că n-ai reușit să-l convingi să-mi ceară scuze și că ești gata să fii alături de mine, abia atunci am să-mi reiau locul la acest birou. Pînă atunci demisia mea îți stă la dispoziție.

! Porni spre ușă, dar Fulkerson îl opri.

— Ascultă, March. Să nu faci una ca asta ! Ce dracu, nu-ți dai seama în ce situație mă pui ? Hai, stai jos și să discutăm puțin. Am să-ți arăt... am să-ți dovedesc... ei, fir-ar al dracului de neamț bețiv ! Nu merită să se facă atîta tevatură în jurul lui. Ducă-se-ncolo și, cu timpul, o să-l potolim pe bătrîn !

— Am impresia că nu prea ne-nțelegem, domnule Fulkerson, spuse March cu multă demnitate. Poate că n-o să reușim niciodată să ne-nțelegem. Dar vă las pe dumneavoastră să judecați.

Mai făcu un pas, iar Fulkerson se dădu instinctiv la o parte și-l lăsă să treacă, privindu-l uluit. Pentru March, uimirea plină de regret a celuiilalt era oarecum amuzantă și era cît pe-acî să zîmbească, dar își spuse că împrejura-rea era pentru el la fel de nefericită ca și pentru Fulkerson, așa că nu zîmbi. Sentimentul de indignare îl îndirjea în hotărîrea de a accepta orice consecințe în locul supunerii față de un om ca Dryfoos ; simțea cu acuitate că relația cu el îl înjosise și-l cuprinse iarăși nemulțumirea de la început, legată de lipsa de sinceritate a lui Fulkerson ; totodată i se strecurau în suflet presimțiri sumbre. Nu numai din pricină că-și dădea seama că se desparte de o activitate ce-i adusese din ce în ce mai multe bucurii, dar și pentru că-și dădea seama că joacă pe o singură carte siguranță, belșugul și liniștea familiei sale și că, pierzîndu-le, va pierde tot ceea ce pentru majoritatea oamenilor reprezintă frumusețea și bucuria vieții. Constată — cu spaima firească a oricărui bărbat cîstit — că pune în primejdie însăși existența familiei sale, mînat fiind de mîndrie și onoare, lucruri de care probabil nu avea dreptul să țină seama avînd în vedere posibilele necazuri ulterioare. Înțelegea, așa cum înțelege orice supus, indiferent cît de frumos sau de comod este jugul pe care-l poartă, că ființa sa aparține altcuiva, a cărui voință este lege pentru el. Sentimentul său de revoltă este străbătut, cînd și cînd, de dorința josnică de a se întoarce și de a-i spune lui Fulkerson că totul e-n ordine și că cedează. Pentru a pune capăt luptei și suferinței sale, iuți pasul, așa încît se trezi că ajunge acasă aproape în fugă.

Probabil că, fără să-și dea seama, făcuse mai mult zgomot cu cheia, căci deschizînd ușa, constată că soția lui venise să-i deschidă :

— Vai de mine, Basil, de ce te-ai întors ? ! Ți-e rău ? Ești grozav de palid. De fapt, nici nu mă mir. Nici că te mai duci vreodată la un banchet al domnului Fulkerson ! Nu rezisti la așa ceva și o să ai stomacul deranjat o săptămînă. Doamne, ce înfierbîntat ești ! Ești lac de transpirație ! Ai să te îmbolnăvești !

Îi luă pălăria pe care o legăna într-o mină și, cu blîndețe și nerăbdare, îl făcu să se așeze pe un fotoliu.

— Ce s-a întîmplat ? S-a întîmplat ceva ?

— S-a întîmplat tot ce se putea întîmpla, spuse el, regăsindu-și glasul după ce tuși răgușit de cîteva ori, iar apoi își descărcă sufletul într-o spovedanie încilcită și îngrămădită, iar dînsa nu reuși să priceapă întreaga situație decît după ce-l supuse unui lung interogatoriu.

În cele din urmă rosti :

— Eram sigură că Lindau o să te bage-n bucluc.

March se simți jignit pînă-n adîncul sufletului și exclamă cu reproș în glas :

— Isabel !

— Of, Doamne, știu ! răspunse ea și începu să plîngă. Nici nu mă mir că n-ai vrut să-mi spui mai nimic despre banchet azi de dimineată. Am văzut eu, dar am crezut că ești doar puțin mahmur și n-am insistat. Păcat că n-am făcut-o ! Dacă-mi spuneai ce-a zis Lindau, îmi dădeam seama ce-o să iasă din asta și-ți puteam da un sfat..:

— M-ai fi sfătuit, întrebă March, să mă supun unei asemenea constrîngerii și să accept cu umilință o hotărîre crudă îndreptată împotriva unui om care mi-a fost cîndva prieten ?

— Ce întîmplare nefericită ți l-a scos în cale ! Probabil că va trebui să plecăm. Tocmai ne obișnuisem la New York și n-cepusem să ne simțim bine. Nici nu știu încotro s-o pornim ; parcă nu ne mai simțim bine la Boston ; și nici n-am putea trăi acolo numai din două mii de dolari ; mi-ar fi și rușine să încerc. De fapt, nici nu știu unde am putea trăi din banii ăștia. Poate în vreun sat unde nu

există nici școli, nimic din cele necesare copiilor. Oare ce-or să zică când o să le spunem, bieții de ei ?

Fiecare cuvînt se înfigea ca o lovitură de pumnal în inima lui March, atît de sensibilă cînd era vorba de ai săi ; în ciuda experienței îndelungate, care-i arătase cu cită ușurință își alină femeile suferințele plîngînd, lacrimile soției sale îi sfîșiau totdeauna sufletul ; cea mai mică suferință a copiilor pricinuită de el îl făcea să se simtă un adevărat ucigaș. Soția sa lua lucrurile mult mai în tragic decît se așteptase, cu toate că-și închipuise că-i va adresa o serie de cuvinte, sau poate numai priviri, destul de grave. Se așteptase să aibă unele neplăceri, dar neplăceri ce-l priveau direct — manifestări de compătimire, care l-ar fi apăsător, l-ar fi stînjinit —, dar nici nu-i trecuse prin minte că va fi pus în fața unui punct de vedere îngust, meschin, pur domestic, legat de posibila catastrofă a familiei, punct de vedere ce-l neglija pe el complet și viza doar ceea ce era mai apăsător și mai dezolant în această perspectivă. Era insuportabil. Își luă din nou pălăria, sperînd vag că soția sa va încerca să-l oprească, și ieși grăbit din casă. Hoinări fără țintă pînă ce-și dădu seama că i s-a făcut o foame grozavă, intră într-un restaurant și luă prinzul și, cînd plăti, încercă să-și închipuie cum s-ar simți dacă acela ar fi cu adevărat ultimul său dolar.

Se întoarse acasă spre mijlocul după-amiezii sperînd în chip meschin că Fulkerson a trimis un mesaj de împăciuire sau că-l așteaptă acolo să rediscute problema. Dar din nou îl întîmpină în ușă soția lui, deși parcă era altă femeie decît cea pe care o lăsase acasă plîngînd de dimineată.

— Le-am spus copiilor, zise dînsa zîmbind și oferînd o scuză pentru absența sa de la masa de prînz, că probabil ai foarte mult de lucru, că nu știu precis, dar a trebuit să te întorci la redacție.

— Credeai c-am să mă întorc, Isabel ? întrebă March cu o privire plină de suferință. Dacă-mi ceri tu, mă întorc și fac ce mi-a ordonat Dryfoos. Te asigur că, fiind atacat din două părți, sînt destul de îngrozit.

— Ce prostie, spuse ea, sînt întru totul de acord cu ceea ce-ai făcut. Dar stai jos și nu mai umbla de colo-colo

și ajută-mi să-mi dau seama dacă am înțeles totul bine. Sigur că trebuia să mă descarc și eu.

Îl puse să repete toată discuția cu Dryfoos și să-i redea exact propriile sale cuvinte. Din când în când, pe măsură ce-l urmărea, exclama : „Minunat !“, „Frumos din partea lui !“ sau „Ah, ce bine-mi pare că i-ai zis-o !“ În cele din urmă rosti :

— Ei, și acum să privim lucrurile din punctul lui de vedere. Să încercăm să fim cât se poate de obiectivi înainte de a merge înainte.

— Sau înapoi, interveni March trist. Lucrurile stau cât se poate de simplu : el este proprietarul revistei.

— Bine-nțeles.

— Și este perfect îndreptățit să creadă că voi ține seama de interesele sale bănești...

— Ah, interesele astea bănești mizerabile ! N-ai vrea să nu mai fie bani în lume ?

— Ba da, sau dacă nu, să fie mai mulți bani în lume... Iar eu eram întru totul de acord cu acest lucru. N-am pierdut nici o clipă din vedere acest aspect, pe care am considerat că am datoria să-l respect încă de când am înțeles legătura dintre el și revistă.

— Da, în privința asta pot depune mărturie în fața oricărei instanțe. Ai făcut-o într-o măsură mult mai mare decât am reușit eu s-o fac, Basil. Și exact la fel s-au petrecut lucrurile și cu indivizii ăia îngrozitori de la asigurări.

— Știu, spuse March încercînd să rămînă insensibil la vorbele ei măgulitoare sau, cel puțin, să arate că nu le merită. Știu că spusele lui Lindau l-au jignit și înțeleg de ce-a considerat că are dreptul să-l pedepsească. Singura mea obiecție este că n-avea dreptul să-l pedepsească prin mine.

— Așa ? ! rosti doamna March pe un ton întrebător.

— Dacă se punea problema să folosim *Magazinul bi-lunar* ca pe un purtător al ideilor ciudate ale lui Lindau — cu toate că nu sînt chiar așa de ciudate, s-ar putea să le fi luat în cea mai mare parte de la Ruskin — atunci atitudinea mea era neîntemeiată, sau cel puțin ar fi trebuit să-mi pun problema dacă nu cumva asemenea idci ar putea dăuna revistei.

— Nu văd în ce măsură ar fi mai dăunătoare decît articolele de elogiare a sclaviei, scrise de colonelul Woodburn, interveni doamna March.

— Stai puțin, spuse March imparțial, putem publica, fără să ne afecteze, zece articole de elogiare a sclaviei, care nu se va mai întoarce niciodată. Dar dacă am publica un singur articol pe tema sclaviei, despre care Lindau susține că încă există, unii cititori ne-ar lua-o în nume de rău, iar efectul s-ar resimți la contabilitate. Dar nu asta-i problema. Legătura lui Lindau cu *Magazinul bilunar* este aproape pur automată. Nu este decît un simplu traducător al unor schițe și povestiri, pe care mi le prezintă mai întîi mie, și nu se pune deloc problema că ideile lui ne fac rău, ci că eu sînt transformat în brațul care-l pedepsește pentru ideile lui. Asta nu vreau să se îndeplinească, așa ceva n-am să fac niciodată !

— Dacă ai face-o, spuse soția lui, te-ai desconsidera total. La început n-am înțeles cum stau lucrurile. Am crezut că ești pornit împotriva lui Dryfoos numai pentru că ți-a vorbit pe un ton poruncitor și pentru că nu vroiai să-i recunoști autoritatea. Dar acum sînt alături de tine, Basil, cu trup și suflet, cum spune nesuferitul ăla de Fulkerson. Dar, cine și-ar fi putut închipui vreodată că va lua poziție împotriva ta ?

— Nu știu, spuse March gînditor, dacă eram îndreptățiți să ne așteptăm la altă atitudine. Principiile lui Fulkerson sînt meschine ; sînt principiile omului de afaceri, iar tot ceea ce este bun în el este secundar și total rupt de etica și metodele sale. Din fire este un om generos și drept, dar viața l-a învățat să-și plece capul și să înșele, așa cum ne-a învățat pe toți.

— Pe tine nu te-a învățat așa ceva, Basil.

— Să nu contezi pe asta. Poate din pricină că eu sînt un elev mai slab. Dar mă întreb dacă într-adevăr îl disprețuiesc pe Fulkerson mai mult pentru atitudinea sa de azi dimineată decît pentru vorbele lui de grosolană măgălire rostite la adresa lui Dryfoos aseară. De-abia le-am putut suporta.

Soția sa îi ceru să i le repete, iar apoi spuse :

— Într-adevăr, e îngrozitor. Nu m-aș fi așteptat din partea domnului Fulkerson.

— Poate că n-a făcut-o decît pentru a menține cursul discuției și pentru a-i da bătrînului ocazia să spună și el cîte ceva, zise March împăciuitor. Rezultatul a fost mai urît, pentru că Dryfoos n-a reușit să meargă pe drumul indicat de Fulkerson.

— Și totuși a fost oribil, insistă soția lui. Eu, una, am terminat-o cu domnul Fulkerson.

— N-am apucat să-ți povestesc despre discuția mea cu Conrad Dryfoos după plecarea tatălui său, continuă March după o pauză și-i relatează ceea ce se petrecuse între el și tinăr.

— Bănuiesc că a avut loc un schimb de cuvinte între tată și fiu, înainte ca bătrînul să vină la mine, și asta l-a înfuriat.

— Da, dar ce curios că fiul unui astfel de om poate avea o asemenea atitudine ! Crezi că-i spune și tatălui lui lucrurile astea ?

— Nu știu, dar îmi închipui că, în felul său blînd, Conrad e în stare să spună oricui ceea ce gîndește. Poate că trebuie să-l luăm drept un tip excentric.

— Bietul băiat ! Totdeauna mă întristează puțin. Are o expresie grozav de tristă. Cred că nu l-am văzut niciodată cu adevărat fericit, poate doar în seara aceea, la doamna Horn, cînd stătea de vorbă cu domnișoara Vance. Și chiar și atunci m-a întristat mai mult ca oricînd.

— Ținînd cont de convingerile lui, nu-l invidiez deloc pentru viața pe care o duce acasă. Poate că și pentru bătrînul Lindau ar fi la fel de insuportabilă.

— Ei, lasă, spuse doamna March, hai să nu ne mai gîndim la ei și să vedem ce facem noi.

Începuseră să analizeze căile și mijloacele pe care le aveau la dispoziție, cum și unde vor locui, ca urmare a rupturii intervenite între March și *Magazinul bilunar*. Din salariul primului an nu reușiseră să agonisească nimic ; se pregătiseră doar să economisească, dar nu puteau conta pe nimic sigur în afară de cei două mii de dolari. Și totuși își imagină un viitor în care reușeau să trăiască ușor numai din acești bani și din ceea ce mai cîștiga March din scris. Urma să devină un luptător liber și să lupte în slujba oricărei idei pe care o va considera justă ; nu avea nici un fel de lanțuri sau opreliști. Se întorceau la Boston

animați de hotărîrea eroică de a face tot ceea ce le era mai neplăcut ; s-ar fi întors în propria lor locuință, dacă n-ar fi închiriat-o din nou ; dar, în orice caz, doamna March era de un ajutor substanțial luînd persoane în gazdă, cu casă și masă, sau numai închiriindu-le camere. Dădeau bătaii grele, dar în cele din urmă ieșeau învingători.

— Principalul este să fii drept, spuse ea. Sînt mult mai fericită decît aș fi fost dacă ai fi venit acasă și mi-ai fi spus că ai făcut ceea ce ți-a cerut Dryfoos și că ți-a dublat salariul.

— Cred că n-aș fi făcut asta nici într-un caz, nici în celălalt, spuse March simplu.

— Ei, nu contează. Am dat numai un exemplu.

Trăiau amîndoi clipe de ușurare și de exaltare așa cum trăiesc cei ce iau viața de la început în orice condiții.

— Sper că ești încă destul de tînăr, Basil, spuse ea și refuză să accepte părerea lui că amîndoi fuseseră cîndva mai tineri.

Se auzi o bătaie în ușă ; cînd se întorceau de la școală, copiii băteau la ușă, iar mama lor le deschidea.

— Să le spunem chiar acum ? întrebă ea și dădu fuga să deschidă ușa, înainte ca March să-i răspundă.

Copiii nu erau singuri. Fulkerson, zîmbind cu gura pînă la urechi, era împreună cu ei.

— March e acasă ? întrebă el.

— Domnul March este acasă, răspunse soția lui cu un aer măreț. Este în birou, și-l conduse într-acolo, în timp ce copiii se îndreptau spre camerele lor.

— Ei bine, March, e-n regulă ! strigă Fulkerson cînd îl văzu. Bătrînul s-a potolit.

— Dacă aveți de discutat probleme serioase, poate că..., începu doamna March.

— Vai, dar nu vrem să plecați, spuse Fulkerson. Îmi inchipui că March v-a povestit.

— Da, i-am povestit, spuse March. Nu pleca, Isabel. Ce vrei să spui, Fulkerson ?

— Tocmai s-a întors acasă și m-a trimis pe mine să-ți transmit scuzele sale. Și-a dat seama că n-avea rost să-ți vorbească așa cum ți-a vorbit și-și retrage cuvintele. Venea chiar el dacă-i ceream, dar i-am spus că mă descurc și singur.

Fulkerson părea așa de fericit că lucrurile se aranjaseră, iar soții March știau cu câtă amabilitate se preocupă de problemele lor, încît la început se molipsiră în chip irezistibil de starea lui de spirit. Simțiră că alunecă amîndoi de pe culmile virtuții pe care le atinseseră, iar March făcu o tentativă de a-și menține poziția întrebînd :

— Și Lindau ?

— Ei, Lindau rămîne în seama mea, spuse Fulkerson. Tu n-o să mai ai de-a face cu el. Am să-l expediez treptat.

— Vrei să spui că domnul Dryfoos își menține părerea privitor la concedierea lui Lindau ? întrebă March.

— Da' nu-i vorba de nici o concediere, protestă Fulkerson. E foarte simplu : dacă n-ai să-i mai trimiți de lucru, n-o să mai aibă ce lucra. Iar dacă o să vină pe-acolo, poți să-l... O să fie trimis la mine.

March clătină din cap, iar soția sa oftă și simți cum este smulsă din sinul vieții dulci, la care se readaptase foarte repede, și așezată iarăși alături de soțul ei, pe culmea rece a principiilor morale.

— Nu merge, Fulkerson. Ești foarte drăguț, dar, la urma urmei, tot acolo ajungem. Mi-aș fi putut continua munca și fără scuzele domnului Dryfoos ; și-a depășit, într-adevăr, autoritatea, dar asta e o chestiune mărunță. Aș fi trecut-o cu vederea dat fiind că nu știe să se poarte în lume, dar nu pot fi de acord cu concedierea lui Lindau — pînă la urmă tot acolo ajungem, indiferent dacă o fac eu sau o faci tu, indiferent dacă e o faptă bună sau rea — numai pentru că susține o părere sau alta.

— Dar nu pricepi că bătrînul tocmai acele păreri nu le admite ? N-are nimic cu el, ca om. Probabil că nu există om care să-l admire pe Lindau, în unele privințe, mai mult decît bătrînul Dryfoos.

— Am înțeles. Vrea să-l pedepsească pentru părerile lui. Eu nu pot fi de acord cu așa ceva nici direct, nici indirect. Nu-i publicăm părerile și are tot dreptul să și le mențină, indiferent dacă domnul Dryfoos este sau nu de acord cu ele.

Doamna March considerase că nu se cuvine să intervină în discuție, dar acum veni și se așeză pe scaunul de lingă soțul ei.

— Măi, fir-ar să fie ! exclamă Fulkerson răvășindu-și părul cu amîndouă mîinile. Ce să mă fac ? Bătrînul cere să plece neapărat.

— Iar eu nu sînt de acord cu plecarea lui, spuse March.

— Și dacă el pleacă, pleci și tu ?

— Dacă pleacă el, plec și eu.

Fulkerson se ridică.

— În fine ! O să văd ce pot face. Mă tem că bătrînul nu va accepta, March. Vorbesc serios. Poate totuși te răzgîndești. M-aș... mi-ai face mie, personal, un serviciu. Mă pui în mare încurcătură. Îți dai seama că trebuie să aleg între voi.

March nu spuse decît :

— Da, trebuie să fii ori de partea lui, ori de partea mea.

— Stai așa ! Ne vedem miine dimineată. Nu face nici o mișcare...

— Ah, n-am ce mișcare să fac, spuse March zîmbind trist. Toate mișcările au încetat, asta-i tot.

După ce Fulkerson plecă, se lăsă pe scaun și oftă adînc.

— Asta-i prea mult. Credeam c-am încheiat capitolul.

— Nu, spuse soția lui. Parcă-ai fi dus o bătălie pentru a doua oară.

— Bine că cel puțin e un război sfînt.

— Nu pot suporta nesiguranța. De ce nu mi-ai spus de-a dreptul că, în nici un caz, nu te mai întorci acolo.

— Puteam s-o fac, și astfel mă acopeream de glorie. N-o să reușească să-l convingă pe Dryfoos. Cred că amîndoi am prefera să ștergem ce-a fost, dacă am putea.

— Probabil.

Nu reușiră să-și redobîndească entuziasmul pierdut, demnitatea pierdută. La cină doamna March își întrebă copiii dacă le-ar plăcea să se întoarcă definitiv la Boston.

— Cum, dar ce, plecăm de-aici ? întrebă Tom fără entuziasm.

— Vroiam doar să știu ce părere aveți, spuse ea, privind pe furiș, spre soțul ei.

— Dacă ne-ntoarcem, spuse Bella, vreau să locuim pe Back Way. E tare urît în cartierul de sud.

— Atunci ar trebui să mă duc la Harvard și să stau

în gazdă la Cambridge. Aș ajunge la voi mai ușor dacă ați fi pe Back Way.

Părinții își zîmbiră trist și, auzind mărețele planuri de viitor ale copiilor, March se hotărî să facă tot posibilul pentru a satisface dorințele lui Dryfoos. Le sugeră să meargă la teatru, vrînd astfel s-o distragă pe soția sa de la grijile care desigur o frământau.

— Am putea merge la *Vechiul cămin*, propuse el, cu o tristă ironie pe care n-o sesiză decît soția sa.

— Da, să mergem ! strigă Bella.

În timp ce se pregăteau, sună cineva la ușă, iar Bella se duse să deschidă și se întoarse spunîndu-i tatălui ei că a venit domnul Lindau.

— Spune că vrea să-ți vorbească numai o clipă. E în salon. Nu vrea nici să stea jos, nu vrea nimic.

— Ce-o fi vrînd ? întrebă doamna March dînd glas dezamăgirii tuturor.

Pe chipul lui Lindau March citi semne de furtună. Slătea în mijlocul camerei cu un aer grav și foarte trist.

— Eu ved că tu pleci, spuse el, nu țin mult pe tine. Eu venit se aduc înapoi reviste și banii asta. Eu nu pot se lucrez acum pentru tine și se țin bani care luat deșă. Asta nu banii cinstiți, banii cîștigat cu muncă. Asta banii făcut din speculație, din asuprire muncitor, din lipsele de la om serac. de un om... Aici fiecare dolar și fiecare cent zint. Eu simțit parcă sînge pe ei ist.

— Cum așa, Lindau ? începu March, dar bătrînul îl întrerupse.

— Nu spune nimic la mine, Basil ! Nu am așteptat de la tine. Tu cunoscut zentimentele mele. De ce nu spus la mine ale cui banii pletești ? Ah, eu nu fac finofat la tine. Nu ai gîndit la asta. Tar eu am gîndit, și eu finofat, la fel cum om ala, dacă eu banii de la el păstrez. Dacă tu din început spuneai la mine, dacă tu zincer la mine erai. Tar nu face nimic. Tu poți mai departe se mergi, tu vez lucrur alte fel. Tu ai familie, eu zingur zint. Eu zingur muncesc, eu zingur mor de fome cînt nu muncesc. Tar am inima curate și cînt muncesc și cînt mor de fome. Tă banii înapoi la om ala. Eu am milă pentru el. Eu nu vroi la el se super, tar nu pot se ved la el și banii lui otrave zint.

March încercă să discute cu Lindau, să-i dovedească inutilitatea, nedreptatea și absurditatea demersului său ; în final, nu făcură altceva decît să se enerveze amîndoi, iar Lindau plecă copleșindu-l pe March cu o avalanșă de cuvinte germane, în care-l făcea și pe el la fel de vinovat ca și pe cel pe care Lindau îl numea stăpînul lui.

— Vezi, e cam nebun, bine c-ai scăpat de el, spuse doamna March. Acum nu mai ai nici un motiv să te certî cu Dryfoos și poți să mergi înainte.

— Da, spuse March, dar tare aș vrea să nu am sentimentul că merg pe furîș. Doamne, ce zi lungă am avut ! Parc-a trecut un veac de azi-dimineață.

— Da, un mileniu. Oare ce se mai poate întîmpla ?

— Nimic, sper. Aș vrea să mă culc.

— Cum, nu mergi la teatru ? se văicări Bella.

— La teatru ? ! Ah, da, bine-nțeles. Aș vrea să mă culc, după ce ne-ntoarcem acasă, iar March se amuză de expresia uimită a fiicei sale. Haideți ! E gata Tom ?

IX

Fulkerson plecă de la familia March atît de tulburat, încît nu se simți în stare să dea ochii cu cei pe care-i înveselea în mod obișnuit la masa doamnei Leighton. Din acest motiv, precum și din alte motive ascunse, se duse să ia masa la Maroni. Nu se aștepta să mai obțină ceva de la Dryfoos imediat ; își dădea seama că Dryfoos are desigur sentimentul că a făcut o mare concesie în privința lui March și că, dacă ar reuși să mai obțină ceva de la Dryfoos, asta s-ar putea întîmpla numai după ce bătrînul va lua masa de seară. Nutrea însă și speranța vagă și nesigură că s-ar putea să-l întîlnească pe Lindau la Maroni și să obțină de la el o oarecare concesie, vreun cuvînt de scuză sau de regret pe care să-l poată transmite lui Dryfoos, găsind astfel calea de a relua discuția cu acesta ; poate că, atunci cînd va afla cum stau lucrurile, Lindau însuși va hotărî să-și încheie colaborarea cu *Magazinul bilunar*, de dragul lui March, limpezind astfel situația. În disperarea sa, Fulkerson se simțea în stare să-i sugereze această soluție

lui Lindau într-o formă delicată sau chiar să-l sfătuiască fără ocolișuri să procedeze astfel, nu-i păsa prea mult de soarta lui Lindau, dar îl interesa grozav soarta revistei.

Dar nu-l găsi pe Lindau la Maroni ; îl găsi doar pe Beaton. Ședea la masă, cu fața spre ușă, când intră Fulkerson, așa că acesta veni și se așeză firesc lângă el. Expresia solemnă din ochii mari ai lui Beaton îl îndemnă să-și descarce sufletul și, în timp ce-și desfăcea șervetul încă umed (lucru firesc pentru lenjeria puțină și deseori spălată de la Maroni) și-l întindea pe genunchi, Fulkerson spuse :

— Te-am căutat azi-dimineață să discutăm despre numărul de Anul nou și m-am necăjit grozav că nu te-am găsit. Probabil însă că mi-am făcut probleme degeaba.

— De ce ? îl întrebă Beaton scurt.

— Păi, nu sînt sigur că o să mai apară numărul de Anul nou.

— De ce ? îl întrebă Beaton din nou.

— E război între ingerul păzitor și redactorul literar în legătură cu marele traducător și poliglot.

— Lindau ?

— Lindau îl cheamă.

— Ce-o fi vrînd redactorul literar după expunerea de idei pe care a făcut-o Lindau ieri seară ?

— Nu știu ce vrea, dar, după părerea lui, intrucît ideile lui Lindau n-au influențat activitatea lui în cadrul revistei, March nu admite să servească drept instrument în sancționarea lui Lindau. Bătrînul a cerut să fie dat afară, după cum s-a exprimat el.

— Atitudinea lui mi se pare destul de corectă, spuse Beaton imparțial, în timp ce se gîndea, cuprins de o ușoară neliniște, la consecințele pe care acest război le-ar putea avea asupra propriei sale situații. Ultima sa vizită acasă îl făcuse să înțeleagă că nu-și mai putea neglija datoria de a înapoia familiei sale ajutorul pe care i-l dăduse ; cum mama lui era bolnavă, iar tatăl lui îmbătrînea, trebuia să înceapă să-i ajute într-un fel, dar pînă acum își cheltuise salariul mai repede decît reușea să-l cîștige ; cînd intrase Fulkerson, tocmai se întrebă dacă va reuși să-l determine să-i mărească leafa, amenințîndu-l că renunță la slujbă, și-și spunea ce bine-ar fi dacă ar fi des-

tul de îndrăgostit de Margaret Vance, sau măcar de Christine Dryfoos, ca să se însoare cu ea, reușind să ajungă doar la concluzia tristă că, de fapt, o iubește cu adevărat pe Alma Leighton, care nu avea bani și care, după toate aparențele, n-avea nici măcar dorința de a se căsători din dragoste.

— Ei, ce-ai de gând să faci ? întrebă el istovit.

— Să fiu al naibii dacă știu ce-o să fac, spuse Fulkerson. Am alergat toată ziua încercînd să repar lucrurile — războiul a izbucnit azi-dimineață, imediat după micul dejun — iar la un moment dat chiar am crezut c-am izbutit. L-am făcut pe bătrîn să-și dea seama că i-a vorbit cam prea autoritar lui March ; că, de fapt, ar fi trebuit să-l transmită prin mine dorințele sale ; și că este de acord să mă ocup eu de concedierea lui Lindau, fără ca March să aibă vreo legătură cu treaba asta. Am crezut c-am ieșit basma curată, dar March susține că scuzele și regretele sînt foarte bune în felul lor, dar nu schimbă cu nimic esența problemei.

— Care este esența problemei ? întrebă Beaton, turnîndu-și puțin Chianti ; în timp ce punea sticla pe masă, se gîdea că, dacă ar bea apă în loc de Chianti, i-ar putea trimite tatălui său trei dolari pe săptămînă în contul vechilor datorii, și se hotări să facă acest lucru.

— Esența problemei, după părerea lui March, este pedepsirea lui Lindau pentru părerile sale personale. Susține că dacă-l dau eu afară e același lucru ca și cînd l-ar da el afară.

— Problema ar putea fi privită și așa, spuse Beaton. Își bău vinul și se gîndi că o să bea vin numai de două ori pe săptămînă sau că o să-i ceară lui Maroni să-i păstreze jumătatea de sticlă rămasă și o să-i trimită tatălui său doi dolari. Și-acum ce-ai de gând să faci ?

— Asta nu știu nici eu, răspunse Fulkerson cu regret. După o clipă spuse disperat : Tu ai cap bun, Beaton ! De ce nu-mi dai o idee ?

— De ce nu renunți la March ? îi sugeră Beaton.

— Imposibil ! spuse Fulkerson. L-am făcut să plece din Boston și să vină aici, îmi place cum lucrează, nimeni nu s-ar dărui revistei ca el. Mi-e... prieten.

Fulkerson rosti aceasta cu toată seriozitatea de care era capabil, ceea ce era un soi de tristețe.

— Mă rog, dacă-ți dă mina să ții la idealuri, spuse Beaton ridicînd din umeri, te felicit. Pentru mine sînt prea costisitoare. Atunci, de ce nu te descotorosești de Dryfoos ?

Fulkerson izbucni într-un rîs sumbru.

— Dă-i înainte, amice ! Ți-ar face plăcere să-mi pui puțină sare pe rană ? Nu-ți face scrupule !

Tăcură amîndoi o vreme, apoi Beaton spuse :

— Bănuiesc că nu te-ai mai dus încă o dată la Dryfoos.

— Nu. Am venit aici să prind puteri înainte de a-l aborda din nou. Dar parcă bucătarul lui Maroni s-a prostit. Nu mă tentează să mănînc nimic.

— Mîncarea e la fel de proastă ca de obicei. După o clipă adăugă ironic, căci amărăciunea lui Fulkerson îi mai alina propria amărăciune și era tentat s-o prelungească atîta timp cît era amuzantă. De ce nu încerci să recurgi la un ambasador extraordinar și ministru plenipotențiar ?

— Ce vrei să spui ?

— Pune-l pe caraghiosul ăla bătrîn să meargă la Dryfoos în numele tău.

— Care caraghios bătrîn ? Bătrînii caraghioși roiesc ca muștele.

— Sudistul.

— Colonelul Woodburn ?

— Mda.

— Mi-a făcut într-adevăr impresia că i-a plăcut de colonel, medită Fulkerson cu glas tare.

— Categorie i-a plăcut. Pentru imaginația încilcită a lui Dryfoos, Woodburn, cu ideile sale idioate despre sclavia patriarhală, e un adevărat cavaler. O să-l asculte orbește și o să facă tot ce-o să-i spună Woodburn, zîmbi Beaton cinic.

Fulkerson se ridică și-și luă pălăria și haina.

— Ai dat lovitura, amice !

Ospătarul veni să-l ajute să se îmbrace ; Fulkerson îi strecură un dolar în palmă.

— Las-o-ncolo de haină ! Poți să dai săracilor ce-a rămas din cina mea, Paolo ! Dă-mi mina, Beaton ! Mi-ai salvat viața, amice, deși nu cred c-ai avut de gând s-o faci.

Prinse mina lui Beaton și o strinse solemn, iar apoi ieși aproape în fugă.

Cînd ajunse la doamna Leighton, tocmai se servea cafeaua, iar Fulkerson luă loc alături de ceilalți și încercă să-i învioreze datorită speranțelor sale renăscute. Îi reveni pofta de mîncare și cu toate că spusese că n-o să servească decît cafeaua, se răzgîndi și mîncă și felurile anterioare. Dar cum interesul său era foarte presant, nu-i ascunse domnișoarei Woodburn că e nerăbdător să stea de vorbă numai cu dînsa, dintr-un anumit motiv. Cînd reuși să facă acest lucru, i se păru că el singur aranjase lucrurile deși poate că nu le aranjase chiar singur.

— Mă bucur grozav că am prilejul să vorbesc numai cu dumneavoastră, spuse el îndată, și, în timp ce ea aștepta să vadă ce mai spune, el făcu o pauză, apoi spuse cu disperare în glas : Vreau să mă ajutați și, dacă nici dumneavoastră nu mă puteți ajuta, înseamnă că nimeni nu mă poate ajuta.

— Doamne, Dumnezeu ! exclamă ea. Situația e chiar așa de gravă ? Ce s-a întîmplat ?

— E foarte gravă, spuse Fulkerson. Am nevoie de ajutorul tatălui dumneavoastră.

— Credeam că vreți să vă ajut eu !

— Da, vreau să mă ajutați în legătură cu tatăl dumneavoastră. Probabil că ar trebui să-i vorbesc imediat, dar mi-e tare frică de dînsul.

— Și nu vă e frică de mine ? Nu prea mă măguliți, domnule Fulkerson. Ar trebui să vă fie frică de mine mult mai mult decît de tata.

— Ah, așa e ! Știți, în fața dumneavoastră sînt complet paralizat, așa că nu mai simt nimic.

— Vai, ce paralizie minunată ! Da'... spuneți-mi despre ce este vorba.

— Vă spun. Numai... numai că nu reușesc să-ncep.

— Poate reușesc să-ncep eu pentru dumneavoastră.

— Nu, n-o să reușiți. Dumnezeu mi-e martor că așa yrea grozav să vă las. Uitați cum stau lucrurile.

Fulkerson își trecu mâinile prin păr și apoi, după o scurtă șovăire, îi povesti brusc toate cele întâmplate. Nu consideră necesar să-i explice în amănunt natura insultei pe care Lindau i-o adusese lui Dryfoos, căci nu era sigur că ea va reuși să înțeleagă, dar se scuză pe larg pentru necazurile pe care i le pricinuia și-și exprimă uimirea că s-a hotărât să procedeze astfel. Furat de grija ca nu cumva să se fi făcut de ris, uită de ce-i spusese toate acestea ; dar ei îi făcu probabil plăcere faptul că i-a mărturisit totul și spuse :

— Păi, cred că nu veți reuși să vă respectați idealul de prietenie decât adoptînd aceeași poziție ca domnul March.

— Idealul de prietenie ? Cum adică ?

— Vai, dar credeți că noi nu știm ? Domnul Beaton a spus că sînteți un adevărat cavaler al prieteniei și că ați fi gata să faceți orice sacrificiu în numele ei.

— Serios ? întrebă Fulkerson gîndindu-se ce ușor l-ar sacrifica pe Lindau în acest scop. Pînă acum nu-și dăduse seama cu cit cavalerism era capabil să trateze o astfel de problemă, dar acum începu să vadă lucrurile într-o lumină nouă și se miră că putuse să nutrească, fie și numai pentru o clipă, ideea de a-l abandona pe March.

— Dar trebuie să recunosc, continuă domnișoara Woodburn, că nu vă invidiez cînd mă gîndesc la următoarea dumneavoastră întîlnire cu domnul Dryfoos. Cred că trebuie să stați de vorbă cu dînsul imediat.

Părerea ei îi aminti lui Fulkerson de scopul mărturisirilor sale.

— Păi aici am nevoie de ajutorul dumneavoastră. Mi-am epuizat toate resursele de influență asupra lui Dryfoos.

— Vai de mine ! Doar nu vă-nchipuiți că eu aș putea avea vreo influență ? !

Riseră amîndoi de dezamăgirea hazlie cu care dînsa făcuse această propunere absurdă, iar Fulkerson spuse :

— După părerea mea, ați fi capabilă să-l convingeți pe loc.

— Vai, vă mulțumesc, domnule Fulkerson ! spuse ea cu prefăcută modestie.

— N-aveți pentru ce. Dar nu am nevoie să mă ajutați în legătură cu Dryfoos, ci în legătură cu tatăl dumnea-

voastră. Aș vrea să se ducă dinsul să stea de vorbă cu Dryfoos în numele meu și... mi-e frică să-l rog.

— Bietul domn Fulkerson ! spuse ea, iar tonul cu care rosti aceste vorbe de compătimire comică îl înălță în culmea fericirii. Își spuse cu toată convingerea că nu există pe lume femeie mai spirituală, mai înțeleaptă, mai bună și mai frumoasă.

— Veniți cu mine chiar în clipa asta, dacă avem cale liberă !

Se duse pînă în ușa sufrageriei și, privind prin încăperea întunecată, îl văzu pe tatăl ei în micuța verandă citindu-și ziarul de seară la lumina unei lămpi ; din bucătărie se auzea glasul doamnei Leighton în dialog cu bucătărcasa, iar Alma se dusese în camera ei. Domnișoara Woodburn îi făcu semn lui Fulkerson cu mîna și-i spuse :

— Duceți-vă și rugați-l acum !

— Singur ? ! se sperie el.

— Vai, cită lașitate ! exclamă ea și porni împreună cu el. Probabil că vreți să-i spun eu totul.

— Păi, aș vrea măcar să faceți începutul, domnișoară Woodburn, spuse el. Adevărul este că am trecut prin atîtea, că m-am cam săturat de povestea asta.

Domnișoara Woodburn înaintă și puse o mînă pe umărul tatălui ei.

— Ascultă, tată ! Domnul Fulkerson vrea să-ți ceară ceva și m-a rugat s-o fac eu în locul său.

Colonelul îi privi prin ochelari cu expresia fîrioasă pe care trebuie să o adopte unii bătrîni ca să nu le cadă ochelarii. Fiica sa continuă :

— E pus într-o situație deosebit de dificilă față de redactorul și proprietarul revistei și ar vrea să-i împaci tu.

— Nu știu dacă înțeleg exact despre ce este vorba, spuse colonelul, dar domnul Fulkerson poate conta întru totul pe bunăvoința mea.

— Nu înțelegi după ce ți-am explicat ? se miră fata. Atunci nu văd altă cale decît să-i explicați dumneavoastră, domnule Fulkerson.

Fulkerson vorbea, iar colonelul asculta cu o satisfacție gravă, diplomatică. Era o bucurie, chiar o onoare, după spusele sale, faptul că domnul Fulkerson apelase la el ; trăia probabil în parte bucuria pe care i-o oferă altădată

prilejul de a aranja o întâlnire între bărbați într-o chestiune de onoare. Comparată cu misiunea de a răspunde unei provocări, misiunea aceasta de a rezolva o situație dificilă trebuie să fi fost satisfăcătoare. Dar nu-și trăda în nici un fel mulțumirea în timp ce făcea rezumatul cazului, pentru a-și fixa clar în minte punctele importante.

— Mă tem, domnule, spuse el cu sobrietatea cuvenită seriozității situației, că domnul Lindau l-a jignit pe domnul Dryfoos prin întrebările pe care le-a pus la dîneul de aseară.

— L-a ațîțat ca pe-un taur care vede roșu înaintea ochilor, interveni Fulkerson ; dar imediat ar fi vrut să-și retragă cuvintele, văzînd expresia de nemulțumire de pe chipul colonelului.

— Nu vreau să-mi dau păreri în privința domnului Lindau, continuă colonelul, iar Fulkerson îi fu recunoscător pentru aceasta. Nu sînt de acord cu domnul Lindau, îl dezaprob total din punct de vedere sociologic, dar felul cum s-a desfășurat discuția i-a dat posibilitatea să-și expună părerile și avea dreptul să o facă, atîta timp cît nu cuprindeau nici o aluzie personală.

— Desigur, spuse Fulkerson, iar domnișoara Woodburn se așează pe brațul fotoliului tatălui ei.

— Totodată consider, domnule, că, dacă domnul Dryfoos a simțit în cuvintele domnului Lindau o notă critică privitoare la felul cum a pus capăt grevei muncitorilor săi, avea dreptul să o respingă.

— Întocmai, consimți Fulkerson.

— Dar trebuie să vă fie foarte clar, domnule, că un om de o înaltă ținută morală ca domnul March — vă mărturisesc că în această problemă sînt alături de dînsul din toată inima — nu se putea supune unei cereri de genul celei pe care mi-o prezentați.

— Da, înțeleg, spuse Fulkerson în timp ce, cu aceeași capacitate de dedublare a minții omenеști, își dorea să fie el și nu colonelul cel al cărui păr îl pieptăna cu coada evantaiului domnișoara Woodburn.

— Domnul Lindau a avut dreptate din punctul său de vedere, încheie colonelul, iar domnul Dryfoos a avut de asemenea dreptate. Atitudinea domnului March este cît se poate de corectă...

Fiica sa se ridică de pe brațul fotoliului.

— Vai de mine ! Dacă toată lumea are dreptate, cum o să ajungeți să puneți lucrurile la punct ?

— Da, spuse Fulkerson, după cum vedeți **nici** unul nu poate ceda.

— Vă rog să mă scuzați, spuse colonelul, dar cazul este de așa natură încît toți pot ceda.

— Nu știu care din ei o să facă începutul.

Colonelul se ridică.

— Domnul Lindau trebuie să înceapă, domnule. Noi trebuie să facem începutul discutînd cu domnul Lindau și primind de la el confirmarea faptului că nu a vrut să-i aducă domnului Dryfoos nici un fel de jignire personală. Dacă părerea mea despre domnul Lindau este corectă, lucrul va fi ușor de realizat.

Fulkerson dădu din cap.

— **Dar** asta n-ar ajuta la nimic. Dryfoos nu dă nici două parale pe intenția lui Lindau de a-l jigni sau nu. În privința asta, are un obraz gros ca pielea de elefant. Dar ceea ce detestă el sînt principiile lui Lindau și susține că nici un om care are asemenea convingeri n-are voie să fie angajatul său. Iar March susține că nici un om nu trebuie pedepsit prin intermediul său pentru convingerile sale, indiferent care ar fi acestea.

Colonelul rămase o clipă tăcut.

— Și, în aceste condiții, ce-ați vrea să fac eu ?

— Am venit la dumneavoastră să-mi dați un sfat... m-am gîndit că poate-mi dați o părere...

— Ați vrea să stau eu de vorbă cu domnul Dryfoos ?

— Păi, cam așa ceva, recunosc Fulkerson. Știți, domnule colonel, se grăbi el să adauge, știu că vă bucurați de multă influență asupra lui. Articolul dumneavoastră e poate singurul lucru pe care l-a citit din *Magazinul bilunar* și e mîndru că vă cunoaște. Știți, pentru el — și aici Fulkerson recurse la metafora care-l impresionase în exprimarea lui Beaton și pe care o avusese tot timpul în minte — dumneavoastră sînteți un adevărat cavaler. Ar fi mult mai multe șanse să accepte un lucru, dacă i l-ați cere dumneavoastră, decît dacă i l-ar cere altcineva.

— Sinteți foarte amabil, domnule, spuse colonelul încercînd să țină piept vorbelor măgulitoare, dar mă tem că-mi supraestimați puterile.

Fulkerson îl lăsă să cîntărească în liniște problema, iar fiica sa își stăpîni nerăbdarea ținîndu-și evantaiul la gură. Indiferent ce se petrecea în mintea colonelului, în cele din urmă el rosti :

— Nu văd nici un motiv serios care să mă împiedice să acționez în numele dumneavoastră, domnule Fulkerson, și aș fi foarte fericit să vă pot fi de folos. Dar — și-l opri pe Fulkerson să-și exprime mulțumirile grăbite — cred că am dreptul să știu, domnule, ce cale veți alege în caz de eșec.

— Eșec ? ! repetă Fulkerson speriat.

— Da, domnule. Nu vreau să vă ascund faptul că această misiune nu este întru totul în conformitate cu sentimentele mele.

— Vă înțeleg, domnule colonel, și vă asigur că apreciez așa cum...

— N-are rost să trecem sub tăcere, domnule, faptul că există o serie de laturi ale caracterului domnului Dryfoos care dovedesc că nu este un adevărat om de lume. Ne-am mai referit la aceste lucruri și altă dată, n-are rost să mai insist asupra lor acum. Aș vrea să vă spun doar că aseară bănuielile mele nu s-au infirmat în totalitate.

— Nu, recunosc Fulkerson, care considera totuși, în adîncul sufletului, că bătrînul se comportase foarte bine.

— Ceea ce vreau să vă spun este că nu pot accepta să acționez în numele dumneavoastră ca un simplu intermediar a cărui nereușită va lăsa lucrurile *in statu quo*.

— Înțeleg, spuse Fulkerson.

— Și aș vrea să am o idee, o convingere, în privința poziției dumneavoastră în acest diferend.

Colonelul își aținti privirea aspră asupra lui Fulkerson, domnișoara Woodburn își plecă privirea ; Fulkerson își dădu seama că este pus la încercare și întrebă, vrînd să cîștige timp :

— Cel dintre Lindau și Dryfoos ? deși știa că nu asta este problema.

— Cel dintre domnul Dryfoos și domnul March, spuse colonelul.

Fulkerson respiră adinc și-și adună tot curajul.

— În această problemă pentru mine nu există altă cale : sînt alături de March în orice condiții.

Colonelul îi strînse mîna, iar domnișoara Woodburn rosti :

— Dacă ar fi existat altă cale pentru dumneavoastră în această problemă, nu l-aș fi lăsat pe tata să facă nici măcar un pas.

— Ah, în privința asta, spuse colonelul luîndu-i cuvintele în sens literal, v-ați gîndit să mergem împreună ?

— De fapt, nu prea știu, cred că da.

— Cred că ar fi bine pentru mine să mă duc singur, spuse colonelul și, îndemnat de experiența sa în chestiune de onoare, adăugă : În asemenea chestiuni, cei direct implicați nu pot apărea fără ca demnitatea lor să aibă de suferit. Cred că mi-am limpezit în minte toate aspectele și cred că aș acționa mai liber dacă l-aș întîlni pe domnul Dryfoos singur.

Fulkerson încercă să nu arate cîtă plăcere îi făceau aceste cuvinte. Într-un fel se simțea înălțat la nivelul sentimentelor colonelului, deși era greu de spus dacă starea lui izvora din disperarea că se aliase atitudinii lui March sau din speranța renăscută că domnul Woodburn va reuși în încercarea sa.

— Nu mi-e teamă să discut cu Dryfoos despre povestea asta, spuse el.

— Nu este o chestiune de curaj, spuse colonelul. Este o chestiune de demnitate, de demnitate personală.

— Hai, tată, nu mai întîrzia, spuse fiica sa însoțindu-l pînă la ușă și dîndu-i pălăria în timp ce Fulkerson îl ajuta să se îmbrace. Mor de nerăbdare să văd cum se rezolvă lucrurile.

— Nu vrei să vă însoțesc pînă acolo ? începu Fulkerson. Nu am să intru...

— Prefer să merg singur, spuse colonelul. Vreau să mai analizez lucrurile și mă tem că am să fiu un tovarăș de drum cam plicticos.

Plecă, iar Fulkerson se întoarce cu domnișoara Woodburn în salon unde, după spusele ei, se aflau doamna și domnișoara Leighton. Nu se aflau acolo, dar dînsa nu se arătă dezamăgită.

— Ei, acum sînt sigură, domnule Fulkerson, că prietenia este un adevărat ideal pentru dumneavoastră.

— Pentru mine ? spuse Fulkerson. Ei, Doamne, dar nu vedeți că n-aveam încotro ? Și-așa îmi tremură inima de frică. Dacă fatăl dumneavoastră nu-l îmbunează pe bătrîn, sînt un om pierdut. Dar o să-l convingă. Și sînt copleșit de recunoștință față de dumneavoastră, domnișoară Woodburn.

Cu o mișcare a evantaiului, ea puse capăt mulțumirilor lui.

— Cum adică, sînteți un om pierdut ?

— Păi, dacă bătrînul rămîne ferm pe poziții, iar eu rămîn alături de March, ne aruncă peste bord pe amîndoi. Dryfoos este proprietarul revistei : o poate suspenda sau ne poate suspenda, ceea ce e cam același lucru din punctul nostru de vedere.

— Și atunci ? continuă fata.

— Și atunci... nimic, pînă reușim să ne-adunăm.

— Vreți să spuneți că domnul Dryfoos o să vă concedieze ?

— S-ar putea.

— Iar domnul March își asumă acest risc numai pentru un principiu ?

— Probabil.

— Iar dumneavoastră o faceți numai pentru un ideal ?

— Nu se face s-o recunosc tocmai eu. Trebuie să am și eu un țel.

— Ei, Doamne, bărbații sînt într-adevăr minunați, trebuie să recunosc ! oftă fata.

— Vai, dar femeile nu sînt cu nimic mai prejos, spuse Fulkerson cu o voioșie nervoasă. Cred că March ar fi renunțat dacă nu l-ar fi susținut soția lui. A fost cît se poate de aprigă în această problemă, e clar că ar fi preferat să sacrifice toate relațiile soțului ei, decît să-l lase să dea înapoi un pas de la atitudinea sa inițială. E destul de ușor pentru un bărbat să rămînă consecvent unui principiu atunci cînd are alături o femeie care-l sprijină. Dar cînd trebuie să lupte singur...

— Domnule Fulkerson, spuse fata grav, eu voi rămîne alături de dumneavoastră în această chestiune, chiar dacă toată lumea se va întoarce împotriva dumneavoastră.

Ochii i se umplură de lacrimi și-i întinse mîna.

— Adevărat ? ! strigă el extaziat. În orice condiții și pentru totdeauna, pentru toată viața ? Vorbiți serios ?

Îi strîngea mîna la piept încercînd să se apropie de ea. În sufletul și pe chipul ei se perindau sentimente contradictorii : teamă, rușine, duioșie.

— Nu credeți că vorbesc serios ? întrebă ea cu glas răgușit.

— Nu, dar sper că vorbiți serios. Căci dacă nu, nimic nu mai are importanță.

Urmă o pauză foarte scurtă, doar o clipă de șovăire.

— Vorbesc cît se poate de serios.

Cînd privirile lor se despărțiră din nou, era zece și jumătate.

— Acum trebuie să pleci, spuse ea.

— Dar colonelul... destinul nostru ?

— Colonelul vine adeseori tîrziu și nu mă tem pentru destinul nostru din moment ce hotărîrea noastră este luată.

Îl privi cu ochii plini de lacrimi și de visare.

— Totul o să se termine cu bine, spuse el. Nu se poate să nu fie bine, indiferent ce s-ar întîmpla. Dar cine-ar fi crezut una ca asta cînd am venit în această casă acum trei ore și jumătate...

— Acum trei ore și jumătate ! exclamă ea. Acum trebuie să pleci. Sînt moartă de oboseală. Noapte bună. Poți să vii miine dimineață să stai de vorbă cu... tata.

Deschise ușa și-l împinse afară cu o fermecătoare violență, iar el coborî în goană scările rîzînd și se opri drept în brațele tatălui ei.

— Vai, domnule colonel, tocmai plecam să vă ies în cale, spuse el, căci se gîndise într-adevăr s-o pornească pe jos în direcția aceea ca să-și mai revină din beția fericirii.

— Regret nespus că trebuie să vă spun, domnule Fulkerson, spuse colonelul grav, că domnul Dryfoos rămîne neclintit pe pozițiile sale.

— Foarte bine, spuse Fulkerson cu netulburată bucurie, nici nu mă așteptam la altceva. Oricum, drumul meu e lîmpede. Rămîn alături de March și cred că n-o fi sfîrșitul lumii dacă ne dă afară pe amîndoi. Vă sînt îndatorat

pe vecie, domnule colonel, nici nu știu ce să vă spun. Nu vreau să vă mai rețin... e foarte tirziu. Ne vedem mâine dimineață. Noapte bu...

Fulkerson nu-și dăduse seama că despărțirea depinde de amândoi. Colonelul îl prinse de braț și se întoarse din drum împreună cu el.

— O să merg cu dumneavoastră spre casă. Înțeleg că sînteți nerăbdător să aflați amănunte cu privire la discuția mea cu domnul Dryfoos, iar în expunerea care urmă nu-l cruță pe Fulkerson nici de cel mai mic amănunt. Povestirea dură mai mult decît drumul făcut pe jos și-i țintui vreme îndelungată pe scările clădirii unde se afla redacția *Magazinului bilunar*. Dar la sfîrșit Fulkerson intră în casă cu inima atît de ușoară, de parcă ar fi ascultat prorocirea celor mai îmbucurătoare perspective.

Pînă să-l întâlnească pe March la redacție, a doua zi de dimineață, o ușoară, o foarte ușoară deprimare întunecase orizontul său aurit. Îi strinse mîna lui March cu curaj și spuse :

— Să știi, March, că bătrînul rămîne pe poziție. Iar apoi adăugă, cu sentimentul că rostește aceste cuvinte în prezența domnișoarei Woodburn : Iar eu rămîn ferm alături de tine. M-am gîndit mult și prefer să fiu drept cu tine mai curînd decît nedrept cu el.

— Îți apreciez cum se cuvine motivele, spuse March, dar poate că totuși o să reușim să ne păstrăm acțiunile de eroism pentru altă dată. Deocamdată ne-a luat-o înainte Lindau.

Îi povesti despre ultima vizită a lui Lindau și pentru o clipă se priviră amîndoi cam jenați. Fulkerson își recăpătă primul prezența de spirit.

— Bravo ! strigă el vesel. Asta ne scoate din cauză.

— Oare ? Nu sînt foarte sigur că mă scoate și pe mine din cauză, spuse March, dar o spuse mai mult ca să-și salveze demnitatea cam ciuntită decît ca pe o anticipare a unei linii de conduită în această problemă.

— Cum adică, ce-ai de gînd să faci ? întrebă Fulkerson. Dacă Lindau nu vrea să lucreze pentru Dryfoos, n-ai cum să-l obligi.

March oftă.

— Ce-ai de gînd să faci cu banii ăştia ?

Privi la teancul de bancnote pe care-l aruncase pe masă între ei. Fulkerson se scărpină în cap.

— Să fiu al naibii dacă ştiu. N-am putea face cumva să-i dăm celor săraci care-i merită, dacă reuşim să-i găsim ?

— Cred că n-avem dreptul să-i folosim în nici un fel. Trebuie să-i dai lui Dryfoos.

— Celor bogaţi care-i merită ? Ce-i drept, pe ăştia îi poţi găsi uşor. Bănuiesc că nu vrei să fii de faţă la tranzaţie. Nici eu, dar cred că n-am încotro.

Fulkerson adună banii şi-i duse lui Conrad. Îl îndemnă să-i justifice în registru ca preţ al conştiinţei şi savură gluma mai mult decît o gustă Conrad, cînd află de unde provin banii.

În cursul dimineţii, Fulkerson reuşi să se detaşeze de impresia neplăcută lăsată de toată întîmplarea, aşa încît, ducîndu-se să ia prînzul, o întîmpină pe domnişoara Woodburn cu toată voioşia unui adevărat îndrăgostit. Cînd află de fericitul deznodămînt, dînsa se bucură la fel de mult ca şi Fulkerson, care-i adoptă părerea că aceasta era răsplata curajului cu care el înfruntase cele mai sumbre perspective. Ca toţi tinerii îndrăgostiţi, aveau amîndoi sentimentul că se află în cele mai bune relaţii cu zeita norocului şi că fericirea lor a fost special plănuită în desfăşurarea evenimentelor. Pluteau amîndoi într-o beţie a încîntării de sine şi a nesfîrşitei admiraţii reciproce ; ea era sigură că el merita viitorul strălucit ce le surîdea amîndurora, ca şi cum şi-l cucerise printr-o faptă de înaltă nobleţe ; el simţea că privilegiul pe care i-l acordase providenţa se datora în întregime faptului că avusese şansa incredibilă ca ea să-l prefere altor bărbaţi.

Colonelul Woodburn, care nu aflase încă secretul dragostei lor, nu reuşea, poate tocmai din acest motiv, să trăiască acelaşi sentiment de mulţumire în legătură cu deznodămîntul neaşteptat al întîmplării. Ceea ce lor li se părea o adevărată binecuvîntare pentru speranţele lor, colonelului i se părea — în ignoranţa sa — o soluţie care implica un anume sacrificiu al sentimentelor personale, şi le dădu de înţeles acest lucru spunînd că acum s-ar cuveni

să i se ceară lui Dryfoos să facă unele declarații și concesiuni teoretice ; fiica sa se grăbi să afirme că așa ceva nu era deloc necesar, iar Fulkerson îi explică binevoitor de ce. Totul se terminase, ce rost mai avea să redeschidă discuția ?

— Poate că n-are rost, recunosc colonelul, și adăugă : Mi-ar plăcea să am prilejul să-i strâng mina domnului Lindau în prezența domnului Dryfoos și să-i spun că-l consider un om principial și de onoare, un om de lume, domnule, și că sînt fericit că am avut prilejul să-l întîlnesc.

— Vai, dar nici nu mă-ndoiesc că vei avea prilejul s-o faci cîndva, rosti fiica sa grav. Și noi toți vom face același lucru cu mare plăcere. Dar deocamdată cred că domnul Fulkerson a scăpat cu bine din această întîmplare.

PARTEA A CINCEA

I.

Aparent activitatea *Magazinului bilunar* își reluă cursul obișnuit, iar, după părerea lui Fulkerson, lucrurile se restabiliseră cu totul după cele întâmplate. March rămăsese cu un sentiment de provizorat amestecat cu un profund sentiment de jenă față de Lindau. Nu împărtășea ideile lui Lindau, considera soluția sa pentru înlăturarea răului la fel de impracticabilă ca și cea a colonelului Woodburn. Dar, cu toate că găndea astfel și că, pe bună dreptate, îl considera pe Fulkerson vinovat de prezența lui Lindau la dineul lui Dryfoos — căci numai zelul său îl adusese acolo, în ciuda protestelor lui March — nu se putea elibera de acuzația că fusese nesincer cu Lindau. Ar fi trebuit să-i spună deschis cine este proprietarul revistei și ce fel de om este cel ai cărui bani îi primește. Își spunea însă că n-ar fi putut lua niciodată în serios atitudinea lui absurdă față de o clasă socială care reprezintă jumătate din averea națională; și trăia clipe de revoltă la gândul propriei sale umiliri în fața lui Lindau. clipe când găsea că este monstruos să-i înapoieze banii lui Dryfoos ca și cum ar fi fost prada unui jefuitor. În asemenea momente, soția lui era alături de el și-i spunea că e o mare ușurare faptul că neamțul acela bătrîn și plicticos nu mai vine pe la ei. Au fost nevoiți să le dea copiilor o explicație evazivă, căci nu le era prea ușor să le spună că tatăl lor trăiește din banii pe care Lindau refuză să-i primească și că tatăl lor are dreptate, iar Lindau nu. Toate acestea accentuau resentimentul doamnei March față de Lindau, cit și față de Dryfoos, care, de comun acord, îl puseseră pe soțul ei într-o situație falsă. Ba ajunsese chiar

să-l urască pe Dryfoos mai mult decât pe Lindau. Dryfoos nu mai vorbise cu March de când renunțase Lindau la lucru și nu mai adăugase nimic la mesajul de scuze transmis prin Fulkerson. După câte știa March, Dryfoos fusese lăsat să creadă că Lindau încetase pur și simplu să mai lucreze din motive personale, ce nu-l priveau direct. Nu mai vorbeau niciodată despre el și, din mindrie, March nu-l întrebase nici pe Fulkerson, nici pe Conrad, dacă bătrînul știe că Lindau i-a înapoiat banii. Evita să stea de vorbă cu Conrad, căci simțea că, dacă o va face, va ajunge, fără să vrea, să îndrepte discuția spre diferendul avut cu tatăl său. Își dădea seama că nici prietenia desăvîrșită dintre el și Fulkerson nu mai era ca altădată. În final, Fulkerson dăduse dovadă de curaj și noblețe, dar reticența sa inițială fusese pentru March măsura caracterului său, într-un anumit sens, și nu putea trece peste faptul că se dovedise a fi sub nivelul dorințelor sale:

Nu reușea să-și dea seama dacă Fulkerson împărtășește stînjeneala sa. Cu timpul n-o mai simți nici March, iar Fulkerson, dacă totuși avusese același sentiment, pentru el fusese mult mai trecător fiind amețit de fericirea iubirii sale norocoase. Fulkerson intră în iarnă strălucitor de parcă se apropia primăvara și spuse că, dacă totuși exista vreo lună mai plăcută decât noiembrie, aceea nu poate să fie decât decembrie, cînd vremea este bună și umedă, și e noroi pe jos, așa încît, cînd te duci într-o vizită, trebuie să stai acolo cît mai mult.

Cînd fiica sa îi ceru consimțămîntul pentru logodnă, colonelul Woodburn fu cuprins de neliniștea specifică tuturor visătorilor, pentru care orice fapt real reprezintă o amenințare la adresa viselor lor. Probabil că nici nu luase în considerare căsătoria fiicei sale decât ca pe o eventualitate îndepărtată; și, judecînd-o pe coordonate abstracte, nu-și imaginase, desigur, un ginere de genul lui Fulkerson. Dar cum nu avea o imagine clară a ceea ce este un ginere, nu ar fi avut șanse de reușită dacă s-ar fi împotrivit alegerii lui Fulkerson; de fapt, nu putea spune nimic în defavoarea lui și știa multe lucruri în favoarea lui; Fulkerson îi era simpatic, așa cum le era tuturor, într-o oarecare măsură; era un om care-l amuza, îl înveselea; iar colonelul se obișnuise într-asa măsură să lase

hotărârile de orice fel în seama fiicei sale, încît atunci cînd se puse problema unui ginere, se simţi incapabil să ia o hotărîre şi o lăsă pe ea să hotărască, de parcă mai era de luat vreo hotărîre în momentul cînd i se aduse problema la cunoştinţă. Ea era în măsură să o abordeze din toate punctele de vedere : nu numai cele de interes personal, dar şi cele legate de datoria faţă de tradiţia sudistă destrămată, atît de dragă lui şi atît de absurdă pentru ea. Sudul pe care şi-l amintea el îi era necunoscut ei, iar civilizaţia pe care şi-o închipuia el nu va exista nicicînd, niciunde, după părerea ei. Domnişoara Woodburn lua viaţa aşa cum era şi profita de ea cît putea. Avea încredere în Fulkerson, îi verificase generozitatea într-o împrejurare gravă, iar în privinţa lucrurilor mărunte era gata să-şi asume fără teamă riscul vieţii alături de el. Nu era înclinată spre sentimentalism, iar speranţele ei erau lipsite de himere, era o fată cu ruît bun simţ şi cu o judecată dreaptă, căreia îi plăceau caracterul practic şi onestitatea esenţială ale lui Fulkerson. Nu-l idealiza, dar în cel mai bun caz îl înţelegea ; îl judeca corect şi n-ar fi admis că-l supraestimează, dacă ar fi ştiut că uneori el se subestimează.

Doamna şi domnişoara Leighton acceptară logodna lor cu aceeaşi simplitate cu care o acceptară logodnicii ; domnişoara Woodburn le informă imediat, iar Fulkerson nu reuşi să ţină mult timp secretul faţă de March. Îi trimise vestea şi doamnei March prin soţul ei ; iar aceasta contribui în foarte mare măsură la refacerea încrederii ei în caracterul lui, încredere ce fusese zdruncinată de comportarea sa iniţială în incidentul cu Lindau şi nu întru totul restabilită de fidelitatea sa tardivă faţă de March. Dar acum doamna March considera că un om care doreşte să se căsătorească numai şi numai din dragoste este înzestrat cu cele mai frumoase calităţi şi are nevoie doar de îndrumarea unei soţii pentru a deveni un caracter cu adevărat nobil. Se strădui să cîntărească exact echilibrul calităţilor celor doi logodnici şi, după ce-i făcu o vizită domnişoarei Woodburn în noua sa ipostază, afirmă cu mîndrie că descoperise la ea calităţile tipic sudiste, rămînînd însă la convingerea superiorităţii generale a celor din New England. Nu se putu împăca însă cu obiceiul celor din Virginia, oglindit în faptul că o botezaseră cu un

nume de familie — Madison, iar prescurtarea acestuia, Mad, inventată imediat de Fulkerson, îl făcea să pară și mai caraghios.

Fulkerson se hotărî mai greu să-l anunțe pe Beaton. Se temea oarecum că Beaton va trata lucrurile cu cinism ; domnișoara Woodburn amenință că va rupe logodna dacă-l lasă pe Beaton să ghicească adevărul sau să-l afle din întimplare, așa că Fulkerson își luă inima-n dinți. Beaton primi vestea cu seriozitate și cu un soi de modestie melancolică, ceea ce-l impresionă profund pe Fulkerson, și-l făcu să dorească să fie și Beaton logodit.

Vestea îl făcu pe Beaton să se simtă bătrîn, parcă rămasese în urmă, uitat de lume ; parcă avea sentimentul că e luat în rîs. Soarta nemiloasă își punea pecetea pe tristețea lui și convingerea dureroasă că nu-i dă mîna să se căsătorească se împletea cu concluzia că, chiar dacă el ar fi vrut să se însoare cu Alma Leighton, ea nu l-ar fi acceptat. Acum se simțea adesea un adevărat martir dornic să-și ajute tatăl ; era dispus nu numai să renunțe la Chianti, ci să renunțe chiar și la o haină căptușită cu blană, pe care intenționa să și-o cumpere pentru iarnă. Amîna momentul sacrificiului propriu-zis în privința vinului și-și cumpără haina chinuit de remușcări. O îmbracă în prima seară după ce și-o cumpără și se duse în vizită la familia Leighton ; găsi o notă de ironie sinistră în laudele Almei, care-i spuse că are o înfățișare plină de farmec și-l rugă să-i permită să-i facă o schiță.

— Ah, puteți să-mi faceți o schiță, spuse el atît de mohorît încît ea începu să rîdă.

— Dacă credeți că-i chiar așa de grav, prefer să n-o mai fac.

— Nu, nu ! Poftiți ! Cum vreți să stau ?

— Așezați-vă pe scaun în atitudinea dumneavoastră de neglijență studiată și răsuciți-vă un colț de mustață cu prefăcută indiferență.

— Deci credeți că sint totdeauna studiat, totdeauna prefăcut ?

— N-am spus asta.

— Nu v-am întrebat ce-ați spus.

— Iar eu nu vreau să vă spun ce cred.

— Ei, știu eu ce credeți.

— Atunci de ce m-ați întrebat ? zise Alma rîzînd cu satisfacția oricărei femei care pune în dificultate un bărbat.

Beaton dădu de înțeles că nu se mai ostenește să-i răspundă și-și luă poza care i se sugerase, încruntat.

— Foarte bine ! Dar fiți mai vioi !

*Ca și cum un gînd măreț străbate mintea
Și-mbujorează chipul.*

Își lăasă capul pe mîină și rîse din nou.

— Ar merita să vă facă cineva o fotografie. Parcă sînteți la fotograf.

— Pentru că știu că, într-un fel, sînt fotografiat, spuse Beaton. Nu-nțeleg de ce spuneți că sînt prefăcut. Cu dumneavoastră nu sînt niciodată prefăcut. Știu că nu mi-ar servi la nimic.

— Vai, domnule Beaton, ce măgulire !

— Nu, niciodată nu vă măgulesc.

— Am vrut să spun că vă măguliți.

— Cum adică ?

— Ei, nu știu, închipuiți-vă !

— Știu ce vreți să spuneți : credeți că nu pot fi sincer cu nimeni.

— Vai, nu cred așa ceva.

— Atunci ce credeți ?

— Că nu puteți... nici măcar să-ncercați, și Alma rîse din nou victorioasă.

Cîndva domnișoara Woodburn și Fulkerson ar fi simulat interesul pentru schița pe care Alma i-o făcea lui Beaton și ar fi făcut din asta subiectul unei discuții în care să abordeze, pe cît posibil, problemele de interes real ale vieții lor. Acum însă rămaseră cu totul în afara discuției, stînd în sufrageria care era foarte plăcută după ce se strînsese masa ; colonelul citea ziarul la lumina lămpii pe verandă ; doamna Leighton își vedea de treburile gospodăriei mulțumită, ca întotdeauna, cînd Alma era cu Beaton.

— Am impresia că cei de dincolo se distrează minunat, spuse Fulkerson detașîndu-se pe cît posibil de propria sa bucurie.

— Alma precis se distrează, spuse domnișoara Woodburn.

— Crezi că ține la el ?

— Atît cît merită.

— De ce sînteți așa de porniți împotriva lui Beaton ?
Nu e băiat rău.

— Nu sîntem toți porniți împotriva lui. Doamna Leighton nu-i pornită împotriva lui.

— Ei, dacă era după dînsa, nu era nici un fel de problemă.

Amîndoi începură să ridă, iar Alma spuse :

— Am impresia că cei de dincolo fac mare haz de ceva.

— De mine, probabil, spuse Beaton. Parcă-i înveselesc pe toți astă-seară.

— Nu se-ntimplă așa mereu ?

— Mă tem că pe tine te înveselesc totdeauna, Alma.

Fata îl privi ca și cum era gata să-l repeadă fățiș pentru că-i spusese pe nume, dar probabil că preferă s-o facă într-o formă mascată :

— La început n-a fost așa. Credeam că, într-adevăr, ați putea fi cîndva serios.

— Oare n-ai putea să mai crezi și-acum ?

— În nici un caz cînd abordați tonul ăsta de strune de harpă.

— Ai vorbit cu Wetmore despre mine. El e în stare să-și jertfească cel mai bun prieten de dragul unei fraze frumoase. Ocupația lui e să și le construiască.

— A construit unele foarte frumoase despre dumneavoastră.

— Cum a fost cea pe care ai citat-o ?

— Nu în întregime. Vă admiră foarte mult. Spune că... și se opri cu un aer poznaș.

— Ce spune ?

— Spune că ați putea face orice, dacă n-ați vrea să faceți totul.

— Fraza asta provine din școala lui Wetmore. Asta o spui tu, Alma. Să știi că, dacă ai vrea să fac ceva, aș putea să fac ceea ce-mi ceri.

— L-am putea parafraza pe Kingsley : „Fii bună, frumoasă fată, și lasă-i pe alții să fie isteți.”

Beaton începu să ridă. Fata continuă :

— Totdeauna am considerat aceste cuvinte cel mai arrogant și exasperant sfat dat unei fete, și trebuie să suportăm o groază de sfaturi în zilele noastre. Tare mi-ar plăcea să se adreseze puțin și celeilalte „secte“. Ca și cum ar fi existat vreo fată dispusă să fie bună, dacă ar avea cea mai mică șansă de a fi isteală.

— Deci n-ai vrea să fii bun ?

— Nu, dacă ați fi fată.

— Vrei să mă sperii. Probabil că asta și merit. Dar dacă aș avea măcar a zecea parte din bunătatea ta, Alma, aș avea inima mult mai ușoară decât o am acum. Știu că sînt nestatornic, dar nu sînt prefăcut, cum mă consideri.

— Cine v-a spus că vă consider prefăcut ?

— Nimeni, spuse Beaton. Nici nu-i nevoie, cînd o arăți, e simți.

— Of, Doamne ! Nici nu știam că subiectul mă preocupă tot timpul.

— Știu că sînt un om de nimic. Ți-aș putea spune ceva, chiar povestea zilei de azi, care te-ar face să mă disprețuiești. Beaton se gîdea la haina pe care o cumpărase (și pe care Alma o prindea în desen atît de bine) cu banii pe care ar fi trebuit să-i trimită tatălui său. Avînd sentimentul că suferința prin care trecea acum îl va purifica oarecum, lăsîndu-i în cele din urmă libertatea de a se bucura de haină fără muștrări de conștiință, Beaton continuă posomorît : Dar nici n-ai putea crede în ce prăpastie de josnicie mă pot prăbuși.

— Aș încerca, spuse Alma, umbrînd repede gulerul, dacă mi-ați da cîteva date.

Beaton se simți tentat să-și descarce sufletul în fața ei, dar se temu că va ride de el. Își spuse că este o teamă binefăcătoare și că, dacă ar avea mereu alături pe Alma, nu s-ar mai face de ris atît de des. Bărbații au tendința să considere aceasta ca pe cea mai nobilă misiune a unei femei ; sînt dispuși chiar să venereze o femeie pe acest considerent, dacă sînt mărinimoși. Dar Beaton rămase tăcut, iar Alma își înălță capul spre a privi desenul de la distanță.

— Domnul Fulkerson vă consideră cea mai nobilă faptură omenească pentru că i-ați dat sfatul de a-l trimite pe colonelul Woodburn să stea de vorbă cu domnul Dryfoos

despre Lindau. Ce-ați reușit să faceți cu capul lui Iuda ?

— N-am făcut nimic. Nadel spusese că o să-l ia imediat, apoi a renunțat. De fapt, nici nu cred că ar putea fi expus. Fulkerson a vrut să-l ofere ca premiu abonaților *Magazinului bilunar*, dar n-am acceptat.

Alma nu reuși să sesizeze absurditatea situației și spuse doar :

— Se pare că activitatea *Magazinului bilunar* merge exact ca înainte.

— Da, cred că greul a trecut, spuse Beaton și se reîntoarce la subiectul de mai înainte : Fulkerson s-a descurcat bine în povestea aceea. Dar exagerează valoarea sfatului pe care i l-am dat.

— Foarte probabil, comentă Alma incert. Sau nu ! Vă rog să mă scuzați ! Nu exagerează absolut deloc ! și începu să ridă încântată de expresia de stinghereală prostească de pe chipul lui Beaton. Acesta încercă să-și reciștige demnitatea spunând :

— E un om tare cumsecade și-și merită fericirea.

— Nu zău ? ! spuse Alma ironic. Cine-și merită fericirea ?

— Eu, unul, știu că n-o merit, spuse Beaton.

— Mai exact, n-o găsiți.

— Categorie că n-o găsesc.

— Vai, dar nu ăsta-i motivul.

— Și care-i motivul ?

— Acesta este secretul universului ; și Alma îl privi cu ochii plini de veselie, mușcându-și buza de jos.

— Nu poți fi nici o clipă serioasă ? întrebă el.

— Cu oamenii serioși, totdeauna.

— Eu sînt serios, iar tu deții secretul fericirii mele... Se aplecă în față fără să-și dea seama.

— Vai, nu vă stricați poza !

— Nu vreau să pozez, răspunse el, iar tu trebuie să mă ascuți. Știi că te iubesc, iar eu știu că ai ținut cîndva la mine. Nu s-ar putea oare... n-ai vrea să se reîntoarcă vremea aceea ? Încearcă să te gîndești, Alma !

— Nu, răspunse ea scurt și destul de serios.

— Dar mi se pare absurd. Ce-am făcut... ce ai să-mi reproșezi ?

— Nimic. Dar vremea aceea s-a dus. N-aş putea s-o întorc înapoi nici dacă aş vrea. De ce aţi adus vorba despre asta ? V-aţi călcat promisiunea. Ştiţi bine că nu v-aş mai fi permis să veniţi pe-aici dacă n-aţi fi promis să nu mai vorbiţi niciodată despre asta.

— Ce pot să fac ? Cu atita fericire în preajma noastră... Fulkerson şi...

— Ah, asta era ? Trebuia să-mi dau seama !

— Nu, nu e asta... este ceva mult mai profund. Dar dacă n-ai nimic să-mi reproşezi, Alma, de ce nu mai poţi ţine la mine cum ţineai odată ? Nu m-am schimbat deloc.

— Dar eu m-am schimbat. N-am să mai ţin niciodată la dumneavoastră, domnule Beaton. Înţelegeţi asta o dată pentru totdeauna. Să nu credeţi că dumneavoastră sînteţi de vină sau că vă consider nedemn de mine. Nu sînt chiar așa de îngîmfată. Ştiu că nu sînt o fiinţă perfectă şi nu cer perfecţiune din partea altora. Cred că femeile care aşteaptă așa ceva sînt nişte proaste. N-o să o capete niciodată şi nici n-o merită. Dar am aflat despre mine o mulţime de lucruri pe care nu le ştiam la St. Barnaby şi am ales o viaţă dedicată muncii, artei şi numai artei.

— O femeie care a ales acest drum n-are o inimă care s-o stînjenească ! ?

— Dar un bărbat care a ales acest drum are inimă ?

— Dar nu pot să te cred, Alma. Rizi de mine, asta-i tot. Şi apoi, alături de mine nu vei fi nevoită să renunţi la artă. Am putea lucra împreună. Ştii cît de mult îţi preţuiesc talentul. Cred că te-aş putea ajuta, te-aş stimula. Dumnezeu mi-e martor că aş fi sclavul tău şi al talentului tău !

— N-am nevoie de un slav... nici de sclavie. Vreau să fiu totdeauna liberă. Acum înţelegeţi ? Nu ţin la dumneavoastră şi n-aş mai putea să ţin ca altădată. Iar ca să renunţ la munca mea ar trebui să ţin la cineva mai mult decît cred că voi putea să ţin vreodată. Mergem mai departe ? întrebă ea privind schiţa.

— Nu, nu mergem mai departe, spuse el posomorît şi se ridică.

— Probabil consideraţi că eu sînt de vină, spuse ea ridicîndu-se ca şi el.

— Nu, nu e nimeni de vină sau, poate, doar eu însumi. Am ratat șansa pe care am avut-o.

— Mă bucur că vă dați seama și mă bucur că s-a întâmplat așa. Sînt sigură că nu mă credeți. De ce cred bărbații că pentru femei viața nu poate avea decît un singur sens ? Sînt sigură că, dacă nu dau greș în munca mea, n-o să-mi pierd nici sănătatea, nici fericirea.

— Dar ai putea lucra mai departe alături de mine...

— Vioara a doua. Credeți că n-aș dori, ca orice femeie, ca lucrările mele să fie totdeauna inferioare celor ale dumneavoastră ? Măcar pentru asta aș avea destulă inimă !

— Ai destulă inimă să faci tot ce vrei, Alma. Am spus o prostie cînd am spus că n-ai inimă.

— Cred că femeile care știu să-și păstreze inima au șanse egale să aibă inimă...

— Vezi, aici greșești !

— Oricum, nu am o inimă pe care să v-o pot dărui dumneavoastră. Și de-acum să nu mai vorbim niciodată despre asta.

— Ah, nici o grijă ! strigă el amărit. Nu mai vreau să te văd.

— Cum doriți, domnule Beaton. Trebuia să fim foarte cinstiți, dar nu văd de ce n-am fi prieteni. Totuși, dacă nu vreți, nu-i obligatoriu.

— Și-mi dai voie... pot să mai vin pe-aici... ca de obicei ?

— Dacă reușiți s-o faceți în mod consecvent, spuse ea zîmbind și întinzîndu-i mîna.

Beaton plecă acasă amețit, cu sentimentul că cineva a făcut o glumă proastă. Întîmplarea îl afecta, dacă nu mai mult, măcar în măsura în care îl făcea să se simtă străin în atelierul său, atît de familiar. Unele lucruri din atelier nu-i erau foarte bine cunoscute ; în ultimul timp cheltuisese o mulțime de bani pe covoare, stofe, bibelouri japoneze. Cînd le vedea în magazin simțea că trebuie să le cumpere, că-i sînt necesare, și pentru unele era încă dator, iar tatălui său tot nu-i trimisese nici un ban. Acum, privindu-le, i-ar fi plăcut să-și închipuie că există în ele ceva ciudat și viu care le făcea martori tăcuți ai unei vieți sfărîmate. Își căută pipa printre mărunțișurile de pe po-

lița căminului. Înainte de a se culca trăi, în delectarea disperării sale, sentimentul unei ușurări îndepărtate, al unei evadări; la urma urmei, discuția pe care o avusese cu Alma nu era decît formularea explicită a unei situații ce exista de mult între ei în mod tacit. Dacă Alma l-ar fi luat în serios, Beaton ar fi fost mai uimit decît își putea da seama. Era inevitabil ca el să ajungă să-i mărturisească dragostea, dar nu-l dezamăgea refuzul ei, sau poate nu mai mult decît l-ar fi dezamăgit acceptarea cererii lui, cu toate că încerca să se convingă de contrariul și să-și închipuie că trăiește o tragedie. Nu avea sentimentul că situația de față este mai gravă decît ceea ce se petrecuse pînă atunci și-l lăsa pe deplin liber.

Dar nu mai trecu pe la familia Leighton vreme îndelungată, încît doamna Leighton o întrebă pe Alma ce s-a întimplat. Alma îi spuse.

— Și n-o să mai vină pe aici? oftă mama cu o dojană stăpînită în glas.

— Ba cred că da. Nici nu putea să vină chiar a doua zi. Dar e obișnuit să vină, iar la domnul Beaton obișnuința e totul... chiar și obișnuința de a crede că e îndrăgostit de cineva.

— Alma, rosti mama ei, cred că nu-i frumos din partea unei fete să-i îngăduie unui tinăr pe care l-a refuzat să mai vină s-o vadă.

— De ce, dacă lui îi face plăcere, iar fetei nu-i face rău?

— Dar îi face rău, Alma. Este o lipsă de delicatețe. Este necinstit față de el, îl face să sperie.

— Să știi, mamă, că în cazul de față nu se întimplă așa ceva. Dacă mai vine domnul Beaton, eu n-am să vin să-l văd, iar tu să-i interzici să mai vină în casa noastră.

— Dacă aș fi sigură, continuă mama abordînd altă latură a anchetei, că-ți cunoști cu adevărat sentimentele, aș fi mai liniștită, Alma.

— Atunci te rog să fii foarte liniștită, mamă. Îmi cunosc foarte bine sentimentele și, ce-i mai rău, le cunosc pe ale domnului Beaton.

— Cum adică?

— Adică mi s-a destăinuit în seara aceea numai pentru că l-a zdrobit logodna domnului Fulkerson.

— Vai, cum te exprimi ! se vâicări doamna Leighton.

— Chiar el mi-a spus-o, continuă Alma. Și nici ție nu ți-ar fi făcut prea mare plăcere. După împlinirea asta, cînd o să mi se mai facă declarații de dragoste, aș vrea să fie într-un an cînd n-o să mai fie alți logodnici prin preajmă.

— I-ai spus și lui asta, Alma ?

— Ei, cum o să i-o spun, mamă ! Tu ce crezi ? Oi fi eu lipsită de delicatețe, dar nu chiar în halul ăsta !

— N-am vrut să spun că ai fost lipsită de delicatețe, Alma, dar am vrut să te previn : cred că domnul Beaton a vorbit foarte serios.

— Da, chiar foarte serios !

— Iar tu nu ?

— Ba da, cel puțin deocamdată. Cred că uneori vorbește foarte serios cu domnișoara Vance, iar alteori, la fel de serios, cu domnișoara Dryfoos. Uneori e pictor, alteori arhitect, alteori sculptor. Are prea multe daruri, prea multe gusturi.

— Și dacă domnișoara Vance, și domnișoara Dryfoos...

— Vai, te rog să spui Sculptura și Arhitectura, mamă ! Prea spui lucrurilor pe nume !

— Alma, îți dai seama că nu vreau decît să-ți cunosc adevăratele sentimente.

— Iar tu îți dai seama că nu-ți dau voie, mai ales atunci cînd aceste adevărate sentimente nu există în problema de față. Dar, vorbind la modul abstract, cred că dacă vreuna din aceste arte ar ajunge să-l acapareze în mod serios, i-ar solicita o săptămîină încheiată de dăruire totală.

— Nu știam că se ocupă și de altele, spuse doamna Leighton. Credeam că e furat cu totul de activitatea la *Magazinul bilunar*.

— Se ocupă, se ocupă !

— Și nu poți să spui că nu s-a purtat frumos cu tine, că nu te-a ajutat.

— Deci ar fi trebuit să-l accept din recunoștință ? Mulțumesc frumos, mamă ! Nu știam că prețuiesc atît de puțin pentru tine.

— Știi foarte bine cât te prețuiesc, Alma, dar nu vreau să-ți scazi tu însăși prețul. Nu vreau să te joci cu soarta nimănui. Vreau să fii sinceră față de tine.

— Ei, haide, mamă ! Ce-ar fi să-ncepi tu ? ! Am fost foarte sinceră cu mine însămi și am fost sinceră cu domnul Beaton. Nu țin la el și i-am spus-o, așa că probabil a înțeles. Dacă va mai veni pe-aici, va veni ca simplu prieten al familiei, fără ascunzișuri, și te las pe tine să judeci dacă va veni sau nu în această calitate. Sper că n-ai să te joci cu inima lui și n-o să-l faci să creadă că vine din alte motive.

Poziția critică îi convenea prea mult doamnei Leighton ca să renunțe la ea într-un scop constructiv. Spuse doar :

— Îți dai seama că n-am nici o legătură cu povestea asta, Alma.

— Atunci îl lași în seama mea cu totul ?

— Sper că n-o să uiți că are dreptul să se bucure de o atitudine sinceră și deschisă.

— N-a avut din partea mea decît cea mai sinceră și deschisă atitudine, mamă. Tu ești cea care se joacă cu soarta lui. Și ca să fiu foarte sinceră, cred că asta i-ar plăcea și lui mai mult. Atitudinea sinceră și deschisă este tot ce poate fi mai detestabil pentru el.

Alma izbucni în ris și-și îmbrățișă mama care nu putu să nu ridă o dată cu ea.

II

Sosirea iernii nu le mai aduse domnișoarelor Dryfoos deschiderea spre lume pe care le-o oferise primăvara. După serata muzicală a doamnei Horn, se duseră amîndouă, la intervalul convenit, să-i întoarcă vizita, după cum se exprima Mela ; dar n-o găsiră acasă pe doamna Horn și nici dînsa, nici domnișoara Vance nu mai trecură pe la ele după întoarcerea lor în oraș, la începutul toamnei. O vreme încercaseră să-și spună că doamna Horn n-a primit cărțile lor de vizită, dar nu se lăsară amăgite de acest gînd și renunțară, din mîndrie.

Mai exact, era vorba de mîndria Christinei, căci, în afară de un suflet bun, Mela n-avea altceva care să-i fie de ajutor într-o eventualitate sau alta și, chiar dacă doamna Horn și domnișoara Vance ar fi venit în vizită după un an, ea le-ar fi primit cu aceeași amabilitate ca și cînd ar fi venit chiar a doua zi. Dar Christine stabilise o limită dincolo de care nu mai puteau fi iertate, și-și pregătise cuvintele și gesturile cu care le-ar fi pedepsit dacă ar fi apărut. Nici una din surori nu avea sentimentul inferiorității, dar cel puțin Christine avea unele bănuieli, iar Mela fusese cea care inventase varianta pierderii cărților de vizită. Întrucît nu se ivea nimic care să confirme sau infirme această ipoteză, Mela spuse :

— Ce-ar fi să-l punem pe Conrad s-o descoasă pe donșoara Vance la o adunare de-a lor.

— Dacă faci una ca asta, te ucid, spuse Christine.

Totuși Christine se mai consola cu vizitele lui Beaton și, chiar dacă acestea nu aveau un scop precis, ea se bucura, căci îi mulțumeau vanitatea ; dar Mela nu avea nimic. Uneori chiar își dorea să fie înapoi la fermă.

— Ar fi cel mai bun lucru pentru voi amîndouă, spuse doamna Dryfoos după o astfel de criză de disperare. Cred că New York-ul nu-i locul potrivit pentru fete.

— Ce nu-mi place mie, mamă, e că nu-i locul potrivit nici pentru băieți, spuse Mela.

Găsi răspunsul ei așa de reușit, încît rise în hohote pînă ce o enervă pe Christine.

— Parcă n-ai mai auzit în viața ta o glumă.

— Mie nu-mi pare o glumă, spuse doamna Dryfoos, e adevărul adevărat.

— Ei, nu mă sinchisesc eu de ea, mamă, spuse Mela. E-ntoarsă pe dos pentru că boșorogul ei de Beaton n-a mai dat pe aici de cîteva săptămîni. Dacă nu bagi de seamă, Christine, o să-ți scape, după ce te-ai omorît atîta.

— Ție n-are nici măcar cine să-ți scape, Mela, răspunse tăios Christine.

— Nu, eu n-am întins capcane pentru nimeni.

Mela dădu acest răspuns, neavînd altul mai bun, dar nu era întru totul adevărat. Cînd Kendricks trecu pe la ei împreună cu Beaton, după dincul tatălui lor, Mela făcu uz de toată șiretenia de care era capabilă ca să-l acapa-

reze, reușind să-l țină lângă ea tot timpul cît stătu Beaton ; Dryfoos trimise vorbă că nu se simte bine și că s-a culcat. Pentru Kendricks noutatea oferită de Mela își pierduse farmecul, așa încît Mela îl găsi mult mai puțin amuzant decît la serata doamnei Horn, lucru pe care nu se sfii să i-l spună pe șleau ; cu toate acestea își dădu toată silința să-i fie pe plac, căci era unica țintă a cochetăriei sale. Idealul ei ar fi fost ca cei doi să stea pînă după miezul nopții, iar tatăl ei să coboare în ciorapi și să le spună că e timpul să plece. Dar tinerii făcură o vizită de o lungime decentă, iar Kendricks nu mai trecu pe acolo. Îl mai întîlni o dată, în Union Square, în timp ce se îndrepta spre cupeu și încercă să profite cît mai mult de împrejurare ; dar nu fu decît o întîlnire foarte scurtă, iar Kendricks dispăru fără să fi lăsat vreo urmă în viața ei, cu toate că Mela avea o inimă pe care ar fi oferit-o bucuros oricărui tînăr care ar fi cerut-o. Kendricks, cu limbajul său colorat, cu cunoștințele sale ce depășeau cunoștințele americanului de rînd ce a trăit toată viața în închisoarea societății newyorkeze, remarcase la ea calități care-l împiedicau, ca pe orice om de onoare, s-o ia în rîs ; ceva omenesc, bun și cald, chiar dacă era în același timp simplu și vulgar. Revizuiindu-și părerea pe care și-o făcuse, Kendricks își spuse că ea va face o impresie mai puternică dacă această latură va apărea în portretul ei literar ; aici se va transpune într-o ființă sacră, în ciuda dorinței ei de a înșela și de a fi înșelată sub raport strict uman. De fapt, înțelese că ea nu dorea decît să iubească sincer și să fie iubită, iar farmecele de care făcea uz în acest scop i se păreau mai mult înduioșătoare decît caraghioase ; nu reușea să-i țină isonul lui Beaton cînd rîdea de ea și nici nu-i plăcea cînd îl auzea rîzînd de cealaltă fată. Judecînd după un cod al onoarei pe care-l ținea secret, pentru că se simțea jenat văzînd cît de puțini erau cei care-i corespundeau, Kendricks considera că, dacă Beaton nu ține la cealaltă fată — iar pe Christine o găsea de-a dreptul detestabilă —, s-ar cuveni să o evite și să nu-i lase impresia că o iubește. Așa concepea el comportamentul unui adevărat om de onoare, fiind incapabil să pătrundă complexitatea morală și estetică pe care se întemeia conștiința lui Beaton și care era o adevărată pedeapsă chiar și pentru el ; era incapa-

bil să conceapă toanele îndărătnice care-l dominau în lucrurile neînsemnate, rătăcind calea cea dreaptă și pierzându-se în cele din urmă în hățișul mărunțișurilor. A face tot ce dorești însemna, până la urmă, a nu face nimic din ceea ce dorești, cu toate că faci mereu tot ce dorești, dar, cu toate că era un înțelept la cei douăzeci și șapte de ani ai săi, Kendricks era prea tânăr ca să înțeleagă asta.

Nici Beaton nu înțelegea prea bine, poate pentru că nu avea încă douăzeci și șapte de ani. Vedea doar că avea o voință cam anemică, care se irosea în capricii, fără să-i aducă vreo bucurie nici măcar atunci când își împlinea cele mai arzătoare dorințe. Își dădea însă seama că dorințele sale sînt tot mai puțin arzătoare ; începu să se teamă că va veni ziua cînd nu va mai avea nici un fel de dorință. I se părea că, dacă va ajunge într-o zi să facă ceva de-a dreptul detestabil, ar reuși după aceea s-o pornească pe drumul cel bun ; dar cînd făcea o asemenea încercare la proporții reduse, i se părea total stupid. Era sigur că are nevoie de un fel de ispășire, dar nu reușea să descopere ce avea de ispășit ; nimeni nu poate ispăși pentru temperamentul său, iar Beaton ajunsese la concluzia că temperamentul său este deficitar. Constată că este mai puternic decît soarta însăși ; ar fi putut accepta o soartă oricît de tragică și ar fi terminat o dată pentru totdeauna. Problema sa era că nu putea scăpa de sine însuși ceea ce, de cele mai multe ori, îi era și scuza pentru refuzul de a încerca. După ce ajunsese la o explicație clară cu Alma Leighton și trăise momentul de adevărată eliberare, se gîndise o vreme că, dacă lucrurile s-ar fi terminat altfel și ea l-ar fi făcut răspunzător pentru destinul ei, el ar fi reușit să-și dirijeze propriul destin mai bine. Așa cum stăteau lucrurile însă, nu putea decît să se lase în voia soartei și să lase lucrurile să meargă de la sine. Trebuia să meargă să o vadă după această întîmplare, ca să-i arate că este la înălțimea situației, dar nu se mai duse la fel de frecvent, ci se duse mai des pe la familia Dryfoos ; pe Margaret Vance n-o putea întîlni prea ușor, ci numai în împrejurările oferite de viața socială. Bombănind nemulțumit, își îndeplinea îndatoririle față de doamna Horn, căci altfel era conștient că ar fi exclus de pe lista oaspeților ; dar puteai

foarte bine să te duci pe-acolo de multe ori fără a avea ocazia să schimbi prea multe cuvinte cu nepoata ei. Beaton nu-și dădea prea bine seama dacă dorește să stea mai mult de vorbă cu ea ; fata își păstra farmecul rafinamentului ei nevinovat, dar în ultimul timp vorbea mai mult despre probleme sociale decît despre cele sufletești pe care tinerii le discută de obicei cu multă originalitate. Provenind dintr-o familie de muncitori, pe Beaton nu-l interesau prea mult aceste aspecte ; nu le cunoștea și nu dorea să le cunoască ; era poate prea aproape de ele. Pe de altă parte simțea, mai ales la ea, o anume stînjeneală legată de domnișoarele Dryfoos. Margaret era o ființă prea rafinată ca să-l acuze că a împins-o spre un eșec în ceea ce le privea, dar evita conștient acest subiect în discuțiile ce le purtau. Luase hotărîrea de a nu repeta efortul făcut în primăvară, căci nu le putea ajuta ca pe cei ce duceau lipsă de hrană, căldură sau locuri de muncă și nu vroia să le sprijine din punct de vedere social ; detesta sentimentalismul inutil. Ar fi vrut să-i explice lui Beaton hotărîrea ei, despre care el auzise probabil părerea lor, dar nu prea știa cum să procedeze ; nu era sigură în ce măsură el ținea la ele. Făcuse cîteva încercări de a-i da aceste explicații la care el răspunsese negînd categoric orice interes personal, astfel încît acum era mai nelămurită decît înainte, și devie discuția de la surori spre fratele lor, pe care continua probabil să-l întilnească în activitatea lor comună în rîndurile săracilor.

— Mi se pare un om deosebit, se încumetă ea să spună.

— Categorie, spuse Beaton. E genul de om care l-a sugerat probabil catolicilor ideea vieții monahale. Are fire de călugăr, firea celui ce suferă și ispășește. Dar e un tip tare plicticos, nu vi se pare ? Niciodată nu reușesc să scot ceva de la el.

— Este un om foarte serios.

— Ireproșabil. La redacție avem un tip care ne conduce, un om cît se poate de legat de cele lumești și pămîntest, și este uimitor să asisti la înfruntarea celor două firi. Cînd Fulkerson începe să glumească pe socoteala lui Dryfoos... glumele sale insinuează totdeauna că Dryfoos este îndemnat de motive egoiste, că vizează o funcție politică

și că-și asigură o bază politică în East Side. E o situație de nedescris.

— Îmi inchipui, spuse domnișoara Vance pe un ton de nobilă dezaprobare făcându-l pe Beaton să simtă că-l acuză și pe el pentru simplul fapt că a relatat ceea ce-o nemulțumise.

Dintr-o pornire firească spre revoltă, rosti parcă fără să vrea :

— De fapt, orice om care crede într-o singură idee este ușor ridicol.

— Chiar și când ideea aceea este justă ? întrebă ea. O idee justă nu poate fi ridicolă.

— Mă refeream la cel care n-are decît un singur principiu. E un om plat, fără profil, fără contur.

Ea păru incapabilă să-i răspundă, iar el observă că tăcerea ei îl dezavantaja. Lui Beaton i se părea că Margaret Vance începe să fie supărător de rigidă în idealismul ei. Puse jos ceașca cu ceai din care sorbea și spuse în stilul său solemn și sacadat :

— Trebuie să plec. La revedere ! și se depărtă imediat lăsînd impresia că și-a amintit deodată de ceva deosebit de urgent.

Se apropie de doamna Horn ca să schimbe cîteva cuvinte cu dînsa și să-și ia rămas bun, dar simți că este reținut în chip subtil prin frînturi de conversație purtată în același timp cu mai mulți oaspeți. I se păru că, în clipele cînd acest ciudat dialog lincezea, doamna Horn era pe punctul de a-i face o mărturisire cu privire la nepoata ei, lucru cu adevărat uimitor. În cele din urmă nu-i spuse nimic. De fapt, era și greu să-i destăinuie unui tinăr ceea ce o preocupa și, după mai multe încercări, doamna Horn constată că-i este imposibil să spună că i-ar plăcea ca Margaret să se ocupe de lucruri mai simple decît cele ce o interesau acum. Urmărise cu o îngrijorare crescîndă tendința fetei de a se devota diverselor cauze. În clipele cele mai sumbre o cuprinsese teama că va ajunge să se retragă cu totul din viața lumească și să se dedice operelor de bine-

facere. Se mai întâmplase ca unele fete să intre în minăstiri protestante, iar Margaret avea exact genul de fire care poate fi influențată în această direcție. Pe măsură ce trecea primăvara, preocupările ei o acaparau tot mai mult, iar întreruperea lor pe durata verii o întristă ; la sfârșitul verii o îndemnă pe mătușa ei să se întoarcă în oraș mult mai curînd decît intenționase aceasta. Margaret purta corespondență cu muncitoarele pe care le ocrotea. Doamna Horn constată odată cu spaimă că nepoata ei sprijină o grevă a croitoreșelor. Împrejurarea avea desigur latura sa comică, fiind vorba de o tinăra din înalta societate, latu-se pe care reuși s-o sesizeze chiar și o ființă lipsită de simțul umorului cum era doamna Horn. Cu toate acestea nu-și putea stăpîni presimțirile cele mai sumbre ; se temea că sănătatea fetei va ceda din pricina efortului și că, chiar dacă va intra la minăstire, o aștepta un declin sigur. Intră în iarnă hotărîtă să aplice toate măsurile de contracarare pe care le putea folosi. Aflată la vîrsta cînd plăcerile vieții de societate sînt o povară, doamna Horn se lansa în ele în speranța că o va antrena și pe Margaret ; iar un ochi înțelegător ar fi urmărit probabil cu milă pelerinajul ei de la un bal la altul, de la o recepție la alta, dintr-un salon într-altul, de la o serată la alta, de la o pîcsă la alta, de la o operă la alta. După ce renunțase practic la aceste plăceri, mușcă din fructul amar și insipid al distracțiilor mondene, sperînd că Margaret îl va găsi gustos, iar acum, la sfîrșit, fu nevoită să-și recunoască eșecul. Se apropia postul Crăciunului și fata nu făcuse altceva decît să ajungă mai slabă și mai sobră de pe urma distracțiilor care nu-i distrăgeau atenția de la preocupările caritabile dăunătoare. În care, după părerea doamnei Horn, își irosea tinerețea. Margaret ar fi făcut față numai uneia dintre cele două activități, dar amîndouă împreună o istoveau. Își spunea că este de datoria ei să participe la distracțiile pe care i le oferea mătușa ei, dar nici nu putea renunța la îndatoririle în care își găsea unica bucurie a vieții.

Continua să studieze muzica considerînd că-i este utilă la întrunirile menite a fi distractive și, probabil, instruc-

tive pentru muncitoare ; neglijase celelalte preocupări estetice pe care le avusese cîndva ; și, văzînd-o prinsă în discuția cu Beaton, doamnei Horn îi veni ideea că i-ar fi util să-l folosească pentru a redeștepta interesul fetei pentru artă. Îl întrebă dacă domnul Wetmore mai ține, ca de obicei, cursuri în iarna aceea și spuse că i-ar plăcea grozav ca Margaret să fie convinsă să meargă din nou la cursuri. Domnul Wetmore îi spusese mereu că nu desenează prea bine, dar că este foarte sensibilă și că face lucrări interesante. Oare familia Leighton este acum în oraș, întrebă dînsa ; își exprimă cu glas murmurat regretul că nu mai reușise deloc să le vadă, fără să spună de ce ; mai spuse că, dacă Margaret ar cunoaște-o pe domnișoara Leighton și i-ar vedea lucrările, i-ar stimula interesul. Probabil că domnișoara Leighton își continuă studiile artistice, nu-i așa ?

Beaton răspunse că da, probabil că da.

Dar răspunsul lui n-o îndemnă pe doamna Horn să-și continue discuția pe această temă și-i spuse oftînd că tare s-ar bucura dacă el ar da iarăși lecții ; după părerea ei, Margaret învățase de la el mult mai mult decît de la orice alt profesor.

El îi răspunse că nepoata ei este foarte talentată, dar că nu există om care să aibă măcar pe jumătate cunoștințele lui Wetmore și capacitatea lui de a predă.

Doamna Horn se temea însă, după cum îi mărturisii, că sinceritatea cumplită a domnului Wetmore o descurajase pe Margaret, nu-i lăsase nici cea mai mică iluzie cu privire la rezultatul a ceea ce făcea ; oare domnul Beaton nu considera că tinerii au nevoie și de iluzii ? Era desigur foarte frumos din partea domnului Wetmore că era atît de sincer, dar parcă nu era totdeauna atitudinea cea mai potrivită. Îl imploră pe domnul Beaton să încerce să-i găsească un profesor ceva mai puțin aspru. În glasul ei apăru o notă de interes mai pronunțat față de oaspeții care veneau și plecau, iar Beaton înțelese că este concediat.

Plecă măgulit în vanitatea sa de impresia că i se ceruse ajutorul în legătură cu Margaret, iar apoi îl cuprinse

furia amintindu-și ce-i spusese despre sinceritatea lui Wetmore și despre dorința ca el însuși să țină cursuri. Ei, fir-ar să fie, își închipuia oare că el este nesincer și i-ar da domnișoarei Vance impresia că este mai talentată decât este în realitate ? Cu cât se gîndea la asta, cu atât se infuria mai tare și se convingea că, în mod conștient sau inconștient, aceasta fusese ideea din mintea ei. Își formulă cîteva replici tăioase exprimînd ideea generală că, trăind într-o atmosferă de amăgire acasă, domnișoara Vance nu mai avea nevoie de așa ceva și în privința studiilor sale artistice. După ce tocmai se hotărîse să nu mai pună piciorul în casa doamnei Horn, se hotărî să se mai ducă o singură dată ca să-i înfigă acest ghimpe în pieptul larg, dar cam fără inimă ; și-și închipui cum va conduce discuția pînă la momentul cînd își va lansa săgeata.

Deocamdată simțea nevoia unei mîngîieri imediate, așa cum numai idolatrizarea naivă îi putea oferi ; îl stăpînea dorința de a-și dovedi puterile pe un teren pe care, cu toate că întîmpina rezistență, nu putea fi dominat. Trebuia să se răzbune cumva pentru a-și restabili respectul față de sine, lezat de părerea unei femei care, deși întru-chiparea însăși a artificialului, îl putuse considera, chiar și în chip nevinovat (nevinovăția ei nu făcea decât să agraveze lucrurile), ca fiind mai puțin onest decât Wetmore, despre care știa precis că este mult mai onest decât el însuși. Nu era decât ora cinci și o porni spre marginea orașului, spre locuința familiei Dryfoos, cu toate că fusese pe-acolo doar cu o seară în urmă. Întrebă dacă doamnele sînt acasă și îl primi doamna Mandel.

— Domnișoarele sînt plecate în oraș, după cumpărături, spuse ea, dar mă bucur că am prilejul să stăm de vorbă singuri, domnule Beaton. Știți că am trăit cîteva ani în Europa.

— Da, spuse Beaton întrebîndu-se ce legătură are asta cu plăcerea de a sta de vorbă singuri. Cred că da ? și dădu cuvintelor sale, fără să vrea, o nuanță interogativă.

— Și dumneavoastră ați trăit în străinătate, așa că n-o să vi se pară ciudat ceea ce am de gînd să vă întreb. De

ce veniți atât de des în casa aceasta, domnule Beaton ? și doamna Mandel se aplecă puțin în față cu un aer de interes feminin și zimbi.

Beaton se încruntă.

— De ce vin atât de des ?

— Da.

— Păi, ce... Vă rog să mă scuzați, doamnă Mandel, dar îmi permiteți să vă întreb de ce-mi puneți această întrebare ?

— Desigur. N-am nici un motiv să nu vă răspund, căci vreau să fiți foarte sincer cu mine. Vă întreb pentru că în această casă se află două domnișoare și, într-o oarecare măsură, eu trebuie să țin locul mamei lor. Nu e cazul să vă mai explic de ce, cunoașteți toată familia și vă dați seama. N-am nimic să le reproșez, dar nu v-aș vorbi acum astfel dacă n-ar fi toți niște ființe neajutorate. Nu cunosc lumea în care au intrat, nu se pot descurca și nu se pot sprijini unul pe altul. Dar dumneavoastră o cunoașteți bine, domnule Beaton, și sint sigură că vă dați seama cu precizie de intențiile care vă-ndeamnă să veniți pe-aici. Ori vă interesează, ori nu vă interesează una dintre cele două domnișoare. Dacă vă interesează, n-am nimic de zis. Dacă nu...

Doamna Mandel încă zîmbea, dar zîmbetul său devenise o simplă formalitate și căpătase o strălucire glacială.

Beaton o privi cu o uimire pe care însă și-o stăpini cu sobrietate. O considerase totdeauna o nulitate din punct de vedere social, privind-o cu un dram de milă — eum i se cuvenea, firește, unei ființe obligate să trăiască în mijlocul familiei Dryfoos — dar și cu puțin dispreț ironic ; fusese totdeauna pentru el doar Mandel, sau bătrîna Mandel, cu toate că nu era decît cu vreo zece ani mai în vîrstă decît el și încă se ținea foarte bine la cei aproape patruzeci de ani ai săi. Se îmbujoră, apoi pări cuprins de minie.

— Îmi cer din nou scuze, doamnă Mandel. Îmi puneți această întrebare în numele domnișoarelor ?

— Firește că nu, răspunse ea cu toată bunăvoința și cu o asemenea nuanță în glas, încît Beaton se simți admo-

nestat pentru grosolănia de a-și fi arătat inoiala privind autoritatea ei. Așa cum v-am spus, fetele n-ar ști să se descurce singure în astfel de probleme. Nu văd de ce nu v-aș spune că vă întreb din partea tatălui fetelor. Fără inoială, în ceea ce mă privește n-am nici un drept să mă interez de această chestiune. Vă rog să fiți convins că nu-mi este deloc plăcut să o fac.

Vocca ei limpede tremură ușor, ceea ce i se păru lui Beaton foarte plăcut. Răspunse cu un glas încărcat de o tristețe visătoare :

— Sint convins, doamnă Mandel. Își ridică ochii și o privi : Și dacă v-aș spune că nu mă interesează absolut deloc în sensul implicat de dumneavoastră ?

— Atunci v-aș lăsa să vă apreciați singur comportamentul care v-a îndemnat să veniți pe aici în mod constant în ultimul an, iar pe dinsele le-a condus la concluzii total eronate.

Amîndoi foloseau în mod deliberat pluralul, cu toate că pentru fiecare dintre ei era cît se poate de clar la care dîntre cele două domnișoare se referă.

Pe Beaton îl asaltară tot felul de gînduri deloc măgulitoare. Își dăduse seama perfect că rolul jucat în relațiile sale cu Christine fusese cît se poate de josnic, din ce în ce mai josnic pe măsură ce sentimentul pe care i-l stîrnise inițial frumusețea ei se domolise. În ultimul timp era conștient că se distrează pe seama pasiunii fetei într-un mod de-a dreptul crud și că nu o făcuse intenționat, ci numai pentru că era leneș și nu-și dorea nimic. Se ridică și spuse :

— S-ar putea să fiu ceva mai îngăduitor decît credeți, doamnă Mandel, dar n-am să vă mai plictisesc cu vorbe împăciuitoare. N-am să mai vin pe-aici.

Se înclină, iar doamna Mandel spuse :

— Să fiți convins că nu mă interesează decît comportarea dumneavoastră.

Beaton citi parcă o expresie de triumf pe chipul ei și nu-și dădu seama ce mare efort făcuse pentru a cîștiga

această victorie prea ușoară. Soarta lui era însă mult mai blindă decît cea a doamnei Mandel și, cu sufletul plin de ură, plecă gîndindu-se la ea ca la un dușman care-l umilise într-un moment cînd avea nevoie de laudă mai mult ca oricînd. Pentru el era foarte ușor să nu mai treacă s-o vadă pe Christine Dryfoos, dar pentru doamna Mandel nu era deloc ușor să facă față consecințelor absenței lui. Beaton se gîdea numai cît de ușor îi închisese calea, iar biata femeie, care tremurase de spaimă în fața misiunii ce o avea de îndeplinit, deveni pentru el întruchiparea propriei conștiințe care-l învinuia de fapte urite.

— Ei, fir-ar să fie ! Asta-i prea de tot ! își spuse strîngînd din dinți, dîndu-și seama că întîmplarea se adăuga jignirii primite din partea doamnei Horn. Acum va trebui să renunțe la postul de la *Magazinul bilunar* ; în aceste condiții nu-l mai putea păstra, chiar dacă nu se va recurge la o serie de manevre pentru a fi îndepărtat ; trebuia să se grăbească și s-o ia înaintea acestor manevre ; trebuia să-l întîlnească imediat pe Fulkerson ; se întrebă unde l-ar putea găsi la ora aceea. Cu o amărăciune atît de profundă, încît aproape că-i dădea o bucurie tragică își spuse că-l va putea găsi cu siguranță, ceva mai tîrziu, la doamna Leighton, iar fericirea lui Fulkerson era parcă o nouă insultă.

Totul se petrecuse într-un moment cît se poate de nefericit. Niciodată n-avusese mai mare nevoie de bani, niciodată nu cheltuisese mai nesăbuit tot ceea ce avea și ceea ce se aștepta să primească. Era dator la Fulkerson atît ca persoană particulară, cît și pentru banii avansați în contul salariului. Ideea de a trimite bani acasă îl făcu să ridă disprețuitor și-și mască risul cu un acces de tuse pentru a înșela trecătorii. Cu ce obraz o să se ducă la Fulkerson să-i spună că renunță la slujba de la *Magazinul bilunar* și ce-o să facă după ce-o să se retragă ? Poate că o să-și ia elevi, o să deschidă un curs ? Gîndul sinistru la activitatea de profesor desfășurată pe principiul laudelor neîntemeiate îi aminti de aluzia doamnei Horn și-și dădu seama că intenția ei fusese să-l jignească. De ce n-ar pune

În practică ideea ei ? Plin de dispreț la adresa femeilor care batjocoreau arta, se gândi ce ușor i-ar fi să facă acest lucru, la fel de ușor cum i-ar fi să se întoarcă și să-i spună fiicei bătrînului ăla nebun că o iubește și să pună mîna pe milioanele lui. De ce n-ar face-o ? Nu-l iubea nimeni ; iar după un an probabil că, din punct de vedere sentimental, toate femeile sînt la fel, probabil că nu s-ar plictisi mai curînd de Christine Dryfoos decît de Margaret Vance. Alma Leighton nu intra în discuție pentru că, în fundul sufletului, păstra convingerea că ea trebuie să rămînă veșnic pentru el altfel decît orice altă femeie.

Purtat de gânduri confuze și fără șir, Beaton avu impresia că a ajuns departe, în centrul orașului ; dar se dezmetici și privi în jur, constată că se află pe Sixth Avenue, aproape de Thirty-ninth Street, și că este foarte înfierbîntat și obosit ; simți că se înăbușă în haina caraghioasă de blană. Îi era imposibil să meargă pe jos pînă pe Eleventh Street ; nu vroia să meargă pe jos nici măcar pînă la stația trenului suspendat de pe Thirty-fourth Street ; se opri la un colț să aștepte un tramvai, iar gîndurile amare îl asaltară din nou. După un timp se dezmetici iarăși și privi în lungul bulevardului, dar nu văzu nici un tramvai. Văzu lingă el un polițist care-și legăna alene bastonul prins de încheietura mîinii cu o curea.

— Cînd credeți că o să apară un tramvai ? întrebă el, mai mult ca o ironie la adresa inexistenței tramvaielelor, decît din speranța că polițistul i-ar putea răspunde.

Polițistul întirzie o clipă ca să scuipe în rigolă, apoi răspunse nepăsător :

— Cam peste-o săptămînă.

— Ce s-o fi întîmplat ? întrebă Beaton încercînd să priceapă gluma.

— Grevă, spuse polițistul. Ignoranța lui Beaton îi stîrnea o curiozitate ce-i depășea disprețul. Au lăsat totul baltă azi-dimineață în toate cartierele în afară de Third Avenue și încă vreo două-trei linii care traversează orașul.

Scuipă din nou și rămase puțin aplecat în față, privind spre un grup de bărbați aflați la colțul străzii. Erau cu-

rat îmbrăcați, arătau mai bine decît niște muncitori obișnuiți și aveau aerul unor oameni aflați în concediu gătiți în haine de sărbătoare.

— Sînt greviști ? întrebă Beaton.

Polițistul îi confirmă dînd din cap.

— V-au făcut necazuri ?

— N-o să ne facă necazuri pînă cînd o să punem în mișcare tramvaiele, spuse polițistul.

Beaton simți că-l cuprinde furia pe acești oameni din cauza **căroră va fi nevoit acum să** meargă pe jos cîteva străzi și să **urce** scările **pînă la stația** trenului suspendat.

— Dacă ați prinde vreo cițiva și i-ați pune la zid și i-ați împușca, spuse Beaton cu cruzime, ați scăpa de o mulțime de necazuri.

— Cred că n-o să fie nevoie să-i împușcăm, spuse polițistul legănîndu-și bastonul. Oricum, n-o să dăm noi semnalul. Și dac-o fi nevoie să ne batem, continuă el privind spre greviști pe sub borul caschetei, putem să-i aruncăm pe toți cei șase mii în East River fără să tragem nici măcar un foc.

— Sînt șase mii de greviști ?

— Cam așa ceva.

— Și din ce-și închipuie proștii ăștia c-or să trăiască ?

— Din dobînda banilor lor, probabil, răspunse polițistul zîmbind mulțumit de gluma ce-o făcuse. Lucrurile trebuie să-și urmeze cursul. Apoi or să vină cu capul plecat și cu coada-ntre picioare și-or să se roage să fie angajați din nou.

— Dac-aș fi eu administratorul șoselelor, nu i-aș mai angaja decît dacă i-aș vedea murind de foame pînă la ultimul om, spuse Beaton gîndindu-se ce mult îl încurca greva și stabilînd o ciudată legătură între aceasta și răul pe care i-l pricinuiseră doamna Horn și doamna Mandel.

— Cred că așa ar face și administratorii șoselelor, dac-ar putea, dar sînt prea mulți, și nu se găsesc destui care să le ia locul, răspunse polițistul cu imparțialitatea

firească a omului care avea dreptul să circule gratuit și care își făcuse mulți prieteni șoferi și tăxatori în timpul călătoriilor sale.

— Nu contează, spuse Beaton aspru. Pot aduce oameni din alte părți.

— Ei, ar face ei și asta, spuse polițistul.

Din cîrciuma din colț, în fața căreia greviștii adunați făceau o zarvă specifică bețivilor, ieși un bărbat, iar ceilalți începură să facă haz pe socoteala lui, cum s-ar fi exprimat chiar ei. Polițistul îl părăsi pe Beaton și o porni agale spre grup, ca și cum și-ar fi făcut rondul obișnuit de după-amiază. Pe partea cealaltă a străzii, Beaton observă un alt polițist mergînd în aceeași direcție venind dinspre colțul celălalt. Privind de-a lungul bulevardului, lipsit acum de zgomotul tramvaiclor cu cai, spre stînga și spre dreapta, Beaton văzu cite un polițist la fiecare colț. Totul era foarte impresionant.

III

Greva iscă o mulțime de discuții la redacția *Magazinului bilunar*, sau, mai bine zis, îl făcu pe Fulkerson să discute mult. Se felicita pentru faptul că nu-l afecta în mod direct, așa cum se întîmpla cu unii dintre colaboratorii săi care locuiau la marginea orașului și nu aveau toată gospodăria la un loc, cum s-ar zice. Savura din plin situația creată și-l tot trimitea pe băiatul de serviciu să cumpere suplimentele cu care vinzătorii de ziare apăreau din oră-n oră și pe care le anunțau cu glas jalnic și strigăte neînțelese. Citi nu numai ultimele știri privitoare la grevă, ci și comentariile în care se aprecia atitudinea fermă a celor două părți implicate și măsurile excelente adoptate de poliție pentru păstrarea ordinii. Fulkerson savură interviurile luate ofițerilor de poliție și conducătorilor grevei; savură în egală măsură încercările reporterilor de a lua interviuri directorilor companiilor de transport, care cuprindeau atîtea amănunte și trădau o reală

măiestrie a formulării titlurilor de pe prima pagină, scrise cu litere de o șchioapă, încît aproape că te convingeau că sînt propriile cuvinte ale acestor oameni, cu toate că se auzise că refuzaseră categoric să răspundă reporterilor. Le spuse din ceea ce citise prin ziare că, dacă muncitorii s-ar purta cum se cuvine și ar respecta drepturile proprietarilor, s-ar bucura mereu de înțelegere din partea tuturor, dar cum își băgau nasul în drepturile companiilor de transport și-ncepeau să-și facă singuri dreptate, trebuiau supuși cu o mîină de fier ; expresia „cu o mîină de fier“ îl încîntă pe Fulkerson atît de mult, de parcă o auzea pentru prima oară. Începu să circule zvonul că avuseseră loc ciocniri între poliție și greviști, atunci cînd conducerea companiilor încercă să spargă greva cu muncitori aduși din Philadelphia, iar Fulkerson se entuziasmă de minunatul curaj al polițiștilor. În același timp dădea crezare celor spuse de greviști, cum că ei nu creaseră probleme, ci un grup de elemente turbulente ce acționaseră fără acordul lor. În aceste condiții se mai liniști puțin aflînd de sosirea Comitetului Național de Arbitraj, care-și stabilise sediul, cu nenumărate lozinci, într-unul din marile hoteluri ale orașului și invitase atît pe greviști, cît și companiile de transporturi să-și susțină cauza ; Fulkerson anunță pe toată lumea că acum vor avea prilejul să vadă cum funcționează cel mai măreț mecanism al timpurilor moderne. Se pare însă că funcționa numai în sensul de a-i îndemna pe greviști să-și plece capul.

Companiile de transporturi acționaseră ca un singur om, afirmînd că nu exista nici un litigiu și că ele nu fac decît să-și susțină dreptul de a-și conduce singure afacerea așa cum cred. S-a aflat că președintele unei companii, pe care un membru al comitetului l-a invitat personal să răspundă, i-a spus acestuia să iasă afară și să-și vadă de treabă. Apoi, spre adîncă dezamăgire a lui Fulkerson, înaltul tribunal menit să acționeze, în numele poporului, în interesul păcii se declară neputincios și se retrase ; și și-ar fi văzut desigur de treabă, dacă ar fi avut vreo treabă. Fulkerson nu mai știa ce să spună, poate

din pricină că nici suplimentele nu mai știau, dar March rîse de acest deznodămînt.

— Treaba asta seamănă grozav cu manevrele militare ale regelui Franței și ale celor patruzeci de mii de soldați ai săi. Probabil că, ajunși în vîrfurile dealului, cineva i-a spus că n-are ce arbitra și că să-și vadă de treaba lui, așa că a coborît dealul după ce-l urcase cu atîta pompă. Ce-mi place mie la povestea asta este că și companiile de transport au drepturi, și greviștii au drepturi, numai publicul n-are nici un fel de drepturi. Li se permite și unora și altora să se bată sub ochii noștri pentru o problemă personală — căci este vorba de o problemă strict personală de genul celor pentru care astăzi desconsiderăm Evul Mediu, ca și cum ar fi vorba de o stradă din Florența sau din Verona — totul pe cheltuiala și suferința noastră, iar noi stăm cumînți ca niște oi și-i așteptăm să obosească. Ciudată atitudine pentru un oraș cu cincisprezece mii de locuitori !

— Dar tu ce ai face ? întrebă Fulkerson grozav de descurajat de această interpretare.

— Cum adică ? Oare Consiliul de Arbitraj s-a declarat neputincios ? N-avem nici o putere asupra greviștilor și ne-am obișnuit în așa măsură să fim disprețuiți și desconsiderați de cei din transportul în comun, încît am uitat ce drepturi avem asupra șoselelor și i-am lăsat să-și aranjeze treburile cum vor, ca și cum n-am avea nici o legătură cu treaba asta, iar ei nu ne-ar datora nimic în schimbul privilegiilor lor.

— Asta cam așa e, spuse Fulkerson, răvășindu-și părul. Ei, este un moment mareț pentru colonel. Zice că, dacă era el primarul orașului, lua în stăpînire mijloacele de transport în numele poporului, le echipa cu polițiști și le punea în circulație pînă ce companiile ajungeau la o înțelegere cu greviștii. Așa ar proceda ori de cîte ori s-ar ivi o grevă.

— Oare asta nu trădează paternalismul de care-l acuza pe Lindau ? întrebă March.

— Nu știu. Oricum trădează simț practic.

— Ești pierdut de-a binelea, Fulkerson. Credeam că ești cel mai devotat logodnic din lume, dar cred că ești un ginere și mai devotat. Și asta încă înainte de a te fi însurat.

— Ei, March, colonelul e un bătrîn adorabil. Grozav aș vrea să-și poată pune în practică planul, fie și numai pentru plăcerea de a-l vedea prins în horă. Stă ca pe arcuri din zori și pînă-n seară, e veșnic în alertă, gata să asiste la ciocniri. Mă tem să nu se-aleagă cu vreun glonte în încăierare ; nu-i scapă nimic. Eu, unul, nu văd nimic spectaculos ; încă n-am văzut nici o bătaie cu pietre și nici o încăierare cu bastoane. Tu ai văzut ?

— Nu. Cred că pot analiza situația cam la fel de bine citind ziarele, și probabil că nici nu-mi doresc mai mult. De altfel, doamna March m-a rugat insistent să nu mă apropiu de nici un fel de gloată sub amenințarea că, în caz contrar, își ia copiii și vin toți după mine. După părerea ei, trebuie să murim împreună ; copiii nu s-au mai dus la școală de cînd a început greva. Doamnei March nu-i scapă nici o măsură de precauție. Mă urmărește de cîte ori ies din casă să vadă dacă pornesc direct spre redacție.

— Probabil că numai așa ai reușit să scapi cu viață, spuse Fulkerson rîzînd. L-ai mai văzut pe Beaton în ultimul timp ?

— Nu. Doar nu vrei să-mi spui că a fost ucis ?

— Asta numai dacă a aflat-o și el. Dar știu și eu... Ascultă, March ! De ce n-ai putea să scrii și tu un articol despre grevă ?

— Știam eu că pînă la urmă ai s-ajungi la tema *Magazinului bilunar*.

— Nu, vorbesc serios. O să apară o mulțime de articole prin ziare. Dar tu ai putea trata subiectul în sens istoric, prezentîndu-l ca pe ceva petrecut cu sute de ani în urmă, în stilul în care prezenta Defoe ciurma din Londra. Ce zici ? Cel care mi-a dat această idee a fost Beaton.

Dacă am pune mina pe el, ați putea merge împreună să observați latura estetică a fenomenului. Greva asta e un lucru grozav, March. Ascultă-mă pe mine, e impresionant să vezi un război personal, după cum spui tu, desfășurat în felul acesta, chiar în inima New York-ului, iar New York-ul nici nu se sinchisește. Pricepi ? Ai putea prezenta lucrurile în această lumină. Având descrierile tale și schițele lui Beaton, ne-am face o carte de vizită nemaipomenită. Ei, ce zici ?

— Te angajezi tu să rezolvi lucrurile cu doamna March, dacă eu mor, iar dinsa și copiii nu mor o dată cu mine ?

— Păi, mi-ar fi cam greu. Mă-ntreb ce-ar ieși dacă l-am pune pe Kendricks să scrie partea literară.

— O să fie încântat, nici o grijă. Încă n-am descoperit genul literar pentru care Kendricks n-ar fi dispus să-și dea viața.

— Ia, stai ! exclamă Fulkerson, iar March își dădu seama că e pe punctul de a lansa o idee nouă și zîmbi răbdător. Ascultă ! De ce n-am putea pune chiar pe unul din greviști să ne scrie articolul ?

— Am putea organiza chiar un simpozion al greviștilor și al directorilor de companii, sugerează March.

— Nu, nu, vorbesc foarte serios. Se spune că unii din ei, mai ales cei de origine străină, sînt oameni de cultură. Cunosco un tip din Boemia care scotea aici un ziar boemian. Ar putea scrie în dialectul său și l-am pune pe Lindau să-l traducă.

— Nu cred, spuse March sec.

— De ce nu ? Ar face-o în sprijinul cauzei, nu-i așa ? Poate discuți problema cu el cînd îl mai vezi.

— Nu-l mai văd pe Lindau, spuse March și adăugă : A renunțat la mine și la banii domnului Dryfoos deodată.

— Nu zău ! Doar nu vrei să-mi spui că n-a mai fost pe la tine de atunci ? !

— Un timp a mai venit, dar acum nu mai vine. Nu prea mă-ncîntă treaba asta, spuse March neplăcut im-

presionat de zîmbetul lui Fulkerson. I-am rămas dator pentru lecțiile date copiilor.

Fulkerson rîse din toată inima.

— Să știi că ăsta-i cu adevărat nebun ! Cine-ar fi crezut că-și ia în serios „prințipurile“. Probabil însă că trebuie să existe și asemenea aiuriți, în lume sînt tot felul de specimene.

— Probabil că trebuie să existe un asemenea aiurit, consimți March parțial. Mie mi-a ajuns unul.

— Probabil că este un moment măreț și pentru Lindau, spuse Fulkerson. Îmi închipui că-i priește cît un întreg butoi de bere cînd îi vede pe „capitalist“ în încercătură din cauza grevei. Cred că-l face pe bătrînul Lindau să se simtă ca pe vremea cînd lupta pe baricade la Berlin. Ei, e un bătrîn adorabil ; păcat că bea, am mai spus-o și altă dată.

Cînd plecă de la redacție, March nu se duse direct acasă, așa cum făcuse la venire, probabil din pricină că doamna March nu mai era cu ochii pe el. Era foarte curios în privința unor laturi ale grevei care, văzută sub aspectul unei mari frămîntări sociale, era insuficient înțeleasă de oameni ; judecînd prin prisma echilibrului său caracteristic, găsea că manifestările ei negative sînt la fel de semnificative ca și etapele mai violente. Îl promisese solemn soției sale că se va feri de acestea și era din fire un om care-și respecta promisiunile ; nu avea nici cea mai mică dorință de a juca rolul spectatorului pașnic care este totdeauna împușcat cînd se trage asupra mulțimii. Îl preocupă indiferența aparentă a unui oraș puternic care își vedea liniștit de treabă ca și cum războiul personal care se desfășura în interiorul său nu era decît un zvon nelămurit despre tulburări ale indienilor de la frontieră ; și acum înțelese cum era posibil ca, pe o stradă din Florența, un conflict să dureze timp de patruzeci de ani, fără a influența practic industria și prosperitatea orașului. Pe Broadway, acolo unde altădată domnea viața copitelor și clopotelor de tramvai, acum era liniște, fapt care însă nu se prea observa, iar pe bulevardele bol-

tite de șinele trenurilor suspendate, liniștea șoselelor se pierdea în vuietul trenurilor de deasupra. Unele tramvaie ce traversau orașul își reluaseră cursul, fiecare avînd cîte un polițist în spate ; pe traseele de pe Third Avenue tramvaiele conduse de muncitorii necuprinși în sindicat și care nu intraseră în grevă circula cu doi polițiști alături de fiecare vatman și doi lingă taxator, pentru a-i apăra de greviști. Dar greviștii nu se vedeau nicăieri, iar pe Second Avenue stăteau liniștiți, în grupuri, la colțul străzilor. În timp ce March îi privea de la o distanță ce-l ferea de primejdii, pe șosea înainta un tramvai plin de polițiști, dar nici unul din greviști nu-l atacă. Îmbrăcați în haine simple de sărbătoare, March găsea că sînt oameni foarte liniștiți și cu o înfățișare decentă și rămase convins că nu puteau fi implicați în izbucniri de revoltă, cum se petrecuseră în alte cartiere ale orașului. Aproape că nu-i venea să creadă că asemenea izbucniri avuseseră loc cu adevărat ; cum nu constată nici un fel de tulburări și nici măcar tendința de a se ivi, își spuse cu tot mai multă convingere că erau simple exagerări gazetărești. Merse pe jos spre East River : bulevardele A, B și C aveau același aspect liniștit ca și Second Avenue ; la colțuri stăteau grupuri de oameni, iar din cînd în cînd prin fața lor trecea, fără a fi atacat, cîte un tramvai plin de polițiști ; îl priveau și discutau între ei, unii chiar rîdeau, dar nu se iscă nici un fel de tulburare.

March luă un tramvai ce traversa orașul și se întoarse în West Side. Pe platformă se odihnea un polițist cu un aer obosit și somnoros.

— Cred că o să vă bucurați cînd se va încheia acest război crud, îi spuse March cînd se urcă.

Polițistul îi aruncă o privire sumbră și nu-i răspunse.

Atitudinea lui nefirească pentru un om obișnuit cu compromisurile vieții îl impresionează pe March. Îl făcu să simtă cu acuitate acea ferocitate de care dăduseră dovadă trupele franceze față de mulțime, cu puțin înainte de le *coup d'état*, și despre care aflase din cărți ; începu să se simtă ca unul din mulțime, dar se controlă și-și recăpătă

dispoziția de observator detașat. În această stare de spirit rămase în tramvai, pînă ce acesta îl purtă dincolo de colțul la care ar fi trebuit să coboare pentru a ajunge acasă, și încă mai departe spre apus, spre una din acele zone unde se spunea că avuseseră loc o mulțime de ciocniri. Dar pe drum totul părea la fel de liniștit ca și în East Side.

Deodată tramvaiul se opri frînînd brusc, încît March fu aproape răsturnat de pe scaun, iar polițistul sări de pe platformă și o luă la fugă.

IV

În dimineața aceea Dryfoos își lua micul dejun, ca de obicei, cu doamna Mandel, care-i servea cafeaua. Conrad plecase deja în oraș; fetele leneveau în pat pînă la o oră mult mai tîrzie decît cea la care mîncă tatăl lor, iar mama lor devenise treptat atît de neputincioasă, încît nu mai cobora pînă la prînz. Deodată Christine apăru în ușa. Era albă ca varul, iar ochii îi scăpărau.

— Ascultă, tată ! Te-ai apucat să-i spui ceva domnului Beaton ?

Bătrînul își ridică ochii și o privi pe deasupra ceștii de cafea pe sub sprîncenele încruntate.

— Nu.

Doamna Mandel își plecă privirile, iar lingurița îi tremura în mînă.

— Atunci de ce n-a mai dat pe-aici ? întrebă fata, iar privirea ei sfredelitoare trecu de la tatăl său la doamna Mandel. Ah, te pomenești că-i isprava ta ? ! Tare-aș vrea să știu cine ți-a dat voie să-ți bagi nasul în treburile altora ?

— Eu, spuse Dryfoos fioros. Eu i-am spus să-l întrebe ce caută pe-aici, și a zis că nu caută nimic și n-a mai venit. Asta-i tot. Eu am făcut totul.

— Nu mai spune, va să zică-i isprava ta ? ! spuse fata cu aceeași insolență cu care-i vorbise doamnei Mandel.

Tare-aș vrea să știu de ce-ai făcut-o ? Tare-aș vrea să știu ce te face să crezi că nu-s în stare să-mi văd de treburile mele. Am priceput că și-a băgat cineva nasul, dar nici prin cap nu-mi trecea că tocmai tu. Sint în stare să-mi văd singură de ale mele cum vreau eu, dacă nu te superi, iar altă dată te-aș pofti să nu te mai bagi unde nu-i treaba ta !

— Nu-i treaba mea ! Câtea nerușinată ce ești ! începuse tatăl ei.

Christine se apropie de masă ; strîngea în mînă ceva ce părea a fi un pumn de podoabe, dintre care unele îi atîrnau printre degete.

— Ai de gînd să te duci la el și să-i spui că scorpia asta n-avea nici un drept să-i spună nimic și să repare lucrurile ? întrebă ea.

— Nu ! răcni tatăl ei. Și dacă...

— Nu mai am ce discuta cu tine ! strigă fata. Ia-ți darurile !

Cu amîndouă mîinile aruncă pe masă, printre farfuriile, bijuteriile — broșe, inele, cercei și brățări —, iar unele căzură pe jos. Întîrzie o clipă să-și scoată inelul de pe degetul pe care i-l pusese Beaton cu un an în urmă și-l aruncă pe farfuria tatălui ei. Apoi ieși vijelios din cameră și o auziră cum urcă în fugă scările.

Bătrînul se ridică să pornească după ea, dar căzu din nou pe scaun înainte ca ea să iasă și se stăpîni scrișnînd din dinți.

— Stringe... strînge toate astea, îi spuse gîfîind doamnei Mandel. Părea incapabil să se mai ridice de pe scaun, dar, cînd dînsa îl întrebă dacă nu se simte bine, spuse că n-are nimic și se ridică repede. Stătu o clipă pe loc și luă cu un gest mecanic inelul și și-l puse pe degetul mic ; nu avea mina mult mai mare decît a fiicei sale.

— De unde crezi c-a aflat ? o întrebă după o clipă.

— Cred că a bănuț doar, spuse doamna Mandel, iar glasul îi tremura și-n ochi i se citea groaza de violența fetei.

— Ei, oricum, nu contează. Tot trebuia să afle, iar acum a aflat.

Se îndrepta spre ușa bibliotecii vrînd parcă să iasă în hol, unde se aflau totdeauna pălăria și haina lui.

— Domnule Dryfoos, spuse doamna Mandel, nu mai pot rămîne aici după ce fiica dumneavoastră mi-a vorbit astfel... Nu mă lăsați.. Mi-e frică de dînsa.

— Atunci incuie-te ! îi răspunse bătrînul brutal. Înainte de a ieși, îi mai spuse pe culoar : Cred că de-acum o să se potolească.

Luă trenul suspendat. Grevă părea un lucru foarte îndepărtat, deși ziarul pe care-l cumpără ca să vadă cursul bursei era plin de articole gălăgioase privitoare la tulburările din ziua anterioară de pe traseele obișnuite. Milionarii de pe Wall Street mai glumeau, mai înjurau, dar nu dădeau prea mare atenție celor șase mii de oameni care riscaseră atît de mult pentru a-și îmbunătăți situația. Dryfoos nu auzi nimic în legătură cu greva în holul Bursei, unde-și petrecu două-trei ceasuri urmărind creșterea și scăderea cursului anumitor acțiuni ca urmare a pariurilor. Cînd se închise Bursa, cursul lor urcase cu opt puncte, iar, datorită acestora și altor investiții, la plecare era cu cinci mii de dolari mai bogat decît fusese de dimineată. Dar el se așteptase să se îmbogățească și mai mult și nu era cîtuși de puțin mulțumit de profit. Dincolo de emoțiile cîștigului și pierderii, simțise în permanență minia mocnită, sălbatică, împotriva copilului care-l înfruntase, iar cînd jocul se sfîrși și porni spre casă, minia i se aprinse și mai tare ajungînd pînă la furie ; o s-o învețe el minte, o s-o nimicească. Merse mult pe jos fără să-și dea seama, apoi se opri să aștepte un tramvai. Nu veni nici unul și opri un cupeu.

— Ce s-a-ntîmplat cu tramvaiele ? întrebă el adresîndu-se vizitiului care sări de pe capră să-i deschidă ușa și să-l întrebe unde să-l ducă.

— Ați fost plecat ? întrebă vizitiul. N-a mai trecut nici un tramvai de-o săptămînă. E grevă.

— Ah, da ! spuse Dryfoos. Deodată îl cuprinse amețea și rămase cu ochii pironiți la vizitiu după ce se așezase pe banchetă.

— Încotro ? întrebă vizitiul.

Dryfoos nu reușea să-și amintească strada și numărul și, cuprins de o furie nestăpinită, spuse :

— Ți-am spus o dată ! Ia-o spre apus, spre Eleventh Street și mergi încet pe latura de sud. Îți spun eu unde.

Nu putea să-și aducă aminte numărul de la redacția *Magazinului bilunar*, unde se hotărîse brusc să se oprească înainte de a merge acasă. Vroia să-l întâlnească pe Fulkerson și să-l întrebe ceva despre Beaton : dacă mai trecuse pe-acolo în ultimul timp și dacă făcuse vreo aluzie la cele petrecute în legătură cu Christine ; Dryfoos credea că Fulkerson se bucură de încrederea individului.

Nu era nimeni în afară de Conrad, pe care-l găsi la contabilitate și la care se întoarse după ce-și aruncă o privire în biroul gol al lui Fulkerson.

— Unde-i Fulkerson ? întrebă el după ce se așeză fără să-și scoată pălăria.

— A ieșit acum cîteva minute, spuse Conrad privind ceasul. Mă tem că nu se mai întoarce azi, dacă vroiai să stai de vorbă cu el.

Dryfoos dădu din cap arătînd spre biroul lui March.

— Și celălalt e plecat ?

— A plecat cu puțin înaintea domnului Fulkerson.

— Totdeauna plecați în mijlocul după-amiezei ? întrebă bătrînul.

— Nu, răspunse Conrad calm, ca și cum tatăl său nu mai trecuse pe acolo de zeci de ori și găsise tot personalul *Magazinului bilunar* în activitate între orele patru și cinci. Bine-nțeles, domnul March își ia foarte mult de lucru acasă și cred că domnul Fulkerson a plecat pentru că azi nu e prea mult de lucru. Probabil că greva a amorțit totul.

— Greva, da ! Grozavă treabă mai e și asta, să lași totul baltă pentru că o șleathă de puturoși caută s-o

șteargă și să se îmbete. Probabil că Dryfoos se aștepta să audă un răspuns de la Conrad, dar chipul blind al tinărului se întristă și nu spuse nimic. Mă așteaptă afară un cupeu pe care a trebuit să-l iau pentru că n-am putut lua tramvaiul. Dacă ar fi după mine, aş spînzura o groază de derbedei din ăştia. Nu vor decît să zăpăcească tot oraşul şi după aia să jefuiască locuinţele. O adunătură de javre împuţite ! Ar trebui chemată poliţia şi pusă să tragă-n ei. Bătaia ar fi o pedeapsă prea blindă. Conrad nu spuse nici acum nimic, şi tatăl său mîrii : Bănuiesc că tu nu gîndeşti așa.

— Cred că greva este inutilă, spuse Conrad.

— Nu mai spune ! Aşa crezi ? Ți-a mai venit mintea la cap. Oi fi obosit şi tu mergînd pe jos. Tare-aş vrea să aflu ce cred despre grevă amicii tăi din East Side.

Tinărul îşi plecă ochii.

— N-am dreptul să vorbesc în numele lor.

— Nu, zău ! Poate n-ai dreptul să vorbeşti nici în numele tău ?

— Tată, ştii bine că avem păreri diferite în problemele astea. Aş prefera să nu vorbesc...

— Dar eu am de gînd să te fac să vorbeşti de data asta ! strigă Dryfoos lovind cu pumnul în braţul scaunului pe care şedea. Îl tulbură deodată gîndul la Christine. Atîta timp cît mănînci la masa mea, trebuie să faci cum spun eu. N-am să permit copiilor mei să-mi spună ce să fac şi ce să nu fac sau să-şi dea aere că sînt mai nevino-vaţi ca mine. Ei, şi-acum vorbeşte ! Crezi că neisprăviţii ăştia au dreptate sau nu ? Spune !

Conrad găsi că e mai bine să vorbească.

— Cred că au făcut o mare prostie cînd au intrat în grevă... acum, cînd trenurile suspendate pot funcţiona.

— Aha, acum, va să zică ! Probabil că cei din East Side cred că era mai bine să facă greva înainte de a avea trenul suspendat ? Conrad refuză din nou să răspundă, iar tatăl său urlă : Ce părere ai ?

— Cred că o grevă este totdeauna o afacere proastă. Grevă înseamnă război, dar se pare că uneori nu există

altă cale pentru ca muncitorii să-și facă dreptate. Ei spun că grevele aduc un spor de salariu după un timp.

— Puturoșii ăștia au fost și-așa destul de bine plătiți, strigă bătrînul. Primesc doi dolari pe zi. Cît cred că li se cuvine ? Douăzeci ?

Conrad șovăi și-i aruncă tatălui său o privire rugătoare. Dar se hotărî să-i răspundă :

— Oamenii spun că din pricina normelor reduse, a amenzilor și a altor lucruri, primesc uneori un dolar pe zi, iar alteori doar nouăzeci de cenți.

— Mint, iar tu știi foarte bine că mint, spuse tatăl său ridicîndu-se și apropiindu-se de el. Și care crezi c-o să fie sfîrșitul, după ce-o să încurce lucrurile încă o săptămînă, după ce-o să-i facă pe oameni să închirieze trăsură și o să fure banii oamenilor cinstiți ? Cum o să se sfîrșească totul ?

— O să fie nevoiți să cedeze.

— Ce vorbești ? Să cedeze ? Și atunci ce-ai să ai de zis, mă rog ? Ce-ai să simți atunci ? Spune !

— Am să simt ceea ce simt și acum. Știu că nu gîndești ca mine și nu te mai acuz nici pe tine și... nici pe alții. Dar dacă trebuie să spun ce-o să simt, ei bine, o să-mi pară rău că n-au izbutit, pentru că eu cred că lupta lor este dreaptă, cu toate că n-au ales calea cea bună de a se salva.

Tatăl său se apropie de el cu fălcile încleștate și cu ochii scăpărînd de mînie.

— Cum îndrăznești să-mi spui una ca asta ?

— Da. N-am încotro. Le plîng de milă. Sufletul meu este alături de acești oameni necăjiți.

— Măimuțoi nerușinat ! urlă bătrînul. Ridică mîna și-și lovi fiul peste față. Conrad îi prinse mîna cu mîna sa stîngă și, în timp ce sîngele începea să se prelingă din rana pe care i-o făcuse în tîmplă inelul Christinei, Conrad își privi tatăl cu un fel de uimire tristă și rosti :

— Tată !

Bătrînul își trase mîna și ieși grăbit. Acum își aminti propria-i adresă și i-o spuse vizitiului cînd se repezi în cupeu. În drum spre casă tremura cuprins de o furie distrugătoare și privea pe fereastră trecătorii ; nu vedea decît privirea blindă, tristă și nedumerită a lui Conrad și singele ce-i curgea încet din rana de la tîmplă.

Conrad se duse la lavoarul din biroul confortabil al lui Fulkerson, se spălă de sînge și-și puse apă rece pe rană pînă ce sîngele se opri. Tăietura nu era adîncă și-și spuse că nu e cazul să-și pună un pansament. După un timp inculcî biroul și plecă fără să știe încotro se duce. Merse însă mai departe în sensul în care o pornise, pînă ce se trezi în Union Square, în fața la Brentano. I se păru că aude un glas care-l striga încet :

— Domnule Dryfoos !

V

Conrad privi nedumerit în jur și aceeași voce îl strigă din nou :

— Domnule Dryfoos !

Atunci observă că, dintr-un cupeu aflat lîngă trotuar, îl chema o doamnă, și apoi își dădu seama că este domnișoara Vance.

Domnișoara Vance zîmbi cînd constată că el a văzut-o și se apropie de ușa trăsorii.

— Mă bucur mult că vă văd. Doream tare mult să stau de vorbă cu cineva. Parcă nimeni nu vede lucrurile așa cum le văd eu. E îngrozitor, nu-i așa ? Oare chiar trebuie să fie învinși ? Peste tot pe unde am trecut am văzut tramvaiele circulînd. M-a durut sufletul. Oare chiar trebuie ca oamenii aceștia curajoși să cedeze ? Și parcă toată lumea îi urăște din tot sufletul... Nu mai pot îndura. Era transfigurată de emoție și avea urme de lacrimi pe obraz. Probabil credeți că sînt complet nebună de vreme ce v-am oprit așa din drum, dar cînd v-am zărit am simțit nevoia să vă vorbesc. Știam că o să fiți alături de mine, că o să

gîndiți la fel ca mine. Vai, cum ai putea să nu-i respecti pe oamenii aceștia atît de solidari ? Riscă tot ce au de dragul dreptății ! Ah, sînt niște adevărați eroi ! Riscă pînea soțiilor și copiilor lor în încercarea cumplită pe care o fac ! Dar parcă nu-i înțelege nimeni. Parcă nimeni nu înțelege că sînt gata să sufere acum mai mult pentru ca alți nefericiți să sufere mai puțin după aceea. Și făpturile acelea nenorocite care-au venit să le ia locurile... sînt niște trădători !

— Nu-i putem acuza că vor să-și cîștige o pîine, domnișoară Vance.

— Nu, nu, nici nu-i învinuiesc. Cine sînt eu să am acest drept ? Noi, cei ca mine, cei din clasa mea socială, sîntem cei care-i determinăm pe săraci să se trădeze unii pe alții. Dar luptele astea îngrozitoare... Ziarele astea murdare pîine de asemenea relatări ! Îi arată un supliment mototolit de lectură. Oare nu se poate face nimic să li se pună capăt ? Nu credeți că ar fi bine dacă s-ar duce cineva în mijlocul lor și le-ar arăta că este absolut inutil să încerce să infrunte companiile de transporturi și să-i alunge pe noii angajați ? Am vrut să mă duc și eu să-n-cerc, dar eu sînt femeie și nu pot ! Nu mi-ar fi frică de greviști, dar mi-e frică de ce-ar zice lumea.

Conrad își apăsa mereu batista pe rana de la tîmplă, bănuind că sîngerează, iar acum ea observă.

— Sînteți rănit, domnule Dryfoos ? Sînteți tare palid.

— Nu, n-am nimic... o simplă zgîrietură.

— Sînteți grozav de palid. Aveți o trăsură ? Cum ajungeți acasă ? Nu vreți să urcați aici și să vă duc eu pînă acasă ?

— Nu, nu, spuse Conrad și zîmbi văzîndu-i îngrijorarea. Mă simt foarte bine...

— Să nu mă credeți proastă și rea pentru că v-am oprit și v-am spus toate astea. Dar sînt sigură că gîndiți întocmai ca și mine.

— Da, așa gîndesc și eu. Aveți dreptate... aveți perfectă dreptate. Să nu vă mai rețin. La revedere ! Făcu un

pas înapoi vrînd să se incline, dar ea își scoase mîna frumoasă pe fereastra trăsorii, iar cînd el îi luă mîna, ea i-o strînsese cu putere.

— Vă mulțumesc ! Vă mulțumesc ! Sînteți bun și drept ! Dar nimeni nu poate face nimic ! E inutil !

Vizitiul de o ținută ireproșabilă aflat pe capră, care-și simțise demnitatea lezată de comportarea ciudată a stăpînei sale, porni imediat ce ea îi făcu semn, iar Conrad rămase o clipă locului privind în urmă trăsorii. Își simțea sufletul plin de bucurie ; inima îi bătea puternic, gata să-i spargă pieptul. Cînd se întoarse să plece parecă simțea că plutește. Încrederea pe care i-o arătase, laudele pe care i le adresase, strîngerea de mînă... nu spera nimic, nu-și putea contura nici un gînd, dar toată ființa i se umplu de o dragoste ce alungă durerea și umilința pe care le suferise. Își spuse că de acum încolo nu va mai fi niciodată nefericit ; asprimea față de tatăl său îi pieri din minte ; își dădu seama cît de mult l-a îndurerat ; îi păru rău că o făcuse, dar, aflînd că și ea împărtășește aceleași gînduri, se bucură în chip solemn de motivul care generase cearta, de sentimentele noi cu care îl judeca acum. Îi părea rău doar pentru tatăl său. „Bietul tata !“ rosti pe șoptite în timp ce mergea. Furat de gînduri, îi povesti și ei despre tatăl lui și în inchipuirea sa i se făcu și ei milă de el.

Mergea spre West Side, la început fără nici o țintă, apoi dorința nelămurită de a face ceva pentru a-i salva pe oamenii aceia rătăciți prinse formă. Oare nu asta voise ea să-i spună, cînd se plînsese de neputința ei ca femeie ? Probabil că se gîndise că el, ca bărbat, ar putea întreprinde ceva, și chiar dacă nu se gîndise la asta, el tot o să încerce ; și, dacă ea va afla, își va aminti ce i-a spus și se va bucura că a înțeles-o astfel. Gîndindu-se la plăcerea ce i-o va face prin gestul său, aproape că uită ce-și pusese în gînd ; dar, cînd ajunse la șina de tramvai, își aminti și privi în sus și-n jos ca să vadă dacă se zărește vreun grup de oameni puși pe harță, unde să poată interveni și să împiedice violența. Nu văzu nimic nicăieri, și

apoi, dintr-o dată — căci în starea sa de exaltare toate momentele căpătau o simultaneitate ca de vis — se trezi la colțul unui bulevard în mijlocul căruia, ceva mai departe, se afla un tramvai, iar în jurul tramvaiului un grup de bărbați care strigau, injurau, se băteau. Vatmanul dădea bice cailor îndemnându-i să meargă mai departe, taxatorul și un polițist îi trăgeau de căpăstru ; o ploaie de pietre, cărămizi și ciomege cădea asupra tramvaiului, a cailor, a celor care încercau să-i urnească din loc. Gloata se strînse în jurul lor și atunci, din direcție opusă, apărură în goană o dubă cu polițiști, care săriră în grabă și începură să lovească în răzvrătiți. Conrad văzu cum îi loveau chiar sub borul pălăriilor ; loviturile ce se abăteau asupra capetelor sunau ca niște izbituri în piatră ; răzvrătiții se împrăstiau fugind în toate părțile.

Un polițist se repezi spre colțul unde era Conrad, care văzu lângă el un bătrîn înalt, cu barbă albă. Striga adresîndu-se polițiștilor :

— Așa, așa ! Dați la ei... dați la grefiștii ! De ce nu mergeți se lofiți la prezidenții care calcă sub picior legile, și se dau pe consilii de arbitraj afare la ușe ! Lofiți pe grefiștii... ei fără prieten zint ! Ei fără banii zint se dai la voi mită se sperii pe voi !

Polițistul ridică bastonul, iar bătrînul își ridică brațul stîng să-și apere capul. Conrad îl recunoscuse pe Lindau, iar apoi văzu mîneca goală fluturînd în aer, o dată cu ciotul mîinii. Din încăierarea din jurul tramvaiului se auzi o împușcătură și parcă-l lovi ceva în piept. Era gata să-i spună polițistului :

— Nu-l lovi ! E un soldat bătrîn ! Nu vezi că n-are o mîină ? ! dar nu reuși să vorbească, nu reuși să-și miște buzele. Polițistul era acolo ; îi vedea fața ; nu era fața unui om rău și crud : era parcă fața unei statui : neclintită, veșnică, imaginea însăși a autorității iresponsabile și involuntare. Apoi Conrad se prăbuși în față, cu inima străpunsă de glonțul tras din tramvai.

March auzi împușcătura în clipa cînd coborî grăbit din tramvaiul său și-l văzu pe Lindau căzînd sub bastonul po-

liștului, care-l lăsa acolo și se alătură celorlalți în urmărirea răzvrătiților. Lupta din jurul tramvaiului de pe bulevard încetă; vatmanul biciui căii, care o porniră în galop, iar locul rămase gol.

March ar fi vrut s-o rupă la fugă; își aminti că soția lui îl implorase să se ferească de încăierări, dar nu-l putea lăsa pe Lindau acolo, chiar dacă ar fi vrut. Ceva mai presus de voința sa îl atrăgea spre locul acela și, cînd ajunse, îl văzu pe Conrad mort alături de bătrîn.

VI

Pe tot parcursul acelei nopți, în care doamna March era alături de soțul ei în rezolvarea problemelor, dînsa își găsi tăria atît în principiile sale, cît și în adîncă tulburare care cuprinse familia lui Conrad și care anula complet caracterul real al celor întîmplate. Soții March plecară aproape de miezul nopții și porniră spre stația trenului suspendat împreună cu Fulkerson. Se făcuse deja tot ce se putea face, iar Fulkerson era destul de mulțumit de rezolvarea corectă a tuturor amănuntelor implicate de fiecare etapă a unei astfel de împrejurări, fapt care face moartea suportabilă chiar și pentru cei ce resimt cel mai profund durerea. Sîntem făpturi ale momentului; trăim de la o etapă la alta și fiecare etapă este dominată de o singură problemă de interes. Cînd ieșiră în stradă Fulkerson era bine dispus, aproape vesel; iar doamna March încercă un sentiment de ușurare, pe care își dădea seama că nu e cazul să-l aibă. Dar în sinea ei își iertă propria-i slăbiciune văzînd că soțul ei rămîne neclintit în sobrietatea sa. Și, în așteptarea relatării ce avea s-o facă privind prezența sa acolo unde putea fi atît de util încă din prima clipă a nenorocirii, doamna March simțea o mîndrie caldă, plină de recunoștință față de ajutorul pe care soțul ei îl dăduse familiei lui Conrad; mai ales nefericitului său tată. În mintea ei, March era actorul principal al întregii scene, mult mai important prin faptul că asistase la ea decît cei

ce suferiseră de pe urma ei. De fapt, el suferise incomparabil mai mult.

— Ei, Doamne, spuse Fulkerson, acum or să-și revină. Noi am făcut tot ce-am putut, iar lor nu le mai rămâne decât să suporte situația. Sigur că-i îngrozitor, dar bănuiesc că totul se va sfârși cu bine. Vreau să spun, adăugă el, că o să-și revină.

— Nimic nu ne este dat peste măsura puterilor noastre, spuse March. Dar, după părerea mea, continuă el gânditor, cînd Dumnezeu vede că noi, biete ființe mărginite, putem îndura atîtea, îngrădiți de întunericul nesfîrșit al nopții, s-ar cuveni să ne respecte.

— Basil ! exclamă soția lui. Dar în sufletul său îl simți mai aproape datorită acestor cuvinte, pentru care considera necesar să-l dojenească.

— Da, știu, spuse el, ne educăm în spiritul disprețului față de natura umană. Dar Dumnezeu nu a creat ființe demne de dispreț și, indiferent cărui țel ne-a menit, consider că și el simte un fior de bucurie cînd vede că sîntem la înălțimea destinului, așa cum simte orice tată cînd fiul său se dovedește a fi un om adevărat. Cînd mă gîndesc la tot ceea ce putem face, atunci cînd sîntem obligați, nu pot să cred că cei umili vor pieri în cele din urmă.

— Ei, cred că totuși Atotputernicul nu ne va pune la încercare pe nici unul din noi, spuse Fulkerson în stilul său original de credință.

— Sărmanul tată ! oftă doamna March. Nu-mi iese din minte chipul lui. Arăta mult mai rău decât moartea însăși.

— Moartea nu arată rău, spuse March. Viața în prezența morții arată rău. Moartea înseamnă pace și iertare. Tare-aș vrea ca și bictul Lindau să fi scăpat dincolo de hotar, ca și Conrad.

— Ei, Lindau ! A făcut destul rău, spuse doamna March. Să sperăm că de-acum încolo o să fie mai atent.

March nu încercă să-l apere pe Lindau și să contrazică ideea soției sale, conform căreia Lindau era singurul vinovat pentru moartea lui Conrad.

— Cred că Lindau o s-o scoată la capăt cu bine, spuse Fulkerson. Arăta nemaipomenit când am trecut pe la el pe la spital astă-seară.

În timp ce urcau scările spre stație, prinse un moment favorabil și-i șopti lui March :

— Nici n-am putut să-ți spun adevărul când eram acolo, dar cred că e mai bine să-l știi. Brațul lui Lindau a trebuit amputat de la umăr. Era făcut zob.

În casa inutil de bogată și stupid de nepotrivită pentru ei, membrii familiei îndoliate, de la care tocmai plecaseră soții March, tot mai stăteau împreună, încercînd să-și adune forțele pentru a se despărți pentru noapte. Erau sfirșiți de oboseala care coboară din ceruri asupra unei astfel de dureri, cuprinși de apatie, fiecare din ei așteptînd ca ceilalți să se miște, să vorbească.

Christine fu cea care se mișcă, iar Mela cea care vorbea. Christine se ridică și ieși din cameră fără să spună un cuvînt și o auziră urcînd scările. Atunci Mela spuse :

— Cred că n-ar fi rău să mergem și noi,ăștialalți, tată. Hai s-o ducem pe mama.

O cuprinse pe bătrînă cu brațul ca s-o ridice de pe scaun, dar tatăl ei nici nu se clinti, iar Mela o chemă pe doamna Mandel din camera alăturată. Amîndouă o ridicară în picioare.

— N-o să-l privegheze nimeni ? întrebă ea cu glas răgușit. Parcă oameniiăștia din New York nu simt nimic. Nu vrea nici un vecin să vină să-l privegheze fără să-l chemăm ?

— Ei, nu-ți face griji, mamă. O să aibă oamenii grijă de asta. Nu-ți bate tu capul, o mîngîie Mela ținînd-o de mijloc cu răbdare și dragoste.

— Cum, Mely, puiule ? Nu mă lasă inima să-l las în seama unor slujbași. Dar nu mai e nimeni să vadă de treburi așa cum se cuvine. Măcar de era Conrad aici...

— Hai, mamă, că te-ai cam încurcat ! spuse Mela gata să izbucnească într-un hohot de rîs. Dar se stăpîni și zise : Te înțeleg cît se poate de bine. Unul vine, altul pleacă.

Sînt toți și de fapt nici unul, asta-i pricina. Ce faci, tată ? Nu vii ?

— Vreau să rămîn, Mela, spuse bătrînul cu blindețe, fără să se miște din loc. Fii cuminte și du-o pe maică-ta la culcare.

— Îl priveghezi tu, Jacob ? întrebă bătrîna.

— Da, Liz'beth. Îl priveghez. Du-te la culcare !

— Bine, Jacob, mă duc. Cred c-o să-ți facă bine să stai. Tare-aș fi vrut să pot să stau și eu, dar parcă nu mai am vlagă, cum aveam cînd au murit gemenele. Trebuie să dorm ca să pot... Nu-mi place că-ți tulburi odihna, Jacob, dar văd că n-are cine sta cu el. Nu era nevoie să rămii tu dacă era Conrad aici. Of, Doamne, ce-am îmbătrînit !

— Haide, mamă, vino ! spuse Mela și o scoase din cameră și o conduse pe scări cu ajutorul doamnei Mandel.

Din capul scărilor bătrîna strigă :

— Spune-i lui Conrad...

Se opri, iar el o auzi, gemînd :

— Doamne, Dumnezeu !

Dryfoos rămase pe loc, în sufrageria în care fuseseră adunați toți și în care acum domnea tăcerea, iar alături, în salonul în care domnea aceeași tăcere, ședea omul angajat pentru priveghi. Timpul trecea, dar nici unul din ei nu se mișca și, cînd și ultimul zgomot din casă se stinse, așa încît cei doi își auzeau răsufarea, în liniștea din interiorul casei pătrunse zvonul stins și îndepărtat al orașului. Spre dimineață se auzi tot mai puternic, iar Dryfoos își dădu seama, după respirația mai profundă a celuilalt, că a adormit.

Se furișă pe lingă el spre salon, unde zăcea fiul său ; încăperea era scaldată în mirosul dulce al florilor aduse de Fulkerson și așezate acum pe pieptul neînsuflețit. Bătrînul aprinse unul din brațele candelabrului și privi chipul de o șeninătate maiestuoasă al mortului.

Nu se putu mișca din loc atunci cînd o văzu pe soția sa coborînd scările din hol. Era îmbrăcată într-o cămașă

de noapte albă, de flanelă, iar luminarea îi tremura în mină. Pentru o clipă Dryfoos crezu că umblă în somn, dar bătrîna rosti simplu :

— M-am trezit și n-am mai putut să adorm fără să vin să-l mai văd. Rămase în picioare, lîngă el, și-și privi amîndoi fiul mort.

— E frumos, Jacob. E cel mai frumos copilăș ! Și-a fost totdeauna bun, așa a fost Conrad, știu foarte bine. Nu mi-a pricinuit nici cea mai mică supărare cîte zile a avut. Parc-aș zice că mi-a fost cel mai drag dintre toți copiii, dar tare mă tem că n-am făcut destul să i-o arăt. Dar tu ai fost totdeauna bun cu el, Jacob, totdeauna ai căutat să-i fie lui bine, încă de cînd era copil. Pe vremea aia parcă mă și temeam că-l alinți prea mult și cred că te bucuri cînd te gîndești că te-ai ferit de-atîtea ori să-l superi. Cred că de cînd au murit gemenele nu l-ai bătut nici măcar o dată. Se opri și privi atent chipul băiatului : Vai de mine, Jacob, ce-o avea aici, lîngă ochi ?

Văzu și Dryfoos semnul, rana pe care se temuse să o caute și care parcă se împurpura acum, sub privirile lui. Izbucni într-un hohot înăbușit și jalnic, ca al unui copil cuprins de disperare, ca al unui animal cuprins de spaimă, ca al unui suflet cuprins de chinul remușcărilor.

VII

În seara de după înmormîntare, soții March stăteau de vorbă despre acest eveniment, încercînd să tragă concluzii cu privire la propriul lor viitor legat de el ; tresărîră în clipa în care răsună în apartament țîrîitul sone-riei. Nu era foarte tîrziu, cu toate că așa li se părea pentru că deja se culcaseră copiii, dar ora nouă era foarte tîrzie pentru orice alt vizitator în afară de Fulkerson. S-ar putea să fie el, iar March se bucură la gîndul că va putea amîna întrebarea inevitabilă privitoare la treburile urgente pe care le-ar putea avea Fulkerson cu el. Se duse chiar el la ușă și dădu cu ochii de o doamnă al cărei chip era ascuns

sub un văl des și care venise însoțită de o slujnică foarte prezentabilă.

— Sînteți singur, domnule March, numai cu doamna March ? întrebă doamna, iar cum el șovăia, dînsa adăugă : Nu mă recunoașteți ? Sînt domnișoara Vance. Își ridică vălul, dînd la iveală de sub falduri un chip ofilit și frămîntat. Aș vrea tare mult să vă vorbesc... să stau de vorbă cu dumneavoastră și cu soția dumneavoastră. Pot să intru ?

— Cum să nu, poftiți, domnișoară Vance, spuse el uluit încă de prezența ei.

Ea intră imediat, își aruncă o privire spre scaunul de lingă ușa holului, întrebă dacă slujnica ei poate s-o aștepte acolo și intră cu March în camera unde rămăsese soția lui.

Doamna March se dovedi mult mai capabilă să facă față situației. O întîmpină pe domnișoara Vance cu simpatia pe care le-o trezea chipul ei răvășit.

— N-am să vă plictisesc cerîndu-vă scuze că am venit, doamnă March, spuse ea, căci era pentru mine unica soluție și am venit la îndemnul mătușii mele.

Spuse aceasta vrînd parcă să-și găsească o acoperire pe planul convențiilor sociale și avînd buna-cuviință instinctivă de a se adresa pe cît posibil doamnei March, cu toate că ceea ce avea de spus îl privea mai ales pe March.

— Nici nu știu cum să încep... cum să vorbesc despre această întîmplare îngrozitoare. Dar cred că mă înțelegeți. Mă simt de parcă ar fi trecut o viață de cînd... s-a întîmplat. Nu vreau să mă compătimiți, spuse ea anticipînd formulele de politețe ale doamnei March. Sînt cel din urmă om la care trebuie să vă gîndiți și să nu luați în seamă dacă încerc să vă înduișez. Am venit să aflu, pe cît posibil, adevărul și, cînd am să-l cunosc, am să-mi dau seama ce-am de făcut. Am citit ancheta... o am întipărită în minte cu litere de foc. Dar asta nu contează... suferința mea. Lăsați-mă să spun tot fără să mă luați în seamă. Știu că soțul dumneavoastră... că domnul March a fost acolo. I-am citit depozitia și am vrut să-l întreb...

să-l întreb... Se opri și privi rătăcită în jur. Dar ce prostie ! A spus desigur tot ce știa. Era obligat s-o facă. Își întoarse ochii spre el, și nu mai privi spre soția lui, căreia i se adresase dintr-o politețe instinctivă.

— Da... am spus tot, răspunse el. Dar dacă vreți să știți...

— Poate-ar fi mai bine să vă spun ceva mai întâi. Tocmai mă despărțisem de el... poate nu trecuse nici o jumătate de oră... în față la Brentano. Cred că s-a dus direct la moarte. Am stat de vorbă și i-am... i-am spus : „De ce nu s-o fi ducind cineva în mijlocul greviștilor să-i roage să fie pașnici și să nu-i atace pe cei nou angajați ?” Știam că avem aceleași păreri în privința greviștilor, știam că le este prieten. Ați văzut ceva... știți ceva care v-ar putea face să credeți că încerca să facă acest lucru ?-

— Îmi pare rău, spuse March, nu l-am zărit deloc... pină-n clipa când l-am văzut zăcînd mort la pămînt.

— Soțul meu se afla acolo cu totul întimplător, interveni doamna March. Îl rugasem, îl implorasem să nu se apropie de zona unde se aflau greviștii. Tocmai coborîse din tramvai cînd l-a văzut pe polițist lovindu-l pe nefericitul acela de Lindau — nu ne-a adus decît necazuri din clipa cînd am avut de-a face cu el pentru prima dată. Soțul meu l-a cunoscut cînd era copil, cînd trăia în Vest. Domnul March s-a întors acasă complet năucit. Am fost foarte tulburați. Nu ni s-a mai întîmplat niciodată așa ceva. Vă rog să mă credeți că a fost o întîmplare care ne-a zdruncinat profund.

Domnișoara Vance o asculta cu expresia răbdătoare a celor care au cunoscut suferințele adevărate ale oamenilor — hrana zilnică a celor săraci — atunci cînd întîlnesc necazurile isterice ale celor ce-o duc bine. March stătea cu capul plecat ; știa că e inutil să susțină că partea ce-i revenea lui din această nenorocire era infinit de mică.

După ce ascultă tot ce avea de spus doamna March, inclusiv repetarea unor lucruri, domnișoara Vance spuse, ca și cum era cît se poate de normal să se intereseze de acest lucru.

— Da, l-am vizitat pe domnul Lindau la spital...

— Soțul meu se duce zilnic să-l vadă, o întrerupse doamna March pentru a desăvârși portretul generozității soțului ei.

— Se pare că bietul om a făcut o greșală capitală în împrejurarea aceea, spuse domnișoara Vance.

— Aș spune chiar că și-a câștigat dreptul de a face o greșală. Este un om animat de idei generoase, de un ideal nobil de dreptate, de egalitate — un ideal mult prea nobil pentru a fi judecat de un polițist înarmat cu un baston, rosti March înfruntînd cu curaj părerile diferite ale soției sale în privința lui Lindau. Probabil că asta este marea nădejde a polițiștilor : să ciomăgească idealurile care incită la revoltă.

— Vai, eu nu-l acuz pe domnul Lindau. Nu-l acuz nici pe polițist. Și el este un simplu instrument, întocmai ca și bastonul său. Încerc doar să mă lămuresc în ce măsură sînt eu însămi vinovată. Nici nu mi-a trecut prin minte că domnul Dryfoos trebuie să se ducă acolo... să stea de vorbă cu greviștii ca să-i liniștească. Mă gîndeam doar, ca orice femeie, ce-aș încerca să fac eu dacă aș fi bărbat. Dar poate că dînsul a înțeles că-i cer să facă asta... poate că vorbele mele l-au trimis la moarte.

Dădea dovadă de atîta calm și de atîta curaj în dorința ei de a afla aspectele cele mai dureroase ale adevărului, încît respingea orice încercare de a fi liniștită cu vorbe măgulitoare.

— Mă tem că asta n-o vom putea afla niciodată, spuse March. Dar de ce vreți să știți ? Întrebă el după o clipă. Dacă s-a dus ca mesager al păcii, a murit în slujba unei cauze drepte, așa cum, probabil, și-ar fi dorit să moară.

— Da, spuse tînăra, m-am gîndit și eu la asta. Dar moartea este cumplită. N-avem dreptul să ne justificăm și să ne-mpăcăm cu gîndul că am trimis pe cineva la moarte în slujba unei cauze drepte.

— Cred că viața era un chin pentru Conrad Dryfoos, replică March. Era frustrat și dezamăgit, fără a reuși mă-

car să mulțumească ambiția celui din pricina căruia era frustrat și dezamăgit. Tatăl său, acel bătrîn nefericit, îl silise să se abată de la dorința sa simplă, de la visul său de o viață, de a se face preot și încerca să facă din el un om de afaceri. Dacă asta vă poate ajuta cituși de puțin, domnișoară Vance, vă asigur că era un om foarte nefericit și că nu văd cum și-ar fi putut găsi fericirea aici.

— Nu mă consolează absolut deloc, răspunse fata calm. Dacă oamenii au venit pe lume înseamnă că menirea lor este să trăiască. Nu se pune problema dacă sînt sau nu fericiți ; nimeni nu este fericit și nici nu poate fi fericit în sensul egoist, de altădată, al cuvîntului. Dar el ar fi putut face mult bine.

— Poate că a făcut mult bine prin însăși moartea sa. Cine știe ? Poate că tocmai încerca să-l facă pe Lindau să tacă.

— Ah, Lindau nu merita sacrificiul ! exclamă doamna March.

Domnișoara Vance o privi ca și cum nu prea înțelegea ce spune. Apoi se întoarse spre March :

— S-ar putea să fi fost nefericit, așa cum sîntem toți, dar sînt convinsă că ar fi avut parte de o fericire mai înălțătoare decît cea pe care ne-o dorim și pe care o căutăm. Lacrimile începură să-i curgă încet pe obraji. În ziua aceea, cînd ne-am întîlnit, părea cuprins de o fericire ciudată. Se lovise, Dumnezeu știe cum, și avea o zgîrietură care-i singera. Își ținea batista la față. Era palid, dar chipul i s-a luminat atît de intens cînd ne-am dat mîna... ah, sînt sigură că s-a dus să încerce să facă ce-am spus eu !

Rămăseseră cu toții tăcuți în timp ce ea își ștergea ochii, apoi își puse batista la loc în buzunarul din care o trăsese brusc, cu gesturi iuți de femeie tînără, în dezacord — după părerea lui March — cu subiectul discuției lor și totuși în deplină concordanță cu eleganța ce o caracteriza în general.

— Îmi pare rău, domnișoară Vance, începu el, că nu vă pot spune mai mult...

— Sinteți foarte amabil, roști ea stăpînindu-se și ridicîndu-se în picioare. Vă mulțumesc, vă mulțumesc amîndurora foarte mult.

Se întoarse spre doamna March și dădu mîna cu ea. apoi cu el.

— Ar fi trebuit să-mi dau seama... mi-am dat seama că nu-mi puteți spune mai mult. Dar cel puțin am aflat că nu mai este nimic de spus, iar de acum încolo pot să-ncep să-mi port povara pe care trebuie s-o port. Ce fac ființele acelea nefericite, mama și tatăl lui, surorile lui ? Sper că va veni ziua cînd o să-mi fie rușine că m-am gîndit mai întîi la mine și i-am neglijat pe ei, dar deocamdată nu pot pretinde așa ceva. N-am putut să vin la înmormîntare. Am vrut să vin.

Întrebarea ei se adresase doamnei March, care răspunse :

— Vă înțeleg. S-au bucurat că ați trimis florile. În general oamenii se bucură de astfel de gesturi, iar ei nu prea au prieteni.

— N-ați vrea să treceți pe la ei ? întrebă fata. Să le spuneți ce v-am spus ?

Doamna March își privi soțul.

— Nu-mi dau seama la ce-ar servi. Tot n-ar înțelege. Dar dacă pentru dumneavoastră ar fi o ușurare...

— Am să mai aștept pînă ce n-o să-mi mai caut în asta propria alinare, spuse fata. La revedere !

Plecă lăsîndu-i să discute îndelung întîmplarea. În cele din urmă doamna March spuse :

— Este o ființă stranie, un amestec ciudat de sfîntă și femeie de lume.

— În ea se ascunde germenul fanatismului de orice natură, răspunse soțul ei. Este foarte nefericită și mă-nțeleg cum va reuși să-și găsească alinarea în legătură cu bietul Conrad. N-ar fi de mirare ca ea să-i fi sugerat într-adevăr ideea de a face o asemenea încercare.

— Oricum, te-ai descurcat minunat, Basil. Mi-era teamă c-o să spui ce nu trebuie.

— Vai, dar atunci cînd n-am altă soluție decît să spun adevărul adevărat, reușesc să mă descurc destul de bine. Cînd se pune problema soluțiilor de conveniență, prefer să las totul în seama ta, Isabel.

Dinsa rămase parcă insensibilă la ironie.

— Era desigur îndrăgostit de ea. Asta i-a luminat chipul atunci cînd a pornit să împlinească ceea ce considera că este dorința ei.

— Dar ea... crezi că și ea...

— Ce idee ! Ar fi fost de-a dreptul grotesc.

VIII

Durerea îi ajută pe membrii familiei Dryfoos să ajungă în relații mai omenoase cu familia March, pe care pînă atunci o priviseră ca pe un rău necesar, ca pe un instrument odios al prosperității lor. Doamna March constată că mama și fiicele se bucură de vizitele ei și, dîndu-și seama că le este de folos tuturor, încep să se simtă mai apropiată chiar și de Christine. Observă totuși că între tată și fiică stăruia o tensiune nerezolvată încă și că Christine era aceea care se ținea tare pe poziții și nu bătrînul. Doamna March rămase cu impresia că durerea îi mai cizelase puțin. Mela era ceva mai ponderată și, cu excepția împrejurărilor cînd trăda o preocupare copilărească pentru ținuta ei de doliu, doamna March nu găsi în comportarea ei nimic extravagant sau necuviincios raportat la tristețea momentului. Era foarte atentă atît cu mama ei — pe care evenimentul nu o schimbase cu nimic —, cît și cu tatăl ei — asupra căruia lovitura avusese un efect zdrobitor. Odată, după o vizită făcută familiei Dryfoos, doamna March îi povesti soțului ei o scenă petrecută între Mela și tatăl ei, care se întorsese acasă venind din Wall Street și pe care fata îl întâmpină la ușă cu o simplitate țărănească, îi luă pălăria și bastonul și-l conduse în încăperea unde se afla doamna March ; bătrînul arăta obosit și zdrobit.

Expresia lui Dryfoos i se păru de-a dreptul induioșătoare și insistă asupra acelei expresii de nedumerire ce-i stăruia pe chip ; cu siguranță că-și iubise fiul mai mult decît își dăduseră ei seama.

— Da, spuse March, cred că l-a iubit. N-a mai venit pe la redacție din ziua aceea. Înainte trecea adesea pe-acolo în drum spre centru. Cred că se duce zilnic în Wall Street, ca și înainte, dar cred că o face oarecum mecanic. Altceva nu știe să facă. Cred că e mai bine pentru el. Energicul nostru Fulkerson e cam neliniștit de soarta *Magazinului bilunar*. Acum, că nu mai e Conrad, s-ar putea ca bătrînul să nu mai vrea să continue treaba, iar în acest caz va trebui să-și caute alt inger pázitor. Cred că vrea să se însoare și nu se poate încumeta s-o facă pînă ce nu se lămurește această problemă.

— Este o problemă foarte importantă pentru noi, Basil, spuse doamna March.

— Bine-nțeleș. Să nu crezi c-am uitat. Am discutat cu Fulkerson perspectiva să cumpărăm noi revista. Acum reușita ei este un lucru aproape sigur și nu m-aș teme să investesc bani în ea... dacă aș avea bani.

— Nu poți fi de acord să vinzi casa din Boston, Basil !

— Și nici nu vreau. Tare-aș vrea să ne putem întoarce să locuim acolo și să primim și chiria ! Ne-ar fi de mare folos. După părerea mea însă, dacă Dryfoos nu mai vrea să mențină revista, va trebui să găsim alt inger pázitor. Să sperăm că nu va fi un om cu înclinații literare, dornic să preia secția mea.

— Ah, cred că oricine ar lua revista ar fi bucuros să te mențină în slujbă !

— Așa crezi ? Cine știe, poate că ai dreptate. Dar nu cred că Fulkerson ar fi dispus să mă lase să fiu o piedică în calea unui inger pázitor corespunzător.

— Ba eu cred că ar fi. N-ai nici un motiv să crezi că domnul Fulkerson nu te-a apreciat la adevărata ta valoare, Basil.

— Mi se pare că am fost la un pas de a fi subapreciat în încurcătura cu Lindau. N-am să înțeleg niciodată ce

i-a stimulat demnitatea în momentul acela de criză. Nici-odată n-am văzut în Fulkerson un om cu înclinații spre eroism pe considerente morale.

— În orice caz, s-a comportat ca atare, spuse doamna March, ceea ce pentru mine este suficient.

March nu-i răspunse.

— Ce plină de noblețe este viața ! Iată-mă ajuns aproape de cincizeci de ani, după douăzeci de ani de trudă, cîntărind perspectiva de a ajunge într-un azil al săracilor cu aceeași încredere cu care o făceam în tinerețe. Am fi putut economisi mai mulți bani decît am reușit să economisim, dar **acest** plus neînsemnat nu m-ar ajuta cu **nimic** acum, dacă **ar** fi să-mi pierd slujba, și am fi **trăit** în **mi-** **zerie** inutil. **Totdeauna te afli în puterea cuiva, dacă nu ești tu cel care deții puterea asupra cuiva.** Mă întreb dacă **Dumnezeu i-a construit** pe oameni astfel încît să aibă o asemenea atitudine unul față de celălalt ! Mă întreb dacă în planurile sale intră civilizația noastră, bătălia în care luptăm, jocul în care trișăm ! Mă întreb dacă o consideră un capăt de drum și dacă împărăția Cerurilor pe pămînt, pentru care ne rugăm...

— L-ai văzut pe Lindau ? întrebă doamna March.

— Ai dedus asta din dispoziția mea pioasă ? întrebă March rîzînd, dar redeveni imediat serios. Da, l-am văzut. Mă tem că nu-i merge prea grozav. Brațul amputat nu se vindecă prea bine. Lovitura a fost puternică, iar el este bătrîn. O să dureze mult. Are dureri atît de mari, încît trebuie să-l țină sub calmante și cred că nici nu m-a recunoscut. În orice caz, nu lui îi datorez această dispoziție pioasă.

— E cumplit ! Cumplit ! spuse doamna March. Nu reușesc să-mi revin. După ce și-a pierdut mîna în război, să-și piardă **astfel** tot brațul ! Este peste măsură de dureros ! Categorie, n-avea ce căuta acolo, cu asta sînt de acord. Dar nici **tu** n-aveai ce căuta acolo, Basil !

— În orice caz, eu nu m-am apucat să-i îndemn pe poliști să-i atace cu bastoanele pe proprietarii drumurilor publice.

— Nici bietul Conrad Dryfoos.

— Ai dreptate. Totul a fost un joc al vieții și al morții. Aici a fost mîna providenței ; **și**, fără îndoială, a acționat ca o lege, nu ca o simplă întîmplare. Dar ceea ce mă nemulțumește este sistemul nostru economic, în care acționează întîmplarea și pe care mi se pare că l-am făcut noi, oamenii. În lumea oamenilor ar trebui să acționeze o lege la fel de inflexibilă cu cea care dirijează lumea materială și face ca ziua să se succedă nopții ; o lege care să dea celui ce muncește și pîinea și odihna, astfel încît să nu fie chinuit de grija de a-și asigura pîinea și odihna. Tot ceea ce este inferior acestui ideal este împotriva logicii. Dar în lumea noastră nimeni nu poate fi sigur de aceste lucruri. Nimeni nu poate fi sigur că găsește o slujbă și nu poate fi sigur că n-o pierde. Mie mi se poate întîmpla să mă trezesc că-mi pierd slujba din pricina toanelor, capriciilor sau indispoziției unui om care n-are competența să judece dacă-mi fac treaba bine sau nu. În orice clipă a vieții omul trebuie să simtă — și eu la timpul meu — că, dacă-și face neîncetat datoria, n-are de ce să se teamă pentru el și pentru cei dragi lui, în afară de primejdiile naturale. Da, așa cum stau lucrurile, nimeni n-are acest sentiment, așa încît mergem înainte împingînd și trăgînd, cătărîndu-ne sau tirîndu-ne, dînd la o parte sau călcînd în picioare, mințind, furînd, înșelînd ; iar cînd ajungem la capăt, împovărați de sînge și mizerie și rușine și păcate, și cînd privim înapoi spre drumul pe care l-am străbătut pînă la propriul nostru palat, sau pînă la azilul săracilor — poate singurul avut pe care putem pretinde că-l deținem împreună cu semenii noștri — nu prea-mi vine să cred că retrospectiva ne face foarte multă plăcere.

— Știu, știu, spuse soția lui. Și eu mă gîndesc la astfel de lucruri, Basil. Viața nu este ceea ce ni se pare a fi cînd privim înainte. Dar cred că oamenii ar suferi mai puțin, n-ar avea așa de mult de muncit și ar reuși să-și asigure un viitor confortabil dacă n-ar fi așa de lacomi și de proști.

— Fără îndoială ! Nu putem acuza numai condițiile existente ; o parte din vină o poartă și firea omului. Dar condițiile formează caracterul, iar oamenii sînt lacomi și proști și-și doresc să aibă și să strălucească pentru că a avea și a străluci sînt lucrurile pe care societatea le-a afișat ca pe bunul suprem al vieții. Știm cu toții că nu sînt bunul suprem al vieții, poate că nu sînt deloc un bun. Dar dacă cineva se încumetă s-o spună, toți ceilalți îl fac nebun și mincinos, și continuă să trudească și să robească ca să ajungă la palat sau la azilul săracilor. N-avem încotro. Iar dacă unul singur ar fi mai puțin lacom și mai puțin prost, s-ar găsi altul care să aibă și să strălucească pe seama lui. Nu trudim și nu robim doar pentru noi ; palatul și azilul săracilor nu sînt numai pentru noi, ci și pentru copiii noștri, pe care i-am crescut în spiritul credinței că a avea și a străluci reprezintă bunul suprem. N-avem curajul să le dăm altă învățătură ca nu cumva să șovăie în luptă cînd le vine rîndul și să nu vină copiii altora și să-i alunge din palat obligîndu-i să ajungă la azilul săracilor. Dacă am fi siguri că munca cîstită a tuturor ar aduce răsplata cîstită cuvenită tuturor, atunci cîțiva dintre noi, înclinați spre eroism, care nu și-ar dori să-și vadă copiii înălțați deasupra altora (cu toate că n-ar accepta nici să-i vadă prăbușindu-se sub nivelul altora), le-ar putea dezvălui adevărul. Dar nu sîntem siguri de așa ceva, așa încît continuăm să tremurăm în fața celor de teapa lui Dryfoos și să locuim în depozite de bibelouri.

— Vai, Basil, știi foarte bine că totdeauna mi-am dorit să trăim mai modest decît ai vrut tu.

— Știu foarte bine că așa ai afirmat totdeauna, draga mea. Dar cîte sonerii și tuburi de comunicare ești dispusă să accepți la ușa de la intrarea clădirii ? Îmi amintesc că, atunci cînd ne căutam un apartament, refuzai toate clădirile care aveau sonerie și tub de comunicare, precum și pe cele care aveau mai mult de un singur buton electric. Îți doreai un lacheu care să fie înveșmîntat numai în sonerii electrice. Nu-ți reproșez. Și mie mi se par lucrurile acestea foarte necesare.

— Chiar crezi că ai motive să fii îngrijorat în privința postului, Basil ? întrebă soția sa renunțând la maniera de investigație inițială. Chiar crezi că domnul Dryfoos ar putea înceta să finanțeze **revista** și că domnul Fulkerson te-ar putea înșela ?

— Cum să mă înșele ? N-ar fi vorba de nici o înșelătorie. N-ar face decît să-și vadă de interesele lui, dacă noul nostru inger păzitor ar avea veleități literare și ar vrea să-mi ia locul. Orice om ar proceda exact la fel.

— Tu n-ai proceda la fel, Basil.

— Oare ? ! Dacă **mi** s-ar oferi o leafă mai mare decît la *Magazinul bilunar*, de două ori mai mare să zicem, ce datorie crezi că aş avea față de biata mea familie aflată în suferință ? Lumea se întemeiază pe principiul *a da — a lua*, Isabel. Mai cu seamă *a lua*. Dar să știi că nu sînt deloc îngrijorat în privința postului ; cînd ajung într-o astfel de situație am instinctul leului. Cînd văd cu cîtă ușurință poți impresiona sensibilitatea trecătorului necunoscut de pe străzile New York-ului, mă bate gîndul să m-apuc să joc rolul tipului acela disperat de pe Third Avenue care-și căuta hrana în mizeria străzii. Cred că aş reuși să cîștig cel puțin douăzeci-treizeci de cenți pe **zi** jucînd această comedie și să-mi întretin familia în bunăstare cu care a fost obișnuită.

— *Basil !* strigă soția lui, doar nu vrei să spui că omul acela era un impostor ! Și eu care de atunci încoace, mă tot gîndesc că existența unui asemenea caz la un milion de oameni, numai posibilitatea existenței lui, ar fi suficientă pentru a justifica toate afirmațiile lui Lindau despre săraci și bogați !

March rise **ironic**.

— Vai, dar **nu** spun că era un impostor. Poate că era într-adevăr flămînd. Dar dacă totuși nu era, ce părere ai avea de o societate în care se poate profita de pe urma unei asemenea înșelătorii ? Oare nu cumva asta ne creează niște probleme de conștiință, atît de încărcată în privința necazurilor existente, încît devenim sensibili la necazurile inexistente ? Să presupunem că amăritul acela nu

conta pe această realitate ; cu toate acestea, el reprezenta adevărul ; era idealul celor ce suferă, ideal care ar fi mai puțin eficace dacă ar fi tratat în spirit realist. Omul acela mi-a oferit o mare mîngîiere. Probabil că a chefuit cîteva zile cu banii pe care i-am dat ; a dat o masă sau un dineu cu șampanie, iar, dacă *Magazinul bilunar* vrea să scape de mine, am de gînd să mă folosesc de acest vicleșug. Tu o să stai ascunsă după colț, cu Bella, iar Tom o să vină la mine la intervale bine stabilite, cu ochii în lacrimi, și o să mă-ntrebe dacă am găsit ceva. Fără îndoială, ni se poate întîmpla să fim arestați și trimiși undeva. Dar, chiar și în această situație limită, tot vom avea din ce trăi. Nu, nu, nu mi-e teamă dacă-mi pierd slujba ! Am doar o curiozitate de natură psihologică privind felul cum vor rezolva problema niște oameni de genul lui Dryfoos și Fulkerson.

IX

Și Fulkerson împărtășea aceeași curiozitate în ceea ce-l privea pe Dryfoos.

— Nu știu ce are de gînd bătrînul, îi spuse el lui March a doua zi după ce soții March își analizaseră viitorul. Ți-a spus ceva ?

— Nu, nici măcar un cuvînt.

— Cred că ești la fel de neliniștit ca și mine. Adevărul este, spuse Fulkerson roșind puțin, că nu pot fixa data căsătoriei pînă ce nu știu exact cum stau lucrurile în legătură cu bătrînul. Nu știu dacă e cazul să caut altceva sau pe altcineva. Treburile se vor lămuri curînd, sînt sigur.

— Da, spuse March, mai curînd decît credem. Sîntem atît de neliniștiți în privința viitorului, încît uităm cît de apropiat este trecutul.

— Cam așa ceva. Bătrînul nici n-a avut timp să-și revină încă. Să știi că-mi pare bine că gîndești astfel, March. Mă tem că nu ne dăm seama cît de dureros a fost pentru el. Era foarte legat de Conrad, cu toate că nu se purta prea

frumos cu el. Probabil că așa se-ntîmplă cîteodată. E ciudat cît de crudă poate fi și iubirea. Ei, sîntem într-o încurcătură grozavă, March !

— Da, ăsta-i miracolul și blestemul, după cum spune Browning.

— Iar amăritul ăsta de băiat, continuă Fulkerson, era uneori încăpățînat ca un catir, poate că-l întrecea chiar și pe Beaton, și cred că-l punea la grea încercare pe taică-său prin felul cum ceda în fața voinței lui și cum rezista în fața ideilor lui. Cred că n-a dat înapoi nici măcar cu un pas de la intenția sa inițială de a se face predicator și de a nu se face om de afaceri. Categorie, eu, unul, nu cred că afacerile sînt totul, dar bătrînul trebuie să fi fost grozav de furios văzînd că, fără să vorbească, fără s-o dovedească, ba chiar pîrînd că acceptă poziția tatălui său și acceptînd-o în fapt, Conrad rămăsese cu consecvență exact pe poziția pe care o adoptase inițial.

— Da, cei care au convingeri sînt oameni dificili. Din fericire sînt puțini.

— Crezi tu ? Mi se pare că toți oamenii au convingeri. Chiar și Beaton, care n-are nici măcar un singur principiu, are convingeri cu carul. Nu totdeauna aceleași, bine înțeles, dar totdeauna cu același scop : să facă din Beaton personajul principal. Și bătrînul are convingeri — sau cel puțin avea, dacă nu cumva ultimul eveniment i le-o fi zdruncinat — care susțin că banii pot face totul. Colonelul Woodburn are convingeri la care n-ar renunța nici dacă i-ai oferi milioane. Păi, chiar și tu, March, ai convingeri !

— Serios ? Eu nu le cunosc, spuse March.

— Ei, nici eu, dar știu că erai dispus să dai hîrdăul peste cap cînd ne-a cerut bătrînul să-l zburăm pe Lindau.

— Ah, da, spuse March. Își amintea întîmplarea, dar nu era foarte sigur care fuseseră convingerile pe care le susținuse cu atîta tărie.

— Cred că ne-am fi descurcat fără tine, medită Fulkerson cu glas tare. E uimitor cum reușești să te descurci în lumea noastră fără omul care-ți este indispensabil. Așa

ajungi să-ți dai seama cum poți trage chiulul o zi, două fără să tulburi prea mult sistemul solar. Păi, uită-te la Conrad... de fapt, nu prea ai cum. Băiatul ăla reușea să tragă sforile așa de bine că mă-ngrozeam la gândul că o să-i tragă clapa bătrînului și-o să intre într-o mînaștire, sau cam așa ceva. Și-acum, a pierit într-o clipă și cred c-o să reușim să ne descurcăm la fel ca și pînă acum încă vreo lună. Cred că bătrînul o să trebuiască să se hotărască atunci cînd am să-l întreb pe cine punem în locul lui Conrad. Nu prea mă trage inima să deschid o asemenea discuție, dar cred că n-am încotro.

— Așa e, recunosc March. E îngrozitor să-ți dai seama cît de inutili sînt în planurile Providenței chiar și cei mai buni și mai înțelepți dintre noi. Uneori, cînd mă uitam la trăsăturile bietului tînăr — plin de blindețe, cinste și curtenie — mă gîndeam că, prin existența lui, lumea este simțitor îmbogățită. Dar oare este lumea simțitor sărăcită prin dispariția lui ?

— Nu, nu cred, spuse Fulkerson. Și ce de materie primă de toate calitățile o fi avînd Atotputernicul, dacă-și permite să ne irosească astfel. Mă gîndesc cum a aruncat la gunoi o făptură atît de valoroasă cum era Conrad Dryfoos pentru șansa de unu la mie de a-l scăpa de ciomăgoală pe prostul ăla bătrîn de Lindau ! Căci bănuiesc că asta încerca Conrad să facă. Ia zi, ai trecut astăzi pe la Lindau ?

Tonul sau felul cum Fulkerson îi puse această întrebare îl făcu pe March să tresară :

— Nu, nu l-am văzut de ieri.

— Nu știu ce să zic, continuă Fulkerson, cred că eu am fost pe-acolo la puțin timp după tine, iar doctorul ăla tînăr mi s-a părut cam îngrijorat. Poate nu chiar îngrijorat, nu le dă mîna să se neliniștească pentru astfel de lucruri. Dar cred...

— Se simte mai rău ? întrebă March.

— Ei, nu mi-a spus asta, dar mă întrebam dacă ai reușit să-l vezi.

— Cred că am să mă duc acum, spuse March simțînd că-l cuprind muștrările de cuget.

Se dusese zilnic să-l vadă pe Lindau, dar astăzi se gîndise să nu se ducă și de aceea îl muștra conștiința. Știa că, dacă el ar fi fost în locul lui Lindau, Lindau nu s-ar fi mișcat de lângă patul lui, dacă ar fi putut. March încerca să creadă că procedează la fel ; parcă tot timpul se ducea sau se întorcea de la spital ; își spuse că probabil lui Lindau îi face rău dacă e vizitat prea des. Știu însă că nu este adevărat în clipa în care fu întîmpinat în ușa salonului unde zăcea Lindau de către tinărul doctor, care era acum preocupat de interesul pe care i-l purta March lui Lindau.

Doctorul zîmbi trist și spuse :

— Chiar acum se duce.

— Cum adică ? Îi dați drumul.

— A, nu. De ieri, de cînd l-ați văzut, l-au lăsat puterile tot mai mult, iar acum...

Înaintaseră încet, vorbind încet, de-a lungul coridorului lung dintre șirurile de paturi.

— Vreți să-l vedeți ?

Doctorul îl îndemnă cu un gest spre paravanul de pînză albă care alcătuiește în astfel de locuri camera mortuară a celor săraci și lipsiți de prieteni.

— Poftiți pe-aici... n-o să vă recunoască. Mi-a devenit simpatic bietul bătrîn. A refuzat să i se aducă un preot... e un fel de agnostic, nu-i așa ? Așa sînt mulți nemți, dar tinăra care-a tot venit să-l vadă...

Se opriră amîndoi. Capul palid, măreț, patriarhal, al lui Lindau, micșorat parcă în ochii lor, se odihnea pe pernă, iar barba albă era răsfirată peste cearceaful alb, care se ridica o dată cu mișcarea pieptului chinuit de ultimele suspine. Lîngă pat, în genunchi, se afla Margaret Vance ; avea vîlul ridicat și privirea înălțată spre cer ; în mîini strîngea mîna muribundului ; își mișca buzele fără glas.

X

În ciuda experienței acumulate de omenire din vremuri străvechi, cînd ne moare cineva cunoscut privim evenimentul ca pe un incident al vieții, ce-și va continua

imediat cursul întocmai ca și pînă atunci. Poate că acesta este semnul că înțelegem instinctiv că ea își continuă într-adevăr cursul pe undeva, dar avem sentimentul că moartea este sfîrșitul absolut al lumii înseși numai atunci cînd ea atinge o persoană ce ne este îndepărtată sau indiferentă. March încercă să plaseze moartea lui Lindau la o distanță destul de mare, pentru a-și da seama de acest adevăr în cazul de față, dar nu reuși, cu toate că omul de care fusese legat în tinerețe printr-o prietenie poetică nu-și reluase locul în inima sa chiar în aceeași măsură ca înainte și nici măcar într-o măsură asemănătoare. Situația schimbată nu îngăduia acest lucru. Purta în suflet o durere, dar nu reușea să se lămurească dacă durerea era, de fapt, tristețea provocată de moartea lui Lindau sau remușcarea născută din lipsa de onestitate față de Lindau în legătură cu Dryfoos, sau presimțirea confruntării cu propria sa conștiință, ce știa că va avea loc în prezența soției sale, cînd vor analiza pînă în cele mai mici amănunte atitudinea lor comună față de Lindau din ziua cînd îl întîlnise la New York.

Simți că-l lovește ceva în umăr, ridică ochii și pălăria-i zbură de pe cap lovită de botul unui cal. Văzu cum calul calcă pălăria cu piciorul și-și spuse : „Acum o să arate ca un acordeon“, îl auzi pe vizitiu apostrofîndu-l ironic și abia atunci se dezmetici. Stătea în mijlocul drumului pe Fifth Avenue, cu capul gol, și încurca circulația șirului de trăsurî din ambele direcții. Printre capetele ce se iviseră la ferestrele trăsurilor îl recunoscă pe Dryfoos într-un cupeu. Bătrînul îl recunoscă și-i spuse :

— Urcați-vă repede, domnule March.

Iar March își luă automat pălăria de pe jos, se urcă automat în cupeu și se gîndi : „Acum o să trebuiască să-i povestesc soției mele totul și n-o să mai aibă încredere să-mi dea drumul pe stradă fără ea“. Își pierduse simțitor încrederea în el de cînd se aflase atît de aproape de Conrad în ziua cînd fusese împușcat, și-și spusese că va trebui să-l convingă pe Dryfoos să-l ducă pînă la un magazin de pălării să-și cumpere o pălărie nouă, ca să nu mai fie nevoit să-i mărturisească soției prin ce trecuse și să mai

lase să treacă câteva zile ca să poată lua lucrurile mai ușor. Moartea lui Lindau îi pierise complet din minte deocamdată, iar când Dryfoos îi spuse că, dacă merge acasă, se întoarce cu el de la prima intersecție, March îl rugă să-l ducă pînă la un magazin de pălării. Bătrînul scoase capul pe fereastră și-i spuse vizitiului să-i ducă la hotelul de pe Fifth Avenue.

— Mi se pare că-i un magazin de pălării pe undeva pe-acolo, spuse el și, pînă să ajungă acolo, vorbiră despre accidentul lui March, în măsura în care se puteau înțelege în zarva și vuietul străzii. March își cumpără pălăria, glumi cu vînzătorul pe tema imposibilității de a-și recondiționa pălăria veche, și se întoarse să-i mulțumească lui Dryfoos și să-și ia rămas bun de la el.

— Dacă nu vă grăbiți foarte tare, spuse bătrînul, v-aș ruga să urcați din nou pentru câteva minute. Aș vrea să stau puțin de vorbă cu dumneavoastră.

— Bine-nțeles, zise March, iar în gînd își spuse : „Acum o să-mi spună ce-are de gînd să facă cu *Magazinul bilunar*. Ei, poate-i mai bine să am parte de toate necazurile într-o zi și să termin.“

Dryfoos îi strigă vizitiului, care se aplecă într-o parte să-l audă :

— Du-ne pe Madison Avenue, unde-i asfalt, și plimbă-te în sus și-n jos pînă-ți spun eu să te oprești. Pe pavajul ăsta nu-mi aud nici măcar gîndurile, spuse el, adresîndu-se lui March.

Dar cînd ajunseră pe asfalt și trăsura începu să meargă lin, nu se grăbi să înceapă. În cele din urmă rosti :

— Vroiam să discut cu dumneata despre... despre neamțul ăla care-a venit la dîneul meu... Lindau, iar March tresări și se-ntrebă dacă Dryfoos avusese cumva posibilitatea să afle de moartea lui Lindau, dar în clipa următoare își dădu seama că așa ceva este imposibil.

— Am discutat cu Fulkerson despre el și mi-a spus că a fost nevoie să i se taie brațul.

March confirmă dînd din cap ; parcă nu mai putea să vorbească. Pe chipul întunecat al bătrînului nu reușea să

citească nimic. Era rigid, rigid ca un mecanism stricat și încordat ce nu se mai poate destinde. Tot ceea ce pățimise prin moartea fiului său nu lăsase nici o altă urmă vizibilă.

Privind într-o parte, la fișia de stofă care acoperea ferestra și pe care o tot pipăia, Dryfoos continuă :

— Nu sînt sigur că ai înțeles bine ce m-a înfuriat așa de tare. Nu i-am spus că știu germana, pentru că nu reușesc să vorbesc bine cu un neamț adevărat, dar tatăl meu era neamț din Pennsylvania, așa că am priceput ce vă spunea despre mine. Știu că nu era treaba mea să-nțeleg, dar am înțeles și nu mi-a picat bine să mă facă trădător cînd era la masa mea. Acum văd lucrurile altfel și poate că era mai bine să-nțeleg să trec totul cu vederea. O făceam dacă știam... Se opri, buzele îi tremurau, apoi continuă : Și nu mi-a plăcut nici să-l aud cum își predică paternalismul. Am tot auzit că e tot ce poate fi mai rău pentru țară. Am fost crescut în credința că cel mai bun guvern este cel care guvernează cel mai puțin și nu mi-a picat bine să aud asemenea lucruri de la un om care trăiește din banii mei. N-am putut să suport. Sau cel puțin așa credeam înainte să... să... Se opri din nou și înghiți. Acum cred că nu e lucru pe care să nu-l pot suporta.

March rămase impresionat de vorbele sale necruțătoare și de privirea inexpressivă ce le însoțea.

— Domnule Dryfoos, nu știam că înțelegeți ce spune Lindau în germană, căci nu i-aș fi permis... nu și-ar fi permis... să continue. N-ar fi încălcat cu bună știință calitatea sa de oaspete și nu v-ar fi criticat, indiferent cît de mult vă condamna.

— Acum nu-mi mai pasă, spuse Dryfoos. Acum totul a trecut și s-a sfîrșit, dar am vrut să înțelegi că n-am avut de gînd să-l pedepsesc pentru ideile sale, așa cum ai spus dumneata.

— Nu, acum înțeleg, consimți March, cu toate că i se părea că poziția sa este încă valabilă. Aș vrea...

— Nu sînt sigur că-i înțeleg întru totul părerile, dar nici nu sînt de acord ca cei care depind de mine să-mi conducă afacerile. Am încercat totdeauna să fiu drept cu

muncitorii mei, iar în împrejurarea aceea i-am angajat din nou pe toți muncitorii vechi imediat ce au ieșit din sindicat. Cît despre șmecheria pe care am folosit-o, n-a fost decît un joc de asmuțire a unora contra celorlalți.

March era gata să izbucnească în ris văzînd cît de departe era Dryfoos de a-și imagina măcar punctul de vedere al lui Lindau și cum destăinuia despre sine însuși lucruri pe care nici Lindau nu le-ar fi putut spune despre el. Nimeni n-ar fi reușit să califice ceea ce făcuse în termeni mai aspri decît o făcuse el vorbind despre jocul de asmuțire a unora contra celorlalți.

— Ar fi multe de spus, privind din punctul de vedere al ambelor părți, începu March sperînd să treacă de la această afirmație generală la vestea morții lui Lindau.

Dar bătrînul continuă :

— Singurul lucru pe care aș fi vrut să-l aflu este că n-am încercat să-l pedepsesc pentru ceea ce spunea în general. Cred că așa ai înțeles, desigur, dar totdeauna mi-a plăcut să las oamenii să spună ce vor și să gîndească ce vor. E singura soluție într-o țară liberă.

— Mă tem, domnule Dryfoos, că acum nu mai are importanță pentru Lindau...

— Cred că-mi poartă pică, spuse Dryfoos, dar aș vrea să aflu adevărul. Și-ar da seama de ce n-am fost de acord să fiu jignit, cu toate că n-am avut nimic împotriva să creadă ceea ce vrea. Aș vrea să știe...

— Nimeni nu-i poate vorbi, nimeni nu-i poate spune, începu March din nou și din nou Dryfoos îl împiedică să continue.

— Îmi dau seama că e o treabă delicată și nu-ți cer s-o faci dumneata. Ceea ce-aș vrea să fac — dacă crezi că poate fi pregătit și că poate suporta acest lucru — este să mă duc chiar eu la el și să-i spun cum au stat lucrurile. Nădăjduiesc că, dacă am s-o fac, o să-nțeleagă ce-am simțit atunci.

March își imaginează cum ar fi dacă Dryfoos s-ar duce la răposatul Lindau să-i prezinte regretele sale zadarnice și încercă din nou să-l facă pe bătrîn să înțeleagă :

— Domnule Dryfoos, spuse el, Lindau a trecut pentru totdeauna peste lucrul acesta.

Avu sentimentul că joacă o farsă macabră cînd Dryfoos continuă fără să-i dea nici o atenție :

— Am eu un motiv anume să-l fac să-nțelegă că n-avem nimic cu ideile lui... ideile alea privitoare la un guvern care conduce totul și dă de lucru oamenilor. Nu pricep eu chiar tot, dar am găsit niște însemnări printre... lucrurile... băiatului meu... (făcea parcă un efort să rostească fiecare cuvînt)... și cred... și el gîndea la fel... Un soi de jurnal... unde-și scria... gîndurile. Feciorul meu și cu mine... ne deosebeam... în multe privințe... (îi tremura bărbia și se oprea din cînd în cînd). Cred că nu m-am purtat prea bine cu el. L-am contrazis în treburile în care probabil n-aveam dreptul să-l contrazic. Dar aveam o părere foarte bună despre... Conrad. Încă de mic fusese cel mai bun copil din lume... atît de blînd și de răbdător și făcea tot ce i se cerea. Trebuia să-l las să se facă predicator. Ah, băiatul meu, băiatul meu !

Nu-și mai putu stăpîni hohotele ; îl zdruncinau cu o violență care-l făcu pe March să se teamă pentru soarta bătrînului, dar în cele din urmă se stăpîni scoțînd cîteva sunete răgușite, ca niște lătrături.

— Ei, de-acum totul a trecut și s-a terminat ! Dar dacă pricep eu ceva din ce-ai văzut dumneata cînd... Conrad... a fost... ucis... el încerca să-l scape pe bătrîn din necaz ?

— Da, da, așa mi s-a părut.

— Asta mi-e de-ajuns ! Vreau să-l aduci înapoi, cînd s-o face bine, să scrie iarăși la revistă. Vreau să cauți să afli dacă pot face ceva pentru el. Aș avea impresia că o fac... pentru... fiul meu. O să-l iau la mine acasă și-o să-l îngrijesc cînd se mai întreamează și poate fi mutat. Am să-l îngrijesc chiar eu. Așa ar face și Conrad dacă ar fi aici. Nu-i port nici un fel de pică pentru că, într-un fel, din cauza lui a fost ucis Conrad, dacă putem spune așa. Dar am căutat să mă lămuresc și am impresia că sînt cu atît mai mult dator față de el tocmai pentru că feciorul meu a încercat să-l salveze. Tot ce-am să fac am să fac pentru Conrad și asta mi-e de-ajuns.

Probabil că terminase ce-avea de spus și se întoarse spre March vrînd parcă să audă ce are de zis.

March șovăi.

— Mă tem, domnule Dryfoos... Nu v-a spus Fulkerson că Lindau e bolnav ?

— Ba da, bine-nțeles. Dar mi-a spus că acum e bine.

Venise momentul hotărîtor, cu toate că în conștiința lui March adevărul fusese prezent tot timpul, mai mult sau mai puțin pregnant. Aproape că-i venea să zîmbească ; cîndva dorise să-l facă pe acest bătrîn să sufere, apoi se consolă gîndindu-se că n-avea nici o obligație să răspundă dorinței lui Dryfoos de a se împăca cu Lindau spunîndu-i că de fapt Lindau renunțase la el, că refuzase categoric să mai lucreze pentru un om ca el și că nu acceptase nici un gest de bunăvoință din partea lui. Privind lucrurile din acest punct de vedere, Lindau ieșise învingător, iar March găsi pentru o clipă tăria de a spune :

— Domnule Dryfoos... este imposibil. Tocmai veneam de la Lindau... a murit.

XI

— Și cum a reacționat ? Cum a putut suporta ? Vai, Basil, mă și mir cum de-ai avut tăria să i-o spui. A fost o adevărată cruzime !

— Da, draga mea, o adevărată cruzime, recunosc. March în fața soției sale cînd discută problema acasă. Nu reuși să se stăpînească în fața copiilor, iar mai tirziu nici el, nici soția lui nu regretară că au discutat-o în prezența lor. Fata deplinse din toată inima moartea prietenului ei și spuse că-l urăște pe domnul Dryfoos, iar apoi îi păru rău și pentru el ; băiatul ascultă totul și vorbi cu o seriozitate care-l încîntă pe tatăl său.

— Cît despre reacția lui, continuă March ca răspuns la întrebarea soției sale privitoare la Dryfoos, oare cum reacționăm în fața unei realități dureroase ? Unii plîng în hote, alții nu. Dryfoos a inspirat adînc, a tremurat, așa

cum suspină un copil necăjit — omul acesta e de o simplitate și un primitivism ciudat — și n-a spus nimic. După un timp m-a întrebat dacă poate lua legătura cu cei de la spital ca să se-ngrijească de rămășițele pămîntești ale lui Lindau. I-am dat cartea mea de vizită și i-am trimis la tînărul doctor care s-a ocupat de Lindau. Poate că vroia totuși să-și pună în practică intenția de ispășire — pentru cei morți, în numele celor morți. Dar cît de inutil e totul ! Dacă ar fi ajuns să-l ia pe Lindau la el acasă și să-i poarte de grijă pînă la sfîrșitul zilelor sale, cu ce i-ar fi folosit acelei sărmane făpturi blînde, a cărei viață a fost amărită și chinuită de ambițiile lui lumești ? E ca și cum ar aduce o ofrandă mormîntului lui Conrad. Copii, rosti March întorcîndu-se spre ei, moartea este un loc de exil pînă la care nu ajung nici regretele, nici dragostea. Țineți minte acest lucru și fiți buni cu toată lumea aici, pe pămînt, căci dorința de a șterge urma comportării aspre sau dureroase față de cei morți va fi pentru voi un chin suprem. Mă întreb, continuă el dus pe gînduri, dacă nu cumva sîntem condamnați la neștiință cu privire la viața de apoi tocmai pentru a fi mai duri unii cu alții, în speranța că vom ispăși altundeva. Poate că dacă vom ajunge vreodată să respectăm preceptele iubirii aici, pe pămînt, ni se va dezvălui misterul morții.

— Cred că acești doi bătrîni au primit o pedeapsă cumplită, rosti doamna March îndemnată de glasul puritanismului strămoșesc. Amîndoi au fost încăpățînați și violenți și amîndoi au fost pedepsiți. Să nu-mi spuneți mie că nu există o forță morală care guvernează lumea !

Lui March nu-i plăcea să o audă vorbînd astfel, căci își puna într-o lumină falsă gîndirea și simțirea.

— Dar atunci pentru ce-a trebuit pedepsit Conrad ? întrebă el.

— Conrad ? răspunse ea cu înflăcărare. El a suferit pentru păcatele altora.

— Mă rog, dacă o iei așa, sînt de acord. Asta se întîmplă tot timpul. Și aici este un mister.

Căzu din nou pe gînduri și curînd îl auzi pe fiul său spunînd :

— Asta înseamnă că domnul Lindau a murit luptînd pentru o cauză greșită, tată ?

March rămase uimit. Tot timpul îi fusese milă de Lindau și-i admirase atît de mult curajul și generozitatea, încît nu judecase niciodată problema obiectiv.

— Păi da, răspunse el, a murit în slujba răzvrătirii ; încerca să se opună legii. Fără îndoială că acolo s-a făcut o greșeală, că exista o neconcordanță, o nedreptate pe care el o resimțea din plin, dar acestea nu se puteau soluționa, pe calea aleasă de el, decît printr-o greșeală și mai mare.

— Da, așa gîndeam și eu, spuse băiatul. Și ce rost mai are să luptăm pentru ceva în America ? Am fost convinși că putem obține prin vot tot ce dorim.

— Putem, dacă sintem cinstiți și nu cumpărăm sau vindem voturile, spuse tatăl său. Dar oameni ca Lindau, care consideră procedura americană inutilă și o abandonează și se lasă purtați, din dragoste pentru dreptate, pe căile violenței, acești oameni fac într-adevăr greșeli. Iar bietul Lindau a murit luptînd pentru o cauză greșită, așa cum bine ai spus, Tom.

— Cred că Conrad n-avea ce căuta acolo, și nici tu, Basil, spuse soția lui.

— Vai, dar nici nu-ncerc să mă apăr, spuse March. Mă aflu acolo în numele curiozității literare și nesupunerii conjugale. Dar Conrad... ba da, și el avea o misiune de îndeplinit acolo : să sufere pentru păcatele altora. Nu putem abandona încă doctrina ispășirii. Viața lui Isus nu a însemnat doar tămăduirea bolnavilor și împlinirea unor fapte bune, ci și suferința pentru păcatele altora ! Acesta este un mister la fel de nepătruns ca și cel al morții. De ce să existe în lume un asemenea principiu ? Dar el s-a făcut simțit și a ajuns să fie adoptat, mai mult sau mai puțin orbește încă din Săptămîna Patimilor. Dacă iubim oamenii, dacă ne este milă de ei, atunci ne și dorim să suferim pentru ei. De aici s-au născut grupările religioase ale tuturor timpurilor, comunitățile de călugări și călugărițe, precum și cele ale Evului Mediu. Asta o înțelegeam pe o tînără ca Margaret Vance — care are tot ce-i poate oferi viața unei fete tinere și frumoase — să lucreze ca soră de caritate pentru săraci și muribunzi.

— Aşa e, aşa e ! exclamă doamna March. Cum... cum arăta acolo, Basil ?

Avea dinsa nişte bănuieli tipic feminine ; era sigură că fata aceea avea ceva din atitudinea unei poscuse şi o delecta gîndul la tabloul frumuseţii şi al durerii ; şi dorea să se convingă că nu are dreptate.

După ce March îi relată din nou puţinul pe care i-l putea relata, ea spuse :

— Vai, trebuie să fie o mare durere pentru o femeie ca doamna Horn să-şi vadă nepoata apucînd-o pe acest drum.

— Pe drumul lui Isus Cristos ? întrebă March zîmbind.

— Da, el a venit pe pămînt şi ca să ne înveţe să trăim cum se cuvine. Dacă am ajunge să ne petrecem toţi viaţa prin spitale, ar fi dureros pentru toate familiile. Sau poate crezi că familia nici nu merită luată în seamă ?

March se ridică şi o sărută.

— Cred că familiile care locuiesc în magazinele de bibelouri merită.

Îşi luă pălăria, pe care o lăsase pe masa din salon cînd intrase, şi porni să o ducă în hol, ceea ce o făcu să observe :

— Ți-ai cumpărat pălărie nouă ?

— Da, spuse el nesigur. Cea veche s-a cam... era ponosită.

— Ai dreptate. Nu-mi place să porţi o pălărie prea mult. Ai dat-o pe cea veche la călcat ?

— Nu, pălărierul a spus că nu mai merita călcată, spuse March. Ajunsese la concluzia că soţia sa avusese parte de tot ce puteau suporta nevyii ei.

XII

Era oarecum grotesc — dar pentru March cu atît mai firesc — ca Dryfoos să dorească ca înmormîntarea lui Lindau să pornească din casa lui. Ştia că bătrînul căuta ca,

plătind onorurile inutile oferite morților, să ajungă la împăcare cu fiul său, și-și dădea seama că Dryfoos își găsește în aceste formalități liniștea pe care ți-o dă gândul că ai făcut tot ce-ai putut, chiar și atunci când încercările sînt zadarnice.

Nimeni nu știa de ce religie aparținuse Lindau și, în lipsă de altceva, hotărîră să-i facă slujba de înmormîntare a bisericii anglicane, refugiul tuturor morților fără de adăpost. Doamna Dryfoos coborî la slujbă. Înțelese că, de dragul lui Conrad, tatăl lui hotărîse ca slujba să se țină aici și-i mărturisi doamnei Mandel că era convinsă că lui Conrad i-ar fi făcut plăcere.

— Conrad ținea de biserica episcopală, iar tata face toate astea și pentru Conrad și pentru ceilalți. Tata avea o părere grozavă despre Conrad, grozavă. Mela a găsit că-i cam ciudat să ai două înmormîntări în aceeași casă, cam mare risipa, cum s-ar zice, și unul nici măcar nu ne era neam, dar cînd a văzut că tata ține morțiș, a lăsat-o ca el. Parcă încerca să-l mîngîie pe tata pentru Conrad cum se pricepea și ea mai bine. Mela a fost totdeauna un copil bun, dar nimeni n-o să mai fie ca Conrad.

March își dădea seama de ciudățenia, de inutilitatea și de absurditatea strădaniei lui Dryfoos de a ispăși prin acest ceremonial fără rost, dedicat celui pentru care credea că murise fiul său ; efortul său avea însă o anume generozitate, un anume tragism și chiar o anume poezie, care-l impresiona prin această unire în moarte a oamenilor, a ideilor, a situațiilor care, în viață, n-ar fi trăit decît într-un război nesfîrșit. În timp ce preotul ținu slujba solemnă, March se gîndea cum vor ajunge să se adune oamenii în acea lume a păcii care, oricît ne-am lupta și ne-am zbuciuma, ne va înghiți pînă la urmă pe toți. Il privea pe Dryfoos și se întreba dacă el consideră acest ritual un tribut suficient de mare sau dacă este destul de realist ca să-și dea seama de inutilitatea lui, să-l vadă ca pe o simplă descărcare a dorinței sale de a schimba trecutul. Se gîndea că nu putem ispăși pentru răul ce-l facem, sufletul pe care l-am întristat sau l-am rănit nu se mai poate înduioșa de mila noastră cînd inima a încetat să

bată ; și totuși ne putem despovăra de rău prin acte de penitență ; și astfel se restabilește undeva, cumva, ordinea iubirii blinde, tulburată de patimile sau ambițiile noastre.

Prin intermediul lui **Fulkerson**, Dryfoos îi invitase pe **toți** colaboratorii mai apropiați ai *Magazinului bilunar*. Beaton lipsea, dar Fulkerson îi adusese pe domnișoara Woodburn și pe tatăl ei, pe Alma și pe doamna Leighton, ca să umple golul, după spusele lui. Mela era prezentă tot timpul și se ocupa cu un aer oficial de aranjarea florilor și de primirea oaspeților. Îl întâmpină la fel de imparțial și pe Kendricks, pe care Fulkerson îl **întîlni în holul de la** intrare împreună cu ceilalți, cărora li-l prezentă în șoaptă. Kendricks zîmbi parcă tot în șoaptă și apoi se purtă politicos și grav față de doamna și de domnișoara Leighton. Alma aduse un mic buchet de flori care se pierdu complet printre cele comandate din abundență de Dryfoos.

Prezența domnișoarei Vance fu pentru Mela un fel de bucurie și de garanție că nu era nimic necuviincios în desfășurarea ceremoniei în casa lor ; categoric, domnișoara Vance n-ar fi venit dacă nu era totul așa cum se cuvine ; dar venise și trimisese și niște crini timpurii.

— Christine nu coboară ? o întrebă Fulkerson pe Mela.

— Nu, nu se simte bine deloc și nu se simte bine de la moartea lui Conrad. Nu știu ce i-o fi venit, spuse Mela și adăugă : Credeam că domnul Beaton o să facă cumva de-o să vie.

— Beaton e un tip ciudat, spuse Fulkerson. Dacă știe că e așteptat, îi face plăcere să nu-ți ofere compania lui.

— Vai, Dumnezeu mi-e martor că eu, una, nu-l aștept.

Christine răminea în camera ei și stătea aproape tot timpul în pat, dar de fapt nu suferea de nimic și refuza să i se aducă doctorul. Mama ei spunea că, după părerea ei, suferă din pricina primăverii, care te doboară pur și simplu, iar Mela susținea că, dacă a fi negru de supărare e un semn al bolii de primăvară, atunci Christine este grav bolnavă. Se purta cu ea cu o bunătate consecventă și se supunea tuturor loanelor ei, dar își lua revanșa criticînd-o

fără rezerve atunci cînd nu era în preajma ei. Christine nu-i permitea doamnei Mandel nici măcar să se apropie de ea și avea față de tatăl ei o atitudine de supunere morocănoasă, lipsită de resemnare. Pentru ea Conrad parcă nici nu murise, sau murise în zadar.

— Pe naiba, exclamă Mela într-o dimineată cînd veni la masă, îmi închipui că, dacă i-am trimite o carte de vizită mai veche a domnului Beaton, ar coborî într-un suflet. Dacă-i bolnavă, e bolnavă doar de dragoste. Iar mie mi se face rău numai cînd o văd.

Mela i se adresa doamnei Mandel, dar tatăl ei ridică ochii și o ascultă. Mela continuă :

— Nu știu ce i-a venit ăluia de nu mai vine. Dar era un tip nesuferit și nu puteai pune nici o bază pe el. Avea dreptate domnul Fulkerson, dacă știe că-l aștepți, îi face plăcere să nu se arate. Cred că asta-i singura ei durere. Eu cred c-o să se prăpădească dacă nu pune mina pe el.

Mela își continuă masa cu obișnuita-i poftă de mincare. Acum cobora totdeauna să-i țină de urit tatălui ei, după cîte spunea, și făcea tot posibilul să-l înveselească și să-l aline. Vorbea tot timpul, măcar că vorbea mai mult singură, căci doamna Mandel stătea acum mai mult provizoriu și, cum Christine nu-și exprimase nici regretul, nici scuzele, aștepta cu nerăbdare să părăsească acest cămin neprimitor și să-și încerce norocul în lumea și mai aspră de afară.

Bătrînul nu spuse nimic la masă, dar, cînd Mela se duse să vadă dacă-i poate fi de folos cu ceva surorii ei, îi ceru doamnei Mandel să-i relateze din nou toate amănuntele ultimei sale întîlniri cu Beaton.

Dinsa le repetă cît putu de bine, iar bătrînul nu făcu nici un comentariu. Plecă însă imediat și, cînd ajunse la redacția *Magazinului bilunar*, urcă în biroul lui Fulkerson și ceru adresa lui Beaton. Nu preluase nimeni munea lui Conrad și Fulkerson însuși se lupta cu problemele, după cum spunea, pînă ce va reuși să discute cu Dryfoos. Bătrînul nu intră în încăperea în care-l văzuse pentru ultima oară pe fiul său în viață ; își întoarse capul și trecu grăbit prin fața ușii.

Desfășurarea generală a evenimentelor duse cursul intereselor personale ale lui Beaton **pină la un punct** ce depășea intenția sa inițială simplă **de a rupe legătura cu Magazinul bilunar**. Poate că intenția nici nu era așa de simplă cum părea și, cu mult timp înainte de a ajunge s-o pună în aplicare, ajunsese la concluzia că este mai simplu să nu întreprindă nimic : să stea nepăsător și să-l lase pe Dryfoos să ia inițiativa, să-și păstreze demnitatea celui nevinovat și să-i lase pe cei ce generaseră schimbarea să o recunoască. În fond, era o absurditate să-și propună să facă **dintr-o** problemă strict personală punctul central al relațiilor sale cu *Magazinul bilunar*. Inspirat de atitudinea lui March, ajunsese la concluzia că nu-i recunoaște lui Dryfoos nici o calitate în cadrul acestor relații, îl recunoștea doar pe Fulkerson, care, desigur, n-avea nici o legătură cu întrebarea doamnei Mandel privind intențiile sale. Cu cât se gîndea mai mult, cu atât era mai puțin dornic să transforme revista într-un partener al propriilor sale suferințe. Ajunsese în această stare de spirit mai calmă înainte de a se culca în seara aceea, iar dimineața se sculă ferm convins de corectitudinea ei. Cînd cîntări din nou la reze și la lumina zilei jignirea ce i se adusese își dădu seama că lucrurile nu pornesc nici de la doamna Mandel, care era categoric un simplu instrument lipsit de voință și de siguranță, și nici de la Christine, care n-avea habar de toată povestea, ci de la Dryfoos, pe care nu-l afecta cu nimic dacă el renunța la slujbă. În felul acesta îl pedepsea doar pe Fulkerson, care era complet nevinovat. Simțul dreptății și interesul îi dictau o atitudine pasivă, către care era în mod firesc înclinat, și se gîndi că poate lăsa fără grijă pedepsirea lui Dryfoos în grija fiicei sale, care va afla ce s-a întîmplat și va fi capabilă să se descurce singură într-o eventuală înfruntare de forțe cu tatăl ei.

După ce luă această hotărîre, Beaton nu dădu pe la redacție o săptămînă, dar cei de-acolo erau obișnuiți cu disparițiile sale neașteptate și, întrucît activitatea sa era organizată, deocamdată, lipsa lui nu dădu naștere decît acelor comentarii pe care firea sa le genera în mod normal în secția literară. Nu mai venea des nici pe la familia

Leighton, iar Fulkerson se afla în acea stare de spirit cînd nu sesiza absența nimănui în afară de cea a domnișoarei Woodburn, care nu-l lăsa niciodată să-i ducă dorul. Beaton rămase să aștepte liniștit hotărîrea soartei cînd, într-o dimineață, în timp ce-și bea cafeaua la Maroni, citi în ziar povestea îngrozitoare a morții lui Conrad și a rănirii lui Lindau. Probabil că nu-i păsa de ei mai mult decît oricărui alt om care-i văzuse vreodată în viață, dar moartea lui Conrad îi provocă un șoc, nu chiar o durere, văzînd discrepanța dintre moartea și viața și firea lui Conrad. Nu știa ce să facă și nu făcu nimic. Nu fu invitat la înmormîntare, dar nici nu se așteptase la așa ceva, iar, cînd Fulkerson îl anunță că și înmormîntarea lui Lindau va porni tot de acasă de la Dryfoos, rămase deoparte fără a fi morocănos și răzbunător ca de obicei. În felul său special, îi era milă de tatăl lui Conrad, atît cît îi putea fi unui om atît de preocupat de propria sa persoană. Beaton avea o duioșie aparte pentru tatăl său și-și închipui ce-ar simți tatăl său dacă el ar fi fost cel ucis, și nu Conrad, așa cum s-ar fi putut întîmpla ; în această perspectivă îl cuprinse mila față de el însuși și, în acest caz unic, fu judecat greșit de cei ce-l considerară indiferent, sau de-a dreptul grosolan, atunci cînd nu-și făcu apariția la înmormîntarea lui Lindau.

S-ar fi dus fără nici o¹ dificultate, dacă ar fi știut cum să împace prezența sa în casa aceea cu izgonirea sa efectivă de acolo și privi oarecum îngăduitor nedreptatea ce i se făcuse cînd, în dimineața următoare înmormîntării lui Lindau, Dryfoos bătu la ușa atelierului său.

— Intră ! răcni Beaton așa cum făcea cînd bătea cineva la ușă, iar el nu lucra cu un model ; dacă avea un model, lăsa ușa atelierului ușor întredeschisă și, ținînd paleta pe degetul mare, se încrunta la vizitator și-i spunea că n-are voic să intre. Dryfoos bijbii în semi-întunericul culoarului căutînd clanța, iar Beaton, care era obișnuit cu incurcăturile oaspeților săi, deschise brusc ușa. Cei doi rămaseră față în față și, în prima clipă, antipatia lor reciprocă latentă reinvie. Fiecare i-ar fi întors bucuros spatele celuilalt, dar era imposibil. Beaton mormăi un salut nelămurit la care Dryfoos nici măcar nu încercă să răspundă ; îl întrebă dacă poate sta de vorbă numai cu el pentru cîteva

minute ; iar Beaton îl pofti înăuntru și azvirli de pe un scaun niște cirpe pătate de vopsea și-i făcu loc să stea. Pe cînd bătrînul se așeza tremurînd, Beaton observă că semăna la mișcări cu tatăl său și, totodată, că semăna mult cu Christine. Dryfoos își împreună mîinile tremurătoare pe măciulia din corn a bastonului ; părea complet stors de vlagă, avea cearcăne pronunțate sub ochii negri, iar mușchii obrazilor îi căzuseră de tot. Uitase să-și scoată pălăria moale, cu boruri largi, iar Beaton se simți tentat să-i facă o schiță așa cum arăta.

Deodată Dryfoos își reveni din trista îngîndurare în care căzuse la început.

— Tinere, zise el, poate că am venit aici degeaba, iar lui Beaton nu-i dispăcea acest început.

Dar se simți ușor jenat și, privind timid într-o parte, rosti :

— Nu știu ce vreți să spuneți.

— Ba eu cred că bănuiești, răspunse Dryfoos încet. Eu am pus-o pe femeia aceea să-ți vorbească așa cum ți-a vorbit. Dar dacă ai găsit că ți-a vorbit necuviincios sau că n-avea dreptul să-ți pună toate întrebările alea, vreau să-mi spui acum.

Beaton nu zise nimic, iar bătrînul continuă :

— Eu nu prea știu regulile astea și nici nu zic că mă pricep. Nu vreau decît să fiu drept și cinstit cu toată lumea. Totuși, am făcut greșeli la viața mea...

Se opri, iar Beaton remarcă mîhnirea ce se citea pe chipul lui, crispat parcă de o durere fizică chinuitoare.

— N-aș vrea să mai fac altele, dacă aș putea. Nu știu dacă aveai dreptul să vii întruna pe acolo, dar, dacă aveai dreptul, te rog să-mi spui acum. Să nu te temi c-am să te-nțeleg greșit. Nu vreau să profit pe seama nimănui și nu vreau să-mi spui mai mult de-atît.

Beaton găsi că umilința prin care trecea omul care-l umilise nu-i dădea cea mai mare satisfacție la care s-ar fi așteptat. Își dădu seama cum ajunsese în această situație și că gestul lui izvora din dragostea pentru copilul său ; nu conta prin ce mijloace dure îl făcuse să înțeleagă că dragostea lui este mai puternică decît voința lui și că fericirea ei este mai presus de mîndria lui ; era destul că acum ajunsese să dovedească aceasta. Beaton nu-și putea da seama ce

drum întunecat și întortocheat parcursese Dryfoos pînă să întreprindă această acțiune ; aspectele cele mai dureroase erau înmormîntate în taină în inima bătrînului, ca un vierme ce-l rodea neîncetat. Ceea ce se putea vedea era doar faptul că era zdrobit de durerea ce-l copleșise și pentru aceasta Beaton îl respecta și-l compătimea, făcîndu-l să se hotărască să-i dea un răspuns blînd și sincer.

— Nu, n-aveam dreptul să vin în casa dumneavoastră așa cum am venit decît dacă... aveam vreo intenție nerostită. Beaton adăugă : Nu pot să spun că ceea ce-ați făcut se obișnuiește... cel puțin nu în țara noastră, dar n-aș putea spune c-ați greșit. Dacă tot ați vorbit despre asta, mi se pare cinstit față de mine să vă spun că facem multe lucruri în viață fără să ne gîndim prea mult la consecințe. Numai astfel pot să mă scuz.

— Deci crezi că doamna Mandel a făcut bine ? întrebă Dryfoos ca și cum nu vroia decît să se liniștească în privința acestei probleme de conduită.

— Da, a făcut bine. N-am de ce să mă plîng.

— Asta-i tot ce-am vrut să știu, spuse Dryfoos, dar parcă nu spusese tot și totuși nu continuă, cu toate că tăcerea lui Beaton îi dădea posibilitatea să vorbească. Incepu să-i pună o serie de întrebări fără nici o legătură cu problema discutată, dar referindu-se strict la viața lui Beaton.

— Din ce ținut te tragi ? îl întrebă după cîteva momente.

— Din ce ținut ? repetă Beaton încruntîndu-se.

— Da. Te-ai născut în America ?

— Da, m-am născut la Syracuse.

— Ești protestant ?

— Tatăl meu era secesionist scoțian.

— Ce lucrează tatăl dumitale ?

Beaton se înroși, se bilbui și apoi spuse :

— Lucrează în domeniul monumentelor, după cum spune el. Este cioplitor de pietre funerare. Acum, dacă tot recunoscuse adevărul, Beaton putea merge mai departe: Tata a fost toată viața un om sărac și și-a cîștigat existența muncind cu brațele.

Din punct de vedere social avea prea puțină considerație pentru Dryfoos, ca să-i ascundă un lucru pe care ar fi preferat să-l ascundă altora.

— Ei, așa-i, eu eram fermier, spuse Dryfoos. Acum am adunat o groază de bani. La început nu i-am câștigat ușor, dar acum au început să sporească și tot sporesc întruna, parcă-s un izvor nesecat. Am ajuns la vreo trei milioane, dar nu m-au ajutat să-mi păstrez fiul. Nici banii ăștia, și nici toți banii din lume nu-mi pot aduce fiul înapoi nici măcar pentru o clipă !

Rosti acestea mîhnit, mai mult pentru sine însuși decît pentru Beaton, care de-abia îndrăzni să spună :

— Știu... îmi pare foarte rău...

— Cum se face că te-ai apucat de pictat ? îl întrerupse Dryfoos.

— Nu știu, spuse Beaton cam disprețuitor, cred că nici nu-i nevoie să te apuci de-așa ceva. Totdeauna mi-am dorit să pictez.

— Tatăl dumitale n-a încercat să te împiedice ?

— Nu, n-avea nici un rost. De ce...

— Feciorul meu vroia să se facă predicator și eu l-am împiedicat... sau așa am crezut. Dar cred că tot predicator a rămas pînă-n ultima clipă a vieții. Așa cum ziceai, n-are rost să încerci să împiedici așa ceva. Cred că atunci cînd un copil are o chemare înseamnă că așa i-a fost dat ; și încercînd să-l abați într-o parte sau în alta înseamnă să te pui contra legii, contra firii lui. Există mulți afaceriști, domnule Beaton, cam douăzeci la un predicator bun ?

— Cred că mai mult de douăzeci, spuse Beaton amuzat și curios să vadă unde vrea să ajungă prin întrebările sale de o ciudată simplitate.

— Tatăl dumitale a fost vreodată la oraș ?

— Nu, n-are timp, iar mama e bolnavă.

— Ai frați și surori ?

— Da, sîntem o familie mare.

— Eu am pierdut două fete... gemene, spuse Dryfoos trist. Dar n-am avut decît cinci. Ai făcut vreodată portrete ?

— Da, spuse Beaton acceptînd acest zigzag de întrebări cu aceeași seriozitate ca și pînă acum. Nu mă prea pricep.

Dryfoos se ridică în picioare.

— Aș vrea să faci portretul băiatului meu. L-ai văzut de multe ori. N-o să ne certăm pentru bani, să nu te temi.

Beaton rămase uimit și, interpretind lucrurile greșit, fu oarecum dezgustat. Își spunea că, de fapt, Dryfoos încercă să repare ceea ce făcuse doamna Mandel și să-l facă să vină din nou în casa lui ; că acum considera jignirea ca și uitată și dorea să aducă lucrurile la starea anterioară. Știa că face această încercare de dragul Christinei, dar nu era genul de om care să-și poată închipui că Dryfoos face efortul nu numai de a-l accepta, ci și de a-l găsi plăcut ; de fapt, nici chiar Dryfoos nu era pe deplin conștient de scopul său. Ceea ce înțelegeau amândoi era faptul că Dryfoos încercă să se apropie de Beaton folosindu-se de memoria lui Conrad, dar această încercare era privită de unul din ei ca pe un omagiu adus jertfirii de sine, iar de celălalt ca pe o unealtă grosolană și josnică.

— Nu pot să-l fac, spuse Beaton, n-aș putea nici măcar să încerc.

— De ce ? insistă Dryfoos. Avem câteva poze de-ale lui. Nu prea-i plăcea lui să se pozeze, dar maică-sa îl convingea. Iar dumneata știi cum arăta.

— Nu pot să-l fac, nu pot. N-aș putea nici măcar să mă gândesc la asta. Îmi pare tare rău. Dacă puteam, îl făceam. Dar mi-e imposibil.

— Mă gândeam că dac-ai vedea pozele...

— Nu-i vorba de asta, domnule Dryfoos. Nu mai sînt în stare să fac așa ceva.

— Ți-aș da oricît...

— Ei, nu-i vorba de bani ! strigă Beaton începînd să-și iasă din fire.

Bătrînul nu observă. Ședea cu capul aplecat și cu bărbia sprijinită în palmele împreunate. Gîndindu-se la portret îi apărură în fața ochilor chipul lui Conrad, cu expresia aceea de uimire și dojană, și totuși blindă, pe care o avea cînd băiatul îl prinsese de mină după ce-l lovise ; îl auzi rostind „Tată !“ și fruntea i se acoperi de sudoare.

— Ah, Doamne ! gemu el. Acum nu mai pot face nimic.

Beaton nu-și dădea seama dacă vorbește cu el sau nu. Se apropie de el.

— Vă simțiți rău ?

— Nu, n-am nimic, spuse bătrînul. Cred că o să mă întind nițel pe canapeaua dumatăle.

Ajutat de Beaton înaintă spre canapăuă acoperită decorativ cu o blană de tigru, pe care Beaton își propusese cîndva s-o picteze pe Cleopatra, dar nu reușise încă să găsească modelul potrivit. Cînd bătrînul se întinse, palid și chinuit, nu semăna prea mult cu Cleopatra, dar Beaton rămase uimit de impresia ce o crea și de asemănarea dintre tată și fiică ; în unele privințe, Christine ar fi fost o Cleopatră foarte bună. Tot timpul cît îi trecură prin minte aceste gînduri se temu că Dryfoos va muri. Bătrînul gîfîia sacadat, dar treptat respirația își relua ritmul și durată normală. Beaton îi aduse un pahar cu vin și, după ce luă o înghițitură, Dryfoos se ridică :

— Te rog să mă ierți, spuse el, cînd începu să-și revină, reluîndu-și expresia aspră caracteristică, imbinată cu o uimitoare tristețe. Am trecut prin multe în ultimul timp și uneori mă prinde o durere în jurul inimii.

În existența sa liniștită și egoistă, Beaton nu avusese prilejul să trăiască asemenea stări ce se nasc din dureri sfîșietoare ; își spuse că Dryfoos are un început de *angina pectoris* ; cînd acesta încercă să se ridice de pe blana de tigru, Beaton spuse :

— N-ar fi bine să mai stați ? Nu vreți să chem un doctor ?

— Mă simt bine, tinere.

Își luă pălăria și bastonul, dar porni spre ușă cu pași ațut de nesiguri, încît Beaton îl prinse de braț și-l însoți pe scări pînă la cupeu.

— N-ar fi bine să vă însoțesc pînă acasă ? întrebă el.

— Ce ? întrebă el bănuitor.

Beaton repetă întrebarea.

— Cred că sînt în stare să ajung acasă singur, spuse Dryfoos pe un ton morocănos, scoase capul pe fereastră și-i strigă vizitiului : Acasă ! iar cupeul porni imediat lăsîndu-l pe Beaton lingă bordură.

XIV

Beaton își irosi restul zilei măcinat de emoțiile și presupunerile generate de vizita lui Dryfoos. Nu numai că-l frămîntară toată ziua, dar îi tulburară șirul tuturor celor-

alte ginduri, făcându-l incapabil să lucreze ; chiar și un fleac îl făcea pe Beaton incapabil să lucreze ; avea nevoie de o stare de spirit prielnică pentru a fi în stare să lucreze. Înțelegea perfect că Dryfoos **venise** în această misiune extraordinară pentru că dorea ca el să-și reia șirul vizitelor și-și inchipuia ușor pe ce căi fusese adus să facă acest pas. Din câte o cunoștea pe Christine, își dădea seama că situația tatălui nu va fi deloc de invidiat în clipa când va da cu ochii de fiica sa și va fi nevoit să-i spună că încercarea sa a dat greș. Dar oare chiar dăduse greș ? Când Beaton ajunsese să-și pună această întrebare, își dădu seama doar că el și Dryfoos nu reușiseră să comunice unul cu celălalt pe temeiul compasiunii și se despărțiseră purtându-și aceeași antipatie ca în ziua când se cunoscuseră. În ceea ce privea un eșec de altă natură, acesta era tacit și stătea încă în puterile lui să-l lămurească. Se putea întoarce în casa lui Dryfoos la fel de liber ca și altădată și era limpede că cei de acolo doreau să se întoarcă. Dar, dacă se întorcea, era la fel de limpede că trebuia să fie mai explicit în intenții decât altădată, iar acum era nevoit să se lămurească ce intenții avusese când se dusesse acolo. Sentimentele sale față de Christine nu erau mai profunde, dar, pe de altă parte, îl fascina încă plăcerea de a subjugă o panteră. În viața sa plină de inconsecvențe, prezența unui punct de sprijin fix îi făcea plăcere, iar, pentru un om care nu se poate stăpîni, e o bucurie firească să se simtă stăpîn pe altcineva. Acest adevăr nu se poate formula altfel și farmecul pe care Christine Dryfoos îl exercita asupra lui depășea orice altă formulare, așa cum se întâmplă în mod firesc cu tot ceea ce este pur și simplu pasional. Înțelesese de la început că este răutăcioasă și, în măsura în care un tinăr poate anticipa asemenea lucruri, bănuise că va fi vicleană. Era însă în chip ciudat sensibil la frumusețea ei și își dădea seama care ar fi genul de viață care ar reduce și anihila puterea ei de a-l răni. Aici intră în discuție și problema averii ei. Era clar că bătrînul vorbise despre milioanele sale ca o aluzie la ceea ce l-ar putea aștepta pe drept, dacă s-ar răzgîndi și ar deveni ginerele lui. Beaton nu-și exprimă acest raționament în cuvinte și, de fapt, gîndurile lui nici nu îmbrăcau forma unei exprimări în cuvinte. Era un joc al ideilor, al sen-

zațiilor imprecise, ce tindeau să prindă formă în învelișul greoi al cuvintelor. Dar, ajungînd la acest punct, Beaton se înalță cu generozitate și, într-o clipă de visare dramatică, se dispensă de o parte din averea lui Dryfoos pentru a-și pune părinții, frații și surorile pentru totdeauna la adăpost de orice griji materiale. Nu se simțea nici jenat și nici nu-l mustra conștiința din cauza aceasta, căci el însuși trăise pe spinarea altora încă de cînd un iubitor al artelor din Syracuse îi descoperise talentul și-i dăduse bani ca să studieze în străinătate. Beaton privise totdeauna acești bani ca pe un împrumut ce urma a fi rambursat din succesul său ulterior, dar acum nici nu-i mai trecea prînd gînd să-i ramburseze ; întrucît omul respectiv era bogat, i se părea că l-ar înjosi chiar și gîndul de a-i da banii înapoi, ceea ce nu-l împiedica însă să resimtă dureros povara ce-o pune pe umerii tatălui său atunci cînd împrumuta bani de la el, cu toate că nici pe aceștia nu-i dădea înapoi. În visul său se vedea jertfindu-se prin căsătoria cu Christine Dryfoos și se lăsa cuprins de admirație și milă față de sine însuși, de înduioșare în fața demnității cu care suferea toată viața chinurile născute din altruismul său. Gîndul că Alma Leighton va ajunge să-l regrete amar-nic îl mîngîia și-l măgulea și bănuia că și Margaret Vance va suferi pierzîndu-l.

Fuseseră momente cînd crezuse că gîndurile înalțătoare ale acestei fete frumoase se îndreaptă spre el ; observase priviri, gesturi și chiar cuvinte care-i lăsaseră această impresie, sau poate i se părea așa acum, iar Beaton se gîndi că ar putea interpreta rugămintea doamnei Horn de a redeștepta interesul nepoatei sale față de artă ca pe o intervenție deloc jignitoare, cu toate că i se adresase ca unui maestru în arta iluziilor. Dacă ar fi ca doamna Horn să aleagă între el și viața închinată operelor de binefacere căreia i se dedica tot mai mult nepoata sa, Beaton nu avea nici un fel de îndoială în privința alegerii ce o va face ; singura întrebare era unde stătea adevărata primejdie ce amenința o viață închinată operelor de binefacere.

Pe măsură ce se gîndea la aceste două fete, una atît de fermecătoare, iar cealaltă atît de angelică, îi era tot mai greu să renunțe la ele pentru Christine Dryfoos, cu firea ei pătimașă și cu idealurile ei limitate. Viața îl măgulise

în așa măsură pînă în momentul de față, încît nu-și putea închipui că amîndouă sînt complet indiferente față de el și, dacă nu erau indiferente, probabil că-și dorea ca amîndouă să fie nehotărîte. Ceea ce-și dorea cu adevărat era să aibă parte de mila lor, căci un om care este în stare să calce în picioare cu brutalitate sentimentele altora are adesea propriile sale sentimente delicate, ce pot fi ușor rănite și grabnic vindecate prin alinarea ce o oferă compasiunea. În această stare de spirit se hotărî să se ducă în vizită la doamna Horn, cu toate că nu era ziua cînd primea oaspeți, sperînd să o găsească pe domnișoara Vance singură. Întrucît această dispoziție nu-l părăsi, i se păru a fi un semn bun și se duse. Lucrurile nu se aranjară de la început după dorința lui, dar o făcu pe doamna Horn să-i vorbească din nou despre nepoata ei, iar doamna Horn își exprimă din nou regretul că nimic n-o poate face pe Margaret să renunțe la operele de binefacere în favoarea preocupării pentru artă.

— Este acasă ? Îmi permiteți să o văd ? întrebă Beaton cuprins parcă de interesul profesional al unui medic, ce se interesează de un pacient ale cărui simptome i se prezentaseră. Pînă atunci nu întrebuse de ea.

— Sigur că da, spuse doamna Horn și se duse personal să-și cheme nepoata și nu se mai întoarse împreună cu ea. Fata intră cu eleganța blîndă ce-i era atît de caracteristică, iar Beaton, deși preocupat doar de propria sa alinare, nu putu să nu remarce expresia de exaltare spirituală de pe chipul ei. Cînd o văzu, speranța că între ei ar putea fi mai mult decît o prietenie artistică — speranță la care nu renunțase chiar de tot — se stinse în sufletul lui. Era îmbrăcată în negru, așa cum se îmbrăca adesea, dar, în ciuda liniei moderne, rochia ei împrumuta un aspect monahal de la expresia de absență meditativă de pe chipul ei. „Categoric“, își spuse Beaton, „e foarte devotată operelor de binefacere.“

Cu toate acestea se ridică și o întîmpină ca și altădată și abordă imediat subiectul pe care-l discutase cu mătușa ei. Îi spuse sincer că amîndoi consideră că a neglijat pe nedrept niște posibilități ce nu sînt de neglijat.

— Știți foarte bine, răspunse ea, că n-aș putea face în acest sens nimic care să merite timpul pe care mi l-aș

pierde. Să nu mai vorbim despre asta, vă rog. Bănuiesc că v-a rugat mătușa mea să-mi spuneți toate astea, dar e inutil. Îmi pare rău că e inutil, căci dînsa ține mult la lucrul ăsta, dar altminteri n-am ce regreta. Dumneavoastră puteți gusta cel puțin plăcerea de a face o lucrare bună, dar pentru mine nu-i decît o distracție aridă. Domnul Wetmore are dreptate : pentru mine este același lucru ca și cum m-aș distra la un bal sau la operă.

— Astea sînt fraze de-ale lui Wetmore. E gata să sacrifice orice de dragul lor.

Dînsa încheie discuția cu o simplă privire.

— N-ați venit la domnul Dryfoos alaltăieri. I-ați mai văzut în ultimul timp ?

— Nu, n-am mai trecut pe-acolo de cîtva timp, răspunse Beaton evaziv. Dar se gîndi că, dacă vrea să ajungă la un rezultat, e mai bine să fie sincer. Domnul Dryfoos a trecut pe la mine pe la atelier azi-dimineață. I-a intrat în cap o idee ciudată. Vrea să fac portretul fiului său.

Margaret Vance tresări.

— Și o să-l... ?

— Nu, n-aș putea face așa ceva. Nu e genul meu. I-am spus și lui. Fiul său avea un chip minunat... un profil antic, în genul celor de la începuturile creștinismului ; dar eu sînt un tip prea păgîn pentru o astfel de lucrare.

— Da.

— Da, continuă Beaton nu foarte mulțumit de părerea ei, cu toate că el i-o sugerase. Era mîndru că se consideră păgîn ca un grec, dar mîndria îl păsări în prezența ei și-și dorea s-o audă spunînd că nu are dreptate.

— Era o făptură aparte, un fel de supraviețuitor, un exilat în vremea și pe tărîmul nostru. Nu știu, nu prea ne putem închipui un sfînt în postura de țaran, dar, cu toată bunătatea sa, Conrad Dryfoos era țaran. Dacă n-ar fi murit în slujba unei cauze, ni l-am fi închipuit mulgînd vacile.

Beaton intenționa să dea vorbelor sale o nuanță de dispreț, ce izvora din amărăciunea că și el mulsesese cîndva vacile acasă.

Domnișoara Vance nu sesiză disprețul.

— A murit în slujba unei cauze, spuse dînsa. Cea mai sfîntă cauză.

— În slujba muncii ?

— A păcii. Se afla acolo pentru a-i îndemna pe greviști să fie liniștiți și să plece acasă.

— Nu eram sigur, spuse **Beaton**. **Dar, oricum**, n-avea ce căuta acolo. Poliția se afla acolo tocmai pentru a-i convinge.

— Nu vă permit să spuneți asta ! strigă fata. E îngrozitor ! Ah, știu că așa spun toți și partea cea mai proastă este că, în ochii tuturor, ăsta este adevărul. Dar polițiștii cu bastoane n-au parte de binecuvîntarea dăruită mesagerilor păcii.

Beaton își dădea seama că e nervoasă ; își spuse că este mult prea devotată faptelor caritabile pentru a putea fi atrasă spre artă ; începu să se întrebe cum ar putea întoarce creștinismul ei primar în favoarea păgînismului său modern. Nu-și dorea altceva decît să fie lăudat pentru a-și recîștiga părerea bună despre sine însuși și a prinde destul curaj ca să ia o hotărîre definitivă. În sufletul său încerca să-și adune puterile pentru a se hotărî dacă să mai meargă sau nu în casa familiei Dryfoos. Dacă o va face, nu va fi dintr-un simplu capriciu, ca la început, ci cu un scop bine determinat ; își dădea seama de acest lucru pentru a doua oară.

— Aveți dreptate, desigur, spuse el, îmi pare foarte rău că n-am putut să-i dau bătrînului alt răspuns. Înțeleg că era foarte legat de fiul său, cu toate că se certau adesea și-l necăjea adesea. Dar n-am putut, mi-a fost imposibil.

Își zise că, dacă ea spune acum „Nu“, se va lăsa condus de asentimentul ei, iar dacă ea se va arăta de altă părere, se va lăsa condus de întîmplare și nu se va mai duce la familia Dryfoos. Se trezi însă pus într-o mare încurcătură, care-l făcu aproape să roșească, văzînd că ea nu spune nimic, lăsîndu-l parcă să se descurce singur.

— Tare-aș fi vrut să-i pot oferi această consolare. Bănuiesc că viața nu ne oferă prea multă mîngîiere, dar nici eu nu i-o puteam oferi.

Își lăsă capul în jos și-și luă o poză ce invita parcă la compătimire, dar dînsa nu-i arată nici un pic de milă.

— Nu ne găsim mîngîierea în noi înșine, spuse ea. Este greu să o găsești în afară, dar înăuntru nu domnește decît

disperarea. Cînd ni se pare că am făcut ceva pentru ceilalți printr-un mare efort, ne dăm seama că n-am făcut-o decît din orgoliu.

— Da, spuse Beaton, dacă aș putea picta portrete în slujba dreptății, aș fi făcut cu plăcere portretul lui Conrad Dryfoos pentru tatăl său. Mi-a părut rău pentru el. Ceilalți sînt tare mîhnîți ? I-ați văzut ?

— Nu pe toți. Domnișoara Dryfoos era bolnavă, după cîte spunea sora ei. E greu de spus cît suferă unii oameni. Mama lor părea năucită. Sora mai mică e o ființă primitivă ; seamănă mult cu el. Cred că are ceva din harul lui.

— Cred că e cam lipsită de har, în general, spuse Beaton. Dar are un suflet bun. V-au spus că domnișoara Dryfoos e foarte bolnavă ?

— Nu. Am bănuît că este copleșită de moartea fratelui ei.

— Vi se pare că e genul de om care poate avea asemenea sentimente, domnișoară Vance ? întrebă Beaton.

— Nu știu. Nu mi-am dat osteneala să le văd prea mult în iarna asta, cum am făcut iarna trecută. N-am intuit-o foarte bine cînd am cunoscut-o. Nu cunosc mulți oameni în afară de cei de seama mea și cei... foarte săraci. Mă tem că n-am înțeles-o. S-ar putea să fie un om de o mîndrie ce o împiedică să se aprecieze cum se cuvine.

Beaton sesiză că, în strădania domnișoarei Vance de a o lăuda, se strecura inconștient o nuanță de antipatie.

— Deci vi se pare un om pe care viața cu încercările, cu riscurile ei, îl va schimba în bine ?

— N-am spus asta. Nu-mi pot da nici o părere despre dînsa, dar nu credeți că, acolo unde nu ne putem da păreri, trebuie să sperăm că va fi bine ?

— Ba da, spuse Beaton. Mă temeam că ceea ce v-am spus cîndva v-ar fi putut face să aveți o părere proastă despre ei. Mi-am făcut reproșuri în acest sens.

Ori de cîte ori vorbea cu domnișoara Vance, Beaton adopta tonul omului corect și auto-cenzurat. Nu putea face altfel.

— Ah, nu. Nu mi-am permis niciodată să-mi formez vreo părere despre dînsa. Nu găsiți că e foarte frumoasă, într-un anume sens ?

— Ba da.

— Are culori foarte frumoase pentru o brunetă... pielea albă ca laptele, ușor trandafirie. Are ochi frumoși.

— Este plină de grație, adăugă Beaton. Am încercat să-i fac un portret în culori, dar n-am reușit.

— M-am întrebat uneori, spuse domnișoara Vance, dacă nu cumva acea nuanță imprecisă pe care o descoperiți la unii dintre cei pe care încercați să-i pictați nu este cumva prezentă la toți oamenii. Poate că domnișoara Dryfoos este mult mai bună, mai rafinată, decât reușim noi să ne dăm seama judecând după normele sociale, care par a fi totuși singurele noastre mijloace.

— S-ar putea, spuse Beaton posomorît, și plecă profund descurajat de această ultimă analiză a caracterului Christinei. Incapacitatea angelică a domnișoarei Vance de a sesiza trăsături ale Christinei, pe care propria sa răutate le remarcă din plin, l-ar fi făcut să ridă dacă problema n-ar fi fost deosebit de serioasă pentru el. Așa cum stăteau lucrurile însă, îi venea să zîmbească gîndindu-se cît de diferită ar fi fost aprecierea domnișoarei Leighton față de cea a domnișoarei Vance. Admiră gîndirea limpede a Almei, chiar și atunci cînd reușea să pătrundă dincolo de falsele lui ipostaze. Da, lăsase să se stingă această făclie care i-ar fi putut lumina tot drumul vieții. Niciodată pînă atunci Beaton nu resimțise atît de acut dezavantajul de a pune în orice împrejurare iubirea de sine mai presus de propriile sale interese. Nu putea acuza pe nimeni pentru ceea ce se întîmplase în afară de propria-i persoană, dar o acuza pe Alma de ceea ce s-ar putea întîmpla în viitor, din cauză că-i închidea orice cale de întoarcere sau schimbare. Cînd se gîndea la poziția ce o adoptase față de el, i se părea de neconceput și tinjea întruna să-i dea o ultimă șansă de a-și schimba ultima părere. I se păru că acum ori niciodată, era momentul potrivit pentru aceasta.

XV

Cînd sîntem tineri parcă ne mindrim, parcă simțim un fel de bucurie sălbatică atunci cînd trecem printr-o întîmplare asemănătoare celor despre care am citit sau am auzit, oricît de dureroasă ar fi aceasta. O astfel de mîndrie,

de bucurie simțea acum Beaton, dindu-și seama că forțele destinului se strîngeau în jurul lui, că între el și viitorul a cărui zeiță avea să fie Christine Dryfoos nu stăteau decît voința, dispoziția, sentimentele unei fete care nu-i dăduse nici o nădejde că acestea îi vor mai fi vreodată favorabile. Nu avea nici un motiv să fie optimist, în afară de acela că știa că odinioară toate îi fuseseră favorabile ; ca însăși recunoștea aceasta, dar totodată nu făcea nici un secret din faptul că el disprețuise puterea ce o avusese asupra acestor elemente și-i spusese că nu le va mai recîștiga niciodată. Un bărbat știe că este capabil în egală măsură să iubească și să înceteze să iubească de mai multe ori ; este dispus să recunoască acest adevăr în ceea ce-l privește, dar, în privința femeilor, nutrește în chip romantic speranța că dragostea este un sentiment dăruit o dată pentru totdeauna. Întrucît Alma era femeie, Beaton nu-și putea închipui că-l alungase cu totul din inima lui, după ce-i dăruise inima, și de aceea spera să obțină totul, dar ea fusese atît de categorică la ultima discuție pe această temă, încît Beaton nu spera să obțină mare lucru. Își spuse că va miza totul pe sensibilitatea ei, punindu-și în joc viața, dragostea, munca, în speranța că i se va face milă de el cîtuși de puțin. Dacă nu-l va accepta, nu-i rămînea de făcut decît un singur lucru : să se înșoare cu Christine și să plece în străinătate. Nu prea vedea cum ar putea face ca acest argument s-o influențeze pe Alma ; avea toate motivele să se teamă că, dacă va afla ce are de gînd să facă în cazul unui refuz categoric, Alma nici nu se va sinchisi. Argumentul reuși însă să-l influențeze pe el însuși dindu-i curajul disperării. Aștepta cu răbdare să vină seara ca să se ducă la ea ; iar, cînd veni seara, i se păru că a venit prea repede. Își clădise în suflet convingerea fermă că totul depinde de răspunsul ei, dar, în clipa în care se trezi în fața ei, numai cu ea, își dădu seama de adevărata sa convingere. Atunci grația, veselia și frumusețea ei poznașă îi pătrunseră în suflet ca o beție subtilă și-și spuse că are dreptate : nu poate trăi fără ea ; avea nevoie de aceste trăsături ale firii ei care să-l domine, să-l inveselească, să-l farmece, să-l îndrume. Își dorea atît de mult să-i fie pe plac, să-i cîștige bunăvoința, încît încerca

să vorbească în stilul ei vioi, dar se pierdea în tăceri adinci și amintiri dureroase.

— De ce rîdeți ? întrebă el tresărind dintr-una din aceste stări.

— De gîndurile dumneavoastră.

— Nu văd nimic de ris. Știți la ce mă gîndesc ?

— Nu-mi spuneți, dacă e înspăimîntător.

— Ah, n-aș crede că o să vi se pară înspăimîntător, spuse el cu amărăciune. Mă gîndeam la cazul unui om care s-a făcut de rușine și care nu mai vede nici o șansă de refacere prin el însuși.

— Oare poate ajuta cineva un om care s-a făcut de rușine ? întrebă ea zîmbind.

— Da, într-un caz ca acesta.

— Ei, Doamne ! Asta-i foarte interesant.

Nu-l întrebă al cui caz era, dar, cum Beaton spărsese gheața, continuă :

— Eu sînt omul care s-a făcut de rușine...

— Vai !

— ...și tu poți să mă ajuți, dacă vrei, Alma. Aș vrea să reușești să mă cunoști așa cum sînt în realitate.

— Chiar vreți, domnule Beaton ? Poate că vă cunosc.

— Nu, nu mă cunoști. Ți-ai făcut o anumită părere despre mine și nu vrei să accepți că fiecare dintre noi se poate schimba. Tu te-ai schimbat, de ce nu m-aș schimba și eu ? !

— Asta are vreo legătură cu faptul că v-ați făcut de rușine ?

— Da.

— Atunci nu prea înțeleg cum v-ați schimbat.

Alma rîse, rîse și el, dar trist.

— Ești rea. Nu zic că nu merit ironia ta. Schimbarea nu a afectat capacitatea mea de a mă face de rușine. Cred că toată viața am s-o fac, mai mult sau mai puțin... dacă nu mă ajuți, Alma ! De ce nu ți-e milă de mine un pic ? Știi că toată viața am să te iubesc.

— Nimic nu-mi creează mai multe îndoieli decît în-suși faptul că o spuneți, domnule Beaton. Dar știți că v-ați călcat promisiunea...

— Numai tu ești de vină. Știai că n-am să mă pot ține de cuvînt.

— Da, eu sînt de vină. Am greșit cînd v-am permis să veniți pe-aici. Așa că vă iert că mi-ați vorbit din nou în felul acesta. Îmi este absolut imposibil și total inutil să vă mai aud vorbindu-mi despre subiectul ăsta. Așa că vă spun... la revedere !

Se ridică și fu nevoit să se ridice și el.

— Vorbești serios ? Întrebă el. Definitiv ?

— Definitiv. Este într-adevăr ultima oară cînd vă văd, în măsura în care lucrurile depind de mine. Vai, îmi este destul de milă de dumneavoastră ! spuse dînsa privindul. Cred că vorbiți foarte serios. Dar acum e prea tîrziu. Să nu mai vorbim despre asta. Dar vom mai vorbi, dacă ne vom mai întîlni, așa încît...

— ...așa încît îmi spui la revedere ! Nu mai am nimic de adăugat, dar cel puțin aș vrea să mai spun un singur lucru. Ai fost foarte bună cu mine. Mi se pare că ai încercat... cum să spun... parcă ai încercat să-mi dai o șansă. Am dreptate ?

Ea-și plecă ochii și nu răspunse.

— Ți-ai dat seama însă că e inutil ! Oricum, îți mulțumesc că ai încercat. Mi se pare ciudat cînd mă gîndesc că m-am bucurat cîndva de încrederea, de considerația ta, iar acum le-am pierdut. Nu te superi că nu uit ce-am avut ? Asta mă mai alină puțin și cred că-mi va fi un sprijin. Știu că acum nu mai pot schimba trecutul. E prea tîrziu. Mi se pare caraghios... de-a dreptul sinistru... că eram gata să-ți povestesc în ce încurcătură m-am băgat și să te rog să mă ajuți să mă descurc. Sînt obligat să mă sufoc în lațul diabolic care mă strînge, dar aș vrea să mă bucur de alinarea că ți-e milă de mine... sau cam așa ceva.

Alma îi întinse mîna.

— Într-adevăr mi-e milă de dumneavoastră, sau cam așa ceva, trebuie să recunosc.

— Îți mulțumesc.

Îi sărută mîna și plecă.

Se mai despărțiseră și altădată cam în aceiași termeni. Oare acum era cu adevărat pentru ultima oară ? Alma așa credea. Își simțea sufletul obosit, sufocat, dezgustat de fața lui frumoasă, de chipurile și stările lui născocite, de necazurile lui adevărate. Nu-și putea ierta greșeala că-l lăsase să creadă că poate-l iubește așa cum îl iubise cîndva,

dar voise să vadă cu adevărat dacă este în stare. Se înșelase crezînd că nu-l mai iubește cînd se întîlniseră prima dată la New York, după vara petrecută la St. Barnaby ; crezuse că, după ce-l va pedepsi, îl va iubi ca mai înainte, dar nu mai reuși să-l iubească. Vedea din ce în ce mai clar că este un om cu un suflet egoist, meschin și rece, lipsit de voință, nestatornic și îngust în gîndire, în ciuda talentului său. Pe măsură ce ajungea să cunoască mai bine artiștii, îi admira tot mai mult talentul și-i aprecia originalitatea, dar își spunea că, dacă avea să se dedice artei, aceasta îi va fi preocuparea dintîi. Se simți cît se poate de senină și de fericită după ce-l respinse pe Beaton pentru ultima oară ; îi secase nu numai dragostea, ci și mila față de el.

Acest lucru refuză să-l creadă mama ei atunci cînd Alma îi povesti întîlnirea ; nu-i venea să creadă că s-au văzut pentru ultima oară ; aproape că nici moartea nu reușește să ne convingă că ceva, că totul s-a petrecut pentru ultima oară între noi și cei dispăruți.

— Ei, Alma, sper să nu regreti niciodată ce-ai făcut, spuse mama ei.

— Poți să fii sigură că n-am să regret. Dacă am să mă întristez vreodată de ceva, am să-mi amintesc că i-am redat domnului Beaton libertatea și am să-mi recapăt buna dispoziție.

— Și n-ai de gînd să te măriți ? O să rămîi fată bătrînă ? Întrebă mama ei tributară superstițiilor femeilor crescute cu convingerea că orice femeie își dorește să se mărite, fie și numai pentru a evita pericolul de a rămîne fată bătrînă.

— Ei, mamă, încă vreo cîtiva ani am să mai rămîn fată tînără, și-apoi o să mă mai gîndesc. Dacă am să-ntîlnesc omul potrivit, foarte bine, dacă nu, nu. Dar am să fiu foarte pretențioasă. De ce să alegă numai ei ?

— N-ai încotro, s-ar putea să vină vremea cînd ai să fii fericită dacă or să te aleagă.

— Ce prostii spui, mamă ! O fată poate lua orice bărbat, dacă-și pune mintea s-o facă. Iar cînd se va ivi „prințul din poveste” sortit mie, am să mă-ndrăgostesc de el la nebunie și-o să pun gheara pe el. Bine-nțeles, o să mă prefac că vorbesc în somn, așa cum se obișnuiește. Cred

că așa se petrec lucrurile în mai bine de jumătate din cazuri. De cele mai multe ori prințul din poveste nici n-ar vedea-o pe prințesa sortită lui, dacă nu i-ar șopti ea o vorbă; ar umbla năuc după vreo domnișoară de onoare.

Doamna Leighton încercă să se arate îngrozită, dar cedă și izbucni în râs.

— Ei, ești o fată tare ciudată, Alma.

— Nu sînt sigură. Dar singurul lucru de care sînt sigură este acela că prințul Beaton nu este *Prințul din Poveste Sortit Mie*. Tu ești ciudată, mamă! Nu crezi c-ar fi un gest oribil să accepți un om pe care nu-l iubești, să-l lași să te iubească întruna și să se însoare cu tine? E revoltător!

— Bine-nțeles, Alma. N-am spus-o decît pentru că știu că l-ai iubit cîndva...

— ...și acum nu-l mai iubesc. Iar el nu m-a iubit cîndva, iar acum mă iubește. Așa că sîntem chit.

— Dac-aș putea să te cred...

— Ar fi bine să-ți iei inima-n dinți și să încerci, mamă, căci, așa cum spune domnul Fulkerson, nu încapе nici o îndoială. Mi-e silă de el din creștet pînă-n tălpi, mi-e din ce în ce mai silă. Uf! Noapte bună!

XVI

— Ascultă, cred că acum i-a dat lovitura de grație, îi spuse Fulkerson lui March stînd de vorbă cu el la birou. Asta-i concluzia la care a ajuns Mad după aparițiile și... disparițiile lui. Și din cîteva aluzii făcute de mama Leighton.

— Păi, cred că n-am nici un motiv s-o acuz, spuse March. Poate că e spre răul lui Beaton, dar precis este spre binele domnișoarei Leighton. Privind lucrurile în mare, cred că pot s-o felicî.

— Știu și eu? Cred că totdeauna am sperat că lucrurile vor lua o altă întorsătură. Știi că am avut totdeauna o simpatie ascunsă pentru tipul ăsta.

— Cred că domnișoara Leighton n-a avut.

— Păcat. Să-ți spun drept, March, fetele nu se mărită prea ușor aici, în Est și nu-și permit să rateze o ocazie.

— Nu vezi lucrurile cam în negru ?

— Le văd cum le vede toată lumea. Beaton are stofă de cea mai bună calitate. Are materia primă a unui mare artist și cetățean. Nu vrea decît să pună cineva mina pe el și să-l împiedice să se poarte ca un măgar și să facă tot felul de prostii și să se încurce în o mie de treburi deodată.

— Lucrurile par simple, deși metafora ta e cam complicată, spuse March. Dar vorbește cu domnișoara Leighton. Nu eu i-am dat lovitura de grație.

Începu să răsfoiască manuscrisele de pe masă, iar Fulkerson plecă. Dar March se trezi că chestiunea îi revine în minte pe parcursul zilei și-i vorbi soției sale despre ea cînd se întoarse acasă. Rămase surprins cînd văzu că ea adoptă punctul de vedere al lui Fulkerson.

— Da, e păcat că nu s-a hotărit să-l accepte. Pentru o femeie e mai bine să fie măritată.

— Cred că și Paul a spus același lucru. Dar ce-o să se aleagă din cariera artistică a domnișoarei Leighton dacă se va mărita ?

— Ei, cariera artistică ! exclamă doamna March plină de dispreț matern.

— Ascultă ! strigă soțul ei. Dar dacă totuși nu ține la el ?

— Cum poate o fată de vîrsta ei să-și dea seama dacă ține la cineva sau nu ?

— Mi se pare că tu ți-ai dat seama, la vîrsta ei, Isabel. Hai să analizăm treaba asta. (*Treaba asta !* Cred că Fulkerson și-a pus amprenta pe vocabularul meu și pe etica ta.) De ce să nu ne bucurăm atunci cînd nu s-a încheiat o căsătorie la fel de mult ca atunci cînd s-a încheiat o căsătorie ? Dacă ne gîndim ce mult riscă oamenii căsătorindu-se fără să se gîndească nici măcar atît cît chibzuiesc cînd cumpără un cal, poate c-ar trebui să ne bucurăm aflînd că nu se căsătoresc. Cred că dorința generală de a-i vedea pe alții căsătoriți se naște din faptul că am citit prea multe romane. Am ajuns să credem că nu ne putem găsi norocul sau fericirea în viață decît prin căsătorie, iar în romane ea apare ca răsplată supremă a virtuții, curajului, frumuseții, educației și salvării vieții oamenilor. Știm cu toții că nu-i așa. Știm că, de fapt,

căsătoria nu face două parale și că n-ai decît să ceri mîna cuiva ca să ajungi aici, dacă faci destule cereri în căsătorie. Cu timpul se va găsi cineva care să-și dea seama că se poate scrie o poveste excelentă din punctul de vedere al celui pornit contra căsătoriei. Scriitorul va porni de la o pereche de logodnici și va urmări cum se rupe logodna și cum cei doi, în final, trăiesc fericiți separat. Astfel scriitorul va ajunge un om bogat pe toată viața.

— De ce nu scrii tu povestea asta, Basil ? întrebă ea. Este o idee grozavă. Ai putea s-o scrii minunat.

Ideea îl cuceri. O dezvoltă amănunțit, dar la sfîrșit oftă și spuse :

— Avînd atît de mult de lucru la *Magazinul bilunar*, nu mă pot încumeta să scriu un roman. Dar poate n-o să mai am mult de lucru.

Sotia sa deveni deodată curioasă să știe ce vrea să spună și le pieri din minte grija romanului și a problemelor domnișoarei Leighton.

— Ce vrei să spui ? Ți-a spus ceva domnul Fulkerson ?

— Absolut nimic. Nu știe nici el mai mult decît mine. Dryfoos n-a zis nimic și ne e teamă să-l întrebăm. Bineînțeles că eu n-aș putea să-l întreb.

— Nu.

— Dar e destul de neplăcut să stau așa spînzurat în aer, cum spune Fulkerson.

— Da, nu știm ce să facem.

March și Fulkerson își spuneau același lucru, iar Fulkerson zicea că, dacă bătrînul se retrage, nu știa ce-o să se întîmple. El nu avea un capital ca să poată duce treaba mai departe și însăși retragerea lui Dryfoos ar afecta revista, așa încît le-ar fi greu să mai găsească pe altcineva care să-i susțină. Între timp Fulkerson rezolva și treburile interne ale lui Conrad, în loc să se ocupe de aspectele exterioare ale revistei ; și nu vedea cum va ajunge să stabilească ziua căsătoriei.

— Nu știi care din noi doi stă mai prost, March. În aceste împrejurări nu-mi dau seama dacă e mai bine să ai familie sau să-ți dorești să ai familie. Sigur, sigur, nu pot să-l grăbesc pe Dryfoos. N-ar fi frumos și ar fi chiar periculos. Trebuie să așteptăm.

Aproape că ajunsese să ia hotărîrea de a-i cere lui Dryfoos niște bani ; n-avea nevoie de bani, dar vroia să-i facă o aluzie. Într-o zi, cam la o săptămînă după ce Alma îl refuzase definitiv pe Beaton, Dryfoos intră în biroul lui March. Fulkerson era plecat, dar se pare că bătrînul nici nu-l căutase.

După ce se așeză, își puse pălăria pe podea, lângă scaun, și-l privi pe March un timp cu ochii săi bătrîni, care aveau strălucirea tuturor ochilor bătrîni obișnuiți cu insomnia. Apoi spuse de-a dreptul :

— Domnule March, n-ai vrea să mă scapi de treaba asta ?

— Nu vă înțeleg prea bine, începu March, dar înțelesese desigur că Dryfoos îi oferă proprietatea asupra *Magazinului bilunar*, în condiții încă necunoscute, și sufletul i se umplu de speranțe.

Bătrînul știa că-l înțelesese, așa că nu-i mai dădu explicații.

— Plec să-mi duc familia în Europa, spuse el. Doctorul spune că s-ar putea să-i facă bine nevastei mele. Nici eu nu mă simt prea bine, fetele vor și ele să meargă, așa că plecăm. Prin urmare dacă vrei să mă scapi de treaba asta, cred c-aș fi dispus să ți-o vînd aproape în orice condiții. Acum te-ai instalat definitiv și nu-mi vine a crede că ți-ar plăcea să te tot plimbi la vîrsta asta, și m-am gîndit că poate ai vrea să preiei dumneata toată treaba.

Cînd Dryfoos rosti acest cuvînt pentru a treia oară, March își aminti de Fulkerson ; pînă să ajungă să pătrundă pe deplin înțelesul minunatei șanse ce i se oferea, fusese prea mîndru de sine ca să se mai gîndească la alt-cineva. Dar acum își aminti de Fulkerson, cam jenat și încurcat, și-i veni în minte împrejurarea cînd discutase ultima oară cu Dryfoos despre relația sa cu *Magazinul bilunar*, cînd acesta fusese arogant și-i spusese că nu-i recunoaște nici o autoritate în acest sens. Roși dîndu-și seama cît de departe se dusesese cu gîndul fără a se împiedica de acest obstacol de morală profesională.

— Ați vorbit cu domnul Fulkerson ? întrebă el.

— Nu, n-am vorbit. Nu-i vorba de cine conduce revista. E vorba de cine vinde și cine cumpără. Ți-o ofer

dumitale mai întâi. Cred că Fulkerson n-o să se prea descurce fără dumneata.

March sesiză diferența substanțială dintre cele două situații și se bucură că o sesizează, căci putea acționa cu mai multă hotărîre dacă nu era constrîns de obligații impuse de principiul consecvenței.

— Vă sint recunoscător, domnule Dryfoos, foarte recunoscător, și n-ar avea rost să vă ascund cît de fericit mă face propunerea dumneavoastră. Dar simt că nu am libertatea să o discut în absența domnului Fulkerson.

— Mă rog, foarte bine ! spuse bătrînul afectat imediat. March se grăbi să adauge :

— Mă simt dator față de domnul Fulkerson din toate punctele de vedere. El m-a convins să vin aici și n-aș putea nici măcar să mă gîndesc să iau o hotărîre fără el.

Afirmația lui suna a întrebare, iar bătrînul răspunse :

— Așa e, înțeleg. Cînd se întoarce ? Pot să mai aștept. Părea totuși nerăbdător.

— Vine repede, spuse March uitîndu-se la ceas. N-a plecat decît pentru puțin timp, și, în timp ce continua să vorbească cu Dryfoos, se întreba de ce o fi venit să discute cu el mai întâi, dacă o fi vrut să compenseze oarecum neplăcerile pe care i le făcuse altădată sau dacă asta dovedea că nu prea avea încredere în Fulkerson sau că nu-l plăcea prea mult. Indiferent care era adevărul, era măgulitor pentru el.

— Aveți de gînd să plecați curînd ? întrebă el.

— Cum ? Da... nu prea știu... așa cred. Ne-am reținut locuri pe un vapor franțuzesc. Mergem la Paris.

— Ah ! O să fie foarte interesant pentru domnișoare.

— Da. Cred că pentru ele ne și ducem. Nici eu, nici nevastă-mea nu mai sîntem la vîrsta la care să-ncepem o viață nouă, spuse bătrînul necăjit.

— Poate totuși o să vă facă bine, domnule Dryfoos, spuse March cu o bunăvoință sinceră, deși îmbinată cu interesul egoist față de plănuita călătorie.

— Știu eu, poate că da, oftă bătrînul plecîndu-și capul. Nu prea contează ce mai facem noi în puținii ani ce ne-au mai rămas de trăit.

— Sper că doamna Dryfoos se simte bine, ca întotdeauna, rosti March simțind că atinge un subiect delicat și dificil.

— Binișor, binișor, spuse bătrînul. Fiica mea, Christine, nu prea se simte bine.

— Ah ! exclamă March. Îi era imposibil să se arate preocupat îndeaproape de această problemă. Amîndoi rămăseră tăcuți o vreme, iar March căuta zadarnic în minte un subiect de discuție care să-l ajute să umple timpul, cînd auzi pe scări pașii lui Fulkerson.

— Salutare, salutare ! strigă el. Consiliu de familie ?

Ori de cîte ori întilnea un grup de oameni cu preocupări comune, Fulkerson îl numea consiliu de familie sau zi de clacă, sau sesiune extraordinară, sau un adevărat conclav.

— Nu v-am văzut de mult, domnule Dryfoos. Chiar mă gîndeam s-o ștergem cu *Magazinul bilunar* cu tot, dar n-am reușit să-l conving pe March.

Dădu mîna cu Dryfoos, împinse mai încolo hîrțile de pe colțul biroului lui March, se așeză acolo și continuă să îndruga repede tot felul de prostii așa cum făcea de obicei, așteptînd ca altcineva să abordeze o problemă serioasă ; mai tîrziu îi spuse lui March că simțise că plutea în aer o problemă serioasă din clipa cînd intrase în încăperea unde se aflau el și Dryfoos.

Dryfoos părea hotărît să-l lase pe March să înceapă discuția, așa încît, după ce-i adresă o privire întrebătoare, March spuse :

— Domnul Dryfoos ne-a propus să preluăm noi *Magazinul bilunar*, Fulkerson.

— Păi, n-ar fi rău. Ți-ar conveni și ție, March & Fulkerson, editori și proprietari, n-aș zice că sună rău, dacă condițiile sînt convenabile.

— Condițiile sînt cele pe care le vreți voi, spuse bătrînul. Eu nu mai am nevoie de afacerea asta... Înghiți în sec și se opri ; știau la ce se gîndește și-și plecară privirile cuprinși de milă. Dryfoos continuă : N-am să mai investesc bani în ea, dar tot ce-am investit rămîne valabil și o să-mi dați patru la sută.

Se ridică în picioare, iar March și Fulkerson se ridicară de asemenea.

— Păi, mi se pare foarte corect, spuse Fulkerson. În ceea ce mă privește, afacerea-i ca și încheiată. Cred că vrei să stai de vorbă cu soția ta, nu-i așa, March ?

— Da, aș vrea, spuse March. Îmi dau seama că e o ocazie rară, dar vreau să stau de vorbă cu soția mea.

— Atunci, e-n ordine, spuse bătrînul. Dați-mi de veste mâine.

Plecă, iar Fulkerson începu să danseze prin cameră. Îi prinse pe March de mijloc și încercă să-l ia la vals ; bătrînul de serviciu apăru în ușă și-i privi încintat.

— Stai, stai, zăpăcitule ! exclamă March încremenind pe loc.

— Parcă ne-a picat din cer, spuse Fulkerson. De azi într-o săptămînă mă-nsoz. Nu fac nici invitații ! Tra-la-la ! Tra-la-la ! Ce crezi tu că-nseamnă asta, March ? întrebă el devenind deodată serios. Ce-o fi punînd la cale ? Sau o fi innebunit ? Parcă nici nu mai e Dryfoos pe care-l știam.

— Poate că a strîns destui bani, începu March, așa că nu-l mai interesează.

— Ei, asta-i ! Ești poet ! Nu știi că un astfel de om cu cît are mai mulți bani, cu atît ține mai mult la bani ? O fi vreo toană de-a lui... cum a făcut cu înmormîntarea lui Lindau... Să fiu al naibii, March, pentru tine a făcut-o !

— Ei, asta-i ! Nu fi poet, Fulkerson !

— Ba da ! Cred că l-a apucat dragostea de tine din ziua cînd n-ai vrut să-l dai afară pe bătrînul Lindau. Zău că așa a fost. Asta l-a cam zdruncinat. L-a făcut să priceapă că ai stofă în tine. S-a lăsat înșelat de aparențe. Ascultă ! Vin și eu cu tine să stăm de vorbă cu doamna March, să-i explicăm cum stau lucrurile. O cunosc eu pe doamna March ! Ar rămîne cu convingerea că habar n-ai în ce te bagi. Are un respect profund pentru inteligența ta, dar e convinsă că n-ai pic de simț practic. Ce zici ?

— Perfect, răspunse March bucuros ; îi părea bine că-l are alături pe Fulkerson, care să-i explice toate aspectele ; iar ea le pricepu pe dată. March se simți mîndru de soția lui. Era doar puțin necăjită că pierduseră timpul venind să-i ceară părerea într-o problemă atît de simplă. Domnul Dryfoos s-ar putea răzgîndi peste noapte și atunci

totul ar fi pierdut. Trebuie să se ducă imediat la el și să-i spună că primesc, trebuie să-i trimită o telegramă.

— E ca și cum am trimite un curier, are toate șansele să ajungă săptămîna viitoare, spuse Fulkerson. Nu, o să așteptăm pînă dimineață și-o să fie mai bine. Dacă o face din simpatie pentru March, așa cum am spus, n-o să se răzgîndească peste noapte. Oamenii nu-și modifică sentimentele față de March nici într-o viață întreagă. Ce ziceți ?

Cînd Fulkerson sosi la redacție a doua zi de dimineață foarte devreme, întocmai ca și March, nu mai era așa de convins de simpatia lui Dryfoos pentru March. Poate că domnișoara Woodburn îl mai temperase arătîndu-i că își subestimează meritele, ceea ce o supăra pe dînsa mai mult decît pe el.

March îi spuse ceea ce uitase să-i spună în ziua precedentă, deși voise s-o facă pe tot parcursul discuțiilor lor aprinse : că familia Dryfoos pleacă în străinătate.

— Nu mai spune ! strigă Fulkerson. Va să zică asta-i adevărul. Mi-am dat eu seama că e ceva la mijloc !

Dar acest aspect nu-i schimbă cu nimic convingerea doamnei March că numai simpatia domnului Dryfoos pentru soțul ei îl determinase să-i facă această ofertă extraordinară și-i reaminti că i-o făcuse mai întîi lui, fără să țină cont de Fulkerson.

— Poate că domnul Dryfoos s-a schimbat, continuă ea, poate i s-a mai muiat inima și nu mai consideră banii lucrul cel mai de seamă pe lume. A trecut prin atîtea, sărmanul, încît nici n-ar fi de mirare !

— Oare evenimentele exterioare reușesc să ne schimbe ? medită soțul ei cu glas tare. Ajungem să ne formăm asemenea păreri din cauza romancierilor, care sînt într-adevăr răspunzători de felul cum gîndesc oamenii astăzi. Dar mă îndoiesc că este așa, mai ales cînd evenimentul exterior este o întîmplare de seamă, ceva de proporțiile unui cataclism, cum a fost durerea sfișietoare prin care a trecut Dryfoos.

— Atunci ce ne face să ne schimbăm ? întrebă soția sa aproape furioasă pe el din pricina ereziilor pe care le rostea.

— Păi, Sfântul Duh ce sălășluiește în noi, deși nu prea ne vine s-o recunoaștem. Sună cam fals în vremea noastră. Dar strămoșii care susțineau așa ceva nu erau de parte de adevăr. Ei știau că sufletul ascultă de glasurile blinde și domoale și nu de sunetul trîmbițelor destinului. Poate că ar trebui să spun că nu ne-am schimbat deloc ; am evoluat. Este efectul caracterelor multiple prezente în fiecare din noi ; sîntem toți alcătuiți din mai multe caractere, iar uneori este predominant unul, alteori altul. Din cite mi-a spus Fulkerson, Dryfoos este înzestrat cu resurse de a face lucruri mult mai bune decît a făcut pînă acum și poate că a venit vremea să-și spună cuvîntul la tura lui bună. A încetat dezvoltarea într-o direcție și a început în alta, asta-i tot. Moartea fiului său nu l-a schimbat pe Dryfoos, l-a amețit, l-a năucit, dar nu l-a putut schimba. A fost un eveniment ca oricare altul, care trebuia să se petreacă, la fel ca propria sa naștere. Era pre-văzut de la facerea lumii și a fost în totalitate rezultatul apariției sale pe fața pămîntului.

— Basil ! Basil ! strigă soția lui. Asta-i fatalism !

— Adică tu crezi că o vrabie cade la pămînt fără știrea Domnului ? întrebă el și rise provocator. Dar continuă și mai serios : Eu, unul, nu pricep ce sens au toate, Isabel, deși cred că au un sens pozitiv. Ce-a spus Isus însuși ? Că dacă unul s-ar scula din morți n-ar servi la nimic. Și totuși sîntem veșnic în căutare de miracole. Cred că bătrînul acela nefericit suferă sincer de pierderea fiului său, cu care era rău, fără să aibă de fapt intenția de a fi rău, căci îl iubea și vroia să fie mîndru de el. Da, cred că moartea lui nu l-a schimbat nici cît cea mai mărunță întimplare din șirul de întimplări de demult, ce i-au modificat firea de la începuturi. Dar de ce ți se pare că s-a schimbat ? Pentru că-mi oferă *Magazinul bilunar* în condiții avantajoase ? El singur recunoaște că nu-l mai interesează treaba asta și-și dă seama perfect că n-o să reușească să-și scoată banii fără să facă mari restrîngerii. În momentul de față n-ar putea să vină și să se recunoască drept proprietarul revistei și să o vîndă decît dacă ne-o vinde nouă pentru o cincime din ceea ce a investit. Ne-o poate vinde la prețul integral, iar patru la sută nu-i o dobîndă mică pînă-și capătă banii. Pentru noi e un noroc,

dar trebuie să ne punem întrebarea dacă norocul ne vine de la Dryfoos sau dacă e un dar divin. Dacă nu-i decît un dar divin, n-am de gînd să fiu recunoscător.

March rîse din nou, iar soția lui spuse :

— E degustător !

— Așa-i în afaceri, consimți soțul ei. Afacerile sînt afaceri, dar nu spun că nu-s degustătoare. Lindau avea o părere proastă despre ele.

— Cred că în ciuda defectelor sale, domnul Dryfoos este un om mai bun decît era Lindau, declară soția lui.

— Oricine are posibilitatea să ne ofere ceva mai bun prin *Magazinul bilunar*, spuse March.

Doamna March știa că soțului ei îi place să-și îmbrace cinismul în fraze lustruite, dar că, în fundul sufletului, simțea aceeași recunoștință sinceră, plină de umilință față de norocul ce le ieșise în cale.

XVII

Cînd se depărtă pentru ultima dată de Alma Leighton, Beaton era într-o dispoziție excelentă, căci își dădea seama că ceea ce i se întîmplase era consecința firească nu atît a ceea ce făcuse, cît a ceea ce fusese. Mai tîrziu nu mai reuși să vadă lucrurile așa de limpede ; începu să nege adevărul, din experiența sa de viață și din debaterile cu sine însuși ajunse la un alt punct de vedere : găsi cazuri de oameni care făcuseră lucruri mai rele și avuseseră o comportare mai urîtă decît el și totuși nu suferiseră consecințe atît de neplăcute. Apoi își dădu seama că aici intervenea jocul orb al norocului și-și spuse că numai asta îl făcea să vadă în rău tot ceea ce era bun în el, și să profite de tot ceea ce-i ieșea în cale. În seara cînd soții March își discutau perspectivele de viitor, Beaton porni spre Christine Dryfoos într-o stare de spirit în care se lîmbinau înclinațiile sale spre literatură, spre ceea ce era fals și strident, fără a avea însă nici un scop precis. Era conștient de starea sa de spirit, dar totdeauna preferase să lase la voia întîmplării desfășurarea evenimentelor vieții sale și, cum întîmplarea hotărîse atît de nefavorabil în privința Almei Leighton, lăsă și acum totul

în seama întâmplării. În esență, deși nu chiar în această formulare, cam astea îi erau gândurile în timp ce se îndrepta spre marginea orașului, cu intenția de a face o primă vizită la familia Dryfoos, unde fusese practic invitat să revină. Simțea o bucurie impertinentă dându-și seama cât de mult își aminase vizita; dacă revenea, o făcea în condițiile pe care avea să le hotărască el și pe care intenționa să le formuleze dur și umilitor. Intențiile sale rămăneau totuși imprecise, instabile, fiind mai degrabă premiza unor intenții, reflectarea unei stări de spirit.

Era așteptat mai de mult. Christine aflase de la Mela că tatăl ei trecuse pe la atelierul lui Beaton, iar apoi se năpustise asupra bătrînului și aflase de la el toate amănuntele discuției. Îl făcuse de două parale pentru bunele intenții ce le nutrea pentru ea și care-l determinase să se ducă la Beaton. Clocotea de furie, de rușine și de ură; îi spusese că nu reușise decît să înrăutățească mai mult lucrurile și că se umilise zadarnic; n-o înduioșă nici vîrsta, nici depresiunea sufletească a tatălui ei, care nu avu puterea să i se împotrivească. Urlă la el făcînd să se cutremure toată casa de furia ei, dar, cînd se liniști, începu să nutrească vagi speranțe de pe urma demersului tatălui ei. Nu mai stătea toată ziua în pat; se îmbrăca în fiecare seară într-o rochie pe care i-o admirase Beaton și stătea pînă la o anumită oră și-l aștepta. Își stabilise în minte o zi limită spunîndu-și că, dacă vine pînă atunci, o să-l ierte pentru toată suferința ce i-o pricinuisese. Dincolo de aceasta își propusese să-l convingă pe tatăl ei s-o ducă în Europa; simțea că nu va mai putea trăi în America sub povara dublei umilințe ce suferise.

Beaton sună și, în timp ce aștepta să i se deschidă, un capriciu impertinent îl îndemnă să întrebe dacă domnișoarele sînt acasă în loc să întrebe de tatăl lor, așa cum bănuia că va face. Servitoarea care deschise ușa în locul lacheului irlandez morocănos de altădată era la fel de nesigură ca și el cînd îi răspunse că domnișoarele sînt acasă.

O găsi pe Mela în salon. La început păru speriată, dar parcă se liniști văzîndu-l așa de calm. Beaton o întrebă

dacă nu va avea plăcerea s-o vadă și pe domnișoara Dryfoos, iar Mela îi răspunse că slujnica se dusesese probabil s-o anunțe și pe ea. Mela era în doliu, iar Beaton remarcă ce bine se armoniza blana de samur cu părul ei bogat, de un blond roșcat; se întrebă cum i-ar sta Christinei.

Christine apărură, dar nu în ținută de doliu. Beaton își închipui că e îmbrăcată în rochia neagră de mătase cu dantelă albă venețiană la gât, pe care i-o admirase cîndva, tocmai pentru că o admirase el. Obrajii îi ardeau ca focul, pielea albă era de un alb nefiresc. Avea un evantai negru, moale, din pene de păun, pe care, după ce dădu mîna cu Beaton, începu să-l miște încet, amintindu-i astfel de seara cînd o cunoscuse. Nu avea nici un fel de gînduri, în afara celor legate strict de propria sa persoană, și nu era în stare să turuie întruna ca Mela. Trecuse ziua cînd își promisese că-l va ierta; dar, în timp ce el vorbea, Christine simți cum o cuprinde iarăși dragostea pentru el, iar înfruntarea propriilor sale dorințe — de a-l urî și de a-l iubi — o ametea ca un virtej. Îl privi neîncrezătoare parcă de prezența lui reală în fața ochilor ei. Niciodată nu fusese așa de frumos, cu ochii lui visători dansînd sub părul bogat, ce-i cădea pe frunte și cu barba neagră, ascuțită, conturată precis pe albul strălucitor al cămășii. Glasul lui domol, unduitor, misterios o liniștea; cînd Mela ieși din cameră să aducă ceva și Beaton veni și se așeză lîngă ea, Christine se înfioră.

— Vă e frig? o întrebă, iar fata simți în ironia tăioasă a glasului lui că-și dă seama cu bucurie de puterea ce o exercita asupra ei, așa cum simte probabil o fiară sălbatică gustul captivității în glasul stăpînului său. Și totuși își spuse că l-ar ierta chiar și acum, dacă i-ar cere mîna.

Mela se întoarse, iar discuția reveni la tonul inițial, dar Beaton nu spusese nimic care să-i sugereze Christinei ce dorea ea să audă, și-și dădu seama că nici nu va spune. Inima începu să-i ardă ca o flacără în piept.

— I-ai zis că plecăm în Europa? întrebă Mela.

— Nu, răspunse Christine scurt, privind evantaiul deschis în poala ei.

Beaton întrebă cînd pleacă, apoi se ridică și spuse că, dacă pleacă atît de curînd, probabil că nu va mai avea

prilejul să le vadă, decît dacă se vor întîlni la Paris ; s-ar putea să plece și el în timpul verii. Își spuse că jucase cîstit partida cu Christine și ajunsese la concluzia că lucrurile n-or să meargă.

Christine se ridică abia respirînd parcă și-l însoți automat pînă la ușa sufrageriei ; veni și Mela, care, în timp ce el își punea paltonul, trîncănea și pălăvrăgea voioasă cu toată lumea. Christine rămase cu ochii la el, gîndindu-se că este și mai frumos îmbrăcat în palton, iar focul ce-o mistuia se înteeți mai aprig. Simțea că-i e mai drag decît viața însăși și că l-a pierdut, iar sufletul ei nestăpinit fu cuprins de patima ce face o femeie să ucidă bărbatul pe care-l iubește sau să distrugă cu vitriol frumusețea celui pe care nu-l poate avea. Beaton dădu mîna cu Mela și spuse cu glasul său cu acorduri de harpă :

— Rămîneți cu bine !

Cînd întinse mîna spre Christine, ea i-o împinse în lături și scoase un țipăt, se repezi ca o fiară întinzînd ambele mîini spre fața ce se aplecase spre ea. Beaton făcu iute un pas înapoi și după o clipă de uluire, deschise ușa din spatele lui și ieși în goană în stradă.

— Bravo, Christine Dryfoos ! spuse Mela. Săriși la el ca o panteră !

— Nu-mi pasă ! țipă Christine. O să-i scot ochii !

O luă la fugă în sus pe scări, spre camera ei, lăsîndu-i Melei grija de a da explicații, ceea ce ea făcu în termenii cuveniți.

Fără să știe cum, Beaton se trezi în atelierul său lac de transpirație și gîfîind. Probabil că o ținuse tot într-o fugă. Cu mîini tremurătoare aprinse un chibrit și se privi în oglindă. Se aștepta să vadă pe obraji urmele sîngerînde ale unghiilor ei, dar nu văzu nimic. Își simți din plin umilința ; totul era așa de josnic, de murdar și de vulgar ; totul era așa de drept și pe deplin meritat.

Printre bibelourile prăfuite de pe poliță se afla un pistol pe care-l ținea încărcat din pricina unei pisici din cartier. Îl luă, se așeză și rămase cu ochii la gura țevii dorindu-și să se descarce din întîmplare și să-l omoare. Îi lunecă printre degete, căzu pe podea și se auzi un pocnet ; Beaton sări în sus simțînd că a fost împușcat. Dar constată că este încă în viață, avînd doar o diră ustură-

toare pe obraz cum i-ar fi putut lăsa unghia Christinei.

Începu să rîdă cinic recunoscînd că și-a primit pedeapsa așa cum merita și că povestea lui nu poate îmbrăca haina demnă a unei tragedii.

XVIII

Soții March și Fulkerson conduseră familia Dryfoos, care se imbarca pe un vas franțuzesc. Relațiile oficiale nu le mai impuneau obligația de a se purta amabil și de aceea gestul lor dovedea mai multă căldură. Magazinul bilunar trecuse în proprietatea comună a lui March și Fulkerson, amănuntele fiind stabilite de Dryfoos cu o duritate ce-i lăsă doamnei March convingerea că regenerarea lui este incompletă. Și totuși, cînd îl văzu pe vapor, i se făcu milă de el; arăta istovit și uluit; nici chiar doamna Dryfoos nu-ți inspira atîta milă, cu toate că-i tremura capul și nu prevestea decît rău. Mela le purta de grijă amîndurora și încerca să-i înveselească.

— Le-am zis eu c-o să-î întinerească cu zece ani, spuse ea. Călătoria o să le facă bine și scăpăm și de toată șleahța de servitori care ne-au mincat sufletul acolo, la New York. Urăsc orașul ăsta ! spuse ea ca și cînd l-ar fi părăsit deja. Da, merge și doamna Mandel cu noi, adăugă ea observînd că doamna March privea spre locul unde doamna Mandel stătea de vorbă cu Christine în partea cealaltă a cabinei. Christine s-a certat cu ea la cuțite și era gata-gata să plece. Dar mai alaltăieri Christine s-a arătat dornică s-o îmbuneze, iar acum sînt nedespărțite. Oricum, nu prea știu ce ne făceam fără ea. Doar e singură din familia noastră care știe franțuzește.

Ochii doamnei March erau în continuare ațintiți spre Christine : chipul ei purta o expresie sălbatică și ascunsă. Parcă se controla tot timpul să nu arată că așteaptă pe cineva.

În timp ce se îndreptau spre casă legănați de tramvai pe Christopher Street, doamna March îi spuse soțului ei :

— Știi, la un moment dat am avut impresia că e îndrăgostită de individul ăla îngrozitor, domnul Beaton al tău, și că el se distrează pe seama ei.

— Pot să accept multe, Isabel, spuse March, dar tare n-aş vrea să mi-l pui în circă pe Beaton. Este în totalitate invenţia altui individ, domnul Fulkerson al tău.

— Mă rog, sper că o să vă descotorosiţi de el în urma schimbărilor ce le veţi face.

Schimbările erau menite să organizeze conducerea Magazinului bilunar pe baze mai economice, dar prin însăşi natura lor nu puteau presupune îndepărtarea lui Beaton. Se dovedise tot timpul capabil şi devotat interesele revistei şi noii proprietari îl păstrară cu bucurie alături de ei. Iar el rămase cu bucurie, cu toate că arboră o indiferenţă distantă când discutară noile condiţii. În fond era conştient că e un farsor, dar cel puţin îşi putea spune cu toată sinceritatea că acum nu prea mai era în situaţia ruşinoasă de a primi bani de la Dryfoos.

March şi Fulkerson îşi reorganizară unele sectoare unde cheltuielile păruseră necesare atât timp cit cheltuiseră din banii altuia ; era foarte firesc. Fulkerson prelua şi sectorul lui Conrad, iar March constată că se poate dispensa de Kendricks în calitate de adjunct, calitate ce i-o atribuisese Fulkerson în ultimul timp, când constatase că March este prea aglomerat. Micşorară numărul articolelor ilustrate şi reorganizară sistemul de plată al colaboratorilor pe principiul strict al încasărilor, conform cu ideea iniţială de colaborare ; înainte îşi permisese să-şi răsplătească generos colaboratorii fără a ţine cont de încasări.

Peste un timp Fulkerson se căsătorii şi-şi făcu voiajul de nuntă pe aceeaşi rută pe care o aleseseră şi soţii March : la Niagara şi apoi pe riul St. Lawrence pînă la Quebec. Avură bucuria de a călători de la Montreal la Quebec pe acelaşi vapor pe care Fulkerson îl cunoscuse pe March.

Rămaseră foarte buni prieteni, iar între soţiile lor aproape că nu se ivi rivalitatea care alterează de obicei relaţiile dintre soţiile partenerilor. La început doamnei March nu-i plăcea că doamna Fulkerson vorbeşte despre soţul ei ca fiind „proprietarul” revistei, iar despre March ca fiind „redactorul” revistei, dar se lămuri că aceasta era doar o convenţie prin care se sublinia funcţia predominantă a fiecăruia dintre ei, fără intenţia de a afirma sau nega ceva. Ca o contribuţie la sărbătorirea noii formule de colaborare — sărbătorire pe care Fulkerson ţinu

s-o facă sub forma unui mic banchet — colonelul Woodburn le oferi relatarea atitudinii generoase a lui Fulkerson în împrejurarea hotărîtoare cînd se pusese problema alegerii între Dryfoos și March. Lui Fulkerson nu-i plăcu intervenția, dar doamna March îi spuse soțului ei că, orice s-ar întîmpla de acum înainte, nu va mai avea nici un fel de suspiciuni în privința lui Fulkerson și-l întrebă dacă nu crede că e cazul să-i ceară scuze pentru îndoielile pe care le avusese. March îi răspunse că nu i se pare necesar.

Soții Fulkerson își petrecură vara la un hotel de pe malul mării, nu departe de oraș, dar se întoarseră curînd în casa doamnei Leighton, unde urmează să locuiască pînă-n primăvară, cînd vor amenaja apartamentul de burlac al lui Fulkerson. Doamna March, cu scrupulele ei bostoniene, găsește că e cam ciudat să locuiască deasupra redacției *Magazinului bilunar*, dar vor avea și o intrare separată, direct din stradă și, de fapt la New York totul este posibil.

Pentru doamna și domnișoara Leighton viitorul nu anunță mari schimbări. Kendricks se duce adesea să-i vadă pe soții Fulkerson, iar doamna Fulkerson susține că, de fapt, vine s-o vadă pe Alma. Probabil că i-a atras atenția încă din ziua cînd s-au văzut prima dată în casa lui Dryfoos, la înmormîntarea lui Lindau și, cu toate că lui Fulkerson nu-i vine a crede că un asemenea sentiment se poate naște într-o asemenea împrejurare, tot el recunoaște că nu-i nimic rău în asta și că trăsnetul ne poate lovi în orice clipă. Deocamdată nu există nici o dovadă că Alma răspunde sentimentelor lui Kendricks, dacă acesta are asemenea sentimente. Alma a expus cîteva lucrări în culori la expoziția din toamnă, dar expoziția din toamnă nu este niciodată la fel de bună ca cea din primăvară. Wetmore regretă oarecum succesul ei, cu toate că a ajutat-o în acest sens. După părerea lui, adevărata ei chemare este spre desenul în alb-negru și e păcat să renunțe la intenția ei inițială de a face ilustrație de carte.

De la Paris s-a primit vestea logodnei domnișoarei Christine Dryfoos. Acolo întreaga familie a avut parte din plin de succesul ce li se refuzase la New York. Mulți plutocrați americani ajung la apogeu în Europa, unde societatea îi primește, cum s-ar zice, în variantă tradusă.

Curînd ziarele au sărbătorit sosirea în capitala civilizației a primei familii de milionari americani îmbogățiți din exploatarea gazelor naturale, iar într-o stațiune balneară franceză Christine și-a găsit fericirea : un nobil împovărat de datorii actuale și de ducluri trecute. Fulkerson spune că tatăl se va ocupa de datorii, iar Christine de duelist.

— Se spune că, în general, bărbații aștia își biciuiesc nevestele. Cred că n-ar fi prudent să încerce, decît dacă s-a antrenat cu o panteră.

Într-o zi, nu mult după întoarcerea în oraș din scurta vacanță de vară pe care și-o puteau permite, soții March o întîlniră pe Margaret Vance. În prima clipă n-o recunoscură din pricina îmbrăcămînții de călugăriță pe care o purta ; dar dînsa le zîmbi binevoitor, aproape bucuroasă să-i întîlnească, și cu toate că nu se opri să le vorbească, ci trecu grăbită împreună cu o altă călugăriță, doamna și domnul March citiră în ochii ei o liniște mai presus de înțelegerea omenească.

— Uite, și-a găsit împăcarea, în privința asta nu încape îndoială, spuse el privind cum rochia neagră filfiie în ritmul mersului ei lejer, specific călugărițelor.

— Da, acum poate să facă oricît de mult bine, oftă soția lui. Mă întreb... oare i-o fi spus ceva tatălui lui Conrad despre discuția avută cu el în ziua cînd a murit ?

— Nu știu. Nu contează. Oricum, e foarte bine. Ea n-a greșit cu nimic. Chiar dacă, fără să vrea, l-a trimis la moarte, a murit în slujba lui Dumnezeu, în slujba omului.

— Da, dar...

— Nu putem decît să ne încredem în expresia ochilor ei.
